

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

$4^2 = 12019$

11

Ia9c

~~FD - 900. 11.296~~

~~65-6.~~

FLL

11. 691

CHRYSOSTOMI
IAVELLI CANAPICII
N OMNIBVS METAPHYSICAE
libris Quæsita testualia Metaphy-
sicali modo determinata.

In quibus clarissime resoluuntur dubia Aristotelis,

*Vera librina & Commentatoris, iusqu' à l'Imperial de la Co
Eaque ut plurimum decisa habentur fuxta deffigie et dicitur
Thomisticum dogma.*

Cum suo indice copioso, ut insipienti apparebit.

QVÆ OMNIA MVLTO, QVA'M ANTEA,
sunt à nobis accuratius emendata.

Loculam to 256-

O M N I A

V I R T U T I

P A R E N T I.

Venetijs, Apud Ioannem Mariam Bonellum.

M. D. LXVIII.

Q V A E S T I O N E S

P R I M I L I B R I .

- I BNS
vt ens
absolu
tæ vel
vnuer
salissi
mæ sū
ptum est subiectum in hac
sciētiā metaphysicę, hic tria
aguntur. carte 1
- Primo, declaratur titulus.
Secundo, adducuntur tres opi
niones, ex quibus duæ re
linquentur, & tertia susti
nebitur.
- Tertio, soluūtur quædam du
bia, quæ solent verti inter
Thomist.
- Si metaph. subalternat si
bi alias scientias, hæc tria
aguntur. 5
- Primo, ponuntur aliquæ di
stinctioñes ex quibus appa
paret quid sit propriæ sub
alternari.
- Secundo, ponuntur duæ con
clusiones, ex quibus resol
uitur totum quæsitorum.
- Tertio, soluūtur quædam du
bia.
- Quomodo hic severa, o
mnes homines natura sci
te desiderant, in hac agun
tur quattuor. 7
- Primo, quomodo sumitur ly
natura.
- Secundo, distinguendum est
de multiplici appetitu siue
desider.
- Tertio, ponuntur aliquæ cō
clusiones responsuꝝ.
- Quarto, soluuntur quædam
dubia.
- Si sensus visus est nobili
or alijs, & si est magis cau
sa sciētiꝝ, & si desideramus
ipm præ alijs, hæc quatuor
aguntur. 9
- Primo, probatur, q̄ visus est
nobilior ceteris sensibus.
Secundo, q̄ per se magis facit
scire.
- Tertio, q̄ ipsum magis diliḡ
mus.
- Quarto, soluuntur quædam
dubia.
- Si in brutis est prudentia,
In hac ponuntur duæ viꝝ.
11.
- In prima, omnes cōcordant.
In secunda discordari videtur
Ant. And. à B. Th.
- Si & quomodo ex experi
mento fit ars & scientia, in
hac quinque aguntur. 13
- Primo, ponuntur aliquæ di
stinctioñes ex quibus appa
paret quid sit propriæ sub
alternari.

I N D E X.

- definitiones.
 Secundo , aliquæ conclusio-
 nes .
 Tertio , declaratur in quo di-
 scordant Thomistæ à Sco-
 tistis .
 Quarto , declaratur ad mentem
 philosophi , quomodo ex
 experimento generatur ars ,
 & scientia .
 Quinto , soluuntur quædam
 dubia .
 Si omnis actio est circa
 singulare , hæc tria agun-
 tur .
 Primo , ponuntur aliquæ di-
 stinctiones .
 Secundo , aliquæ conclusio-
 nes .
 Tertio , soluuntur quædam
 dubia .
 Si obiectum sensus est uni-
 versale an singulare , & hic
 etiam tria aguntur .
 Primo , probatur , quod obie-
 cturnum primum tam in sen-
 su quam in intellectu est
 vniuersale .
 Secundo , declaratur , in quo
 stat distinctio inter obie-
 cturnum intellectus , & obie-
 cturnum sensus , licet utriusq;
 obiectum ut vniuersale .
 Tertio , soluuntur quædam
 dubia .
 Si metaphysicus conside-
 rat omnes quidditates tan-
 tum in vniuersali vel etiā
- in particulari , hic declara-
 tur quid senserit Coment.
 & B. I. h. & Scotus , & quat-
 tuor aguntur .
 Primo , ponuntur aliqua pro
 declaratione tituli .
 Secundo , ponuntur conclu-
 siones decisiæ .
 Tertio , declaratur differentia
 inter metaphysicam , & a-
 llias particulares scientias
 in considerando easdem
 quidditates .
 Quarto , soluuntur quædam
 dubia .
 Si maxime vniuersalia
 sunt difficillima ad cogno-
 scandum . in hac tria agun-
 tur .
 Primo , ponuntur quædam di-
 stinctiones .
 Secundo , conclusiones reso-
 lutiuæ .
 Tertio , soluuntur quædam
 dubia .
- Quæstiones secundi libri .*
- S**i prima principia
 sunt nāliter cogniti ,
 hic tria agunt .
 Primo , ponitur distinctio de
 naturaliter cognito .
 Secundo , recitantur duæ opi-
 niones , ex quibus secundæ
 est peripatetica , & illa su-
 stinetur .
 Tertiæ .

I N D E X.

- Tertio**, soluuntur quædam dubia, quæ insurgunt contra determinationem . **Primo**, præponuntur quædā distinctiones . **Secundo**, respondeatur per cōcluſiones . **Tertio**, soluuntur quædā dubia . **6** Si est processus in infinitū in causis materialibus , & hic quoque tria aguntur . **36**
- Primo**, opinio B. Thom. & Comment. qui in hic concordant . **Secundo**, opinio Scot. & Ant. Andr. **Primo**, præponuntur quædā distinctiones . **3** Si possumus quidditatim intelligere substantias separatas, hic tria aguntur . **Secundo**, conclusiones respōsiue . **Tertio**, soluuntur quædā dubia . **7** Si est processus in infinitū in causis formalibus, p determinatione huius duo aguntur . **38**
- Primo**, quæ fuerit mens B. Thom. **Secundo**, quæ fuerit mens Scoti . **Tertio**, quæ fuerit mens Cōment. **4** Si ex tex. philosophi possumus habere esse plura principia pducta , hic tria aguntur . **34**
- Primo**, arguitur contra quosdam male hunc textum sibi afflumentes . **Secundo**, exponitur tex. vera expositione , ne sit alicui causa erroris . **Tertio**, solvitur dubium q̄ potest oriſ ex expositione B. Thom.
- 5** Si est processus in infinitū in causis efficiētibus , & Primo, ponitur vñica distin-
- * iii cōlio.

Quæſtiones tertij libri.

Si in mathematicis est causa efficiens, & finalis, & hic tria aguntur . **41**

Digitized by Google

- E**tio.
Secundo, ponuntur duæ conclusiones.
Tertio, soluuntur quædam dubia.
3. Si genus prædicat de sua differentia prædicatione p se, & hic etiam tria aguntur. 42
Primo, pertractatur opinio B.Th. cui concordat, Ant. Andreas.
Secondo, pertractatur opinio Ianduni, qui tenet oppositum.
Tertio, soluuntur quædam dubia.
3. Si propositio per se conuertitur in propositionem per se, hic duo aguntur. 45
Primo, ponitur opinio quadruplicis Thomisticorum affirmativa.
Secondo, ponitur opinio quadruplicis Scotistarum.
- clusiones respōnsiue.
Quarto, ostendam q̄ opinio Scotti non discordat in re ab opinio B.Th.
Quinto, soluuntur argumenta Scotti, & maximæ quæ videntur repugnari contra determinationē quam facimus.
3. Si habet ens veras & prias pass. hic tria aguntur. 51
Primo, probatur quod ens habet veras pass. demonstrabiles.
Secondo, quod non habet veras pas. real.
Tertio, soluuntur principalia argumenta Scotistarum.
3. Si passiones entis sunt idem cum ente, hic quartuor aguntur. 54
Primo, probatur quod unum transcendens est idem realiter cum ente.
Secondo, idem probatur de vero.
Tertio, idem probatur de bono.
Quarto, soluuntur quædam argumenta.
4. Si passiones entis sunt cōuertibiles cū ente, hic tria aguntur. 57
Primo, assignatur triplex cōuertibilitas, & dicimus, de qua intendimus loqui hic.
Secondo, mouetur difficultas sic
- Q**uestiones quarti libri.
3. **S**i ens est uniuocum, vel analogum, hic quinque aguntur. 46
Primo, quid requiratur ad uniuocum reale.
Secondo, quid ad uniuocum logicum.
Tertio, ponuntur aliquæ conclusiones.

- circa singulas pass. quæ sunt hæc transcendentia, vnum, verum, bonum, res, aliquid. 66
- Tertio, determinatur difficultas circa unamquaque eorum. 9
- Si ens prædicatur quidditatem de passionibus suis & de ultimis differentijs, hic tria aguntur. 59
- Primo, ponitur opinio Thomistica.
- Secundo, ponitur opinio Scotistica.
- Tertio, soluuntur rationes eorum.
- Quo ordinandæ sunt partentis, quæ sunt transcendētia secundum prius & posterius, hic pertractantur duæ viæ. 63
- Prima, est via B.Th.
- Secunda, est via Scoti.
- Si vnum transcendentis, & vnum quod est principium numeri sunt idem, hic quatuor aguntur. 64
- Primo, ponitur quedam distinctio.
- Secundo, recitatetur opinio Avicen.
- Tertio, arguitur contra ipsum Avic.
- Quarto, recitantur Avic. rationes & soluuntur.
- Si ratio unius transcendentis & numeralis est forma
- liter positiva, vel negativa, hic duo aguntur. 68
- Primo, pertractatur de uno transcendentie.
- Secundo, de uno numerali.
- Quod sit primum principium complexum simpliciter primum, hic duo pertractantur. 69
- Primo, quod est principium primum.
- Secundo, quod est principium primo principium.
- Si principium primum est cognoscibile cognitione sensitiva vel demonstracione hic duo aguntur. 71
- Primo ponuntur 3. conclusiones.
- Secundo, soluuntur quedam dubia.

Quesitiones quinti libri.

- S**i principium & causa sunt idem conuertibiliter, hic quatuor aguntur. 73
- Primo, declaratur ratio principij & causæ, loquendo absolutæ & metaphysicæ.
- Secundo, declaratur mens philosophi circa hoc propositionem.
- Tertio, ponuntur duæ conclusiones responsivæ.

* iiiij Ques.

I N D E X.

gio.

Secundo, ponuntur duas conclusiones.

Tertio, soluūtur quædam dubia.

3 Si genus prædicat de sua
differentia prædicatione p
se, & hic etiam tria agun-
tur.

Primo, pertractatur opinio 3.
B.Th.cui concordat, Ant.
Andreas.

Secundo, pertractatur opinio Ianduni, qui tenet oppositum.

Tertio, soluūtur quædam dubia.

3 Si propositio per se con-
uertitur in propositionem
per se, hic duo aguntur.

Primo, ponitur rundam Th affirmativa

Secundo, por **10**
rundam S **S**

Quæstiones

Siens
vel an
quinqu
Primo, quid requ
uocum reale.

Secundo, quid ad logicum.

Tertio, ponuntur a.

clusiones responsivas,

**Quarto, ostendam q; opinio
Scoti non discordat in re
ab opinio B. Th.**

Quinto, soluuntur argumenta Scotti, & maximæ quæ videntur repugnari contra determinationem quam facimus.

Si habet ens veras & proprias pass. hic tria aguntur.

51.

Primo, probatur quod ens habet veras pass. demonstrabiles.

ecundo, quod non habet veras pas. real.

ertio soluūtur principalia
a Scotistarum.

*es entis sunt
ite, hic quat-*

54

卷之三

14

no.
ari
130

1

- fuit huc gaudi pali. que
 transcendentia, vnum, verum, bonum, res, aliquid.
 Tertio, determinatur difficultas circa unamquamque ea-
 rum.
 Si ens prædicatur quidditatem de passionibus suis & de ultimis differentijs, hic tria aguntur.
 Primo, ponitur opinio Thomistica.
 Secundo, ponitur opinio Scotistica.
 Tertio, soluuntur rationes eorum.
 Quo ordinandæ sunt passim, sunt transcedentes, que sunt secundum prius & posterius, hic pertractantur duæ
- 59
- liter positiva, vel negativa
 hic duo aguntur. 66
 Primo, pertractatur de uno
 transcendentia.
 Secundo, de uno numerali.
 9 Quod sit primum principium complexum simpliciter pri-
 mum, hic duo pertractan-
 tur. 68
- Primo, quod est principium primum.
 Secundo, quod est principium primo principium.
 10 Si principium primum est cognoscibile cognitio-
 ne sensitiva vel demonstra-
 tione hic duo aguntur.
 71.
- Primo ponuntur 3. conclu-
 siones.
 Secundo, soluuntur quædam dubia,
- 62

, & *Quesitiones quinti libri.*

Si principium & causa sunt idem conuer-
 tibiliter, hic quatuor aguntur,
 73 declaratur ratio prin-
 cipi & causæ, loquendo ab
 metaphysicæ.
 declaratur mens phi-
 losophica hoc proposi-
 tione conclu-

Ques.

- Quarto**, soluitur quoddam dubium.
- 3 In quo consistat causalitas, sive ratio causæ materialis, hic tria aguntur. 74
- Primo, ponitur in quo consistat essentialiter causalitas causæ materialis.
- Secundo, in quo consistat modus huiusmodi causalitatis.
- Tertio, soluuntur quedam dubia.
- 3 In quo consistat causalitas formæ, hic tria aguntur. 76
- Primo, ponitur in quo consistat causalitas formæ, sive causæ formalis.
- Secundo, in quo consistat modus, sive proprietas huius causalitatis.
- Tertio, soluuntur quedam dubia.
- 4 In quo consistat causalitas causæ efficiëtis, hic tria aguntur. 77
- Primo, ponitur quedam opinio, quam non credo veram.
- Secundo, ponitur opinio, quam credo esse de mente Beat. Thom.
- Tertio, soluuntur quedam dubia.
- 5 In quo consistat causalitas causæ finalis, hic etiam tria aguntur. 78
- Primo, præponitur quedam
- distinctio.
- Secundo, ponuntur duæ conclusiones responsiæ.
- Tertio, soluuntur quedam argumenta.
- 6 Si finis est causa ut habet esse in anima, vel extra animam, hic tria aguntur. 79
- Primo, ponuntur tres opiniones.
- Secundo, secundum tertiam opinionem determinatur.
- Tertio, soluuntur quedam argumenta.
- 7 Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis eiusdem ordinis, huius duo ponuntur sensus, & quo ad primum sensum duo argum. 81
- Primo, declaratur titulus quesiti.
- Secundo, ponitur conclusio responsiæ.
- Quantum autem ad secundū sensum præponitur quedam distinctio. Deinde conclusio responsiæ.
- 8 Si causæ sunt sibi inuicem causæ circa hanc ponuntur, quedam inconuenientia, quæ afferunt difficultatem in tex. & sol. 82
- 9 Si causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt, hic tria aguntur, 83.
- Primo, declaratur sensus philosophi

I N D E X.

1. Iosophi ex quo appareat cō Primo, declaratur quomodo clusionis affirmatiuæ veritas . prima diuisiō est realis .
- Secundo, declaratur quomodo secunda est logica .
- Secundo, declaratur quomodo ex dicta conclusione verificantur aliae duæ maximæ .
- Tertio , soluuntur quædam argumenta .
- 10 Si materia prima est propriæ elementorum, tria aguntur . 85
- Primo, quid sentiat Cōmentator .
- Secundo , quid sentiat beatus Thom .
- Tertio , si B.Th. realiter dissentit à Comment .
- 11 Si philosophus sufficienter enumerauit omnes modos naturæ,hic enumerantur omnes modi quibus solet dici natura . 86
- 12 Si necessaria habent causam efficientem,hic tria aguntur . 87
- Primo , ponuntur aliquæ distinctiones , & Heruei sensum , vt Thomisticum sequimur .
- Secundo, respondetur per cō- clusiones .
- Tertio , soluuntur rationes Paulus Sonec. contra Herueum .
- 13 Si diuisiō secunda vnius est logica , hie tria aguntur . 90
- Primo, declaratur quomodo prima diuisiō est realis .
- Secundo, declaratur quomodo secunda est logica .
- Tertio , soluitur quoddam dubium .
- 14 Si hæc vnu numero sunt quorum est materia vna ; est vera vniuersaliter , vel tantum part. & hic tria aguntur . 91
- Primo, ponitur via Commētator .
- Secundo, ponitur via B.Th .
- Tertio, ponitur via Scoti .
- 15 Si materia signata , vel hechætas est princ. individuationis in rebus materialibus,hic 4. agunt . 94
- Primo, declaratur titulus quæstuti .
- Secundo , pertractatur opinio B.Th .
- Tertio, opinio Scoti .
- Quarto , soluitur quoddam dubium .
- 16 Si prædicamenta distinguuntur secundūm diuersos modos prædicandi hie tria aguntur . 104
- Primo, præponuntur quædā distinctiones .
- Secundo, quædam conclusiones responsuæ .
- Tertio, soluuntur argumenta Ant. And. & Heruei .
- 17 Que substantia sit genus generalissimum , & quæ sit

I N D E X.

fit ratio sua, hic duo aguntur.	B. Thom.
Primo, inuestigatur per divisiones genus generalissimum substantiae.	104 Tertio, opinio Scotistarum.
Secundo, quæ sit sua formalis ratio.	Quarto, soluuntur dubia.
18 Si plura accidentia quæ sint eiusdem speciei possunt esse simul in eodem, hic tria aguntur.	21 Si modi relatioꝝ sunt sufficienter assignati, & hic septem pertractantur.
Primo, declaratur mens B. Th. in hoc quæsito.	113 Primo, si relatio est ens reale.
Secundo, quæ sunt mens Scotistarum, & si quæ rationes eorum sunt contra B. Th. soluuntur.	Secundo, si relatio realis sufficienter diuiditur per mutuam, & non mutuam.
19 Si cuilibet potentiaz actiua correspondet aliqua potentia passiuæ hic quatuor aguntur.	22 Tertio, quid regratur ad mutuam, & non mutuam.
Primo, quid sit potentia actiua vniuersalissimæ sumpta, & similiter quid sit potentia passiuæ.	Quarto, quotuplex sit fundatum relationis realis.
Sectundo, quotuplex est potentia actiua.	Quinto, si prædicamentum ad aliquid continet in se omnem relationem realē.
Tertio, ponuntur conclusiones responsuæ.	Sexto, ponitur conclusio responsuæ quæsito.
Quarto, soluuntur quædam dubia.	Septimo, soluuntur quædam argumenta.
20 Si diuisibilitas est formalis ratio quantitatis hic quatuor aguntur.	22 Si relatio distinguitur re aliter à fundamento, hic tria aguntur.
Primo, declaratur titulus.	118 Primo, præponuntur de hoc variæ opinions.
Secundo, tractatur opinio Heruei ut de mente philosophi, & Comment. & B. Th.	Secundo, ponitur opinio Heruei ut de mente philosophi, & Comment. & B. Th.
Tertio, soluuntur rationes quæ sunt cōtra Herueum.	23 Si ultima prædicamenta dicunt rem absolutam, vel respectum, hic tria aguntur.
Primo, ostenditur quām variæ	122

ris super id locutus est B.

Thom.

Secundo, quid tenendum est.

Tertio, soluuntur quedam argumenta.

Quæstiones sexti libri.

1. **S**i ens inquantum ens habet principia, & causas, in hac q. quatuor aguntur. 125

Primo, declaratur quid intendat philosophus per principia, & causas.

Secundo, in quo sensu ens in quantum ens habet principia, & causas.

Tertio, ponitur conclusio responsiva.

Quarto, soluuntur arguenda quædam.

2. Si solus metaphysicus considerat quodquid est subiectorum scientiarum specialium, hic quinque aguntur. 126

Primo, declaratur titulus.

Secundo, ponitur distinctio de prædicatis quæ ingrediuntur ipsum quodquid est.

Tertio, ponuntur conclusio- nes responsivæ.

Quarto, extrahitur quoddam corollarium.

Quinto, soluuntur quædam

argumenta.

3. Si textus secundum translationem Arabicam potest saluari, in quo sic habetur, & ipsa s. physica speculatur de ente, quod impossibile est moueri tex. 1. Textus autem noster sic habet, physica Theoretica quædam est, sed theoreta circa tale ens quod est possibile moueri. 128

4. Si aliquis actus intellectus potest dici praxis, hie quatuor aguntur. 128

Primo, declaratur quid sit praxis propria dicta, & speculatio.

Secundo, responderetur quæsto secundum viam nostram.

Tertio, defensatur via nostra contra impugnantes.

Quarto, assignatur numerus scientiarum speculatiuarum, ut distinguantur à practicis.

5. Si scientia est practica ex obiecto, vel ex fine, hic tria aguntur. 138

Primo, præponitur quædam distinctio.

Secundo, ponuntur duæ conclusiones responsivæ.

Tertio, defensatur determinatio nostra.

6. Si omnis scientia est practica, vel speculativa, & hic tria aguntur. 133

Primo,

I N D E X.

- Primo**, inquiritur si practicū, & speculatiuum sunt diffe-rentiæ essentiales habitus scientifici in communi. **Secundo**, responderetur ad quæ-litum **Tertio**, soluenda sunt quædā argumenta. **7** Si sunt tantum tres scien-tiæ speculatiūx, & hic tria aguntur. **135** **Primo**, ponuntur quædam di-stinctio[n]es. **Secundo**, ponitur conclusio responsiuæ. **Tertio**, soluuntur quædam argumenta. **8** Vtrum speculatiūx sint nobiliores practicis, & hic tria aguntur. **137** **Primo**, ponitur quædam di-stinctio. **Secundo**, quædam conclusio[n]es responsiuæ. **Tertio**, soluuntur quædam ar-gumenta. **9** Si de ente per accidens est scientia, hic duo aguntur. **138.** **Primo**, præponuntur duæ di-stinctio[n]es. **Secundo**, duæ conclusiones re-sponsiuæ. **10** Si f[m] doctrinam Arist. potest saluari ens per acci-dens quarto modo, quid est effectus contingens per respectum ad causam suā
- proximam**, hic tria agun-tur. **139** **Primo**, si est tenendum ad mé tem Arist. primam causam agere de necessitate natu-ræ. **Secundo**, supposito quod sic, vrum cum hæc sustinere possimus, non omnia eue-nire de necessitate, sed fer-vari contingentiam effec-tus per respectum ad cau-sam proximam. **Tertio**, soluitur ratio Scoti-starum tenentium opposi-tum determinationis, quā facturi sumus. **11** Si effectus contingens ha-bet contingentiam à cau-sa prima, vel à causa proxi-ma, hic tria aguntur. **141** **Primo**, ponitur distinc[tion]e effectu contingente. **Secundo**, de effectu contingen-tie in primo sensu, pro-batur, quod habet contingen-tiam à causa proxima. **Tertio**, de effectu contingente in secundo sensu, pon-i-tur opinio B. Thom. & Sco-ti, & determinatur secun-dum mentem B. Th. **12** Si effectus contingens dū est, est contingens, hic duō aguntur. **143** **Primo**, ponuntur duæ conclu-siones. **Secundo**, soluitur quoddam-dub

I N D E X.

- dubium.
- 13 Si ens verum excluditur à metaphysico, hic quatuor aguntur. 144
- Primo, assignantur tres modi veritatis.
- Secundo, relictis duobus modis, prosequitur.
- Tertium, de quo proprię philosophus intendit, quando dicit ens verum prætermittendum.
- Tertio, pro decisione quæsti, ponuntur tres conclusio-nes responsiue.
- Quarto, soluuntur quædam argumenta.
- Quæstiones septimi libri.*
- 1 Si inhærentia est es-sentia accidētis, hic duo aguntur. 147
- Primo, præponuntur quædam distinctiones.
- Secundo, tractantur tres opinio-nes famosæ, & tertia rationabiliter sustentabitur.
- 2 Si accidentia in abstracto, sunt entia vel non entia, hic tria aguntur. 150
- Primo, declaratur in quo dif-ferant accidentis in concre-to, & accidentis in abstra-cto.
- Secundo, ponitur unica distin-tio de ente.
- Tertio, duas conclusiones re-sponsiue.
- 3 Si substantia est prior tē-pore accidente, hic quatuor aguntur. 151
- Primo, investigatur quomo-do substantia est prior ac-cidente tempore.
- Secundo, quomodo diffinitio-ne.
- Tertio, quomodo natura.
- Quarto, quomodo cognitio-ne.
- 4 Si forma est prior, & magis ens quam materia, & compositum, hic duo agū-tur. 157
- Primo, ponuntur tres conclu-siones responsiue.
- Secundo, soluuntur quædam dubia.
- 5 Si materia est ens quod est substantia, ita tamen quod est ens in pura potētia, hic duo aguntur. 158
- Primo, ponuntur aliquæ con-clusiones responsiue.
- Secundo, soluuntur aliqua dubia.
- 6 Si prædicata tantum es-sentialia constituunt quod quid est substantia compo-sitæ, ita quod excludantur omnia prædicara acciden-talia, tam cōmuniæ, quam propria, hic tria aguntur. 163.
- Primo, declaratur quid p̄s in te

I N D E X.

- intendit per quodquidest. Secundo, opinio Ianduni, & Secundo, ponitur conclusio soluuntur rationes suæ. responsua.
- Tertio, soluuntur quædam argumenta.
- 7 Si dicendo nasus simus cōmittatur nugatio, hic tria aguntur. 161
- Primo, probatur quòd non committitur nugatio.
- Secundo, assignatur ratio qua re non committitur.
- Tertio, soluuntur quædam argumenta.
- 8 Si quodquidest, est idem cum eo cuius est, hic tria aguntur. 162
- Primo, ponuntur tres distinctiones.
- Secundo, ponuntur non nullæ conclusiones.
- Tertio, soluuntur duo argumenta.
- 9 Si materia est pars quiditatis substantiæ compo sitæ, hic tria aguntur. 164
- Primo, ponitur opinio Commentator.
- Secundo, opinio B. Thom. & Scoti.
- Tertio, soluuntur rationes, & fundamenta Cōment. & sequentium.
- 10 Si genita ex putrefactiōne possunt dici genita à causa, hic tria aguntur. 165
- Primo, ponitur opinio Beat. Thom.
- Tertio, declaratur quomodo vanæ, & extortæ exponit præpositum textum philosophi.
- 11 Si omnia producta ex semine possunt produci sine semine, & si producta sine semine sunt eiusdem speciei cum productis ex semine, hic ad evidentiam primæ partis tria ponuntur. 167
- Primo, petractatur opinio Auicennæ.
- Secundo, opinio contraria Auicen.
- Tertio, opinio philosophi, & Comment. quam sequitur B. Th.
- 12 Si vnumquodque generatur à suo simili, hæc tria aguntur. 169
- Primo, ponuntur quædam distinctiones.
- Secundo, conclusiones responsuæ.
- Tertio, soluuntur quædam argumenta.
- 13 Si forma generanda vel aliqua pars eius præexistit in materia ut cooperetur agenti ad productionem eius, hic quatuor aguntur. 170
- Primo, ponitur quædam opinio, quam non admitteret Commentator. nec B. Th. nec

I N D E X.

- nec Scotus.
- Secundo**, pertractatur opinio
Comment. & B. Th.
- Tertio**, declaratur in quo sen-
su debeat intelligi textus
philosophi præpositus.
- Quarto**, soluuntur quædam
argumenta.
- 14** Si agens naturale solum
disponit materiam, & agens
separatum inducit formam,
vel si ad hæc solum sufficit
agens naturale, hic tria a-
guntur. **172**
- Primo**, pertractatur via Scotti
cum rationibus suis.
- Secundo**, pertractatur via Cō-
ment. & B. Thom.
- Tertio**, soluuntur rationes
Scotti.
- 15** Si omnis diffinitio habet
partes, quæ corrispondent
partibus rei diffinitæ, hic
duo aguntur principaliter.
173.
- Primo**, si est necesse omnem
diffinitionem constare ex
partibus.
- Secundo**, si quelibet pars diffi-
nitionis totâ naturam diffi-
nitæ significat, vel si pars
partem.
- 16** Si singulare est diffinibile
& per se intelligibile, hic
duo ventilantur. **176**
- Primo**, si singulare potest dif-
fini.
- Secundo**, si est per se intelligi
- 17** Si in solis substantijs se-
paratis quodquidest, est idē
cum eo cuius est, hic tria
aguntur. **179**
- Primo**, ponitur hæc conclu-
sio in solo primo princi-
pio, id est in Deo sunt om-
nia idem quodquidest, &
id cuius est.
- Secundo**, declaratur, in quo
sensu tam substantiaz sepa-
ratæ quam materiales nō
sunt idem cum suo quod-
quidest.
- Tertio**, soluuntur quædam
argumenta opinantium,
quod absolute omnis sub-
stantia, siue materialis, siue
immaterialis est idem cū
suo quodquidest.
- 18** Si ex genere, & differen-
tia fit vnum per se, hic tria
aguntur. **185**
- Primo**, declaratur f'm B. Th.
quæ est ratio, quod ex ge-
nere, & differentia fit vnu
per se, non autem ex subje-
cto, & accidente.
- Secundo**, exanimatur ratio,
quam ad idem adducit Ian-
dun.
- Tertio**, soluuntur quædam
argumenta.
- 19** Si in animali plurifianæ
formæ substanciales, f'm
partes organicas, hic duo
aguntur. **182**
- Primo**,

- Primo , ponit opinio B.Th. & eorum qui concordant cum eo .
- Secundo, pertractatur opinio opposita , & soluuntur rationes .
- 20 Si totum distinguitur à partibus simul sumptis , hic duo aguntur . 184
- Primo , pertractatur opinio B.Th. & Heruei .
- Secundo, opinio Cōment. & soluuntur rationes quæ induci solent pro ea .

Quæstiones octaui libri .

- 1 Si materia potest esse actu , & cognosci sine forma , hic tria aguntur . 187
- Primo , ponit opinio B.Th.
- Secundo, opinio Scot.&Ant. And.
- Tertio, opinio Greg.
- 2 Si materia prius recipit quātitatem , vel habet eam inseparabiliter antequā recipiat qualitates , ut dispositiones ad formam substantialialem , hic tria aguntur . 190
- Primo , declaratur via Commentat. cum fundamentis suis .
- Secundo, ponitur consequentia Thomistica contra Cōmentat. & probatur ratio-
- nibus B.Thom.
- Tertio , recitantur rationes Greg. in fauorem Comment. & soluuntur .
- 3 Si aliqua qualitas quæ sit dispositio ad formam introducēdam præcedit formam , ita quod non corrūpatur in aduentu formæ , hæc tria aguntur . 193
- Primo, ponitur cōclusio pro parte negatiua.
- Secundo, declaratur , quomodo stat materia disposita , posito quod omnes dispositions corruptantur in aduentu formæ .
- Tertio , soluuntur quædam quæ insurgunt contra determinationem .
- 4 Si materia potest simul in formari pluribus formis substantialibus , hic ponitur quædam diuisio , & de quolibet diuisionis membro est particularis cōsideratio . 196
- 5 Si forma est separabilis à materia secundum esse , vel secundum conceptum , hic duo aguntur . 203
- Primo , an sit separabilis à materia secundum esse , vel saltem secundum cōceptum .
- Secundo , an esse intensibile & remissibile , ita cōueniat formæ accidentalis , & repugnet formæ substantiali .
- 6 Si

I N D E X.

- 6** Si intensio & remissio ita conuenit formæ accidenta li, quod repugnet substan- tiali, hic quatuor aguntur. 205.
- Primo, inuestigatur vnde habet forma q[uod] poslit intendi & remitti. & per opposi- tu[m], quod non poslit inten- di & remitti.
- Secundo, per quem modum forma intenditur & remit- titur,
- Tertio, ponitur conclusio re- sponsiva,
- Quarto, posito q[uod] repugnet formæ substanciali intendi & remitti inuestigatur, si repugnat duab. formis sub- stancialibus quæ sint eius- dem speciei inæqualitas es- sentialis perfectionis.
- 7** Si ex materia & forma fit vnum per se, & propter qd, & an immediate, hic tria aguntur. 213
- Primo, declaratur quid sit fie- ri vnum per se.
- Secundo, ponuntur duæ con- clusiones responsuæ.
- Tertio, assignatur ratio, q[uod] ex subiecto & accidenti cōmu- ni non sit vnum per se.
- 8** Si nomen speciei in sub- stantijs compositis signifi- cat solam formam, & dato q[uod] nō, si prius significat for- mam quam compositum,
- hic quatuor aguntur. 215
- Primo, probatur, quod nomē speciei in substantia com- posita ut homo, non signi- ficat formam, sed composi- tum.
- Secundo, ponuntur aliquæ di- stinctiones declarantes, q[uod] prius significat compositu[m] quam formam.
- Tertio, responderetur quæsto, scilicet an prius significet formam quam compositu[m].
- Quarto, soluitur ratio tenen- tium oppositum.
- 9** Si numerus habet esse rea- le extra intellectu[m], & si est vnum per se, & entitas di- stincta à rebus numeratis, hic tria aguntur. 216
- Primo, pertractatur, si nume- rus habet esse reale extra animam, & si est quid vnu[m] per se, & si est entitas distin- ta à rebus numeratis.
- Secundo, queritur de forma numeri.
- Tertio, si numerus de prædi- camento quæritatis inue- nitur in abstractis.
- 10** Si ultima vnitas est forma numeri, hic tria aguntur. 220.
- Primo, ponitur distinctio de forma.
- Secundo, duæ conclusiones re- sponsuæ.

Quæst.Iau.

• • Ter

I N D E X.

- Tertio, soluuntur quædam argumenta, quibus videt posse probari oppositum.
- 11 Si numerus qualitatius reperitur solù in rebus corporeis, an etiam in abstractis, hic ponuntur duæ rationes niones B.Th.vnā, & altera Gregorij, pro cuius resolutiū tria aguntur. 222
- Primo, declaratur mens sua. Secundo, soluuntur rationes suæ, pro quanto sunt contra B.Th.
- Tertio, sustinetur fundamentum B.Th. quod Greg. conatur destruere.
- 12 Si materia quæ est pars compositionis est in cœlo, hic tria aguntur. 224
- Primo, probatur quod est philosophum & veritatem materia quæ est pars compositionis est vere in cœlo.
- Secundo, soluuntur rationes tenentium oppositum.
- Tertio, declarantur quædam dicta philosophi, quæ videantur favere tenentibus oppositum.
- 13 Si materia cœli & horum inferiorum sunt eiusdem rationis, hic quatuor aguntur. 228
- Primo, declaratur quod importat materiam cœli & horum inferiorum esse eiusdem rationis vel diuersa-
- rum.
- Secundo, ponitur mens Beat. Thom. cum fundamentis suis.
- Tertio, ponitur mens Egidij cum declaratione sua.
- Quarto, ponuntur rationes Egidij, Durandi, & Aureoli, & soluuntur.
- 14 Vtrum si forma cœli uniretur materia horum inferiorum cœlum esset incorruptibile, hic tria aguntur. 232
- Primo, ponitur distinctio de incorruptibili.
- Secundo, ponuntur duæ conclusiones.
- Tertio, soluitur quoddam argumentum contra primam conclusionem.
- 15 Si materia omnium corporum cœlestium est eiusdem rationis, sicut materia omnia inferiorum, hic tria aguntur. 233
- Primo, tractatur qui sensus esset Comment. si poneret materiam in cœlo.
- Secundo, quid dicendum secundum B.Th.
- Tertio, soluitur argumentum in oppositum cum replicata.
- 16 Si accidentia componuntur ex materia & forma, hic tria aguntur. 234
- Primo, ponitur distinctio de com-

I N D E X.

compositione.

Secundo, ponuntur duæ conclusiones.

Tertio soluuntur duo argumenta.

17 Si mater concurrit actiue ad generationem, hic tria aguntur. 235.

Primo, ponitur opinio Arii. Secundo, opinio Galeni.

Tertio, soluuntur rationes 3 Galeni & Scoti.

Quæstiones noni libri.

Si dicitur entis i potentiam & actu est realis, hic quatuor aguntur. 237

Primo, declarat imaginatio Scoti.

Secundo, ponitur conclusio contra Scotum.

Tertio, soluuntur rationes Scoti.

Quarto, declaratur in quo sensu hæc est vera. Actus & potentia sunt in eodem genere, & soluuntur instantia Scoti.

2 Si potentia sufficienter dividitur in actiua & passiua, hic quatuor agunt. 40

Primo, declaratur quid sit potentia obiectiva ad metem Scoti.

Secundo, declaratur, quod nul-

la est necessitas ponendi talis potentiam distinctam realiter ab actiua & passiua.

Tertio, declaratur, quod Aristot. in tota sua doctrina nullam fecit mentionem de tali potentiam.

Quarto, soluuntur motiva Scoti.

Si potentia actiua & passiua requirunt distincta subiecta, hic tria aguntur. 241.

Primo, declaratur quātam distinctionem requirant potentia actiua & passiua in ijs in quibus sunt.

Secundo, ponitur conclusio responsiva.

Tertio, soluuntur quedam argumenta, & declaratur quedam dicta philosophi.

4 Quot sic potentia rationales ac libere, hic quatuor aguntur. 243

Primo, declaratur, quod libertas radicaliter & originariæ est in intellectu.

Secundo, quod formaliter & complete non est in intellectu, sed in voluntate.

Tertio, qd voluntas est liberator intellectu.

Quarto, soluuntur rationes contradicentium.

5 Si potentia rationales posse sunt in opposita, irrationa-

les

I N D E X.

- les vero non , hic quinque Tertio, declaratur q̄ tantum aguntur. 246 laboramus, & multum tē-
Primo, declaratur, vnde sum- poris expendimus in spe- tur vera différētia inter po- culatione , si sit in in- tentiam rationalem & irra- stanti.
tionalem.
- Secundo, declaratur vnde ha- Quarto, soluūtūr quēdam ar- bēt potentiae rationales 8 gumenta.
quōd possint in opposita , Si potentia actiua præce- naturales autem non . dit actum suum, hic tria aguntur. 256
- Tertio, an possint in opposi- Primo, ponitur vna distincō ta pro eodem instanti .
de præcedentia.
- Quarto, à quo determinatur Secundo, conclusio responsi- potentia rationalis ad alte ua cum sua probatione.
- rum opposito.
- Quintum, soluitur quoddam , Tertio , soluūntur duo arg. dubium .
Si diffinītio possibilis est
bene assīgnata à philoso-
pho, sumendō possibile vt
distinguitur præcisē cōtra
impossibile hic tria agun-
tur. 258
- 6 Si potētiae rationales sunt actiue vel mere passiue, hic tria aguntur. 258
- Primo, ponuntur duæ conclu-
siones ,
Secundo, declaratur quōd re-
quiratur notitia obiecti vo-
luntati , cum sit ipsa actiua
volitionis.
- Tertio, soluūtūr quēdam du-
bia,
- 7 Si potentia rationalis pro-
ducit actum suum in instā-
ti, vel in tempore, hic qua-
tuor aguntur. 253
- Primo, ponitur conclusio , q̄
actio potentiae rationalis
est in prædicamento quali-
tatis.
- Secundo, ponitur conclusio , q̄
quōd sit in instanti.
- Tertio, declaratur, quomodo Comimēt, tenet partem ne-
gatiuam.
- Secundo, declaratur, quomo-
do B.Th, tenet partem af-
firmatiuam.
- Tertio , soluūntur rationes
Iand. quas facit pro Com.
11 Si

I N D

11 Si in consequentia possibilium vel impossibiliū antecedens & consequens debent esse similia, hic tria aguntur 261

Primo, ponitur distinctio de possibili.

Secundo, ponuntur tres conclusiones.

Tertio, soluitur dubium.

12 Si actus est prior, potētia ratione & cognitione hic duo aguntur. 262

Primo, ponuntur duæ conclusiones responsiæ cum probationibus suis.

Secundo, soluuntur dubia insurgentia contra determinatio.

13 Si actus est prior tempore potentia, hic tria aguntur. 264

Primo, declaratur quoē modis potest comparari actus ad potentiam.

Secundo, ponuntur quattuor conclusiones responsiæ.

Tertio, soluitur dubium.

14 Si in potētijs actiuis quæ acquiruntur exercitio actus, id est operatio est prior tē-

pore, etiam respectu eiusdem potentia secundū numerum, hic quattuor aguntur. 265

Primo, ponitur conclusio respondentia.

Secundo, formatur difficultas

E X.

quam Plato induxit ad probandum, quod nostrum ad discere non est nisi reminisci.

Tertio, soluitur ipsa difficultas.

Quarto, mouetur dubium contra prædictam solutionem.

15 Si actio transiens est subiectiæ in passo, hic tria aguntur. 266

Primo, ponitur distinctio de agente, & distinctio de actione transeunte.

Secundo, ponuntur conclusiones responsiæ.

Tertio, soluuntur fortiora argumenta cōtradicentium.

16 Si actio immanens est subiectiæ in agente, & in quibus differt à transeunte, hic duo aguntur. 269

Primo, pertractatur triplex opinio.

Secundo, soluūtur qđam dub.

17 Si omne quod habet potētiā pas. est corruptibile, hic duo aguntur. 271

Primo, ponitur distinctio potentiaz passiuæ.

Secundo, ponunti corollaria.

18 Si materia prima est principialior causa corruptiōnis, hic tria aguntur. 273

Primo, ponitur una distinctio Secundo, duæ cōclusiones ponuntur.

Tertio, soluitur dubium.

29 Si ad hæc quod de aliquo habeatur sciētia necesse est ut sit actu, vel reducatur de potentia ad actum, hic tria aguntur. 274

Primo, ponuntur aliqui distinctiones.

Secundo, ponuntur cōclusiones responsiū.

Tertio, soluuntur duo dubia.

30 Si compositioni & divisioni intellectus correspondet compositio & divisione realis in re, hic duo aguntur. 276

Primo, exponitur mens philosophi.

Secundo, ponuntur duæ conclusiones p. decisione quæstioni.

31 Si contingit deceptio circa quodqdest, & circa substantias incompositas sive abstractas, hic tria aguntur. 277

Primo, declaratur quid sit decipi.

Secundo, ponuntur conclusiones responsiū.

Tertio, declaratur de ignorantia per quam conting. nos errare circa substantias in compostis.

Quæstiones decimi libri.

1 S I ratio vnius est positiva vel negativa, hic duo aguntur. 280

Primo, ponitur Ioan. Bach. Pont:

Secundo, soluuntur rationes suæ.

2 Si ratio mensuræ conuenit primo vni, quod est princip. numeri & per quid competit ei, hic quinque aguntur. 283

Primo, assignatur ratio mensuræ vniuersalissimæ sumptæ.

Secundo, quot conditiones requirit mensura quantitativa.

Tertio, declaratur per quid competit vni esse mensura.

Quarto, ponuntur conclusiones responsiū.

Quinto, soluuntur quædam dubia.

3 Si quod est mensura in aliquo genere, est primum & causa omnium quæ sunt illius generis, hic duo aguntur. 285

Primo, declaratur hi termini positi in princ. tituli, mensura, primum, causa.

Secundo, ponuntur conclusiones responsiū cum probatio

I N D E X.

- bationibus suis.
- 4 Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantiae, hic tria aguntur. 187
- Primo, pon. dist. de mensura perfectionali extrinseca.
- Secundo, ponuntur conclusio nes responsuæ.
- Tertio, soluuntur rationes Ant. Andreæ.
- 5 Si unum, & multa opponuntur, & in quo genere oppositionis, hic duo aguntur.
- Primo, declaratur an opponuntur.
- Secundo, quo genere oppositionis.
- 6 Si multitudo est prior uno, hic tria aguntur. 290
- Primo, posuntur duæ conclusiones responsuæ.
- Secundo, declaratur, quomodo non committatur circulus in diffiniendo unum per multitudinem.
- Tertio, soluuntur rationes Joan. Bacch.
- 7 Si identitas absoluta, & realiua sunt eadem identitas, an realiter distinctæ, hic quatuor aguntur. 292
- Primo, declaratur quid Scot. intendat per identitatem absol. & relat.
- Secundo, ponuntur fundamēta, & rationes Scoti.
- Tertio, ponitur conclusio contra Scot.
- Quarto, soluuntur rationes Scot.
- 8 Si inter idem, & diuersum datur medium hic quinq; aguntur. 290
- Primo, declaratur quomodo sumitur ly diuersum.
- Secundo, quid dicendum ad quæsum secundum viam Scoti.
- Tertio, quid dicendum est veritatem. 288
- Quarto, ostenditur, quod via Scotti non est ad mentem philosophi.
- Quinto, soluitur quoddam dubium.
- 9 In quo differt oppositio rel. ab alijs oppositionibus. 295
- 10 Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem, & ad esse extra animam, hic duo aguntur. 299
- Primo, declaratur, an priuatio sit cognoscibilis per propriam speciem, vel tantum per speciem habitus.
- Secundo, investigatur, an priuatio habeat esse extra animam, vel solum per opus intellectus.
- 11 Si oppositio contradictria est prima, & maxima, & si potest hinc medium, hic duo aguntur. 258

* * * iiiij Primo,

I N D E X.

- Primo, declaratur, quod op-
positio contradictoria sit
prima & maxima. 306.
- Secundo, quod non habet me-
dium. Secundo, ponunt conclusio-
nes responsiæ.
- 12 Si contrarietas est maxi-
ma differentia vel distantia
hic erit aguntur. 300.
- Primo, pteponuntur duo no-
tabilia. Tertio, soluitur quoddam du-
bia.
- Secundo, ponitur cōclusio re-
sponsiæ. 16 Si omnia media sunt eiū
dem generis cum extremis
hic aguntur. 307
- Primo, pteponuntur duo no-
tabilia. Primo, ponitur distinctio de
medio.
- Tertio, soluuntur, quædam
argumenta. Secundo, ponuntur cōclusio-
nes responsiæ.
- 13 Si contraria habent fieri
circa idem subiectum, & ita
quod se compatiatur in eo
dem in gradibus saltē re-
missis, hic duo aguntur. 308
- Primo, declaratur prima pars
conclusionis.
- Secundo, pertractatur secun-
da pars quæ difficilior vide-
tur diffusus propter solen-
nes opiniones oppositos.
- 14 Si tantum vnum vni est cō-
trarium, hic tria aguntur.
309.
- Primo, ponitur distinctio de
contrarietate.
- Secundo, ponuntur duæ con-
clusiones responsiæ.
- Tertio, ponitur quoddam no-
tabile. Tertio, soluuntur dubia cō-
tra conclusionem in se &
soluitur.
- 15 Si multitudo est genus
ad numerum, ita quod sit
magis commune quam nu-
merus, hic tria aguntur.
310
- Primo, ponitur distinctio de
contrarietate.
- Secundo, ponuntur duæ con-
clusiones responsiæ.
- Tertio, soluitur quædā dubia.
19 Si

I N D E X.

- 19 Si genus, & species generis sunt eadem, aut diuersa genere, vel eadem, aut diuersa specie, hic duo aguntur. 312 *Qōnes duodecimi libri.*
- Primo, ponuntur duæ conclusiones responsuæ.
- Secundo, soluuntur duo dubia.
- 20 Si omnis contrarietas facit diuersitatem in specie, hic tria aguntur. 213 3
- Primo, ponuntur distinctio-nes de contrariæ.
- Secundo, conclusiones respon-suæ ponuntur.
- Tertio, soluuntur quædam dubia.
- 21 Si corruptibile, & incor-ruptibile differunt genere. 315
- Primo, declaratur quid sit conuenire, aut differre genere physico, & genere logico.
- Secundo, ponuntur conclu-siones respon.
- Tertio, soluuntur rationes Iland. contra B.Th.
- 22 Si materia est prin. distin-ctionis secundum genus, hic duo aguntur. 316
- Primo, ponuntur quædam di-stinctio-nes de distinctio-ne generum, & de mate-ria.
- Secundo, ponuntur conclu-siones responsuæ.

Si metaphysicus ha-bet considerare de substantia, hic duo aguntur. 318

Primo, ponuntur duæ conclu-siones.

Secundo, ponitur vnum nota-bile.

Quomodo philosophus intendit ens inquantum ens esse quoddam totum, hic quatuor aguntur. 319

Primo, declaratur triplex to-tum, in quo inuenitur vna pars prima, & aliæ subse-quentes.

Secundo, ponitur conclusio philosophi, & formatur p ea ad mentem B.Thom. & Themistij.

Tertio, ponitur exposito Cōment.

Quarto, ponuntur obiectio-nes Comment. contra B.Th. & Themistium, & sol-uuntur.

Si ad metaphysicum spe-ctat probare substantias separatas esse, an ad phy-sicum, hic quatuor agun-tur. 320

Primo, præponuntur quandā distinctio-nes.

Secundo, ponuntur conclu-siones respon.

Tertio,

- Tertio**, declaratur B.Thom. 7 Si omnium rerum sunt concordari cum Cōment. eadem principia, hic duo aliquando, & aliquā non, aguntur. 328 similiter cum Auct.
- Quarto**, soluuntur rationes Scoti, vbi discordat à nobis.
- 4 Si omnes substātię separatae sunt penitus immobiles, hic duo aguntur. 322
- Primo, investigatur qd circa hic senserit philosophus, & Comment.
- Secundo, quid veritas habeat.
- 5 Si datur creatio ēm philosophum, & Cōment. hic quattuor aguntur. 328
- Primo, ponitur distinctio de creatione.
- Secundo, conclusiones respōsiue ad mentē philosophi.
- Tertio, consideratur in hac via Comment.
- Quarto, soluuntur dubia.
- 6 Si ex tex. 16. potest, concludi animam intellectiū esse formam dantem esse homini, & esse incorruptibile, hic tria agunt. 326
- Primo, ptractatur in hic tex. philosophi.
- Secundo, si ex hic potest concludi animam nostram esse incorruptibilem.
- Tertio, si posito q̄ sit forma, & incorruptibilis possimus sustinere quod homo generat hominem.
- 7 Si omnium rerum sunt eadem principia, hic duo aliquando, & aliquā non, aguntur. 328
- Primo, ponuntur duæ distinctiones.
- Secundo, quinque conclusiōnes responsiux.
- 8 Si omne repositum in p̄dicamenta sive sic substantia, sive accidentis est compositum intrinsecæ ex propria potentia, & proprio actu tanquam duabus partib⁹ essentialibus, hic duo aguntur. 329
- Primo, ponitur quædam conclusio affirmativa de potentia substantiæ receptiue.
- Secundo, quod licet talis potentia sit in eodem p̄dicamento cum accidente receptibili, non tamen est pars intrinseca composita accidentis.
- 9 Si est necesse dare aliquā substantiam æternam secundum philosophum, & secundum veritatem, hic tria aguntur. 330
- Primo, si est necesse dare aliquā substantiam æternā secundum philosophum, & secundum veritatem.
- Secundo, supposito q̄ sic, si Arist. intendit solum de prima substātia abstracta, quam dicimus Deum, ante omnibus in genere.
- Tertio,

I N D E X.

- Tertio**, supposito quod de omnibus intendat in genero, inuestigandum est quod via procedendum est ad probandum Deum esse .
- 10 Si substantia æterna est semper acto mouens, & de necessitate naturæ, hic duo aguntur.** 331
- Primo**, consideratur si substantia æterna est semper actu mouens.
- Secundo**, si mouet, & agit de necessitate naturæ.
- 11 Si substantia æterna mouens ita est actus, quod nullo modo sit in potentia, hic duo aguntur.** 334
- Primo**, discutitur mens philosophi, & Commentarijuxta eorum verba.
- Secundo**, videtur quid dicendum veritatem.
- 12 Si substantiae mouentes abstractæ sunt sive materia, hic duo aguntur.** 336
- Primo**, ponitur distinctio de materia.
- Secundo**, ponuntur conclusiones responsivæ.
- 13 Si cœlum agit in hæc inferiora, & quo modo, hic tria aguntur.** 338
- Primo**, quot modis agit in hæc inferiora.
- Secundo**, quo medio.
- Tertio**, adducuntur quedam dubia, & soluuntur,
- 14 Si Aristot. demonstrauit mundum esse æternum, hie tria aguntur.** 344
- Primo**, si philosophus putauit se demonstrasse æternitatem mundi.
- Secundo**, si vere demonstrauit.
- Tertio**, posito quod non, si possumus saltē probare, quod mundus potuit produci ab æterno.
- 15 Si primum mouens mouet cœlum ut finis amatus, hic tria aguntur.** 350
- Primo**, queritur si primum mouens mouet cœlum ut finis amatus, & intellectu apprehensus.
- Secundo**, si mouet cœlum solum in genere cause finalis, an etiam in genere cause efficientis.
- Tertio**, supposito quod etiā in genere cause efficientis, vtrum sit applicatus primo mobili ut motor eius appropriatus.
- 16 Si cœlum est animatum & quomodo, hic quatuor aguntur.** 357
- Primo**, queritur quid dicendum de animatione cœli secundum philosophum, sequendo viam Coment.
- Secundo**, quid dicendum de eodem, sequendo viam B. Thom.
- Tertio**,

- Tertio, quid dicendum de ea
dem sequendo viam Auic.
Quarto, quid dicendum secū
dum veritatem
- 17 Si intelligentia mouens
cœlum potest esse forma
vera dæs esse cœlo, hic duo
aguntur 360
- Primo, duæ ponuntur cōclu
siones responsiæ
- Secundo, soluuntur quædam
dubia
- 18 Si in primo principio est
delectatio, & vita excellen
tissimo modo, hic tria agū
tur 362
- Primo, declarantur causæ de
lectationis, deinde ponun
tur conclusiones respon
siæ
- Secundo, inuestigatur radix
prima, quām dicitur aliqd
viuere, & iuxta illam affi
gnantur gradus vitæ secun
dum excellentiam minorē
& maiorem
- Tertio, ponitur conclusio re
 sponsiua
- 19 Si dispositiones Dei quas
dicimus perfectiones diui
nas distinguuntur realiter
vel solum ratione, hic qua
tuor aguntur 364
- Primo, declaratur, q̄ hæc qua
tuor dispositio, ēm Com
ment. proprietas, ēm Auic.
designatio, ēm Algazel. At
tributum, ēm Theologū , Tertio, declaratur mens phi
losophi
- significat in Deo perfectio
nem simpliciter
- Secundo, manifestatur an se
cundum viam Comment.
& B. Th. inter has diuinæ
perfectiones aliqua distin
ctio seruari potest
- Tertio, pertractatur via Sco
ti in quo discordet, vel cō
cordet cum via noltra
- Quarto, soluitur dubium in
surgens contra determina
tionem nostram
- 20 Si primum principium
est vigoris infiniti, & enti
tatis infinitæ secundum
philosophum, hic quat
tuor aguntur 369
- Primo, declaratur, quid im
portatur per vigorem infi
nitum, & entitatem infini
tam
- Secundo, quid super hinc sen
serit Comment.
- Tertio, quid super hic sense
rit Arist.
- Quarto, quām efficaces sunt
rationes philosophi ad id
probandum
- 21 Si p̄philosophus opinatos
est omnes intelligentias es
se vigoris infiniti, hic tria
aguntur 374
- Primo, ponitur distinctio de
infinito perfectionali
- Secundo, ponuntur conclu
siones responsiæ
- Tertio, declaratur mens phi
losophi

I N D E X.

- lo sophi .
 22 Si in intelligentijs est or-
 do nobilitatis iuxta ordi-
 nem suorum mobilium se
 cundum situm , hic tria as-
 guntur . 366
- Primo, ponitur conclusio re-
 sponsiva secundum philo-
 sophum .
 Secundo, declaratur quomo-
 do nobilitatis gradus in-
 ter intelligentias potest co-
 siderari in duplicit ord.
 Tertio, mouentur, & resolu-
 tur duo dubia .
- 23 Si est necesse ponere eccē
 tricos, & epiciclos, hic qua-
 tuor aguntur . 379
- Primo, declaratur quid sint
 eccentricus, & epiciclus .
 Secundo, quid circa hic sense
 rit B.Th. & Comment.
 Tertio, determinatur quæsi-
 tum secundum mentem
 Ptol.
 Quarto, soluuntur præcipue
 rationes destruentium ec-
 centricos, & epiciclos .
- 24 Si in separatis poslunt es-
 se plura individua sub ea-
 dem specie hic duo pertra-
 ctantur . 382
- Primo, si in abstractis de men-
 te philosophi potest salua-
 ri pluralitas individuorū
 eiusdem speciei specialis-
 simae .
 Secundo, posito quod non in
- uestigatur per quid indiui-
 duentur intelligentiæ .
 25 Si Deus de mente philo-
 sophi intelligit tantum, sc̄e
 ipsum an aliquid extra , &
 quid in hæc sentiat Com-
 ment. hic quatuor agun-
 tur . 385
- Primo, ponitur opinio Greg.
 Secundo, opinio B.Th.
 Tertio , opinio Iohann.Bacch.
 pro sensu Cōment.
 Quarto, opinio B.Th. decla-
 ratur probabilior.
- 26 Si in abstractis sunt idem
 intellectus, intellectio , &
 res intellecta, hic duo prin-
 cipaliter aguntur . 387
- Primo, quid in hoc senserint
 philosophus , & Cōment.
 Secundo , quid tenendum se-
 cundum veritatem .
 27 Si omnia sunt ordinata ,
 & prouisa à primo princi-
 pio, hic tria aguntur 388
- Primo , quid circa hic sense-
 rent philosophi primi .
 Secundo, quid senserint phi-
 losophus , & Comment.
 Tertio, quid tenendum secū-
 dum veritatem .
- 28 Si primū principium est
 causa effectuā omnium en-
 tium, hic etiam tria agun-
 tur . 391
- Primo , de causalitate primi
 principij .
 Secundo, de unitate .
 Tertio,

I N D E X:

- Tertio, de necessitate inesse. & Cōm. senserint in hoc.
- 29 Si est tantum vnuſ Deus, Secundo, quomodo B.Th. in ita quod non possint esse aliquo tenet Comment. plures. 356 & in aliquo non.
- 30 Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens producendum sit ens contingens, hic quattuor aguntur. 397 Tertio, quomodo via B.Th. continet veritatem. Quarto, quomodo Scot. cum sequacibus nihil concludit aduersus B.Thom. qui Scot. sequitur Auic. Primo, declaratur quid Auic.

Explicit tabula quæstionum metaphysicalium quæ in hoc opere continentur, & sunt num. 176.

1. De substantia et eius modis existentia. 2. De causa et effectu. 3. De potentia et actione. 4. De operatione et instrumento. 5. De causis materialibus. 6. De causis formalibus. 7. De causis finalibus. 8. De causis efficientibus. 9. De causis agentibus. 10. De causis operantibus. 11. De causis operatis. 12. De causis operatibus. 13. De causis operatis. 14. De causis operatis. 15. De causis operatis. 16. De causis operatis. 17. De causis operatis. 18. De causis operatis. 19. De causis operatis. 20. De causis operatis. 21. De causis operatis. 22. De causis operatis. 23. De causis operatis. 24. De causis operatis. 25. De causis operatis. 26. De causis operatis. 27. De causis operatis. 28. De causis operatis. 29. De causis operatis. 30. De causis operatis. 31. De causis operatis. 32. De causis operatis. 33. De causis operatis. 34. De causis operatis. 35. De causis operatis. 36. De causis operatis. 37. De causis operatis. 38. De causis operatis. 39. De causis operatis. 40. De causis operatis. 41. De causis operatis. 42. De causis operatis. 43. De causis operatis. 44. De causis operatis. 45. De causis operatis. 46. De causis operatis. 47. De causis operatis. 48. De causis operatis. 49. De causis operatis. 50. De causis operatis. 51. De causis operatis. 52. De causis operatis. 53. De causis operatis. 54. De causis operatis. 55. De causis operatis. 56. De causis operatis. 57. De causis operatis. 58. De causis operatis. 59. De causis operatis. 60. De causis operatis. 61. De causis operatis. 62. De causis operatis. 63. De causis operatis. 64. De causis operatis. 65. De causis operatis. 66. De causis operatis. 67. De causis operatis. 68. De causis operatis. 69. De causis operatis. 70. De causis operatis. 71. De causis operatis. 72. De causis operatis. 73. De causis operatis. 74. De causis operatis. 75. De causis operatis. 76. De causis operatis. 77. De causis operatis. 78. De causis operatis. 79. De causis operatis. 80. De causis operatis. 81. De causis operatis. 82. De causis operatis. 83. De causis operatis. 84. De causis operatis. 85. De causis operatis. 86. De causis operatis. 87. De causis operatis. 88. De causis operatis. 89. De causis operatis. 90. De causis operatis. 91. De causis operatis. 92. De causis operatis. 93. De causis operatis. 94. De causis operatis. 95. De causis operatis. 96. De causis operatis. 97. De causis operatis. 98. De causis operatis. 99. De causis operatis. 100. De causis operatis. 101. De causis operatis. 102. De causis operatis. 103. De causis operatis. 104. De causis operatis. 105. De causis operatis. 106. De causis operatis. 107. De causis operatis. 108. De causis operatis. 109. De causis operatis. 110. De causis operatis. 111. De causis operatis. 112. De causis operatis. 113. De causis operatis. 114. De causis operatis. 115. De causis operatis. 116. De causis operatis. 117. De causis operatis. 118. De causis operatis. 119. De causis operatis. 120. De causis operatis. 121. De causis operatis. 122. De causis operatis. 123. De causis operatis. 124. De causis operatis. 125. De causis operatis. 126. De causis operatis. 127. De causis operatis. 128. De causis operatis. 129. De causis operatis. 130. De causis operatis. 131. De causis operatis. 132. De causis operatis. 133. De causis operatis. 134. De causis operatis. 135. De causis operatis. 136. De causis operatis. 137. De causis operatis. 138. De causis operatis. 139. De causis operatis. 140. De causis operatis. 141. De causis operatis. 142. De causis operatis. 143. De causis operatis. 144. De causis operatis. 145. De causis operatis. 146. De causis operatis. 147. De causis operatis. 148. De causis operatis. 149. De causis operatis. 150. De causis operatis. 151. De causis operatis. 152. De causis operatis. 153. De causis operatis. 154. De causis operatis. 155. De causis operatis. 156. De causis operatis. 157. De causis operatis. 158. De causis operatis. 159. De causis operatis. 160. De causis operatis. 161. De causis operatis. 162. De causis operatis. 163. De causis operatis. 164. De causis operatis. 165. De causis operatis. 166. De causis operatis. 167. De causis operatis. 168. De causis operatis. 169. De causis operatis. 170. De causis operatis. 171. De causis operatis. 172. De causis operatis. 173. De causis operatis. 174. De causis operatis. 175. De causis operatis. 176. De causis operatis.

FRATRIS C H R Y S O S T O M I
Iauelli Canapicij ord. pred. Philosophie,
& sacrae Theologie doctoris,
Quæstiones Meta-
physicales.

QVÆSTIONES PRIMI LIBRI.

VONIAM primus liber ver-
satur tantum circa recitationes
& reprobationes sententiarum
antiquorum de primis causis, &
principijs entium. ideo pertra-
ctabimus solum illa quæsita. que
fundamentum habent in pro-
mio Arist. ante quæ pertractabimus illa duo quæsita
famosa. Quorum primum est de subiecto huius scien-
tiae. Secundum est de subalternatione aliarum scien-
tiarum huic scientiae, erunt igitur numero decem.

- 1 Si ens utens absolute, & rniuersalissima sumptum, est subiec-
tum in hac scientia.
- 2 Si metaphysica subalternas sibi alias scientias.
- 3 Quomodo hac est vera. Oeis homines natura scire desiderant.
- 4 Si sensus visus est nobilior alijs. & si est magis causa scientie.
& si desideramus ipsum pra, alijs sensibus.
- 5 Si in bratu est prudentia.
- 6 Quomodo ex experimento generatur ars & scientie.
- 7 Si omnis actio est circa singulare.
- 8 Si obiectum sensus est rniuersale vel singulare.
- 9 Si metaphysicus considerat omnium quidditates tantum in rni-
uersali. an etiam in singulari.
- 10 Si maxime rniuersalia sunt difficillima cognitione.

Quæst.lau.

a

Quæst

Q V A E S T I O P R I M A.

Si ens &c. est subiectum metaphysicæ.

I R C A hanc questionem . ante determinationem , aduerte duo . Primo , hæc q. habet fundamentum in 4.lib. in tex. 1.vbi inquit Arist. est autem quædam scientia. quæ speculatur ens in quantum ens . vbi Cōment.dicit , q̄ prima pars quarti libri est in diffiniēdo.i.determinando subiectum huius artis . verum quia ex 1. post. in omnī sciētia de subiecto præcognoscere oportet quid & quia . ideo notitiam subiecti huius scientiæ extimamus necessariā , vt in primis immoremur circa ipsum . Secundo aduerte , q̄ præsens questio præponenda est sub tali tituli , vtrum ens in quantum ens simpliciter sumptum . sit subiectum primum p̄mitate adæquationis in metaphysica .

Ad huius igitur questi resolutionem , tria agenda sunt . Primo , declarabitur tituli . Secundo , adducentur tres opinio-nes , ex quibus duæ relinquentur , & tertia sustinebitur . Tertio , soluentur quedam dubia . quæ solent verti inter Thomistas .

Igitur pro declaratione tituli aduerte primo . quod ly inquantum , potest tenses reduplicatiæ , & specificatiæ . Reduplicatiæ tenetur . quando reduplicat rationem formalem termini , cui apponitur . vt homo inquantum homo intelligit . i.homo sub ratione qua homo intelligit . Si autem dieatur homo inquantum homo sentit . falsum est : qm̄ non inquantum homo . sed inquantum animal sentit , specificatiæ tenetur , quando modifcat terminum cui apponitur . vt homo inquantum bipes ambulat . & vt specificat , non relinquit terminum , cui apponitur in sua ratione formalis absolutæ sumpta . sed restringit . Aduerte secundo , q̄ ly simpliciter . Ita pro non contractæ . vt sit sensus . vtrum ens ratione qua ens simpliciter . i.non contractū per aliquam diuisionem . sed uniuersalissimo modo sumptum , vt se extendit ad ens reale & rationis , ad ens per se & per accidens . ad ens finitum & infinitum

nitum . ad ens diuīsum in decē p̄dicamenta , sit subiectū &c.
 Aduerte , tertio circa ly primum primitate adæquationis : qm̄
 duplex primitas potest assignari in subiecto scientiæ . s. perfe
 ctionis & adæquationis , primitas perfectionis dicit nobilio
 rem entitatem in aliquo considerato in scientia . quòd exce
 dit quocunq; aliud consideratum in illa scientia : vt cœlū
 est primum haec primitate in scientia naturali . Primitas adæ
 quationis dicit p̄cīsam æ qualitatem subiecti ad sciētiā ,
 & econuerso . ita quòd omne consideratum in scientia . cadit
 sub ratione formalī ipsius subiecti : & quidquid participat
 rationem formalem subiecti , consideratur in illa scientia , est
 ergo titulus talis . vtrum ens sub ratione entis sumptū vni
 uersalissimæ , sit subiectum adæquatum metaphysici . ita q̄
 nullum participans rationem entis subterfugiat considera
 tionem metaphysicam , & metaphysicus nihil considereret ,
 nisi ratione qua ens .

Posita declaratio nē tit. aduerte , circa hoc quæsītū tres
 opinōes . vnā dicit , q̄ ens nō est subiectum : sed genus suū
 rum separatarum . & hanc opinionē aliqui attribuunt . Cō
 mentatori , eo q̄ in s. physic. commento vlt. arguens contra
 Auic. q̄ posuit ens in quantum ens subiectum huius sciētiæ ,
 sic dicit . Qui dicit , q̄ prima philosophia nititur probare en
 tia separabilia esse , peccat . Genus . n. entium separatorū esse ,
 non demonstratur nisi in scientia naturali . Hæc . n. entia sunt
 subiectum primæ philosophiæ , & impossibile est aliquā sciē
 tiā demonstrare suum subiectum esse , sed concedit ipsum
 esse ; aut quia est manifestum per se , aut quia p̄batum est in
 alia , vnde peccauit Auic. qui dicit primū philosophū demō
 strare primū principium esse . Hæc Cōment. vltra auctorita
 tem Cōment. tenentes hanc cōclusionē , sic arguunt ad eā .
 Totum negocium metaphysicum , vñ apud Arist. ordinari ad
 lib. 12. in quo de separatis agitur , cum ergo tota hæc scientia
 ad entium abstractorū cognitionem ordinetur , vñr h̄mōi se
 parata esse hic subiectū . Præterea dicit Arist. in prologo hu
 ius sciētiæ , quòd hæc scientia cōsiderat primas & vniuersales
 causas entium , & q̄ est maximè diuina & honorāda , qm̄ est
 cōsideratiua diuīpoli entiū , & in lib. 6. tex. 2. inquit , prima
 vera . s. philosophy circa separabilia , & imobilia . &c . Ergo
 a ij quod

PRIMI METAPHYSICÆ

quod entia separata sunt subiectum in hac scientia . . .
Sed hæc opinio falso attribuitur Cōment. nam si sic esset ,
sibi ipsi contradiceret , qm̄ in 3.lib.metaph.commento 64. &
in 4.lib.cōmento 1. & in 12.lib. cōmento 1. etiā auctoritate
Alex. dicit, metaph. esse da ente in quantum ens , & de his quæ
consequuntur ens , nec obstat dictum suum allegatum in 1.
ph.contra Auic.nō.n. illic intendit entia separata esse in hac
scientia subiectum adæquatum. Primo, quia in eodem com-
mento p̄miserat hanc sciētiā esse de ente simpliciter. Se-
cundo, quia loqtur de separatis in plurali, vna aut̄ sciētiā qua
lis est metaph. debet esse vnius & non plurium subiectorū. In
tendit ergo cum dicit, q̄ sunt subiectum, q̄ sunt principalio-
res & perfectiores partes sui adæquati subiecti, quod est ens ,
& hoc sufficiebat Cōment. cōtra Auic. opinatur. n. Cōment.
q̄ sicut nulla scientia probat suū subiectum adæquatū esset, sic
nec probat suas principales partes. Quod aut̄ dicit hæc op-
inio, totum negotiū metaph. ordinari ad cognitionem en-
tium separatorū, non concludit intentum, nam hoc admissō,
aliud non probat, nisi q̄ ens separatum est primum subiectū
primitate perfectionis, idem concludunt dicta allegata Arist.
in proœmio & in lib.6. huius scientiæ, nos autem quærimus
de subiecto adæquato, quod necesse est esse vniuersale consi-
deratum, & hoc ut sustinebimus infra, est ens inquantum ens ,
cum proprietatibus suis conuertibilibus & disiunctis.

Secunda opinio est, quæ tenet subiectum huius scientiæ
esse ens, non quidem simpliciter sumptum, sed ens reale firi-
tum diuisam in x. prædicamenta, q̄ solet dici ens prædicame-
tale, & hanc opinionem seqtur Dñicus Flandrensis in. q. suis
metaph. & dicit eam esse ad mentem B. Th. & qm̄ peritiores
Thomistæ reputant id esse falsum, ideo rationes suas & sol-
uam, sed prius aduerte, quod aliqui tenent hanc opinionem
esse etiam ad mentem Comment. Quod tamē patet esse fal-
sum, inspectis principijs Comment. Certum est enim (ut alle-
gatum est in 1. ph. commento vlt.) q̄ metaphysicus confide-
rat entia abstracta, quæ tamen apud Comment. non sunt in
prædicamento substantiæ , qm̄ arbitratur sola corruptibilia
reponi in prædicamento . Præterea, entia abstracta apud Cō
ment. non componuntur ex potentia & actu , sed sunt purus-
actus,

actus, ut declarabitur de intentione sua in lib. 12. Hæc autem opinio dicit. quod substantia prædicamentalis componitur ex potentia & actu, ergo non est ad mentem Cōment. Quātum igitur ad rationes Flandrensis, aduerte, q̄m adice sunt efficaciaz, & sunt istæ.

Prima, subiectum in metaph. est illud, cuius principia & causas querimus. Sed in ea quimus principia & causas solius entis prædicamentalis, eo q̄ ens ut ens, nō habet principia & causas, aliter oē ens h̄ret principium, & sic non esset deueniente ad primum ens, cuius oppositum demonstrabitur in lib. 12.

R̄ndeō, negatur minor, nam manifestabitur in lib. 6. quod hæc p̄pō est vera, ens ut ens habet principia, & declarabitur nam de principijs complexis, q̄ in complexis, & tu sustine, do nec in lib. 6. resoluamus, quæ illic formabuntur quæsita.

Secunda, si ens cōe Deo & creaturis est subiectum in hæ scientia, pari ratione ens cōe enti reali, & enti rationis, qm̄ utrumque sub ente, ut ens est continetur, & tñ hoc est falsum, qm̄ logica tm̄ considerat de ente rationis, cum sit subiectum in ea, & qm̄ Arist. in lib. 6. excludet ipsuni à metaph.

Respondeo, negatur consequētia, non. n. est eadem ratio, qm̄ cum metaphysica, sit scientia realissima, conuenit ei subiectum reale, ens autem commune enti reali & enti rationis, nō est quid reale, sed ab utroque abstrahit.

Tertia, oēs cōditiones subiecti adæquati, ita possunt attri bui enti p̄dicamentali, sicut enti cōi Deo & creaturæ, ergo &c.

R̄ndeō, negatur antecedens, quod nec ipse probat, falsitas autem eius constat ex hoc, qm̄ ens prædicamentale non adæquat considerationem metaphysici, considerat enim de paſſionibus entis, ut declarabitur in lib. 4. quæ non conuertuntur cum ente prædicamentali, imò præcedunt ens diuīsum in decem prædicamenta, ut declarabitur in libro quarto.

Tertia opinio, quam reputamus ad mentem Arist. & Cōment. & Auic. in 1. suæ metaph. & Algazellis, & domini Alb. & B. Th. & Scoti est hæc, ens reale per se cōe finito & infinito. i. creato & increato, est subiectum adæquatum in hac scie tia. Declaro primo titulum, deinde probō conclusionem, dī ens reale, ad dīam entis cōis enti reali & rōnis, qm̄ ut sic in nulla scientia est subiectū, nullam. n. dicit vnitatē, sed tm̄ vni-

PRIMI METAPHYSICÆ

extrem vocis, ens aut̄ reale dicit unitatem vniuocationis s̄m Scotum, vel analogiæ s̄m B.Th. & p̄pea pot̄ esse subiectum in metaphysica, sicut & in logica subiectum est ens rōnis, qđ Arist.in lib.6.tex.8.dicit p̄termittendum à metaph.vbi dicit Cōment.vtrunque.s.ens p̄ accidens & ens verum numeratur in ḡne entis diminuti, & ideo perscrutandū est de ente perfectio, quod est ens extra animam, h̄c Commentator.

Nec obstat quod dicit philosophus in 4.lib.tex.5. qđ met. & logicus loquuntur de oībus, & sic conueniunt in ente, vbi & Cōment.ait, qđ conueniunt in subiecto, illud.n.intelligen dum est de subiecto materialiter, & non formaliter sumpto, nam alia rōne considerat metaph.de ente, & de quolibet ente, & alia ratione logicus, metaphysicus quidem scrutatur veram entitatem cuiuslibet entis, vt entitas est, logicus aut̄ ideo cōsiderat de oībus prout cuiilibet enti attribuit aliquam ex intentionibus secundis, vel cōsiderat de oībus, procedendo ex aliquibus cōibus, metaph.aūt procedēdo ex proprijs, & ideo discursus metaph.scientiam ḡnat, logicus aut̄ opinionē t̄m, loquendo ergo de subiecto adæquato, & s̄m suam rationem formalem, non conueniunt metaph.& logicus, & tu aduerte, qđ aliqui breuius respondentes dñt Arist.& Cōment.intelligere de subiecto cōissimo, & non de adæquato, sed id non v̄ consonum, qm̄ Arist.in 2.tex.eiusdem libri, iam proposuerat quòd est aliqua scientia, que speculatur ens inquantū ens, & s̄m Comment. illic agit de subiecto proprio huius artis, vt distinguitur à subiectis alijs scientiarum, ergo continuādo tex.philosophi, rationabile est, quòd in sensu eodem loquatur de subiecto in tex.5. Ideo tu tene primam responsonem, quz etiam consonat B.Th. illic exponenti.

Dicitur ens reale per se, qm̄ Arist.in lib.6.in tex.8.excludit ens per accidens, de quo probat illic Arist.non potest sciri, sicut nec ens fortuitu, vñ in fine sexti libri, quasi purificans subiectum huius scientiæ inquit. Quapp̄ dimittantur. s.ens per accidens, & ens verè, vbi Cōment.inq̄, dimittamus ergo perscrutari ens per accidens, & ens quod est in anima, qm̄ vtrunque numeratur in ḡne entis diminuti, & ideo perscrutandum est de ente perfecto, quod est ens extra animam.

Dicitur cōe enti finito & infinito, quòd tu non intelliges
quan

quantitatiuæ, sed essentialet, quod exponitur per creatum & increatum, sive per productum & improductum, quoniam (ut rationes pro conclusione probabunt) metaphysicus non solum versatur circa ens prædicamentale, sed circa ens reale, per verificatur de quolibet ente reali per se, constat autem quod non solum ens finitum est ens reale per se, sed & infinitum, ut Deus est ens reale per se, immo realissimum, cum sit perfectissimum.

Sed dices, ergo tu tenes ly in quantum specificatiuæ, & sic coincidis eum opinione secunda.

Rñdeo, non inconuenit specificare ly ens, non tamen sic se secunda opinio, nam illa contrahit ens ad decem prædicamenta, quæ sunt speciales modos essendi, ut declarauimus in tractatione transcendentibus, nos autem non sic contrahimus, sed relinquimus ipsum in sua maxima universalitate, tractum ad ens reale per se, quod est longe maioris ambitus, quam ens prædicamentale, unde pro nostra opinione, sic formetur conclusio. ens reale per se in quantum tale, est subiectum in hac scientia.

Sic declaratam p̄clusionem probamus dupli ratione, primo sic. Illud est subiectum in metaph. cuius passiones primo & per se conuenientes ei considerant in metaph. Hæc patet, quoniam est conditio requisita in subiecto cuiuslibet scientiarum, sed entis realis per se passiones primo & per se ei conuenientes considerantur in metaph. Hæc patet, quoniam (ut declarabitur in lib. 4.) passiones primo & per se entis sunt transcendentia. & actus, & potentia, & finitum, & infinitum entitatiuæ, & ille considerantur in metaph. ut patet in lib. 4. & 9. 10. ergo, &c.

Sed aduerte, quod Flandrensis conatur hanc rationem soluere dicens. quod metaph. non considerat passiones etis. nisi ut dividitur in x. prædicamenta. similiter nec ipsum ens. cuius signum dicit esse. quod philosophus in lib. 5. in cap. de ente. dividit ens quod posuerat in lib. 4. subiectum metaph. in x. prædicamenta.

Sed haec ratio rudis est. quoniam philosophus in lib. 4. tex. 1. dividit, quod est quedam scientia quæ speculatur ens in quantum ens. & quæ hunc insunt eti, nominat unum, & infra nominat species unius: & dicit ad eandem sciaram pertinere considerare de ente & uno, sed unum & alia transcendentia non consequuntur per se, sumendo per se conuertibiliter ens prædicamentale immo ens reale.

a iiiij Ali

PRIMI M E T A P H Y S I C Æ

Aliquod enim est ens, & vnum, & bonum, & verum, quòd tamen non est in predicamento. puta prima causa, falsum est etiam, quòd philosophus in 5.lib.cap.de ente diuidat ens solum in decima prædicamenta: quoniam in eodem cap. diuidit per potentiam & actum. & constat quòd utrumque divisionem prosequitur, eam quidem quæ est in decem prædicamenta, in lib. 7. & 8. reliquam autem in lib. 9. Stat igitur ratio adducta pro conclusione in robore suo.

Secundo sic arguitur, cum ens in quantum ens habeat passiones de ipso demonstrabiles, ut declarabitur in 4.lib.est vere scibile. ergo in aliqua scientia debet esse subiectum. non in physica, nec in met. quoniam ut inquit Arist. in 4.lib.text. cum sint scientiæ particulares. partem entis considerant. si ergo non est subiectum in hanc scientia, oportet dare aliam scientiam vniuersalem, distinctam ab hac scientia. quòd est falsum: quoniam tunc essent 4.philosophiæ speculatiuæ, q̄ est contra Arist. in lib. 6.tex. 2. & illa quarta esset prima & vniuersalis scientia, qm̄ esset de primo & vniuersalissimo subiecto, ex consequenti falso attribuisset Arist. huic scientiæ nomen primæ philosophiæ: & nomen sapientiæ. cum igitur h̄c sit apud Arist. prima philosophia, eius est de ente in quantum ens speculari, & non solum de ente prædicentali.

Probata 2clusione aduerte, q̄ inter Thomistas est discrepantia: qm̄ aliqui tenent cum Flandrensi: aliqui aut cū tertia opinione, quam credo esse ad mentem B.Th. Qui tenent cum Flandrensi. fundat se super duo dicta B. Th. Primum est super Boëtium de Trinit. in q. qua querit, de distinctione scientiarum speculatiuarum, illic sic dicit, theologia sive scientia diuina est duplex, vna in qua considerantur res diuinæ, non tanquam subiectum scientiæ. sed tanquam principia subiecti. & talis est theologia. quam philosophi psequuntur, quæ alio nomine metaph. dī. alia vero quæ res diuinæ considerat pp seiphas, ut subiectum scientiæ, & h̄c est theologia, quæ sacra scriptura dī. Theologia ergo philosophica determinat de separatis, sicut de principijs subiecti. Theologia vero sac. scripturæ considerat de separatis, ut de subiecto. H̄c B. Th. Tūc isti sic arguunt. Principia subiecti non continentur sub subiecto, aliter causa continetur sub suo effectu secundum B. Th. substan-

stantiae separatae considerantur à metaphysico, ut principia entis, quod est subiectum in metaph. ergo non continentur subiecto metaph. ex consequenti ens reale per se acceptum in sua maxima vniuersalitate, non est subiectum in hac scientia.

Secundum dictum B. Th. est in prologo, quem præponit in principio metaph. ubi circa finem sic inquit, ex quo apparet, qd quamvis ista scientia, prædicta tria consideret, non considerat quodlibet eorum ut subiectum, sed ipsum solum ens cōmūne. Hoc enim est subiectum in scientia, cuius causas, & passiones querimus, non aut ipsæ causæ generis quæsiti. Hæc B. Th. & parum ante præmisserat, qd substantiar separatae sunt omnes, & vniuersales cause entis cōs, quod est genus. i. subiectum in hac scientia. Tunc isti sic arguunt, illud ens cōe est subiectum in metaph. cuius causæ, & principia sunt substantiae separatae, hæc est B. Th. sed entis cōs Deo, & creaturæ substantiae separatae, non sunt causæ, & principia, aliter & Dei, & sui essent causæ, ergo secundum B. Th. ens cōmūne Deo, & creaturæ, non est subiectum in hac scientia.

Ad primum dictum B. Th. rñdeo, & dico, qd ex eo non intendit negare, quin separatae continantur sub subiecto metaphysice, sed innuit modum, quo cognoscuntur ab ea, vnde aduertere, qd licet omnia entia realia per se considerentur à metaphysico, & ut sic continantur sub suo subiecto, non tñ eodem modo, omnia cōsiderantur, sed quædam à priori, & per essentias suas, vt pote proportionata intellectui nro, quædam à posteriori, & per effectus, quoq; sunt principia, ut entia separata, & immaterialia, cum ergo dicit B. Th. qd metaphysicus considerat separata, ut principia entium, dedit modū cognitionis, q.d. per effectus, ex quibus ascendimus ad cognoscendum hæc prædicata de illis. s. principia causæ, primi motores, æterni, immateriales, intellectuales, &c. Tūc ad argm̄, distincto. Maiorem. Principia subiecti contineri sub subiecto potest esse dupliciter. Primo, in ratione productiua, vel causalitatis, & sic est vera, aliter effectus esset productiūs sui principij. Secundo, in rōne cognoscitiua, vel cognoscibilitatis, & sic nego ipsam maiorem, nam qn cognosco causam p effectum, effectus in ratione cognoscitiua habet rationem principij, & causæ, & yt sic continet sub se principium, & causam

PRIMI METAPHYSICÆ

causam suam productivam, & sic patet, q̄ non incōuenit sub statias separatas esse realia principia entium, & tñ contineri sub ente, vt principia sub suo effectu in ratione cognoscituia.

Ad dictum secundum, dico, q̄ minus eis suffragatur, qm̄ licet quodlibet horum trium, substantiaz separatz, ens cōmune, passiones, & partes entis, non sit subiectum in hac sc̄ientia, eo q̄ una scientia est vnius subiecti, ex hoc tamen non sequitur, quin ens cōmune Deo, & creaturæ sit subiectum adēquatum, & ad argumentum nego minorem, ad probationem negative consequentiam, qm̄ ista propositio, substantiaz separatz sunt causæ entis cōmuni, non est necesse q̄ verificetur vniuersaliter, sed partialiter, sufficit. n. q̄ aliqua pars entis subiectiuæ, puta ens corruptibile, sit causatum ab eis. Et pr̄terea, hoc argumentum est contra arguentes, nam ex eo sequitur, q̄ nec ens pr̄dicamentale sit subiectum, cum. n. substantiaz separatz excepta prima, continantur in pr̄dicamento, & secundum ipsos solum illud ens cōmune, cuius sunt principia substantiaz separate, sit subiectum in hac sc̄ientia, sequitur, q̄ vel illæ substantiaz producunt seiphas, vel q̄ subiectum metaphysicæ non se extendat ad omne ens pr̄dicamentale, quod est contra sic argentes. Patet ergo, q̄ dicta B. Th. nō ens suffragantur. Et aduerte laqueum eorum fuisse, quia nescierūt intelligere, quo sit verum, q̄ ens in quantum ens habet principia, & tamen Deus qui cōtinetur sub ente, non habet principium. Id autem nos resoluemus in lib. 6. & tu sustine vñq; illuc, nec inutilis fiat repetitio. Hæc pro pr̄senti quæstione sufficiant. In recitandis autem argumentis, & soluēdis, quæ solent adduci contra huiusmodi determinationem, non est utile nobis immorari, quoniam apud Anton. Andr. & Paulum Soncinatem, & Io. Iandunum, & plures alios, quæstiones formantes in hac sc̄ientia videri possunt, & idem modus seruabitur à nobis in quæstionibus sequentibus.

¶ Quæstio 2. Si aliæ scientiaz subalternantur metaphysicæ.

CIRCA hanc quæstionem aduerte, q̄ oritur à præcedenti, nam qui tenet ens cōmune Deo, & creaturæ esse subiectum in hac sc̄ientia, videntur compelli ad talem subalternationem, eo q̄ aliæ scientiaz contrahunt subiectum metaphysicæ per differentiam additam, licet non sit differentia propriæ

præ sumpta, cum ens non sit genus, vnde sicut linea visualis contrahit lineam, & propterea prospectiva subalternatur geometriæ, sic videtur ens mobile contrahere ens, & ideo videtur physica subalternari metaphysicæ. Idem videtur de mathematica, cuius subiectum est ens quantum. Ut igitur id resoluatur, & appareat, quod ad id non compellimur, age mus tria. Primo, ponemus aliquas distinctiones, ex quibus apparebit quid sit propriæ subalternari. Secundo, ponemus duas conclusiones, ex quibus resoluetur totum quæstum, Tertio, soluentur quædam dubia.

Prima distinctio est de contractione subiecti. Aduerte, igitur, quæ contractio sit dupliciter. Primo, per contractuum per se. Secundo, per contractuum accidentale. Secundum primum sensum ex contractu, & contracto sit unum per se, in primo, vel secundo modo per se. Et hæc contractio seruit inter dñiam essentialem, & suum genus, vt animal rōnale, vel inter genus, & speciem, vt animal homo, & breviter inter superiorius, & inferiorius in ordine p̄dicamentali. Similiter inter subiectū, & propriam passionem, & p̄cipue disiunctam, vel numerus par, vel numerus impar. In secundo sensu ex contractu, & contracto sit unum p̄ accidens, vt ex linea, & visuali, sō. n. visuale est dñia, vel propria passio lineæ, nec unum est de rōne alterius. Secus aut̄ esset, si differentur linea longa, vel linea brevis, qm̄ esset contractio iuxta primum sensum.

Secunda est de varia subalternatione. Aduerte igitur, quæ una scientia potest dici subalternari alteri dupliciter. Primo, de nominatiæ, & quasi extrinsecæ trñi, & sit, qñ finis inferioris ordinatur ad finem superioris, vel qñ subiectum inferioris continetur sub subiecto cōmunioris. Primo modo, omnes scientiæ, vel artes subseruientes, p̄nt dici subalternari principali, iuxta quem modum dicit philosophus in 1. Eth. freneta ciuam, equestrem, & militarem ordinari ad politicam. Secundo modo, omnes scientiæ quæ sunt de partibus subiectiuis alicuius subiecti cōmunis, possunt dici subalternari scientiæ, quæ est de subiecto cōmuni, puta quæ scientia de cœlo, de elementis, de mixtis, de animatis subalternantur phys. iuxta eundem modum, scientiæ de substantia, de accidēte, de actu, de potentia, de uno, de multis, possunt dici subalternari scientiæ,

PRIMI METAPHYSICÆ

tæ, cuius subiectum est ens. Sed hæc subalternatio est communiter dicta, & improppia, nec iuxta eam formatur præsens dubium: secundo, dicitur vna alteri subalternari, intrinsecæ, & essentialiter, ita quod si non subalternaretur alteri, non esset scientia, nec haberet viam ad probandum. cōclusiones suas, & hæc est vera, & propria subalternatio, quæ tria requirit. Primo, q̄ subiectum subalternatæ contineatur sub subiecto subalternantis, & defectu huius, physica non subalternatur geometriæ, secundo q̄ subiectū subalternatē addat super subiectum alternatis aliquo d' accidentale, & extraneū, & non aliquid per se, & defectu huius, scientia de specie nō subalternatur scientiæ de genere: nec scientia de passione, scientiæ de subiecto: tertio, q̄ scientia subalternans dicat qd de proximis principijs subalternatæ, ita q̄ non potest reducere conclusiones in principia sua, nisi auxilio scientiæ subalternantis, vel sic. q̄ de principijs suis proximis nullam habet evidentiam. nisi probata sint in subalternante, & vt probata recipiat: & hæc est perfectissima subalternatio, de qua locutus est philosophus in 1. poster. & potest sic describi: subalternatio est suppositio vnius scientiæ alteri scientiæ, cuius subiectum contrahitur per differentiam accidentalem, & extraneam, & pbat principia proxima scientiæ sibi suppositæ.

His præmissis, pro determinatione quæsiti. proponuntur duæ conclusiones. Prima est, subalternatione denominativa, siue extrinseca, aliæ scientiæ subalternantur metaphysicæ. nam aliæ sunt de aliqua parte entis, vt patet in 4. lib. huius scientiæ tex. 1. Quælibet aut pars entis contrahit, vt ens mobile, ens quantum continuum, ens quantum discretum, cū ergo suba aliarum scientiarum cōtineantur sub subiecto metaph. & addant super ipsum, pñt vt sic dici subalternari metaph. Præterea vñr oēs ordinari ad eam. vt ad nobiliorem, ideo appellatur sapientia: ergo vt sic subalternat sibi alias.

Secunda cōclusio, subalternatione propria dicta: non subalternantur. nam substantia earum non addunt supra ens ali quod extraneū ab ente licet. n. additum non sit de rōne entis, tñ ens est de rōne additi: qm̄ nihil subterfugit rōnem entis. gliter esset non ens. Ad veram aut subalternationem rōne illius quod addit subiectum subalternatæ, super subiectū subalter-

Q V A E S T I O II.

alternantis . requiritur , q̄ vnum non sit de ratione alterius , nec econuerso . nam linea non est de rōne visualis , nec econuerso . Præterea , alia scientiæ hñt sua principia proxima sibi evidentia , aut ex sensu , aut notitia suorum priorum terminoꝝ , vt prima principia mathematica , & plura principia s . f . physica , vt mox est : natura est , plura entia sunt . Hæc & plura alia sunt sufficienre nota in scientia , in qua sunt principia , ita q̄ mathematicus , & physicus p̄ se ex eis deducere cōclusiones suas , absque hoc q̄ innitantur superiori scientiæ , ergo constat , q̄ alia scientiæ non subalternantur metaphysice .

Vltimo aduerte duo dubia contra prædictam determinationem . Primum est , quòd metaphysica probat principia omnium scientiarum , & habet firma re . vt patet in 4.lib . huius scientiæ , & Arist . dicit in 1.phys.tex.8 . & 12 . q̄ si quis negat principia geometriæ : nō est geometræ , sed primi philosophi probare , ergo videntur alia scientiæ subalternari huic .

R̄ndetur dupliciter . Primo , q̄ primus philosophus non probat principia proxima alia scientiæ , qm̄ illa supponatur ut manifesta in illa scientia , pro tanto autem dī probare principia alia scientiarum , quia probat prima , & vniuersalissima principia complexa , quibus vtuntur scientiæ particulares . non quidem in sua cōunitate , sed vt eis opus est , vt declarauimus in 4.lib . Ad hoc autem , q̄ vna scientia subalternet alteri , necesse est ut principia proxima subalternata , sint conclusiones probate in subalternante , quibus deducuntur conclusiones in subalternata : aliter scientia subalterata non esset scientia . Dico secundo , quòd dato , & non cōcesso , quòd metaphysica probaret principia proxima aliarū scientiarum . adhuc non esset veræ subalternans : qm̄ subiecta aliarum scientiarum non addunt dñiam extraneam ab ente : quoniam ens est de ratione differētiæ additæ . Quare &c .

Secundum dubium est , quia B.Th . in opusculo de natura generis dicit in cap . 5 . quòd incipit de metaphysica , & logica , &c . quòd physica subalternatur metaphysicæ , & videtur loqui de subalternatione propriæ dicta . nam si legis dictum opusculum , inuenies , quòd eo sensu , quo prospectiva subalternatur geometriæ . physica subalternatur metaphysicæ .

Ad hoc dī ab aliquibus Thomistis , illud opusculum non esse

PRIMI METAPHYSICÆ

esse B. Th. & præcipuz, quia ratio quam adducit ad hoc non valet. Dicit. n. isto modo naturalis scientia quæ applicat naturam entis ad naturam sensibilem, est sub metaphysica. quæ cōsiderat de ente absolutor: qd ens mobile non est species entis, cum ens nō sit genus. patet aut, qd hoc non valet, non n. ad veram subalternationem sufficit, qd non sit species, sed est necesse, vt ille modus cōtractius sit ita extraneus à subiecto subalternantis, qd non diffiniatur per ipsum, sicut patet, qd linea non est de rōne visualis, neq; numerus de rōne sonori. est aut impossibile inueniri aliqd, de cuius rōne nō sit ens, & ideo similitudo quæ adducit de prospectua, & geometria: & de physica ac metaphysica nulla est. vnde nō est verisimile B. Th. ita inconsulte locutum fuisse, potest et dici, admissio qd opusculum sit B. Th. qd illic non loquitur de propria subalternatione, de cuius rōne est, qd non solum subiectum subalternatæ addat extraneum super subiectū subalternantis. sed qd subalternans probet principia proxima subalternatæ. qd non facit metaphysica, respectu physicæ. Nec obstat, qd dicit, illo modo subalternari physicā metaphysicæ. quo prospectiva geometrīæ. Hæc. n. similitudo currit solum quantum ad hoc: qd sicut linea visualis nō est species lineæ, sic nec ens mobile est sp̄s entis. Sed ut diximus, hoc nō sufficit ad verā, & ppriam subalternationem. Hæc de pñti quæsito dicta sunt.

Questio 3. si hæc est vera, omnes homines
natura scire desiderant.

CIRCA hanc propositionem ut appareat eius veritas, quatuor agenda sunt. Primo, quomodo sumitur ly natura. Secundo, distinguendum est de multiplici appetitu, siue desiderio. Tertio, ponentur aliquæ conclusiones responsiæ, Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, qd ly natura, ut patet in §. lib. multipliciter sumitur. s. pro gnatione viuentium, & dñ natura, quali nascitura, vel quia est via ad naturam. i. ad formā, sumitur et pro forma, & pro materia, quia sunt principiū motus intrinsecum. Sumitur et pro rei essentia, sicut cum dicimus. nam hominis est esse animal rōnale. Sed nullo horum modo sumitur hic natura. vñ autem sumi pro quadam essentiālē proprietate consequente inseparabiliter ipsum hominem.

minem . qua inclinatur ad scientiam , sicut cum dicimus . la-
pis natura . i . sua naturali proprietate inclinatur in centrum :
& in hoc sensu ly natura solet exponi pro naturaliter .

Quantum ad secundum aduerte , q̄ ex doctrina B. Th. in
prima parte q. 80. art. 1. & 2. triplex est appetitus . s. naturalis ,
sensitivus , & intellectualis : naturalis consequitur rei natu-
ram , sensitivus sensum , sive cognitionem sensitivam , & diui-
ditur per irascibilem , & concupiscibilem , vt declarauimus in
q. de anima in tract. de potentia motiva . Intellectualis sequi-
tur intellectum , sive cognitionem intellectivam , & dicitur volun-
tas , sive appetitus liber , quo potest appetens in opposita . Na-
turalis est tendentia , sive inclinatio rei in perfectionem suā .
& inest cuilibet rei : qm̄ vnumquodque ex sui natura tendit
in suam pfectionem , & hic appetitus non distinguitur realiter
ab essentia rei , nec dicit potētiā , vel actum additum es-
sentiae , sed est ipsa rei essentia , vt ordinatur , & tendit in suum
propriū finem . vnde appetitus naturalis in lapide : est ipse la-
pis , vt inclinatur in centrū . Sensitivus aut̄ est potētia animæ .
qua tēdit animal in bonum apprehensum per sensum , vt sibi
conueniens , & diffugit malum apprehensum vt disconueniens .
Intellectualis vero est potētia animæ , sive naturæ intellecti-
væ . qua tendit in bonum , & refugit malum , vt apprehendit
intellectu , & qm̄ in natura creata intellectuali , fm̄ viam no-
stram distinguitur potentia i rei essentia , sequitur appetitū
intellectualē distingui realiter ab essentia rei . Idem intelli-
ge de sensitivo , & aduerte hos appetitus , sic ordinari , q̄ prior
& cōior est naturalis , est . n. in qualibet natura , vnde & sensus ,
& intellectus , & voluntas , vt sunt quædam naturæ , dñr h̄c
appetitum naturalem , prout inclinantur imperfectionem
suam , posterior aut̄ , & minus communis est appetitus sensitivi-
us , qm̄ inest omni , & soli animali ex 2. de anima , postremus
& adhuc minus communis , est intellectualis , qui inter morta-
lia , inest omni , & soli homini , absolute aut̄ inest soli natu-
ræ intellectuali . Nam vt declarabitur in lib. 1. 2. in substatijs
separatis datur nobilissimæ modo intellectus , & voluntas .

Quantum ad tertium , pro determinatione quæsti ponū-
tur tres conclusiones responsiæ .

Prima conclusio , propositio philosophi non verificat de
appetitu

PRIMI METAPHYSICÆ

appetitu intellectuali, quoniam cum sit formaliter potentia libera, posset in oppositum, & sic posset homo appetere non scire, quod est falsum, aliter propositio philosophi non esset necessaria, sed contingens.

Secunda conclusio, non verificatur de appetitu sensitivo, nam illæ appetitus sequitur apprehensionem sensus. Sed sensu non apprehendimus vniuersale, de quo propriæ est scientia. Præterea, sensu cognoscimus tantum sensibilia. Sed non appetimus cognoscere tantum sensibilia, immo & magis quæ non cadunt sub sensu, ergo &c.

Tertia conclusio, verificatur propriæ de appetitu naturali. Hæc conclusio paret à sufficienti diuisione data de appetitu, quam & B. Th. probat tribus rationibus, exponens textum. Prima est, sicut se habet materia ad formam in genere entium, sic intellectus noster ad scientiam. Nam ex 3. de anima, sicut materia est ex se in pura potentia ad formam, & non perficitur nisi per formam: sic intellectus noster est in pura potentia ad scientiam, & non perficitur, nisi per receptionem scientiæ. Sed ex eo, q[uod] materia est in potentia ad formam, naturaliter appetit eam ex 1. phys. tanquam suum perfectuum. ergo idem contingit ex parte intellectus, respectu scientiæ, secunda est. Quælibet res naturalem inclinationem habet ad propriam operationem ut calidum ad calefactionem, lucidum ad illuminationem, lapis ad descensum. Sed propria operatio hominis inquantu[m] intellectualis est intelligere, & scire, ergo &c. Tertia est, vnicuique rei inest desiderium naturale, ut coiungatur suo principio, q[ua]m in hoc est ultimata p[er]f[ect]io sua, sed principiu[m] hominis inquantu[m] est naturæ intelle[ct]ualis, est ipsa prima substâlia separata. i. Deus, cui non potest h[ab]eri vnitati, nisi per intellectuali cognitionem, cu[m] sit penitus immaterialis, ergo naturaliter desiderat intelligere, & scire Deum, vnde in hominibus repônitur humana fœlicitas, ex 10. eth.

Sed aduerte, q[uod] Ant. And. in 1. lib. q. 2. impugnat B. Th. no[n] de falso, sed de pluralitate harum rōnum. Dicit. n. q[uod] tres coincidunt in unam trin. & arguit sic, omne appetens primā p[er]fectionem. i. scientiam, appetit propter secundam. i. p[er] scire, & secundam appetit propter tertiam. i. p[er] unionem ad obiectum suum, siue principium, vbi autem vnum propter alterum, est tantum

Q V Æ S T I O III.

tantum unum, si ergo prima perfectio, à qua sumit primarō, est p̄ secundam p̄fectionem, à qua sumitur secunda rō, & se cunda p̄fectio est p̄ tertiam perfectionē, à qua sumitur ter tia ratio, videntur realiter esse tantum una ratio.

Ad hoc dī, q̄ B. Th. plurificat has rationes, nō ea rōne qua una p̄fectio ordinatur ad alteram, sed p̄t distincte perfectio nes h̄nt distinctas appetibilitates, scientia. n. cum sit habitus perfectius, est ex se appetibilis, idem dico de scire, & vniōne ad obiectum. Ant. And. aut opinatur harum trium perfectio num esse tm̄ unam appetibilem, ita q̄ non sint appetibles, in ordine vnius ad alteram, ideo credidit tres rationes advnā reduci. Dicemus ergo, q̄ secundū appetibilitatem sunt tres, & in hoc sensu formauit eas B. Th. & plurificauit.

Quantum ad quartum aduerte tria dubia, primum est de appetitu naturali, & est tale, si appetitus naturalis non distin guitur ab ipsa essentia rei, ergo intellectus vt inclinatur ad scientiam, vt ad sui perfectionem, est appetitus naturalis. Sed hoc est falsum, quoniam cum obiectum appetitus sit bonum effet etiam obiectum intellectus. quod patet esse falsum, quoniam eius obiectum est verum, & non bonum.

Rñdeo intellectus dupliciter consideratur. Primo, vt na tura quædam perfectibilis, secundo vt intellectus est, primo modo suum obiectum est bonum, & ipsum verum siue scien tia vt perficiunt intellectum sunt bonum suum, secundo mo do suum obiectum est ver, vt declarauimus in tract. de trans cendentibus, patet igitur non esse inconueniens, q̄ intellectus sit appetitus naturalis, inquātum inclinatur in scientiā, vt in suam p̄fectionem, & vt sic suū obiectū esse bonū, idē dico de sensu, vt inclinatur in obiectū suū, similiter de volūtate. vt ex vi naturæ suæ tendit in obiectum suū, vñ volūtas vt na tura, est appetitus naturalis, vt voluntas, est appetitus rōnalis.

Secūdum dubium est, cum homo naturaliter appetat sci entiam vt primam perfectionem, & considerare siue speculari vt secūdum perfectionem, dubitatur, si eodem aut diuerso ap petitu desiderat utrunque perfectionem. & vñ q̄ diuerso. Nā antequam habeat primam perfectionē, est in potentia essen tiali, qua habita, est in potentia accidentalī respectu secundē. Sed non, videtur esse eadem potentia essentialis & accidenta

Quæst. Iau.

b lis

PRIMI METAPHYSICÆ

lis . cum nō dicatur de eis potentia vniuocæ, ergo non vñ esse idem appetitus, quo appetimus scientiam & speculari.

Respondeo fīm doctrinam B.Th.dico, quod eodē appetitu reali . nam sicut vna materia numero appetit formā subalem primo, deinde formas accītales , qm̄ accītalis supponit subalem. Sic idem intellectus eadem inclinatione reali inclinatur primo ad scientiam, deinde ad speculari, qm̄ hoc p̄e supponit scientiam . Ad argm̄ dico, q̄ distinctio potentiae in essentialiem & accidentalem, nō est distō realis, sed fīm rōnēt vnde licet cōcedamus intellectū alia rōne inclinari ad sciām, alia ad speculari . tñ negatur hæc p̄ntia , ergo alia & alia potentia, siue alio & alio appetitu . Nec oblitat, q̄ potentia nō dicitur vniuocæ de essentiali & accidentalī : quoniam ad p̄dicationem non vniuocam, sufficit distinctio rationis .

Tertium dubium est . si omnes homines natura scire desiderant . vnde est, quod aliqui desiderant scire naturalia : & diffugiunt mathematica , & aliqui econuerso , & aliqui tantum physicalia , aliqui tantum rhetoricam, aliqui tantū poēticam , aliqui tantum historiam &c.

Respondeo . Hoc dubium diffusæ resoluimus in epitomi nostra in 2.metaph.in c.3. quare illic, ne pluries idem inutiliter repetatur . Hæc de 3.q.dicta fint.

¶ Quæstio 4. Si visus est nobilior sensus, & si est magis causa sciendi , & si ipsum magis diligimus .

Ipsum videre p̄r oībus eligimus . quia hic maximè cognoscere nos facit . In proemio.

C I R C A hoc quæfirū sic procedemus . Primo, probabitur quod visus est nobilior ceteris sensibus . Secundo, q̄ p̄ se magis facit scire . Tertio, quod ipsum magis diligimus . Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primū aduerte quatuplicem viam, qua notificatur nobilitas visus sup̄ alios sensus . Prima sumit ex obiecto : respicit.n.lucem & colorem . qui est quædam lux, licet non pura, vt declarauimus in lib.de sensu & sensato, lux aut nobilior est inter oēs qualitates sensibiles . cuius signū est , q̄ in nobissimo corpore inuenitur, & dicitur qualitas primi alterantis . nam ex 3.lib.de cælo . cælum agit in hæc inferiora motu & lumine . & hanc rōnem tāgit philosophus in 2.lib.

2.lib.de generatione, tex. 7.vbi probat, visum esse priorem ta
ctu, ex prioritate visibilitatis ad tangibile. Item color inest
omni corpori formaliter, vel radicaliter, prout in omni cor-
pore potest recipi. Item visus cognoscit magnitudinem &
figuram cōius siue extēs quām ceteris sensus, cognoscit.n.
eas vt sunt in cōelo & in his inferioribus. ceteri autem sensus
vt sunt in his inferioribus tantum. Tunc sic , sensus qui est
vniuersalioris obiecti, videtur esse nobilior : visus ex prædi-
ctis est vniuersalioris obiecti, ergo &c.

Seeunda via sumitur ex organo, cum,n.visus sit potentia
organica, ex nobilitate organi ostēdit potest nobilitas eius,
nobilitatem aut organi, manifestant nobis plura, primo fa-
cillima lēcio, quorūcunq; ptingentium ipsum, et q̄ sint mi-
mina, secundo mīx artificium cōpositionis lux, constat.n.
ex diuersis humoribus & pelliculis, de quarum diuersitate nō
est ad pñs considerandum, id.n.ad phylicum, & pspctiuū spē
stat, certio ex multiplici defensio, quod natura ei preparauit,
vt sunt palpebre, & supercilia, & concavitates ossium &c.

Tertia via sumitur ex excellentia medijs, quod est diapha-
num, quod nō solum inuenitur in his inferioribus. sicut me-
dia aliorum sensuum, sed et in cōstellibus, quod quanto sim-
plius & purius est, tanto pfectius per ipsum fit visio, verum
quia diaphanum est medium in auditu, & in odoratu, sicut in
visu, ideo ex hoc non possumus concludere nobilitatē visus
super alios sensus, propterea sequitur quarta via.

Quarta via sumitur ex nobilitate visionis. quæ est actus
pure spiritualis, eo quod ad ipsam non concurrit aliquis mo-
tus, aut mutatio realis, nec ex parte obiecti, qm obiectum nō
causat nisi spēm intentionalem, nec ex parte medijs, nec orga-
ni : qm illa species tm intentionaliter immutat & medium
& organū. In alijs aut sensibus, semper interuenit aliqua mu-
tatio realis, siue ex parte obiecti, siue ex parte medijs, siue ex
parte organi, vt declarauimus in lib. 2.de anima. Item visio
se extendit ad superiora corpora & inferiora, actus aut alio-
rum sensuum solū ad inferiora. Item magis tristatur homo
privatione huius actus, & magis delectatur positione sua cir-
ca obiectum proportionatum. Patet ergo ex his omnibus ex-
cellentia & nobilitas visus super omnes alios sensus.

PRIMI METAPHYSICÆ

Quantum ad secundum dico, q̄ facit magis scire per se .
Dico per se, ad differentiam auditus, qui magis facit scire per accidens, in scientia quæ habetur per doctrinam, vt diximus in lib. de sensu & sensato . Quòd quidem sic intelligendū est . Auditus non confert doctrinæ nisi ex aliquo , quod est accidentale obiecto audibili ut audibile est, nō. n. vox ista homo, vel lapis, habet ex se, q̄ sit rep̄nitatiua conceptum, sed ex instituto humano, quod quidem accidit voci ut vox est . Quia igitur voces audibles, magisquam alia sensibilia, puta colores, aut odores, iudicatae sunt esse pr̄ptiores & magis accommodatae ad manifestandū p̄ceptum , ideo dicitur auditus magis deseruire scientiæ quæ h̄r per doctrinam, per accidens tñ, q̄a non ex suo obiecto, sed ex instituto humano , quo ordinatū est, obiectum auditus esse manifestatiuum conceptum.

Hanc igitur p̄clusionem. s. visus magis facit scire per se, sic probo. Magis deseruit priori scientiæ, quæ est illa quæ h̄r per inuentionem . Doctrina. n. vltimate supponit inuentionem, & non econuerso, ergo &c. Quòd aut̄ magis deseruiat inuentioni, pbatur ex Arist. in tex. cum dicit cā aut̄ est, q̄a hic maximè sensuum nos cognoscere facit, sup quem tex. B. Th. fundat duas p̄eminentias visus. Prima est, quòd obiectū suum certius cognoscit, pp suam maiorem spualitatem, ergo magis deseruit sciæ, quæ importat certitudinem cognitionis, secunda est, quia p ipsum plures reæ differentias cognoscimus, nisi. n. suislet visus, de cœlestibus & metaphysicalibus nullam habuissimus notitiam, unde & Plato in thimeo inquit, reæ sublimium notitiam iij oculi nobis attulerunt.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ sic distinguendum est . Homo dupliceiter cōsiderat, primo ut animal, secundo ut hō, ut animal, magis diligit tactū & gustum , his. n. seruatur vita ex secundo de aia, & animal est aia primo pp tactum, vñ hō appetens seruari in vita, p̄zeligit excæcati quam comburi, combusto. n. tactum destruit. Ut hō aut̄ magis diligit visum, qm ut homo intellectiuus est, & scire desiderat , & qm visus magis deseruit sciæ, ut probauimus , ideo hō ut hō magis diligit ipsum, & in hoc p̄posito philosophus adduxit illam ppōnem, ipsum videre p̄z alijs eligimus. Preposuerat. n. q̄ oēs hoies ut hoies, natura scire desiderant, ex quo bñ sequitur , q̄ hō ut appē

appetens scire, magis diligit visum, eo q̄ per ipsum certius & plura quam̄ per alios sensus cognoscit ut declaratum est.

Quantum ad quartum aduerte duo dubia, primū est circa illud, q̄ visus facit magis scire, nam vñ aliquibus. q̄ tactus faciat magis scire, eo q̄ vñ esse magis cognoscitius q̄ visus intensiæ & extensiæ, intensiæ quidem, qm̄ sensus certissimus est perfectissimæ cognoscitius. Sed ut dicit philosophus in 2.de aia tex.34.hunc sensum tactus certissimum habemus, ergo &c. Præterea sensus tactus in nobis maximè deseruit intellectui, nam dicit philosophus in 2.de aia tex.34. In gñ hoium s̄m tactum, ingeniosos esse, & non ingeniosos iudicamus. Duri.n.carne, inepti mente. Molles aut, bene apti, ergo videtur esse magis cognoscitius, extensiæ autem, qm̄ per tactum plures contrarietates cognoscimus. s.calidi, & frigidi, humili, & Soc.duri, & mollis,&c. Visus aut est tm̄ vnius primæ contrarietatis sib colore, ergo per tactū plura cognoscimus.

Rñdeo, nego tactum esse magis cognoscituum intensius, quoniam comparando ipsum ad alios sensus in homine, nō est certissimus, sed visus est certissimus ex sua maiori immaterialitate. Ad dictum philosophi dico, q̄ non comparat tactum ad alios sensus in homine, sed tactum hominis ad tactū aliorum animalium, sicut in eodem tex. comparauit odoratum hominis, ad odoratum aliorum animalium. Itē nego, q̄ tactus magis deseruiat actui intellectus ex actu tangendi, vel ex obiecto tangibilia. Ad dictū philosophi dico, q̄ nō debet intelligi homo ingeniosus, vel non ingeniosus ex tactu, nisi p̄ quanto bonitas tactus, arguit nobiliorem cōplexionē, & nobiliorem naturam sensituum, quę perfectius cōfert aīe intellectiū, pro hoc stat in quo sine phantasmat̄ nihil intelligit, visus aut̄ dicitur esse deseruiens magis intellectui, p̄ quanto cognitio nostra intellectua pendet à cognitione sensitiva, & maximē ab ea, quę est per visum. Similiter nego, q̄ tactus sit magis cognoscitius extensiū, nam licet per tactū cognoscamus plures contrarietates sui obiecti. Suum tñ obiectum est minus vniuersale, qm̄ qualitas tangibilis inuenitur solum in generabilibus, obiectum autem visus inuenitur etiam in ingenerabilibus, propter quod constat visum est vniuersaliorem & communiorem sensum ex obiecto.

b iij Sec

PRIMI METAPHYSICÆ

Secundum dubium est contra illud, quod visum magis diligimus, & probatur quod magis diligimus tactum. Magis odimus oppositum tactus. i. destructionem tactus, quod oppositum visus, ergo magis diligimus tactum, quod visum, sentia probatur, per regulam Arist. in 2. lib. priorum, ubi dicitur, magis eligendo, magis fugiendum opponitur. Antecedens vero pater, quoniam cum opposito visum stat vita, non autem cum opposito tactus.

Respondeo dupliciter. Primo, quod argumentum concludit considerando hominem ut animal est, non autem considerando hominem ut homo est. i. ut cognoscitius est, ut diximus in corpore questionis. Secundo, dico regulam illam non esse veram, nisi quando unum bonum eligendum non includit alterum v.g. quia fama non includit diuitias, si opponatur, quid est magis eligendum, & quid magis diligimus naturaliter, an famam, an diuitias. Respondeatur, quod famam, quoniam magis odimus oppositum famam, quod oppositum diuitiarum, si autem unum includit alterum, regula non valet, v.g. si opponatur. Quid est magis eligendum, an sane vivere, an absolutæ vivere. Rendetur quod sane vivere, quoniam vivere commune, est sane vivere, & infirmiter vivere, & tamen non est verum, quod magis odiamus oppositum bene vivere, quam oppositum vivere, quoniam cum opposito bene vivere. i. cum male, aut infirmiter vivere, stat viues. non autem cum opposito vivere, quod est mori, stat cum vivere, & quoniam in proposito visus includit tactum, ubi n. est visus, ibi est tactus, & non econuerso, non sequitur, quod & si magis diligimus visum quam tactum, quod magis odiamus oppositum visus, quam oppositum tactus, quoniam cum opposito visus stat tactus, & vita, non autem cum opposito tactus stat visus & vita. Hæc de presenti quæstio dicta sunt.

Quæstio 5. Si in brutis est prudentia.

Et propter hoc alia quidem prudentia sunt, alia vero disciplinabiliora. In prologo,

CIRCA hanc quæstionem duo inuenio, in uno omnes concordant, in alio discordare videtur Ant. And. à B. Th.

Illud in quo oes concordat est, quod in brutis datur prudentia, non quidem propriæ dicta, quoniam illa ex 6 libro ethic. est cum discursu, & est bñ consiliariua, consilium autem est quædam inquisitio de contingentibus agendis. Hæc autem non

non pñt esse in bruto, qm caret rōne, est aut in bruto prudētia metaphorice dicta, q dñ esse naturalis estimatio, de conuenientibus psequendis & nocuiis vitandis. Illud aut in quo disordare vñr B. Th. & Ant. And. est, an talis prudentia sit circa ea, ad quæ bruta naturaliter & determinatæ inclinantur, puta, an dicatur formica prudens, quia in estate congregat grana pro hieme, & apes mellificant, & ouis fugit lupum, & lactat agnum. Ad hmoi. n. naturaliter inclinantur, & agunt sine errore. Vel an sit circa ea respectu quorū bruta pñt aliter se habere. Puta, licet formica naturaliter inclinetur ad cōgregādum grana, pōt tñ ea asportare ex paruo vel ex magno cumulo, & licet irundo naturaliter inclinetur ad formandū nidum, pōt tñ eum locare in loco ubi sit facilis vel difficilis accessus. Quòd si locat ipsum in loco difficilis accessus, dicimus ipsam esse prudentem pp maiorem natorū tutellam, & primam q dem viam vñ tenere B. Th. in expōne tex. vbi exemplificat tm de his ad quæ naturaliter & determinatæ inclinatur brutū, vt agnus sequitur matrē & fugit lupum, secundam aut viam tenet Ant. And. in q. 3. primi lib. vbi inquit prudentia metaphorica non dicitur esse in brutis respectu illorum, ad quæ naturaliter inclinātur, sed respectu cōtingentium, ad q sic se pñt habere, vel aliter. Puta q formica reponat grana in hoc, vel in illo loco. q assumat ex hoc vel illo cumulo, q aranea faciat tellam, vbi est maior copia muscarū. Hæc est opinio Ant. And. quam tamen aliter non probat. Sed contra sententiam B. Th. arguit dupliciter, verum antequam sol uam argumenta sua, aduerte duo.

Primum est, si Ant. And. considerasset, q sicut bruta naturaliter & determinatæ in finis suos inclinantur & tendunt in illos, sic naturaliter inclinantur ad media, quibus consequuntur tales fines, nec respectu mediorum, sicut nec respectu finium, est in brutis aliter & aliter se habere, (nam irundo semper facit nidum, vbi naturali instinctu cognoscit esse maiorem natorum tutellam, & aranea semper facit tellam, vbi estimat crebriorem & facilioriem capturam muscarum. & tales prudentias ponimus naturales. eo quòd consequuntur naturam, prudentiam vero propriæ dictam penimus ex libro sexto Ethic. effe habitum acquisitum circa agi-

PRIMI METAPHYSICÆ

bilia bene disponenda) non labrasset arguere cōtra B. Th. nam licet B. Th. hic exponens non exemplificet , nisi de finibus . tamen intelligit etiam de medijs, vt poteſt haberī ex ſe-cunda ſecundæ, q. 47. art. 15. ad tertium, quod erat tale, prudē-dentia magis conuenit naturæ humanae quam nature bruto-rum . Sed bruta animalia hñt quasdam prudētias naturales , vt patet per philosophum in 8. de historijs aialium, ergo pru-dentia est naturalis, ſequitur rñſio. Ad tertium dicendum, q̄ etiā in brutis ſunt determinatae viæ perueniendi ad finem, vñ vide-mus, q̄ omnia animalia eiusdem ſpeciei , ſimiliter operant̄, ſed hoc non pōt eſſe in homine pp̄ rōnem, quæ cū ſit cognos-ſciuia vniuersalium, ad infinita ſingularia ſe extendit. Hæc B. Th. ex quibus elicitur quod in brutis ponit prudentiā reſpectu viarum determinataꝝ, quæ non poſſunt intelligi, niſi vt media patet igitur, quod ēm mentem B. Th. ponitur pru-dentia in brutis, & circa finem, & circa media ad finem.

Secundum eſt, quod in prudentia metaphorica non eſt ne-cessarie istas conditions realiter & formaliter ſeruari. ſ. memo-rari preterita, prouidere de futuro, & ex his procedere ad ope-randum . Hæc. n. ſunt propria ratiocinantis . ſed ſufficit, q̄ ſaluētur imitatiuæ in hoc ſenu, quod quædam animalia ita proce-dent in operationibus ſuis, ac ſi memorarentur de præ-teritis, & præuiderent futura, & quoniam operantur ſicut ho-mo prudens, dicitur eſſe prudentia.

His præmissis intendo ſoluere argumenta Ant. And.

Primum eſt. Prudentia eſt prouidētia de futuris ex memo-ria preteritorum. Sed formica generata in æſtate non recor-datur hiemis : quia nunquam vidit hiemem . & tamen colli-git grana . ergo prudentia non eſt in bruto; respectu eorum, ad quæ habet naturalem iñſtinctum .

Respondeo . Maior non verificatur de prudentia metapho-rica, niſi imitatiuæ, vt exposui, & id consonat B. Th. qui in 3. de anima exponens text. 156. dicit formicæ congregantes in futurum prouidentes, non præuident futurum . ſed imaginā-tur actus preſentes, qui ordinantur ad ſuſtentationem ſuam, magis ex naturali inclinatione, q̄ apprehensione futuri. Præ-terea, dico q̄ ſi argumentum aliquid valet, concludit q̄ pru-dentia in bruto eſt respectu mediorum, quod nos non nega-mus.

mus . sed negamus, quod sit tantum respectu mediorum .

Secundum est, prudentia ex 6. Eth. est habitus consiliarius . consilium autem non est de fine, sed de his quae sunt ad finem . quae possunt aliter, & aliter se habere, ergo prudentia in brutis ponenda est, circa talia, quae possunt sic, & aliter agere, & non circa ea ad quae naturaliter inclinantur, qd huiusmodi non sunt contingentia, sed necessario se habent ad illa .

Respondeo . Antecedens non seruatur, nisi in prudentia propriæ dicta. In metaphorica autem non seruatur, nisi imitatio in hoc sensu. Sicut prudens se habet intelligendis medijs optimis ad consequendum finem; quae tamen possent aliter se habere, sic formica se habet circa media, sibi tamen determinata à natura, quibus consequitur finem suum, & sic concedo, qd prudentia in bruto est circa media ad finem . quae tamen non sunt eiusdem rationis cum medijs humanis, ut diximus . Sed ex hoc non sequitur quin etiam sit circa ea ad quae naturaliter inclinatur bruto, unde negatur hæc consequentia, ea ad quae bruto naturaliter inclinatur, non sunt cotinentia . sed necessario se habet ad illa . ergo circa illa non est prudentia, hæc inquam consequentia non valet, nisi in prudentia propriæ dicta: qm est habitus consiliarius, & adverte, quod Ant. And. respondens ad tertium in oppositum, ponit prudentiam in bruto, circa ea ad quae naturaliter inclinatur, unde videtur sibi met contrarius . sic enim inquit, ouis videns lupum statim apprehendit inimicitiam lupi, & hoc modo potest habere actum prudentiae circa talia. s. fugiendo, vel prosequendo hæc illæ. Hæc pro praesenti quæsito dicta sint.

Quæstio 6. Si & quomodo experimentum fit
ars , & scientia .

Hominibus autem ars, & scientia per experimen-
tum euenit . In prologo .

C I R C A hanc q. quinque agenda sunt. Primo, ponentur aliquæ distinctiones. Secundo, aliquæ conclusiones. Tertio, declarabitur in quo discordant Thomistæ, & Scotistæ. Quarto, declarabitur ad mentem philosophi, quo modo ex experimento gñatur ars, & scientia: s. soluam quædā dubia .

Quantum ad primum adverte tres distinctiones . Prima, cum in arte, & scientia considerentur principia, & conclusio-
nes .

PRIMI METAPHYSICÆ

nes. quæ deducuntur ex principijs, propositio philosophi potest versari circa vtrunque, vt queratur, an experimento generetur notitia principiorum, & conclusionis. an alterius tantum. Secunda, cum in principijs, & conclusionibus seruetur notitia terminorum incomplexa, & notitia propositionum complexa, potest queri, an dictum philosophi verificetur de vtraque notitia. Tertia causa cognitionis est duplex quædam principalis, in qua fundatur notitia scientifica. quædam dispositiva, & iuuativa, quam quidam dicunt occasionalem, vel instrumentalem.

Quantum ad secundum, ponuntur, & probantur quatuor conclusiones. Prima, omnis cognitio sensitua interior, & omnes intellectiua, ortum habet à sensu exteriori. Prima pars manifestata est à nobis in 3. de anima, vbi declaratum est sensum interiorem non immutari nisi prius immutato sensu exteriori. nam sensus cōmuniſ est terminus sensatiōnum exteriorum: & phantasia seruat species sensatas, & cogitatiua, vel extimatua elicit ex sensato non sensatum: & memoria seruat speciem non sensatam, & propterea dicuntur sensus interiores, quia supponunt exteriores in actibus suis. Secunda autem pars sic declaratur. Omnis cognitio intellectiua, vel est per inuentionem, vel per doctrinam. Si per inuentionem, necesse est rem intelligibilem mouere intellectum, non potest mouere, nisi per suam speciem, aut alterius. non potest esse huiusmodi species sine phantasmate: quoniam ab eo abstrahitur per intellectum agentem, vt declarauimus in 3. de anima. non potest esse phantasma sine sensatione exteriori. & enim sicut Arist. phantasia est motus factus à sensu exteriori sicut actum, ergo non potest esse notitia intellectua per inuentionem, sine sensu exteriori. Et de hac propriæ verificatur illud. Nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Quod quidem multam habet latitudinem, quā sufficit, qđ fuerit in sensu vel per se, vt color per suā propriam speciem, vel per partes, vt mons aureus, vel in quo simili, vt antichristus, vel in suo effectu, vt intelligentia, quæ cognoscitur per motum, vel in suo opposito, vt priuatio quæ cognoscitur per habitum, vt qñ per rectum cognosco obliquum, & per lucem tenebram, & per bonum malum, & per comp

compositum simplicia, si per doctrinam probatur idem. Nā impossibile est adiscentem doceri, nisi per aliquem sensum, & præcipue per auditum apprehendat sibi proposita signa à docente, quæ instituta sunt ad docendum, & ad res significandas, vnde cæcus nō potest doceri de coloribus, nec surdus de sono, propterea dicit philosophus in prologo . Adiscunt autem quæcunque cum memoria habent sensum s. auditum ,

Secunda,tam in scientia quam in arte, necessaria est notitia sensitiva,ad habendam notitiam incomplexam de terminis ex quibus componuntur principia, & conclusiones, vtrū aut hæc notitia sensitiva sit experimentalis,dicemus infra . Veritas huius cœclusionis penderet ex præcedenti, si n. omnis cognitio intellectua penderet à sensitiva, ergo & ista. Præterea, si intellectus debet cōcipere per notitiam incomplexam quid totum, quid pars : quid homo, quid risibile, est necesse ipsum actuari, & moueri ab aliqua specie intelligibili , quæ non potest fieri sine phantasmatæ, & hoc non potest fieri, si ne sensu exteriori, ergo &c. Præterea philosophus in 1. poster. cap. 3. docens quo non omnia sunt demonstrabilia, ponit statum in primis principijs, de quibus dicit. Ipsa quidem cognoscimus inquantu terminos cognoscimus. &c. Sed prima terminorum cognitio, non est ab intellectu, qm si nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu , ergo hæc cognitio terminorum incoplexa, prius fuit in sensu quam in intellectu.

Tertia vt habeatur notitia cōplexa, tam de principijs, q de cœclusionibus utilis, & coadiuvans, est frequētata cognitio sensitiva, & experimētalis de eodem cōplexo. Hanc conclusionem vt sonat oēs cōiter concedunt: qm experimur, q qm cognoscimus in singularibus extra animā terminos coniungi vel disiungi, sicut s̄pē videmus , citius & firmius intellectus illi cōplexo assentit, v.g. quia sensu experimur totalitatē, & maioritatem respectu partium semper cōiungi, statim assentimus huic cōplexo. Omne totum est maius sua parte , & qm experimur lapidem, & motū deorsum coniungi , ideo intellectus huic cœclusioni assentit, lapis naturaliter mouet deorsum. Inde prouenit, q intellectus cum difficultate assentit his, quæ parū sensibilia sunt, eo q non adiutor nec solidatur suo naturali principio, qd' est experimētalis cognitio.

Quarta ,

PRIMI METAPHYSICÆ

Quarta, cognitio experimentalis non est principalis causa scientiæ, & artis, sed deductio conclusionis ex principijs suis per demonstrationem. Prima pars sic manifestatur. qm̄ conclusio scibilis ex 1. polter. est vniuersalis, & demonstrabilis, non habetur scientia de ea, nisi deducatur per demonstrationem. Demonstratio autem non est ex singularibus sensatis, sed ex præmis veris, &c. vnde sequitur, q̄ de hac conclusione. Reubarbarum purgat cholera, non h̄ scientia, nisi deducatur à principijs intrinsecis, & cognoscat virtus, à quæ talis effectus procedit, & sic patet prima, & secunda pars huius conclusionis. Inde prouenit, q̄ nescientes deducere conclusiones, & reducere ad sua principia, sed solo sensu insitunt, non scientes, sed experimentatores dicendi sunt. Dice mus ergo experimentum non esse generatiuum sciētiæ, sed inductiuum, & confirmatiuum, & in hoc sensu accipiendum est dictum philosophi cum dicit. Hominibus autem scientia, & ars per experimentum euenit. s. inductiæ, & confirmatiæ, sed nō principaliter, qm̄ scientia non à sensu, sed ab intellectu est principaliter, vnde aliqui sic exponūt dictum philosophi, hominibus sit scientia p experimentum. i. post experimentum. qm̄ prius habitum experimentum confirmat intellectum in assensu, & tu aduerte, q̄ in his conclusionibus cōmuniter concordant cōmentistæ, & Scotistæ, & Thomistæ.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ in secunda, & tertia conclusione Scotistæ, & Thomistæ concordant in eo sensu, in quo positiæ sunt. Mouent tamen dubia contra eas, & primo, contra secundam. Quæritur, si illa cognitio sensitiva necessaria pro habenda cognitione intellectiuua incomplexa terminorum, debeat appellari experimentalis.

Quantum ad hoc, Scotistæ, vt patet in q. 4. Ant. Andr. in sua prima conclusione, ponunt indifferenter tales cognitionem necessariam, esse sensitivam, seu experimentalem, ita q̄ super-hoc non faciunt vim. Thomistæ aut̄ non admittunt illic propriæ seruari experimentum, qm̄ vt dicemus in dubio sequenti, experimentum propriæ dicit cognitionem cōplexam. s. conferendo vnum alteri, puta reubarbarum cholere. Terminus vero incomplexus, vt incomplexus, cognoscitur cognitione incomplexa, sicut complexus complexa, ergo ibi non

non cadit experimentum propriæ dictum, & propterea dicitur Thomistæ, quod illic requiritur multiplicata apprehensio termini incomplexi in parte sensitiva, & illa videtur sufficere, quoniam cognitio incompleta terminorum, requisita ad cognoscendum principia complexa, non est notitia perfecta quid rei terminorum, sed est notitia confusa parum excedens cognitionem quid nominis. Ad talem autem notitiam habendam, oportet frequentem cognitionem sensitivam praecedere. Quia vero huiusmodi cognitio est confusa, ideo non est necesse concurrere experimentum, quod complexionem terminorum includit, ut declarabitur. Haec est mens Thomistæ, circa suam præpositam conclusionem secundam: Contra tertiam conclusionem mouent dubium. utrum illa cognitio experimentalis, requiratur solum, ut utilis, & adiuuans, an et ut necessaria.

Ant. And. in q. 4. in conclusione 2. & 4. dicit, quod licet sit utilis, non tamen necessaria, Thomistæ autem tenent, quod est utilis, & necessaria, sic ergo procedam. Prius firmabo viam nostram deinde soluam rationem Ant. And.

Quantum spectat ad viam nostram, aduerte primo, quod experimentum est cognitio sensitiva complexa, eo quod est collatio multorum particularium. Nam dicit philosophus in tex-
tu, quod experimentum est cognoscere hanc herbam curasse So-
cratem, & Caliam, & multos singulares, ergo manifestæ patet, quod experimentum est notitia sensitiva complexa, & per con-
sequens deseruit notitiae intellectivæ complexe, tam principiorum quam conclusionum. Quod autem huiusmodi notitia non solum sit utilis, sed & necessaria, probatur. Nam oportet assignare aliquid motiuum, & determinatiuum intellectus, ad formandam hanc vniuersalem propositionem. Reubarba rum purgat choleraem, vel hanc, si ab æqualibus æqualia demas, quæ remanent sunt æqualia. Hoc autem motiuum, & determinatiuum non potest esse sola notitia terminorum incom-
plexa, quoniam ut incompleta non magis determinat intellectum ad hanc complexionem quam ad illam. Nam experimur, quod habentes notitiam terminorum, nisi cognoscamus sensu tales terminos coniungi in re, nescimus formare principium complexum, nam stat quod sciam quid equale, quid demere, quod remanere. & tamen nisi per experientiam cognoscam, quod si ab

TRIMI METAPHYSICÆ

ab his lineis bicubitis demo cubitum, remanet cubitum, & similiter ab alijs equalibus, nesciam formate hoc principiū, si ab equalibus equalia demas, &c. Patet ergo hanc notitiā experimentalē, non solum utilem esse, sed & necessariam.

Præterea. Cum particularia extra animam incomplexa, & vniuersale intellectu cōplexum sint duo extrema, & ad al tera non perueniatur, nisi per medium, ut declarat Cōment. in lib. de sensu, & sensato, hoc medium non pot inueniri, nisi ipsa cognitio sensitua complexa, quæ frequentata, dicit experimentalis, nam incomplexa cognitio sensitua terminorū, nimis distat ab vniuersali complexo, eo q̄ non determinat intellectum, magis ad hoc complexum, q̄ ad illud. Igitur necessaria est, & non solum utilis cognitio experimentalis, ut intellectus habeat notitiā de principijs, & conclusionib⁹.

Nūc superest soluere rōnem Ant. And. Arguit. n. sic. Intel lectus cōceptis modo præxposito terminis simplicibus, pōe virtute propria ipsos cōponere, vel diuidere, ita q̄ conceptus tales complexi si sint primorum principiorum cognoscuntur esse veri, lumine naturali intellectus. quia principia cognoscimus, inquantum terminos cognoscimus ex i. poster. ergo cognitio sensitua experimentalis, non est necessaria simpliciter, pro tali notitia complexa principiorum hīda.

Rñdeo, & nego, q̄ intellectus sit sufficiens sua propria vir tute conceptis terminis simplicibus ad cōponendum, vel diuidendum hoc vel illud determinatum cōplexum, licet. n. sit vñq̄, q̄ pot absolutæ componere, vel diuidere, non tñ determinatæ hoc, ita q̄ constet sibi de veritate eius. nisi fuerit adiutus, & determinatus cognitione sensitua cōplexa frequen tata, quæ dicit experimentum, dictum aut philosophi in s. poster. sic debet intelligi. Principia cognoscimus, inquantū ter minos sic coniunctos in re, vel diuīlos sensu, cognoscimus. Vnde aduerte, q̄ philosophus nō intendit excludere sensit uam cōplexionem terminorū. sed resolutionē ad aliud. prin cipiū vniuersale, ut in hoc distinguātur principia demonstra tionis, & econuerso demonstrabilis: qm̄ conclusio p mediū prius cognoscitur, hæc autem per solam cognitionem sensi tuam experimentalē, & lumine naturali intellectus agētis.

Quantum ad quartum aduerte, q̄ philosophus arbitratur ex

ex sensatione alicuius, fieri memoriam. ex multis memorijs eiusdem rei fieri experimentum. ex multis experimentis fieri vniuersale, nam se habet vniuersalis propositio ad multa experimenta, sicut conclusio inductionis ad inductionem, v.g. prius, video hoc reubarba & purgare cholera. Secundo, video q[uod] in multis infirmis idem operatur. Tertio, ex his concludo, q[uod] est cholere purgantium. Quarto, ex multis experimentis facio in intellectu hanc vniuersalem, o[ste]nso reubarba & purgat cholera, & hic incipit scientia, & ars, vel quia non contentatur intellectus, deducere conclusionem solum ex singularibus, sed conatur reducere eam in causam intrinsecam, ex qua, puenit talis effectus (purgat n. cholera ex sua naturali proprietate) ideo ars, & scientia propriæ, & principaliter acquiritur ex tali reductione in causam, & sic patet, q[uod] inchoatio, & inquisitiuæ ars, & scientia fiunt experimento, essentia liter aut ex resolutione in causam rei scite. Confirmatiuæ iterum per editionem ad sensum. Experimur enim, q[uod] postquam conclusio ex causis proprijs deducta fuerit, confirmamus eam exemplo sensibili, ut suffragante sensu, intellectus facilius, & firmius conclusioni deductæ assentiat patet ergo, q[uod] initium artis, & scientiæ est sensus, principale vero productuum est intellectus inquirens causas rei scite. Confirmatum autem, iterum est sensus. Vnde videmus quosdam qui propter veras & subtiles rationes, non inclinantur ad assensum conclusio-
nis, & tñ sensibili exemplo adducto, facile illi acquiescent. Quod tñ in eis prouenit, propter debilitatem ingenij. De quibus inquit philosophus in 2.lib.metaph.tex.15. Alij vero, si non exemplariter eis proponatur non acquiescent.

Quantum ad quintum aduerte, quod contra determinationem factam tria insurgunt dubia.

Primum est, quia non videtur verum artem, & scientiam generari ab experimento, quoniam incertum, & fallax non potest generare id, de cuius ratione est certitudo, sed experimentum est incertum, & fallax, propter variationem, & diversitatem singularium. Ars autem, & scientia dicunt certitudinem, qm in hoc distinguuntur ab opinione, ergo &c.

Respondeo, licet incertum non generet essentialiter certum, qm causa esset ignobilior suo effectu, tamē potest generare

potest ge-
nerare

PRIMI METAPHYSICÆ

nerare inchoatiæ, & inquisitiæ, ut declarauimus. Dat. n. experimentum viam intellectui inquirendi causam, & principium necessarium, à quo principaliter generatur ars, & sciœtia, & aduertere, q̄ omnia argumenta, quibus solet probari, experimentum non generate artem, & scientiam, ex eo q̄ experimentum dicit quia, & ars dicit propter quid, sed q̄a, non manifestat quid, aliter minor cognitio causaret perfectiorē, & ex eo q̄ causa productiua, esset imperfectior suo effectu, & ex eo q̄ ex multis, non potest inferri omne, aliter cōmitte retur fallacia pñtis. Omnia inquam hæc argumenta concludunt, q̄ experimentum non est causa essentialis, & principia lis artis, & scientiæ, non aut̄ quin sit causa initiativa, & occassionalis. Vnde nego quin ipsum, quia manifestet initiativa ipsum quid, & eodem modo causa imperfectior occasionaliter, & instrumentaliter, potest producere effectum perfectū, & ex multis probabiliter potest inferri omne, quando nō datur manifesta instantia, non autem potest inferri necessario & essentialiter. vnde quando ex multis experientijs infertur vniuersalis conclusio, est illatio probabilis, & occasionalis.

Secundū est. Dubitatur si propositio philosophi, qua dicit, hominibus autem scientia, & ars per experientiam, intel ligenda est vniuersaliter, an indifinitæ, & videtur quod non debeat intelligi vniuersaliter. Nam si non posset acquiri aliqua ars, & scientia, sine experimento, sequitur, q̄ omnis arti fex, & sciens esset expertus, quod est contra philosophum in litera, qui dicit, expertos magis proficere videmus, sine experientia rationem habentibus, consequentia autem patet, qm̄ in quoconque præcedit experientia, ille est expertus, sed per te in quolibet artifice, & scientie præcedit experientia genera tiva vniuersaliter, artis, & scientiæ, ergo &c.

Rñdeo, solet distingui de arte, & scia, quia aut hñr p inuen tionē, aut per doctrinam, si p inuentionem, cōceditur, q̄ vniuersaliter gñantur experimento, cuius fundamentū positum est in corpore q̄siti in conclusione 2. & 3. si per doctrinam, solet distingui, qm̄ in habitu acquisito per doctrinam pñt esse aliquæ cōclusiones, quæ pñt esse adiscendi certæ p solam doctrinā, qua adiscit reducere tales conclusiones in sua ppria principia, et remota experientia, v.g. In sciētia medicinæ. Istæ concl

conclusiones pñt esse certæ adiscenti , per solum doctorem assignantem causam , q̄stas calida , & siccā pñcit flegmaticis . Hiems frigida , & humida pñcit cholericis , & causa quidem primæ est , qm̄ caliditas , & siccitas ætatis temperat humidum frigidum flegmatici . Causa aut secundæ est , qm̄ frigiditas , & humiditas hiemis temperat calidū siccum in cholericō . Quædam aut sunt conclusiones in prædicto habitu , quæ per solum doctore assignantem causam , non pñt fieri certe adiscēti , nisi fermentur experientia , v.g. In scientia medicinæ h̄ 9. piper nigrum sumptum in magna quantitate cōstipat , in parua quantitate laxat ventrem . De hac quidē conclusione , & multis alijs similibas , nunquam certus est addiscēs , quantumcunque audiat , vel legat in lib. causam huius , nisi accedat experientia . Dico igit̄ ad dubium q̄ p̄positio philosophi intelligitur vniuersaliter , quo ad sciētiam , & artē habitam p intentionem , non aut quo ad acq̄litam per doctrinam , nisi respectu cōclussionum , quæ non pñt certificari adiscenti , nisi superueniente experientia . Ad argim aut fundatum super dictū illud philosophi , expertos magis pñcere videmus &c. dico q̄ verificatur illud dictū de arte , & scientia per doctrinam , & respectu cōclussionum , quarum certitudo non h̄ nisi accedente experientia .

Tertium est , si quando ars , & scientia acquiruntur per intentionem , necesse est ut semper acquirantur per experimentum , & videtur q̄ non , nam si quis semel tm̄ viderit , quomodo triangulus habet tres æquales duobus rectis , vel quo contingit super lineam datam , triangulum constituere æquilaterum , per certitudinem cognoscet . semper sic esse , ex consequenti de hac conclusione triangulus habet tres &c. habebit scientiam . & non per experimentum , qm̄ non fit experimentum , per vnam sensationem , vel per vnam memoriam tantum , sed per multas , vt dicit philosophus in textu , ergo &c.

Respondeo , dico q̄ semper requiritur experimentum . Sed aduerte , q̄ est duplex . s. formale , & virtuale , formale est quod fit ex pluribus sensationibus eiusdem rei , & multis memorij eiusdem . virtuale autem est , quod fit vna sensatione , & vni ca memoria , quæ licet in se sit vna tantum , æquiualeat tamen multis , nam sunt quædam res adeo stabiles , q̄ semel vidisse quō se habent , est semper vidisse , sicut & motus diurnus com-

Quæst. Iau.

c

pletur

PRIMI METAPHYSICÆ

pletur 24.horis. q̄ dies æstatis sunt lōgiores, q̄ hiemis breuiores. Quædam aut̄ sunt adeo variabiles, q̄ nisi multiplicetur earum sensationes, respectu eiusdem effectus, parua aut nulla, pōt̄ haberi de eis certitudo. & tales sunt terū inferiorum naturæ. In primis sufficit experimentum virtuale. In secundis aut̄ requiritur formale, & qm̄ in gradu primo reponuntur mathematica, ideo in eis sufficit experimentum virtuale. In naturalibus autem requiritur formale. & per hoc patet qd dicendum sit ad argumentum. Tu igitur tene, q̄ in oī arte & scientia per inuentionem, necessarium est experimentum, aut virtuale aut formale. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

¶ Quæstio 7. Si omnis actio est circa singulare.

Actus autem & generationes omnes circa singularia sunt. In prologo.

C I R C A hanc quæstionem tria agenda sunt. Primo, ponuntur aliquæ distinctiones. Secundo, aliquæ conclusiones. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quātum ad primū aduerte duas distōnes, prima est, actio pōt̄ dupliciter considerari. Primo, ut respicit agens, à quo egreditur. Secundo ut respicit obiectum, circa quod est, & qđem ppō philosophi vētillanda, est de actione ut respicit obiectum, nam quo ad agēs sine distōne & absolutæ, p̄stat q̄ oīs actio est ab agente singulari, vnumquodq;. n.agens est agēs, inquantum est actu. In tm̄ est actu inquantum habet esse, esse aut̄ est primo & p se rei singularis, nā vniuersale ut declarat in lib. 7. contra Platonem, non existit nisi in singulari 2. dist. est hæc, actio est duplex. s. immanens, ut actio intellectus & voluntatis, & actio sensus & appetitus sensitivi, & actio transiens & de hac distinctione acturi sumus in libro nono.

Quantum ad secundum, considerando actionem respectu obiecti, pono tres conclusiones.

Prima p̄clusio. Actio prima & directa intellectus, nō est circa singulare, nā oīm intellectus est ipsa natura vniuersalis ab stracta à p̄donib⁹ individualibus, siue ipsum quod qd est: ut manifestauimus in 3. de aia, & non est circa singulare, nisi secundario & reflexe, ut manifestabimus in 7. lib. huius scie, qñ quæremus verum singulare sit intelligibile. De actione autē voluntatis, patet q̄ cum sequatur apprehensionē intellectus, est

est circa bonū simpliciter . vt declarauimus in tractatu de potentia appetitiva in 3.de anima , & quoniam de hac p̄clusione non est dubium apud Thomistas, ideo pertranseo.

Secūda p̄clusio . Actio sensu nō est circa hoc vel illud singulare, vt circa suū primū & p se obiectū, nā obiectū, visus est color vniuersaliter sumptus , & sonus est obiectū auditus, vt declarabit in q.seq.in qua manifestabit , quo natura cōis, est obiectū tam in sensu q̄ in intellectu, licet alia & alia rōne. & alio mō sensus attingat vniuersale, q̄ intellectus. Hāc igit̄ cōclusionem videbis resolutam in q.seq. ideo sustine. De actione appetitus sensitui est idem iudicium , qm̄ sequitur apprehensionem sensus. Determinatio igitur quæ fuit in q. sequenti, de actione sensus . extendet ad actionē appetitus sensitui.

Tertia conclusio . Actio transiens de qua propriæ intendit hic philosophus est per se circa singulare , nec verificatur de vniuersali, nisi mediante singulari, in quo habet esse natura vniuersalis . & hēc p̄clusio sic probatur nullū singulare existit vt in subiecto, nisi in aliquo singulari. nullū.n.vniuersale est subiectum acc̄ntis, nisi rōne alicuius singularis. sed omnis actio transis est singularis, vt hēc ædificatio, hēc sanatio. ergo vt in subiecto, nō existit nec recipit , nisi in aliquo singulari, recipitur aut in eo circa quod est . vt sanatio in sanabili, motus in mobili 3.ph.ergo est semp circa singulare , sumendo, ly circa, subiectuꝝ . & nō tm̄ obiectuꝝ, quod ideo dico. qm̄ lices intellectio sit circa vniuersale obiectuꝝ, & tamen in intellectu subiectuꝝ, prout intellectus singularis est.

Quantū ad tertiu aduerte, q̄ cōtra hāc 3.conclusionē sunt quædam argumenta satis apparentia , quæ soluere debemus.

Primum est. Arist.in 2.ph.c.de causis, docet reducere effectum singularē in causam singularem . & effectum vniuersalem in causam vniuersalem . & exemplificat in actionibus transeuntibus . ergo est aliqua actio singularis , & aliqua vniuersalis, puta generatio fortis . & generatio hominis. Sed si-
cūt actio singularis est circa singulare , sic actio vniuersalis circa vniuersale, non ergo omnis actio est circa singulare .

Respondeo, & dico, q̄ philosophus per causas vniuersales p̄t intelligere vniuersales in causando. sicut est Deus, & itel ligentia, & cœlū, & p effectum ; vniuersalem, ipsam esse, quod

PRIMI METAPHYSICÆ

supponitur cuilibet superadditæ perfectioni.

Item potest intelligere vniuersales in prædicando, simili-
ter effectum. & i. magis ad mentem suā; Sicut n. hic ædifica-
tor agit hoc ædificiū, sic ædificator agit ædificium. Sed aduer-
te, q̄ hæc vniuersalitas non est realis, sed rōnis, attributa p̄ in
tellectum ædificatori, & ædificio in cōi, vnde non datur actio
illius causæ vniuersalis, nisi respectu causæ particularis, & ef-
fectus particularis. non n. hæc est vera, ædificator ædificat,
nisi quia hic ædificator hoc ædificium ædificat. Dico ergo,
quod philosophus docuit reducere effectum vniuersalem se-
cundum prædicationem, in causam vniuersalem ēm prædica-
tionem, & non effectum vniuersalem ēm rem, in causam vni-
uersalem ēm rem, & in hoc sensu determinatum est, actiones
oēs transeuntes, non esse circa vniuersale, sed circa singulare.

Secundum est dicit Auic. in 1. lib. sufficientia quod natu-
ra intendit producere speciem, ergo productio terminatur
ad vniuersale, species enim dicit naturam.

Rñdeo. Dictum Auic. sic debet intelligi, natura intendit
producere speciem, non quidem per se subsistētem, sic n. argm.
concluderet, sed intendit, mediante indiuiduo producto. ita
rñ q̄ non producitur indiuiduum, nisi vt saluetur species, vñ
de s̄ species rei corruptibilis, posset perpetuo saluari in vno
indiuiduo, non producerentur plura indiuidua. In produc-
tione ergo indiuidui, natura pro tanto intendit speciem, q̄a
ratio producendi indiuiduum, non est ipsum indiuiduum,
sed natura specifica in indiuiduo, patet autem quod hæc con-
sequentia non valet, natura in productione indiuidui inten-
dit speciem, ergo species est primus, & per se terminus pro-
ductionis, licet enim sit primum intentum in productione,
non tamen est necesse, quod sit primo productum.

Tertium est logicum sic, sortes per se sanatur, sortes per
se est homo, ergo homo per se sanatur, ergo non per accidens,
quod est contra philosophum in tex. qui dicit quod medi-
eus non sanat hominem, nisi per accidens.

Rñdeo. Ant. And. dat plures rñsiones, quæ an valeant non
euro, ego aut ad mentem B. Th. rñdeo dupliciter, primo q̄
argm non valet, eo q̄ ly per se non tenetur uniformiter in
maiori, & in minori, nam in ma. tenetur subiectiæ, sortes
enim

enim per se sanatur, quia per se, in quantum hoc sanabile recipit sanitatem, in minori aut stat prædicatiuꝝ, & essentialiter, qm̄ hæc est in primo modo per se, sortes est homo, & in conclusione fit transitus à per se prædicatiuꝝ, ad per se subiectiuꝝ, Ideo argm̄ non valer. Dico secundo, ꝑ admisso argumento. Minor est falsa, nam licet sortes ut sortes per se sit homo, tñ ut sanatur, non per se est homo. Accidit n.sanato esse hominem, & id v̄ esse ad mentem philosophi, nam dicit in tex. Sed Caliam, aut Socratem, aut aliquem dictorum, cui accidit esse hominem, cui s. ut sanatur accidit, cui esse hominem, nam ut inquit B. Th. exponens, licet hæc sit per se, Socrates est homo, hæc tñ est per accidens, curatus vel sanatus est hō.

Quartum est si duo sunt eadem realiter, quæcūque passio realis conuenit vni per se, conuenit & alteri, quia passio fluit ex proprijs principijs subiecti, ex r. poster. & quorumcunq; sunt eadem principia, per consequens sunt eadem passiones. Sed vniuersale, & singulare sunt eadem realiter ut conceditur ab omnibus. & corruptio ac generatio per se competit singulare secundū Arist. hic ergo, & vniuersali. ergo generatio ita est per se circa vniuersale, sicut circa singulare.

Respondeo, dico ad maiorem ly per se, potest sumi, dupliciter, primo pro secundo modo per se, secundo ut distinguitur contra per aliud, si sumitur ly per se, in maiori, ꝑ secundo modo per se, concedo eam, nam in hoc sensu, vtraque ista est per se, sortes est risibilis, homo est risibilis. & concedo totum argm̄, n̄c est contra nos. Concedimus n. ꝑ vtraque ista rūm est per se, sortes est generabilis. Homo est generabilis, si sumitur ly per se in ma. ut distinguitur contra per aliud, n̄go maiorem, & præcipue in his quæ non sunt idem convertibili, sicut contingit in proposito, licet enim singulare, & vniuersale sint idem realiter, non tamen conuertibili, ut patet. & ideo non inconuenit, quod eadem passio conueniat vni per se, id est non per aliud, & alteri non per se, sed per aliud, sicut homo per se, id est non per aliud est risibilis. Sortes autem non per se, sed quia participat hominem, est risibilis, sic est in proposito, nam sortes pes se, id est non mediante alio generatur, quia singulare propriæ competit esse. Homo autem non per se, sed per aliud, id est mediante indi-

PRIMI METAPHYSICÆ

uiduo generatur, quia homini non conuenit existere, nisi in indiuiduis. & propterea dicit Aristot. in text. quod medicus sanat hominem per accidens, i. per aliud, quia mediante Calia aut Socr. qui sanatur per scipsum. Patet ergo, quod argumentum non concludit, quoniam ly per se, ut distinguitur contra per aliud, in eo quod est generari, ita conuenit singulari quod non conuenit vniuersali.

Et aduerte, qd Ioan. Iand. in 1. metaph. in q. 16. adeo extimat hoc argm, qd concedit vniuersale esse primo & p se gñabile, & corruptibile. Ad quod non fuissest astriclus. si considerasset distinctionem de ly per se, sicut nos exposuimus.

Iterum aduerte, qd Iand. ad id deductus est, quia non cōsiderrauit, qm stat qd aliquid sit per se intentum, & tm non per se gñatur, & aliquid per se gñatur, quod tm non est per se intentum, nam primū verificatur de specie, & secundum de indiuiduis Iand. autem existimauit, omne per se intentum, per se gñari, & oē non per se intentum non p se generari, quod tm est falsum, ut declarauimus, nam natura in generatione intendit speciem. & tamen nō per se, sed mediante indiuiduo genito, generat speciem. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Quæstio 8. Si obiectum sensus est vniuersale an singulare.

Amplius aut sensuum, neque vnū sapientiā ponimus: cum his singulorum. i. singularium cognitiones maximæ propriæ sint. In prologo.

CIRCA hanc q. tria agenda sunt. Primo, probabitur quod obiectum primū, tam in sensu, qd in intellectu, est vniuersale. Secundo, declarabitur in quo stat distinctio inter obiectum intellectus, & obiectum sensus, licet vtriusque obiectum sit vniuersale. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primū probat multipliciter, vniuersale esse obiectum sensus, nam quo ad intellectum cōiter cōceditur. Arguo igitur primo auctoritate philosophi, deinde rōne. Dicit philosophus in 2. poster. sensus est vniuersalis. sentire aut singulare, & in 2. de aia, text. 63. visus nō decipiē circa colorē, qm color, neq; auditus circa sonum, qm sonus: sed circa coloratum, ex quo vñ intendere, qd sensus visus versatur non solum circa hunc vel illum colorem. sed circa colorē cōiter &

uersaliter sumptum, similiter auditus circa sonum.
one aut sic, si singulare est primum obiectum sensus, ca
a obiecta diuersificant potentias, & idem sensus feratur
ulta singularia, puta visus in huc & illum colorem. ergo
unt multæ potentiaæ visuæ. sicut sunt multa singularia
vel videbit tm vnum singulare, quoq; vtrunq; est falsum
et. Præterea si singulare est obiectum sensus. ergo vel
lare in quantum hoc singulare, & hoc non. qm tatum
singulare sentiretur. vel singulare in quantum abstrahit
oc & ab illo singulari, si sic, cum illa singularitas sit que-
cōitas, habetur intentum, ex hoc n. sequitur, quod singu-
t singulare, non est obiectum sensus.

quantum ad secundum declarandum est, in quo sensu vn
le est obiectu intellectus. & in quo est obiectum sensus.
uef disto inter obiectum formale intellectus, & obiectu
ale sensus. Aduerte igr, q stat disto in duob'. Primo, in
ci acceptione ipsius næ vniuersalis. Secundo, in diuerso
o attingendi & ferrendi in ipsam naturā vniuersalem.
o evidentia primi aduerte, q B. Th. in 1.2. q. 29 art. 6. for
hanc distonem. De vniuersali contingit loq dupliciter
modo fm q subest intentionivniuersitatis, alio modo
natura, cui talis intētio attribuit, alia est n. consideratio
vniuersalis. & alia hois in eo q hō. Si igr vniuersale su
primo mō, si nulla potētia sensitiva p̄tis, nec apphensio
c appetitiua, pōt in vniuersale, q̄a hoc vniuersale fit p ab
tionē à materia individuali, in qua radicat ois potentia
tiua, pōt tm aliqua potētia sensitiva, tam apphēsua q̄ ap
petitiua, ferri in aliquod vniuersaliter sicut dicimus obiectū
est color fm genus, nō q̄a visus cognoscat colorē vni
uersalem. sed q̄a color fit cognoscibilis à visu, non conve
colori inquātum est hic color, sed inquātū est color sim
er. Hæc B. Th. ex qbus elicitor, q̄ licet tam sensus q̄ in
stus, pro obiecto habent vniuersale, diuersa tm ratione,
biectum intellectus est vniuersale formale. obiectū aut
s est vniuersale. i. nā cōis, cōiter & vniuersaliter p̄sidera
non singulr: q̄ nām cōem, vt sic. nō dicimus vniuersale
hoc. n. fit p intellectū, sed pxima aptitudine, est. n. talis
cui pōt intellectus intentionē vniuersitatis attribuere.

PRIMI METAPHYSICÆ

Pro evidencia secundi adverte, q̄ licet vniuersale sit obiectum in sensu, & in intellectu, tñ alia rōne attingitur ab intellectu, & alia à sensu, intellectus. n. attingit vniuersale. sub rōne vniuersalitatis, sensus aut̄ non. sed ratione singularitatis. ita q̄ singularitas est ratio sine qua non. & hæc diuersitas attingentia prouenit ex diuersitate speciei intelligibilis. & speciei sensibilis. Nam quia species intelligibilis est abstracta à phantasmatibus. & representat rem sine ḡdōnibus in diuiduantibus. ideo intellectus actuatus tali specie fert, super naturam vniuersalem. vt vniuersalis est. i. vt abstracta à singulis. & qm̄ species sensibilis remanet coniuncta ḡdōnibus indiuiduantibus, ideo non representat vniuersale, nisi contra etum ad hoc vel illud singulare, & quia sensus non fertur in obiectum, nisi actuatus specie sensibili, inde est q̄ sensus non cognoscit naturam vniuersalem, nisi mediante singularitate. Hinc patet q̄ licet sonus fm̄ genus sit obiectum auditus, tñ non audit sonum, nisi mediante hoc vel illo sono, & gratia huius dixit philosophus in 2. poster. sensus est vniuersalis. s. obiecti sentire autem est singulare, q. d. Tam intellectus, quām intelligere est circa vniuersale, vt vniuersale est, sensus autem licet habeat vniuersale, pro obiecto, tñ per actum sentiendi non attingit vniuersale, nisi mediante singularitate.

Quantum ad tertium adverte, q̄ contra hanc determinationem sic declarata, non inuenies argumenta difficultia, qm̄ licet apud philosophum, & B. Th. & Comment. inuenias quod sensus est tantum singularium. vel quod tantum singularia cognoscit, vel quod cognitiones singularium sunt maxime propriæ sensuum, ex his non concluditur aliud, nisi q̄ non fertur in vniuersale, vt vnuersale, sed mediante singularitate, vel potes dicere, q̄ obiectum quidem sensus. est vniuersale, quantum aut̄ ad attingentiam est singulare, eo q̄ vniuersale non attingitur à sensu, nisi quia aliquod singulare sub vniuersali contentum attingitur, non. n. color videtur, nisi quia hic vel ille color videtur. & tamen color vt color intelligitur, dato quod nullus singularis color intelligatur.

Tu tamen adverte, q̄ illud argumentum solitum fundari super dictum philosophi in lib. de somno, & vigilia, cuius est actus eius est potentia. Sed sentire est singulare ex 1. poster.

ergo

sensus est singularis. scilicet quo ad obiectum. Hoc inquam entum non est difficile. Nam dictum philosophi in deo, & vigilia intelligitur quo ad subiectum, ut sit sensus. Item subiecto est actus, & potentia, à qua est actus, v.g. intellectus est tantum in anima. & non in coniuncto. Non est potentia non organica. sic intelligere est subiectum in anima. & econuerso. In proposito non potest audi aliud, nisi quod in quo recipitur sentire, in eodem sit sensus, scilicet in coniuncto. & non in sola anima. Aduerte etiam, q̄ si dictum philosophi exponeretur, quod obiectum. ut sit sensus. actus, & potentia, à qua est actus, usdem obiecti, nullum sequitur inconueniens. Teneamus q̄ obiectum sensus, & sensationis est vniuersale, dicit philosophus cum dicit, sentire est singulare, q̄ ueroum sensationis sit singulare, sed quod sensus cuius obiecti est vniuersale, non exit in actu sentiendi nisi in aliquo singulari, contento sub illo vniuersali, ut distinguatur actus sentiendi ab actu intelligendi. Hæc esenti quæsito dicta sint.

Questio 9. Si metaphysicus considerat omnes quidditates tantum in vniuersali, vel etiam in particulari.

Sapientem scire omnia ut decet accipimus &c.

In prologo.

R C A hanc quæstionem intendō declarare quid sensus comment. & B.Th. & Scotus dimissis friuolis, quorū modernorum. Sic ergo procedendum est. Primo, præpositio aliqua, pro declaratione tituli. Secundo, ponentur cōnes decisivæ. Tertio, declarabitur differentia, inter meicam, & alias particulares scientias, in considerando quidditates. Quarto, soluentur quædam dubia. Quintum ad primum pro notitia tituli aduerte quinque. aduerte, q̄ duplex est quidditas quædā in materia. ut corporeæ, tam simplicia, qualia sunt elementa, & cōposita, quædam separata à materia. ut Deus, & intelligentiæ. aduerte, q̄ de quidditatæ separata à materia ēm esse, h̄fi quadruplex conceptus. Primus, est transcendens. s est ens, vnum, verum bonum, &c. Secundus, est generalissi-

PRIMI METAPHYSICÆ

ralissimus, ut Deus est substantia, & intelligentia est substantia. Tertius, est subalternus, ut Deus est substantia incorporeo. Quartus, est veluti specificus in quo natura abstracta sub propria, & formalis sua differentia concipitur, puta si concipiatur Deus sub ratione deitatis, sicut quoniam concipiatur homo, sub sua specifica differentia. Sed aduerte, quod pro nunc non est discutiendum, an Deus continetur sub generalissimo, & subalterno. nam mihi sufficit pro nunc, quod ea quae praedican tur de Deo, ut substantia incorporea, vel sunt genera, vel se ha bent ad modum generum, ex his conceptibus tres possunt a nobis haberi naturaliter, & ex sensatis, ut manifestabimus in lib. 2. quartus autem pro hac vita est nobis impossibilis. Tunc enim cognosceremus pro praesenti statu abstracta quidditatem, quod manifestabimus esse impossibile in 2. lib. Tertio aduerte, quod quatuor genera causarum pertractantur a metaphysico, & a phys. ut patet in 5. metaph. & in 2. phys. sed diversa ratione, nam pertractantur a physico, ut cōcernunt motum, unde non considerat de efficiente, nisi ut agit per motum, nec de materia nisi ut est subiectum transmutationis, & ut est receptiva formæ introducenda per motum, nec de forma, nisi ut est terminus transmutationis, vel ut est principium formale actionis physicae, nec de fine considerat, nisi ut est acquisitus per motum, metaphysicus autem considerat efficientes, ut producens, & non ut transmutans physicæ. Datur enim actio sine motu, unde inquit Comment. in lib. 9. cōment. 1. potentia, & actus dicuntur in pluribus, quam in rebus trans mutabilibus. materiam vero considerat in quantum est ens & potentia, & pars quidditatis, formam vero, in quantum est ens, & actus, & quidditas, vel pars quidditatis. finem autem in quantum est bonum, & perfectio naturæ, ad quod rei natura ordinatur. unde dato quod nulla res attingeret finem suum, nisi per motum. prior tamen est ratio ordinis in re, secundum esse, quam secundum operationem, sed dices si metaphysicus quatuor causas pertractat. quare dicit Comment. in 1. phys. commento 1. Metaphysicum tantum tres causas considerare? excludit enim materiam.

Respondeo pro tanto excludit materiam. quia magis cōcernit motum, & transmutationem, quam aliae causæ. unde per

per motum , & transmutationem cognita est , ut patet in 2. phys. & in 8. metaph. cum hoc tamen sit, quod potest considerari , ut ens , ut potentia , ut pars quidditatis . Quarto aduerte , quod ly considerare quidditates in vniuersali , vel in particulari intelligitur , quo ad praedicta vniuersalia , vel specifica puta considerare lapidem , ut est substantia , ut corpus , ut unus , ut compositus ex materia , & forma , est considerare quidditatem lapidis in vniuersali , eo quod in illis praedictis plura alia conueniunt . Considerare vero lapidem , ut sic mixtum , ut grauem , ut aptum descendere ad centrum , est considerare quidditatem eius in particulari , eo quod talia praedicta ducunt nos in cognitionem distinctam de lapide . Quinto aduerte , quod ly considerare quidditates rerum in particulari , potest intelligi dupliciter . Primo , absolute , scilicet ultimatæ fistendo in tali consideratione , ut si considerarem quidditatem hominis , ut est quidditas hominis . Secundo , resolutiæ , id est reducendo talen considerationem ad ens , & ad principia entis , vel proprietates entis , ut si considerero quidditatem hominis , ut ens , ut actus , ut res &c. His praenotatis deueniendum est ad conclusiones .

Quantum igitur ad secundum ponuntur tres conclusiones responsuæ .

Prima conclusio . Metaphysicus considerat omnes rerum quidditates in vniuersali , probatur sic , scientia considerans subiectum communissimum , & passiones communissimas , quæ saltim disiunctim conueniunt omnibus rerum quidditatibus , considerat omnes quidditaires in illas rationes communis . Hæc patet ex ratione subiecti adæquati , & communissimi , nam de ratione eius est , ut omnia de quibus ijs sum , & passiones suæ prædicantur , considerentur in scientia , aliter non esset adæquatio inter subiectum , & scientiam . Sed ens , & passiones entis , conueniunt saltem disiunctim omnibus quidditatibus . Omnis enim quidditas est ens , & unum vel multa est simplex , vel composita , est necessaria , vel contingens , est finita , vel infinita , &c. ergo omnes quidditates sub hac consideratione vniuersali , considerantur à metaphysico .

Secunda conclusio . Metaphysicus non considerat omnes rerum quidditates in particula . i. quo ad praedicta propria

&

PRIMI METAPHYSICÆ

& specifica, probatur in particularem, & distinctam notitiam omnium quidditatum, nō potest nos deducere rō entis, nec ratio proprietatum entis, eo q̄ omnibus entibus conueniat saltem disjunctim, ergo per habitum metaphysicum non potest haberi de omnibus quidditatibus, particularis & distincta notitia. Antecedens patet, consequentia vero probatur quia formalis ratio obiecti est illa, per quam attingitur qd- quid est attingibile per potentiam, siue per scientiam. ut patet in obiecto visus, nam vnumquodque intantum est visibile, in quantum participat naturam, & rōnem coloris, aut locis, cum ergo per rōnem entis, & proprietatum eius, nihil sit cognoscibile, nisi in quantum ei conuenit ens, & proprietas eius, & non ultra, manifestum est, q̄ per habitum metaph. nō potest haberi particularis notitia omnium quidditatum.

Tertia conclusio, licet metaphysicus consideret oēs quidditates in vniuersali, & non oēs in particulari, tñ quidditates separatas considerat in vniuersali, & in particulari, saltem secundūm conceptus aggregatos illis, tñ conuenientes. Quòd consideret in vniuersali, patet per primam conclusionem. Quòd aut in particulari per conceptus aggregatos, pbatur, nam sūba separata cognoscitur sub hoc conceptu, quòd est sūba æterna immaterialis, actus, intellectualis, sine magnitudine, immutabilis, inalterabilis infinitæ virtutis, & iste conceptus quo ad omnes partes simul iunctas, cōuenit soli Deo, & si remouetur illud infinitæ virtutis, competit alijs intelligentijs, & nulli alteri. Sed hunc conceptū non format alijs, nisi metaphysicus, vt manifestum erit in lib. 2. & eo q̄ trahitur ex conceptu entis, & subæ, & necessarij. & simplicitatis. & independentiæ. & actus quæ omnia sunt de consideratione metaphysici, ergo quidditates separatæ considerantur à metaphysico, non solum in vniuersali. sed et in particulari, signanter aut dixi, quo ad conceptum aggregatum. qm̄ conceptum simplicem quidditatuum à priori de separatis h̄c non possumus, & ideo licet ad metaphysicam, secundūm se dictam id pertineret, non tñ ad metaphysicam quā habet philosophus, nec vt viator, potest habere, sed id relinquitur alteri statui.

Quantum ad tertium declarandum est resolute, quō differant metaphysica, & aliæ scientiæ in cōsideratione quidditatum.

Aduerte igitur, q̄ metaphysicus considerat hominem
s, vt suba, vt compositus ex materia, & forma, physi-
m considerat. vt est ens mobile, fm ḡnationem, &
ionem pp̄ principia sua intrinseca s. pp̄ materiam
n, priuationi, pp̄ qualitates actiuas, & passiuas, pp̄
n non perficientem totaliter, potentialitatem mate-
p̄ est mobile motu vegetationis, inquantum est cor-
inatum. Item metaphysicus considerat lineam, q̄ est
s, quōd est quantitas, quōd est totum compositum
neum. Geometra aut̄ considerat, quōd causatur à pū
d est sola longitudo, quōd est recta, vel obliqua, q̄
cipium omnis figuræ. Et qm̄ impossibile est conceipe
quo ad prædicata propria, nisi prius concipiatur quo
icata vniuersalia. eo q̄ illa prius cadunt in nostro in
. ideo metaphysica fundat, & firmat omnes specificos
us. ita quōd meretur dici, ipsam solam considerare
uid est. vt dicet philosophus in 6.lib.verum quomo-
erum dictum philosophi, declarabimus in lib. 6.
m determinationem huius quæsiti reputamus de mē
ment. qui dicit in 6.lib. comment. 1. Ista scientia ha
nsiderare de omnibus speciebus entium inquantum
ia, & de mente B.Th. qui dicit in 4.lib. exponens tex
tundūm, in quo dicit philosophus. Quapp̄ , & entis
cum ens est. quascunq; speculari species vnius sciētiæ
per quem inquam textum, inquit B. Th. Hoc aut̄ di
ia non oportet, q̄ vna scientia consideret de omnibus
us vnius generis fm proprias rationes singulari spe
, sed fm q̄ conueniunt in genere. Secundum autem
is rationes pertinent ad scientias speciales, sicut est in
ito, nam omnes subæ inquantum sunt entia, vel subæ
nt ad considerationem huius scientiæ, inquantum au
t talis aut talis suba, vt leo, vel bos, pertinent ad sciē
ciales &c Et etiam est de mente Scoti. qui in 1. sent.
prologi in 3. argumento contra philosophos, inqt.
et quōd dicit philosophus in 1. metaph. q̄ oportet sa
n omnia cognoscere aliqualiter. i. in vniuersali, & nō
culari, & subdit qui. n. nouit vniuersalia, nouit aliqua
a subiecta, &c. ecce quōd p̄ ly in vniuersali, & non in
partic

PRIMI M E T A P H Y S I C Æ

particulari . patet q̄ concordat cum determinatione facta.

Quantum ad quartum aduerte, quòd contra determinatiōne factam , plura insurgunt dubia .

Primum est, propter quid est, quòd metaphysicus confidet substantias abstractas in vniuersali, & in particulari quantum potest . materiales autem tantum in vniuersali, cum videatur eadem ratio, nam quidditas materialis, ut quidditas , ita abstracta à motu, sicut quidditas immaterialis .

Rūdeo non est eadem ratio, qm̄ cum sit proprium metaphysici considerare abstracta à motu, & à materia , maxime debet considerare ea, quę sunt abstracta fm̄ esse, & fm̄ rōnem, talia aut sunt entia separata, quę dñr entia diuina, entia vero materialia , licet vt sunt quidditates abstractant à motu fm̄ considerationem . tñ vt sunt in rerum natura, & in particula xi vt leo, lapis, &c. cōcernunt motum, & etiam materiam, ut est subiectum transmutationis, & ideo non est eadem ratio .

Potest etiam dici, q̄ metaphysica est duplex. sc̄. cōis, & applicata . Cōis est illa quę traditur in libris præcedentibus lib. 12. Qm̄ in illis agitur de ente, de cōibus diuisionibus entis, & proprietatibus eius. Applicata est in lib. 12. in quo agitur de ente separato à materia fm̄ esse . Dico igitur, q̄ licet non pertineat ad metaphysicam communem, considerare de quidditate abstracta in particulari, sicut nec de quidditate materiali, tamen id pertinet ad applicatam, quo propriez veratur circa abstracta, ut manifestabitur in lib. 12.

Secundum est stante determinatione facta, v̄ metaphysica elle imperfectior physica . nam cognoscere in vniuersali, est cognoscere confusæ, & vt sic imperfectæ, cognoscere autem in particulari, est cognoscere distinctæ, & vt sic perfectæ. Sed secundum determinationem factam, metaphys. cognoscit quidditates in vniuersali, & physica in particulari, ergo &c.

Rūdeo , dignitas metaphysicæ debet attendi penes modū considerandi ens, & quę enti per se insunt , & cognoscendi substantias separatas, & qm̄ ista sunt difficillima cognitu, & maxime perficiunt intellectum, ideo est perfectior alijs sciētijs, nam & alijs scientijs præsupponunt cognitionem entis, & eorum quę enti per se insunt . cum autem comparatur metaphysica physica, quo ad cognitionem quidditatum in particulari,

lla comparatio est per accidens, & ideo non inconsic, q̄ sit imperfectior physica, sed hoc est secundum m cognitionis entis, & proprietatum eius, & cognitionis iarum separatarum præponderat huic imperfectio- are concedimus, q̄ metaphysica respectu physicæ est or, simpliciter, & imperfectior secundum quid .

ium elt. Quia videtur, q̄ metaphysica habeat confide minem, non solum in vniuersali, sed in quantum ho- & similiter alia naturalia, nam ut quidditates sunt, p̄ motum, & oēm mutationem, comparantur. n. ad mo- mobilitatem, sicut comparatur suba ad accidens. Cō ex 7. lib. q̄ suba est prior accidente, & tempore, & co- e, in illo ergo priori cognoscibilis est, & nō à physic. illo priori abstrahit à motu, ergo à metaphysico.

o. Hoc argūt est tantæ efficaciam apud Scotum, vt ne- ens mobile esse subiectum in physica, eo q̄ credidit, le esse passionem, & sic constituti vnum per accidēs, situr ens mobile. Sed apud Thomistas est facilis so- s. nam ly mobile, vel mobilitas dupliciter accipitur. vt est formalis, & quidditatua ratio entis mobilis , rationale, vel rationalitas in homine, & vt sic præcedit monstrationem naturalem, & præsupponitur ei, sic- entia quæ h̄ de homine, præsupponitur animal ra- , vt principium demōstrandī passionem de homine, modo sumitur mobilitas, put est passio entis mobilis, n est nisi aptitudo ad motum, sicut risibilitas est apti- l risum, & in hoc sensu non præsupponitur, sed demō de ente mobili, sicut passio de subiecto. Cognitio manitatis, & aliarum quidditatum naturalium, in il- ri, pertinet ad physicum, qm licet abstrahat à mobili- est passio, non tamēn vt est ratio formalis sui proprij uati subiecti. Hæc pro præsenti quæsito sufficiant.

qæstio 10. Si maxime vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum .

re autem, & difficillima sunt ad cognoscendum quæ maxime sunt vniuersalia.

In prologo.

R C A hanc q. aduerte, quod sua difficultas stat in di- uersis

PRIMI METAPHYSICÆ

uersis dictis Arist. in quibus videtur sibi contrarius. nam in 1. phys. tex. 2. dicit, quod magis vniuersalia sunt nobis prius nota, ergo facillima cognitu, non. n. à difficultoribus incoan dum est ut patet. Hic autem dicit, ea difficillima cognitu. Pro resolutione igitur huius apparentis contrarietatis, tria agenda sunt. Primo, ponentur quædam distinctiones. Secundo, conclusiones resolutiæ. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod aliqua possunt dici maximæ vniuersaliz, dupliciter. s. fm causalitatem, & fm prædicationem, iuxta primum membrum, Deus & intelligentiaz sunt maximæ vniuersalia, quoniam sunt prima, & vniuersalis sima principia entium, ut manifestabitur in lib. 12. iuxta secundum membrum, ens & reliqua transcendentia, & actus, & potentia &c. sunt maximæ vniuersalia, quoniam de omnibus prædicantur simpliciter, vel disiunctim.

Iterum aduerte, quod maximæ vniuersalia fm prædicacionem duplicitate considerari pnt. Primo, quo ad cognitionem confusam. Secundo, quo ad cognitionem distinctam, quæ vtraque quid sit, considerando vniuersale in quantum totum diffinibile, & in quantum totum contentuum suorum inferiorum, videbis in tract. nostro de transcendentibus in 2. cap. vbi inuestigamus primum cognitum.

Quantum ad secundum ponuntur tres conclusiones ratiuæ. Prima. Maximæ vniuersalia fm causalitatem sunt difficillima ad cognoscendum, pbatur, cum omnis nostra cognitio ortum habeat à sensu, quæ maximæ sunt remota à sensu, difficillima sunt cognitu. Sed maximæ vniuersalia in causando, ut declarabitur in lib. 12. cum sint immaterialia, nullam habetia magnitudinem, sunt maximæ remota à sensu. ergo &c. Confirmatur dicto philosophi in 2. metaph. vbi cōparat intellectum nrm in intellectione hm̄i vniuersalium, ad oculū noctuz in visione luminis solaris, & aduerte quod de tali bus vniuersalibus intendit propriæ philosophus in prologo cum dicit. Sed ferè aut, & difficillima ea sunt hominibus ad cognoscendum, quæ maximæ sunt vniuersalia. Nam à sensibus sunt remotissima. verum quia, & de maximæ vniuersalibus in prædicando, potest dictum philosophi intelligi, qm̄ cum sensus sit tm̄ singularium, & licet eius obiectum sit vniuersale,

, ut declarauimus supra, tamen non attingit vniuersalitate singulari, maxime vniuersalia vñr esse remota à cognitione sensuum. ex pñti. vñr esse difficillima. ideo ponuntur conclusiones sequentes.

unda. Maxime vniuersalia in prædicando. quo ad cognitum confusam, non sunt difficillima nobis ad cognoscendum, imò faciliora probatur A, maxime vniuersalibus est nobis via procedendi. nam de unoquoque primo apprehendimus quod est ens. quod est unum vel multa, q̄ est et accidens, q̄ est in potentia vel in actu. quod est simile compositum &c. Sed via huiusmodi processus necesse est à notioribus nobis ex pñti à facilioribus cognitu, alioquin via inutilis. qm̄ ex ignoto non notificatur nobis aliquid notandum, necesse est ergo ut prima apprehensione, quæ apprehensio confusa, ut declarauimus in tract. de transcepsione, maxime vniuersalia non sint nobis difficillima cognitione, & de hac cognitione confusa intendit in I, poster. tex. dicit sunt autem primum nobis manifesta, & certa cognitionis. vnde ex vniuersalibus ad singula oportet propositum &c. Quod autem magis confusa, id est magis vniuersalia primo manifesta nobis, probat Arist. triplici signo, sicut prætermittimus, quoniam id satis declarauimus, qm̄ nostra super libros phys.

ria. Maxime vniuersalia in prædicando quo ad cognitionem distinctam, ut habent rationem totius, plura sub se continentes explicite, sunt difficillima ad cognoscendum, p̄ si maxime vniuersalia, quo ad explicitam continentiam inferiorum debent distinctæ cognosci, est necesse ut scandantur oēs gradus entium, & naturarum, quę sub ipsis continentur. & quibus differentijs singula à se inicem, differe recipiunt autem difficillima est continentia entis distincta diligendum, qm̄ inter purum actum, & puram potentialitatem, difficillimum est, oēs gradus medios distinctæ apprehendere. Quos si quis apprehenderit secundū Auic. in lib. 9. metaph. reputabitur felix. & iuxta hanc distinctam cognitionem, dixit Arist. in prologo metaph. q̄ maxime vniuersalia sunt difficillima ad cognoscendum. Tu igitur aduerte, quae conclusionibus philosophum non esse sibi contrarium, Quæst. Iau. d qm̄

PRIMI METAPHYSICÆ

quoniam in primo physicorum, loquitur secundum secundam conclusionem, in prologo autem huius scientie loquitur iuxta prima conclusionem, & potest interpretari iuxta tertiam, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, tria argumenta, quibus videtur posse concludi, quod maxime vniuersale nulla cognitione sit notius, aut prius notum minus vniuersali, ex consequenti, siue confusæ, siue distinctæ cognoscatur, nunquam erit facile ad cognoscendum, quod est contra secundam conclusionem.

Primo, igitur arguitur sic. Quæ sunt priora secundum naturam, sunt posterius nobis nota, secundum philosophum in 1. poster. Sed maxime vniuersalia sunt priora secundum naturam. Prius est enim secundum naturam, à quo non converitur consequentia subsistendi, patet autem quod licet à minus vniuersali ad maxime vniuersale valeat consequentia subsistendi. non tamen econuerso, nam bene sequitur, homo est. ergo ens est, non tamen sequitur, ens est, ergo homo est. Patet igitur, quod minus vniuersale est posterius secundum naturam ex consequenti prius notum, & facilius notum, siue confusæ, siue distinctæ apprehendatur.

Respondeo. Ad maiorem ly secundum naturam, potest habere duplicum sensum.

Primo, secundum naturam, id est secundum perfectionem naturæ.

Secundo, secundum naturam, id est secundum processum naturæ, qui est ab imperfecto ad perfectum, ut patet in generatione viuentium, si sumatur ly priora secundum naturam, in primo sensu, conceditur maior, sed negatur minor.

Ad probationem eius dico, quod illa propositio, prius est enim &c. intelligenda est de prioritate naturæ, secundum processum naturæ, & non de prioritate secundum perfectiōnē naturæ, si autem sumatur in 2. sensu. nego maiorem.

Ad probationem eius dico, quod Aris. intendit de priori secundum naturam, iuxta primum sensum, in quo concessa maiore, negauimus minorem. Et quoniam in processu naturæ magis vniuersale est prius, prius enim generatur animatum, quam sensitivum, & sensitivum, quam intellectivum.

ideo

ideo prius cognoscimus, & facilius, magis vniuersale quam minus vniuersale.

Secundo. Composita prius, & facilius cognoscuntur quam simplicia, quoniam magis cadunt sub sensu. Sed minus vniuersalia se habent ad maxime vniuersalia, sicut composita ad simplicia, addunt enim super ea, ut substantia addit super ens, & corpus super subiectam, & sic descendendo, ergo &c.

Respondeo. Maxime vniuersale potest considerari in quantum diffinibile, & in quantum est contentium suorum inferiorum. In tex. philosophi, cum dicit. Difficillima sunt homini ad cognoscendum, quæ maxime sunt vniuersalia considerantur vniuersalia, ut sunt contentiva suorum inferiorum, in quo sensu nego minorem, immo est oppositum, quoniam magis vniuersale est totum, & minus vniuersale est pars subiectiva.

Probatio autem minoris respicit maxime vniuersale, ut est quoddam diffinibile, de quo hunc non est considerandum. Quod quidem an prius cognoscatur cognitione confusa in concipiendo ipsum, iam declarauimus in tractatu de transcendentibus, in cap. primo, ubi determinauimus contra Scotum.

Tertio, causæ, & principia sunt posteriora cognitione, quo ad nos, quoniam per effectus deuenimus in cognitionem causarum, & principiorum, eo quod sunt manifestiora sensui. Sed maxime vniuersalia sunt causæ, & principia, ergo &c.

Respondeo. Primo potest, negari minor, de maxime vniuersali in praedicando, & de facto eam negavit Aristoteles contra Platonem in lib. 10. in tex. 6. secundo potest negari maior. licet enim multeties cognoscamus causas per effectus, non tamen est vniuersaliter verum, ut patet in mathematicis in quibus sunt demonstrationes à priori, quæ procedunt ex primis, veris notioribus, & causis conclusionis, & in proposito à magis vniuersali deuenimus in cognitionem minus vniuersalis, ita quod in tali processu, cognitione magis vniuersalis est causa, & principium cognitionis minus vniuersalis. Hæc de praesenti quæsto dicta sint.

*Quia vero non actiua patam exprimit
philosophantibus. In prologo.*

SVPER hunc tex. querendum esset, si haec sciencia est practica an speculativa, verum quia in lib. 6. queremus de numero scientiarum speculatoriarum inter quas Aristot. numerat hanc scientiam sub nomine Theologiae, considerabimus etiam de praxi, & speculatione, & unde sumatur scientia practica, & speculativa ex obiecto, an fine. Ideo sustinemus usque ad lib. 6. ne fiat eiusdem iutilis repetitio.

Et quoniam in toto r. lib. immoratur circa sententias antiquorum, de principijs, & causis primis entium, nec cadunt dubia circa huiusmodi alicuius momenti. Ideo sufficiat pertractasse questiones, principaliores fundatas in processio huius primi libri, nunc igitur ad questio[n]a 2. libri, transcendunt est.

INCIPIVNT E IVSDEM QVÆSTIONES
fundate super secundum librum metaphysicæ.

- 1 Si prima principia sunt naturaliter cognita.
- 2 Si tota difficultas innvenienda veritate, est ex parte intellectus nostri.
- 3 Si possumus cognoscere quidditatis entia abstracta.
- 4 Si ex tex. 4. possumus elicere esse plura principia improducta.
- 5 Si est processus in infinitum in causis efficientibus.
- 6 Si est processus in infinitum in causis materialibus.
- 7 Si est processus in infinitum in causis formalibus.

Quest

Q V A E S T I O P R I M A.

Si prima principia sunt natu-
raliter cognita.

27

Quare sic videtur habere , ut prouerbialiter dici-
tur . In ianuis quis delinquet, textu primo, ubi Com-
mentator inquit, & ista sunt principia cognita natu-
raliter habita a nobis in quolibet genere entium. Et
B Thom. exponens, inquit . Huiusmodi autem sunt
prima principia naturaliter cognita, ut non est simul
affirmare, & negare de eodem &c.

I r c A hanc questionem sic procedemus .
Primo, ponemus distinctionē de naturaliter
cognito. Secundo, recitabimus duas opinio-
nes ex quibus, secunda est peripatetica, & illā
sustinebimus. Tertio, soluentur quædam du-
bia, quæ insurgent contra determinationem.

Quantum ad primum aduerte, q̄ aliquid potest dici natu-
raliter cognitum, dupliciter . Primo, s̄m actum perfectum .
& hoc esset qn̄ semper, & à principio nostri esse, & necessario,
illud cognosceremus. & hoc modo dñr intelligentię cognoscere
seipſas naturaliter, eo q̄ semper sibipſi p̄ſentes sunt,
s̄m esse intelligibile. Secundo, non s̄m actum perfectum, sed
s̄m potentiam propinquam, & hoc est, qn̄ in nobis est suffi-
ciens principium talis cognitionis absque expectatione prin-
cipij extrinſeci, dato q̄ talis cognitionis non semper actu, & à
principio nostri esse, sit in nobis. Nam sicut dicimus motum
lapidis deorsum esse naturalem lapidi . nō quia semper actu
mouetur deorsum . sed quia in se habet sufficiens principiū
huius motus . s. grauitatē, sine expectatione alicuius impetus
causati ab extrinſeco, qualis req̄ritur in motu violento, aut
in piectis, sic dicimus illud nobis naturaliter cognitū respe-
ctu cuius habemus intrinsecum principium, & sufficiens co-
gnitionis, sine priori cognitione intellectiua. & sine expecta-
tione

SECVNDI METAPHYSICÆ

tjōe alicuius discursus, quod quo fiat declarabimus statim.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ Plato in Phedro tenet, primum membris distōnis posita, non solum quo ad principia prima. sed et quo ad habitus scientificos, eo q̄ ēm ipm anima creatus cum habitibus scientificis, sed q̄ eorum obliuiscatur aut non possit vti, non est defectus ex parte animæ, sed ex eo q̄ anima includitur in hoc corpore corruptibili, sicut in carcere. Sed contra hanc opinio. nunc non est disputandum, locus enim est in fine 2. poster. vbi inuestigat Aristot. vnde prouenit nobis cognitio primorum principiorum.

Arist. aut, & oēs veri peripatetici tenent secundum mēbrā distōnis, reprobantes primum, cuius reprobatio stat in hoc.

Quod est cognitum naturaliter primo modo, est semper, & necessario cognitum, & quam primum cognoscens existit in rerum natura, sicut exēplificauimus de intelligentia intelligenti se naturaliter. Sed prima principia, nō sunt sic à nobis cognita, nam in sui principio, intellectus possibilis est mere potentialis in gñe intelligibilium, vnde videmus q̄ infans non cognoscit ea. Præterea, cognitio primorum principiorū est intellectua, nam circa ea ponitur habitus intellectus in ḡ. ethic. Omnis aut cognitio intellectua præceditur à sensitiva ex 1. poster. ergo non est nobis naturalis primo modo. Quod aut sit naturalis secundo modo, manifestatur sic. Qn̄ obiectum mouet sensum, puta hæc magnitudo, & sensus phāsiam, & phantasma conseruatum in phantasia, illustratum lumine intellectus agentis, mouet intellectum possibilem ad cognitionem incomplexi, puta totius deinde partis, idem intellectus facit hoc complexum, totum est maius sua parte, & huic complexo aſtentit statim per principium sufficiens intrinsecum, q̄ est lumen naturale intellectus agentis, quo sit sibi euidentissimum prædictum complexum, sine suppositione alicuius prioris noti apud intellectum, & expectatio ne alicuius discursus, & hoc est cognoscere naturaliter, secundo modo, & ex hoc potest tibi esse manifestum, quare cognitio conclusionum non est naturalis hoc modo, nā posita tota virtute intellectus agentis, non fiet cōclusio euidentis intellectui, nisi deducatur ex aliquo prius noto apud intellectum, & sic cognitio conclusionis non potest esse prima apud intellectum.

tellectum, sed supponit aliam, scilicet cognitionem principij, à quo deducitur ex consequenti non potest dici naturaliter cognita, sed rōcinatiæ, ex his igitur patet in quo sensu prima principia sunt naturaliter cognita, & in quo non.

Quantum ad tertium aduerte, quòd contra hanc determinatatem, quædam insurgunt dubia.

Primum est. An eodem actu apprehendamus principium, & assentiamus illi.

Respondeo dico, q̄ non, qm̄ assensus supponit apprehensionem. Sed idem non supponit seipsum. Præterea. Stat q̄ eodem actu intellectus apprehendam duo contradictoria, & tñ eis non possum simul assentire, aliter reputarem vtrunque esse verum, q̄ est impossibile, vt declaratur in 4. lib. Quòd si inuenieris Auic. pro eodem accipientem scire, & assentire, interpretandus est, quòd sunt idem subiecto. nam eiusdem intellectus est scire, & assentire, non tamen ex hoc sequitur, quòd sint unus actus realiter.

Secundum est. An assensus principiorum sit actus intellectus agentis, vel possibilis.

Respondeo, hic est duplex opinio, quidam dñt q̄ est actus intellectus agentis, nam arbitrantur q̄ intellectus agens faciat prima intellecta, quæ dñt prima principia, & ad eorum cognitionem intellectus possibilis se habet mere receptiuz, & secundum eos, apprehendere prima principia est actus intellectus agentis, sed assentire illis, est actus intellectus possibilis, & fundant se super dictum Comment. in 3. de anima commento 36. dicentis, necesse est ut intellecta habita à nobis naturaliter, sint ab aliquo, quòd est in se liberatum à materia, & est intellectus agens. Hæc Comment.

Sed hæc opinio falsa est, eo q̄ è de mente Cōment. in 3. de anima cōment. s. g. Intelligētia agens nihil intelligit eorū quæ sunt hic, & è m. B. Th. non est subm alicuius habitus. Ad dictum Cōment. rindetur, q̄ verificatur in hoc sensu, q̄ prima principia sunt intellecta nō formaliter, sed virtualiter ab intellectu agente, p quanto sola virtute lominis eius, sicut eiudicētia intellectui possibili, & nō virtute priorum propositionum, ex quibus deducantur, sicut deducuntur conclusiones.

Alij ergo melius dñt, q̄ apprehensio, & assensus primo
d iiii princ

SECUNDI METAPHYSICÆ

principiorum, est elicitiæ ab intellectu possibili, eo quod ipsius actio propria est intelligere. Apprehendit autem ea adiutus lumine intellectus agentis, quo sibi manifestatur veritas primorum principiorum, & eodem lumine adeo perficitur, quod statim non expectato alio discursu, eis assentit, & id confirmatur per D. Alb. in 2. de anima dicentem, nihil est manifestius in natura, quam fons, & origo omnis cognitionis, quod est lumen intellectus agentis, per illud .n. lumen certificatur quidquid scitur, & tunc iudicatur sciri, quando illi conueniens reperitur.

Tertium est, an idem sit principium formale, id est sit eadem evidentia, qua assentimus principijs, & conclusioni.

Hic sunt duo modi respondendi, primus est Pauli Soncianatis in 4. metaph. q. vltima, qui arbitratur, quod evidentia, nec una, nec plures est principium formale huius assensus. & ratio sua est, quia evidentia est relatio, dicitur enim evidentia alicui evidentia, sed nulla relatio est principium formale actionis, sicut nec motus, ex 5. phys. ergo &c.

Sed decipitur, quoniam evidentia est qualitas originatiæ producta ab intellectu agente, nec est verum, quod dicit eam esse relationem, quia dicitur ad alterum, sic enim scientia esset relatio, erit igitur evidentia relativum secundum dici, quod non inconvenit esse principium actionis, sicut scientia est principium considerandi.

Secundus est melior, quem sequor, & dico quod potest teniri esse unam, & esse plures, nam si loquamur de principio formalis proximo, quo assentimus principio, & proximo, quo assentimus conclusioni, si sunt plures, nam evidentia causata præcise lumine intellectus agentis, assentimus principio, & evidentia causata ex discursu fundato in principio per se noto, assentimus conclusioni, patet autem istas evidencias esse distinctas, quoniam unam supponit aliam, & quoniam sunt a distinctis causis, quales sint lumen intellectus agentis. & discursus, si vero loquamur de principio formalis remoto, quo assentimus conclusioni, sic est idem cum eo, quo assentimus principio per se noto, nam eadem evidentia qua assentimus principio, virtutem assentimus conclusioni, eo quod evidentia causata lumine intellectus agentis, prout seruatur in principio, ex quo deducimus conclusionem, est causa quod assentiamus conclusioni, & sic potest

potest dici, q̄ eadem evidentia primo assentimur principio, secundario autē conclusioni, vel quia ibi loquimur de principio formalī, proximo, tenēdum est q̄ istē evidētiē sunt plures.

Quantum est, si prima principia sunt naturaliter nobis cognita, vnde est q̄ non oēs assentiunt eis, nam dicit Coment. in 2. lib. metaph. in cōment. 24. q̄ aliqui homines sunt, qui non possunt recipere primas propositiones, p̄p tres causas. s. p̄p consuetudinem, quia sunt nutriti à iuuentute in fallis, & p̄p malam dispositionem individualēm, & p̄p paucitatem exercitij in logica. Non ergo videntur esse homini naturaliter cognita. Quod enim naturaliter conuenit homini, conuenit omni homini sicut esse risibile.

Respondeo prima principia sunt duplia, quādam sunt primo prima, qui dñr dignitates, quas Arist. defensat in 4. lib. contra proteruientes, super quas omnis scientia fundatur. quādam sunt secundaria, quād innescunt ex primo primis, vt q̄ naturaliter ex nihilo nihil sit. Quod omnis forma recipitur in propria materia &c. Quantum ad primo prima, dico, q̄ oēs potentes vti ratione, vt excludantur pueri, & infensati, eis assentiunt de necessitate. Quantum ad secundaria dico, q̄ si sunt bene dispositi, & recti iudicij, eis assentiunt. verum quia multi sunt mali iudicij, vel debilissimi ingenij, vel male assueti, ideo non est necesse, q̄ omnes potentes vti ratione. eis assentiant, & de his principijs secundarijs intelligendum est dictum Coment. Aduerte tamen, quod etiam si inuenientur aliqui, qui negarent principia primo prima, propter hoc non sequitur, quin sint naturaliter cognita, nam q̄ est naturaliter cognitum, non est necesse q̄ verificetur, p̄ quolibet individuo, nisi sit naturaliter cognitū, in primo sensu, vt distinximus in qōne. Hęc de p̄senti quā sita sint.

Quæstio 2. Si tota difficultas intelligendi est ex parte nostri. intellectus vel ex parte rei.

Forsan autem, & difficultate duobus modis existente. Textu 1.

IN HAC quæstione intendo primo pertractare opinionem B. Th. & Coment. qui in hoc concordant. Deinde opinionem Scoti, & Ant. And.

Sententia B. Th. & Coment. stat in duobus, primo quia intelli-

SECUNDI METAPHYSICÆ

intelligere stat in quadam habitudine, inter intellectum, & obiectum intelligere, sicut comburere dicit habitudinem inter comburens, & combustibile, in talibus potest prouenire difficultas ex parte utriusque, nam si comburens sit debile, & combustibile sit ex se dispositum ad combustionem, ut stipula sicca, difficultas combustionis erit ex parte comburentis, si autem comburens sit potens, & combustibile sit indispositum, puta lignum viride, erit difficultas ex parte combustibilis. Quod si comburens est debile, & combustibile indispositum, erit difficultas ex parte utriusque simul sic improposito applicandum est circa difficultatem cognoscendæ veritatis.

Secundo, quia cognoscibilitas non consequitur eas, ut ens est, sed ens in actu, ex 9. lib. huius scientie, tex. 20. vbi, inquit philosophus palam, quia potentia entia ad actum reducta iste ueniuntur, id est cognoscuntur, sequitur quod cum sint multa entia, quae minimum habent de actu, ut materia, motus, tempus, infinitum, priuationes, negationes &c. Quod sunt parum cognoscibilia, quod ex parte difficultas cognoscendi sit ex parte rei. Cum etiam sint aliqua entia, quae ex natura sua sunt perfectissima, & maxime actu, ut entia diuina, & nobis sunt difficillima ad cognoscendum, manifestum est id prouenire ex debilitate nostri intellectus, qui se habet ad illa, ut oculus noctuz ad solem, & haec est intentio Comment. in hoc 2. lib. in commento 1. vbi, inquit. Cum difficultas comprehensionis est duobus modis, rectum est ut difficultas in rebus, quae sunt in fine veritatis, scilicet in primo principio, & in principiis abstractis à materia sit, scilicet ex defectu ex nobis, & non ex illis, quam cum sint abstracta, sunt ex se intellecta naturaliter, & non intellecta, quia nos facimus ea intellecta, sicut formæ materiales. Difficultas enim in ipsis, magis est ex se, quam ex nobis &c.

Sententia autem Scotti, & Ant. And. opposita est B. Th. & Comment. circa quam duo agenda sunt. Primo, ponentur eorum fundamenta. Secundo, soluentur eorum rationes, quas formant contra B. Thom. & Comment.

Quantum ad primum aduertere, quod sententia Scotti, & Ant. And. in hoc 2. lib. q. 2. stat in hoc, quod tota difficultas cognoscendi est ex parte nostri intellectus, respectu cuiuscumque rei, tam materialis quam immaterialis, & quia, quo ad immaterialia,

cum

o conuenimus, ideo idem manifestare conatur de re ali, & facit hoc fundamentum, cognoscibilitas sequentiam, eo q[uod] ut inquit philosophus in hoc 2. lib. t se habet ad esse, ita ad cognosci, ex hoc autem funda deducit, quod æque perfectæ proportionaliter res ma s potentiales, quantum sit ex parte earum, sunt cognos ab intellectu nostro, sicut res immateriales, licet nō perfectæ simpliciter, & probat sic. Quia æque perfectæ proportionaliter motuæ sunt nostri intellectus, sicut res im tales, vnumquodque enim mouet intellectum ēm gra titatis suæ. Et confirmat exemplo. Parvus ignis æ perfectæ proportionaliter comburit parvum combusti ut magnus ignis magnum combustibile, & æque faci oportionaliter, licet non æque perfectæ simpliciter, d magnus ignis citius, & intensius ager.

est sententia Scotti, quæ peccat in duobus. Primo, in ento adducto, nō n. cognoscibilitas sequitur entita entitas est, sed vt est actu vel ordinabilis ad actum, vt mus in 2. metaph. & ideo dicit philosophus in hoc 2. 4. vnumquodque sicut se habet vt sit, ita & ad verita tu adverte, q[uod] nō dicit ad entitatem, sed vt si, esse autem tum, & bene exponit Comment. illic dicens, quanto fuerit perfectum inesse, tanto magis erit perfectum in verum, ex quibus elicio, quod sicut actus adiuuat co bilitatem, sic potentialitas impedit, & difficultat, sicut nplio Scotti, siccitas adiuuat combustionem, & humidit pedit, & difficultat, ita quod difficultas est ex parte cō lis humidi, & nō ex parte ignis, etiam parui. Secundo, in deductione. Cum n. res materiales sint sub condi pposita intelligibilitati, quæ cōditio est ipsa materia e potentialitas, nō sunt æque perfectæ proportionali tuiæ intellectus, sicut immateriales, nec suum exem plu[m] nō enim exemplum est verum, nisi in parvo cō li inueniatur dispositione, faciētes pro combustione, cicas, & caliditas, sicut supponitur esse in magno cō li. Vnde si in parvo cōbstibili sit intēsa humiditas impedit parui ignem, q[uod] nō ager in ipsum, exemplum b valer, nisi supposita vniormitate dispositionū ex par te

SECUNDI METAPHYSICÆ

et utriusque combustibilis. Sic in proposito, si res materiales non essent sub opposito cognoscibilitatis, et que perfectæ proportionaliter cognoscerentur, sicut res immateriales, non tamen et que perfectæ simpliciter, quia cum in abstractis dentur gradus actualitatum, quanto superiora tanto magis intelligibilia sunt, unde Deus est in supremo intelligibilitatis. Sic dico in rebus materialibus, cum sint diuersorum graduum dato casu quod non essent sub opposito intelligibilitatis, adhuc non sequitur, quod essent et que perfectæ intelligibles.

Nunc igitur soluendæ sunt rationes Scoti, pro quanto militant contra B. Thom. & Commentatorem.

Prima est talis, si res materiales sunt secundum se difficiles ad intelligendum, ergo ad quemcunque intellectum comparantur erunt difficiles, quod est falsum, ut patet comparete intellectui diuino, probatur consequentia. Quod secundum se est tale, cuicunque comparetur est tale, ut patet de risibili in homine, qui ad quocunque comparatus est risibilis.

Hæc ratio nihil valet, nam admittatur primo, quod si Deus acciperet scientiam à rebus, vel eas per suas proprias naturas cognosceret, concedimus, quod cum difficultate, res materiales potentiales cognosceret. Sed quia scientia sua est et quiuox Scientiæ nostræ, ratio nihil concludit. Dico secundo, quod consequentia non valet. Ad probationem dico, quod illa maxima verificatur, solum in prædicatis absolutis. In respectu autem non valet, quale est esse cognoscibile, esse visibile &c. Patet. n. quod hæc est vera. Sol est enim le cum difficultate visibilis propter abundantiam suæ lucis, & tamen non sequitur, quod comparatus cuilibet oculo sit talis, ut patet in oculo aquilæ.

Confirmant autem Scotus, & Ant. And. opinionem suam per ipsummet Arist. qui loquitur dubitatiæ, cum dicit, forsitan autem, & difficultate duobus modis existente. Deinde determinando se subdit. Non in rebus, sed in nobis est eius causa, ergo &c.

Sed huic respondetur, quod licet translatio nostra habeat lý forsitan, tamen ea quæ est ex arabico, est absoluta. Sic n. dicit, & cum difficultas eius sit duobus modis &c. nec est verum, quod philosophi determinet se ad nos, tamen in omni genere rerum. Determinat autem se ad nos, quo ad immaterialia, cum n. dixisset, non in rebus, sed in nobis est eius causa, statim subdit.

Sicut

im nicticoracum oculi ad lucem diei, sic & animæ no
electus, ad ea quæ sunt omnium naturæ manifestissi
et igitur sententiam B. Th. & Comment. esse magis
am menti Arist.

en rōnem in defensionem Scoti, adducit quidem mo
Scotista, & est talis. Intellectus habet difficultatem in
scendo, qñ est impropportionatus obiecto. Sed hæc im
ratio est, aut propter excedentem, & perfectam entita
tecti, ut in abstractis, aut pp minimam entitatem, ut
s materialibus. Sed veraque harum impropportionum
effectu nostri intellectus, & de prima quidem concep
ab omnibns. De secunda autem sic probatur. Dicit
lib. de sensu, & sensato, quòd si visibile decrescit in
in infinitum, necesse est visum crescere in maius in in
si debet tale visibile videre, ergo ad cognitionē mi
gnoscibilis, necesse est potentiam cognoscituum es
ctiorem. Quòd ergo intellectus noster non possit co
e minima intelligibilia, qualia sunt materialia potē
st ex imperfectione eius. Omnis ergo difficultas in
adi est ex parte intellectus, & non ex parte rerum, si
erialium, sive immaterialium.

ondetur. Hæc ratio peccat in duobus, primo non est
ratio de visu, & de intellectu, nam cum visus sit poten
tia, potest debilitari, & confortari ex diuersa dispo
organi, & similiter viso potest reddi facilis, & difficilis
dispositione, & nō solum ex parte visibilis sic vel sic di
aut tantæ vel tantæ quantitatis, intellectus aut in or
s est, & ideo non variatur facilitas, aut difficultas intel
rem materialem ex parte intellectus, sed ex parte rei
alis parum motiuæ intellectus nostri. Dico secundo,
concludit intentum, licet n. paruum visibile cum diffi
videatur propter defectum visus, non tamen solum
hoc, sed propter defectum parui visibilis, eo q̄ non
ciens motiuum visus. Idem dicendum eslet fm suum
ntum de intellectu, & re materiali. Propter quòd vel
concludit, vel concludit, q̄ difficultas non solum est ex
intellectus, sed etiam ex defectu obiecti parum co
cilis, ex consequenti ex parte rei, q̄ est contra Scotum.

Alia

SCVNBI METAPHYSICÆ

Alia dubia quæ sunt difficultia pro præsenti quæsito non occurunt, nisi illud quodd̄ solet adduci ad probandum, q̄ r̄detur intellectui nostrō esse minus difficile intelligere immaterialia, quām materialia, eo q̄ cum sit immaterialis, maiorem conformitatem haberet cum immaterialibus, &c. Sed id non est difficile ad soluendum, q̄m licet quo ad substantiā sit conformis immaterialibus, tñ quo ad modum intelligentiā magis declinat pro hoc statu ad materialia, nihil enim intelligit sine phantasmatz, & sua intellectio originatur à sensu, & ideo quo ad modum operandi elongatur à substantijs immaterialibus, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 3. Si possumus quidditatiæ intelligere substancias separatas.

Sicut enim nictieoracum oculi ad lucem diei sensu habent, &c. Textu 8.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, quæ fuerit mens B. Th. Secundo, quæ fuerit mens Scoti. Tertio, quæ fuerit mens Commentatoris.

Quantum ad mentem B. Th. aduerte, q̄ stat in hac cōcluſione negatiua, non possumus pro hac vita intelligere separata quidditatiæ, & id clarum est in expositione sua, supra præmissum tex. & in 1. parte q. 12. art. 12. verum antequam prædictam conclusionem deducam, declaro quæ sit quidditatiua cognitio in via B. Th. Aduerte igitur, quod quidditatiua, & perfecta idem sunt. Perfecta autem habetur tribus modis. Primo, quando res cognoscibilis vnitur per essentia cognoscenti, sicut quando intelligentia est intelligens se ipsum per suam essentiam, apud philosophum. Secundo, quādo in cognoscente est species intelligibilis, sufficienter representativa essentiaz rei cognoscibilis, vt si per speciem hę minis intelligerem hominem. Tertio, quando cognoscitur effectus adæquans virtutem suaz causaz, & per ipsum cognosco causam, vt si cognoscerem effectum adæquantem virtutem solis, perfectæ cognoscerem solem, & quidditatiæ.

Ex his deduco conclusionem præmissam. Primo, quia nullum separatorum, potest nobis vniiri per essentiam suam, qm̄ s̄m doctrinam Arist. in 3. de anima, intellectus possibilis, q̄ est omnia fieri, nullam formam recipit, nisi quam facit intellectus

agens, qui est omnia facere, constat autem quod non tantam rei separatae actu intelligibilem, quoniam cum materialis, est ex se intelligibilis, secundo intellectus his nullam speciem recipit, nisi abstractam à phantasmate intellectus ageris, nulla autem talis est sufficiēt representativa subtilitiae separatae, quoniam cum sit sive representativa obiecti materialis, à quo est sumpta, potest exprimere naturam perfectiori subtilitiae, qualis stantia separata, cum sint diuersorum ordinum, tertio effectus sensibilis cognoscitur a nobis, posse adaequatum substatiæ separatae, præcipue virtutem primi principium in lib. 12. sustinehimus ac mēte philosophi esse am, omnis autem effectus sensibilis limitatus est, ergo lumen quidditatiæ, siue pfectæ cognoscere separata. est vniuersale fundamentum B. Thom. bicunque lo de hac materia, quod & Scotus, & Ant. And. nescie fringere. Vnde Ant. And. in 2. metaph. q. 3. in solutio nationum, quæ factæ fuerant pro opinione B. Thom. illam de effectu inadæquato sic dicit, non plus con nisi quod effectus substantiæ separatae, non ducit nos cognitionem perfectam suæ causæ, cum hoc tamen stat quod nos in aliquam cognitionem imperfectam. Hæc illæ. non nos teneamus cognitionem quidditatiuam esse per , & econuerso, patet quod Scotistæ non possunt susti tentum suum contra B. Th. loquendo de cognitione quidditatiua.

autum ad opinionem Scoti, faciemus quatuor. Pri maratur modus positionis suæ. Secundo, ostendetur, non dissentit à B. Th. nisi in terminis. Tertio, declaratio quo fuit deceptus Scotus. Quarto, ostendetur, quod es suæ non tangunt sensum B. Thom.

ca primum aduerte, quod Ant. And. in 2. metaphys. er distinctionem seximembrem declarat mētem suam i. Quæ quidem distinctio talis est. Cognitionis etiæ sex sunt gradus.

na est intuitiva, quæ dicitur notitia visionis, quæ est effectu præsenti, ut præsens est in sua existētia, qualis est iō beatorum in patria, secunda est abstractiva, quæ est obiecti

SECVNDI METAPHYSICÆ

obiecti præsentis in sua specie genita ab obiecto, quod pōt esse absens in sua existentia, vt cum intelligo rosam absentē per speciē rosæ, tertia est cognitio obiecti oppositi obiecto primi modi, vt cum intelligo aliquod oppositum contrarię, vel priuatiuę obiecto intuituę viso, vt cum intelligo iniūstiam existentem in tiranno, vt opponitur iustitia existēti in rege vero, quarta est cognitio obiecti oppositi obiecto secūdi modi, vt cum intelligo obliquum p speciem recti, quinta est cognitio alicuius ex cōceptibus aggregatis, vt cū intelligo aliquod esse ens infinitū necessarium, sempiternū, sexta est p accidens, qn̄ aliquid cognoscitur per speciem illius, qd̄ sibi accedit, vt qn̄ cognoscitur substantia p speciem accidentis. Posita hac distinctione dicit Ant. And. q̄ quidditas substantiarum separatae, nō intelligitur primo, nec secundo modo, nec tertio, nec quarto, sed quinto, & aliqualiter sexto. s. p effectus suos, cognoscuntur. n. per hoc, q̄ multa apprehēsa simul concipiuntur, quæ omnia simul nulli alijs cōueniunt, & istæ est cōceptus aggregatus, puta de Deo, q̄ est ens infinitū necessarium primū, &c. quæ oia simul accepta nulli cōueniunt nisi Deo, & sic de alijs intelligētijs. Hæc est mens Scoti, & Ant. And.

Circa secundum aduerte, q̄ cum Scotus, & Ant. And. tenent substantiam separatam non cognosci, nisi 5. & 6. modo, & in doctrina B. Th. concedatur idem. & primo de conceptu aggregato, vt declarauimus in 1. lib. in q̄ 9. secundo de effectibus inadæquatis: vt manifestabitur in lib. 12. vbi ex motu æterno inuestigatur substantia, mouens æterna, constat quod non est diffensio nisi in terminis, eo quod Scotus vult cognitionem quinti, & sexti modi, esse quidditatiuam B. autem Th. non vult nisi sit primo, aut secundo modo.

Circa tertium aduerte, q̄ Scotus fuit deceptus, in eo q̄ nō distinguit inter cognoscere quidditatiuę, & cognoscere quiditates, & tñ multum refert. Nā cognoscere quidditates est per aliquem conceptum, vel effectum attingere quidditates q̄ contingit per quintum, & sextum modum assignatum ab Ant. And. cognoscere aut qđditatiuę, est tñ illis tribus modis, quos assignauimus in principio qđnis. Vnde bene cōcludit Scotus, q̄ cognoscimus quidditates substantiarū separatarum, non tñ quidditatiuę, vel quantum ad quod quid est.

Propter-

vere bene concludit B. Th. exponens p̄ntem text. dicit
possibile est ut anima humana vnta huic corpori app̄-
t substantias separatas, cognoscendo de eis quod quid
e illæ. Quòd si inueneris B. Th. dicentem, q̄ aia vnta
ri p̄ h̄c materialia nō p̄t tm̄ eleuari, q̄ cognoscat qd̄
substantia immaterialium, intelliges per cognitione
quidditatum, cognitionem quidditatiuam.

rea quartum aduerte, q̄ Ant. And. in 2. metaph. q. 8. ar-
multipliciter nitēs probare, q̄ cognoscimus separata qd̄
uæ, quæ nolo hic recitare, nec soluere, qm̄ si bene aduer-
gnosces q̄ concludunt, nos cognoscere eorum quiddi-
non aut̄ quidditatiuæ, nec quantum ad quod quid est.
en vis ligillatim eoru solutions videre claras & Tho-
as, quære c. r. in 1. dist. 2. q. 1. contra sextam conclusio-
Illic recitat omnia sub nomine Scoti in 2. metaph.

antum ad mentem Cōment. clarum est ex 3. de anima
nto 36. q̄ arbitratus est, nos posse intelligere ea quid-
uæ, & per seipsa, & modum imaginatum ab ipso habes
o commento, quem nolo hic replicare, qm̄ spectat ad
ori de anima, & nos id pertractauimus in lect. nostra su-
actatum de anima, in 1. parte, B. Th. in q. 88 artic. 1. vbi
rauimus imaginationem Cōment. & sustinuimus rōnes
contra Iand. defensantem Comment. & soluimus rō-
etas in fauorem Commentatoris.

Inc intendimus pro negocio metaphysico reprobare
ment. quo ad expositionem præsentis tex. Aduerte igi-
in hoc 2. lib. in tex. 1. vbi dicit Arist. sicut nicticoracum
&c. commentans Auer. inquit, & quia dispositio intel-
de re intelligibili, est sicut dispositio sensus de re sensi
similauit virtutem intellectus incomprehendendo in
ta abstracta à materia, modo debilissimo visus in sen-
s. f. vespertilionis in non comprehendendo maximum
ilium. f. solem. Sed hoc non demonstrat res abstractas
igere, esse impossibile nobis, sicut inspicere solem est
fibile vespertilioni, qm̄ si ita esset, tunc ociosæ egisset.
Ecce illud quod est in se naturaliter intellectum, non in
tum ab alio, sicut si fecisset solem non comprehendendum
quo visu hæc Cōment. Contra quem dupliciter arguit

Quæst. Iau.

e

B. Th.

SECUNDI METAPHYSICÆ

B.Th.exponēs,vt videre potes. Primo, quia cognitio nostri intellectus non est finis substantiarum separatarum, aliter si nis esset ignobilior his quæ sunt ad finem, nō ergo sequitur quod sint frustra, si non cognoscantur à nobis. Secundo, quia & si non cognoscuntur à nobis, cognoscuntur tamen ab alijs intellectibus separatis, sicut licet sol non videatur à vespertilione, videtur tamen ab alio oculo. Quare &c. & aduerte, quod eandem improbationem approbat Ant. And.in 2. metaph. q.3.in responsione ad primum argumentum.

Auerroiste vero & præcipuæ Iland.in 2.metaph.q.4.nientes defendere Cōment. dicunt nec B.Th.nec Scotum intellectus virtutem rōnis Cōment.laborans aut̄ Iland.declarare & deducere ea:n inquit. Comment.non intendit intellectum nostrum esse finem substantiarū separatarū, sed supponit duo. Primo, quod potentia actiua respicis passiuam, eo quod non potest esse sine passiuā ex 5.metaph.2. Secundo, quod intelligentiae naturaliter sunt apte intelligi ab intellectu nostro. eo quod continentur sub obiecto intellectus, quod est ens, ex quo trahitur quod intelligentiae comparant ad intellectū nīm, sicut motuum ad passiuū, & per pñs ut potētia actiua ad passiuā, & nisi potentia passiuā intellectus nostri reduceretur ad actuū, recipiens cognitionem substantiarū separatarū esset frustra. Ex his sic deducit rōnem Cōment. substantiarū separatarū sunt de se intelligibiles ab intellectu nīo. Intellectus nī debet h̄e potētiam receptiua huius cognitionis, quæ potētia esset frustra, si non reciperet dictam cognitionem ex prius suppositis. ergo potest intelligere & de facto intelligit substantias separatas. Sic deducit, &dicit quod Cōment.dicit tunc ociosæ egisset &c.ly ociosæ, non debet exponi ex parte intelligentiarū, quasi quod suissent factæ ociosæ si nō intelliguntur à nobis. sed debet exponi ex parte nostri intellectus, quasi quod potētia nostri intellectus receptiua cognitionis substantiarum separatarum esset ociosa, si non posset reduci ad actum.

Sed hæc defensio nulla est, primo quia falsum est, quod substantiarū separatarū sint aptæ mouere intellectū nīm p̄iunctum, nec est verum, quod continentur sub obiecto p̄portionato. Illud. non est ens. sed quidditas rei materialis, & sic patet, quod oia sequentia sunt falsa, non. n. separata comparantur ad intellectū

no

nostrum ut motuum ad passuum, nec eōverso, nec intellectus nō coniunctus, est aptus recipere cognitionem quidditatiūam substantiæ separatae. De hac n. nunc loquimur. Dico 2. ad deductionem, q̄ primum aīs est falso, assūmit. n. q̄ debet probare, loquēdo de intellectu coniuncto. Dico 3. q̄ non sequitur li potentia passiuā nr̄i intellectus non pot recipere cognitionem quidditatiūam separatorum, p̄ isto statu, quod sit frustra, qm sufficit q̄ possit actuari pro isto statu, modo cognitionis sibi p̄portionatæ. si imperfectæ, & quantū ad quia est. In alio aut̄ statu, quantum ad quid est. Dico quatuor, quod extorqueat sensum Cōment. exponēdo ly oculos. Patet. n. ex verbis eius, quod ly oculos, sed tenet ex parte intellecti, & nō ex parte intelligentis. Dicit. n. sic, qm fecisset illud quod est in se naturaliter intellectum, non intellectum ab alio &c.

Et aduerte, q̄ Iand. in eadem q. format plurima argumenta, que vanum esset adducere, & soluere, quoniam & si concludant, aliqualem cognitionem separatorum esse nobis possibilem, p̄ hoc statu, non tñ quidditatiūam, & perfectam, vt intendebat Cōmentator. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

Quæstio 4. Si ex textu philosophi, possumus h̄c esse plura principia improducta.

Quapp semper existentium principia esse verissima ne
cessit, non. n. qñque vera, qñque non vera
nec illis causa aliqua est vt sint. Sed
illa alijs. **Textu 4.**

C I R C A hoc quæsitum aduerte, quod hic non intendimus absolutæ querere, vtrum oia pendeant à primo non solum in gñe causæ finalis, sed et in gñe causæ efficientis & vere productiæ. De hoc n. formabimus particulare quæstū, in lib. 12. Sed quia tenentes viam oppositam. vt cōiter Comment. qualis est Iand. in 2. metaph. 45. & Greg. de Arim. in 2. sent. dīl. 1. q. 1. inter cetera dicta philosophi, fundant se super pñtem tex. iō intendo declarare. quod ex hoc text. non pñt cōcludere intētum suū. Tria igitur agenda sunt. Primo, argumentandum est, quod hic tex. non fauet illis. Secundo, expōndens est tex. vera expōne: ne sit alicui cā erroris. Tertio, soluetur dubium, quod potest oriri ex expositione B. Th.

Quantum ad primum sic arguitur, si apud Aristot. dantur
e ij plu

SECUNDI METAPHYSICÆ

plura principia, quæ non hñt causam efficientem, neq; pdu-
ctiuam s̄m esse, sequit contradictione in eodem contextu phi-
losophi, nam imediate pmiserat dicens. vnumquodque vero
maximæ ipsum d̄ alioꝝ &c. q̄ exponens Cōment. de prima
causa inquit. Oia. n. entia non acquirunt esse & veritatē, nisi
ab ista cā. est igitur ens per se. & veꝝ p se, & oia alia sunt en-
tia & vera per esse, & veritatem eius. nec valet glosa Gregorij
de Arimino in 2. sent. dist. 2. q. 1. qui dicit, q̄ Cōment. intelli-
git acquirere esse in gñe cause finalis, non. n. philosophus fe-
cerat illic mentionē de cā finali. sed de effidente, alioquin
exemplum de primo calido non fuisse cōuenienter introdu-
ctum ab Arist. Tunc sic. Hæc duo repugnant, q̄ oia capiant
esse ab uno primo, & q̄ sint aliqua plura, quibus nō sit aliqua
causa vt sint, sed illa alijs. Cum ergo non sit admittendū phi-
losophum in eodē contextu sibi ipsi contradicere, debemus
exponere textum tali modo, q̄ contradictione non sequatur.

Quantum ad secūdum aduerte, q̄ tripliciter pot exponi.
Primo sic. Principia semper existentium, cum sint semper,
non hñt aliquam causam vt sint aliquo tempore, & aliquo
non. sed illa sunt cā alijs. i. his inferioribus per motum cœ-
li, quæ cum sint gnabilia, aliquā sunt, aliquā non sunt. Cum
hoc tñ stat, q̄ recipiunt esse sempiternū à primo. Secūdo sic.
Principia semper existentiū. i. intelligentiæ quæ sunt princi-
pia motiu corporum cœlestium, non hñt causam vt sint. s.
mobilia. vel q̄ moueantur. sed sunt cā alijs. s. corpori cœle-
sti & his naturalibus, q̄ moueantur. Tertio sic, licet philoso-
phus loquatur in plurali, tñ intelligit pro singulari, q. d. cum
principiū primum sem p exntium, quales sunt intelligentiæ
& corpa coelestia, sit primum & maximū ens, non habet cau-
sam vt sit. i. à nullo pender, sed est cā alijs, qm dicet in lib. 12.
q̄ ab hoc principio pendet cœlum & natura. & hæc tertia ex-
positio videtur magis consona, consuetudini Arist. Cōsuevit
n. dum loquitur de separatis, s̄pē transferre se à plurali ad
singulare, & econuerso, vt patet in lib. 12. in tex. 39. & 30. vbi
loquitur de substantia separata in singulari, probans q̄ datur
substantia æterna semper mouens, in text. vero eodem trans-
fert se ad plurale, probans omnes tales substantias esse sine
materia. Deinde in tex. 35. reuertit ad singulare, & hoc ideo
age

q̄m s̄m Dñm Heru.in 2.sent.dist. i 5.loquebatur ph̄i
us de oib⁹ separatis,tanquam de vno ḡne,parum di-
ns inter ea, q̄ p̄ maximam elongationem à sensatis.
ntum ad tertium aduerte , q̄ contra hanc tertiam ex-
nem,quām reputamus meliorem,videtur esse exposi-
t. Nam si philosophus sumit plurale pro singulari,
3.Th.exponit in plurali .
B.Th.vt literalis expositor, noluit immutare textum
ophi,præcipuæ aduertens,quòd plurale p̄t saluari nō
anter,nō.n.repugnat in ḡne separatorum,inueniri ali-
q̄ sit causa vt sint alia, ipsum tñ non habet causam vt
ugnat aut̄ inueniri in genere materialium , vnde pa-
iqua p̄positio formata ex terminis in numero plura-
ra simpliciter . vt aialia sunt sensitiva. est.n.vera , p̄ oī
qua aut̄ est vera nō repugnāter,vt aialia sunt volantia,
o genere aialium nō repugnat inueniri aliquod vola-
t̄ est in proposito . Quare &c.Hæc pro præsenti quæsi
a sint . Abundantius autem dicturi sumus in lib. 12.
5. Si est p̄cessus in infinitum in causis efficiētibus.
at vero,q̄ sit principium quoddā , & non infinite
causæ existentium. Textu 5.

R C A hanc q.tria agenda sunt. Primo, præponentur
in distinctiones . Secundo, respondebitur per conclu-
Tertio, soluentur quædam dubia .

ntum ad primum, aduerte duas distinctiones . Prima
ltitudo causar̄um efficientium est duplex,quædam est,
vna causa essentialiter dependet ab alia in ratione cau-
quædam autem est,in qua vna nō pendet ab alia in cau-
primæ dicuntur essentialiter subordinatæ, secundæ aut̄
ntaliter . Inter quas triplex assignatur differentia. Pri-
q̄ in essentialiter ordinatis,inferior supponit superio
esse, à qua vt causat recipit virtutem causandi, ita q̄ ni-
or influeret in ea,nullo modo causare posset,hoc mo-
abet baliuus ad regem in politicis , & in naturalibus,
ntelligentia,cœlum,homo ḡnans . In accidentaliter
ordinaris,non est necessaria talis suppositio . Nam li-
poslit dependere ab alia,quo ad esse,quia s.vna est p-
ab alia , puta Sortes à Platone tñ non est necesse quod

SECVNDI METAPHYSICÆ

pendeat, quo ad causalitatem, pót. n. sortes generare remoto Platone. secunda est, quòd omnes causæ subordinatæ essentialiter sunt diuersarum naturarum, qm̄ vna est essentialiter perfectior altera, vt intelligentia, cœlum, homo. Quæ autem sunt accidentaliter ordinariæ, pnt esse eiusdem naturæ & perfectionis specifice, vt oēs homines generantes. Oēs malei inquantum percutientes, tertia est. Oēs causæ subordinatæ simul concurrunt & cooperantur ad effectum, aliter nō seruaretur cōnexus causalitatis inter eas. Causæ autem accidentaliter subordinariæ, nō necessario simul cōcurrunt, nam vna remota, alia potest causare, vt artifex destruncto uno maleo, potest operari cum alio. Hæc est cōis sententia omnium sapientū.

Tu tñ aduertere, quòd Iand. in 2. metaph. q. 6. arbitratur nō esse necesse in causis essentialiter subordinantibus, quòd oēs simul cooperentur ad effectum, sed sufficit quòd vna p̄supponat alias simul operantem, vel iam operatam fuisse, & exemplificat de sensu & intellectu. Intellectus. n. necessario supponit sensum, qm̄ sua cognitio ortum habet à sensu, non tamē est necesse, quòd quoties intellectus intelligit, sensus operet, sed sufficit, quòd iam in actu fuerit, sicut patet, quòd possum intelligere rosam in hieme, quam tunc nullus sensus sentit.

Sed decipitur Iand. qm̄ aliud est vnam causam supponere alias in opere, vel in p̄nti, vel in præterito, & vnam essentialiter subordinari alteri, nam respectu primi stat, quòd causa prior siue quæ supponitur, sit imperfectior, nec dat virtutem posteriori, sed materiam subministrat, vt patet de nutritiua & generatiua, de arte subseruiente & architectonica. De sensu præparante obiectum intellectui. Respectu autem secundi, semper causa prior, est perfectior, & prestat virtutem posteri, ita quòd est velut instrumentum prioris. Instrumētum autem non mouet nec operatur, nisi mouetur à principali agente. & propterea necesse est in causis essentialiter subordinatis hæc duo esse vera, causa prior influit in posteriorem, & causa prior cooperatur posteriori. Nec valet exemplum de sensu & intellectu, qm̄ non subordinantur essentialiter, cum sensus sit imperfectior, nec influit virtutem intelligendi, immo est instrumentum intellectus. Relinquatur igitur imaginatio Ianduni, quām nec ratione probat.

Secun-

Secunda distinctio, causæ accidentaliter ordinatis, possunt esse duobus modis. Primo, quod omnes sint simul in rerum natura. Secundo, quod non existant nisi continua & successiva generatione, quæ tamen tendit in infinitum.

Quantum ad secundum aduerte tres conclusiones.

Prima est. In causis essentialiter ordinatis necessario est status. Huic omnes adhaerent. & licet multiplices adducant rationes, tñ euidentior est talis, si non est status oës causæ sunt mediæ, quia unaquæque hæc causam a se, a qua accipit virtutem causandi. Si oës sunt mediæ, tollitur ois causa & causalitas, quia media non causat a se, sed ut recipit a prima, vel immediate, vel tandem reductiæ. Ois ergo causalitas pendet a prima. Sed si oës sunt mediæ non datur prima, ergo remouetur ois causalitas, q̄ est manifestæ falsum. Et aduerte, q̄ Auic. in lib. 8. suæ metaph. c. 1. tenet eandem pœlusionem, quam probat sicut & Arist. hic. Huic rōni potes addere aliæ sic. In causis essentialiter subordinatis, vna est prior alia & perfectior alia, s. quæ dat virtutem causandi. sed in nulla multitudine datur prius & perfectius, nisi in ordine ad unum primum & perfectissimum, ergo si debet seruari multitudino causarum essentialiter subordinatarum, necesse est inter eas assignare primam & perfectissimam. & sic erit status.

Secunda conclusio. In causis accidentaliter ordinatis simul existentibus, non est processus in infinitum, probatur. cum ex 3. physie. impossibile sit dari infinitum in actu, necesse est omnem multitudinem causarum simul existentium esse finitam, ex consequenti in ea dari duo extrema, inter quæ repugnat posse dari processus in infinitum.

Tertia conclusio. In causis accidentaliter ordinatis, quarū una succedit alteri. Si generatio est æterna, est processus in infinitum, probatur. Si generatio est æterna infiniti homines geniti sunt, ergo & infiniti generantes fuerunt. ergo non tot quin plures. ergo non est deuenire ad primum. ergo non est in illis status. præterea si gñatio est æterna, infinitæ revolutiones cœli fuerunt, quæ sunt causæ horum generabilium, ex consequenti, non est assignabilis prima, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quod omnia argumenta, q̄ uidentur habere aliquam apparentiam contra determinata,

SECVNDI METAPHYSICÆ

nihil concludunt contra primam conclusionem, & præcipue diuisio continui, quæ tendit in infinitum, & multiplicatio in numeris. Nam necesse est omnes causas essentialiter subordinatas esse actu simul, & posteriorem accipere virtutem à priori. Itæ autem conditiones non seruantur in diuisione continui, & in multiplicatione numerorum, ut patet. Et ppteræ, hæc consequentia, non valet. Est processus in infinitū in diuisione continui: & in multiplicatione numerorū. ergo & in causis efficientibus essentialiter subordinatis.

Tu inter omnia aduerte argumentum, quod solet fieri contra secundam conclusionem. Nam si generatio est eterna, & anima humana est perpetua. & est forma hominis. fūm esse. & plurificata ut plurificantur homines, videtur impossibile euadere, quin sit processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis simul existentibus, & si non fūm totum, tamen secundum nobiliorem, quæ est anima, & quæ fuit principiū operandi in quolibet homine genito.

Rn. Hoc argumentum de infinitate animarum, pertractabitur à nobis in lib. 12. qn inuestigabitur si mūndus est vel potuit esse éternus. Pro nunc concedo stante generatione eterna quod fūm Arist. animæ sunt infinitæ ex parte vnius extremi, ex consequenti est processus in infinitum in causis accidentaliter ordinatis, simul existentibus in materialibus, &arentibus situ, nec i. cōtra secundam conclusionem, qm illa debet intelligi de causis corporeis habentibus situm. Nec in 3. ph. pbatur Arist. esse impossibile dari infinitum actu, nisi in infinito quantitatuo. ut sustinebimus in lib. 12. Et aduerte, quod hic loquor de mente Arist. & non de mente B. Th. qm in 1. parte q. 7. art. 4. negat absolute contra Auic. posse dari. multitudinem infinitam actu. Quid autem responderet ad argumentum de infinitate animarum, declarabitur in lib. 12. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 6. Si est processus infinitum
in causis materialibus.

Vtique autem modo impossibile est
in infinitum ire. Textu 7.

CIRCA hanc q. aduerte, quod cum in generatione substanciali, materia prima sit subiectum, quæ secundum se est una, & sola,

quantitate diuiditur, clarum est non esse processum in
cum in causa materiali prima, verum quia in omni ge-
one, ut manifestatur in lib. 9. ultra primam materiam
atur materia proxima, ex qua res fit, ut ignis ex aere,
aqua, &c. & similiter in mixtis, eo quod ex 2. de ani-
misiueiusq; actus sit in propria materia, ideo potest es-
sere processus in infinitum in causis materiali-
tiorum, & quidem philosophus in praesenti textu cito
redit, concludens, & probans pro parte negativa: verum
dem iudicium est esse processum in infinitum in causis
materialibus proximis, & generationem tendere in infinitum,
et prout quantum plene resoluatur, videndum est si genera-
tionum corruptibilium tendunt in infinitum, vel non.
cuius resolutione tria agenda sunt. Primo, præponen-
tædam distinctiones. Secundo, conclusiones responsi-
tæ, soluentur quedam dubia.

Quantum ad primum, sit haec prima distinctio. Genera-
tio potest dici tendere in infinitum dupliciter. Primo, si
potest, ut s. post unam speciem generetur alia, & post illam
et sic in infinitum. Secundo, si in individua eiusdem spe-
ciæ putata in specie humana post Sortem generatur Plat. &
alium aliud, & sic in infinitum. Secunda sit hec. Genera-
tio secundum speciem, siue secundum individuum pot-
est fieri dupliciter. Primo, si rectum, id est post unum
potest aliud in infinitum. & nunquam fiat reuersio ad
genitum iterum generandum. Secundo, secundum cit-
ationem, id est post unum generetur aliud in infinitum, ita ta-
quod fiat reuersio ad speciem prius genitam iterum ge-
nendam per consimilia individua, vel ad individuum prius
um, & corruptum de novo generandum.

Quantum ad secundum, aduerte quatuor conclusiones
possibiles.

Prima conclusio, stante generatione æterna. In genera-
tione non est processus in infinitum secundum rectum, sed
arculum. Prima pars sic probatur: si esset processus in
rectum secundum rectum, species rerum generabilium non essent in
modo certo, ex geniti non daretur prima, & ultima, quod est
impossibile, quoniam si daretur prima, & ultima, esset status

SECVNDI METAPHYSICÆ

in rectum, postquam genita esset ultima, cum post ultimam non detur ulterior generanda, falsitas autem hanc probatur: quoniam si in huiusmodi naturis specificis non datur prima, & ultima, cum una sit perfectior altera essentialiter, quæcunque assignetur puta formica, habet supra se infinitas perfectiones specificas, cum enim te non sit deuenire ad primam, hoc autem est impossibile, quoniam cum tota multitudo specie rum generabilium, sub determinatis generibus contingatur, necesse est, ut dicat limitatam perfectionem, ergo &c.

Secunda pars eidens est, supposito quod sit generatio æterna, nam dato casu, quod hodie sit genita infinita species, puta in elementis sit terra, si debet continuari generatio inter elementa, cum post terram non sit aliud inferius elementum, necesse est, fieri regressum ad generationem alterius elementi, puta, quod ex terra generetur aer.

Secunda conclusio. In generatione individuorum sub eadem specie, si generatione est æterna, non est processus in infinitum enim circulum, sed enim rectum. Prima pars probatur, si esset processus enim circulum, ergo idem numero prius corruptum, iterum generaretur, quod est impossibile, ut habetur in 2. lib. de generatione, in textu ultimo: & id esse penitus impossibile agenti naturali, nos manifestauimus in eodem lib. in questione ultima, secunda pars eidens est: quoniam haec duo repugnant. Generatio hominis est æterna, & generatur ultimum in individuum sub specie humana, ultra quod non generatur aliud.

Tertia conclusio. In causis materialibus proximis, enim generationem æternam individuorum, sub eadem specie in rectum est processus in infinitum, probatur, si generatione individuorum eiusdem speciei est æterna, est processus in infinitum informis individualibus: quoniam quilibet signata generatione terminatur ad singularem formam, si est processus in infinitum informis individualibus, est etiam processus in proximis, & proprijs materijs, quoniam ex 2. de anima text. 27. vniuersusque actus in propria materia aptus est fieri, ex hoc tamen nullum sequitur inconveniens, sicut nec ex processu in infinitum causarum efficientium accidentaliter ordinatarum, non simul existentium. Nam sicut individua eiusdem speciei tendentia in infinitum, si mundus est æternus non sunt omnia simul actu,

ic nec eorum formæ, nec eorum propriæ materiæ, sed
suiæ ponuntur, sicut successiæ generantur individua.
Carta conclusio. In causis materialibus proprijs & in ge-
nere speciei, non est processus in infinitum, probatur
species genitilium ut dictum est in prima conclusione,
in numero determinato, datur prima, & ultima, ergo da-
tima materia proxima primæ speciei, puta ignis: & ul-
tima materia proxima ultimæ speciei, puta terræ. Sed prima,
ima: repugnat processus in infinitum, ergo &c. & ad
q[uod] intentio philosophi negantis processum in infinitu[m]
causis materialibus, est loqui ad sensum huius quartæ cō-
nis, sicut & manifeste innuit in tex. 7. vbi profundamē
pot, q[uod] inter generabilia, & corruptibilia sit reflexio, nā
ne generatur aér, ex aëre aqua, & econuerso, & hoc iux-
tundum modum, illuc assignatum ab Arist. quo vnum
alio. vt declarauimus in nostra epit. in 2. lib. metaph.
quantum ad tertium, aduerte duo argumenta, quæ viden-
tibere aliqualem apparentiam contra determinata.

imum est. Non datur materia proxima alicuius spe-
ciec alicuius individui, sine quantitate continua, aliter
indistincta à materia cuiuscunque alterius speciei, siue
idui, sed in quantitate continua est processus secundū
genem in infinitum, cum sit diuisibilis in infinitum, er-
et in materia est processus & in diuisione in infinitum.
spondeo. Hoc argumentum primo peccat in minori,
enim quantitas continua, vt continua sit diuisibilis in
tum, non tamen vt est in materia proxima naturali,
iam vt probauimus in 1. phys. datur maximum, & mini-
mum in naturalibus. Secundo, dico, q[uod] concludit pro tertia
fusione, si quid concludit, nec ex hoc sequitur aliquid
veniens, q[uod]m huiusmodi processus in infinitum secun-
diuisionem, non ponit o[ste]s partes simul existentes actu.
undum est. In quolibet infinito est processus in infini-
tum, q[uod]m infinitum est in quo est accipere partem post partē
infinitum, ex 3. phys. Sed materia est infinita secundum
sophum in hoc 2. lib. in tex. 12. ergo in materia, & per
quens in causa materiali est processus in infinitum.
spondeo. Maior non est vera, nisi de infinito quantita-
tuo,

SECUNDI METAPHYSICÆ

ciuo, vel perfectionali. vt si esset corpus infinitum, vel calor infinitus, & quoniam materia non est infinita quantitatuꝝ, nec perfectionaliter: sed tantum negatiuꝝ ad hunc sensum, quod ex se non habet aliquod esse determinatum, cum non habeat aliquam determinatam formam, ideo argumentum nihil concludit. Hæc de præsenti quæſito dicta sint.

¶ Quæſtio 7. Si est processus in infinitum in causis formalibus.

Sed nec quod quid erat esse, conuenit reduci ad aliquam diffinitiohem multiplicantem rationem. Textrū 10.

CIRC A hanc quæſtionem aduerte, qꝫ solet sub dupli ci titulo tractari. Primo, si est processus in infinitum in cauſis formalibus. i. informis, & naturis specificis, ita quod vltra quamcunque speciem productam, produci possint aliꝝ sine fine, & meo iudicio non est hic locus talis quæſiti, sed potius in g. phys. vbi quærendum est, an detur infinitum fm multitudinem: & apud Theologum in t. sent. dist. 43. queri solet, si Deus producere potest species rerum in infinitum. Secundo, solet moueri sub tali titulo, si est processus in infinitum in causis formalibus, ascendendo à minus cōi ad magis cōe, sine fine, in linea prædicamentali, quæ solent esse partes difinitionis, & hæc vñ esse mens philosophi in præsenti loco, vt patet in tex. 11. qui iudicat idem esse iudicium de processu prædicatorum essentialium in infinitum, & de processu cauſarum formalium. Ponens autem statum in prædicatis esſentialibus, ponit statum in causis formalibus. vnde Com ment. in commento 10. inquit, si apparuerit, qꝫ natura diffinitionum sit finita. i. qꝫ constet ex finitis prædicatis quidditatius: necessarium erit vt ita sit informis. Pro determinatio ne igitur præsentis quæſiti, duo agenda sunt: Primo, probandum est, qꝫ sit status in prædicatis quidditatius in linea prædicamentali ascendendo, & descendendo, ex pñti in causis formalibus, vnumquodque enim prædicatum esſentialē, ab ali qua forma sumitur: Secundo, soluentur quædam dubia.

Quintum ad primum aduerte, quod philosophus in tex tu probat propositum, quatuor rationibus, quas iam forma uimus in nostra epit. in 2. metaph. & ne fiat inutilis repetitio, vide tu illic.

Quantum

quantum ad secundum, aduerte tria dubia, quæ videntur
are contra determinationem præsentem.
mum est, si idem est procedere in infinitum in prædi-
essentialibus, & in formis, ergo videtur quod in eodem
plicantur formæ, sicut multiplicantur prædicata essen-
tia consequenti in homine tot sunt formæ, quot præ-
a generica, & differentiæ verificantur de eo, quod tamen
a nostra non est concedendum: quoniam tenemus tan-
ynam formam in uno composito.

spondeo. Iandunus in 2. metaph. q. 9. credit hoc argu-
um concludere, & dicit, qd si formæ genericæ, puta, cor-
um animatum sensituum, & forma differentiæ, puta ra-
re non different realiter, demonstratio Arist. non vale-
bat enim finitatem in diuersis formis, per finitatem
uersis prædicatis diffinitius. Et confirmat propositum
per Cōment. & Linconiensem. Dicit enim Cōment.
phys. cōmento 28. qd genus dicit formam magis genera-
& differentia formam magis specialem, & Linconiensis
in 1. poster. quod genus est forma materialis, vel mate-
rialis. Sed si tex. philosophi bene consideretur nō po-
ndunus ex eo conciudere intentum suum. Vnde ad-
quod dupliciter exponitur primo à B. Th. exponente,
endit quod est verum, diuersa prædicata quidditatiua
à diuersis formis, non quæ sint in eodem diffinito cū
forma possit largiri multos gradus essendi eidem com-
o. vt patet de anima humana, qdæ dat esse corporeum,
tabile, sensituum, intellectuale, sed quæ inueniuntur se-
cim in rerum natura: est enim aliqua forma, quæ nō est
a corporis, vt intelligentia, vel intellectus, & ab ea su-
r hoc prædicatum incorporeum, & est alia forma, quæ
forma corporis, sed non animati, & ab ea sumitur hoc p-
um corporeum, & est alia forma, quæ est forma corpo-
rū animati, sed non sensitui, & ab ea sumitur animatum, si-
geratium, & sic descende usque ad specialissima.
cundo, exponitur à Greg. de Arimino in 2. sent. dist. 16.
. q. 2. ad quartum, qd vult dictum philosophi debere in-
jici sub hac conditionali, si est procedere in infinitū infor-
est etiam procedere in infinitum in prædicatis quiddita-
tiuis,

quiddit-
tiuis, e.

SECUNDI METAPHYSICÆ

tiuis, & diffinitiuis, eo quod à qualibet forma sumitur aliquod prædicatum quidditatiuum. Sed non est processus in infinitum in prædicatis quidditatiuis, aliter non completeretur diffinitio, & omnis scientia deltruatur, ut probat philosopha in textu. Cum hoc tamen stat, q̄ non multiplicantur formæ in eodem, fm multiplicationem prædicatorum quidditatuorum, eo q̄ ab eadem forma, possunt sumi multa huiusmodi prædicata, prout dat diuersos gradus essendi, sicut patet de anima intellectua, à qua sumuntur, animatum sensitiuum, rationale, & hanc expositionem per conditionalem videtur innuere Comment. in hoc 2. lib. commento 10. cum dicit. Quod si apparuerit, q̄ natura diffinitionum sit finita, necessario erit ut ita sit de formis. Ex his patet, consequiam factam à Landuno nihil valere, stat enim q̄ per finitatem prædicatorum quidditatuorum demonstret philosopha finitatem informis, & q̄ diuersa prædicata sumantur à diuersis formis, non tamen quodlibet prædicatum à distincta forma, præcipue quando una forma dat eidem multos gradus essendi. Ad dictum Comment. in 2. phys. dico, q̄ sic debet intelligi, genus dicit formam generalem. i. sumitur à forma, ut dat gradum essendi magis communem. Differencia autem dicit formam magis specialem. i. sumitur ab illa forma, ut dat gradum essendi, minus communem. Puta ab anima humana, ut dat esse sensituum, sumitur animal, ut dat esse intellectuum, sumitur rationale. Ad dictum Linconien. dico, quod per formam materialem, intendit formam ut dat esse genericum, ut quoddam imperfectum, & potentiale, sicut enim materia perficitur per formam, sic esse genericum perficitur, & determinatur per esse specificum, & tamen verunque esse est ab eadem forma. Quare, &c.

Secundum dubium est, quia stante finitate prædicatorum diffinitiuorum, adhuc potest probari processus in infinitum informis, nam sumpta specie humana, & supposito, q̄ generatio sit æterna, constat q̄ individua humana procedunt in infinitum, ergo & materia sua propria, & forma sua, quæ est anima humana, quæ fm viam nostram est forma dans esse.

Rn. Non est intentio philosophi in hoc loco, negare processum in infinitum informis individualibus, sicut nec negare

gare processum in infinitum in causis efficientibus eiusdem speciei, stante generatione æterna, sed intendit deformati, quarum una est superior ad alteram, sicut forma corporis, anima vegetativa, anima sensitiva &c. nam huiusmodi formæ videntur esse per se ordinata secundum magis communem, ex consequenti necesse est deuenire ad primam. Argumētum igitur nihil concludit contra determinationem factam.

Tertium dubium est. Quia in numeris est processus in infinitum per appositionem, sicut in continuo per divisionem, siue subtractionem ex 3. phys. tex. 34. sed numeri sunt formæ, ut communiter tenetur, ergo &c.

Respondeo. Iandunus in 2. metaph. q.9. ut solueret hoc argm̄, dixit oēs numeros esse eiusdem speciei specialissime, & distinguuntur solo numero ab invicem, sicut linea maior, & linea minor distinguuntur solo numero, & sicut est processus in infinitum informis individualibus eiusdem speciei, stante generatione æterna, ita non inconuenit, in numeris esse processum in infinitum. Quod autem oēs numeri sunt eiusdem speciei. Iandunus declarat per Comment. in 8.lib. metaph. commento 10. vbi Comment. dicit. Quemadmodum quāli alii cui numero additur unum, aut ab eo diminuitur unum, transfertur ad aliam naturam numeri &c. Sed si Iandunus recte considerasset, hoc dictum est contra seipsum, nam si numerus aliquo addito, puta duo, transfertur ad aliam naturam, puta ad tria, necesse est, duo & tria esse distincta specie, nam quae sunt eiusdem specie, sunt eiusdem naturæ, & non alterius, & alterius. Dñr. n. duo individualia distinguuntur materia, cum tamen sint eiusdem naturæ formaliter, & præterea in lib. 8. quāl quæretur de forma numeri, manifestabitur distinctio specifica inter numeros. Respondeo ergo aliter, & concedo numeros esse formas, & distinctor specie, & in eis esse processum in infinitum. Sed nego hanc consequentiam, ergo in causis formalibus, quarum una est superior ad alteram, & à quibus sumuntur prædicata quidditativa diffinitiva, est processus in infinitum. Nam ut diximus in questione, in hoc sensu propriæ loquitur Arist. & si dicat, quod in per se ordinatis non est processus in infinitum, numeri autem videntur per se ordinati, quoniam consequenter se habent ergo &c. Dico quod per se

se ordinata sunt in triplici differentia. Quædam sunt per se ordinata secundum causalitatem, de quibus pertractauimus in s. quætione huius lib. Quædam sunt per se ordinata, secundum perfectionem, eo q̄ non sunt reperibilia duo æquælis perfectionis formaliter, sed sequens excedit precedens in aliquo gradu perfectionis essentialis, quo modo se habet species unius. Quædam sunt per se ordinata, secundum prius, & posterius, ut patet in numeris, & in figuris, & in partibus temporis. Modo dico, q̄ illa propositio. In per se ordinatis non est processus in infinitum, non verificatur unius taliter, nisi in primo sensu, nam non est negandus omnibus modis processus in infinitum, in numeris, nec in figuris, nec in partibus temporis. In istis enim non est ordo secundum magis, & minus cœ, in linea prædicamentali, secundum quem supra negauimus ad mentem philosophi processum in infinitum in causis formalibus. Hæc de præsenti quæsto dicta sunt.

Non est autem necesse querere. Si sit processus in infinitum in causis finalibus, qm̄ cum finis habeat rationem ultimi. Qui-cunque concedunt causam finalēm, coacti sunt, statim negare processum in infinitum. Ultimum n. repugnat infinito.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super tertium librum metaphysicæ.

VONIAM tertius liber est, disputauimus,
et nos in nostro epitome formauimus dubia,
illic mota ab Arist. & argumentati sumus ad
partes in quolibet dubio per rationes philosophi, &
determinauimus quid tenendum in via Arist. & soluimus
rationes adductas, quæ soluenda erant. Nunc
tantum tria supersunt dubia, quæ in præsenti discu-
tienda sunt.

- 1 Si in mathematicū est causa efficiens, & finalis.
- 2 Si genus prædicatur de sua differentia predicatione per se.
- 3 Si propositione per se, conuerteretur in propositionem per se.

Quæsto

V A E S T I O P R I M A.

Si in mathematicis est causa
efficiens, & finalis.

D E IN M A T H E M A T I C I S P E R
hanc, nihil ostenditur causam, scilicet
efficientem, & finalem. Tex. 3.

I R C A hanc quæstionem aduerte, quòd
Ant. And. in 3.lib. Metaphysicæ q. 1. per-
tractans hoc quæstum præponit plures
distinctiones, ex quibus multas elicit cō-
clusiones, ac si p̄p̄o philosophi multis in-
digeret limitationibus, vt possit verifica-
ri. Sed p̄siderata intentione philosophi,
positio sua, vnicā distinctione, fiet euidens. vt igitur quæ
esoluatur, tria agemus. Primo, ponitur vnicā distinc̄tio.
ado duæ conclusiones. Tertio, soluentur quædā dubia.
Quantum ad primum aduerte, q̄ mathematica dupliciter
erari p̄nt. Primo, vt res sunt, siue separatæ s̄m esse à ma-
tēsibili, more pithagoricū, siue ponantur ex̄ntes in re-
naturalibus, vt termini eaꝝ. Secundo, vt sunt subiectum
iæ mathematicæ, in qua cōsiderantur s̄m suam rōnem
alem: vt linea inquātum est longitudo, sine latitudine:
culus est figura, in qua principium & finis idem sunt &c.
Quantum ad secundum aduerte, duas conclusiones. Pri-
mo. Mathematica iuxta primum mēbrum distinctionis
est efficiens, & bonum, & finem, efficiens quidem, qm̄ p-
s lapidem, p̄ducit p̄nr figuram, superficiem, corporeita
unitatem quantitatiam lapidis, bonum autem, quoniā
sunt entia realia actu perfectiua rei naturalis, ergo bo-
num vero, qm̄ producuntur vt distinguant, & terminent
implent res naturales quibus insunt. Sed aduerte, q̄ in
ensu non considerantur hic à philosopho. Talis enim
leratio est physici, vnde Arift. dixit in 2.physic. q̄ physi-
siderat mathematica, vt terminos rerum naturalium.

Quæst. Iau.

f Sec

Sec

TERTII METAPHYSICÆ

Secunda cōclusio,in mathematicis consideratis,iuxta secundum membrum distinctionis, non est efficiens, nec bonum, nec finis. Quoniam cum abstrahant ut sic à materia sensibili secundum rōnēm & per p̄ns à motu physico, abstrahunt ēt ab efficiente physico,quòd est principium vnde motus ex z. physic.Dixi notanter à motu physico, vt non excludam motum discursiuū incellectus à principijs ad conclusionem . Hoc enim vtuntur omnes scientiæ,& principium mathematicum est causa efficiens notitiae conclusionis. Quòd autem in eis sic consideratis,non sit bonum,nec finis, patet ex hoc, q̄ abstrahunt à motu. Quolibet.n.bonum physicum,similiter & finis acquiruntur per motum , vnde habent rationem termini motus . vbi ergo nō est motus,non est efficiens physicum,nec bonum physicum,nec finis physicus,sed in mathematicis ut considerantur à mathematico, non est motus , ergo,&c.& aduerte , q̄ sub hac intentione considerantur hic à philosopho . Quòd patet ex eo q̄ inquit . vnde in mathematicis . per hanc nihil ostenditur causam . per ly ostenditur intendit,prout considerantur à mathematico, non.n.considerat si triangulus est melior quadrato,nec in qua materia,nec à quo,nec propter quid sit triangulus . sed considerat solem rationem eius formalem,per quā demonstrat passiones cius secundum esse quidditatuum & non alia ratione .

Quantum ad tertium,aduerte duo dubia, contra p̄dictam determinationem.Primum est,quia dicit philosophus in immobilibus non esse motum,nec principium motus,i.mouēs siue efficiens nec boni naturam,hæc autem videntur esse falsa . qm̄ apud philosophum in intelligentijs & in prima causa . quæ dicuntur entia immobilia est motus . qm̄ mouent corpora cœlestia , & est finis : qm̄ non per accidens,sed ex intentione moueat,aliter non esset prima mouentia & p̄ consequens in eis est bonum : quoniam finis & appetibile & bonum idem esse videntur , Quòd autem in eis sit efficiens,patet , qm̄ sunt prima agentis . & prima productua rerum inferiorum,per motum cœli,ergo &c.

Rñdeo dupliciter.Primo, q̄ philosophus hic non loqtur absolute & yniuersaliter de immobilibus . sed de immobilibus mathematicis . ut patet per Comment.ibidem in com-

mento 3. vbi sic inquit. In rebus immobilibus non debet qus
quere causam mouentem , & intendebat mathematica ; qm
licet sint in se mota, tn non mouetur nisi accidentaliter hec
illæ . Dico secundo, qup etiam extendendo immobilia ad me-
taphysicalia, propositio philosophi potest esse vera , in hoc
sensu . qup no est in eis motus subiectux, nec terminatiux, sed
tn causatiux. Item non est in eis bonum, nec finis, qui si sit
productus per motum , sicut producitur sanitas per sanatio-
nem . Huiusmodi. n. divina entia ut declarabitur in lib. 12. in
transmutabilia, inalterabilia & impassibilia sunt & de tali bo-
no, ac fine intendit hic philosophus . Dicit. n. finis autem &
cuius causa . actus cuiusda est finis . Sed actus ois cum motu
&c. Cum hoc tn stat. qup intelligentiæ suo motu attingant fi-
nem iam præexistem. i. primâ causam. ut declarabitur in lib.
12. similiter non potest dici . qup intelligentiæ habeant priprie
efficiens : qm efficiens propriæ est illud , quod extrahit ali-
quid de potentia ad actum . & id propriæ reperiunt in natu-
ralibus corruptibilibus que ex esse in potentia prodeunt per
transmutationem physicam inesse actu, cum hoc tn stat, ut de-
clarabitur in lib. 12. quod habeant verum agens & verum , p-
ducens, à quo sine motu acquirunt esse incorruptibile .

Secundum dubium est, qm dicit philosophus hic, qup in im-
mobilibus. si mathematicis, sicut non contingit esse prin-
cipium motus, sic nec aliquid esse autoagaton. i. ipsum bonū.
Hoc autem videtur falsum , quoniam in eis sunt proporcio-
nes, & cōmensurationes, & ordo, & figuræ, & hec omnia vi-
dentur esse bona, vnde & in lib. 12. Arist. cōstituet bonum in
triascum vniuersi in ordine, sicut in exercitu , &c.

Respondeo, ibi cōmittitur fallacia accidentis ; sic arguen-
do scientia mathematica considerat proportiones, cōmensu-
rationes, & ordines figurarum, ac numerorū, & hec sunt bo-
na . ergo considerat bona . Hoc inquam , non sequitur, quo
nam licet in se sint bona, no tamen considerantur in mathe-
matica, sub ratione boni, sed sub ratione entis , & inquitum
sunt proprietates quantitatis continuæ, aut discrete, vnde A-
ristotiles in hoc 3. lib. in tex. 3. inquit Mathematicis vero nul-
lam de bonis aut malis rationem facere . Hec de præsentí
quaestio dicta sint .

TER TII METAPHYSICÆ
Questio 2. Si genus prædicatur de sua differen-
tia prædicatione per se.

Impossibile autem prædicari, aut species generis
de proprijs differentijs, aut genus sine
suis speciebus. Textu 10.

CIRCA hanc quæstionem tria agenda sunt. Primo,
pertractabitur opinio B.Th.cui concordat Ant. And. Secun-
do, pertractabitur opinio Ianduni, qui tenet oppositum.
Tertio, soluentur quædam dubia.

Quintum ad primum aduerte, quod B.Th.exponens textum
præsentem, tenet partem negatiuam, & adducit vnicam ratio-
nem, quæ stat in hoc. Genus non prædicatur de differentia
primo modo per se, nec secundo modo. ergo nō prædicatur per
se. Constat enim quod non tertio, nec quarto modo. Ante
cedens probatur. Genus non ponitur in diffinitione differen-
tiæ. quoniam ex quarto topicorum, differentia non partici-
pat genus. ergo non prædicatur de differentia in primo mo-
do per se, nec differentia ponitur in diffinitione generis, ali-
ter in quoconque reperiatur genus, inueniretur & differen-
tia, quod patet esse falsum. non.n.in quoconq; est animal, in eo
est rationale. ergo genus non prædicatur in secundo modo
per se de differentia. Est.n.secundus modus per se, quando
subiectum est de ratione prædicti B. Th.concordat Anton.
And.in 3.metaph.q.2.vbi inquit, Genus non predicatur per
se de differentia, quod patet per Auic,in 5.metaph.dicentem, quod
licet genus & differentia prædicentur de toto.i.de specie; nō
tamen significat totum per se, sed genus significat materiale,
differentia autem formale, utrumque autem significat partem
speciei, per modum totius. & sicut materiale est extra forma-
le. sic conceptus generis est extra conceptum differentiæ, pa-
tet ergo, quod non prædicatur per se primo modo de differen-
tia. Quod autem non prædicetur per se secundo modo, vide
tur omnibus clarum, constat.n.genus non esse proprietatem,
nec habere nomen proprietatis, respectu differentiæ,

Tu tamen aduerte, quod Arist,in 5.Topicorum, adducit aliâ
rationem, & stat in hoc, si animal genus prædicatur per se dif-
ferentia, ergo vnum animal, puta homo esset plura anima-
lia, quod est falsum, consequentia probatur. Animal quod se
cun

um te includitur in conceptu rationalis, aut est idem cū
quod includitur in conceptu speciei, aut non est idem, si
ergo est nugatio dicendo homo est animal rationale.
Si idem animal, quod prædicatur ut genus de homine, in-
cluditur diffinitiæ in rationali. idem his inutiliter repetit,
n est idem, habetur intentum, nam homo est animal : &
est animal, qd includitur in rationali, & hoc non est idem
primo, ergo idem homo erit multa animalia.

Quantum ad secundum aduerte, qd Iand. in 3.metaph. qd.
net partem affirmatiuam, & licet multipliciter arguat
amen est principalis ratio sua. Quod est animal p for-
suam, est per se animal. Hæc est de mente philosophi
5.c.de per se, vbi ponit primum modum per se, esse qn
id est tale per suam formam. Sed rationale est animal
formam suam, non n.est animal per materiam suam, sed
habet talem formam, puta anima sensitivam, ad quam
er esse animal, ergo rationale per se est animal, & sic
per se prædicatorum de differentia.

qm philosophus in 3.metaph. & in 6.top. tenet oppo-
sitionem ne videatur negare philosophum, dicit qd in 3.me-
taph. procedit mera disputatio, & non determinatio, ideo
ne sunt conclusio, & hoc innuit Comment.
metaph. commento 1.vbi inquit intendit in hoc tracta-
ducere sermones disputatiuos, qui affirmant, & deltruunt
in omnibus questionibus difficultibus huius scientiae,
illæ. Quod autem in topicis disputatio, procedat patet,
nam ex probabilibus, que non inferunt necessario alte-
partem. Hæc est opinio Ianduni.

vt rudit, laborat in æquoco, de ly per se. Est. n. duplex
entity, & prædicatiuum, alij dicunt, logicum, & me-
taphysicum, eo qd logicus prædicationes obseruat, metaphy-
sicum autem quidditates, per se quidem prædicatiuum est, qn
icatum est de ratione subiecti, vel subiectum de ratione
predicati, per se autem entitatium est, quando res de se, &
sicut suam naturam talis est, sicut sol per se est lucidus,
autem non, sed per alterum, & Deus per se bonus est, crea-
tem non per se, sed per alterum, vnde ly per se, videtur
cidere cum fm se, & per essentiam. Sed non incouenit,

TERTII METAPHYSICÆ

aliquid esse per se tale entitatiæ, & non prædicatiæ, ut hic,
Deus est per se p̄, eo q̄ paternitas diuina est c̄ssentia. diuina
non tñ prædicatiæ, vel formaliter est per se pater, qm̄ prædi-
catum non est de rōne subiecti, nec econuerso, cum se h̄eant
vt absolutum & respectiuum, sic in p̄posito. Hæc est per se
entitatiæ, rōnale est animal non tñ prædicatiæ propter ra-
tionem adductam à B. Th. Iandunus autem, non distinguit
inter per se entitatiæ, & per se prædicatiæ, credit n. omnē
prædicationem sumptam à forma, esse per se prædicatiæ.
Quòd non est verum, nisi ly forma sumatur pro quod quid
est, vel diffinitione, in quo sensu loquitur philosophus in li-
bro 5. in cap. de per se, inquit. n. vno quidem. n. modo, s̄m se,
quod quid erat esse vnicuique, vt calias & quod quid erat esse
caliana, id est calias, & diffinitio caliæ sunt idem per se.

Tenemus ergo, q̄ licet hæc sit identica, rationale est ani-
mal, tñ non est per se formaliter & prædicatiæ: & quantum
ad hoc dicimus, q̄ philosophus nō disputat in 3. metaph. sed
determinate cōcludit, nec obstat dictum Comment. licet. n.
vt in pluribus disputet, tñ non inconuenit, q̄ respectu alicuius
conclusionis determinet, & assumat aliquas propositiones
simpliciter veras, sicut in q. precedēti visum est. q̄ in ma-
thematicis non est efficiens, nec bonum, nec finis &c.

Pro ratione aut adducta ex 6. topicorum, quam conatur
Iand. declarare, q̄ non valeat, aliter per eādem rationem cō-
cluderetur, quòd animatum non prædicatur de homine, nā
cum prædicetur de animali, si prædicatur de homine, homo
erit vrium animatum, & animal aliud animatum, si ratio phi-
losophi concludit. Hoc autem est falsum. ergo rō philoso-
phi non concludit. Pro hac inquam rōne, dicere possumus
duo. Primo, q̄ conclusio sit de mēte philosophi. s. Genus nō
prædicatur per se, de differentia, & ad hanc quæstionē aliqua
ratio simpliciter vera adducitur. s. illa quam hic B. Th. addu-
xit. Aliqua autem tantum p̄babilis & apparens est. vt ista, q̄
adducta est ex 6. topicorum. Non. n. est necesse, oēm ratio-
nem p̄ conclusione adductam, simpliciter cōcludere. Dico se-
cundo, q̄ potest sustineri, rōnem illam simpliciter cōcludere.
& qm̄ instat Iandunus, q̄ eadem rōne animarum non prædi-
caretur de homine, aliter homo esset multa animata, dico. q̄
quan-

44

prædicatur animal de homine, non prædicatur for-
animatum de homine, vanum. n. est dicere, homo est
um animal, vel animal animatum, eo q̄ in ly animal,
tur animatum. Instantia ergo Ianduni nulla est.
ntum ad tertium aduerte, q̄ quædam sunt argumen-
apparentia, contra determinationem factam.
num est. Rationale per se, est homo, homo per se est
ergo rōnale per se est animal. Tenet argumentum
alam. Qn alterum de altero p̄dicatur &c. Quòd mi-
vera patet, quoniam prædicatum est de ratione subie-
od autem maior sit per se, probatur. Hæc est per se, hō
alis, vt patet. ergo hec est per se. Rationale est ho-
enet p̄ntia. quoniam sicut propositio necessaria con-
r in necessariam, p̄cipue in terminis conuertibili-
ppositio per se, conuertitur in propositionem p̄ se.
pondeo, hic sunt duo modi respōdendi. Primus est An-
nd. in 3. metaph. q. 2. ad primum, ipse negat hanc simili-
m. Sicut necessaria conuertitur in necessariam, sit per
er se, & rō est : quoniam ad p̄positionem necessariam
necessaria cōnexio terminorum, dato q̄ vnum extre-
non sit de ratione alterius. Ad per se autem prædicati-
in primo modo, de quo loquimur, quādo querimus,
s prædicatur per se de differentia, duo requiruntur. s.
ria cōnexio terminoꝝ, & q̄ prædicatum sit de ratione
ti. Constat autem q̄ dum hæc, homo est rationalis, cō
ur in istam, rationale est homo secunda non est per se,
modo : & ideo per se nō conuertitur in per se, saltem
tu eiusdem modi. vtrum autem respectu diuersaꝝ mo-
dicemus in q. sequenti.

undus modus respōdendi clarior, est iste. Qua ratione
ale per se est homo, eadem rōne, rationale per se est a-
Prima aut̄ est per se entitatiꝝ, siue metaphysicꝝ, vt de-
imus supra . & non est per se prædicatiꝝ, primo mo-
quo hic intendimus, sic ista, rationale est animal, est p̄
em modo. Sed nihil cōcluditur, contra determinatio-
in qua intendimus de per se primo modo prædicatiꝝ.
idum est tale. Homo per se est animal. Homo per se
ionalis . ergo rationale per se est animal.

f iiiij Re

TERTII METAPHYSICÆ

Respondeo negatur argumentum . quoniam ly per se in præmissis tenetur prædicatiuæ, in conclusione tenetur entitatiuæ, & qm̄ non tenetur vniiformiter in præmissis & in conclusione, ideo negatur similis modus arguendi, & si dieas . q̄ in conclusione etiam tenetur prædicatiuæ. nego, qm̄ non est necesse extrema comparata ad medium , habere eandem habitudinem, quam hñt . qñ comparantur adinuicem & econuerso. vt patet hic . Homo necessario est animal. Homo necessario est substantia . ergo substantia necessario est animal, non sequitur, qm̄ potest esse substantia, remoto quocunq; animali.

Tertium est tale, si genus non prædicatur per se de differētia . ergo per accidens , qm̄ non datur medium, sicut non datur medium inter ens per se, & ens per accidens . Tunc vltra, ergo rationale & animal faciunt vnum per accidens , q̄ est falsum, constituunt enim speciem , quæ est vnum per se contra vero probatur : quoniam ex 7.metaph.prædicatio per accidens sit : quando accidens prædicatur de subiecto, aut econuerso, aut accidens de accidente, sed in his omnibus sit vtrum per accidens , & ergo &c.

Respondeo, hic est duplex responsio. Primo dicitur, quod prædicatio accidentalis sit duobus modis. Primo, qm̄ alterum est veræ accidens, & tunc semper sit vnum per accidens. Secundo, quando alterum non est veræ accidens, sed est extra rationem alterius , vt motus est actio, & tunc non sit vnum per accidens . & talis prædicatio est , quando prædicatum licet sit eiusdem prædicamenti . cum subiecto, & sit idem re , tamen non est diffinitiū subiecti. & hic modus prædicationis servatur inter genus, & differentiam . Et aduerte , q̄ ibi semper loquimur de primo modo per se, & de modo accidentalis prædicationis, opposito primo modo per se .

Secundo dicitur & breuius . quando prædicatio est accidētalis , metaphysica, quæ requirit, quod extrema sint diuersorum prædicamentorum , sicut homo & musica sit vnum per accidens , quando autem prædicatio est per se metaph. quæ est, quando prædicatum & subiectum sunt eiusdem prædicamenti, licet sit prædicatio accidentalis logica, non sit vnum p accidens, sic est in pposito . qm̄ genus prædicatur per se metaph. de dīa , non sequitur q̄ ex eis fiat vnum per accidens .

Et

Et aduerte, quod hæc respōsio est magis resoluta, & per eam solues multa argumenta, si tu noueris bene applicare. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

¶ Quæstio 3. Si propositione per se, conuertitur in propositionem per se.

CIRCA hanc q. aduerte, q. proponitur pp r̄fisionem datam primo argumento, præcedentis q. Diximus. n. q. licet hæc sit per se entitatiæ, & prædicatiæ, homo est rōnalis: hæc tñ non est per se prædicatiæ, rationale est homo. Hæc r̄fisio facit dubium, & vñ q. tam conuersa, quam conuertens sint per se, & m doctrinam philosophi in 1. poster. Illic. n. vult philosophus, q. qn̄ prædicatum est de rōne subiecti. sit primus modus per se. qn̄ aut subiectum est de rōne prædicati, sit secundus modus per se. Sed in ista, hō est rōnalis, prædicatum est de rōne subiecti, & in ista, rōnale est homo, subiectū est de rōne prædicati. ergo prima est in primo modo per se, & secunda in secundo, ex pñti per se conuertitur in per se.

Hic inuenio duas opiniones, vnam affirmatiuam, quoru-dam Thomistarum: Ilti dicunt, q. licet conuertens, & cōuer-sa non sint per se, respectu eiusdem modi, ne detur circulus in distinctionibus: tñ non inconvenit, respectu diuersorum modorum. s. primi, & secundi, & suum principale fundamen-tum stat in ratione adducta, ex doctrina philosophi in 1. poster. limitant tñ se dicentes, q. tunc solum conuertitur pro-se, in per se, qn̄ subiectum, & prædicatum sunt termini con-uertibiles. vnde tenent, q. hæc non est per se, animal est hō, hæc aut est per se, animal rōnale est homo, & confirmat op-i-nionē suam, ex hoc, q. philosophi, & p̄cipui doctores demō-strantes, vtūtū indifferenter conuersa, & conuertente, vt pp-positionibus p se. Assumunt. n. istam, oēm intellectuum est libeꝝ, & suam cōuertentem. s. omne libeꝝ est intellectuum, & istam oē necessarium est æternum, & econuerso, & istam oē generabile est corruptibile, & econuerso: ergo signū est q. & conuersa, & conuertens sunt per se, & sic patet, propositionem per se, conuerti in ppositionem p se: licet id non sit veꝝ in omnibus, & ab hac sententia non vñ dissentire. Ant. And. in 3. metaph. q. 2. ad primum, dicit. n. in fine r̄fisionis, ppositio ergo per se, non necessario conuertitur in per se.

Quasi

TERTII METAPHYSICÆ

Quasi dicat licet contingat aliquam conuerti, non tñ est ne cestarium in omnibus, vt qñ termini non sunt cōvertibiles.

Alia opinio est quorundam Scotistar̄, p̄cipue Antonij Trombetz, in suis q. metaph. Hic tenet partem negatiuam absolutæ, ita q̄ f̄m ipsum, nulla propositio per se, cōuertitur in per se, & fundat se super hoc: q̄ omnis propositio per se est illa, cuius p̄dicatum habet rōnem formalem intrinsecam inh erentia, in subiecto. Quæcunque autem non dicit talem rationem formalem, est propositio per accidēs: & int edit dicere q̄ omnis propositio per se, habet causam intrinsecam in subiecto, per quam p̄dicatum inest subiecto, & hoc fundamētum dicit esse de mete Scotti in 3. sent. dist. 7. nec aliter probat. T c arguit sic. Cuic que propositionis p̄dicatum dep det   subiecto, quātum ad rationem formalem inh erentia intrinsecam in subiecto, subiectum ipsius n  potest c simili dependentia depēdere   p dicato. H c v  manifestare: qm non datur circulus in dependentia, in eodem g ne causæ. Patet. n. q format dep det   materia, in g ne causæ materialis, materia vero n  dep det   forma, in eodem g ne, sed in g ne causæ formalis. Sed p̄dicatum propositionis per se dep det   subiecto, f m rationem formalem inh erentia intrinsecam in subiecto, qm h c est ratio propositionis p se, ergo ec ouerso subiectum non potest dependere consimili dependentia   p dicato: ergo per se non conuertitur in per se.

Sed hæc sua ratio n  est efficax, eo q suum fundamētum non est verum, nec positum ab Arist. Non. n. est necesse arrare nos, ad dependentiam in genere causæ formalis t atum, sed sufficit p̄dicatum depēdere   subiecto, vel in g ne causæ formalis, vt in primo modo, vel in genere causæ materialis, siue effectiu , vt in secūdo modo, subiectum. n. causa est passionis su  ut materialis, & ut effici s, vt dicemus alias, negamus igitur illam esse rōnem, siue descriptionem, ppositionis p se, quæ d  esse Scotti. & dicimus cum Arist. q ad ppositione p se, sufficit p̄dicatum esse de rōne subiecti, vel ec ouerso.

Ten dum est ergo cum opinione prima in terminis conuertibili bus t m: & qm genus, & differentia non sunt cōvertibilia, ideo hæc non est per se, animal est rationale, imò nec necessaria, stat enim animal esse, & tamen rationale n  esse, simili

er hæc non est per se, rationale est animal, qm ut pro
us in q. præcedenti, nec prædicatum est de ratione
i, nec subiectum est de ratione prædicati.

Tamē aduerte, qd aliqui vt videātur quid noui excogi-
tandū s̄m modum per se, cōuerti in primum modū.
Homo est risibilis, risibile est homo, prima est in secū-
do, secūda autem est in primo modo: qm prædicatū
ōne subiecti: nolūt autem concedere. primum mo-
dū cōuerti in secundum, eo qd prædicatum secundi
vel est passio, vel quid habēs modum passionis. Sed cō-
lissimum nō est passio, nec insuit modum passionis,
prædicetur in quale, & propterea dieūt, qd haec non
cūdō modo per se, animal rōnale est homo, eo qd pre-
mī nō denominat, nec qualificat subiectum, & hæc op̄i
vī irrationabilis. veR quia hæc, animal rōnale est
necessaria, ex cōnexione terminoR, & in via Thomi-
annis necessaria vī esse per se, licet nō apud Scotitas,
n̄ est in q. præcedenti, in respōsione ad primum, possu-
cere, propositiones secūdi modi per se, esse in dupli-
quædam sunt, in quibus subiectum est de rōne prædi-
prædicatū denominat subiectum, quale, vt ibi, hō est
& istæ sunt propriæ. Quædam aut̄ sunt in quibus,
subiectum sit de rōne prædicati, tamē prædicatum non
denominat subiectū, quale, vt ibi. Animal rōnale est hō, &
est in propriæ. Dicemus ergo, quod secūdus modus cō-
t in primum, p̄priæ, & primus in secūdum, saltem im-
e, & hoc sufficit. Hæc de præsenti qualit̄ dicta sint.

IPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM

super quartum librum metaphysicæ.

is est uniuocum, vel analogum.

is habet veras, & proprias passiones.

passiones enim, sunt idem cum ente.

passiones enim, sunt conuertibiles cum ente.

is prædicatur quidditatim de passionibus suis, & deulti-
bus differentijs.

6 Quo

et sunt passiones entis, secundum prius, &
ndens, quod est passio entis, est idem cum uno,
pium numeri.
ranscendentis, & unius numeralis est formalis-
pium complexum simpliciter primum.
um est cognoscibile demonstratio, vel cognitio-

S T I O P R I M A.

Et vniuocum, vel analogum.

VLTIS MODIS DICITVR,
ad unum, &c. Textu 2.

I R C A hanc questionem adverte, primo, q̄
Cōment. in hoc 4.lib. in cōmento 2. expref-
se tenet, ipsum non esse vniuocum, nec equi-
uocum, sed medium, ex p̄nti analogum, sic
enīm inquit, vult declarare, q̄ hoc nomen
ens, non est æquiuocum, si. n. esset æquiuo-
sideraret de eo, vna ars, neque d̄f vniuocē, vt a-
& de asino, sed est de nominibus, quæ dñr de
tis eidem, & sunt media inter vniuocā, & æqui-
e. Quare quid de hoc senserit Cōment. non est
, nam & Cōmentistę præcipue Iand. in 4.lib. me
de mente Cōment. ipsum non esse vniuocū, sed
imiliter q̄ Scotus posuerit ipsum vniuocum, &
physicum, & non physicum, patet per Ant. And.
aph. q. 1. vbi declarat, quid sit vniuocatio physica
metaphysica similiter manifestum est, q̄ B. Th.
esse analogum analogia, quæ est unius ad alterę,
ogia quæ est plurium ad unum, qualis est analogia
minis sanum, & hoc videre poteris in Capr. in
improbatione none conclusionis, & in r̄fioni-
bus

umento, contra eandem conclusionem, & in Paulo atæ in 4. metaph. q. 4. & in Thoma Caëtano, super de essentia. Sed in his quæ prædicti scripsérunt nolo re immorari, vide tu ad placitum, volo aut pro huius evidentia, agere quinque. Primo, quid requiratur ad um reale. Secundo, quid ad vniuocum logicum. Ter tinentur aliquæ conclusiones rñsiuæ. Quarto, ostendam aio Scoti nō discordat in re, ab opinione B. Th. Quin uentur argumenta Scoti, & maxime quæ videbuntur dare contra determinationem, quam facturi sumus.

ntum ad primum aduerte, qæquiuocum reale requi ditiones. Primo, qd dicat vnum cõceptum, vt compa l sua contēta, & prædicatur de eis. Quòd quidem di si aliquod cõe dicat vnum cõceptum quidditatium, præcisæ cõsideratur, vt sic nō erit vniuocum formaliter, qd ut possumus elicere ex philosopho in anteprædica vniuocum vniuocata respicit. Quòd & declaratur p cium super prædicamenta, qui inq, eiusmodi nomē. s. u quidem, de rebus principaliter pdicatur, & cõe, & n, vniuocæ aut prædicari, nō inest principaliter, sed p l tales cõicatam rōnem. Quare qñ participantibus m nomē, sed & natura cõis est, talis est vniuocus par onis modus. Ex his elicio, qd si cõsideretur animal pci , vt dicit vnum cõceptum, anteq; comparetur ad sua in nā est vniuocum, nec æquiuocū, nec analogū. Idem ente, si in præcisæ cõsideretur . vt dicit vnum cõceputa, ens est, cui debet esse, & nō comparetur ad sub , & accidēs, ad Deum, & creaturam, in illa prima, & ta cõsideratione, nō erit vniuocum, nec analogū &c. dices, licet genus, & species possint in seipsis considerari respiciendo contenta, non tamen ens . quoniam se

Commentatorem in 10. metaph. commento 8. ens at decem prædicamenta immediate significatione. contra. De quolibet possumus considerare prius, qd quām quòd sit tale ens, puta substantia, vel accidens . illo priori, ens dicit vnum conceptum antequam cõ sua contenta.

erea conceptus absolutus prior est conceptu relati uo.

QVARTI METAPHYSICÆ

uo . Sed conceptus entis in se, est absolutus, cum autem com-
paratur suis contentis, sit relativus, respicit enim inferiora,
de quibus prædicatur, ergo potest haberi de ente unus conce-
ptus, antequam comparetur suis inferioribus.

Præterea , si primum quod cedit in nostro intellectu est
ens, patet quod antequam sciam de aliquo, quod sit substanc-
tia vel accidentis, prius scio quod est ens, nescirem autem ip-
sum esse ens, nisi in illo priori, habere conceptum entis.

Ad argū ergo dico, q̄ hoc non est contra Comment. stat
enim q̄ ens significet immediate, significato reali 10. prædi-
camēta, & quod ante quam comparem ipsum 10. prædicamē-
tis, habeam de ipso vnum conceptum cōfīssum, quem po-
no saluari in quolibet prædicamēto, ex hoc autem nolo inferre.
q̄ ille conceptus sit quid reale, prius omni realitate prædicamē-
tali . Sed quod iste est ordo in intellectu, ut prius cōcipiat
ens cōe in se, quam comparet ipsum suis cōtentis , & in illo
priori, ut dixi, nō habet rationem vniuoci, nec analogi, eo q̄
consideratio in illo priori est absoluta , consideratio autem
vniuoci vel analogi est respectiva, concernuntur enim infe-
riora, quibus nomē, & ratio superioris cōmunis attribuitur.

Secundo requiritur, quod vniuocum participetur à suis cō-
tentis, fm vnam rationem, ita q̄ ratio illius cōis in se cōsidera-
ti antequam comparetur suis cōtentis, qn attribuitur eis, fer-
uetur eadem in oībus suis cōtentis, & per hoc differt vniuocum
ab equiuoco , quod respicit cōtentā fm diuersas rōnes .

Tertio requiritur, q̄ illa rō eque representet oīa cōtentis,
& sine ordine, puta q̄ ratio animalis quātum sit ex se, eque
cōueniat homini, & leoni, ita quod in ratione, vnum nō sit
prius nec perfectius altero, licet adinuicem comparata, non
inconueniat vnum esse prius, vel perfectius altero, ut patet in
speciebus numerorum. Sed hoc nō impedit vniuocationem,
aliter numerus nō esset vniuocum, dictum de speciebus, nec
animal dictum de homine, & asino, constat enim hominem
esse quid perfectius asino. Item quod repræsentet omnia de
quibus dicitur sine ordine, puta quod nō repræsentet vnum
vt tale respicit alterum . Hæc .n. est propria ratio analogi .

Quarto requiritur, quod illa ratio eque cōueniat cōtentis,
ut res sunt, & hoc dico, qm in vniuoco logico, hæc p̄ditio nō
requi

requiritur, ut dicemus infra. Declaro autem hanc conditionem sic. Ratio animalitatis conuenit homini, & leoni, ut res sunt: quia uterque verae naturam sensitivam habet, et que autem conuenit: quoniam si Deus annihilaret naturam sensitivam in homine, non annihilaretur tota ratio animalitatis, adhuc non saluaretur in leone, & econuerso, & ideo animal est vniuocum. Si autem annihilato homine, tota ratio animalitatis destrueretur in leone, & in alijs aialibus, non esset aial vniuocum, sed analogum.

Ex his ergo formo tale diffinitionem, de propriissimo, & reali vniuoco. Vniuocum reale est illud, quod ut comparatur suis vniuocatis in quantum res sunt, participatur ab illis secundum eandem rationem et que representantem unumquodque eorum, & sine ordine, vnius ad alterum ut comparatur suo vniuoco.

Quantum ad secundum dico, quod ad vniuocum logicum requiriatur prima, & secunda, & tertia conditio, non autem quarta. Nam remota omni conuenientia reali, & seruato eodem modo praedicandi, adhuc stat vniuocatio logica, eo quod logicus non considerat res, quo ad suas realitates, sed ut stat sub intentionibus secundis, & quo ad modos praedicandi. Sic non praedicabilia, & res praedicamentalia considerat. Et quod seruetur vniuocatio logica, sine conuenientia reali probatur, nam dicta praedicatur vniuocae de duabus differentiis specificis, & tamem cum sint primo diuersae, in nullo reali conueniunt ex lib. 10. metaph. Præterea. Qualitas predicatur vniuocae de prima, & tertia specie qualitatis, & tamem in nullo reali conueniunt, eo quod in prima, locantur qualitates spirituales, in tertia autem sensibiles, quas non considerant cum illis. Præterea. Quantitas praedicatur vniuocae, de continua, & discreta, & tamem in nullo reali conueniunt. Patet ergo, quod quarta conditione non requiritur. Requiritur tamem tertia, scilicet quod vniuocum logicum dicat unum conceptum conuenientem et equaliter suis contentis, non tamem dictis, quibus sua contenta ab invenientia differunt. Nam conceptus aialibus conuenit homini, & leoni in primo modo per se, non autem rationali, & irrationali: quoniam ut determinauimus in 3. lib. nec genus, nec conceptus generis praedicatur per se primo modo de differentiis, & propterea philosophus in 3. lib. conclusit ens non esse genus, & patet, quod ibi loquitur logicæ: quoniam totum illud processum prosequitur modo logico, scilicet per prædicationem,

&

Q V A R T I M E T A P H Y S I C Ā

& modum prædicandi. Ex his igitur manifestum sit, quomodo differunt vniuocum reale, & vniuocum logicum.

Quantum ad tertium, statibus prædictis, aduerte quatuor conclusiones responsuas.

Prima est, ens in se præcifx, & absolutæ cōsideratum, dato q̄ haberet vnum conceptum, qui possit conuenire omnibus suis contētis non est vniuocum, nec æquiuocum, nec analogum: nam vniuocum nō est, nec æquiuocum, nec analogum, nisi vt comparatur suis contētis, fīm vnum, aut plures cōceptus, vt diximus supra. Hęc. n. est prima cōditio. Sed ens sic cōsideratum in illo priori, non comparatur suis contentis, prius. n. cōsidero ens vt ens, quām ens vt subā, vel accidēs, ergo vt sic, non est vniuocum, nec æquiuocum, nec analogum.

Secunda est, ens comparatum substantiæ, & accidēti vt res sunt, non est vniuocum reale, nam conceptus entis, licet cōueniat substantiæ, & accidenti, vt res sunt, non tñ æque, & si ne ordine conuenit eis, sed gradatim descendit in eis: ergo non est vniuocum reale, p̄ntia patet, ex conditionibus supra positis de vniuoco reali. An̄s probatur, annihilata tota entitate substantiæ, totum ens annihilatur, eo q̄ accidentia non sunt nisi entis ex 7. metaph. & in prædicamentis dicitur, q̄ de structis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere, si vero annihilatur tota entitas accidentium, non repugnat quin remaneat substantia, eo quòd est ens simpliciter, & est prior accidente. ergo conceptus entis non æque conuenit substantiæ, & accidenti: sed primo gradu descendit in substantia, secundo gradu in generibus accidentium: in quibus etiam gradualiter descendit, quoniam primo in quantitate: secundo, in qualitate: tercio, in ad aliquid, &c. Cum ergo ista gradualitas non stet cum vniuocatis, vt respiciunt commune vniuocum: sequitur, q̄ ens non est vniuocum reale.

Nec valet dictum Ant. And. in 4. metaph. q. 1. ad primum & ultimum, inquit enim, q̄ cum vñitate vniuocationis. stat vñitas analogiæ, vel attributionis, eo q̄ philosophus in 10. metaph. ponit essentialē ordinem inter species vnius gñis & tñ ex hoc non tollitur vniuocatio, patet enim numerum esse genus: & tamē inter species numeri est essentialis ordo prioris, & posterioris, sic inquit in proposito in rōne entis in

Et unitas attributionis ipsa attributa, scilicet substantia, habent unitatem vniuocationis.

Inquam non valet, quoniam aliud est ponere ordinem in-
terea, ut ad unicum comparantur, & ut comparantur ad ali-
e, cuius rationem participant, primum non impedit
rationem, quoniam statum cum tali ordine, quod aliqua partici-
pialiter rationem sui cois, ut ad ipsum comparantur, alii
positio non esset genus ad affirmatiuam, & negatiuam,
firmativa prior, nec animal ad hominem, & brutum, est. n.
tior, sed vero impedit, eo quod rō superioris descendet
in inferioribus. Aduerte igit, quod licet philosophus
ordinē essentiale inter species unius genitris, ut ad inui-
tarū, non tamen ut comparatur genitri, prout participat
alius genitus. In pposito autem patet, quod substantia, & accidentis,
ut se comparentur, sive ad ens, semper retinet ordinē.
Prior dicitur de substantia, & per substantiam verifi-
cabitur in lib. 7. stat ergo ratio nostra in robore suo.
A conclusio est, ens non est vniuocum logicum, nam uni-
logicum non predicatur formaliter, & in primo modo
de diversis, vel modis, quibus vniuocata ad unicum distin-
gitur. Hac declarauimus in lib. 3. sed philosophum in quo
ens formaliter predicatur de omnibus diversis, & mo-
dus sua inferiora distinguuntur. Quod non est, ens est, &
ens, est nihil. Non enim datur medium, inter ens sumptu-
maxima conitate, & ipsum nihil, ergo non est vniuocum
& hanc ratio sumpta est ex 3. metaph. tex. 10.

Aduerte, quod Ant. And. in 4. metaph. q. 1. in ratione arguit
aliter fugere hanc rationem, nisi negando, quod ens pra-
formaliter de diversis ultimis, & passionibus suis. Sed quod
contra philosophum, & sit falsum in se, manifestab-
itur. huius lib. & soluentur argumenta Scotistarum.

Ita conclusio, ens est analogum reale, nam ens dicit
ceptum, gradualiter, & quoddam ordine participatum
accidente, & accidente, ita quod primo conuenit substantiae,
substantiam conuenit accidenti. nam substantia non
est accidente, sed ex eius verso, ergo &c. patet consequentia,
in ut declarauimus in 1. parte questionis, istae sunt
Quæst. Iau.

g condit

QVARTI METAPHYSICÆ

conditiones analogi, ut distinguitur contra vniuocum.

Quod autem non sit æquiuocum, est cōter ab omnibus
cōceptum, & si Porphyrius vel philosophus alicubi dicat ens,
esse æquiuocum, sumunt æquiuocum pro analogo, eo quod
analogum magis propinquat æquiuoco, quam vniuoco.

Quantum ad quartum declarandum est, q̄ Scotus non di-
scordat à via nostra, nisi in nomine. Aduerte igitur, q̄ in t. sent.
dist. 3. q. 1. intēdens manifestare, quō potest cōceptū Deus cōco-
per vniuoco, sibi & creaturæ, declarat prius quid in cōceptū per
cōceptum vniuocum, & dicit, & ne fiat contētio de nomine
æquiuocationis, cōceptum vniuocum dico, qui ita est vnius
quod eius vnitas sufficit ad cōtradictionem affirmādo, & ne-
gādo ipsum de eodem, sufficit ēt p̄ medio syllogistico, ut ex-
tremā vnitā in medio, sic uno, sine fallacia æquiuocationis cō-
cludātur inter se vnum. Hæc Scotus. Ex quibus patet, quod
Scotus cōtentatur ponere tātam vnitatem in ente, quāta suffi-
ciat ad cōtradictionem ponēdam, & v̄ sit mēdium efficax in
syllogismo. Sed nō solum vniuocum sufficit ad hoc imō, &
analogum, illo quidē modo analogiæ, in quo ponimus ens.
Quod ergo Scotus dicit vniuocum B. Th. dicit analogū. De-
claro aut̄ modos analogiæ, ut sciamus in quo reponit ens, &
qm̄ quē sit cōtradictio, & potest esse medium in syllogismo.

Aduerte igitur, s̄m doctrinam Thomisticam, ut patet per
B. Th. in t. sen. dist. 19. q. 5. art. 2. ad idē, q̄ triplex est analogia.

Prima est, qm̄ analogum dicit plures rōnes, & eius significati-
catum solum in primo analogato reperitur. Sicut sanum, q̄
alia rōne p̄dicatur de aiali, & alia de medicina, & alia de die-
ta, s̄rum aut̄ significatum, tm̄ in aialia saluatur, stat tñ analo-
gia, qm̄ cōseruatiuum, causatiuum, indicatiuum, sanitatis, re-
spiciut aial sanum, & hoc modo dictum analogum, est, pp̄ in
quissimū æquiuoco, ideo facit p̄positionē multiplicē, & au-
fert cōtradictionem, qm̄ vtraq; haec est vera, aial. est sanum;
medicina nō est sana. s. sanitate, quæ subiectiua est in aiali.

Secunda est, qm̄ analogum dicit vnam rationem, & tñ diuet
sum esse, & difformie habet in analogatis. Sieut corpus dum
p̄dicatur de cœlesti, & de inferiori, licet n. conueniat in ra-
tione corporeitatis, tñ non cōveniunt inesse, cum esse cœli
sit incorruptibile, esse autem corporis inferioris est corrupti-

bile,

bile, & hic modus non auffert, imo ponit contradictionem. Nam haec semper est vera, elementum est corpus, & haec semper est falsa, cœlum non est corpus, eo quod ratio corporis veritate conuenit, licet non conueniant inesse.

Tertia est, qn analogum dicit tm vnam rōnem, in qua nō parificatur analogata, nec ineffe importaco, p illam rōnem, eo q in uno analogato reperitur illa rō, & illius esse, vt cōexionem habet cum alio analogato. Sicut accns est ens, vt habet cōexionē ad subam, & nō ecoverso, & creatura est ens; nō ex se, sed vt participat esse à Deo, cui primo, & per se comperit esse; & hoc tertio modo ens est analogū, & hic tertius modus, ponit cōtradictionem, & est mediū efficax in syllogismo, si .n. ponatur haec p̄clusio calidum, & frigidū nō sunt in eodem, & p̄batur sic, nulla entia opposita sunt in eodem calidum, & frigidum, sunt opposita, ergo &c. patet q illa maior est absolute vera, & p̄t sub ea fieri descēlus distributiꝝ, & in substantijs, q in accidentibus. Ex his igitur patet, q opinio Scoti, quo ad rem nō discordat à B. Th. nam quod dicit Scotus, vnde uniuocū, dicit B. Th. esse analogum tertio modo. ^{ad} Ceterum ad quintū aduerte, quod Ant. And. in 4. metaphysicā, argumētis, probat ens, esse vniuocum, quæ recitatā tur, deinde soluūtur Capr. in 1. dist. 2. q. 1. contra 9. cōclusio nomi. Vide etiā eum, Scotus aut in 1. dist. 3. q. 1. Postquam declarat, qd intēdat per vniuocam, probat tripliciter, taliē vniuocā. Primo sic. Omnis intellectus certus de uno cōceptu, dubius de alio, habet conceptum, de quo est certus, aliud à cōceptu, de quo est dubius. Haec est manifesta, qm idem intellectus nō potest esse dubius, & certus de eodem cōceptu, aliter seq̄tur cōtradictio, quod si esset certus, & nō certus respectu eiusdem. Sed intellectus viatoris potest esse certus de aliquo, q sit ens, & dubius an sit ens finitum, vel infinitum, vel an sit substantia vel accidēs, ergo conceptus entis de aliquo, est aliud à conceptu isto, vel illo, ergo vniuocus.

Rn. Scotus deceptus fuit in hac p̄ntia, ens dicit vnum conceptum, alium à conceptibus suorum contentorum, ergo est vniuocum, negatur p̄ntia, qm ut diximus in corpore quæstio nis, ad vniuocum non sufficit vnitas conceptus, sed requiriatur, quod illud cōc habeat vnum conceptum, non solum in

Q V A R T I M E T A P H Y S I C A E

se consideratum, sed ut respicit inferiora, & quod ille concep-
tus equaliter participetur à suis inferioribus. Quorum fīm
deficit in ente, qm̄ conceptus eius non conuenit accidenti,
nisi in ordine ad substantiam, nec enti creato, nisi in ordine
ad ens increatum. Vnde ad formam argumenti, concessa ma-
iore, & minore, dico quod non potest concludere, quod se-
vniuocum, sed quod sit analogum, tertio modo analogiz.

Secundo sic, si est alius conceptus entis, vt dī de ente crea-
to, & alius analogus, vt dī de ente increato, sequitur q̄ per
ens creatum nō possemus aliquid cognoscere de ente increa-
to, quod est falsum, vt patet in lib. 12. p̄ntia probatur, qm̄ sic,
ut ens creatum nō cōtinet increatum, cum sit posterior eo,
sic cōceptus entis creati, non continet virtualiter cōceptum
entis increati, si sunt alius, & alius. Sed per nullum cōceptum
pprium alicuius obiecti, cognoscitur aliud obiectū, nisi talis
cōceptus cōtineat virtualiter cōceptum alterius obi., ergo &c.

R̄ndeō . Hoc argm̄ supponit falsum. s. q̄ ens dicat plures
cōceptus, sicut analogum . Primo modo . Hoc n. dato, argm̄
h̄cetur aliquam apparentiam. Sed nos dicimus, quod ens, vt
est cōc creato, & increato, dicit vnum conceptum, in equali-
tē tñ participatum, quo constituitur analogum tertij modi,
& tunc nego p̄ntiam, cuius probatio nulla est, qm̄ supponi-
tur, q̄ conceptus entis, vt dicitur de increato, sit alius, vt dī de
creato, & propterea negari posset, q̄ ens creatum, nō cōtinet
increatum in rōne cognoscitua, qm̄ effectus dicit in cogni-
tionem causæ, & bī, si bene aduertis, percipies, q̄ Scot. non
considerauit, nisi naturam analogiz primi modi, quæ dicit
plures cōceptus, vt sanum, & fīm hoc semper laborauit ad de-
clarandum, ens non esse analogum primo modo analogiz.

Tertio sic. Omnis inquisitio de Deo metaph. pcedit sic. s.
cōsideranda rationem formalem alicuius, puta sapientiæ, &
auferēdo à tali rōne imperfectionē, quam habet in creatura,
& attribuēdo sibi oīno summam perfectionem, & sic attribuē-
do illud Deo, ergo oīis inquisitio de Deo, supponit intelle-
ctum h̄c conceptum eūdem vniuocum, quem accipit à crea-
turis, quem remota omni imperfectione attribuit Deo.

Respondeo nego consequentiam, quantum ad habere cō-
ceptum vniuocum. Sed sufficit illum conceptum esse analo-
gum,

gum, & res de qua dicitur, puta sapientia, est analoga tertij modi. Hæc de præsenti quæstio dicta sint.

¶ Quæstio 2. Si habet ens veras, & proprias passiones.

Si igitur ens, & vnum idem &c. Textu 3.

CIRCA hanc q. aduerte, quod Scotistæ, & Thomistæ, in uno conueniunt, in alio discordant. Conueniunt quidem in hoc, quod ens habet proprias passiones, quæ dñs per se accidētia entis, ut ens est, & id quidē expresse dicit philosophus. Nam in principio lib. 4. inquit, est aut quædam scientia, quæ scrutatur ens in quantum ens, & quæ huic insunt fm se, & in tex. s. inquit. Quemadmodum n. numerus fm q̄ numerus, habet accidētia propria, s. par, & impar, æquale, & inæquale. Sic et ens habet accidētia propria, de quibus philosophum oportet perscrutari, hæc illæ. Discordat aut in alio. s. an istæ passiones sint veræ passiones, sicut par, & impar sunt veræ passiones numeri, & quidem Thomistæ sic distinguunt. Vera passio est duplex. Quædam demonstrabilis, sed non realis. Quædam realis, & demonstrabilis, & partes huius distinctionis sic differunt, vera passio demonstrabilis, sed non realis, duo tñ requirit. Primo, q̄ ratio subiecti, sit prior cōceptibiliter rōne passionis, & hoc ideo, quia subiectum ingreditur diffōnem passionis, ergo necesse est prius cōcipere subiectum. Secundo, q̄ ipsa passio cōsequatur per se rōnem formalem sui subiecti, passio autem realis demonstrabilis ultra illa duo, requirit alia duo fm viam nostram. Primo, q̄ distinguatur realiter à suo subiecto. Secundo, q̄ subiectum ingreditur diffōnem passionis, ut additum, & non ut essentiale, & intrinsecū, & hoc fm sequitur ex primo, qm si suūm distinguishinguit realiter à passione, diffō passio erit per additamentum. Dñs igitur Thomistæ, & Scoti. ens h̄c veras, & proprias passiones demonstrabiles. Discordant autem in alio, qm dñs Thomistæ, ens non habere passiones reales, eo q̄ non distinguishinguit realiter ab eis, ut probabitur in q. seq. Scotistæ autem tenent oppositum, qm opinantur omnem passionem esse idem cum suo subiecto.

Vt igitur p̄sens quæstum resoluatur fm viam nostram, tria agenda sunt. Primo, probabitur q̄ ens habet veras passiones demonstrabiles. Secundo, q̄ non habet veras passiones reales. Tertio, soluentur principalia argumēta Scotistarum.

QUARTIUM META PHYSICÆ

Quantum ad primum, probatur duplice, ratioñe, primo sic, suppono metaphysicam esse veræ scientiam, siue sapiētiā. De hoc nō curo, qm̄ vtraque est habitus per dēmōstratiōnem acquisitus, licet vna procedat per causas altissimas, alia per causas inferiores. Tunc arguo sic, si eas non habet veras passiones demonstrabiles, ergo in metaphysica nulla est demonstratio, quod est falsum, cum sit veræ sciētia vel sapiētia. Contra probatur, nā ex doctrina philosophi in 2. poster. cap. 10. In omni dēmōstratione necessario includitur primus, & cūdus modus pēr se, eo q̄ conclusio dēmōstrationis est in 2. modo pēr se. Cōcluditur. n. passio de subiecto per definitionem subiecti, vel passionis, si ergo ens non habet passiones, de ente non formabitur conclusio demonstrabilis. & per xō sequens in metaphysica non fieret aliqua vera dēmōstratio.

Secundo sic. Quod est commune omni subiecto scibili, non est negandum à subiecto metaphysicæ, cum sit subiectū mobilissimæ scientiæ, sed habere passiones demonstrabiles est commune omni subiecto scibili, ut vult philosophus in 2. poster. cap. 22. sic enim inquit, vna autem scientia est, quæ est vnius generis, id est vnius subiecti, cuius sunt principia partes, & passiones. Pro hac conclusione, nolo plures rationes adducere, quotiam communiter est concessa.

Quantum ad secundum arguitur sic, omnis passio vera reales, distinguuntur realiter à suo subiecto, sed passiones entis, vt probabitur in q. seq. non distinguuntur realiter ab ente, ergo non habet passiones veras reales. Minor quidem probatur in q. seq. Maior autem tripliciter probatur.

Primo sic, causa productiva realis, & effectus eius realis distinguuntur realiter. Hæc est manifesta, qm̄ nihil seipsum producit, & qm̄ inter causam, & effectum est relatio realis, ex s. metaph. cap. de ad aliqd, & est in 2. modo relatio realis, ergo distinctione realis, nam eiusdem ad seipsum est relatio rationis, qm̄ idem non distinguuntur realiter à seipso, sed subiectum est causa productiva realis suæ passionis, ergo &c. Minorem quidem tenet, & probat Ant. And. in 9. metaph. q. 1. sua ratio talis est, omnis potentia pure passiva, est potentia contradictionis, vt dicitur in 9. metaph. Sed subiectum non est in potentia contradictionis ad passionem, aliter inesset ei contingenter,

ter, & per consequens non esset scibilis per demonstrationem. Habet ergo subiectum aliquam potentiam intrinsecam acti uam, respectu suae passionis. Hæc Ant. And. ad literam. Et aduerte, quod hæc ratio procedit ex concessis ab aduersario, nec Ant. trombeta in suis questionibus metaphysicalibus sci uit euadere hanc rationem nostram, nisi per distinctionem agentis metaphysici, & remoti physici, & propinqui. Dicit enim quod non est necesse agens metaphysicum, & remotum, distingui realiter à suo effectu, quoniam non est necesse ipsum existere ad hoc quod agat. De propinquio autem, & ph ysico, bene est necesse, quod realiter distinguitur, eo quod est necesse ipsum existere ad hoc quod agat, ex hac distinctione dicit ad rationem nostram, quod maior est falsa de agente remoto, & metaphysico. & in proposito dicit, subiectum esse agens remotum, & metaphysicum suæ passionis, ex consequenti, non est necesse, quod distinguantur realiter.

Sed hæc sunt ita irrationaliter dicta, ut non mereantur improbari. Quod n. dicit non esse necesse, agens remotum distingui realiter à suo effectu, est contra doctrinam philosophi in 5. lib. metaph. cap. de ad aliquid, tenet. n. q. inter omne actuum, & passuum est relatio realis, ergo distinguuntur realiter, patet consequentia, etiam in doctrina Scotti, qui tenet quod relatio realis, requirit extrema distincta realiter, & quæ sint actu. Quod etiam dicit non esse necesse, agens remotum, siue metaphysicum existere dum agit, est penitus absurdum, quoniam apud philosophum in proemio 1. libri metaph. actiones sunt singularium rōnem assignat Ant. And. qm̄ vniuersalia non existunt, nisi in singularibus, qbus competit primo, & per se existere, ergo actio requirit existentiam in quocunq; agente, siue propinquuo, siue remotuo. Præterea. Quod ponat distinctionem inter agēs propinquum siue physicum, & agens remotum, siue metaphysicum, ex eo q. non est necesse metaphysicum existere, sed physicum, est voluntarie dictum, nec est ad hætem philosophi. Ipse. n. ponit dñiam hanc inter ea, qm̄ metaphysicum sine motu, physicum autem cum motu agit, & id innuit in principio lib. 9. metaph. ubi loquens de potentia, & actu dicit. In plus enim est potentia, & actus, eorum quæ dicuntur secundum motum solum.

Q VARTI M E T A P H Y S I C Æ

Forte & Scoultre dicent subiectum non esse realiter actuum suæ passionis, sed tñ fm modum intelligendi, & ideo si causalitas hñ est realis, non requiritur distinctio realis.

Sed hoc est contra doctrinam suam, vt patet in Ant. And. in lib. 9. q. i. cuius rationem adduximus in præcedentibus, nam ex eo quod dicit, si subiectum esset solum in potentia passiu respectu suæ passionis, passio contingenter inesset subiecto, pater quod intendit de potentia actua reali, & nō solum ex modo intelligendi.

Secundo sic. Passio realiter multiplicatur, & non subiectum, ergo distinguuntur realiter consequentia patet, qm si duo sunt finite entitatis, & sunt ideim realiter, implicat unu multiplicari, & non alterum. Dico finite entitatis, vt secludâ diuinam substâtiâ, & relationes personales. De quibus hic non est fermo. Antecedens vero sic probatur. In igne A, est leuitas, & caliditas in tanto gradu, quæ sub tali gradu sunt passiones ignis, de quibus cõstat, quod distinguuntur realiter, qm leuitas est principium motus localis, caliditas autem est principium motus alterationis, & tamen ignis A, cui in sunt, non multiplicatur, suppono enim q. remaneat unus numerus, erga subiectum, & passio distinguuntur realiter.

Tertio sic, quæ sunt eadem vni tertio, ea. unitate qua sunt eadem in tertio, suæ eadem inter se, sed risibile, & fleibile sunt eadem homini fm te, ergo sunt eadē realiter inter se. Quod est manifeste falsum, qm sunt principia contrariorum actuuum s. ridendi, & flendi, nam licet ex 2. phys. idem sit causa contrariorum, vias quidem per se, alterius autem per accidens, non tamen veriusque per se, & præcipue in potentij natura libus, vt dicetur in lib. 9. metaph. quales sunt potentia ridendi, & potentia flendi, ex his igitur cõstat, passionem realem, & subiectum distinguui realiter, & quoniam passiones entis non distinguuntur realiter ab ente, vt probabitur in q. seq. concludimus, quod ens non habet veras passiones reales.

Quantum ad tertium aduerte, quod duo sunt extimata argumenta fortiora à Scoustris, quibus arbitrantur se probare, non distinguui realiter pas. à subiecto.

Primum est, quæ realiter distinguuntur, sunt ab inuicem separabilia, sed subiectum, & passio, nō sunt ab inuicem separabilia,

rabilis, sive rursum contingenter subiecto, & non esset demonstrabilis de subiecto, ergo &c. Maiorem probat Ant. Ant. in q. lib. q. 3. si & sicut ex separatione aliquorum concluditur distinctio realis inter ea, alioquin contingenter eidem simul esse non esse, ita ex inseparabilitate aliquorum, concluditur indistinctio realis.

Ratiōne maior, nec sua probatio valet, quoniam non ex separabilitate concluditur distinctio realis inter aliqua, sed quia remoto omni operae intellectus, vnum non est alicetum, eo q̄ sunt diuersarum entitatum, puta vnum potentia, alterum actus, vnum substantia alterum accidentis, ut in proposito, subiectum est substantia, paf. est accidentis.

Et si queras propter quid non omnia distincta regulariter sunt separabilia.

Rn. non potest assignari vna causa. Aliquando enim est, quoniam vnum est pura potentia, cui repugnat per se existere, & idem materia est inseparabilis à forma, aliquando est propter naturalem connexionem, ut relatio non potest separari, statim fundamento, & extremis relativis, vnde non possit Deus facere duo alba, inter quæ non esset similitudo, aliquando est propter naturalem sequellam vnius ad alterum, ut ad ignem naturaliter sequitur calor, & ideo non potest separari ab igne. Idem accidit de subiecto, & passione, quæ naturaliter sunt à principijs subiecti.

Secunda ratiōne est, si passio distinguitur realiter à subiecto, ergo est processus in infinitum in passionibus, quod est impossibile, consequentia autem sic probatur, sumo hominem praescindendo ab omni accidente, & qualitate, & quæro in illo priori, aut est aptus recipere risibilitatem, aut nō, si nō, ergo ei repugnat, quod est absurdum, si sic, aut est aptus, aptitudine media, aut scipso, si scipso, ergo est aliqua aptitudo in homine, quæ est ipse homo, & per pñs eadem ratione potest dici, quod homo est ipsa risibilitas, quæ est aptitudo ridendi, si apertudine media, quæro ut prius, aut homo est aptus recipere aptitudinem medianam per aliam apertudinem, aut scipso ut prius, ergo nō est necesse passi, distingui realiter à subiecto.

Rn. Scotistæ magnificat hanc rationem suam, sed apud Thomistas, est parui pôderis. Aduerte igitur, q̄d dupliciter sumuntur

QVARTI METAPHYSICÆ

cur aptitudo, primo pro principio formalis positivo, & proximo alicuius actus, & sic semper est accidentis, & qualitas in agentibus creatis, eo q̄ in via nostra, nulla suba creata est proximum principium agendi, licet possit esse principium proximum, sicut anima est principium primum, non tamen proximum, quo sentimus, & intelligimus, secundo sumitur pro non esse pugnantia ad recipiendum illam aptitudinem positivam, & sic non est accidentis, nec propriæ suba, cum sit negatio, nec distinguuntur realiter à rei suba, sed est ipsa considerata, q̄ est talis naturæ, cui non repugnat tale principium proximum, nec actus egrediens à tali principio. Tunc dico ad argumentum, quod homo in illo priori est aptus recipere risibilitatem, non aptitudine positiva, sed aptitudine non repugnantia, eo q̄ est talis naturæ, cui non repugnat risibilitas, & quando tu dicis, aut aptitudine media, aut scipso. Rū. scipso, & quando tu dicis, ergo est aliqua aptitudo in homine, quæ est ipsa homo, concedo de aptitudine non repugnantia, & quando tu dicis, ergo eadem ratione, risibilitas est idem cum homine, nō ego, qm̄ tu transis, ab aptitudine non repugnantia; ad aptitudinem positivam, quæ est proximum principium agendi. Et aduerte, q̄ ex hac solutione soluitur argm̄ Scoti, quo arguit, q̄ intellectus non distinguitur ab essentia animæ, eo q̄ anima ex se est apta intelligere, ergo illa aptitudo quæ est ipse intellectus, non distinguitur ab anima, patet uero ex distinctione data, q̄ anima ex se non est apta intelligere aptitudine politiva, sed aptitudine nō repugnantia, eo q̄ est talis naturæ, s. intellectualis, similiter soluitur argm̄ de corpore naturali, quo probatur q̄ est ex se mobile, & non per mobilitatem sibi intrinsecam, probatur aut̄ sic, corpus naturale inclut materiam, quæ cum sit natura, est principium motus, ergo mobilitas non est passio distincta realiter à corpore mobile. Dico q̄ non est ex se mobile, nisi non repugnante, eo quod materia nō potest esse principium motus proximum, tale n. principium sunt qualitates alteratiæ, aut motiæ. Hæc prouidetur sufficiant de præsenti quæsito, nec expedit alias rationes Scotistarum referre, qm̄ debiliores sunt prædictis.

Tu igitur aduerte, q̄ si queratur, an sit necesse, omne subiectum scibile, hæc proprias passiones respondendum est, q̄ debe

debet habere passiones demonstrabiles; eo q[uod] aliter de eo nō posset haberi scientia, non autem est necesse habere passiones reales, sed accidit ei inquantum est scibile, aliter de ente; & de Deo non habetur sciētia. Hæc est resolutio Thomistica.

QUæstio 3. Si passiones entis sunt idem cum ente.

C I R C A hanc quæstionem aduerte, q[uod] passiones entis sunt hæc transcendentia, vnum, verum, bonum, aliquid, res, & quidem istæ duæ aliquid, & res non videntur habere difficultatem, quin sint idem cum ente. Nam nos videntur addere aliquid posituum super ens, q[m] omne ens dicitur aliquid, quasi aliud quid, eo q[uod] cōparatum alteri enti, est distinctum ab eo. Dicunt autem res, à ratus rata, eo quod omne ens; reale est certe, & firme entitatis, præter opus animæ. Difficultas igitur est de uno, de vero, de bono, q[m] non videtur manifestum, quodlibet ens esse unum, & verum, & bonum, seipso, & non aliquo super addito. Pro resolutione igitur huius quæstionis, quatuor agenda sunt. Primo, probabitur quod unum transcendens est idem realiter cum ente. Secundo, idem probandum est de vero. Tertio, idem probandum est de bono. Quarto, soluenda sunt quædam argumenta.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio, ens & unum transcendens, sunt idem realiter, sed distinguuntur formaliter.

Prima pars probatur à philosopho in hoc 4. lib. tex. 3. duplicitate, & B. Th. exponens, & Comment. conformiter adducunt eas. Quarum prima talis est. Quia simul generantur, & corruptiuntur sunt idem. Sed ens, & unum sic se habent, q[uod] dum generatur ens, generatur unum: Nam cum generatur homo, generatur ens homo, & unus homo, ergo sunt idem. Sed dicet aliquis maior non videtur vera, apud Thomistas, nam subiectum, & passio simul generantur, & corruptiuntur, de necessitate enim passio inest subiecto, & tamen non sunt idem.

Rn. propositio philosophi debet intelligi de similitate non solum temporis, sed etiam naturæ, modo dico, q[uod] licet subiectum, & passio sint simul tempore, non tamen natura, q[m] cū subiectum sit causa suæ passionis, omnis causa est prior natura suo effectu, non tamen necesse est, q[uod] sit prior tempore, ut patet in effectu coenno. Sic igitur intellecta propositione philosophi sequit

Q V A R T I M E T A P H Y S I C Æ

sequitur conclusio, quod ens, & vnum sunt idem realiter.

Secunda ratio quam format B.Th.exponens, & Comm̄t. in commento 3. Quilibet res est una per essentiam suam, & non per aliquod additum reale super essentiam, ergo ens, & vnum sunt idem realiter. Antecedens probatur, si res est una aliquo addito, quero de illo addito, quoniam cum sit ens, est vnum, sunt enim cōuertibilia, ens, & vnum, aut igitur est vnum seipso, aut aliquo addito, si seipso, ergo similiter modo standum erat in primo, si per aliquod additum, iterum queritur de illo, & sic erit processus in infinitum.

Aduerte, q. Ant. And. reprobat hanc rationem in 4. metaph. q. 3. & dicit in ea esse fallaciam figuræ dictio[n]is, q[uod] n[on] mutatur quo, in quod. Cum n. dicitur. Quero de illo addito &c. dicendum est, quod nō est id, quod est vnum, sed quo, res est vna, sicut patet cum dicitur. Homo est albus, vel seipso, vel albedine. Si albedine, quero, quo albedo est alba. Certum est quod non sequitur, quoniam mutatur, quo in quod.

Sed nō considerauit, quod alia ratio est de prædicatis etiā scendētibus, quæ de omnibus, siue sint quo, siue quo & prædicatur, & de formis specialibus, quæ sic denominat̄ sua substantia, quod ipse nō denominatur. Dico igitur, quod nō mutatur quo in quod, quoniam in hoc loco, quod est quo, est etiā quod, vnde licet illud additum esset, quo res est vna, esset etiā quod est vnum, quoniam esset ens, vnum autem, & ens, sunt cōuertibilia. Nec valet instantia de homine albo, quoniam ut dixi, alia est ratio de transcendentibus, alia de formis specialibus. Quidquid enim est, ens est, ergo indivisum in se, & divisum à quolibet alio, ergo est vnum. De formis autem specialibus non est necesse, quod de quolibet prædicetur, vel sua opposita. vnde licet albedo sit ens, vel nō ens, vna vel nō vna, nō tamen est alba, sed quo aliquid est album. Deceptus est autem Ant. And. quoniam tenet ens nō prædicari quidditatiæ, de passionibus suis, ideo apud ipsum nō valet. Illud additum est ens, ergo est vnum, quoniam non concedit antecedens, secundum prædicationem quidditatiam, sed tātum virtualem, verum quod sua imaginatio sic falsa, manifestabimur in q. 5. huius lib. vbi probabitur ens prædicari quidditatiæ, & formaliter de passionibus suis, & de ultimis dījs.

Secun

Secunda pars. s. quod ens, & unum distinguunt ratione, est adenissa ab omnibus. Primo, quia subiectum, & passio non sunt idem formaliter. Secundo, quia unum addit super ens, saltem indivisionem. Tertio, quia prius concipimus ens, quam unum. Est enim primum impressum in anima.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio, ens, & verum sunt idem re, sed distinguuntur ratione. Pro cuiusdælia prima partis aduerte, quod verum sumitur dupliciter. Primo, formaliter. Secundo, materialiter verum formaliter dicit ad æquationem, vel conformitatem rei ad intellectum, quæ quidem est relatio aliquæ realis, aliquæ rationis, ut declarauimus in tract. de trascendentibus, verum materialiter, dicit rei naturam, & habet ordinem ad intellectum, qui ordo manifestatur per ly intelligibilitas, vel cognoscibilitas. Vnde verum materialiter est rei natura, ut intelligibilis vel cognoscibilis ab intellectu. Posita hac distinctione aduerte, quod conclusio debet intelligi de vero materialiter, & non formaliter sumpto. Nam cum verum formaliter sit relatio, quæ abstrahit a relatione reali, & relatione rationis patet, quod non identificatur enti reali, de quo hic intendimus, qm int̄rio nostra est loqui de ente, q̄ est subiectum in hac scientia, & de passionib⁹ eius, declarauimus aut in 1. lib. q̄ ens, reale est subiectū in ea, & non ens cōe enti reali, & enti rationis. Quod igitur ens realē, & verum materialiter sumptum, sive idem re, sic probatur. Quodlibet ens, est intelligibile seipso, ergo est verum seipso, ergo nullo addito reali super ens, ergo sunt idem ens, & verum. Prima p̄ntia patet, qm esse verum materialiter, & esse intelligibile sunt idem, ergo si quodlibet ens est materialiter verum seipso, est intelligibile seipso. Antecedens autem sic probatur, unumquodque est intelligibile per suam entitatem, cuius signum est, quod res quæ sunt maioris entitatis sunt ex sui natura magis intelligibiles, ut declaratū est in lib. 2. Quæ aut sunt minoris entitatis minus, & quæ nullius, nullo modo, vnde in 1. poster. dī. Quod non est, non contingit scire, ergo unumquodque est intelligibile seipso, qm non distinguuntur res, & entitas rei, & sic patet q̄ ens, & verum materialiter sumptum sunt idem re. Imaginandum est enim q̄ sicut ad entitatem coloris sequitur visibilitas, ita ad entitatem

Q V A R T I M E T A P H Y S I C Æ

tem cuiuscunque rei, sequitur intelligibilitas, eo q̄ est apta conformari intellectui, cum aia sit quodāmodo oia, ex 3. de anima, nec de hoc est assignāda alia causa, nisi entitas rei. Ad uerte, tñ q̄ per ly visibilitas, vel intelligibilitas nō intelligo veras, & reales passiones, quæ s̄m viam nostram, distinguuntur realiter à subis suis, sic n. intelligibilitas adderet aliquid reale super ens, q̄ non admittitur in via nostra. Sed p̄r visibilitatem, & intelligibilitatem intelligo aptitudinem, quæ non distinguuntur realiter à re cuius est, & de qua locutus sum in q̄stione pr̄cedēt, pro solutione secundæ rationis Scotistæ.

Secunda aut pars conclusionis, s. q̄ distinguuntur rōne patet, qm̄ dicendo ens, verum, non cōmittitur nugatio. Pr̄terea conceptus entis est absolutus, conceptus aut veri, est responsum. Pr̄terea ens, & verum se habent ut subiectum, & passio, ergo manifestum est quod distinguuntur ratione.

Quantum ad tertium ponitur hæc conclusio, ens & bonū sunt idem re, sed distinguuntur ratione. Pro euidentia primæ partis aduerte, q̄ bonum dupliciter sumitur. s. simpliciter, & s̄m quid bonum simpliciter est illud, q̄ est perfectum suis perfectionibus ultimis, quæ sunt qualitates sibi debite, ut pōnum est bonum simpliciter, cum ad maturitatem peruenierit, & homo est bonus simpliciter, cum ad sibi debitam pfectionem per habitus intellectuales, & morales paenerit, bonum s̄m quid, est illud, in quo iam reperitur prima pfectio, quæ omni alij perfectiori supponitur, & hoc est ipsum esse siue existere. vnde quæcunque hñt esse, dñr bona, secundūm quid. Aduerte igitur, q̄ prima pars conclusionis intelligenda est de bono s̄m quid. Non aut de bono simpliciter, qm̄ tale multa addit super ens, puta debitas qualitates, debitas operationes, debitum finem. Quod aut addit aliquod reale super ens, contrahit ens, vnde bonum simpliciter, ut contrahere ens, ad pr̄dicamentum qualitat̄, & per ḡns non est idem re, cum ente, intelligendo de identitate conuertibili, qualem ponimus inter ens, & alia transcendentia, conclusio igitur intellecta de bono s̄m quid, sic probatur. Quilibet res intantum est bona, inquantum est appetibilis, nam bonū ex i. eth. per appetibile diffinītur, intantum est appetibilis inquantum perfectius appetitus; nam vnumquodque appetit,

tit, ut ex suo appetibili perficiatur, nō. n. potest esse appetitū ad sui destructionem, instantum est perfectiū, inquātum habet esse, qm̄ esse est prima actualitas, & prima perfectio, instantum habet esse, inquātum est ens, est. h. ens, cui debetur esse, vnde materia prima, & Deus sunt duo extrema in latitudine entis, qm̄ materia prima nullum haber esse, nisi potētiale, & ideo est propinquā nihil, Deus autem ex se habet perfectissimum esse, ideo est maxime ens, ergo à primo ad ultimū, res instantum bona, inquantum est ens, ex consequēti ens, & bonum. sunt idem re, intelligendo de bono secundum quid.

Secunda aut pars conclusionis vñ manifesta, qm̄ conceptus entis est prior, cū sit simplicior, & est conceptus absolutus, & ens est subiectum, conceptus aut boni est poster. & respectivus, nam sicut verum addit sup ens, ordinem ad intellectum, sic bonum addit ordinem ad appetitum, & bonum est passio entis, demonstratur. n. de ente, siue vnum, & verum patet igitur, q̄ licet sint idem re, tñ distinguuntur ratione.

Quatum ad quartum, aduerte aliqua argumenta, que vñ facere aliquam apparētiam, contra determinationem factā. Primitū est de ente, & vno, & arguitur, qud non sint idem, vnum, & multa diuidunt ens, ergo contrahunt ens, ergo addunt super ens, ergo non sunt idem re, identitate conuertibili, de qua facta est determinatio.

Rn. licet ens diuidatur per vnum, & multa, tñ vnum est cōvertibile cum ente: qm̄ quæcunque sunt multa. sunt aliquo modo vnu, vt quæ sunt multa partibus. sunt vnu toto, & quæ sunt multa numero, sunt vnu in spē, &c. Non tñ est necesse q̄ quæcunque sunt vnum. Sunt aliquo modo multa: qm̄ est deuenire ad simplicissimum simplex. Diuisio igitur entis p vnum, & multa. non est diuisio ex equo, sed in vnu simpliciter, & in multa &m quid. Nam & multitudo non cōtineretur sub ente, nisi cōtineretur in aliquo modo sub uno. Ad argm̄ igitur, nego primam pñtiā. Ad hoc enim q̄ contraherent ens, esset necesse, vt multitudo nullo modo contineretur sub vnu, vt accidens nullo modo contineatur sub substantia: quoniam nullo modo accidens est substantia.

Secundo sic. Que sunt idem re, diuiduntur eisdem modis, siue eisdem differentijs. Sed ens, & vnum non diuiduntur eisdem

QVARTI METAPHYSICÆ

dēmodis, ut patet in s. lib. nam ens diuiditur in decem p̄dūcāmenta, vnum autem in idem, simile, & æquale.

Rn. Quæ sunt idem inquātum sunt idem re, eisdem modis diuiditur, & ut sic dico, q̄ vnum diuiditur in decem p̄dūcāmenta sicut ens, cum hoc tñ stat, q̄ inquātum distinguitur ratione, pñt diuidi diuersis modis, sic est in proposito: qm̄ ens dī ab esse, ideo ēm̄ diuersos modos essendi, diuiditur in decem p̄dūcāmenta, nam modi p̄dūcādi sumūtut à modis essendi, ut diceatur in lib. 5. & qm̄ vnum dī ab indiuisione. ideo ēm̄ diuersos modos indiuisionis, diuiditur in idē simile, æquale. Nam quæ sunt indiuisa in subtilitātia, sunt idem, quæ in qualitate sunt similia, quæ in quantitate sunt æqualia.

Quòd aut̄ ens, & verum nō sint idem arguitur sic. verum verificatur tam de ente, quam de nō ente. Quòd n. est, veſt̄ est esse, & q̄ non est verum, est non esse. ens aut̄ non verificatur nisi de ente. hæc, n. est falsa, non ens est ens, ergo &c.

Rn. Nego maiorem, ad probationem dico, q̄ hæc nō posset formari ab intellectu. Quòd non est, verum est non esse, nisi non ens esset comprehensum ab intellectu, & vt sic, non ens, est aliquo modo ens. Quoniam non ens apprehensum, est ens rationis. Et hæc videtur responsio B. Th. in 2. parte q. 16. art. 3. ad secundum.

Potest et̄ dici, q̄ verum materialiter, est idem cum ente, nō autem veſt̄ formaliter: qm̄ illud habet esse in intellectu, & negatur, q̄ verum materialiter verificetur de nō ente, & qm̄ probatur: qm̄ hæc est vera. Quòd nō est, verum est nō esse, dico, q̄ probatio tēdit ad verum formaliter, quòd p̄cipue cōsistit in compositione, & diuisione, ut declarabitur in lib. 6. & aduerte, quòd in q. sequenti id magis ventilabitur.

Quòd ens, & bonum nō sint idem re, probatur. Qm̄ ens est obiectum intellectus, bonum autem voluntatis. Sed intellectus, & voluntas distinguntur realiter, cym̄ sint potētiae distinctæ genere, ergo &c. Probatur consequentia, qm̄ ex 2. de anima: potentiae distinguuntur per obiecta. Si igitur obiectum intellectus, & obiectum voluntatis non distinguuntur realiter, sed tantum ratione, ergo minor est distinctione est causa minoris distinctionis, quòd est falso. patet p̄na, quoniam intellectus, & voluntas distinguuntur realiter.

Rn.

Rn. Dico, q̄ dñtō realis inter intellectum & voluntatē nō causatur pr̄cise, ex distōne rōnis, siue formalī suo obiecto rum. Sed ex ordine reali, quem h̄nt inter se. Nam voluntas supponit intellectum. & subsequitur actum eius. nihil autē supponit seipsum, aliter idem esset prius & posteriorius.

Tu tñ aduerte, q̄ plenam resolutionem de distōne potentiarum ex obiectis fecimus in q. nostris, super 2. de anima.
Hæc de præsenti quæsito dicta fuerint.

**Questio 4. Si passiones entis sunt
conuertibiles cum ente.**

I N H A C quod sic procedemus. Primo, assignabit̄ triple conuertibilitas, & dicemus de quā intendimus loqui hic. Secundo, mouebitur difficultas circa singulas passiones, q̄ sunt h̄z transcendentia. vnum, verum, bonum, res. aliquid Tertio, determinabit̄ difficultas circa vnamquaque earum.

Quantum ad primum aduerte triplicem conuertibilitatē, scilicet ēm rem, ēm conceptum, ēm prædicationem.

Conuertibilitas ēm rem est. quando duo dicunt eandem naturam adæquate, ut homo & rationale. Vnde licet species & genus dicant eandem naturam, non tamen conuertibiliter, quia in plus est genus, quam species.

Conuertibilitas ēm conceptum est, quando duo habent eundem conceptum omnino. ita quod sunt idem re & ratio ne, ut duo finonima. vnde quæcumque non sunt finonima, non sunt conuertibilia secundum conceptum.

Conuertibilitas ēm predicationem est, quod duo adæquantur in suppositis. ita quod de quibuscumque predicatur vnum, predicat & reliquum, ut homo & risibile, pat vel impar, & numerus.

Aduerte igitur, quod hic non intendimus loqui de conuertibiliitate ēm rem, quoniam probatum est in q. præcedenti, quod dicunt eandem rem adæquate, eo quod nulla passio entis addit ali quod reale supra ens. Nec de conuertibilitate ēm cōceptum: quoniam probatum est in q. præcedēti, quod ens & passiones suæ, licet sint idem re, tñ distinguuntur per diuersas rationes. Intendimus ergo loqui de tertia conuertibilitate: & inuestiga re, si de quocunque predicatur ens, predicatur vnum, & eos uero: & idem intellige de vero, bono, re, aliquo, &c.

Quantum ad secundum aduerte, quod primo cadit difficultas
Quest. Lau. h super

Q V A R T I M E T A P H Y S I C A E

Super vnum, quoniam cum ens diuidatur per vnum, & multa, vt per opposita, alterum diuidentium nunquam adæquatur secundum prædicationem ipsi diuiso, ergo vnum non conuertitur secundum prædicationem cum ente, sed vnum vel multa, sicut par, vel impar adæquatur numero.

Secundo, cadit difficultas super verum, quoniam priuationes, & entia rationis sunt intelligibilia, ergo sunt vera, & tamen (vt patet) non sunt ens reale, de quo nunc loquimur, vt est subiectum metaphysicæ. ergo verum non adæquatur enti secundum prædicationem.

Tertio, cadit difficultas super bonum, quoniam non esse, & via ad non esse, aliquando sunt appetibilia, vt patet de homine se occidente, ergo sunt bona, bonum enim, & appetibile conuertuntur, & tamen non sunt entia realia (vt patet) ergo ens, & bonum non adæquantur secundum prædicationem. Præterea mathematica sunt entia, & tamen ut patet in 3. metaph. tex. 3. in illis non est bonum, ergo. &c.

Quarto, cadit difficultas super rem, quoniam secundum Porphyrium in vniuersalibus, prædicatur de quinque vniuersalibus. Inquit enim . Harum rerum, id est quinque vniuersalium compendiosam traditionem faciens, &c. Constat autem, quod vniuersalia de quibus agit Porphyrius, cum sint intentiones secundæ, non sunt entia realia, ergo in plus est rea, quam ens reale, de quo hic intendimus.

Quinto, cadit difficultas super aliquid. Nam aliquid importat distinctionem vnius entis ab alio ente. Est. n. aliquid, quasi aliud quid. Sed ita distinguuntur ab inuicem duo entia rationis, sicut duo entia realia, puta dexteritas in columna distinguitur ab identitate eiusdem ad seipsum, ergo hæc est vera dexteritas in coluna est aliquid, sicut lapis est aliquid, ergo aliquid non conuertitur eum prædicationem, cum ente reali.

Quantum ad tertium, pro resolutione difficultas cadentis super vnum aduerte, q[uod] in uno sensu est passio conuertibilis cum ente, in alio autem est passio disiuncta, nam vnum aliquam consideratur cōiter, & absolutæ, aliquam strictæ, sive contractæ, vnum cōiter dicitur, quod importat aliquam indiuisionem, & verisimiliter conuertitur cum ente, q[ui]n nulla sunt adeo diuisa, quæ non sunt aliquo modo vnum, vnde adducitur illud magni Dionysij

si de diuinis nominibus, non est multitudo non participans vno, sed quæ non sunt multa partibus, sunt vnum toto, & quæ sunt multa accidētibus, sunt vnum subiecto, & quæ sunt multa numero, sunt vnum specie, & quæ sunt multa speciebus, sunt vnum genere, & quæ sunt multa processibus, sunt vnum principio, hæc ille, sic ergo, consideratum vnum, de quolibet ente verificatur, & vt sic, omnis multitudo est aliquo modo vnum, strictæ autem, sive contractæ sumitur, prout opponitur multitudini, sicut indiuisum diuisio, & vt sic non conuerterit cum ente, sed est passio disiuncta. Hæc n. est falsa, omne ens habet esse indiuisum, & hæc est falsa, omne ens habet esse diuisum. Hæc autem est vera, omne ens habet esse indiuisum, vt simplicia, vel diuisum, aut diuisibile, vt composita, & ideo signanter diuisit philosophus ens per vnum, & multa, vt sunt opposita, & non prout multa sunt, aliquo modo vnu. Tunc enim diuisio nulla esset, quoniam vnum membrum prædicaretur de altero, nam hæc est vera, ex predictis, omnia multa, sunt vnum aliquo modo.

Aduerte alcerius, qd diuisio entis per vnum, & multa, est magis per oppositas rônes, quam per oppositas res, nullù. n. ens ea rône est vnum, qua est multa, cum vnius, & multitudinis sint oppositæ rationes. Quodlibet tamè ens èm rem est vnum, cum & multa sint aliquo modo vnum, & tñ non omne ens est multa secundùm rem, qm datur simplicissimus actus vt Deus, & simplicissima potentia, vt materia prima.

Ad argumentum ergo dico, qd diuisio illa est magis per oppositas rationes, quam per oppositas res, & qm diuisio non est per oppositas res, non inconuenit aleerum diuidentium conuerti secundùm rem cum diuisio, exemplum habemus de motu, qd diuiditur per actionem, & passionem, vt per oppositas rationes, & non per oppositas res, cum idem motus sit actio, & passio, vnde secundùm rem utraque istarum est vera, omnis motus est actio, & omnis motus est passio, diuersa tamen ratione, vt declaratum est in 3.phys.

Pro resolutione difficultatis cadentis super verum. Dico qd verum conuertitur cum ente reali. Sed aduerte, qd sive plures gradus entis realis, sic & veri. Quædam sunt entia rea lia perfecta per se existentia, vt subz abstractæ, & cōposita, si

QVARTI METAPHYSICÆ

ne incorrumpibilia ut cœlum, siue corruptibilia ut elementa,
& elemētata, & ista sunt vera per se, quoniam sunt cognoscibilis per se. Quædam sunt entia realia, hñtia esse nō per se, sed in alio, vel supposito, ut materia, & forma, vel subiecto, ut accidentia, & ita sunt vera per alterum, qm̄ sicut hñt esse p alterum, sic sunt cognoscibilia per alterum. Quædam sunt entia realia non essentialiter sed suppositiæ, vel fundamentaliter, sicut priuatio, quæ fundat in subiecto, & entia rōnis, quæ fundantur mediate in ente reali, qm̄ cōsequuntur rē, ut est obiectiæ in intellectu, sicut declarauimus in tractatu de transcendentibus, puta prædicari de pluribus consequitur naturam cōcūm, ut obiectetur intellectui per speciem intelligibilem, abtractam à conditionibus individualibus, & non ut habet esse in singularibus, qm̄ ut sic est singularis. & ista sunt vera per alterum, sicut & cognoscibilia, nam priuatio cognoscitur per habitum, & negatio per affirmationem. & entia rationis & supponunt apphensionem naturæ realis obiectæ in intellectu, quoniam secundæ intentiones fundatur in primis.

Ex his dico ad argumentum, q̄ licet verum consideratum tantum fm vnum modum, puta verum per se, non conuertatur cum ente reali, considerato fm omnes gradus suos, tamē verum consideratum in sua latitudine, conuertitur cum ente reali, considerato in tota sua latitudine, faciendo correspondere consimiles gradus adinuicem, ita q̄ hæc regula non faliit. Vnumquodque sicut se habet ad ens, ita ad verum, & sic di eo q̄ entia rationis, sunt vera per alterum. & similiter priuationes, sicut entia realia non per se & essentialiter, sed fundamentaliter ut declarauimus.

Pro resolutione difficultatis eadentis super bonum, dico q̄ bonum non conuertitur cum ente reali absolutæ sumpto, sed cum ente reali in actu, vnde sicut vnumquodq; est ens reale actu, ita est bonum. Quę autem nōdum sunt, aut amplius non sunt nō dicūtur bona, vt rosa gnanda, vel quæ iam præterijt, nec sunt appetibilia, nisi extendatur appetitus ad illud tempus, pro quo fuit, vel erit pñs, similiter materia prima nō est bona, nisi ve respicit formā per quam sit actu. Quō aut in mathematicis nō sit bonum, satis diximus in lib. 3. in q. 1. Di eo ergo, q̄ cum primum appetibile sit ipsum esse, q̄ est prima per

perfectio, & prima actualitas, ens reale actu, cōuertitur cum bono, ex quo sequitur, q̄ maior est amplitudo convertibilitatis inter ens & verum, quam inter ens & bonum.

Ad argumentum igitur cum dicitur, quod non esse est bonum qm̄ est appetibile, ut patet de hoie se occidente. Rñdeo, quod aliquod est bonū tripliciter. Primo, aliquid est bonū per se, eo quod ex nā sua est appetibile, ut sanitas, scientia, auctorū. Secundo, aliquid est bonum p alte. & est illud quod licet ex se non sit appetibile, tñ quia ordinatur ad aliquid p se bonum, dicitur bonum, ut medicina amara ordinata ad sanitatem. Tertio, aliquid est bonum non quia sit per se bonum, nec quia ordinatur ad per se bonum. sed quia est ratio, sive via fugiendi nō appetibile. Hoc modo mors est bona in terficiēti seipsum, qm̄ est via, qua effugiat infamiam, aut inopiam, aut seruitutem, quæ non sunt appetibles, ex hac distinctione dico ad argm̄, quod bonum primo & secundo mō, qm̄ dicit aliquid esse reale, cōuertitur cum ente reali, nō aut tertio modo, quoniam ut sic, nō dicit aliquid esse, nec mereat dici bonum, nisi quia fuga mali sumitur sub ratione boni.

Pro difficultate cadente super rem, dico q̄ absolutę cōuer-
titur cum ente reali, eo q̄ res dī ens habens aliquam quidditatem. Quodlibet aut̄ ens reale, eo modo quo est ens reale, dicit aliquam quidditatem, & quoniam entia rōnis non dñt aliquam quidditatem, cum habeant esse tātum obiectivæ in intellectu video non propriæ dñr res. Ad argumentum di-
co, quod porphyrius extendit hunc terminum res, ad entia rationis, non ut deriuatur à ratus rata. Sic, n. verificatur tan-
tum de ente reali, sed ut deriuatur à reor reris, quod signat a-
etum animæ. & ut sic potest attribui enti rationis,

Pro difficultate cadente super aliquid, dico sicut dictū est de re, nam aliquid propriæ est illud, quod comparatum alteri, dicit aliam quidditatem ab eo, & sic verificatur absoluta tantum de ente reali, communī tamen necessitate loquendi, extendit etiam ad entia rationis, verum quia sicut nō sunt entia simpliciter, sed s̄ in quid, sic nō sunt aliquid simpliciter sed secundum quid.

Tu tamen aduerte, q̄ licet omnia transcendētia propriæ consequantur ens reale, tamen extenso termino & impro-

h iij priꝝ,

Q V A R T I M E T A P H Y S I C Æ

prię, & secundum vsum loquendi solent applicari enti, & nō enti, enti reali, & enti rationis, nam dicimus vnum lapidem vnam negationem, vnam priuationem. Idem dico de vero, quod applicatur enti reali, & enti rationis, & priuationi. Idem dico de bono, nam solemus dicere, hæc nox est bona. Hæc est bona febris, &c. Idem intellige de re, & de aliquo, ut exemplificaui. Sed de his applicationibus in proprijs metaphysicus non curat, sufficit enim sibi, si seruat proprium significatum, & propriam applicationem termini. Hæc de praesenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 5. Si ens prædicatur quidditatię de passionibus suis, & de vltimis differentijs.

C I R C A hanc quæstionem aduerte, quod Thomistæ penitus dissentient à Scotistis. Pertractabitur igitur. Primo, opinio Thomistica. Secundo, opinio Scotistica. Tertio, soluentur rationes eorum.

Quantum ad primum, pono hanc cōclusionem, ens prædicatur quidditatię i.e. in primo modo per se de dījs vltimis & de suis passionibus. Hanc solent Thomistæ probare varijs rationibus, nūc adducentur tres, quæ reputantur firmiores.

Prima, sumpta est ex 3.lib.metaph.tex. 10. philosophus illic probat ens nō esse genus, eo quod nō prædicatur de genus de dījs suis. Sed ens prædicatur de dījs suis, eo quod nihil subterfugit prædicatione entis, ergo ens nō est genus. Modo quero quomodo maior sit vera. Nam si intelligatur de illa prædicatione identica, est falsa, qm̄ cum genus, & dīam sint idem realiter, hæc est vera identicæ. Rationale est animal, & econuerso si autem intelligatur, de prædicatione quidditatiua, & formalı, sic est vera, vt declarauimus in lib. 3. in q. 2. ergo in eodē sensu debet subsumi minor. s. ens prædicatur formaliter de differentijs, aliter ratio philosophi non cōcluderet, sed esset ex quatuor terminis, eo quod in maiore staret pro prædicatione formalı, in minore autem pro idētica, quā Scotistæ appellant realem, vel essentialem. Et hāc rationem reputamus evidentem stante auctoritate philosophi.

Secunda ratio. Omne superius prædicatur de suis inferioribus in quid, ergo formaliter, nam etiam apud Scotistas prædicatione quidditatiua, & formalis idem sunt. Sed ens est superius

ritus ad ultimas differentias, quia est vniuersalissimum prædicatum, ergo prædicatur de illis quidditatiæ.

Hunc rationi respondent Scotistæ, & dicunt ens non esse superius ad omnia formaliter, sed tantum ad ens creatum, & increatum, & ad decem prædicamenta, & ad partes essentiales, quæ sunt genera, & species, eo quod de omnibus his prædicatur quidditatiæ, quantum autem ad differentias ultimas, & ad passiones suas dicunt, quod est superius tantum virtualliter, eo quod continentur in his, de quibus prædicatur formaliter, puta passiones entis reperiuntur in ente creato, & in creato, & differentiae continentur in speciebus.

Sed contra. Tam passiones entis quam differentiae ultime sunt diffinibiles, vel saltem descriptibiles, ergo diffiniuntur, vel describuntur formaliter per ens, vel per nihil, quoniam non datur medium, inter ens communissimum, & nihil, non est dicendum quod per nihil, ergo per ens, prædicatur, ergo ens quidditatiæ de differentiis ultimis, & de passionibus suis, quoniam omne diffiniens, sive describens saltem intrinsecum prædicatur in primo modo per se.

Tertia, ratio quæ probat particulariter de passionibus entis, vnum in suo conceptu dicit indivisionem ex 10. metaph. Quæro ergo aut dicit indivisionem tm, aut ultra indivisionem, dicit in suo conceptu aliquod positivum, non primū, qm sola negatio non potest esse passio entis, ergo secundum. Sed illud positivum non est nisi ens, quoniam nihil est commune omni enti, nisi ens. Cum igitur vnum, & reliquæ passiones entis, conueniant omni enti, sequitur quod ens, sit de formalis conceptu earum, ex consequenti prædicatur de eis quidditatiæ. Ad hanc rationem dicunt Scotistæ, quod licet ens poneretur in conceptu vnius, adhuc non prædicaretur de eo quidditatiæ, id est in primo modo per se, qm passio diffinitur per subiectum, ut per additamentum ex 7. metaph. Huiusmodi autem diffinientia non prædicantur per se, primo modo, sed solum diffinientia intrinseca, & essentia.

Sed hec responsio non est ad mentem philosophi, qm in t. poster. cap. de modis per se. Non ponit in primo modo solū diffinientia intrinseca essentia, sed dicit vniuersaliter, & quæcunque insunt ratione dicere, quid est, & dat exemplum

QVARTI METAPHYSICÆ

de puncto, qui licet sit terminus lineæ, nō tamen est de essentia eius, sicut nec instantis est de essentia temporis.

Præterea non recte fundant se super philosophum in 7.metaph. Non n. ponit diffinitionem additamentum, nisi in accidentibus. & pro rei veritate non vtrum diffinitione per additamentum, nisi in accidentibus, vel in substantijs, quæ habent rationem partis. vt quando diffinimus animam per corpus, sicut diximus in nostro epitome super 7.metaph. Constat autem quod passiones entis non sunt accidentia, nec habent rationem partis. ergo non diffiniuntur per additamentum. Tenendum est ergo in via Thomistica ens essentialiter quidditatiæ, & in primo modo per se, prædicatur de passionibus suis, & vltimis differentijs.

Quantum ad secundum aduerte, qd Ant. And. in lib 4.metaph. q.3. concordans cum Scoto in 1.sent. dist. 3. qd. 3. tenet partem negatiuam, vult tamen quod prædiceatur de eis essentialiter sive realiter. Appellat autem Scotus prædicationem quidditatiuam, eam quæ est in primo modo per se, que apud ipsum dicitur formalis, secundum quam sola diffinitione essentialia prædicantur de diffinito. Appellat prædicationem essentialiem p̄dicationem identicam. qn prædicatum est idem cum subiecto, non tamen est diffinitiuum subiecti, ut hec est prædicatio essentialis. Motus est actio, vult ergo Scotus, quod ens non ingrediatur formaliter conceptum unius, nec conceptum vltimæ differentiæ, & quando prædicatur de passionibus suis & de differentia vltima, sit prædicatio identica, & non quidditativa. Et quo ad vltimas differentias probat, Ant. And. in 4.metaph. q. dupli ratione.

Prima ratio sint duæ differentiæ A. & B, tunc vel A, & B, includunt ens quidditatiæ, vel non, si non habetur propositum, si sic, cum non sint omnino idem, inter se habent, quo conueniunt, & quo differunt. ergo A, & B, non erunt primo diversa, nec erunt vltimæ differentiæ, sed differentes, ergo differunt alijs differentijs. Sint illæ aliae C, & D, tuc arguitur de istis sicut de prioribus, quia vel includunt ens quidditatiæ, vel non, & sic procedendo, vel erit ire in infinitum in differentijs, vel stabitur ad aliquas non includentes oino ens quidditatiæ, quod est propositum, quia sole ille erunt vltimæ.

Sec

Secunda ratio. Sicut est in cōpositione reali ita est in compositione conceptuum , quia sicut ens componitur ex actu, & potentia in re, ita conceptus compositus per se vñus, componitur ex conceptu potentiali, & actuali, seu determinabili & determinante . Sicut ergo resolutio entis compositi stat vltimo ad simpliciter simplicia. scilicet ad actum vltimum, & potentiam vltimam, quae sunt primo diuersa, ita quod nihil vnius includit aliqd alterius, alioquin nec hoc esset primo actus , nec illud primo potentia, nam quod includit aliquid potentia, non est primo actus, nec econuerso. Similiter poteret etiam in conceptibus , quod omnis conceptus compositus per se vñus, resoluatur in conceptum determinabilem, & determinantem, ita qd illa resolutio stet ad conceptus simpli citer simplices. scilicet ad conceptum determinabilem tantum , qui nihil determinans includit, & ad conceptum determinatent tantum, qui nihil determinabile includit, conceptus ille determinabilis, est conceptus entis, conceptus autem determinans, est conceptus vltimæ differentiarum. Iste ergo conceptus erunt primo diuersi, ita quod vñus nihil includit alterius, & sic ens non poterit prædicari inquit de vltimis differentijs,

Quantum autem ad passiones probatur propositum tribus rationibus .

Prima ratio subiectum ponitur in diffinitione passionis, ut additum ex 7. metaph. ergo non prædicatur in primo modo per se: quia talis prædicatio est per intraseca, & quidditativa prædicata, quae sunt de rei essentia . Sed ens comparatur ad vnum sicut subiectum ad passionem, ergo &c.

Secunda ratio, ens diuiditur sufficienter, in ens creatum, & ens increatum, & in decem prædicamenta, & in partes essentiales , & de his omnibus quidditatiuæ prædicatur, cum ergo passiones entis non contineantur sub aliquo diuidentiū, sequitur, quod ens non prædicatur quidditatiuæ de eis, Quod autem nona contineantur sub aliquo uno diuidentiū, probatur: nam si vnum contineretur sub ente increato, ergo omne vnum esset increatum, & si sub ente creato, ergo omne vnum esset creatum, & cum vnum conueniat Deo. se quicquid Deum esse creatum, & quod dico de uno, intelligendum est de alijs passionibus entis . Quare &c.

Tertia

QVARTI METAPHYSICÆ

Tertiā ratio. Si vnum quidditatię includit ens, quero aut includit ens præcisę, aut aliquid ultra, non primum, qd idem esset dicere, ens est vnum, & ens est ens. Si secūdum, quero il lud ultra, aut includit ens, aut nō, si includit, ergo vnum bis includit ens, si non, ergo illud erit, passio entis, & sic quidquid dicatur esse passio entis, non includet ens quidditatię.

Quantum ad tertium, soluendae sunt rationes præmissæ: Ad primam, de differentijs dico, quod A, & B, includunt ens quidditatię, & quod cōueniunt in ente, & quod distinctæ sunt. Sed nego, quod differat, & quin sint primo diuersæ. Ad hoc enim, quod sint primo diuersæ, nō est necesse, quod in nullo cōueniant aliter decem prædicamenta nō essent primo diuersa, quia conueniunt in ente, & in passionibus entis, sed sufficit quod non conueniant in aliquo vniuoco, nego ergo illam cōsequentiam, ergo A, & B, nō erunt primo diuersæ, nec ultimæ differētæ, sed differentes, imò nō erunt differentes, sed sunt quibus aliqua differunt, & sic nō oportet assignare alias differētias, quibus differat A, & B, per consequens nō est procedere in infinitum. Tu tamē aduerte, quod in via Scoti, tenētis ens vniuocum hæc ratio esset difficultis ad solvēdū, qm̄ nō posset sustineri, quod essent primo diuersæ, apud nos autem cōuenientia in analogo nō repugnat primo diuersis.

Ad secūdam, nego similitudinem, ad probationem nego illam consequētię, quæ stat in hoc, sicut resolutur ultima te ens compositum in simpliciter simplicia, sic oportet conceptum compositum ultimæ, resolui in conceptus simpliciter simplices, ita quod vñus nihil includat alterius. Hoc inquam non sequitur, quoniam licet nō repugnet dari in entibus duo simpliciter simplicia, tamē repugnat in cōceptibus, quoniam omnis cōceptus resolutur in cōceptum entis, qui ingreditur quemcunque aliud cōceptum. Sicut omnis veritas complexa, ad veritatem primi principij complexi resolutur. Negatur igitur, quod postint dari duo cōceptus simpliciter simplices, ita quod vñus nihil includat alterius, & si dicas, ergo nō dabuntur duo cōceptus primo diuersi, nego cōsequentiam, quoniam conuenientia in ente, nō impedit primo diuersa, cum non sit vniuoca, sed analoga conuenientia, alioquin Deus, & creatura, non essent duo primo diuersa.

Ad

Ad primā rationem de passionibus, nego cōsequētiām, quoniam in primo modo per se ponūtur omnia diffiniētia, siue intrinseca, siue addita, quoniam dato, quōd sīnt extra es- sentiam diffiniti, ut subiectum extra essentiam accidētis, nō tamē sunt extra rationem quidditatuum, eo quōd ex natura sua, sic sunt diffinibilia. Præterea potest negari antecedēs, quoniam non est verum, nīl de passionibus determinati ge- nēris, & quæ realiter distinguntur à subiecto, ut risibile in homine. In passionibus transcendentibus, quæ distinguu- tur tantum ratione ab ente, antecedens non est verum.

Ad secūdam, nego antecedēs, diuiditur. n. ens per unum, & multa, & priusquam per creatum, & increatum, & per decem prædicamēta, ut dicemus infra. Vnde sicut ens prius diuidit trascēdētia, sic prius quidditatū p̄dicatur de trascēdētibus.

Ad tertiam. Dico, quōd includit aliiquid ultra, scilicet in- diuisionem, & cum queritur si illud additum includit ens. Dico, quōd non quia est negatio, & cum infertur, ergo illud additum est passio entis, nego cōsequētiām, quoniam pas- sio entis non est in diuisione, sed ens, ut stat sub indiuisione.

Hęc de præsenti quæstio dicta finit.

Quæstio 3. Quomodo ordinandæ sunt passiones entis, quæ sunt transcendentia secundūm prius, & posterius.

I N H A C quæstione, duæ viæ pertractādæ sunt, prima est via B. Thom. secūda est via Scoti. Prius igitur pertracta- bitur via B. Thomam, pro cuius resolutione, duo principia- liter agēda sunt. Primo, ponitus quædam distinctio. Secū- do, ponētur respōsiūq; cōclusiones, cum probationibus suis.

Quātum ad primum aduerte, quōd ordo in trascēdētibus, potest dupliciter cōsiderari. Primo, quātum ad res signi- ficatas. Secūdo, quātum ad rationes formales, sub hoc sensu. Cuius transcendentis ratio, prius apprehēdatur ab intelle- ctu procedēte ordinate à cōceptu entis ad cōceptus aliorum transcendentium, & quidem quantum ad res significatas, nullus est ordo inter ea, quoniam huiusmodi ordo suppose- ret distinctionem realem, cum sit relatio realis, quæ requiri- rit extrema distincta realiter, ut dicemus in lib. 5. Sed trascē- dētia nō distinguitur realiter ab ente, ut supra diximus, nec realit-

QVARTI METAPHYSICÆ

realiter inter se, eo quod, si sunt idem in ente, sunt idem inter se, ergo quo ad res significatas nullis est ordo inter ea. Quantum autem ad rationes formales, non inconuenit esse ordinem inter ea, nam cum primum quod concipimus sit ens, merito dubitari potest, si post ens immediate concipi mus vnum, vel verum, vel bonum. In hoc igitur sensu querimus, quo ordinantur passiones entis secundum prius, & posterius.

Quantum ad secundum aduerte, quod ex hac distinctione manifestabuntur quatuor conclusiones.

Prima conclusio, vnum secundum rationem formalem est prius alijs passionibus transcendentibus, & probatur sic, vnum est primum positivum, quod concipimus immediate post ens, ergo &c. Probatur assumptum, nam primum quod concipi mus est ens, ex communione sententia, secundum est non ens, quia ex opposito cognoscitur oppositum, ergo ex ente, non ens, tertium est diuisio, nam cognito, quod ens non est, non ens, statim apprehendimus distinctionem inter ens, & non ens, cum sint opposita, quartum est indiuisio, quoniam omne ens in seipso indiuisum est aliquo modo indiuisionis, unde dicit philosophus in 10. metaph. tex. 7. quod non est vnum, non est ens, quintum est conceptus vnius, cum enim omne ens sit diuisum a non ente, & indiuisum in seipso, sequitur, quod post ens, concipimus vnum. Notanter dixi. Primum positivum, quod concipimus immediate post ens, quoniam ante vnum apprehenditur diuisio entis a non ente, & indiuisio in seipso. Sed haec non dicit aliquod positivum ut patet: quoniam diuisio dicit negationem vnius de altero, & indiuisio dicit negationem negationis.

Secunda conclusio: Post vnum statim apprehendimus aliquid, nam declaratum est, quod apprehendimus vnum ex eo quod apprehendimus ens indiuisum in seipso, ergo ex consequenti, & immediate apprehendimus ipsum diuisum a quo libet alio. Sed in hoc statim ratio ipsius aliquid. Dicitur enim aliquid, quasi aliud quid, unde si duo essent idem realiter, vnum non posset dici aliquid comparatum alteri, sicut si comparatur homo rationali non est aliquid.

Tertia conclusio. Post ly aliquid, immediate concipiuntur res, quoniam dicitur res a sua propria quidditate, vel essentia, vnumquodque autem propriam essentiam habet, in quantum

qui eam habet ut indiuisam in se, & diuisam à quolibet alio. Alioquin sua essentia non esset sibi propria, sed cōmuni, ergo post aliiquid concipitur res.

Quarta cōclusio. Conceptus veri est prior conceptu boni, nam qualis est ordo inter intellectum, & voluntatem, talis est inter eos obiecta, sed intellectus est prior voluntate, cū sequatur apprehēsionem intellectus, ergo verum, q̄ respicit intellectum, est prius conceptum, quam bonum, q̄ respicit voluntatem. Præterea vniuersalia sunt priora in apprehēsione nostra ex 1. phys. tex. 3. sed verum est vniuersalius bono, eo q̄ consequitur ens absolutæ. Bonum aut̄ consequitur ens actu, vt dictum est supra, ergo bonum est posterius vero, & m̄ conceptum, & sic patet & m̄ viam Thom. qualis sit ordo non realis, sed & m̄ ordinatam apprehēsionem intellectus, inter ens, & passiones suas, & inter eas adinuicem comparatas.

Posita via Thomist. inuestigandum est, quid circa hoc sentiant Scotistæ, aduerte igitur, q̄ ipsi sequentes viam Scotti in 1. dist. 8. q. 3. & in quolibet q. 5. prius diuidunt ens per quantum, & non quantum, quām per vnum, & multa: & pro eui dētia huius opinionis tria agenda sunt. Primo, declarabitur talis opinio, & adducentur præcipuae rōnes suæ. Tertio, argueretur cōtra hanc opinionem, & soluentur rationes suæ.

Quantum ad primum aduerte, q̄ Scottus vbi supra diuidit ens reale vniuersalissimum prima diuisione, per quātum, & nō quantum. Deinde ens quantum, per finitum, & infinitum. Deinde per vnum, & multa, ita q̄ apud eum, diuisio p̄ vnum & multa est in tertio loco, & apud B. Th. est in primo loco. Declarat aut̄ Scottus, quō sumat ly quantum, & intendit per quantum quantitatem virtualem: quæ est rei perfectio, & non quantitatem dimēsuam, & per infinitum intēdit ens in finitæ perfectionis qualis est Deus, & p̄ finitum intēdit ens finitæ perfectionis, qualis est hō, & lapis. Intendit ergo Scottus, q̄ ens reale diuidatur per quātum, & non quantum: qm̄ entium quoddam dicit aliquam perfectionem formaliter, ut substātia, qualitas &c. Quoddam nullam pfectiōnem dicit formaliter, sed identice tm̄, vt relatio, nam si relatio diceret formaliter aliq̄ perfectionem, in diuinis aliqua pfectio esset in patre, quæ nō esset in filio, dicit tñ relatio in Deo aliquā pfectio.

QVARTI METAPHYSICÆ

perfectionen , prout idem est cum essentia , & ut sic est in filio , ens autem quācum perfectionaliter , aut dicit perfectiō nem infinitam , aut finitam . Posita hac declaracione adduco rationes Scotistarum principaliores ad hoc propositum .

Prima ratio , ens prius diuiditur in ea , quæ sunt cuilibet enti magis intima . Sed finitas , & infinitas virtualis sunt magis intima cuilibet enti , quā vnitatis , & multitudo , ergo prius diuiditur p finitum , & infinitum , q per vnum , & multa . Maior est eidēs . Ideo n . prius diuiditur genus per dīas essentiales , eo q intimo res sunt , & priores , q per proprietates , q coniūctur dīas . Minor aut probatur , finitas , & infinitas conueniūt rei inesse quidditatuo , & in primo modo per se , eo q quæ entitates vel quidditates p̄cīsae sumptæ , & adinūcēm comparatæ , vna est perfectior altera , se hñt . n . rerum qd ditates , sicut numeroꝝ species ex 8 . metaph . & præterea constat , q̄ humanitas p̄cīsae sumpta , est nobilitat̄ æquinitate , ergo finitas , & infinitas conueniūt rei , inesse quidditatuo . Vnitas aut , & multitudo , conueniūt in secundo modo p se , cū sint passiones entis , ergo itimius insunt enti , ex ḡnti prius diuiditur ens in finitum , & infinitum q in vnum , & multa .

Secunda ratio , finitas , & infinitas perfectionis , supponūtur vnitati , & multitudini , ergo prius diuidūt ens quam vnum & multa . Antecedens probatur : perfectius est esse vnum quam multa , aliter in prima causa , potius poneretur multitudo q vnitatis , cum in illa ponatur summa perfectio , ergo vnu supponit perfectionem , & per consequens posterius sequitur ad ens quam finitum , & infinitum secundūm perfectionem .

Quācum ad tertium , arguitur contra hāc positionem sic vnumquodque est finitum , vel infinitum perfectionaliter , in quācum est perfectum , ibi . n . agitur de quantitate perfectionali , vnumquodque intātum perfectum inquācum bonum , ratio . n . perfectiū est ratio boni , vnumquodq ; int̄m bonum in quācum habet esse , nam prima perfectio est esse . Quæ . n . nullum hñt esse sunt in pura potētia , & per consequēs omnino imperfecta , ergo finitum , & infinitum supponit esse , ex cōsequenti posterius consequuntur ens quam vnum , et multa , eo quod vnum consequitur ens simpliciter , finitum autem , et infinitum , sicut et bonum , consequuntur ens actu .

Ad

Ad primam igitur rationem rideo, & nego minorem. Ad probationem, nego quod finitas, & irfinitas conueniant rei in esse quidditatiuo, praescindendo ab omni esse actuali, & cum probatur quoniam duæ quidditates præcisæ sumptæ, una est perfectior altera, nego. immo ut sic nulla est perfectior altera, & cum dicitur, quoniam quidditates rerum se habent ut numeri &c. ex hoc non habetur quod una sit perfectior altera formaliter, & ex se, nisi forte fundamentaliter, prout una puta humanitas est apta recipere nobilium esse quam equitas, propter quod concludo, quod cum prima perfectio sit ipsum esse, per quod res est primo bona, quod finitum, & infinitum conueniunt enti, post conceptum boni, est enim necesse prius concipere rem bonam, quam bonam finitam, vel infinitam. Hoc enim est ex additione ad bonum absolutæ sumptum.

Ad secundam, nego ans, ad probationem, nego quod unum præcisæ sumptum, ut abstrahit à quolibet esse, sit perfectius quam multa, & cum probatur, quoniam aliter multitudo potius quam unum poneretur in prima causa, hæc probatio nihil valet, quoniam non ideo unitas ponitur in prima causa, quia præcisæ sumpta sit perfectior, sed quia perfectius est habere esse individuum, quam diuisum, siue partitum, & sic patet, quod unitas sumit perfectionem ab esse. Vnde ex se non est perfectior, nisi fundamentaliter, ut dixi de quidditate præcisæ sumpta.

Alias rationes solent adducere Scotistæ, quæ parum valent in via nostra, puta quod essentialis perfectio rei, est idem cum re realiter, & formaliter, eo quod conuenit rei in suo esse quidditatiuo, vtrunque horum est falsum in via nostra, quoniam esse rei est sua perfectio essentialis, & esse in omni creato distinguitur realiter, & formaliter ab eo cuius est esse, similiter falsum est ut diximus ad primam rationem, quod perfectio conueniat rei in suo esse præcisæ quidditatiuo. Hæc de praesenti quærito dicta sint.

Quæstio 7. Si unum transcendens, & unum quod est principium numeri sunt idem.

C I R C A hanc questionem quatuor agenda sunt. Primo, ponetur quædam distinctio. Secundo, recitatitur opinio Auicenæ. Tertio, arguetur contra eum. Quarto, recitabuntur

QVARTI M E T A P H Y S I C A

buntur rationes Auicennæ, & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, q[uod] aliqua p[otest] esse distincta dupliciter. Primo, quia sunt duæ res, & vna non est altera, nec prædicatur de ea, ut duæ species, duo individua eiusdem speciei, & hoc modo clarum est q[uod] vnum transcendens, & vnu quod est principium numeri, non distinguntur, q[uia] licet vnum numerale non prædicetur saltem directe de uno transcendentis. tñ vnum transcendens prædicatur directe de uno numerali, nam vnum numerale est ens, ergo est vnum transcender. Probatum est n.supra, q[uod] ens & vnum sunt convertibilia fm prædicationem. Secundo, aliqua distinguntur, quia comparata. Tertio, ita se habent, q[uod] vnum nihil reale addit super tertium, alterum autem aliquid reale addit, ut si homo, & sensituum comparentur animali potest dici q[uod] homo distinguitur à sensitivo, quoniam sensituum nihil reale addit super animal, homo autem addit rationale, & hoc modo inuestigandum est, si vnum transcendens, & vnum numerale distinguntur, vel sunt idem, nam si vnum numerale nihil reale addit super ens, sicut non addit vnum transcendens profecto essent idem. Si autem addit, non sunt idem. Quid vero addat ens numerale, dicemus in q[ui] sequenti.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte, q[uod] non inuenies eam eo modo quo allegatur à Coment. in hoc 4.lib. cōment. 3. vbi inquit, & ēt quia existimauit, q[uod] vnum, dictum de omnibus prædicamentis est illud vnum, quod est principium numerorum. Numerus autem est accidens. vnde existimauit q[uod] hoc nomen vnum significat accidens in entibus. Coment. cōcordat B.Th. expōens tex. tertiu ego aut in tota metaph. Auic. duo tm dicta inuenio, quæ vnr aliquatenus tangere p[ro]positum, licet imperfectæ. Primum, dictum est in 3.lib. suæ metaph. cap. 2. vbi sic dico. Dico igit[ur], q[uod] unitas dicitur de accidentibus, vel de substantia, cum dicitur de accidentibus non est substa, & hoc non est dubium, cum vero dicitur de substantijs, non dicitur de eis, sicut genus, nec sicut d[icitur]ia. Non n[on] recipitur in certificatione quidditatis aliquius substantiæ. Sed est quoddam comitans substantiam, sicut iam nolti. Non ergo dicitur de eis, sicut genus, nec sicut d[icitur]ia, sed sicut accidens, vnde vnum est substantia, unitas vero in ente, quæ est accidens. In lib. aut 7. in cap. 1. sic dicitur,

scilicet

cit, scias autem quod unum & ens parificantur in predicatione sui de rebus. ita quod de quocunque dixeris quod est ens uno respectu, est unum alio respectu: nam quidquid est, unum est, & ideo forte putatur, quia id quod intelligitur de utroque, sic unum & idem. Sed non est ita, sunt autem unum subiecto. s. quia in quo cuncte est hoc, est & illud, haec ille nec aliud inuenio.

Quia tamen credere debemus. quod Coment. & B. Th. vere & fideliter adducant suam Auic. hinc eam extraherint ex sua metaphysica ex alio loco, & optimae cognoverint fundamenta quibus mouebatur ipse Auic. ideo arguendum est contra ipsum.

Primo, igitur arguitur sic. Quod est determinati generis, non est pars entis transcendentis, nam pars est conuertibilis cum subiecto, eo quod fluit a principiis subiecti. Sed unum numerale est determinati generis reductius, est, n. in genere quantitatis, sicut numerus quantitatius, ergo non est pars entis transcendentis, sed unum transcendentis est pars entis, ut declaratum est supra, & praeceps quia est aequalis enti secundum predicationem, ergo unum transcendentis & unum numerale non sunt idem,

Secundo, Quod est unius praedicamenti, non reperitur in omni praedicamento, aliter praedicamenta non essent imperfetta, sed unum numerale est unius praedicamenti. s. quantitatis, sicut & numerus. unum autem transcendentis inuenitur in oī praedicamento, cum sit aequalis ambitus cum ente, ergo &c.

Tertio. Ante omnem quantitatem, res potest intelligi una. ergo non omnis unitas est de genere quantitatis, Consequenter nota. Antecedens probatur. Quaelibet res per essentiam suam est individualis in se, & individualis a quolibet alio. ergo circumscripta omni quantitate, potest intelligi una. Præterea. Intelligentia solis est una, & non vultate quantitativa, cum sit penitus inextensa, ergo &c.

Nunc superest adducere rationes Auic. & soluere. Tu igit ad uerte, quod tam ex 3. sua metaphysica ex Coment. hic in 4. commento 3. & B. Th. exponente, reducuntur ad tres.

Prima, unum non est genus, nec dicitur entis, nec ponitur in diffinitione quidditativa alicuius substantiarum, ergo est accidens.

Ridetur. Accidens est duplex. s. praedicamentale & predicatiuum, praedicamentale est illud, quod ponitur in aliquo noue

Quæst. lauel.

i gene

Q V A R T I M E T A P H Y S I C Æ

generum accidentium . & sic nego p̄ntiam, p̄dictatiūm est omne illud . q̄ non p̄dictatur de re in primo modo per se . & dicitur p̄dictatum extraneum . i . q̄ non ingreditur formālem rōnem rei . & sic cōcedo p̄ntiam . qm̄ vnum non p̄dictatur de ente , nec de alijs in primo modo per se , ideo potest dici accidens p̄dictatiūm , nec est necesse huiusmodi accidens . addere aliquid reale super naturam rei , cuius est accidens , addit aut̄ aliquid reale accidens p̄dicamentale . & in hoc deceptus fuit Auic . qui creditit , vt inquit . Comment . hic in commento 3 . quod ens & vnum dicant dispositiones additas essentiā rei , ita quod dicant aliquid distinctum ab essentiā rei , quod est falsum & p̄cipue , de vno transcendentia , quod ut declarauimus supra , nihil addit super ens nisi in diuisionem .

Secunda si est idem aliquid esse ens , & vnum , ergo est numeratio dicere ens vnum . qm̄ per ly vnum non dicitur nisi ens ēm te , idem ergo est dicere ens vnum & dicere ens ens .

Respondeatur . Ad hoc dicit Coment . in commento 3 . quod non sequitur iugatio : qm̄ licet significant eandem essentiā modis tr̄ diuersis . i . diuersa rōne . ideo non cōmittitur nugatio . Decipitur aut̄ Auic . qm̄ non videtur facere differentiam inter nomina significantia idem , sīm rem & sīm eadem rōne . & nomina significantia idem , sed diuersa ratione .

Tertia vnum numerale & vnum transcendens , p̄multipli cationem constituunt numerum , qui est accidens . ergo significant accidens . Antecedens probatur . sicut bis vnum numerale constituunt binarium , ita bis vnum transcendens .

Respondeatur , licet vtrunque sit constitutiuim numeri , nō tamen eiusdem ḡnis . nam sicut duplex est vnu . & distinguuntur , sicut accidens & non accidens , hic duplex est numerus trāscendens , qui dicitur formalis vel essentiārum & hic constituitur ex vnitatibus transcendentibus . & non est accidens , sed abstrahit à substantia , & accidente , sicut ens . & numerus quantitatius , qui constituitur ex vnitatibus quantitatius . & est accidens de p̄dicamento quantitatis . & non inuenitur nisi in rebus quātis . eo q̄ causatur ex diuisione cōtinui . ex 3 . physl . Decipitur ergo Auic . qm̄ opinatur oēm numerum esse accidens , ex p̄nti omnem unitatem esse accidens . & hoc est q̄ dicit

Com

Commentarii commento q. vbi inquit, & etiam decipitur, qd existimauit quod illud vnum qd de oibus prdicamentis dicitur, esset illud vnum, qd est principium numerorum, numerus autem est accidens. vnde opinatus est iste. quod vnum significat accidens hæc Commentator.

Alias rationes pro Auic. solent aliqui adducere, vt Iand. in 4. metaph. q. 5. quæ nullius sunt apparentiæ ideo eas pertransito. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 8. Si ratio vnius transcendentis & numeralis est formaliter positiva vel negativa.

CIRC A hanc qd aduerte, quod difficultas stat in hoc, cum rō vnius distinguitur à rōne entis, sicut ratio subiecti. à ratione passionis, queritur quid addat vnum super ens. Nā si illud additum est positivum, cum per ipsum distinguitur vnum formaliter ab ente. sua ratio erit positiva formaliter. Si autem additum est negatio. ratio vnius est negativa formaliter. Non quod sit tota negativa, aliter vnum esset materia negatio, sed quia formale quo distinguitur vnum ab ente est negatio. Igitur per tractabimus primo de uno transcendentis secundo de uno numerali.

Circum rationem vnius transcendentis, inuenio duas opiniones. Prima est Thomistica secunda est Scotistica.

Quantum ad opinionem Thom. præpono vnam distinctionem. Deinde conclusionem responsumam.

Distinctio est hæc. Ratio vnius duo includit. s. materiale, p. quod non distinguitur ab alijs transcendentibus, tale n. se habet ut genus & coe prædicatum in quo omnia transcendentia conueniunt. & formale per quod distinguitur ab alijs transcendentibus. & se habet ut differentia.

Ex hac distinctionem ponam hanc conclusionem responsumam. Ratio vnius transcendentis, quo ad materiale, est positiva, quo ad formale, est negativa. Prima pars probatur, ens est de rōne vnius. quoniam est illud in quod omnes conceptus resoluuntur. & quod de oibus quidditatibus prædicatur, vt probatum est supra, contra Scotum. & nō est formale in rōne vnius. quoniam per ens nō distinguitur ab alijs transcendentibus, ergo est materiale. Sed ens de quo intēdimus hic, est positivum. Intēdimus n. de ente reali, quod est subiectū

QVARTI METAPHYSICÆ

suarum passionum. & est de quo metaph. considerat, ergo ratio vnius, quo ad materiale est positiva. Secunda pars sic probatur, formale inclusum in ratione vnius, aut est positivum, aut negatio, non positivum. qm̄ cum omne positivum sit ens, erit etiam vnum, ens, n. & vnum sunt convertibilia, fm̄ prædicatione, vt dictum est supra. Quæro ergo de illo uno, aut est vnum formaliter per positivum, aut per negationem, si p negationem, eadem ratione standum erat in primo, si per positivum, iterum quæro, cum tale positivum sit ens, erit etiam vnum. & sic vel procedetur in infinitum vel dicendum est, q̄ formale in uno est negatio, ex consequenti ratio vnius transcendentis, quo ad formale est negativa. Et aduerte, q̄ hæc ratio est B. Th. in 1. parte q. 1 1. art. 1. ad primum, quam traxit à Comment. in 4. metaph. commento 3. Et quoniam Ant. And. in 4. metaph. q. 3. conatur hanc determinationem improbare, ideo adducam hic rationem suam principalem, & soluam. Sic igitur arguit,

Nulla negatio est idem realiter alicui positivo, qm̄ idem esset realiter positivum. & realiter negativum, q̄ implicat contradictionem. Sed vnum est idem realiter enti, q̄ est positivum. ergo vnum non est formaliter negatio.

Rendetur. Deceptus fuit Ant. And. in ly formaliter, accipit enim ipsum, pro tota ratione formalis vnius. & non pro eo solo, quod complet rationem vnius. Nam sic argumentum concluderet. Sed nos accipimus solum pro eo q̄ complet, stante materiali positivo, ideo ratio sua nihil valet, contra nos. Imaginatur. n. q̄ dicamus vnitatem esse puram indivisionem. Sed decipitur, quoniam apud nos, vritas est entitas, vt stat sub indivisione, & in hac falsa imaginatione, peccant alia rationes sive, ideo eas prætermitto. Deinde conatur soluere rationem, per quam probauimus secundam partem conclusiones, quam diximus esse Comment. & B. Th. Sed tu illam defende sicut nos defendimus in hoc quarto lib. in q. 3. vbi eandem rationem adduximus ad probandum hanc conclusionem, ens & vnum transcendens, sunt idem realiter, sed distinguuntur formaliter.

Quantum ad opinionem Scotisticam aduerte, q̄ dñt duo. Primo dicunt, q̄ vnum transcendens est formaliter positivum, id

id est non dicit puram negationem. Quòd probant multipliciter. Primo, quia vñitas est perfectio simpliciter. aliter non poneretur in primō ente. Secundo, q.a priuationes & negationes non reducuntur ad vnum summum. Sed oēs vni tates reducuntur ad summā vnitatem. Tertio, quia negatio nes non suscipiunt magis & minus. Sed vñum suscipit magis & minus. Quòd n.est actu vnum, est magis vñum q. quòd est potentia vnum. Quarto, quia numerus cum sit quid posituum, non potest componi ex partibus, quæ sunt negationes, ergo vñum non est formaliter negatio. Dicunt secundo, quòd formale importatum per vnum est posituum. Quòd sic p. bant. vñum est passio entis. ergo vel ratione fundamēti, vel ratione additi, non ratione fundamenti, qm̄ cum fundamentum sit ens, idem esset passio sui ipsius. ergo ratione additi, ergo additum non est negatio, quoniam cum negatio sit nō ens, non potest esse passio entis. ergo additum est positiuū, & sic patet q. formale in vno, est posituum.

Sed si aduertis Scotistæ in primo dicto non attingunt sensum nostrum. Nos.n.non tenemus per ly formaliter negatiuum, quòd vñ sit pūra priuatio, vel negatio. Sed quòd de rōne vnius est priuatio, sive negatio, ita tñ, quòd materiae sive fundamentum est posituum. & illud est ens, formale autem, quo distinguitur rōne ab ente, est negatio. Cum igitur nō attingant sensum nostrum, non sunt eorum rationes soluēde, vere.n.concludunt quòd vnum nō potest esse mera negatio, fm̄ aut dictum eoꝝ est falsum, qm̄ fm̄ viam nostrā, id quòd est formale, in rōne vnius est negatio. & dī indiuisio. & iō respōdendo rationi suę, negatur diuisio tanquam insufficiēs. Datur. n.tertium. s.ens vt stat sub illo addito, quæ est indiuisio, est passio entis. vnde non ens solum, nec indiuisio sola. Sed ens vt stat sub indiuisione, est vnum transcenderet.

Circa rōnem vnius numeralis aduerte, quòd cōi snta, dici-
tur positiva formaliter, eo quòd addit super ens aliquod po-
situum reale. quòd est accidens, de quo inquit Commet.
in 4.lib.in commento 3.& in lib.10.commento 5. licet vñ
quòd est sinonimum enti, sit significans substantiam rei, ta-
men vnum quòd est principium numeri dicit accidens.

Quid vero sit illud accidens est dislēsio inter Thomistas,

Q V A R T I M E T A P H Y S I C A E

nam quidam tenent, q̄ sit illud esse, quod dat quantitas cōtinua rei quanæz . Pura si queratur quare lapis sit vnius numeratiter, dicitur quia habet esse quantitatuum-indivisum, fluens à quantitate continua lapis, ita q̄ tandem lapis erit unus; quādiu est indivisus. s. i. n. quantitas lapidis diuidatur, si alterum & alterum esse quantitatuum, ex consequēti sunt duo lapides . Hanc sententiam videtur tenere B. Th. in 1. sent. in dist. 24. vbi refert opinionem de uno, positam ab Auio. & licet improbet ipsum, quantum ad hoc, quod unum numerale non distinguitur ab uno transcendentem, non tamē quantum ad hoc, quod unitas numeralia est esse quantitatis continuæ.

Quidam autem dicunt ut Paulus Soncinas ut patet in qd. suis in lib. io metaph. in q. 13. quod unum numerale est accidens . sed illud accidens non est esse quantitatis continuæ. sed est ipsa quantitas continua, puta unitas lapidis est quantitas continua lapidis , & probat hoc duplii ratione.

Primo, quantitate continua, res est indivisa in se. & diuisa à quolibet alio, ergo quantitas continua est unitas rei quante . Consequentia patet, à diffinitione ad diffinitionem. Antecedens probatur . Diuisibilitas primo conuenit quantiti continua, ut alias probatum est, ergo per quantitatem continuam res quanta est indivisa in se, & diuisa à quolibet alio .

Secundo, per solam quantitatem continuam, quocunque alio circumscripto, res quanta facit numerum cum alia. Posito enim lapide A, & sua quantitate continua, similiter posito lapide B, constituunt binarium , ergo sola quantitas cōtinua est ipsa unitas numeralis.

Verum quia credendum est metem B. Th. fuisse, quod ipsa unitas sit esse indivisum quantitatis cōtinuæ, studebimus arguere contra hanc positionem, deinde soluemus rōnes suas.

Arguitur ergo sic , nullum ex natura sua diuisibile , & cui repugnat diuisibilitas, potest habere rationem unitatis, ex diffinitione sua, est enim unum, quod non diuiditur. Sed quantitatis cōtinua est diuisibilis, etiam in infinitum, ita quod repugnat deuenire ad indivisibilia, ex 3. physico. ergo non potest habere rationem unitatis.

Forse respondetur, quantitatem continuam dupliciter cōderari posse. Primo, ut habet partem extra partem . & ut sic est

est extensa & diuisibilis, nec ut sic potest habere rationem unitatis. Secundo, ut est indiuisa in se & diuisa a quolibet alio, & sic habet rationem unitatis.

Sed contra & probatur, qd nec secundo modo habet rationem unitatis, nam quod conuenit alicui ex sua ratione formalis. & in suo esse quidditatiuo, quoconque modo consideretur semper conuenit ei, praedicata. n. quidditatiua sunt inseparabilia, & fm esse, & fm cognitionem. Sed habere partem extra partem, & esse diuisibilem conuenit qualitatib[us] cōtinuū ex ratione formalis & quidditatiua, ut patet in 6. physic. tex. 3. vbi philosophus diffiniens cōtinuum dicit. Cōtinuum est, quod est diuisibile in semper continua, & nullum cōtinuorum est diuisibile in impartibilia, ergo. qualitas cōtinua quo eūque modo consideretur, non potest habere rationem unitatis.

Ad primam autem rationem, negatur antecedens. & probatio sua nihil valet, imo potius sequitur oppositum. Nam hoc qd diuisibilitas primo conuenit quantitati continua, sequitur, quod indiuisibilitas constituens unitatem, non conuenit ei, cum sint opposita.

Ad secundam negatur antecedens. & probatio non valet dico. n. qd secluso esse indiuiso dato rei quale a quantitate eō continua, duo lapides non constituunt binarium, qm neuter eorum esset unus. Tenendum est ergo fm mentem B. Th. vnum numerale addere quid positivum: & illud est esse indiuisum quantitatium, qd dat quantitas continua rei quante. Et ad uerte, qd eiusdem sententiae est Capræol. in 1. sent. dist. 24. q. 1. art. 1. improbatione primæ conclusionis.

Sed contra hanc determinationem duo insurgunt dubia, primum est, quia dicit B. Th. in 4. metaph. lectione secunda improbas Auic. vnum quod est principium numeri, addit super subam, tōnem mēsuræ, quæ est propria passio qualitatis, quæ primo inuenit in unitate, & dī per priuationem & negationem diuisionis fm qualitatem cōtinuam. Hæc B. Th. nō ergo illud qd addit vnum numerale, est esse indiuisum &c.

Respondatur, nō est inconveniens qd addat utrumque diversa ratione, nam addit esse indiuisum quantitatis cōtinuae, ut prædicatum essentiale de uno numerali. Addit autem mensuram, ut proprietatem cōsequentem & fluentem a prædicata

Q VARTI M E T A P H Y S I C Æ

to essentiali, nam ex hoc q̄ dicit esse indiuisum, dicit consequenter rōnem mensuræ, qm̄ ex 10. metaph. tex. 3. necesse est mensuram esse indiuibilem, aut à natura, aut ex proposito, sive decreto humano, & ideo primo conuenit vni.

Secundum est, si indiuisio est de ratione formalis, tam vnius numeralis, quam vnius transcendētis, ergo cum indiuisio sit negatio. & non quid positivum. ita ratio vnius numeralis erit formaliter negatiua, sicut ratio vnius transcendentis, cuius oppositum determinatum est.

Respondetur. Ratio vnius numeralis, non dicitur positiva formaliter, quasi nō includat negationem, hoc n. falsum est, cum de ratione sua sit indiuisio. Nam quòd non est indiuisum, non est vnum. Sed ideo positiva formaliter, qm̄ id q̄ addit super rei substantiam, est veræ positivum, quale est esse indiuisum quantitatis continuæ. Id autem quòd addit vnum transcendentis est sola indiuisio, pròpterea possumus verè dicere rationem vnius transcendentis esse formaliter negatiuam; rationem autem vnius numeralis esse formaliter positivam, quoniam additum est positivum, licet concipiatur cum negatione. Apprehendimus n. Simplicia per negationem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint. Et hic terminatur consideratio nostra de passionibus entis.

¶ Quæstio 9. quòd sit primum principium complexum, simpliciter primum.

CIRCA hanc quætionem duo pertractanda sunt. Primo. Quòd est principiū primum. Secundo. Quòd est principium primo primum.

Circa primum inuenio duas opinions, prima dicit quòd principiū primū complexū est hoc. De quolibet est affirmatio vel negatio vera. & id manifestare conatur duplicitet, primo. Comment. in 4. metaph. cōmento 9. dicit, manifestū est q̄ affirmatio & negatio nō congregantur simul & loquit de primo principio, secundo vel est hoc quòd dictū est, vel est illud. Impossibile est idē simul esse & non esse. Sed non est illud, qm̄ necesse est primum principiū esse ppositionem affirmatiuam, nam oī negatiua est aliqua affirmatiua prior. Sed hæc impossibile est &c. est negatiua ut patet exponēdo, ergo non est primum principium, sed illud. De quolibet &c.

Secun

Secunda autem opinio dicit, quod est hoc. Impossibile est idem simul esse, & non esse, & probat ex eo quod philosophus in 4. metaph. pertractas de primis principijs, non dicit aliud esse primum, & firmissimum, nisi hoc, & quod ad ipsum reducuntur omnia alia, vnde dicit in tex. 9. Quapropter oes demonstrantes, in hanc reducunt ultimam opinionem, natura nanque principium, & aliarum dignitatum haec omnium. vbi & Comment. dicit, & ideo haec dignitas est prior omnibus dignitatibus, & communis naturaliter omnibus. Imposibile enim est: ut disputatio, aut ratiocinatio fiat sine ea.

Et quoniam haec secunda opinio, videtur magis ad mentem philosophi, ideo sustinemus eam, licet pro veritate non discordet a prima in sensu, sed tamen in verbis. Pro quo aduerte, quod idem principium designatur per has duas propositiones. De quolibet est affirmatio &c. Impossibile est, &c. sed diuersa consideratione. Nam quia primum principium complexum consideratur a logico, & a metaphysico, quorum alter considerat res per secundas intentiones, alter per primas, ideo logicus enunciatur primum principium per intentiones secundas, ut per affirmationem, & negationem, metaphysicus autem enunciatur per primas, ut per esse, & non esse. Vnde patet has duas opiniones dissentire verbis, & non sensu. Nam ex parte rei bene sequitur. Impossibile est idem simul esse, & non esse, ergo de quolibet est affirmatio, vel negatio vera.

Quod autem prima opinio dicit hanc esse negatiuam. Impossibile est, &c. non est verum, quoniam secundum sensum aequipollit isti, necesse est, idem non simul esse, & non esse, quae quidem est affirmativa de modo. Ex consequenti non est necesse, quod habeat aliquam priorem, aut notiorem.

Circa secundum, aduerte duas opiniones, una est Thomistum. Ipsi tenet, quod principium primo primum complexum est hoc. Impossibile est idem simul esse, & non esse, & fundamentum eorum est: quoniam tres conditiones assignatae a philosopho in 4. metaph. tex. 8. quarum prima est, quod circa principium primo primum, non contingit deceptio, propter sui cui determinat, secunda est, quod eius veritas est absoluta, & non conditionata, ita quod si omnis alia propositio esset falsa, adhuc principium primo primum esset verum, tertia est, quod non cognoscatur

QUARTI METAPHYSICÆ

tur per demonstrationem, eo ꝑ principio primo primo, non potest esse aliquid notius, ex quo deducatur. Iste inquā tres conditiones non attribuitur ab Arist. vt patet in 4. metaph. tex. 9, nisi huic complexo. Impossibile est idem &c. Ergo vel non datur principium primo primum, & sic tolletur omnis demonstratio, vel est hoc complexum. Impossibile est, &c. Et cōfirmatur dicto Comment. dicētis in commento 9. Ista dignitas est prior oibus dignitatibus, ergo est primo prima.

Alijs opinio est Scotitarum. vt patet per Ant. And. in 4. metaph. q. 5. Ita opinio dicit duo. Primo, ꝑ principium primo primum si datur, est hoc complexum, ens est ens. Secundo, ꝑ nō est hoc. Impossibile est idem simul esse, & non esse. Primum dictum sic probat. De rōne principij primo primi est, ꝑ habeat terminos, ex quibus cōponitur primo primos. & nō resolubiles in priores. Sed iste cōditiones conueniunt huic complexo, ens est ens : qm̄ ens est terminus primo primus, & nō resoluitur in priores, vt patet, ergo hoc complexum est principium primo primum, secundū autem dictum sic probat. Hoc cōplexum. Impossibile est idem, &c. habet terminos resolubiles in priores cōceptus. Nam ly idem, est resolubile in cōceptum relatum, est. n. idētate idem, quæ est relatio, & in cōceptum absolutum. i. in cōceptum entis : qm̄ idem includit ens, ergo nō est principium primo primū. Præterea. Omni ppositione modali prior est aliqua de inesse, cū possit resolui in eam, quæ est de inesse. Sed impossibile est idem, &c. est ppositione modalis, ergo habet priorem ex pñti non potest esse principium cōplexum primo primum.

Sed si bene consideras ista opinio non attingit mentem Arist. Multum enim differt, esse cōplexum primo primum, & esse principium primo primum. Nam complexum primo primum requirit, quod componatur ex terminis primo primis, & qui non sint resolubiles in priores conceptus, & sit proposi:io de inesse, & affirmativa. Principium autem primo primum non requirit de necessitate ista. Sed solum tres conditiones supra assignatas secundū Arist. & p̄cipuz, quod sit illud per quod firmatur veritas cuiuscūque alterius complexi, si de eo dubitate contingit, & sit illud ad quod resoluitur quodcunque aliud complexum resolubile.

Ex

Ex his ründeo ad rationes Ant. And. & dico, quod omnes soluuntur hoc verbo, ly ens est ens, et complexum primo primum, sed non est principium primo primum, qm̄ non deducit ex eo omnis alia propositio, nec ad ipsum est status in demonstrationibus, immo hoc complexum ens est ens, potest sustineri per hoc principium. Impossibile est idem simul esse, & non esse, nam omne ens, vel est ens, vel non ens, vel ens & non ens, non secundum, qm̄ oppositum non praedicatur de opposito, non tertium quia impossibile est idem simul esse, & non esse, ergo primum, ly autem impossibile est idem, &c. est principium primo primum. Sed non est complexum primo primi, eo quod termini componentes non sunt primo primi, &c. & sic patet, quod Ant. And. in hoc decipitur, quia non ponit differentiam, inter complexum primo primum, & principium complexum primo primum.

Ad illam de modali, dico similiter, quod licet non possit esse complexum primo primum, non tamen inconuenit, q̄ sit principium primo primum, nec obstat, quod sit resolutibilis in ratione messe. Hoc enim licet tollat rationem primi complexi, non tamen rationem primi principij complexi,

Sed adhuc, quod contra hanc determinationem insurgunt duo apparentia argumenta, quorum uno probatur, q̄ hoc complexum non sit verissimum, altero q̄ non sit principium primo primum.

Primo igitur arguitur sic, possibile est idem simul esse, & non esse, ergo hoc complexum. Impossibile est idem, &c., non est verissimum. Consequentia nota. Antecedens probatur. Aliquod est generabile, q̄ nunquam generabitur, alter omnia evenirent de necessitate, q̄ tamen improbabitur in lib. 6. & præterea concedit Arist. in 2. de generatione text, 94. q̄ futurus quis incedere non incedet, ergo possibile est idem simul esse, & non esse. Consequentia probatur, sit A, generabile, ergo in aliquo instanti potest esse. Sit illud instantis B, ergo in B, potest esse, ponatur, q̄ nunquam generetur, ergo in B, non habet esse, si non habet esse in B, potest non esse in B, ergo pro eodem instanti, possibile est idem esse, & non esse, si pro eodem instanti, ergo simul.

Respondeatur ly simul, potest se tenere ex parte possibilis,
vel

QVARTI METAPHYSICÆ

vel potentiaz, vt sit sensus, idem per eadēm potentiam potest esse, & non esse, puta Sōrtes per voluntatem potest sedere, & non sedere, & potest se tenere ex parte esse, & non esse, vt sit sensus, possibile est vt idem quando habet esse habeat nō esse, ita q̄ h̄c erit vera. Idem est, & non est. In primo sensu. Hoc cōplexum, p̄bssibile est idem, &c. est verum, vt dicetur in lib. 9. quando agemus de potentia rationali, & vt sic non opponitur principio primo. In secundo sensu est falsum, nec potest esse verum, & vt sic opponitur principio primo. Ad probationem cōcedo antecedens, & nego cōsequentiam in 2. sensu dato, de ly simul. Ad probationem dico, q̄ nihil aliud cōcluditur nisi, q̄ A, generabile habet potētiam, qua potest habere esse in B, & pro eodem potest habere, non esse diuīsim, sed non coniunctim, & hoc est, quōd dñt aliqui q̄ ista propolitio. A, potest esse, & nō esse in B, est vera in sensu diuīso, & falsa in sensu compōsito, & in sensu compōsito tñm opponitur principio primo. Et aduerte, quōd huic argumēto nesciuit aliter respondere. Iand. in 4. metaph. q. 7. nisi sequēndo viam eorum, qui dicunt quōd impossibile est ēm doctrinam Arist. aliquid esse generabile, quin generetur. Sed de positione istorum, discutiemus in lib. 9. querendo, si aliquid est possibile, quōd tamen nunquam fuit nec erit.

Secundo arguitur sic. Arist. in 4. metaph. tex. 8. docet nos, & probat hoc complexum. Impossibile est idem, &c. esse pri-
mū principium, ergo hoc complexum nō est euidentissi-
mum, vanum enim est docere, & probare propositionem, eu-
identissimam, ergo non est principium primo primum.

Respondetur. Arist. nō docet nos nec probat hoc comple-
xum esse verum in dicto tex. qm̄ eius veritas manifestissima
est homini sanè mentis, sed docet, & declarat, quōd cōditio-
nes conuenientes primo principio, conueniūt huic comple-
xo. Impossibile est, &c. Et id non præjudicat quin sit primū
principium, imò magis corroborat. Secus aut̄ esset, si proba-
re conaretur eius veritatem, & si dicas imò probat eius veri-
tatem contra negantes. Respondeo, non probat nisi elenchi
cæ, vt declarabitur in q. seq. Sed hic modus probationis, nō
præjudicat dignitati, & firmitati primi principij.

Vltimo aduerte, qm̄ diximus supra, nō esse idem primum
princi-

principium, & primum complexum, ut id manifestius apparet q̄ intellectus hoc ordine procedit, primo concipit primos terminos in complexos, qui sunt ens, & nō ens, deinde format ex eis, tres propositiones affirmatiuas, quibus correspondent tres negatiuæ. Primo, format hanc, ens est ens, cui correspondet hæc neg. ens non est non ens. Secundo, hanc vniuersalem, Omne ens est ens, cui correspondet hæc neg. nul lū ens est nō ens. Tertio, hanc oē ens est, vel non est, cui correspondet hæc nihil est, & non est. Tunc quarto loco intellectus inspicit hoc principiū esse verissimum. Impossibile est idē simul esse, & nō esse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 10. Si principium primum est cognoscibile cognitione sensitiva, vel demonstratione.

PRO resolutione huius quæsiti, pono tres cōclusiones. Deinde soluam quædam dubia,

Prima cōclusio sit ista, pro notitia primi principij, necessario requiritur cognitio sensitiva, non solum interior, sed etiam exterior. Pro qua adverte, q̄ requisitum ad alterum est triplex. Quoddam pp causalitatem in aliquo gñe causæ, vt ferrum requiritur ad productionem gladij, eo q̄ est materia sua, & aia requiritur ad productionem animati, eo q̄ est causa sua formalis. Quoddam, q̄ a est ratio, sine qua nō, ut approximatio requiritur inter agēs, & patiens, eo q̄ nisi approximantur non sequitur actio. Quoddam pp necessariam connexionem duorum, ita q̄ se mutuo ponunt, & se mutuo remouēt, & sic yntum relativum requirit aliud correlatum.

His prænotatis, dico, q̄ cognitio sensitiva requiritur in apposito, ut ratio sine qua nō, nam nisi apprehendatur termini p sensum, nunq̄ apprehendetur complexio illa, qua cōstituitur primū principium cōplexum, & huius ratio est, quia apud philosophū in 3.de aia tex. 30. pro hoc statu nihil inteligit aia sine phantasmatæ, est ergo necesse, ut phantasia habeat operationē suam, ad hoc q̄ intellectus exeat in actu suū, phantasia aut̄ non habet operationē suam, sine sensu exteriori, eo q̄ sensus interior supponit imputationem factā in sensu exteriori, ut declarauimus in 3.de aia, vnde Arist. diffiniens phantasiam inquit, eam esse motum factum à sensu exteriori, qui est vel fuit in actu, est ergo necesse, q̄ apprehensio sensitiva

Q V A R T I M E T A P H Y S I C Æ

tiua terminorum incomplexorum precedat apprehensionem intellectiuam primi principij, vnde cōmuni sententia dicitur, quod primum principium apprehenditur lumine naturali, ex cūdētia terminorum. Tu tamē aduertere, quod illa cognitio sensitiua, nullam causalitatem dicit super apprehensionem primi principij. Tūc enim illa cognitio sensitiua esset, sicut principium, à quo deduceretur primum principium ut cōclusio, & sic cognitio primi principij esset acquisita per discursum, quod est impossibile, qm̄ nō esset naturaliter cognitum, nec sup̄ ipsum fundaretur ois deductio, & disputatio, cuius oppositum dicit philosophus, & Cōmēt. in hoc 4.lib.tex. & cōmēt. 9. Patet igitur, q̄ ad apprehensionem primi principij, requiriatur cognitio sensitiua, non vt causa, sed ratio sine qua non.

Secunda cōclusio. Primum principium nō potest demōstrari absolutæ. Aduerte, quod circa hāc cōclusionem nō est immorādum, cōstat. n. quod demōstratio absoluta, ex 1. poster. est ex prioribus, & notioribus, nihil aut̄ est prius, & notius hoc primo principio, aliter posset cōtingere deceptio circa ipsum, & sic 1. o. esset firmissimum, nec primum principium, ergo est impossibile, q̄ demōstretur absolutæ, vnde bñdixit philosophus in 4.metaph.tex.9. Qui volūt hoc principium demōstrarre, ostendit ineruditionem suam, nesciūt. n. quorum sit, & quorum nō sit demōstratio, & Cōmēt. in cōmēt. 9. dicit. Quidam existimat possibile esse demōstrarre hāc propositionem dicētem, quod duo p̄tradictoria nō cōgregantur, & hoc cōtingit eis; quia non fuerunt instructi in dialectica.

Tertia cōclusio. Primum principium potest demōstrarri redargitiuæ. Aduerte, q̄ demōstratio absoluta differt à redargitiua in hoc, q̄ absoluta est ex notioribus simpliciter. Redargitiua aut̄ est ex cōcessis ab aduersario, minus quidē notis simpliciter, magis aut̄ ipsi aduersario. Ex his sic p̄bo cōclusionē. Qui negat hoc principiū, impossibile est idem &c. pot̄ deduci ad aliqd̄ incōueniēs, sibi magis notum, quam primum principium, ergo pot̄ demōstrarri redargitiuæ, p̄ntia nota. Ans probatur. Potest deduci ad hoc, q̄ contrariæ opinione erūt in eodem intellectu. Quod quidē reputatur manifestius incōueniēs apud negātem primum principium. Nam qlibet pot̄ aduertere, q̄ sit cōtrarias, formas esse in eodem subōsimul,

mul, & in actu perfecto, repugnat sensui, eo q̄ vna corrum-pit alteram, multo magis repugnat intellectui habere in se- ipso opiniones contrarias simul de eadem re. Quòd autem negans primum principium, possit deduci ad hoc inconueniens, declaratum est in lib. 2. Perierit. vbi manifestat Arist. q̄ opiniones contradictiorum sunt cōtrariae, ergo si quis opinetur duo contradictionia esse simul vera, habet in suo in tellectu duas opiniones contrarias simul, non solum autem ad hoc inconueniens deducit Arist. negantem primum prin cipium, sed ad plura alia, vt manifestauimus in nostro epito mate in 4. metaph. in tract. 2. in cap. 1. vbi sex rationibus ar gitur contra negantem primum principium.

Positis, & probatis his tribus conclusionibus, soluenda sunt duo dubia. Primum est contra conclusionem secun dam. Et secundum est contra tertiam.

Dictum est in secunda conclusione, quòd primum princi pium nō est demonstrabile absolutæ. Cōtra, propter quòd vnumquodque, & illud magis, sed propter primum princi pium, ad quòd reducuntur conclusiones, ipse conclusiones sunt demōstrabiles, ergo multo magis primum principium est demonstrabile.

Respōdetur. Illa regula propter quod &c. non valet nisi prædicatum in quo sit comparatio cōueniat, & verificetur de vtro que comparatorum, quòd si tñ vni conuenit, argm̄ non valet, verbi gratia, si arguatur sic, propter quod vnumquod que, & illud magis, sed propter ignem aqua est calida, ergo ignis est magis calidus, argumentum valet, quoniam veraque istarum est vera. Ignis est calidus, & aqua est calida, si autem arguatur sic, propter quod &c. sed propter albedinem paries est albus, ergo albedo est magis alba. Argumentum non valet, quoniam hæc est falsa, albedo est alba. Sic in propo sito argumentum non valet, quoniam licet hæc sit vera.

Conclusio est demonstrabilis. Hæc tamen est falsa, primum principium est demonstrabile.

Dicatum est in tertia cōclusione, q̄ est demōstrabile redar gitiua, quia negās potest deduci ad hoc inconueniens, quòd cōtraria effient simul in eodem. Sed hæc ratio nō videtur effi cax, quoniam videtur petitio. Nam omnis ratio deducēs ad impos

QVARTI METAPHYSICÆ

impossibile, cuius conclusio non est manifestior in falsitate quam præmissa interimenda, est petitio. Sed consequentis rationis Arist. non est magis inconueniens, quam antecedens. Nam qui concedit contradictionia esse simul vera, multo magis concedet contraria posse simul esse in eodem.

Respondetur. Ant. And. in 4.q.4.dicit, quod philosophus non inducit hanc rationem ad negantes, sed ad recipientes primum principium, probando, quod sit firmissimum,

Sed haec responsio non est ad mentem philosophi, quoniam Comment. introducit hanc rationem contra negantes. Vnde inquit in commento 9. Contingit enim dicenti hoc, scilicet quod contradictionia sunt simul vera opinari quod duo contraria existant simul in eodem in actu,

Et ideo aliter respondeo, & dico, quod negans primum principium, exigitat maius inconueniens duo contraria esse simul, eo quod hoc repugnat ad sensum, videmus enim quod viuum expellit alterum, non autem repugnat sensui nisi quia contraria in actu perfecto, habent repugnantiam ad invicem, ergo in quoque inueniantur, sive in materia, sive in sensu, sive in intellectu erunt repugnantia, & per consequens, notius erit neganti primum principium contraria non posse esse simul in eodem, quam quod contradictionia non sint simul vera. Nam duo contradictionia non cadunt sub sensu, cum alterum sit non ens, quod non cadit sub obiecto aliquius sensus, sed bene duo contraria ut patet de duabus qualitatibus sensibilibus contrarijs. Haec de præsenti questiō dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIUSDEM in quintum librum metaphysicorum.

- 1 Si principium, & causa sunt idem convertibiliter.
- 2 In quo consistat causalitas, sive ratio causa materialis.
- 3 In quo consistat causalitas forme.
- 4 In quo consistat causalitas efficientis.
- 5 In quo consistat causalitas finis.
- 6 Si finis est causa, ut habet esse in anima vel extra.

- 7 Si idem effectus numero, potest produci à pluribus causis perfe-
 citur, & eiusdem ordinis.
 8 Si causa sunt sibi unicem causa.
 9 Si causa in actu, & effectus in actu, simul sunt, & non sunt.
 10 Si materia prima est propria elementum.
 11 Si philosophus sufficienter numeravit omnes modos naturae.
 12 Si necessaria habent causam efficientem.
 13 Si dimissio secunda unius est logica.
 14 Si hec propositio, unum numero sunt, quorum est materia una,
 est vera universaliter, vel tantum particulariter.
 15 Si materia signata, vel hecitas est principium inductionis
 in rebus materialibus.
 16 Si predicatione distinguntur secundū diversos modos p̄dicandi.
 17 Qua substantia sit genus generalissimum, & qua sit ratio sua.
 18 Si plura accidentia eiusdem species possunt esse in eodem.
 19 Si cuilibet potentiae actina, correspondet potentiae passiva.
 20 Si dimisibilitas est propria ratio quantitatis.
 21 Si modi relatinorum, sunt bene assignati à philosopho.
 22 Si relatio distinguitur realiter à fundamento.
 23 Si ultime predicamenta, dicunt absolutum, vel respectum.

Q V A E S T I O P R I M A.

Si principium, & causa sunt idem
 conuertibiliter.

Omnes enim causæ principia. Textu 1.

I a c a hanc questionem aduerte, q̄ difficul-
 tas consurgit ex eo q̄ philosophus dixit in 4.
 metaph. tex. 3. q̄ ens, & unum se adiuicem
 consequuntur, vt principium, & causa &c. Iḡ
 pro resolutione quesiti, quatuor agēda sunt.
 Primo, declarabitur rō principii, & causæ, lo-
 quendo absolutæ, & metaph. Secundo, declarabitur mēs phi-
 losophi circa hoc propositum. Tertio, ponentur duæ conclu-
 siones responsuæ. Quarto, soluetur quoddam dubium.

Quæst. Iau.

k Quan

QVINTI METAPHYSICÆ

Quantum ad primum aduerte, q̄ principiū vt principium, importat processum vnius ab altero, inter quæ est distinctio realis, vnde quoque modo processus ille ponatur, siue ēm ordinem, vt dies pcedit à mane, siue ēm doctrinam, vt scien-tia pcedit à suis principijs, & conclusio à præmissis, siue ēm efficiētiā, vt calor in aqua pcedit ab igne, in quolibet ta-lium modorum, id q̄ procedit, dī principiatum, id à quo pce dit dī principium. Abstrahit aut à prioritate, & efficientia, & distinctione essentiali. A prioritate quidem, qm nō est ne cesse in omni natura principium esse prius principiato, sicut tenent Theologi, p̄im esse principium filij, t̄n priorem filio. Ab efficientia vero, qm non est necesse oē principiatū esse à suo principio effectiū. Constat. n. q̄ dies principiatur à mane, & motus à termino à quo . & t̄n dies est effectiū à sole moto, & motus à mouente. A distinctione essentiali ve-ro, q̄ia stat principiatū distingui sola relatione à principio: & non essentialiter ut tenent Theologi de personis diuinis. Dicemus ergo, quod absolutæ principium est illud à quo al-terum quounque modo procedit, sine specificatione priori-tatis aut efficientiæ, aut distinctionis essentialis.

Causa vero vt causa absolutæ, dicit dependentiam vnius ab altero, cum prioritate & distinctione essentiali. Dico depen-dentiam, qm causa est illud ad cuius ēsse seq̄tur aliud, & quod influit super causatum. Dico cum prioritate, qm necesse est causam præcedere effectum saltem prioritate naturæ. Dico cum distōne essentiali, qm nihil seipsum causat, ideo iter cau-sam & causatum necessaria est distinctio realis & essentialis, & per qns causatum est posterius causa, qm nihil seipsum co-municat alteri distinto essentialiter nisi supponatur esse, & per qns est prius natura. Constat igitur, q̄ causa duo addit. su-per rationem principij. l. prioritatem, & distōnem essentialiæ.

Quantū ad secundum. l. qd circa hoc senserit philosophus, aduerte, q̄ philosophus de rōne principij tria cognovit. Pri-mo, q̄ est cōius q̄ causa. Cognovit. n. pūctum ēsse principiū lineæ, non t̄n causam: qm maximè esset causa materialis, pu-ta pars componens lineam, sed hoc est falsum, qm ex 6. ph. nullum continuum componitur ex indiuisibilibus. Cogno-vit mane ēsse principium dici, nō t̄n causam vt pater. Et ideo dicit

dicit Comment. in 5. lib. metaph. commento 4. Principiu auctem est quasi vniuersalius causa, cū dicatur de principijs trāsmutationis, & de 4. causis. Cognouit secundo, q̄ inter principium & principiatum est necessaria distinctio realis, cū inter ea sit relatio realis. Cognouit tertio, q̄ principium est prius principiato, eo q̄ apud ipsum non fuit notum, quo sit possibile principium & principiatum esse idem essentialiter. Hoc n. verificatur apud theologum solum de diuinis personis, & ppea apud philosophum principium productuum & effectuum non distinguitur à causa productua & effectua: sed sunt idem conuertibiliter, qm̄ non cognouit aliam productionem, nisi per distinctionem essentialiem inter productus & productum, vnde apud ipsum omne principium productuum est causa productua, & econuerso, & sic patet q̄ licet apud ipsum, principium in sua vniuersalitate sit communius quam causa, tamen principium in specie, puta principiu productuum non est communius quam causa productua, non enim potuit altius ascendere ex sensatis.

Quantu ad tertium, ponunt dux conclusiones respōsiue.

Prima conclusio. Principium ut principium non conuertitur cum cā. Quoniam cā contrahit rōnem principij, addit n̄ prioritatem & distōnem realē essentialē. vt declarauimus, ergo &c. Præterea, principium prædicat de his quæ non sunt cā. vt punctus est principium lineæ, & instans t̄pis, & terminus à quo; motus, ergo non conuertitur cum causa.

Secunda conclusio. Principium productuum ēm philosophum, non tamen ēm veritatem conuertitur cum causa productua, nam philosophus non potuit deprehendere ex sensatis, quo producens sit eiusdem essentia cum producto, ergo secundum ipsum omne principium productuum est causa productua & econuerso. Dixi non tamen secundum veritatem, quoniam fides tenet oppositum, cui nō subest falsum. Sed id considerare est altioris negotiij.

Quantum ad quartum aduerte, quod dubium insurgit cōtra primam sonclusionem. Quod est tale, stante prima conclusione videtur philosophus sibi cōtradicere in lib. 4. in tex. 3. vbi inquit, ens & vnum sibi inuicem consequuntur ut principium & causa, vnum aut & ens sunt idem conuertibiliter,

QVINTI METAPHYSICÆ

ut probatum est in 4.lib. ergo similiter principium, & causa,
ergo principium non est communius causa.

Respondeatur. Dicūt aliqui, q̄ philosophus posuit illud gra-
tia exempli, nō q̄ ita sit. Sed melius est dicere, q̄ philosophus
illuc accipit principium, nō in sua vniuersitate, sed ēm sūl
famosiorem acceptionem famosior aut̄ accepto est de causis
extrinsecis, qualis est causa efficiēs, vt dicit Comm̄t. in 5.lib.
comm̄to 4. Sumpturn ergo pro principio productivo, dico
quòd secundum philosophum (vt declarauit) est idem cōuer-
tiliter, cum causa productiva, volo enim q̄ sicut accipit prin-
cipium cōtractæ, sic accipiat causam cōtractæ, & sic patet q̄
nulla est cōtradictio in philosopho. Nam hæc duo nō cōtra-
dicūt, principium vt principium, & causa vt causa, non sunt
idem conuertibiliter, principium contractum ad principium
productivum, & causa cōtracta ad causam productivam sunt
idem conuertibiliter. Hæc de præsenti quæstio dicta sunt.

¶ Quæstio 2. In quo consistat causalitas, sive
ratio causæ materialis.

Causa vero, uno modo dicitur, ex quo fit aliiquid ut
inexistent, ut es statuæ. Textu 2.

I N H A C quæstione tria agenda sunt. Primo, viden-
dum est, in quo essentialiter consistat, causalitas causæ mate-
rialis. Secundo, in quo consistat, modus huiusmodi causaliti-
tatis. Tertio, soluentur quedam dubia.

Quātum ad primum aduerte, q̄ in eo cōsistit essentialiter
causalitas materialis, sumēdo materiam pro quolibet recepti-
vo formæ, tam substancialis quam accidentalis, p̄ quod est cau-
sa cōdistincta, cōtra causam efficiētem formalēm, & finalēm.
Hoc autem est recipere, & cōseruare formam, sive sustinere,
ita q̄ materiam causare, nō est aliud quām recipere, & sus-
tineare formam. Quòd sic declaratur. Materia est causa, vel q̄
producit formam, & hoc nō, quia hoc spectat ad agēs, vt de-
clarabitur in lib. 7. producēs. n. totum, sive compōsitum per
accidēs producit formam eius, vel q̄ dat esse formaliter ipsi
formæ, & hoc nō, quia hoc spectat ad actum. Dicemus enim
infra, ideo forma dat esse quia est actus, materia autem est po-
tentia, & non actus. Vel quia ad ipsam ordinatur forma, &
hoc nō quia id ad quod aliud ordinatur perfectius est vocō
stat

stat autem materiam esse imperfectiorem formam. Vnde forma verius dicitur finis materiae, quam ex eō uero. Vel quia recipit, & sustentat formam, & hoc est verum à sufficienti diuisione. Præterea, cum materia sit potentia passiva in eo consistit sua causalitas quod conuenit potentiae passivæ ex natura sua. Potentiae autem passivæ conuenit recipere, ergo &c.

Quātum ad secūdūm, dico q[uod] modus causalitatis materiae consistit in limitare, & restringere amplitudinem formæ, quam recipit. Pro quo aduerte, q[uod] si daretur forma receptibilis in materia extra materiam, haberet o[mn]i[m] perfectionem, & o[mn]i[m] gradum debitum naturæ suæ, vt si esset calor separatus, esset perfectissimus calor, ex hoc autem q[uod] recipitur in materia, necesse est vt proportionetur capacitat[i] materiae, ex p[ro]pt[er]i tñ q[uod] nō recipiatur secūdūm omne debitum sibi ex natura sua, sed secūdūm dispositionem materiae. Hinc est, quod formæ separatæ à materia, dñr habere quādam infinitatem, quia nullo modo terminātur nec artatur ex materia, ex opposito formæ materiales dñr finitæ, quia restringuntur ex diuersa capacitate. Dicimus igitur, q[uod] materia ideo est causa, quia recipit & sustinet formam. Ex hoc autem q[uod] recipit formam, ad ipsam consequitur talis modus, qui est limitare formam, & per limitare, non intelligas quod materia aliquid det formæ, nec influat, nec perficiat formam, sed limitare formam, est recipere eam proportionaliter capacitat[i] suæ, & nō em totū esse debitum naturæ talis formæ. Et in his stat causalitas, & modus causalitatis ipsius causæ materialis, p[ro]ut distinguitur cōtra alia g[ener]a causalium. Et aduerte, q[uod] in hac determinatione secutus sum doctrinam Capr. in 1. sent. dist. 43. q. 1. art. 1. ad argumēta facta contra tertiam cōclusionem in primo loco.

Quantum ad tertium aduerte, tria dubia quæ consurgunt contra determinationem factam.

Primo videtur, q[uod] materia nullo modo sit causa, q[uia]m materia vt materia potentialitatem dicit, potentialitati autem repugnat causalitas, q[uia]m causare supponit esse actu. Cum igitur materia, vt materia nō habeat esse actu, nullo modo est causa.

Respondetur potentialitas, significat esse in potentia, q[uod] nō repugnat, nisi causalitati agentis, eo q[uod] vnumquodque est agens, in quantum est actu ex lib. 9. metaph. Agere n. supponit
k iii nit

QVINTI METAPHYSICÆ

nit esse, & causalitati formæ, eo q̄ forma est actus & dat esse actu. Non autem repugnat causalitati materiae, eo q̄ materia est causa in quantum est receptua formæ, esse autem receptuum, dicit potentiam passiuam & esse potentiale, nec repugnat causalitati cause finalis, ut declarabimus infra, agentes de causalitate finis.

Secundo, non videtur quod sustentare formam sit de causalitate materiae, nam si esset de causalitate eius, ergo omnem formam in se receptam sustentaret, hoc autem est falsum respectu animæ intellectuæ, quæ non pendet à materia, ppter sui incorruptibilitatem.

Respondetur, licet sustentare formam conueniat materiae ut est receptua formæ, nō tñ eadem rōne nec eodem modo respectu cuiuscunque formæ. Nam quo ad formas educatas de potentia materiae, sustentat eas, quo ad esse, & quo ad actu informandi, qm̄ si separantur à materia desinunt esse, & desinunt informare. Quantum autem ad animam intellectuam, non sustentat eam quo ad esse, supposito. n. quod sit incorruptibilis, separata à materia adhuc stat inesse, vtrum verò sit incorruptibilis manifestauimus in libro de anima, & iterum manifestabitur in libro 12. metaphysic. ad mentem Arist. sustentat autem eam quo ad actu informandi, eo q̄ separata non est actu forma corporis. Dicemus ergo, q̄ causalitas materiae consistit in receptione formæ, & sustentatione eiusdem quo ad esse, vel quo ad actu informandi.

Tertio, non videtur quod materia habeat limitare formam, omne. n. quod ex sui natura habet esse limitatum non indigere aliquo extrinseco limitante. Sed omnis forma creata, siue materialis, siue immaterialis, cum sit finite & determinata naturæ ex sui natura habet limitatum esse, ergo &c.

Rñdetur, esse limitatum sumitur dupliciter. Primo, ut op̄ponitur illimitato simpliciter, quod est absolute infinitum. & sic conceditur, omnem formam creatam habere esse limitatum, nec indigere aliquo extrinseco limitante, quasi q̄ ipsa sit simpliciter & s̄m se illimitata. Secundo, ut op̄ponit illimitatio s̄m quid, puta albedo ut tria; op̄ponitur summæ albedini, sicut limitatum illimitato s̄m quid. & sic nego oēm formam creatam h̄c esse limitatum ex sui natura, imo ex se habet

bet esse illimitatum & quid, quoniam si existeret, non recepta in materia haberet omnem gradum perfectionis conuenientis sibi ex natura sua. Ad hoc ergo quod limitetur ad certum gradum indiget materia, quae non recipit, nisi secundum quod est capax formæ, verum est ergo materia limitare formam. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Quæstio 3. In quo consistat causalitas formæ.

Alio vero species & exemplum. Tex. 2.

I N H A C quæstione tria agenda sunt. Primo, in quo consistat causalitas formæ, siue causæ formalis. Secundo, in quo consistat modus siue proprietas huius causalitatis. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum dico, quod consistit in hoc, quod est faciem rem existere actu, quæ prius erat talis in potentia. Pro quo aduerte, quod ut dicit Arist. in 2. physic. tex. 11. tam in artificialibus, quam in naturalibus, nihil est actu tale in specie sua, ante aduertum formæ in subiecto vel in materia, nullus. n. dicit lignum esse scānum, nisi receperit formam scani, neque carnem esse actu carnem, nisi habet formam carnis. Idem intellige in accidentalibus. Nō. n. aqua est actu calida, nisi per actualē receptionem caloris, ex hoc ergo quod nos videmus artificiata & naturalia composita, siue substantialia ut lapis homo, lignū, siue accidentalia. ut homo albus aqua calida &c. non prius transire ab esse potentiali ad esse actuale, quam habeant in se actu formam suam, deprehendimus formā ideo esse causam quia facit rem esse actu, quæ prius erat in potentia facit autē rem esse actu, quia dat sibi esse tale. Ex hoc autem quod facit rē esse actu, est constitutiva rei in sua propria & determinata specie & ab eadem sumitur differentia completiva diffinis. Dicimus ergo, quod causalitas formæ complectitur hæc omnia. Dare esse rei, facere rem existere actu, quæ prius erat in potentia. Constituere rem in propria specie, ex eo quod ab ipsa sumitur differentia specifica.

Quantum ad secundum aduerte, quod sicut modus causalitatis materiæ stat in hoc quod est limitare amplitudinem formæ, ut declarauimus in q. p̄cedenti, sic modus causalitatis formæ stat in hoc quod est artare materiæ, siue potentialitatē suam. Pro

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

quo aduerte, sūm doctrinam B. Th. in 1. parte q. 7. art. 1. q̄ ex receptione actuali formæ in materia, materia arctatur p̄ quāto ante aduentum huius formæ erat in potentia ad varias formas postquam autem hāc recepit, quādiu est sub ista, nō potest aliam recipere, aliter opposita disparata se compatetur in eodem, & id intellige nō solum de materia prima in naturalibus, sed & de materia artificiati, & de subiecto accidētis, nam postq̄ lignum est sub forma arche, nō potest aliā formā recipere, quādiu est sub illa, & postq̄ paries recepit albedinē, nō pōt alium colorē recipere, quandiu sub albedine steterit.

Artare ergo materiam, est proprietas consequens causalitatem formæ.

Quantum ad tertium, aduerte duo dubia. Primum est, contra causalitatem formæ. Secundum est, contra modum causalitatis.

Contra determinationem causalitatis arguitur sic, facere rem esse actu, siue dare esse conuenit causæ efficienti. Nam homo generās hominem, facit hominem esse actu, qui prius erat in potentia. Cum igitur debeant esse distinctæ, causalitates formæ, & efficientis, videtur fuisse male assignata causalitas formæ.

Respondetur vtrunque dat esse, sed diuersa ratione, nam forma dat esse formaliter, id est seipsa, & non per actionem, nam esse naturali sequella fluit à forma, efficiens autem dat esse effectiū per actionem quæ erigitur ab efficiente, vel sic, forma dat esse, vt quo, efficiens autem vt quod, vel sic, forma dat esse, vt principium intrinsecum, efficiens autem dat esse, vt principium extrinsecum.

Contra modum, siue proprietatem causalitatis, arguitur sic, si est proprietas formæ artare materiam, ergo artabis omnem materiam in qua recipitur, quod tamen est falsum, quoniam non potest forma cœli artare materiam cœli, complet enim, & omnino perficit ipsam, ita quod tantum perficit, quantum perfectibilis est.

R̄ndetur, & dico, q̄i hēc proprietas conuenit formæ particulari, quales sunt formæ inferiores, quæ nō adæquāt totam potentiam materiæ, forma autem cœli est forma vniuersalis, cōtinet n. virtualiter oēs formas inferiores materiales.

&

& ex sua vniuersalitate terminat oem potentialitatem materie coeli. Potest etiam aliter dici, quod haec proprietas verisimiliter respectu cuiuscunque materie capacis plurium formarum successivæ, quod non conuenit materie coeli, supposito quod sit alterius rationis a materia inferiorum. De hoc autem loquemur in lib. 8. Haec de praesenti quæsto dicta sunt.

Quæstio 4. In quo constat causalitas causæ efficientis.

Amplius, unde principium permutationis
primum aut quietis. Textu 2.

I N H A C quæstione tria agenda sunt. Primo, pertractabitur quædam opinio quam non credo veram. Secundo, pertractabitur opinio quam credo esse de mente B. Thom. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod causalitas agentis, est in omnibus in eo consistit, quo posita est causa condistincta contra alia genera causarum, & quo remoto, nulla alia ratione est causa. Quid autem sic illud, est una opinio, quam recitat Herueus in 4. quolibet q. 8. Haec dicit, quod actio est causalitas agentis, quia agens actione agit. Item denominatur agens ab actione. Item quia actione posita, ponitur agens, & ea remota remouetur, ergo &c.

Sed haec opinio non est vera, quoniam causalitas agentis, non est effectus agentis, sed actio est effectus agentis, cum sit realiter idem cum re facta, ut probabitur in lib. 9. ergo &c. Major autem sic probatur, causalitas agentis est ratio ipsi agenti, ut sit causa. Sed ratio rei precedit omnem effectum suum, ut patet, ergo &c. Præterea, remota actione, adhuc stat causa agens, & efficiens, nam de rana genita, adhuc est verum dicere, quod pender a sole, ut ab efficiente, ergo in actione non stat causalitas agentis. Et ad rationes huius opinionis, respondeatur uno verbo, quod concludunt actionem, siue in praeterito, siue in praesenti, siue possibilem in futuro, esse necessario requisitum in causa efficiente, non tamen concludunt, quod sit primum praestans causalitatem efficiendi, sicut non datur mouens sine motu, tamen non dicitur primo mouens propter motum, sed propter potentiam motuam, nec est verum, quod remota actione actuali, remouatur causa agens, ut diximus de rana genita, sufficit, ut quod actio sit vel fuerit, vel possit esse.

Quan

QVINTI METAPHYSICÆ

Quantum ad secundum aduerte, q̄ apud Thomistas causalitas agētis consistit in hoc, q̄ est efficere vel producere rē, siue ēm totam substantiam, siue ēm partem, siue ēm accidens. Primo, dī efficere vel producere rem: qm̄ in hoc distinguitur à materia, cuius causalitatem, diximus, consistere in recipere formā, & distinguitur à forma, cuius causalitatem, diximus, consistere in hoc, q̄ est dare esse formaliter ei cuius est forma, & distinguitur à fine, cuius causalitas, vt dicemus, cōsistit in hoc, q̄ est esse id gratia cuius, &c. Et aduerte, q̄ h̄c tria vñr esse idem, dare esse rei productiū, & nō formaliter. Deducere rem ad esse, efficere rem, & per vnumquodque isto re solemus manifestare causalitatem agentis, vt distinguitur ab alijs gñibus causarū. Dicitur secundo, siue ēm totam substantiam, qm̄ agentium quoddam producit totam rem, vt agens primum. Quoddam producit partem, puta formam, vt agens naturale, quod materiam supponit in gñatione substanciali. Quoddam producit tm̄ accidens, vt ignis calefaciens aquam in gñatione accidentalī. Item aduerte, q̄ ly efficerē rem multipliciter cōtingit. s. cum nouitate esendi, vt si mundus est productus in tpe, vel sine nouitate, vt si mundus est productus ab æterno per simplicem emanationem, quæ est propria actio Dei, vel per motum, & mutationem instantaneam, quæ cōueniunt agenti naturali p gñationem substanciali, vel p solum motum, vt qn̄ agens supponit rei substanciali, causans in re quātitatem, vel qualitatem, &c. Et aduerte, q̄ in hac determinatione securus sum doctrinam Herucci in 2. quolibet q. i. vbi inuestigat causalitatē cause efficientis, & finalis, & hanc viam puto esse ad mentem B. Th. vt patet in 5. metaph. in expositione tex. 2. ibi, & adiuicem causa, vbi exponens inquit, efficiens est causa finis, finis aut̄ est causa efficientis, efficiens est causa finis, quantum ad esse quidem, q̄a mouendo, pducit efficiens ad hoc q̄ sit finis, finis aut̄ est causa efficientis, non quantum ad esse, sed quātum ad rōnem causalitatis. Nam efficiēs est causa inquātum agit, non aut̄ agit, nisi causa finis, &c. & intendit per agere, rem efficere, vel ad esse producere, vel tribuere esse effectiū, & non formaliter.

Quantum ad tertium, aduerte duo dubia quæ insurgunt contra determinata.

Primo,

- Primo, videtur, quod secunda opinio coincidat cum prima, nam hæc videntur esse idem. Actio, agere, efficere rem, dare esse effectiæ, causare effectiæ, sed per secundam opinionem, causalitas agentis consistit in agere, siue efficere rem, ergo consimiliter consistit in actione.

Respondeatur, cum actio, & agere, siue efficere se habeant ut abstractum, & concretum, dico, quod differunt quantum ad modum significandi, actio enim significat formam, quæ est actio, agere autem significat habere actionem, & efficere rem, significat habere efficientiam super rem. Ad argumentum, ergo nego, quod sunt idem, quantum ad modum significandi, & ideo non inconuenit, quod inconcreto dicant causalitatem agentis, non autem in abstracto.

Secundo, videtur, quod efficere siue agere rem, non dicat causalitatem agentis, nam causalitas agentis, verificari debet de quolibet agente, sed efficere rem non verificatur de quolibet agente, dicemus enim in lib. 9. quod sunt quædam agètia, quorum finis non est aliquid operatum, sed ipsa operatio, ut cibarizare, videre, audire, appetere. De his, ergo non est verum quod efficiant rem, cum nihil præter operationem efficiant, nec alieui effecto, siue producto dant esse, ergo &c.

Respondeatur efficere rem, principaliter verificatur de agente aliquid producente ultra actionem, quale est agens prius, & agentia naturalia, secundario autem verificatur de agente, nihil producente ultra actionem, quale est agens actione immanenti: nam actio immanens æquipollit rei productæ, & est verus effectus agentis in quo, & subjectiæ recipitur. Ad argumentum nego minorem. Ad probationem dico, quod respectu agentium quorum finis est ipsa operatio, res effecta, & cui agens dat esse, est ipsa operatio, cum sit effectus agentis, & sic patet, quod causalitas assignata agenti, verificatur de quolibet agente. Vtrum autem per actionem immanentem aliquid ultra actionem producatur, manifestabitur in lib. 9. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Q[uod]o 5. In quo consistat causalitas causæ finalis.

Amplius ut finis, hoc autem est, quod est cuius causa. Textu 2.

- IN H A C questione, tria agenda sunt. Primo, preponitur

QVINTI METAPHYSICÆ

tur quedam distinctio . Secundo, ponuntur duæ conclusiones responsiæ . Tertio, soluentur quedam argumentationes.

Quantum ad primum aduertere, quod finis potest ad diuina comparari . Primo, ad agens intendens, & operans propter finem . Secundo, ad media ordinata ad consecutio[n]em finis; prout sanitas potest comparari ad medicum, & ad medicinam .

Quantum ad secundum, sit h[ic]c prima conclusio . Comparando finem ad causam agètem propter finem, causalitas eius est esse illud, cuius amore, vel desiderio, vel delectatione aliquid agitur ab alio . Hanc conclusionem primo declaro. deinde probabitur. Aduerte igitur, quod de natura finis est imprimere sui amorem , & inclinationem in ipso agente, quibus trahitur ad operandum, & id patet ad sensum , nisi enim finis alliceret agentem, agens non ageret , & propterea consuetum est dici, quod finis mouet agentem . Aduerte insuper, quod ly agitur ab alio, non sumitur solù pro fieri ut distinguitur ab esse . Sed et pro eo quod est esse effectiæ ab alio, quod competit rei create finem totam suam durationem in esse , respectu primi ageris . Hanc conclusionem sic probo, causalitas finis, finis philosophum, ubique loquitur de fine est esse id, gratia cuius aliquid fit, sed esse id gratia cuius non est aliud, quam esse illud, cuius amore aliquid agitur ab alio, & effectiæ habet esse ab alio, nam esse id, gratia cuius est esse amatum ab agente, esse amatum ab agente insert, quod ex amore agitur ab agente, ergo &c.

Secunda conclusio est . Comparando finem ad media ad finem, eius causalitas consistit in hoc, quod est dare rei ordinate in finem quandam bonitatem, & amabilitatem, ex hoc quod ordinatur in finem, præter eam quam habet ex natura sua . Hac sic declaro, sanitas desiderata ab infirmo , dat medicinæ dulci quandam bonitatem, & amabilitatem, in quantum ordinatur ad causandam sanitatem , ita quod etiam si non sit dulcis, immò abhominabilis, & fetida, amat[ur] & desideratur in ordine ad sanitatem, sublato autem hoc ordine, rejicitur ut quod horrendum . Idem experimur in quibusunque alijs medijs arduis, & difficilibus , que in ordine ad finem desideratum, minuunt difficultatem suam . Hæc conclusio adeo est manifesta omni videnti ratione, quod non indiget alia probatione.

Quantum ad tertium aduertere , tria argumenta contra determin

terminationem factam satis apparentia.

Primo, agere amore alicuius, conuenit agenti per intellectum, & voluntatem. Sed non omne agens est agens per intellectum, & voluntatem, ut patet de agente naturali, & irrationali, ergo non omnis finis correspondens agenti est illud amore cuius aliquid agitur.

Respondeatur, cū dicimus finem esse illud cuius amore &c. non sumitur ly amore pro actu appetitus sequente cognitionem, sed pro appetitu naturali impresso in omnibus agentibus, & mouentibus effectus suos in determinatum finem præstitutum sibi ab agente primo, quod est agens per intellectum, & voluntatem.

Secundo, imprimere amorem, & inclinationem in agente, dicit causalitatem causæ effectiæ, sic enim imprimere, est rem pura amorem efficere, ergo causalitas finis coincidet cū causalitate agentis, quod est falsum cum sint distincta genera causarum.

Respondeatur, imprimere amorem in agente dicit causalitatem effectiæ metaphoricæ, sed non propriæ. Metaphorica dico, quoniam finis trahit agentem, ac si esset causa effectiæ, non repugnant autem causalitas finalis, & causalitas effectiæ metaphorica, vel potest dici, qd non inconuenit idem habere causalitatem effectiæ, & finalem, diuersa tamen ratione, sicut non inconuenit, idem habere causalitatem formalē, & effectiæ, diuersa ratione. Nam calor in igne, dat igni esse calidum formaliter, & dat aquæ esse calidum effectiæ. Sic sanitas, in quantum imprimet sui amorem in infirmo, habet causalitatem effectiæ, in quantum est perfectiua infirmi, & propter ipsam suscipit medicinam, quam facit esse amabilem, habet causalitatem finis.

Tertio mouere supponit esse. Sed finis ut causa non semper est, quoniam plerunque actione agentis producitur, ut dicimus in q. sequenti, ergo non est verum uniuersaliter, qd finis moueat agentem.

Respondeatur. Ad motionem metaphoricam sufficit esse potentiale cum apprehensione, ad motionem realem requiritur existentia finis, & si non proximi, saltem præcedentis, verbi gratia. Sortes infirmus desiderat sanitatem, & hanc p-

pter

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

pter conseruationem sui in esse, & hanc propter filios paruit
hos, licet autem sanitas non sit, ipse tamen est, & filii sunt.
Ad argumentum ergo dico ad minorem, quod licet finis p-
ximus non semper sit, aliquis tamen præcedens est, & suffi-
cit, & dato quod finis proximus non sit in actu, est tamen in
potentia cum apprehensione, quod est possibilis acquiri, &
hoc sufficit. Aduerte tamen, quod id magis clarum erit ex
quæst. sequenti. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 6. Si finis est causa ut habet esse in anima
vel extra animam.

Amplius autem quemadmodum finis. Textu 2.

I N H A C quæstione pertractandæ sunt opiniones, &
secundum tertiam determinabitur quæsitus, deinde soluen-
tur quædam argumenta.

Prima opinio est Auic. in lib. 6. suæ metaph. cap. 15. qui ta-
net, qd est causa ut habet esse in anima, & probat duplii rōne.

Primo, finis ut habet esse actu extra animam est causatus;
cum est effectus agentis propter finem, ut sanitas causata in in-
fimo, ergo non est causa.

Secundo, ideo finis est causa, quia est causa quod aliae cau-
sa causent. Nam propter finem intentum agens agit, & for-
ma dat esse, & materia recipit formam, sed postquam produ-
ctus est finis non est causa quod aliae causent, quoniam iam
causarunt, ergo &c. Hanc opinionem communiter sequun-
tur moderni Thomistæ, vnde & Paulus Soncinus in 5. meta-
phys. q. 3. idem probat quatuor rationibus, quæ coincidunt
cum rationibus Auicennæ, verum quid veritatis continet
hæc opinio declarabitur in tertia opinione.

Secunda opinio est cuiusdam moderni, qui dicit duas esse
conditiones finis. scilicet mouere agentem ad operandum ut con-
sequatur finem, & quietare desiderium agentis, quantum ad
primam conditionem, dicit, quod finis mouet, non ut produ-
ctus ad extra, sed ut habet esse in anima per apprehensionem,
& probat ut probauit Auicen. Quantum ad secundam di-
cit, quod necesse est ipsum esse actu, & acquisitum ab agente.
Nam donec producibilis, aut acquisibilis est non quietat, ut
patet de mercatore non quiescente, donec lucrum fecerit.

Sed hæc nihil sunt ad rem. Non enim finis ut causa ha-
bet

bet quietare, sed mouere agens, & facere media amabilia. Quietare autem consequitur sui productionem, siue acquisitionem. Non differt ergo haec opinio à prima quantum ad id in quo consistit formaliter ratio causalitatis finis.

Tertia opinio, quam reproto veram, & resolutam ad men tem B. Th. & Cōment. dicit, q̄ finis complectitur duo. Primo, id per quod est causa. Et est illud per quod mouet agēs. Secundo, illud sine quo non moueret agens, & dī conditio necessaria requisita. Causa finalis habet primum ab esse rea li ad extra producibili, vel acquisibili. Puta, sanitas possibili realiter causari in infirmo, est id q̄ mouet medicum. Ideo n. medetur, ut sanitatem potentialem reducat ad actū, & athleta pugnat, ut acquirat brauium propositum, & m̄ aut̄ habet ab esse in anima. Nam si medicus non apprehenderet sa nitatem, ut possibilem causari in Socrate, & postquam erit producta, perficiet Socratem, non moueretur ad medēdum, & athleta, nisi apprehenderet se posse consequi brauium, nō decertaret. Behanc opinionem reproto magis resolutam, nec realiter discordat à prima, sed eam magis explicat. Sensu. n. prima opinio non est, q̄ finis sit causa solū quo ad esse in anima. Sed intendit, q̄ finis possibilis produci vel acquiri, ita tū q̄ sit apprehensus possibilis produci habet rōnem causæ.

Et aduerso, q̄ sequendo hanc determinationem, clare exponitur, & verificatur dictum Cōment. in 12. metaph. commento 35. vbi inq̄t forma Balnei ad extra, mouet vt finis. & vt est in intellectu agit desiderium. Sic exponitur, forma Bal nei pducibilis ad extra, vel attingibilis aliqua actione nra, mouet vt finis. i. habet rōnem causæ finalis, cuius est mouere agens. Ut aut̄ est in intellectu agit desiderium. i. & qm̄ nō potest causare desiderium in agente, nisi apprehendatur, ideo vt habet esse in intellectu agit desiderium. Ex esse ergo potentiali producibili, vel attingibili ad extra, habet quòd si finis, ex apprehensione autem, habet q̄ actu appetatur propterea dicitur apprehensio conditio necessaria requisita.

Quantum ad ultimum aduerte, quòd contra hanc determinationem sunt tria argumenta apparentia.

Primo sic, causa realis realiter refertur ad effectum suum, finis est causa realis, quia realiter causat, ergo inter finem vt est

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

est causa, & effectū suum, est relatio realis. Sed relatio realis, requirit extrema realia actu, vt dicemus ifra, ergo finis ut est causa, debet esse actu ad extra, & non solum in potentia.

Réndetur ad hoc, q̄ inter causam finalē, & suum effectū sit relatio realis, non sufficit solum esse potentiale ad extra, nec solum esse actu apprehensum: sed esse potentiale ad extra, vt stat sub actuali apprehensione, & dico, q̄ ut est producibilis, & actualiter apprehensus est sufficiens ad fundandum relationem realem. Ad argm̄, ergo nego illam p̄ntiam, ergo finis ut est causa debet esse actu ad extra. Hoc inquam nō est necesse, sed sufficit q̄ habeat esse potentiale cum actuali apprehensione. Ex his enim duobus simul iunctis tantam habet actualitatem, quanta sufficit ad relationem realem.

Secundo, sic causa non causat nisi inquantum est ens, eo quod causare supponit esse, ergo si finis debet esse causa, est necesse quod sit. Sed antequam producatur non est, ergo antequam producatur non potest esse causa.

Respondetur licet hic inueniantur plures responsiones, melior videtur esse ista, non tanta entitas requiritur in causa materiali, & finali, quanta in causa formalī, & effectuā: qm̄ in his requiritur esse actu, eo q̄ forma quae non est, non potest dare esse, similiter vnumquodque agit inquantum est actu. In materiali autem sufficit esse potentiale, eo q̄ materia est causa inquantum recipit formam. Recipit autem inquantum est in potentia, similiter finis est causa inquantum mouet agēs ad sui productionem, vel acquisitionem, ad hoc autem sufficit, quod sit apprehensus possibilis produci, & cū productus fuerit, sit bonum perfectissimum ipsius appetentis.

Tertio sic ex 2.phys.tex. 3. finis ut est causa, habet rationem optimi. Sed antequam producatur non habet rationē optimi, cum tantum habeat esse potentiale, ergo antequam producatur non est causa.

Respondetur. Non dicit Arist. quod habet rationem optimi, sed quod inter causas est optima causa, eo quod dat quodammodo causalitatem alijs causis. vnde dicitur esse causa causarum, stat autem q̄ habeat optimam causalitatem & tamen non habeat optimum esse, nisi post productionem, aut acquisitionem. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Quæstio

Questio 7. Si idem effectus numero potest produci à pluribus causis perfectis eiusdem ordinis.
Contingit autem multas eiusdem causas .
esse non èm accidens. Textu 2.

CIRCA hanc qónem aduerte, q̄ potest sub duplice sen-
su pertractari. Primo sic, vtrum idem effectus numero, possit
producere à pluribus causis perfectis & totalibus eiusdem ge-
neris & eiusdem ordinis, puta q̄ tres ignes quorum quilibet
est sufficiens ad producendum ignem B, possint producere i-
psum B. Secundo sic, vtrum effectus qui est productus ab A,
si esset productus ab alia causa, an esset idem numero. Vtq;
senſu intendo eam pertractare .

Quantum ad primum sensum duo agenda sunt. Primo, de-
clarandus est titulus quæst. Secundo, ponitur conclusio
responsiva.

Quantum ad titulum aduerte, quòd per ly perfectis & to-
talibus, intendo causas, quarum vna quæque est sufficiens ad
producendum effectum, ita q̄ non indiget alia causa concu-
lante , nam si indigeret alia, non totalis sed partialis esset. vt
duo trahentes nauem, per ly eiusdem generis intendo, quòd
omnes sint efficientes . vel omnes formales &c. Nam si vna
sit efficiens alia formalis, iam non sunt eiusdem generis, per
ly eiusdem ordinis, intendo q̄ omnes sint immediatæ & non
subordinate, vt duo homines generantes . Nam si vna sit uni-
versalis vt sol, & alia particularis vt homo, non est utraq; im-
mediata, nec sunt eiusdem ordinis.

Quaneum ad secundum, ponitur hæc conclusio responsiva, licet eiusdem effectus numero possint esse multæ causæ ,
non totales, non eiusdem generis, non eiusdem ordinis, non
tamen multæ totales eiusdem generis, & eiusdem ordinis .
Prima pars clara est, & ad sensum concessa. nam eiusdem tra-
ctus nauis contingit esse multos trahentes, eiusdem statuæ est
ex causa materialis, figura causa formalis artifex, cā efficiens,
eiusdem hominis geniti, causæ sunt Deus, sol, & homo. secū-
da aut pars sit probatur cōmuniter ab omnibus, & præcipue
ab Ant. And. in §. metaphys. q. 1. quem ad literam sequitur .
Paulus Sonc. in §. metaph. q. 6. Si eiusdem effectus &c. ergo
effectus à nullat alium causarum dependeret essentialiter, cō-

Quæst. lauel.

I seq

QVINTI METAPHYSICÆ

sequens est falsum, quoniam de ratione determinati effectus est, ut essentialiter, & per se à suis proprijs causis dependeat, quoniam effectus alicuius causæ est effectus. Consequentia autem sic deducitur, sint A, & B, totales, & eiusdem generis ac ordinis ipsius C. Tunc sic, C, non dependet ab A, quoniā cum sufficienter habet esse à B, totali causa sua, potest esse sine A, nec dependet à B, quoniam cum sufficienter habeat esse ab A, totali causa sua potest esse sine B, ergo C, non dependet ab A, nec à B, essentialiter. Et aduerte, q̄ h̄c ratioñ non valeret si A, & B, essent diuersorum ordinum, vt quæ sunt essentialiter subordinate, ut sol, & homo, quoniam ut determinavimus in 2. lib. omnes simul requiruntur in productione effectus, aliter non securaretur connexio causalitatis inter eas.

Quantum ad secundum sensum, præponitur quædam distinctio deinde conclusio responsua.

Distinctio est h̄c agens respectu alicuius effectus potest esse duplex, scilicet agens per se, & agens per accidens, agens per se est illud, quod ex sua virtute, & causalitate influit in effectum, ut ignis A, per suam formam influit in igne B, ab ipso producendo, deducens ipsum ad esse, agens autem per accidens, est illud quod nihil influit in effectu, ut musicus in quantum musicus ædificans, nihil influit in ædificato.

Conclusio responsua sit h̄c, licet effectus A, qui est à B, agente per accidens, possit idem numeri produci à C, agente per accidens, non tamen id verificatur respectu duorum agentium per se. Prima pars est communiter concessa, & ad sensum patet. nam idem leo qui occisus est à Platone, potuit occidi à Socrate, ex pñti eadem numero forma cadaveris causata à B, potuit causari à C, quia dispositio materialis quæ est in materia bonis, & virtute cuius generatur forma cadaveris est eadem numero à quounque bos interficeretur, pp q̄ oportet forma cadaveris eius, virtute genite ēt sit eadem, similiter Sortes componentes ligna per accidens generat ignē A, & si Plato esset componens eadem ligna generaret per accidens A, secunda autem pars, sic probatur à Capr. in 2. dist. 20. q. 1. ad tertium Scoti factum contra tertiam conclusionem, causa & effectus sibi proportionaliter correspondent, ergo sicut calidum est à calido, sic hoc calidum est ab hoc calico præcisum,

&

& hic homo, ab hoc homine præcisæ, aliter inter causam effientem, & suum proprium effectum non esset ordo per se, sed à casu, nec effectus determinatus haberet causam determinatam, sed in differentem, ex quo potest esse ab hoc agente, & ab alio. Alias probationes adducit Capræolus in eodem loco, quas omnes formalizat Paulus Soncinus in 5. metaph. q. 6. & tu vide eas ad placitum, ne tempus conteram. Et aduerte, quod haec conclusio consonat philosopho in 8. lib. metaph. tex. 52. ubi tenet, quod diuersitas effectuum prouenit pp diuersitatem materiæ proximæ, & pp diuersitatem agentis, p-prii. Distincta, ergo agentia non pnt eundem numero effectum producere. Præterea distincta agentia habent distinctas actiones, distinctæ actiones terminantur ad distinctos terminos, qui sunt effectus ipsarum actionum, ergo distincta agentia necessario producunt distinctos effectus, intelligendo de agentibus non partialibus, nec subordinatis, sicut hic intelligimus. Et aduerte, quod in epitomate in 2. de generatione in fine tenui oppositum, nunc autem melius considerans determinauimus pro parte negatiua.

Sed contra hanc determinationem sunt aliqua argumenta apparetia (& quidem contra primum sensum sic cōiter arguitur) sit minima materia combustibilis summæ disposita, & applicentur tres ignes quorum quilibet sit sufficiens ad generandum ignem A, ex dicta materia. Tunc arguo sic A, ignis aut generabitur ex distincta materia, aut non, si non, ergo agente naturali debite approximato, & materia debite disposita, non sequitur actio, quod est manifeste falsum, ut probabitur in lib. 9. Si sic, cum non possit assignari ratio quare sit magis ab uno igne, quam ab alio, sequitur quod à tribus generabitur quorum quilibet ponitur sufficiens.

Ad hoc argumentum, & Paulus Sonc. supra, & Capræolus ubi supra, quasi eodem modo multipliciter respondent, & omnes concedunt, quod illa materia igniretur, ego autem dic quod non, & causa huius non esset, quod dicti ignes non essent debite approximati, nec quod materia esset indisposita, sed quia implicaretur contradictione, scilicet quia daretur effectus, quia nulla causarum suarum dependerer, supposito (ut supponitur) quod quelibet earum efficitur totalis, & sufficiens.

Iij Contra

QVINTI METAPHYSICÆ

Contra secundum sensum, arguitur sic, idem effectus numero est corruptibilis ab hoc agente & ab alio, vt patet quod idem ignis potest extingui ab hac aqua & ab alia, ergo potest generari ab hoc agente & ab alio, tenet consequentia, q[uod] non videtur maior ratio hic quam ibi.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem dico, q[uod] est maior ratio hic quam ibi. Nam quod res desinat esse, continet pluribus modis, q[uod] autem producatur, contingit tantum uno modo, vnde videmus solum ædificatorem ædificare domum, quam contingit pluribus modis destrui. Præterea, si omnes causæ corruptiæ essent generatiæ, sequitur equum posse generari ab igne, & ab aqua, & à ligno, quoniam ab his omnibus potest corrumpi.

Item arguitur sic, si idem effectus numero puta Sortes genitus à Platone, non potuisse produci ab alio homine, ergo inter individua eiusdem speciei, esset ordo per se & essentialis, cuius oppositum probatum est in secundo libro: quoniam in per se & essentialiter ordinatis, non est processus in infinitum, individuis autem eiusdem speciei est processus in infinitum, quare &c.

Ad hoc respondetur, concedo q[uod] inter individua eiusdem speciei, est ordo per se causalitatis, in hoc sensu, q[uod] A, ita est à B, q[uod] non potest esse nisi à B, & B, ita est à C, q[uod] non potest esse nisi à C, &c. non tamen concedo q[uod] inter ea sit essentialis ordo, quoniam ut diximus in 2. lib. causæ essentialiter subordinari, sunt diuersarum naturarum, & una est formaliter perfectior altera, negatur ergo hæc consequentia A, est per se à B, ergo A, essentialiter subordinatur B.

Plura alia argumenta, solent adduci, quæ videbis in questionibus Marsilij super lib. primum de generatione in q. 8. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Quæstio 8. Si causæ sunt sibi inuicem causæ.

Et ad inuicem causæ sunt. Textu. 2.

CIRCA hanc q[uod] aduerte, quod difficultas stat in quibusdam inconuenientibus, quæ videntur sequi ex hoc textu, & sunt tria. Primo, si causæ sunt sibi inuicem causæ, ergo idem respectu eiusdem est causa & effectus, puta finis apprehensus possibilis produci mouet agentem, & ut sic respectu agen-

agentis est causa, in quantum autem producitur in esse, est effectus agentis, ergo finis est causa agentis & est effectus eiusdem. Hoc autem videtur inconveniens, quoniam cum causa sit prior effectu, sequitur quod idem respectu eiusdem sit prius & posterius, puta finis comparatus agenti, ut est causa agentis, est prior agente, ut autem est effectus agentis, est posterior agente, & augetur difficultas ex eo, quod causa est naturaliter prior effectu, & effectus naturaliter posterior ex quo sequitur, quod si idem respectu eiusdem est causa & effectus, ergo idem erit prius & posterius natura scilicet, quod videtur peccatis impossibile.

Secundo sequitur, quod cum effectus possit demonstrari per causam, si causæ sunt sibi inuicem causæ, quod efficiens potest demonstrari per finem, in quantum finis est causa efficientis. & finis per efficientem, in quantum efficiens est causa finis. Hoc autem est inconveniens, quoniam tunc demonstratio esset circularis, quæ non admittitur ex 1. poster.

Tertio sequitur, quod idem sit causa sui ipsius, nam finis est causa agentis, & finis causatur in esse ab agente, ergo finis causat seipsum. Tener consequentia ex illa maxima, Quidquid est causa causæ, est causæ, est causati à causa. Repugnat autem ex natura rei, idem esse causam sui ipsius, ergo &c.

Respondetur. Ad primum concedo, quod idem est causa & effectus, sed non in eodem genere causæ, vnde finis est causa agentis, ut finalis, & finis est effectus agentis, ut effectus causæ productius, & concedo quod idem est prius & posterius respectu eiusdem. sed non eodem modo, nec eadem ratione. Nam finis est prior agente & intentionem & desiderium. Prius enim agens intendit & desiderat finem, quam agat, est autem posterior quo ad esse actu, producit enim vel attingitur actione agentis, nec augetur difficultas, ex eo quod idem erit prius & posterius natura scilicet. Nam prius natura dicitur multipliciter, & pro nunc duo modi sufficient. Primo, aliquid est prius natura, quia est illud quod natura in sua actione supponit. Sic materia est prior natura, quam forma, & forma est posterior. & finis est prior natura quam agens, quoniam agens supponit finem, aliter non induceretur ad agendum. Secundo, aliquid dicitur prius natura quia est illud, quod natura

Q V I N T I M E T A P H Y S I C A E

prius intendit, ut perfectius. Sic forma est prior natura, ordinat enim materiam ad formam, & non econuerso, & agens est prius natura, quam finis, ut mouet, agens .n. ut agens est actu, finis autem ut mouet, est in potentia producibilis, vel acquisibilis; perfectius est autem esse actu, quam esse in potentia. Dico ergo non esse inconueniens idem esse prius, & posterius scilicet natura, dummodo sumatur prius, & posterius natura distinctis modis, unde finis, ut supponitur agenti, est prior natura primo modo assignato, ut autem est producibilis ab agente, est posterior natura secundo modo assignata.

Ad secundum concedo consequentiam, & nego quod sit inveniens, ad probationem nego, quod est demonstratio circularis, talis qualis reprobatur philosophus in t. poster. Nam illic reprobatur demonstrationem circularem in eodem genere causae, puta si demonstrarem A, per B, & B, per A, in genere causae effectiuae, si autem demonstratur A, per B, ut per causam finalem, & B, per A, ut per causam effectiua, non est inutilis demonstratio, nec tales reprobatur philosophus.

Ad tertium, negatur consequentia. Ad probationem dico, quod illa maxima non verificatur nisi in eodem genere causae, puta quia ignis est causa effectiua caloris in aqua, & calor in aqua est causa effectiua caloris manus, verae dicuntur quod ignis est causa caloris manus. In proposito autem licet finis sit causa agentis, & agens causa finis, non tamen in eodem genere causae; ut patet per praedicta, ideo non sequitur quod idem sit causa sui ipsius. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Quæstio 9. Si causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt.

Differunt autem instantum quod agentia quidem singularia simul sunt, & non sunt, cum his quorum sunt causae. Textu 3.

C I R C A hanc quæstionem aduerte, quod licet multis multa dicant, tamen habito sensu philosophi, non est magna difficultas, tria igitur agenda sunt. Primo, declarabitur sensus philosophi, ex quo apparebit quod hec conclusio est vera, causa in actu, & effectus in actu, simul sunt, & non sunt. Secundo, declarabitur, quod ex dicta conclusione, verificantur istæ duæ maxime, posita causa ponitur effectus. Remota causa, remou-

remouetur effectus . Tertio, soluentur quædam argumenta .

Quantum ad primum aduerte , q̄ sensus philosophi est iste, causa in actu, eo modo quo est causans, & effectus in actu eo modo quo causatur à causa, simul sunt, & non sunt, nam quædam est causa effectus in fieri, & inesse, & in conseruari, & respectu talis causæ clara est propositio philosophi, nam bene sequitur. Sol actu illuminat aërem, ergo aér, actu illuminatur, & econuerso, similiter valet, si arguatur negatiuæ . Quædam autem est causa solum in fieri, sicut ædificator respectu domus, & omnia agentia naturalia inferiora, & respectu talis causæ vera est propositio philosophi, solum in fieri, vel in causari. Nam bene valet. Hic ædificator ædificat hanc domum, ergo hæc domus ædificatur, similiter valet negatiuæ . Non autem valet quo ad esse, non n. sequitur. Sortes genitor Platonis est, ergo Plato est, nec econuerso . Stat enim genitorem esse, & genitum non amplius esse, & econuerso . Id autem non contingit in causa effectiva, & conseruativa, quoniam ipsa remota definit effectus omnino . Hoc modo se habent inferiora respectu motus coeli, quoniam illo celsante, destrueretur omnis generatio, & esse rerum compositarum corruptibilem, ut manifestabimus in lib. 12.

Quantum ad secundum aduerte , q̄ ex dicta declaratione patet veritas huius maxime . Posita causa ponitur effectus . Hæc est vera in hoc sensu, posita causa, eo modo quo est causa, ponitur effectus . Nam si est causa in potentia.i. potens causare, ponitur effectus in potentia.i. potest causari . Si est causa in actu, vel quo ad fieri, vel quo ad esse, vel quo ad conseruari, ponitur consimiliter effectus in actu, similiter verificatur ista . Remota causa remouetur effectus . Nā eo modo, quo est causa, siue in potentia, siue in actu, quo ad fieri, vel quo ad esse, si remouetur, remouetur, & effectus . Et aduerte, q̄ multe eos niunt circa hoc deceptiones, ex eo q̄ non sumuntur causa, & effectus quo ad causalitatem, sed quo ad entitatem, sicut aliqui arguunt . Sol est actu, ergo aér noster illuminatur . Constat q̄ hæc consequentia non valet, quoniam licet sol quo ad substantiam suam actu existat, tamen nō semper actu causat lumen in nostro aère, ut qn̄ est in opposito emisphærio, negatur ergo hæc pñtia, sol est actu, ergo est actu, causa .

QVINTI METAPHYSICÆ

Quantum ad tertium, aduerte tria argumenta apparentia.

Primum est, stat causam esse in actu & tamen effectum nū
quam esse actu, puta ignis actu calefacit lignum ut generet
ignem, dū calefacit supfundit aqua extingues ignē, quo casu
posito, patet causam esse in actu & tñ effectus non est actu.

Respondeatur, licet non sit effectus in facto esse est tamen
in fieri. nam illa calefactio ut ordinatur ad ignem generan-
dum potest dici factio siue generatio ignis sumendo genera-
tionem pro alteratione præcedenti, vnde dico, quod hæc cō
sequentia est bona, causa est in actu, ergo effectus vel quo ad
fieri, vel quo ad factum esse est actu, sufficit autem huius di-
functi alteram partem esse veram.

Secundo, omnis causa est prior suo causato, vt dictū est in
z.q.huius libri ergo repugnat causam esse simul, & non esse
cum suo causato. Simultas.n.& prioritas opponuntur.

Rūdetur, causa dupliciter sumit, vel quo ad entitatem suā,
vel quo ad relationem, ut refertur ad effectum. Quo ad entita-
tem est prior, quo ad relationem est simul. In s. quidem me-
taph. in q. 1. locuti sumus quo ad entitatem, hic autem loqui
mur quo ad causam, ut stat sub relatione ad effectum.

Tertio, si posita cā in actu ponitur effectus in actu vel quo
ad fieri, vel quo ad factum esse, ergo oē q̄ sit fieret ex necessi-
tate, q̄ est falsum, qm nulla esset productio contingens, ex cō
sequenti omne productum esset necessarium, cuius oppositū
probabitur in lib.6. Probatur consequentia, si hæc est vera,
posita causa in actu, ponitur effectus in actu, ergo est neceſſa-
ria illatio, quoniam omnis illatio vera, est neceſſaria, ergo il-
latum est necessarium, illatum autem est effectus, vel quo ad
fieri vel quo ad factum esse, ergo &c.

Respondeatur, hoc argumentum, si quid concludit probat
q̄ posita causa in actu, de necessitate ponitur necessitate pñae
effectus, in fieri vel in facto esse, ex hoc tamen non sequitur
omne fieri vel factum esse necessariū absolutæ, quoniam ne-
cessitas consequentia, non infert necessitatem consequētis;
vtrum aut à causa agēte necessario possit prouenire effectus
contingens, determinabitur in lib.6.vbi queremus, si prima
causa ageret de necessitate naturæ, an omnia euenirent de ne-
cessitate. Hæc de præsenti quæſito dicta sint.

Quæſit

¶ Quæstio 10. Si materia prima est propriæ elementum.

Elementum dicitur illud; ex quo componitur fes primo.

Et est in ea existentes, indiuisibili specie in aliam speciem. Textu 4.

CIRCA hanc q. tria agenda sunt. Primo, quid sentiat Comment. Secundo, quid sentiat B.Th. Tertio, si B.Th. re-aliter dissentit à Commentatore.

Quantum ad primum aduerte, q. Cōment. tenet partem affirmatiuam. Nam in fine cōmento 4. sic dicit. Manifestum est, q. verum elemētum est cōe omnibus cōpositis, quod est primum, ex quo cōponūtur omnia, & est existēs in unoquoque eoꝝ, & in quod dissoluūtur omnia, & istud elementum debet esse causa aliorū elemētorū, & hoc q. dixit, est materia prima, Hæc Cōment, & aduerte fundementum Comment, fuit, q. arbitratus est de rōne veri, & proprij elemēti esse tñ tria. Primo, q. sit illud ex quo res primo componitur, Secundo, q. remaneat in composito. Tertio, q. non dividatur in priorem speciem, & qm̄ hæc tria propriissimæ seruantur in materia prima, ideo credidit ipsam esse verꝝ, & propriæ elemētum, quatuor aut corpora simplicia esse elementa s̄m fāmositatem, & præcipuæ qm̄ antiqui credebant ipsa esse prima componētia simpliciter, non n.peruenerunt ad cognitiōnem materiæ primæ, vt patet ex 1.lib.huius scientiæ.

Quantum ad secūdum aduerte, q. B. Th. in expositione hu-
ius tex. tenet partē negatiuam, & fundamētum suum fuit, qm̄ ylra tres cōditiones assignatas in opinione Cōment. arbitratur elemētum includere quartam. s. q. habeat aliquā spe-
ciem, ita q. sit corpus, sed nō sit resolubile in priora corpora,
quæ sint distinctarū specieꝝ, siue naturarū, & quia materia pri-
ma præcisæ sumpta, nō habet aliquam speciem, nec est cor-
pus, ideo licet nō sit resolubilis in priora, tñ non est verę ele-
mētum, & sensus quidem B.Th, v̄ magis cōformis literæ.
Dicit.n.philosophus, indiuisibili specie in aliam speciē, ly
aliā v̄ presupponere, q. habeat propriam speciē, & ideo te-
nēdum est diffinitionem elemēti datam ab Arist.non p̄prię
cōuenire materiæ prime, sed quatuor corporib.simplicibus.
Quan

QVINTI META PHYSICÆ

Quantum ad tertium aduerte, φ Paulus Soncinas in 5. me taph. in expositione huius tex. arbitratur B. Thom. non dissentire à Coment. & adducit dictum B. Thom. in 1. de cœlo. lect. 18. vbi dicit, φ materia prima est elementum, & qm̄ hic exponens præsentem tex. dicit oppositum. (Sic enim inquit. Quartum est ut dicat aliquam speciem, quæ nō diuidatur in species diuersas in quo differt elementum à materia prima, quæ nullam habet speciem) ideo Paulus conatur exponere hoc dictū, & dicit φ B. Th. accipit elementū fm̄ cōm̄ vsum loquendi, fm̄ quem consueimus appellare elementa, quatuor corpora simplicia. Quæ dñr simplicia, non φ sint omni no sūnplicia, componuntur enim ex materia, & forma, sed quia non componuntur ex prioribus corporibus.

Sed φ pro veroque dicto non habeat mentem B. Th. declaro, & primo ad auctoritate B. Th. in 1. de cœlo, dico φ B. Th. illuc accipit elementum similitudinariæ. Nam in tex. 91. philosophus dicit tribus .n. entibus elemētis corporalibus, quæ sunt cœlū terra, & intermedia &c. Constat aut, φ cœlum nō est propriæ elementū, cum non veniat in veram compositionē alicuius, nisi ipsius vniuersi. Quod quidem nō est totum ex cōpositione, sed ex ordine. Sicut ergo Arist. impropriæ dicit cœlū esse elementum, sic B. Th. dicit materiam primam esse elementum. Præterea dicit illuc B. Th. φ philosophus accipit elementum pro quounque corpore simplici, & dī elementum corporale, ad dñiam materiæ primæ, quæ est elementum, sed non corporale, prout consideratur ab illo omni forma, hæc illæ. Accipit ergo omne simplex, ex quo res componitur, posse dici elementum. Sed hoc est accipere elementum large, ut etiam illuc dicit B. Th. cū ergo hic in 5. metaph. scrutetur elementum secundum propriissimam rationem, & in 1. cœli in tex. 91. loquatur de elemento large dicto, nō debemus facere fundamentum super dictum in 1. cœli, sed super dictum hic in 5. metaph. Constat autem, quod hic negat materiam esse elementum. Quare &c. Quod est expositio, quam dat dicto B. Th. in 5. metaph. nō valeat, sic declaratur, philosophus, & B. Th. diffiniunt elementum in suo propriissimo significato, ergo falsum est, quod sumat elementum fm̄ cōm̄ vsum loquendi, & confirmatur, qm̄ philosophus illuc exempl

exemplificat de p̄p̄ijſlimis elementis in diuersis ḡnibus, vt in vocib⁹, & ſyllabis, & in deſcriptionib⁹ geometricis, & in deſmoſtrationib⁹. Tenendum eſt ergo, q̄ b. Th. diſſentiaſ à Cōment. quia ſ. non concedit materiam primā dici elemen- tū, niſi ut quoddam ſimplex, & prium cōponens. Sed verum elementum ultra hoc requiriſ q̄ habeat propriam ſpeciem, quod non verificatur de materia prima fm se conſiderata.

Et aduerte, q̄ Iand. in ſ. metaph. q. s. p̄ defenſione Com- ment. ſic arguit. Qn aliquod p̄diciatum vniuocum cōuenit cauſæ, & cauſato, prius conuenit cauſæ, quām cauſato. Sed eſ ſe elementum, & ſubſtare conuenit mixtis, & ſimplicibus, & materiæ prime, & omnibus alijs conuenit p̄ materiam pri- mā, qm̄ eſt prium ſubiectum, ergo materia prima prius, & magis proprieſ eſt elementum quām corpora ſimplicia.

R̄ndetur non eſt idem eſſe elementum, & ſubſtare, nā ſub ſtare conuenit alicui inquantum eſt in potētia paſſiuā, & q̄a materia prima, eſt proprieſ potentia paſſiuā, ideo prius cōue- nit ei, & ſi conuenit alijs conuenit inquātum participant po- tentiam paſſiuā. Sed eſſe elementum, conuenit rei ſimpli- habenti aliquam determinatam ſpeciem, non diuſibili in di- uerſas ſpecies, & quoniam materia prima nullam habet deter- minatam ſpeeiem ex ſe, prima autem corpora componibilia adiuiuicem habent determinatam ſpeciem, & ſunt indiuſibi- lia in diuerſas ſpecies, ideo illa ſunt p̄p̄ie elementa, materia aut̄ prima improprieſ, ad argm̄ ergo concedo, q̄ ſubſtare pri- mo conuenit materiæ prime, & ſi inferatur, ergo & eſſe ele- mentum, nego ꝑntiam, quam non probat, deceptus eſt aut̄ Iand. quoniam arbitratur cui primo conuenit ſubſtare eidē primo conueniat eſſe elementum, quod eſt falſum, ut decla- rauimus. Hęc de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Questio 11. Si philofophus ſufficienter enumerauit omnes modos naturæ.

Nam quidem dicitur vno modo naſcentium generatio. Textu ſ.

C I R C A conſiderationem de n̄l, ſatis immorati ſumus in 2. phys. ſupererit nunc declarare q̄ pluribus modis dī, q̄ hic dī à philofopho, nec tamē p̄p̄ hoc fuit diminutus, quoniam non aſumpliſt prouinciam declarandi omnimodā multipli- citatem

QVINTI METAPHYSICÆ

citatem terminos & cōium, qui cadunt sub consideratione metaphysici, sed solum ut expedit metaphysico, cuius signum est q̄ agēs de modis entis non enumerauit oēs; non n. distinxit per respectuum, & absolutum, per finitum, & infinitum, & agens, de substantia non posuit expresse modum, ut dī de materia, pro vniuersali igitur doctrina numerabimus oēs modos quibus solet dici natura, & in summa sunt decē. Primo, natura dī ḡnatio viuentium, quasi nascitura, vel à nativitate dicta, & hic modus satis patet in textu. Secundo, natura dī illud, q̄ est intrinsecum principium motus primo, & per se in re naturali, siue hoc sit materia, siue forma, & sic considerata est, & diffinita in 2. phys. Tertio, natura sumitur pro quacunque essentia, vel quidditate, ut cum dicimus alia est natura substantiæ, alia quantitatis, alia qualitatis, &c. Quartto, natura sumitur pro quacunque dīa specifica essentialiter distinguente, ut eum dicimus, natura hominis est esse rationalem, equi vero esse hinnibilem. Quintum, natura sumitur pro quacunque proprietate p̄tē rem inseparabiliter, sicut dicimus homo natura. i. naturali icknatione scire desiderat, natura lapidis est descendere, ignis aut ascendere. Sexto, natura sumitur pro causis motuīs vniuersalibus ipsius vniuersi, tam intellectualibus, quam corporalibus, sicut cū dicimus tota natura comparatur Deo, ut inſtrm̄ principalī agenti. Item cum dicimus conseruatio speciei est per se intenta à natura. Item cum dicimus, corruptio, & mors sunt intentæ à natura vniuersali, non aut particulari. Septimo, natura sumitur pro essentiali rebus ordine, concurrentiā per se, & principaliter ad perfectionem vniuersi, ita q̄ talis ordo est firmatus, & immutabilis, ut cum dicimus solem stare, est cōtra naturam. Mortuum resurgere, est cōtra naturam. Dari vacuum, est contra naturam. Octauo, natura sumitur pro Deo nō in se confidato, sed prout est dirigens oēs causas secūdas in actionibus suis naturalibus, & inquātum est omnium motuum primū principium, iuxta ordinem rebus institutum firmum, & stabilem, ut cum dicimus natura instituit solem declinare ab equinoctiali, propter alternam ḡnationem, & corruptionē in inferioribus, vnde aduerte, q̄ in actionibus miraculosis, Deus non debet dici natura, sed naturæ dominator. Nono, natura

natura sumitur à medicis pro complexione, ut cum dicitur. Reubarbarum est calidæ naturæ. Aliqñ pro virtute formatiua, quæ deseruit gnatuæ, ut diximus in 2. de anima, ut cum dicimus, natura in generatione animalis incipit à formatione cordis, aliqui sumitur pro collo matricis. Decimo, natura sumitur apud philosophum moralem pro consuetudine, ut cù dicimus, natura veri regis est seruare subditos, tyranni autem natura est opprimere. Et adverte, q̄ hic modus concordat cum quinto. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, nec occurserunt apparentia argumenta, quæ indigeant solutione.

Quæstio 12. Si necessaria habent causam efficientem.

Horum quidem altera causa essendi necessaria:
horum autem nulla. **Textu 5.**

CIRCA hanc q. pro declaratione tituli, præpono duas distinctiones. Prima est. Necessarium est duplex, s. incomplexum, & complexum, incomplexum ut Deus, & entia incorruptibilia, & de his vtrum habeant causam effectiua dicemus in lib. 12. quando queremus si omnia præter primū habent esse effectiæ à primo. Aliud est complexum, & preceipue in primo modo per se, ut hominem esse animal, & de tali necessario queritur hic, & est sensus, vtrum sit aliqua causa effectiua, quæ facit hominem esse animal. Secunda distin^ctio est de causa, nam complexi necessarij, saltem in secundo modo per se, potest assignari causa formalis, puta q̄ homo sit risibilis, causa formalis est, quia est rationalis. Sed dubium est de causa effectiua, licet enim clarum sit, q̄ risibilitas causatur in homine à producente hominem: tamen adhuc dubitatur, vtrum hoc totum enunciabile, necessarium, hominem esse risibilem habeat causam efficientem. Pro resolutione igitur huius dubij tria agenda sunt. Primo, quia intendo sequi Herueum in quodlibet 1. q. 10. cuius sensum in hoc dubio reputo esse Thomisticum præpono alias distinctiones. Secundo, respondebitur per conclusiones. Tertio, soluentur rationes Pauli Soncinatis, qui in 5. metaphys. q. 10. tenet contra Herueum.

Quantum ad primum, præpono quatuor distinctiones. Prima est. Complexa necessaria affirmativa sunt triplicia.

Quæ-

QVINTI METAPHYSICÆ

Quædam cōponuntur ex terminis, qbus nullum correspōdet esse, vt chimera est chimera. Quæda ex terminis diuinis intrinsecis, vt Deus est infinitus, omnipotens, summum bonum. Quædam ex terminis significantibus ens productum, vt homo est animal. Secunda est, cōplexa necessaria 3. modo dicta, duplicitē cōsiderantur, s. quo ad habitudinem terminorum, & quo ad esse reale actū, pūca hoc cōplexum, homo est animal, potest considerari, pūt p̄dīcatum ex natura sua est aptū conuenire subiecto, siue homo, & aīal existante, siue nō, eo q̄ animal est de rōne hoīs, potest ēt considerari, pūt homo, & aīal sunt actū, & non potest esse homo actū, qn sit animal actū, & hēc cōnexio signatur per copulam, vnde hoc cōplexū. Actū homo est actū animal, est cōplexum reale actū, ex parte significati. Tertia est, necessitas complexorum potest esse duplex, s. absoluta, & connexionis, siue comparatio-
nis. Illud est necessarium absolutæ, q̄ fm se impossibile est aliter se h̄c, vt Deus est infinitus, illud aut̄ est necessarium connexione, q̄ non potest esse sine aliquo alio ad q̄ compa-
ratur in se, tñ potest non esse. Sicut nō potest esse cursus sine motu, nec homo sine aīali, nec subiectum, sine propria patiōne, & hēc non dñr necessaria absolutę, eo q̄ homo, & cursus, & similia in se considerata possunt non esse. Quarta est, sub-
iectum complexi necessarij, puta huius, homo est animal, po-
test considerari in sensu diuiso, vt considerando hominem,
vt hominem p̄cīse, & in sensu composito, vt considerando hominem, vt actū existentem, ita quod sicut album potest ac-
cipi pro subiecto albedinis, & album, vt stat sub albedine, sic
potest considerari homo, vt homo, & homo, vt existens.

Quantum ad secundum, ex his distinctionibus ponuntur quatuor conclusiones.

Prima conclusio. Complexum necessarium constans ex terminis, quibus nullum esse correspondet neque actuale, neque potentiale, non habet causam efficientem, probatur, omnis causa effectiva est respectu alicuius producti, vel producibilis, sed complexum constans &c. non est productum, nec producibile, vt patet, ergo &c.

Secunda conclusio. Cōplexa necessaria composita ex ter-
minis significantibus ens diuinum, nullam habent causam
effect

effectiuam probatur, quod Deus sit, nulla est causa, eo quod est penitus independens cum sit ens a se, ergo quod Deus sit Deus, & bonus, & sapiens, &c. nulla est causa effectiva: quoniam sua perfectio est sua substantia, quae non penderet ab alio.

Tertia conclusio. Complexa necessaria significantia ens productum, ut homo est animal, si considerentur in habitudine terminorum nullam habent causam effectivam, probatur talis habitudo est relatio rationis, ut declarabitur in lib. 6. cum disputabitur de ente vero, sed relatio rationis cum sit ens rationis nullam habet causam effectivam, declarabitur enim in lib. 6. quod ens rationis ut distinguitur contra ens reale, a nullo est effectivæ, & in nullo est subiectivæ, ergo &c.

Quarta conclusio. Complexa necessaria significantia ens productum, si considerentur quo ad esse reale actuale, habent causam effectivam, probatur, esse reale actuale huius complexi, homo est animal, homine existente, & animali existente, est ens reale actu, ut patet, ergo vel est ens increatum, vel creatum, non increatum, quoniam est Deus, ergo creatum, sed omne creatum habet causam effectivam, ut patet, ergo &c.

Huic rationi conatur respondere Paulus Soncinas, & dicit, quando dicitur homo est animal, ly est non significat aliquid ens reale, sed ens rationis, pro opus intellectus componentis, quod quidem competit homini, & animali, etiam si non essent in rerum natura.

Sed constat, quod non respondet ad propositum, quoniam sumere hoc complexum, homo est animal, in habitudine terminorum, est iuxta sensum tertiae conclusionis. Hic autem loquimur iuxta sensum quartæ conclusionis, quae requirit actuale esse reale, quod necesse est esse creatum, vel increatum, laborat ergo Paulus in æquiuoco: quoniam non attingit sensum Heruei pro quarta conclusione.

Sed dices, quae est causa effectiva huius complexi, homo est animal, quo ad esse reale actuale.

Rn. eadem causa quae dat homini, & animali existentiam, dat homini existere animal, & probatur sic. Quod convenit alicui sicut id quod est eodem modo, habet causam, sicut illud cui convenit. Sed ista complexa considerata secundum esse, actuale reale convenienter rebus, sicut illud quod sunt. Convenit enim homi

QVINTI METAPHYSICÆ

homini existere animal secundum quod homo existit; quia non potest aliter existere. Repugnat n. q. homo existat, & non existat animal, ergo hoc totum, homo est animal, eodem modo habet causam, sicut homo existens, & animal existens. Constat autem quod homo existens, & animal existens, habent causam effectuam, quia non existunt a se, ergo &c.

Et aduerte, q. huic rationi, quæ est Heruei, nescit Paulus aliter respondere, nisi negando maiorem. Dicit n. Ad tertium negatur maior, si id q. alteri conuenit sit ens rationis. Sed iterum deuiat a sensu Heruei. Non enim considerat Herueus in hac quarta conclusione necessaria complexa, nec sua componentia, quo ad habitudinem terminorum. Sed quo ad esse reale actuale, & sic patet quod maior non infringitur ad sensum Heruei. Patet enim quod complexa necessaria significativa ens productum, considerata quo ad esse reale actuale, non sunt ens rationis.

Quantum ad tertium aduerte, quod Paulus contra Herueum format sex rationes, ex quibus nonnullæ formaliter soluntur ab Herueo. Oës autem virtualiter ex distinctionibus datis. Prima, oë hñs causam agentem habet causam finalē, qm omne agens per se intendit finem propter quem agit. Sed hoc complexum, homo est homo, non habet causam finalē. Dicit enim philosophus in 7. metaph. tex. 59. Quærere propter quid homo est homo, nihil est quærere, ergo hoc complexum non habet causam agentem.

Respondeatur philosophus in 7. metaph. considerat hoc complexum in habitudine terminorum, & ut sic per conclusionem tertiam posicam supra, non habet causam efficientem, nec finalē. Dicit etiam potest quod Arist. in illo tex. non sumit ly propter quid, pro causa finali, sed pro. q. propter quid, in ratione demonstrandi prædicatum de subiecto. nam in 2. poster. enumerans quæstiones, quibus utimur in demonstracione dicit. Quærimus quatuor, quia est, propter quid est, si est, quid est, unde ly propter quid, potest dicere causam formale, ut propter quid homo est risibilis, quia est rationalis. Secunda, identitas quæ est inter hominem, & animal non habet causam efficientem, ergo hoc complexum, homo est animal, nulla habet causam efficientem. Cösequentia patet, probatur ans. Talis

Talis identitas est relatio rōnis , eo q̄ est eiusdē ad seipsum , relatio rationis est ens rationis , ens rationis non habet causam efficientem , eo quōd causalitas efficientis est causalitas realis . ergo debet terminari ad aliquod reale aliter terminus esset minoris entitatis , quām ipsa productio .

Rūdetur . Herueus virtualiter soluit hāc rationem . nam loquens de complexo necessario , significante aliquod possibile esse , vt rosam possibile est esse rosam , dicit q̄ possibilis non habet causam efficientem , sed fundamentum possibilis quōd est res possibilis produci , habet causam non quidem actu agentem , sed potentem agere . Sic dico in proposito . Illa identitas vt relatio non habet causam efficientem , fundamentum tamen identitatis , quōd est hominem existentem esse animal existens , habet causam efficientem , eam scilicet quæ est causa extreborum . Nam quodcuque agens facit quōd homo existat , & quōd animal existat , facit etiam q̄ homo existat animal .

Tertia , si per impossibile Deus non esset , nec aliqua creatura esset , adhuc esset vel , quōd homo est animal , eo q̄ propositio per se sūm Linconiensem est perpetuæ veritatis , ergo talia complexa non habent causam efficientem .

Rūdetur . Ans est falsum sumendo ipsum complexū quo ad esse reale actū , in quo sensu loquitur Herueus ad dictum Linconiensis , concedo quōd est perpetuæ veritatis , solum ex habitudine terminorū , & concedo quōd vt sic non habet causam efficientem . Sed non est ad propositum .

Quarta , Deum esse Deum , non habet causam efficientem . ergo hominem esse animal , non habet causam efficientem . Antecedens patet , & consequētia probatur , sunt æque necessaria , eo quōd sua opposita sunt quæ impossibilia . Implicant enim contradictionem . s . Deum non esse Deum , & hominem non esse animal .

Ad istam respondet Herueus , & dicit q̄ non sunt æque necessaria , nec sua opposita sunt æque impossibilia . nam ista . Deus non est Deus , est impossibilis in sensu diuiso , & in sensu composito . Diuiso quidem . quoniam Deus vt Deus , non potest non esse , composito autem : quoniam Deus vt exīs , non potest non existere . Hæc autem homo non est animal ,

Quæst . Iau .

m non

QVINTI METAPHYSICÆ

non est impossibilis in sensu diuiso, homo. n. vt homo , potest non existere, & per consequens non existere animal, est autem impossibilis in sensu composito : Impossibile est. n. quod homo vt existens, non existat animal.

Sed aduerte, q Paulus conatur hanc rñsionem infringere dicens . Hoc complexum . Homo est animal, non pot expo ni, per sensum cōpositum & diuisum . Primo, quia ibi no est aliquis terminus exponibilis per sensum diuisum & compo situm . Secundo, quia secundum B. Th. sensus diuisus & com positus non possunt inueniri, nisi in his quæ sunt abinuicem separabilia secundum rem vel secūdum intellectum . Sed ani mal cum sit de ratione hominis, non est separabile ab homi ne re, nec intellectu . ergo responsio Heruei nulla est.

Sed hæc non infringunt propositum . nam ad primum dico, quod ly homo est exponibilis per sensum diuisum & cō positum eo q potest considerari vt homo præcisæ , & vt homo existēs, idem dico de ly animal. Nam & ista, lapis est im materialis, est similiter exponibilis, quoniam potest conside rari vt lapis, & vt lapis intellectus . vnde dicitur esse falsa in sensu diuiso, & vera in sensu composito . Ad secundum dico, quod licet homo & animal præcisæ considerata, sint inseparabilia, tamen animal existēs, potest separari ab homine præ cisæ sumpto, licet enim homo vt homo , sit animal, non ta men homo vt homo, existit animal : quoniam homo vt ho mo, potest non existere . Hæc tamen est impossibilis . homo existens, non existit animal.

Quinta. Quod est commune possibilibus , & impossibili bus non habet causam efficientem . quoniam impossibilita non possunt fieri . Sed complexa necessaria sunt communia possibilibus & impossibilibus . quoniam ita est necessaria ista . Chimera est chimera . Sicut ista homo est homo, ergo &c.

Ad hoc respondet Herueus & concedit, non omne cōplexum necessarium habere causam efficientem, vt patet in con clusione prima & secunda, supra positis, non tamen ex hoc se quitur q nullum complexum necessarium habeat causam efficientem . vnde mirum de hoc homine qui non aduertit se impugnare Herueum rationib[us] solutis ab Herueo.

Sexta . Hoc complexum . Antequam rosa generetur, pos sibile

sibile est rosam esse rosam est, necessarium, & tamen non habet causam agentem, quia non dicit aliquod reale. Quod probatur, quoniam si dicit aliquod reale productum, vel est ipsa rosa & esse rosa. vel ista oratio, rosa est rosa. non primum, quia per casum rosa non est: non secundum, quia enunciabile distinguitur ab enunciatione.

Ad hoc respōdet Herueus & dicit, q̄ sicut rosa antequam generetur est ens possibile produci, ita habet causam agentem in potentia, similiter hoc complexum possibile est rosam esse rosam, consideratum ēm suum esse reale potentiale habet causam agentem in potentia, & quando dicit Paulus quod hoc complexum non dicit aliquod reale, si intendit reale actu, cōcedo, quia sumitur rosa antequam generetur, si reale potentiale, nego, & sua probatio non valet, non n. dicimus quod sit quid reale productum, sed producibile. Et sic patet q̄ opinio Heruei nullum continent incohēniens, nec declinat à via Thomistica in eo sensu, in quo illam pertractauimus. Hęc de præsenti quesito dicta sint.

Q U E S T I O N E I I I . Si diuīsio secunda vnius est logica.

Amplius autem alia ēm numerum sunt vnum. Tex. 12. ubi inquit B. Th. ponit aliam diuīsionem quae est magis logica. & supra exponens B. Th. tex. 8. dixerat. Primo, distinguit modos vnius realiter. i. ēm conditiones in rebus invenientias. Secundo, vero logicæ. i. ēm intentiones logicales.

C I R C A hęc q. aduerte, q̄ difficultas stat in declaracione quam facit philosophus circa modos vnius, tam in prima, quam in secunda diuīsione. nam in prima diuīsione, quę tenet realiter declarat tertium & quartum modum, per terminos logicos, vnde declarans tertium inquit, dicuntur autē vnum, quorum genus vnum, differens oppositis differentijs. Hęc quidem videtur declaratio logica, cum genus & differentia dicant intentiones secundas, similiter declarans quarum inquit. vnum dicuntur quorumcunque ratio indiuīsibilis, id est qua habent vnam diffinitionem, huiusmodi autem termini ad logicum spectant. In secunda autem diuīsione exponit primum & quarum modum, logicæ sed realiter. Primum quidem cum dicit, vnum numero sunt, quartum est una materia, quartum autem cum dicit, propor-

m i j tio

QVINTI METAPHYSICÆ

cione & quæcunque vnum proportione. Constat autem quod remoto quo cunque operæ intellectus aliqua sunt vnum proportione, puta 4. & 2.6. & 3. sunt vnum proportione quoniam conueniunt improportione dupla. Pro resolutione agitur huius dubij tria agenda sunt. Primo, declarabitur quomodo prima diuisio est realis. Secundo, quomodo secunda est logica. Tertio, soluetur quoddam dubium.

Quantum ad primum dico duo. Primo, quod nō inconuenit primam dici realem. sed non pure realem, secundam dici logicam, sed non pure logicam. quia tamen prima est magis realis, quam logica, ideo dicitur realis, & quia secunda est magis logica, quam realis ideo dicitur logica, & ut philosophus insinuaret primam non esse mere realem ideo in declaracione modo inserit aliquos terminos logicales, sicut sunt genus, dicitur diffinitio, ratio. Idem dico de secunda, quā vt declarer non esse mere logicam, inserit aliqua realia sicut sunt materia, proportio, & id quidem artificiose fecit, quia philosophus primus, & logicus, in subiecto & in omnium consideratione conueniunt, vt dicit in lib.4. & reputo hanc meiorem rationem, quæ possit assignari in praesenti proposito.

Dico secundo, quod aliquo modo potest saluari primā divisionem esse mere realem, & secundam mere rationis, sine logicam, eo quod prima datur per res primæ intentionis, quæ ponuntur remoto omni actu intellectus, secunda autem datur per secundas intentiones, & quidem quod prima detur per res primæ intentionis sic declaratur, primus modus est vnitatis continuitatis, quam constat esse in linea & in motu, etiam remoto omni actu intellectus, secundus modus est vnitatis formæ, præcipue in omogeneis, quam constat esse realem, ois enim pars aquæ est aqua, & omnis pars ligni est lignum, tertius modus est vnitatis generis, quæ quidem potest esse realis, si sumatur natura generis, non vt stat sub intentione vniuersalitatis, sed vt habet esse in re, puta animal, vt habet esse in homine & leone, pater. n. quod remoto omni operæ intellectus ad huc habet esse in eis, & licet non habeat aliquam indivisiabilitatem in speciebus, potest tamē fundare hunc modum unitatis, eo quod est apta ex se obiecti intellectui indistinctæ & sine differentijs, si vero sumatur pro intentione vniuersalitatis,

fis

sic est vñitas rōnis in natura generica . & iuxta talē intētionē ,
aſſignabitur particularis modus in ſecunda diuifione . Hæc
dicta ſint diſputatiæ, determinatiæ autem, melius eſt dice
re iuxta primū modum respondendī, primam, diuifionem
non eſſe mere realem . & per cōſequens, tertius modus erit
magis logicus quā realis . Difficile enim eſt videre apud Tho
mistas, quo natura generica, quæ nullā haberet vnitatem rea
lem in ſuis inferioribus, poteſt fundare modū realem vnius .
Quartus modus eſt vñitas diſfinitionis . Hic poteſt eſſe rea
lis, ſi conſideretur diſfinitio, vt dicit naturam & quidditatē
diſfiniti, eſt autem logicus, ſi conſideretur vt conſtat ex ge
nere & differentia . Quintus modus eſt indiuifibilitas in ſub
ſtantia, ita quōd maximē ſunt vnum quorum ſubſtantia nō
componitur cum alijs, nec ex alijs, ſicut eſt diſpositio primi
entis, in quo nulla eſt pluralitas realis abſoluta . Conſtat au
tem quōd hic modus eſt realiſſimus, quoniā ſimplicitas ſub
ſtantiae incompoſitae, non pendet ex actu noſtri intellectus,
patet igitur, quomodo prima diuifio vnius eſt realis .

Quomodo autem ſecunda diuifio ſit logica, declaro ſic .
De ſecundo, & tertio modo conſtat, qm̄ genus & species ſunt
termini ſecundæ intentionis . De primo aut, & quarto eſt diſ
ſicile videre ſtante tex. philoſophi, qm̄ qn̄ exponit primū mo
duſ, nō exponit per terminos ſecundæ, ſed primæ intētionis .
Hoc. n. quōd eſt habere vnam materiam, pertinet ad conſide
rationem realem, & non logicam . Aduerte igitur, q̄ ſi philo
ſophus expoſuifſet ly vnum numero, per hoc q̄ eſt eſſe ſingu
lare vel indiuiduum, ſua expositio manifeſte fuifſet per ſecū
das intentiones, verum quia conſiderauit philoſophus expo
ſitionem debere dari per manifeſtiora, datur autem per mani
festiora, ſi datur per principia ſua, principiū autem vnius nu
mero eſt materia, ad quam vt ad cauſam ſequitur ſingulare
& indiuiduum, ideo potius expoſuit per terminum primæ
intētionis, ad quem ſequitur ly ſingulare . Dico igitur quōd
primus modus eſt logicus, licet expositio non ſit formaliter
logica, ſufficit autem quōd ſit logica conſecutiæ, ſimiliter
diſſicile eſt ſaluare, quomodo quartus modus ſit logicus ſtā
te tex. philoſophi, dicit. n. vnum proportione quæcunque ſe
habent, vt aliud ad aliud . Conſtat autem q̄ talis comparatio
in iiij con

QVINTI METAPHYSICÆ

conuenit rebus ut res sunt, & nō solum ut cadunt sub nostra apprehensione, nam ex parte rerum. qualis est habitudo inter 4. & 2. talis est inter 6. & 3. Dico igitur cum Ant. And. quod hic modus potest esse realis. si considerentur proportionalia, ut res, & potest esse logicus, si cōsideratur modus p̄dicandi qui seruatur inter ea, modus enim p̄dicandi nō est sine operæ intellectus, quoniam p̄dicari, est per actum intellectus attribuentis aliquid alicui, vel remouentis aliquid ab aliquo. & sic dieo quod philosophus accipit vnitatem proportionis iuxta modum p̄dicandi, vnde est modus vnius logicus secundum hunc sensum, patet igitur, quomodo secunda diuisio est logica.

Quantum ad tertium aduertere, q̄ circa secundam diuisiōnem insurgit dubium, nam videtur insufficiens, quoniam nō solum aliqua sunt vnum numero, & aliqua specie & aliqua genere. & aliqua proportione, sed etiam differētia, ut omnes homines sunt vnum in rationali, & proprio, ut omnes asini sunt vnum in rudibili, & in accidente, ut omnes corvi, sunt vnum in nigredine. & tamen isti modi non assignātur à philosopho in secunda diuisione, ergo est insufficiens.

Respondetur & dicitur, q̄ omnes isti modi assignati sunt virtualiter in illis quatuor, nam omnis differentia vel est individualis, & sic quæcunque cōueniunt in ea, sunt vnum numero vel specifica, & sic conuenientia in ea sunt vnum specie, vel generica, & ab ea prouenit vnitas generica, vel analogica, & ab ea prouenit vnitas proportionis. Idem intelligendum est de proprio & accidente, quare &c. Hæc de p̄esen-
tū quærito dicta sint.

¶ Questio 14. Si hæc p̄positio vnum numero sunt, quorum est materia vna, est vera vniuersaliter, vel tantum particulariter.

Vnum numero sunt, quoꝝ est materia vna. Tex. 12.

CIRCA hanc q. aduertere, q̄ difficultas stat in hoc: si est vniuersaliter vera, cum intelligentia Saturni sit vna numero (est. n. singularis, aliter non moueret) ergo habet materiam, q̄ tamen est contra philosophum in lib. 12. qui tex. 29. dicit, oportet autem tales substantias esse sine materia, ergo nō est vniuersaliter vera, si autem est vera particulariter tātum, ergo

phi

philosophus non sufficienter notificat quid sit esse vnum numero, nam cum sumpserit prouinciam diuidēdi vnum in modos suos absolute & metaph. debuit etiam dare descriptionē & notificationem de eo, quod est vnum numero in omni genere entium, in quo inuenitur unitas numeralis. Ut igitur p̄sens quæslitum resoluatur, intendo pertractare tres opinio-nes. s.l. Comment. & B. Th. & Scoti.

Quantum ad viam Comment. aduerte, quod Comment. in 5.lib. & in commento 12. ibi, & vnum numero dicitur &c. intendit q̄ dictum philosophi sit verum vniuersaliter, nō n. concederet Comment. q̄ in abstractis sic vnum numero, sed principium numeri, vnde dicit in eodem commento, & differēcia inter illud, & vnum, quod est principium numerorum, est, quia hoc vnum est in materia, & vnum quod est principium numeri, non est in materia, hæc Comment. & debet sic intelligi, per ly vnum numero, intendit vnum quidditatiū, quod inuenitur in solis materialibus : & est principium numeri quantitati vel materialis, cum autem dicit vnum principium numerorum, accipit vnum transcendens, quod est principium numeri transcendentis, qui dicitur numerus formalis vel quidditatum : & hic inuenitur in abstractis, quæ p̄ priꝝ dicuntur unitates, & quidditates, & actus, propter sui p̄fectionem & simplicitatem. Dico igitur, quod apud Com-ment. esse vnum numero, modo exposito, & habere materiā vnam, conuertuntur, ita quod in quocunque genere inueni-tur vnum numero, ibi est materia vna, & econuerso, & negan-dum est secundum Commentat. q̄ in abstractis inueniatur vnum numero. in eis enī singulare dicitur unitas propter substantiæ simplicitatem.

Sed contra Comment. dupliciter arguit Ant. And. in 5.me-taph. q. 6. & 1. contra illud dictum Comment. vnum quod est principium numeri, non est in materia, nam hoc dictum, vel æq̄ pollet vniuersali negatiuæ, vel particulari negatiuæ, si pri-mo modo, ergo nullū vnum princ. numero & erit in materia, quod est falso, quia si nullum vnum princ. numerorum est in materia, nullus numerus est in materia, quod est fal-sum, nā numerus causatus ex divisione continui ex 3. physic. est in materia, si æquipollet particulari negatiuæ, ita q̄ loqua-

in iiii tur

QVINTI METAPHYSICÆ

eur de vno transcendenti, contra, illud vnum non tantum p-
priz est in rebus immaterialibus, sed etiam in materialibus,
nam cum vnum transcendens conuertatur cū ente, verum est
diçere de lapide, quòd sicut est ens, ita est vnuſ transcen-
der, secundo sic , in immaterialibus est aliqua vnitatis maior
vnitatis specifica, sed nulla alia est maior quam vnitatis nume-
ralis, ergo vnum numero est in rebus immaterialibus, maior
patet, quia aliquis angulus ita est vnuſ, q̄ non prædicatur de
pluribus, ergo est magis vnuſ, quam vnuſ specie.

Respondeatur. Ad primum possumus respondere dupli-
citer. Primo , quòd æquipollit particulari negatiuæ, ad pba-
tionem diceret Cōment. q̄ licet lapis sit vnuſ etiā transcen-
denter, tñ non denominatur vnuſ propriæ & vscitatem, nisi vni-
tate quantitatua, oppositum autem contingit in abstractis,
quæ veræ & proprie dicuntur vnum vel plura transcedēter.
Secundo dicitur, & forte melius , q̄ dictum Comment. non
æquipollit vniuersali negatiuæ, nec particulari negatiuæ, sed
est destruciuum cuiusdam, quòd prædixerat, nam dixerat an-
te, q̄ vnuſ numero.i. vnuſ quātitatiuum est in materia, ita
quòd non reperitur extra materiam. Destruens autem hoc,
de vno transcendenti dicit. Vnum principium numerorum,
non est in materia.i. non artatur ad materiam, sed reperitur
in non habente materiam. Et est simile, sicut si diceretur, sen-
suum est in materia, quoniam artatur ad materiam. Intel-
lectuum non est in materia : qm̄ non artatur ad materiam,
reperitur.n. extra materiam , sicut in intelligentijs, cum hoc
tamen stat quòd reperiatur in materia , sicut patet de anima
intellectiuā, quæ est forma materiæ .

Ad secundam dicitur, q̄ vnitatis numeralis pōt dupliciter ac-
cipi. Primo, vt distinguitur contra vnitatem specificam, & sic
conceditur esse in abstractis, & similiter conceditur quòd in
eis est vnuſ numero, prout distinguitur cōtra vnuſ specie,
nec vñquam negasset in hoc sensu Comment. vnuſ numero
ab abstractis . Secundo, sumitur vnitatis numeralis , p̄ hac vni-
tate quantitatua, & sic Comment. negat eam, & vnuſ nume-
ro, esse in abstractis . Ad argumentum igitur dico, q̄ conclu-
dit vnitatem numeralem, & vnuſ numero in primo sensu es-
se in abstractis, non autem secundo modo , in quo sensu lo-
que

quebatur Comment. Hæc pro opinione Cōment. dicta sīnt, quæ ut declarata sūt, non discordant à via Thomistica, ut magis patebit in immediate sequentibus.

Quātum ad viam B. Th. aduerte, q̄ arbitratur dictum philosophi esse verum particulariter tantum. s. in solis materialibus, eo q̄ ut ipse dicit exponens dictum philosophi, materia prima ut stat sub dimensionibus signatis, est principium individuationis formæ, & propter hoc singulare, habet ex materia q̄ sit vnum numero, hæc illæ. Cum autem singulare reperiatur in abstractis, in quib⁹ nō est materia, cōstat dictum philosophi non esse vniuersaliter, sed particulariter verum. Et cum arguitur, q̄ philosophus non sufficienter notificasset, quid sit vnum numero, rñdetur, q̄ sufficit philosopho notificasse per exemplum manifestum in his materialibus, non. n. describit ibi quid sit vnum numero. Tunc n. es-
set necesse, si id q̄ est habere vnam materiam, est descriptio, q̄ conuertatur cum eo quod est vnum numero. Exemplum autem non est necesse esse conuertibile cum eo quod notificat. Si autem quereras, quæ sit descriptio eius, quod est vnu numero vniuersaliter. Dico, quod est esse singulare, siue incommunicabile, siue hoc aliquid.

Sed aduerte, quod Ant. And. in 5. metaph. q. 6. conatur instare contra hanc determinationem B. Th. & sic arguit. In rebus immaterialibus, etiam secundum ipsum. s. B. Th. est vnum numero, & tamen ibi non est materia sub dimensionibus signatis, ergo non bene saluat dictum philosophi.

Respondetur Ant. And. decipitur in hoc quod credit philosophum, & B. Th. per ly habere vnam materiam, describi vnum numero, quod si esset verum, vtique sua instantia concludere, quoniam necesse est descriptionem conuerti cum descripto. Dico igitur, quod est exemplificatio, quam non est necesse conuerti cum exemplificato. Sicut si dicerem, fortis sunt, qui pugnant pro patria, & tamen pugnare pro patria, non conuertitur cum esse fortem, potest enim esse fortis, qui aduersam fortunam bene tollerat, qui pro virtute, pro amico, pericula aggreditur.

Quātum ad opinionem Scoti, aduerte, q̄ Ant. And. in 5. metaph. q. 5. & 6. tenet dictū philosophi, esse vel vniuersaliter,

ter,

QVINTI METAPHYSICÆ

ter, & q̄ly h̄re vnam materiam est descriptio conuertibiliā, cum ly esse vnum numero, & fundamentum suum est, quod materia non sumitur hic à philosopho, ut est pars compositi, sed vt est differentia individualis, quam appellat materiam totius, imaginatur enim, q̄ sicut est duplex forma, scilicet partis, & totius, quæ dicitur quidditas, ita sit duplex materia, scilicet partis, quæ est pars compositi, & ens in pura potentia, & materia totius, quæ opponitur quidditas, eo q̄ est extra rationem quiditatis specificæ, & hanc vocat proprietatem individualēm, & ponit eam principium individualiōnis, tam in materialibus, quam immaterialibus, & dicit quod de tali materia loquitur hic philosophus, vnde sic exponit dictum philosophi, vnum numero sunt, quorum est materia vna, id est dīa individualis, sed hanc imaginationem suam non aliter probat esse de mente philosophi, & ideo est nostrum inuestigare, si ex doctrina philosophi, debet admitti materia sub tali sensu.

Aduerte igitur, quod mens philosophi fuit loqui de materia, quæ est pars compositi, quod manifestabitur dupli ci via.

Primo sic. Illa materia quæ ex pluralitate sua causat pluralitatem numeralem, ex sua vnitate causat vnitatem numeralem. Sed materia quæ est pars compositi, ex sua pluralitate causat pluralitatem numeralem, ergo ex sua vnitate causat vnitatem numeralem. Mat. pater, quia eodem principio quod plurificatur ipso plurificato, remanet vna ipso non plurificato. Minor est philosophi in 7. metaph. tex. 28. vbi loquens contra Platonem de idēis dicit, quod genitans est sufficiens causa in materia, & loquitur de materia receptiua formæ, quam constat esse partem compositi, & subiungit, omnis vero talis species in his carnibus, & ossibus, Callias & Socrates diuersi quidem, propter materiam, diuersa nanque. scilicet eorum materia, super quem tex. dicit Cominent. in cōment. 28. causa in multiplicatione genitibilium ab uno genitante est multiplicatio materia, in quas agit, patet ergo, quod philosophus illic loquitur de materia partis, eodem modo intelligendum est q̄ loquitur hic in 5. lib. aliter non sufficienter declararet distinctionem, & vnitatem numeralem, si vteretur materia æquiuocæ.

Secundo sic. Materia in eo sensu est causa vnitatis, & pluralitatis numeralis apud philosophum, quā assignat per causam, pp. quam

quam primum principiu non plurificatur, ut patet in lib. 12.
tex. 49. Sed illic loquitur de materia partis, loquitur. n. de illa materia, quam in eodem lib. tex. 30. negauerat esse in mouentibus æternis, illam autem constat esse materiam partis. Dicit enim. Tales substantias, oportet esse sine materia. Quod si dicas, ly sine materia, sumitur pro hæc heitate. Hoc est contra ipm Ant. And. qui in intelligentijs concedit hæc heitatē, & quidem q̄ illic loquatur de materia partis, apertæ monstrat Cōment. qui in cōmento 49. dicit, & iam declaratū est quod in primo non est materia, non fuit aut declaratum nisi in tex. 30. in quo expresse loquebatur de materia partis, quam remouet ab intelligentijs, &c. patet igitur, quod positione de materia totius, quam Scotus ponit principium individuationis, fuit inuentio sua, sed non peripatetici.

Sed remanet dubium, nam si quæ habet unam materiam sunt unum numerō, ergo generatum, & corruptum sunt unū numero, & duo contraria erunt idem numero: quoniam contraria habent fieri circa idem, & ex primo de generatione, eadem est materia geniti, & corrupti.

R̄ndetur fm viam Thomist. non est eadem materia productum est principium individuationis, nisi remaneat sub eisdem dimensionibus, & quia apud B. Th. non remanent eadem dimensiones in genito, & corrupto, ideo non sunt idem numero. Ad illud de contrariis dico, ad hoc q̄ sunt unum numero requiruntur duo. Primo, eadem materia cum eisdem dimensionibus. Secundo simultas temporis, ita q̄ eadem generatione generantur, & qm̄ non simul tpe generantur, nec recipiuntur in materia, sed successivæ, ideo non sequitur, q̄ sint unum numero.

Sed Ant. And. instat, quod non requiratur simultas temporis, nam si talis simultas requiritur, sequitur, quod mathematica quæ abstrahunt à tpe, & à motu ex lib. 3. non possent esse distincta numero, quod est falsum, quoniam duæ lineæ rectæ sunt eiusdem speciei, & distinctæ solo numero.

Hæc inlantia nulla est, qm̄ mathematica fm esse naturale non abstrahunt à tpe, nec à motu, cum ponatur motus ad quantitatem, quando aut dicit philosophus in 3. lib. q̄ abstrahunt à tpe, & à motu, accipit mathematica vt cadunt sub cōfederatione mathematici, sicut declarauimus in 3. lib. in n. 1.

Hic

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

Hic aut̄ loquimur de vnitate numerali, & distinctione, quae rei competit secundum esse suum reale, & non ut cadent sub apprehensione nostra. Hæc de præsentis quæsto dicta sunt.

¶ Quæstio 15. Si materia signata, vel hæcheitas est principium individuationis in rebus materialibus.

Vnum vero numero sunt, quorum est materia vna numero. Textu 12.

I N H A C q. Thomistæ, & Scotistæ, diffusæ scribunt, resolutiæ autem procedendo, tangenda sunt fundamēta, & rationes vtriusque opinionis sustinendo Thomisticas, & soluendo oppositas, igitur agenda sunt quatuor. Primo, declarabitur titulus quæsti. Secundo, pertractabitur opinio B. Th. Tertio, opinio Scotti. Quarto, soluetur quoddam dubio.

Quantum ad primum aduertere, q̄ individuum materiale dupliciter considerari potest. Primo, vt res est. Secundo, vt reponitur in prædicamento sub specie specialissima, sicut species reponitur sub ḡne, in primo sensu, vt consideratio realis, in secundo est consideratio logica, & qm vtrunque sensum hic procedemus. Aduerte ēt, q̄ cum individuum duo includat, s. incōicabilitatem, & distinctionem ab alio, idem est querere, de principio individui, ac si queratur, pp quod natura specifica, quæ est ex se cōicabilis, sit incōicabilis in Socrate, & per p̄n sit hæc. Deinde pp quid Socrates h̄is hanc naturam incōicabilem, distinguitur à quolibet alio hoie, distinctione substantiali, & non solum accidentalii. Cum n. sortes sit hæc substantia, & reponatur in prædicamento substantiæ, sicut ens per se, non specificæ, sed numeraliter sumptu, querendum est, pp quid sortes vt hæc substantia, est vt an saltem natura omne suum accidens distinguatur à quilibet alio substantialiter. Non potest aut̄ dici, q̄ hoc distinctiuum sit quantitas, qm cum sit accidens posteriore sit substantia sortis. Nec pot̄ dici, q̄ sit substantia sortis cum quantitate qm ex his duobus non sit vnum nisi per accidens. Superponitur aut̄ individuum esse vnum per se, & hæc consideratio erit realis. Quantum autem ad considerationem logicam, querendum est, propter quid contrahitur species ad individuum vt reponitur in prædicamento, ita q̄ principium contractuum dicat totam naturam individui, & de eo p̄dicitur in recto.

Quan

Quantum ad opinionem B.Th. quatuor agenda sunt.
Primo, præponetur intentio sua. Secundo, declarabitur.
Tertio, probabitur. Quarto, soluetur quædam dubia.

Circa primum aduerte, q[uod] B.Th. considerans duo conuenientia in dividuo materiali, scilicet incoicabilitatem oppositam coicabilitati, qua coicatur superius inferiori, & distinctionem a quolibet alio, posuit materiam, & quantitatem esse principium individuationis, ut habeat incoicabilitatem ex materia, & distinctionem ex quantitate. Inuenimus autem in dictis eius aliquam q[uod] materia ut sit sub dimensionibus signatis, est principium individuationis, ut patet in expositione illius tex. 2. in 5. metaph. vnum vero numero sunt, &c. Aliquando quod materia in ordine ad hanc vel illam quantitatem, ut patet in tract. de principio individuationis. Aliquando q[uod] materia ut sub certis dimensionibus consideratur. In omnibus autem his dictis, non intendit aliud, nisi exponere quid intelligat per materiam signatam, unde dicit in lib. de ente, & essentia. Materia non quomodolibet accepta, est principium individuationis, sed solum materia signata, & dico materiam signatam, quae sub certis dimensionibus consideratur.

Circa secundum aduerte, q[uod] in declarando positionem B.Th. non concordant Thomistæ, nam licet per materiam signatam o[mn]is apprehendant materiam, & quantitatem, non tamen eodem modo. Quidam aliqui dicit, q[uod] per materiam signatam B.Th. intendit materiam cum quantitate, quasi vnum aggregatum. Sed hoc non potest esse, quoniam entis, & vnius per se, non est assignandum principium q[uod] sit vnum per accidens, sed aggregatum ex materia, & quantitate est vnum per accidens, cum sint res diuersorum generum, & praedicamentorum, ergo &c. Alij dicit, q[uod] materia signata importat materiam actu stan tem sub quantitate, ita quod oportet materiam iam habere quantitatem, si debet esse principium distinctuum individui a quolibet alio. Distinctio, non numeralis in his materialibus, primo & postea sit per quantitatem. Sed nec istud est verum. Quidam in via B.Th. in qua tenemus nullum accidens praecedere formam in materia, sequitur, quod in primo instanti in quo sortes per generationem habet primum sui esse, terminat generationem, ut compositionem singulare in genere substantiarum, & tamen in

vnu:

Q V I N T I M E T A P H Y S I C A E

illo priori nulla quantitas actu est in materia, nam quātitas pro forma corrumpenda in illo priori non est, eo q̄ forma corrumpenda tunc habet primum sui non esse. Ad cuius definitionem, & quantitas sua, & alia sua accidentia desinunt esse, similiter quantitas pro forma introducenda, tunc non est eo q̄ subsequitur formam substantialē ergo in illo priori nulla quātitas actu est in materia, & tñ in illo priori terminatur ḡnatio p̄cīsæ ut substantialis, cuius terminus est substantialia singularis, eo q̄ actiones sunt singulariū ex i. metaph. ergo singulare materiale est singulare ante oēm quantitatē receptam, & permanētem in materia, non est ergo necesse, q̄ materia signata includat actu quantitatem. Alij dicūt, q̄ materia signata dicit materiam cum potētia receptiua ita huius quātitatis, q̄ non alterius, quæ quidem potētia, & ordo determinatur sibi ab agente particulari, disponente materiā ad talem, vel talem formam, exigentem tantam, vel tantam quātitatem in materia pro sui dispositione cōseruatiua, & sic h̄y signata non addit aliquid reale super materiā in recto, sed ordinem ad talem quantitatē, sicut potentiaz materiæ, nō addit aliquid super materiam, distinctum realiter, sed tñ ordinem, vel respectum ad talem, vel talē formam. Qui respectus nō distinguitur realiter à materia, vt dicemus, agentes de relatione, & fundamento. Sic dico in proposito, & materiam signatam sic intellectam dicunt esse principium individui, quoniam si individuum diffiniretur, poneretur in eius diffinitione materia, vt receptiua huius quātitatis, & non alterius. & hic sensus meo iudicio verior est, eo quod ante omne accidens assignari potest principium distinctivum individui ut substantia est, & per hunc sensum soluentur multa argumenta aduersantium, vt patebit infra.

Circa tertium aduerte, q̄ positio sic declarata potest sic probari. Materiæ signatæ. i. vt habet potētiam ad hanc quantitatem, & nō ad aliam, repugnat primo cōicari, pluribus ergo ex se primo incōicibilis est. Sed quod est ex se primo tale, est causa, & principium q̄ aliquod aliud sit tale in quo reperitur. Sed materia signata est in quolibet individuo, cui cōuenit esse incōicibile, ergo per materiam signatam, vt per principium intrinsecum individuum, est incōicibile, & per con-

cōsequens indiuiduum est indiuiduum. Quod materie signa
tæ. i. vt respicit hanc quātitatem repugnet cōicari, probatur.
qm̄ ut sic, sit propria huius indiuidui, & exit rōnem materiæ
cōis. Proprio aut condistincto contra cōe, repugnat cōicari
sicut huic albedini. Quod aut hæc incōicabilitas conueniat
ex primo, probatur. Qm̄ quocunque alio circumscripto ab
indiuiduo materiali, adhuc remanet substantia incōicabilis.
Si aut auferatur materia signata, loquendo realiter, & nō lo
gicæ, non pōt assignari ratio, quare indiuiduum fiat incōica
bile, nam ex forma non habet, qm̄ formæ fm̄ se competit
cōicabilitas, ex materia fm̄ se non habet, qm̄ materia fm̄ se,
cōis est omni indiuiduo materiali, ex nullo aut cōi redditur
res incōicabilis, ex quantitate, & alijs accidentibus non ha
bet, qm̄ vt diximus supra, saltem natura subsequuntur sub
stantiam indiuidui, ergo hoc solum habet ex materia signa
ta, & per consequens ei primo repugnat communicari.

Sed dices, quod hæc ratio non probat totale principium
indiuidui, solum enim probat principium incōicabilitatis,
vel indistinctionis in seipso. Sed vltra hoc requiritur, quod
assignetur principium distinctionis à quolibet alio.

Respondeatur. Materia vt signata, est principium suffi
ciens vtriusque, ex hoc enim quod ponitur capax tantum hu
ius quantitatis, fit incomunicabilis, & indistincta, ex hoc
autem quod per agens disponens, respicit talem quantita
tem, & non aliam, signatur distinctio à quacunque alia ma
teria respiciente quamcumque aliam quantitatem, & per ta
lē distinctionem signatam in materia distinguitur indiui
duum à quocunque alio.

Circa quartum aduerte, quod contra prædicta, quædam
insurgunt dubia, & primo contra dicta immediate, & argui
tur sic cum hæc signatio in materia secundū te causetur
prout materia respicit hanc quantitatem, quæro aut hæc
quantitas supponitur esse actu in materia, aut non, si sic, op
positum dictum est supra, si non, ergo effectus præcedit cau
sam. Hæc enim signatio positur in illo priori, & tamen
secundū te non ponitur quantitas, quæ est eius causa.

Ad hoc respōdens quidam Thomista dicit, q̄ in illo prio
ri indiuiduum non est distinctū à quolibet alio, distinctione
numera-

QVINTI METAPHYSICÆ

numerali, sed transcendentि, & intendit per distinctionem numeralem distinctionem quantitatiuam, & per transcendentem distinctionem essentialem. Sed contra h̄m viam Thomist. in quolibet materiali ponitur unitas transcendens, & unitas numeralis, sed in illo priori, hoc individuum, puta sortes est quid materiale, componitur n. ex materia, & forma, ergo &c. Præterea, materia in se nullam habet distinctionem, cum sit pura potentia, & actus est qui distinguit, si ergo materia A, debet distingui à materia B, hoc erit, vel per formam, vel p quantitatem, non per formam, qm̄ forma particularis non recipitur nisi in materia distincta, aliter oēm, aut nullā materiam informaret, ergo distinguitur per quantitatem, & per ḡns individuum in quo est materia distincta distinguitur ab alijs, distinctione nō solum transcendenti, sed et numerali. Præterea non esset maior distinctio in illo priori, inter sortem, & hunc lapidem, quam inter duo entia immaterialia in quibus apud Thomistas est sola distinctio trascendens, & numerus transcendentis, q̄ tñ est falsum ex se. Et p̄ p ea teneo, q̄ in illo priori est distinctio quantitativa, individuo materiali comparato, ad quodcunq; aliud individuum, & cum arguitur, q̄ in illo priori quantitas non est, ergo nō potest causare illam distinctionem. Dico q̄ in illo priori quantitas nō est in ḡne causæ materialis, qm̄ nondum est inherens in individuo, sed ut sic nō est causa signationis materiæ, imo econverso, materia signata est causa materialis quantitatis, eo q̄ est receptiva eius. Dico aut̄, q̄ in illo priori quantitas est in ḡne causæ formalis, & ut sic, est causa signationis materiæ, & est prior materia signata, sicut patet in simili de forma substâlia receptibili in materia, ut est in potentia ad ipsam, forma n. in ḡne causæ materialis est posterior quam potentia materiæ prius. n. Saltem natura, materia habet potentiam receptivam formæ, quam recipiatur forma in ḡne, tñ causæ formalis, for ma est prior quam potentia materiæ, eo q̄ talis potentia est in materia in ordine ad formam, ergo ut sic, forma est prior. Sic in proposito. Quia talis signatio non esset in materia, si non respiceret hanc quantitatem, & non aliā, ideo ut sic hæc quantitas est prior. Si aut̄ inferas, si ut sic est prior, ergo hæc quantitas in illo priori est simpliciter, & cum non sit extra materi

materiam, ergo est in materia, negatur consequentia, quoniam tu transis à causa formalis, ad causam materialem.

Sed iterum instatur, quoniam effectus in actu, requirit causam in actu, signatio materiæ in illo priori est actu in materia, & est effectus causatus à quantitate, ergo in illo priori quantitas est, quod est contra te.

Ad hoc dico, qd sufficit effectum in actu, habere causam formalem existentem nō in se, sed in radice sua, nam illa quātitas, & si non sit actu in se, est tñ in materia, vt in radice, put fit capax huius quantitatis, & non alterius actione agentis. Et tu aduerte, qd illa quantitas existens, vt in radice in materia non debet dici forma talis signationis, sed ratio formalis, sine qua non esset talis signatio, & ideo concessio, qd sit necesse omnem veræ formam esse actu, si effectus eius est actu, nō tamen id à quo sumitur ratio formalis, necesse est esse actu, sicut patet in potentijs actiuis, quarum rationes formales sumuntur ab actibus, vt declaratum est in 2. de anima, & tamen sunt priores saltem natura suis actibus.

Sed iterum est dubium contra prædicta. Dictum est n. qd per materiam signatam intelligitur materia cum potentia receptiva huius quantitatis, nam ex hoc sequitur materiam signatam dicere aggregatum ex substantia, & accidente, cuius contrarium dictum est supra. Consequentia probatur, qm̄ potētia ad hanc quantitatē est in eodem prædicamento cū quantitate, nam ex 12. lib. metaph. potentia ad rem alicuius prædicamenti est in eodem prædicamento, & dicit Cōment. in 3. phys. potentia ad vnum quodque prædicamentum est in illo genere prædicamenti, quod est actu. Sed quantitas est in prædicamento accidentis, ergo & potentia receptiva quantitatis, cum ergo materia sit substantia, & potentia receptiva à quantitatis sit accidens, sequitur quod materia signata dicat aggregatum ex substantia, & accidente.

Ad hoc negatur pñtia, ad probationem dico, qd illa proposicio potentia est in eodem gñe cum actu cuius est receptiva, non est vera, nisi respectu illius actus, quem primo, & per se respicit, non aut quem secundario respicit, aliter sequeretur quod anima vt receptiva suarum potentiarum, quæ compantur ad aiam sicut actus ad potentiam, esset in prædicamen

Quæst. Iau.

n to

QVINTI METAPHYSICÆ

to qualitatis, sicut potentia suæ. Dico igitur, quod potentia materię qua est recepia huius quantitatis est substantia, & est idem re cum materia: quoniam primo & per se respicit formam hanc vel illam substantialem, sed quia non potest recipere talē formam, nisi sit receptiva talis quantitatis, ideo secundario respicit hanc vel illam quantitatem. Sed vñ diximus, propter actum secundario respectum non est necesse potentiam esse in eodem genere cum tali actu, & si hæc distinctionem de actu primo & secundario respectu considerasset. Thom. Caëtanuſ. Super primam partem B. Thom. quæſt. 29. artic. 2. non retractasset id quod dixerat de materia signata in suo commento, super librum de ente & entia c. 2.

Hæc dicta sint de principio individuali ad mentem B. Th. se cundum considerationem realem, nunc autem quid dicendum sit secundum considerationem logicam, inuestigandum est. Aduerte igitur, quod principium individuali secundum considerationem logicam est illud per quod individuali, ut est vnum numero reponitur in prædicamento sub specie specia litima. Illud autem est gradus individualis, à quo sumitur differentia individualis, contrahens speciem ad individuali. Imaginandum est enim quod sicut gradus specificus à quo sumitur differentia specifica contrahit genus ad speciem, sic gradus individualis contrahit speciem ad individuali. Qui gradus differt à materia signata, quoniam illa est pars individuali istæ autem gradus, dicit totam substantiam individuali, à quo gradu sumitur differentia individualis, quæ prædicatur in re cto de individuali, sicut differentia specifica prædicatur in re cto de specie.

Sed dices si tu ponis differentias individuales, ergo coincidis cum opinione Scoti, quod est contra cōmūnem opinionem Thomistarum.

Respondeatur, licet concedamus differentias individuales, tamen non conuenimus cum Scoto quantum ad principia vnde sumuntur. nam Scotus imaginatur, quod differentia individualis sumatur ex parte formæ, credit enim quod sicut differentia specifica contrahit naturam genericam, ita differentia individualis contrahit naturam specificam, etiam si non esset materia signata, & propterea tales differentias individuales

les ponit etiam in separatis , vnde teneret q̄ in eis possunt esse
 plura distincta numero sub eadem specie, nos autē dicimus,
 q̄ assignātur ex parte materiæ signatæ, quoniam remota ma-
 teria lignata nō possumus assignare modum, quo natura sp̄e
 cifica sit plurificabilis in plura numero , cum non sit distin-
 guibilis p̄ differentias formales, sicut est distinguibilis na-
 tura generica, vnde sicut nesciremus contrahere animal ad ho-
 minem & leonem, nisi essent formæ partium, puta anima in
 intellectu, & anima leonis à quibus sumuntur differentiæ spe-
 cificæ, sic nesciremus contrahere naturam hominis ad hunc
 vel illum hominem, nisi essent materiæ signatæ, à quibus su-
 muntur diuersæ differentiæ individuales, quibus vnumquod-
 que individuum constituitur in p̄dicamento sub specie sua, &
 à quolibet alio distinguitur. est.n. natura differentiæ apud Por-
 phyrium, constituere & distinguer id cuius est differentia.
 Quòd autē ēm considerationem logicam sit necesse pone-
 re principium individuali, talis dīa individualis sic probatur,
 Sortes vt est ens per se substantialiter. i. ante omne suum acci-
 dens ponitur in p̄dicamento substantialiæ, qm̄ si consideratur
 substantialia Sortis cum accidentibus suis, non est vnum per se,
 & per consequens vt sic non est in p̄dicamento, ens.n. diui-
 sum in decē p̄dicamenta est ens per se, ex 6. metaph. ergo est
 necesse, vt in Sorte sit aliquod contractuum naturæ comu-
 nis ad individuum. Sed hoc non est quantitas, cum.n. sit acci-
 dens est posterior Sorte sumpto substantialiter. nec est ma-
 teria signata, qm̄ contractuum alicuius in linea recta p̄di-
 camentali contenti, dicit totum, & p̄dicatur in recto, sicut
 patet de sensitivo, contrahente animatum ad animal, & de ra-
 tionali contrahente animal ad hominem. Sed materia signa-
 ta cum sit pars non p̄dicatur in recto, p̄dicatur autem in
 recto differentia individualis, eo q̄ differentia totum dicit,
 ergo à sufficienti diuisione, necesse est ponere differentiam in
 diuidalem principium individui.

Sed aduerte, quòd sicut ignoramus differentias specificas,
 & propterea non possumus eas nominare nisi imperfectæ,
 ita ignoramus differentias individuales individualiter, ideo
 nescimus eas nominare nisi per hæc etates, sumptas ex
 diuersa signatione materiæ , vt in hoc distinguantur via

QVINTI METAPHYSICÆ
nostra à via Scotti: Hæc de opinione Thomistica dicta sint.
Quantum ad opinionem Scotti, duo agenda sunt. Primo, ponetur mens sua, & declarabitur. Secundo, ponentur fortiores rationes suæ, & soluentur.

Circa primum aduerte, qđ Scotus in 2. sent. dist. 3. q. 6. teneat indiuiduum fieri indiuiduum, vel naturam specificam trahi ad indiuiduum per aliquam entitatem positivam incomunicabilem simpliciter, quæ dicitur hecheitas, quam non potest esse materiam, nec formam, nec compositum, sed est modus omnium, quasi modificans ea, & est ultima realitas eorum, non tamen distincta realiter ab eis. Hæc est mens Scotti, quam intendo declarare aliquibus conclusionibus, sicut declarant sequentes viam Scotti.

Prima conclusio, natura specifica contrahitur ad esse individuale per aliquid positivum, probatur, duo indiuidua sub eadem specie conueniunt in natura speciei, & differunt ab invicem, si differunt differentijs differunt. Sed differentia est aliquid positivum, cum etiam sit passio entis ex lib. 10. metaph. ergo &c. Præterea negatio, ut negatio non est contractiva entis realis, cum igitur indiuiduum sit illud ad quod contrahitur natura communis, sequitur quod non potest contrahi per negationem, sed per aliquid positivum. Præterea constitutivum speciei est positivum, scilicet differentia specifica, ergo constitutivum indiuidui est aliquid positivum, probatur consequentia, unitas numeralis maior est unitate specifica, ergo si species redditur una, & indiuisibilis per aliquid positivum, multo magis indiuiduum.

Secunda conclusio. Illud positivum constituens indiuiduum est de se hoc, & indiuisibile, & incōcibile, probatur, constituens cōcibile non constituit incomunicabile, aliter constitueret sibi oppositum. Sed indiuiduum est constitutum incomunicabile, ergo positivum constituens est incomunicabile, & per consequens est de se hoc, & indiuisibile.

Tertia conclusio, differentia individualis in aliquibus co-
venit, & in aliquibus differt à differentia specifica, probatur,
conuenit quidem in hoc, qđ sicut dīa specifica comparatur
ad genus, sicut actus ad potentiam, eo quod genus determinatur,
& contrahitur per ipsam, sic differentia individualis com-
paratur

paratur ad naturam specificam, ut actus ad potentiam, & contrahit ipsam, differt autem in hoc, quod differentia specifica non remouet omnem diuisibilitatem à natura specifica, licet enim remoueat diuisibilitatem in vteriores species, non tamen impedit, quin possit diuidi in plura numero, differentia autem individualis remouet omnem diuisibilitatem, eo quod constituit hoc, cui repugnat diuidi in plura. Item conueniuntur in hoc, quod sicut differentia specifica sumitur à forma, vel realitate formæ, sic & differentia individualis. Sed differunt in hoc, quoniam differentia specifica aliquando sumitur à forma distincta realiter à forma à qua sumitur genus, ut rationale sumitur ab anima intellectiva, & corpus, ut genus à corporalitate, quæ secundum Scotum sunt formæ distinctæ, etiam in eodem composito, aliquando autem sumitur ab eadem forma, à qua sumitur genus, sed ab alia, & alia realitate formæ eiusdem, vel alio, & alio conceptu formalis, sicut supposito quod anima intellectiva non distinguatur in homine ab anima sensitiva, ab eadem ut dat esse sensitivum sumitur genus animal, ab eadem ut dat esse intellectivum rationale, differentia, differentia autem individualis, semper sumitur ab ultima realitate formæ, & habet conceptum simpliciter simplicem, & est primo diuersa ab omni alia differentia.

Item differunt in hoc, quod differentia specifica est de esse quidditatio, & de ratione ac intellectu formalis ipsius speciei, & ideo dicitur forma, differentia autem individualis non est de esse quidditatio, nec de intellectu speciei, potest enim homo, ut homo intelligi, sine omni differentia individuali, sicut potest intelligi genus, sine differentijs specificis, unde differentia individualis, respectu speciei dicitur materia, quæ est extra rationem speciei, & de hac materia intelligit philosophus in s. metaph. text. 12. cum dicit, unum numero sunt quorum est materia una numero.

Hæc fuit imaginatio Scotti de principio individuali, quæ potius est narratiua, quam probatiua, quoniam hæc declaratio supponit illas differentias individuales sumptas ab ultima realitate formæ, quod Thomista negat, ut diximus, declarantes mentem B. Thom.

Circa secundum aduerte, quod Scottus format aliquas rationes

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

nes pro positione differentiarum individualium, quas pónit principia individualium, & format aliquas rationes ad determinandum positionem B. Th. quibus constat probare, quod materja cum quantitate non est principium individualium. Propositione dñe individualium formentur duæ rationes.

I. Prima ratio. Ad differentiam individualium sequitur primo unitas numeralis, ergo est primum principium unitatis numeralis, & per consequens individuali, consequentia est de se manifesta, antecedens probatur, unitas numeralis non sequitur ad quidditatem, quoniam de se non est haec, nec ad differentiam specificam, quoniam non est principium unitatis specificæ, quae est minor unitate numerali, nec ad aliquid accidens, etiam si illud sit haec determinata qualitas, quoniam sicut entitas substantialis individuali, precedit natura omne suum accidens, sic unitas substantialis numeralis, ergo &c.

II. Respondet, nego antecedens, ad probationem dico, quod divisione est insufficiens. non enim est propter aliquam ex causis assignatis, sed propter materiam signatam, quae (ut diximus supra) est primum principium constitutum individuali materialis, & distinctum eiusdem qualibet alio.

III. Secunda ratio, duos individualia propriæ differunt, ergo eorum differentia reducenda est ad aliqua primo diversa. Sed haec non possunt esse, nisi sunt haec, ergo sunt principia, quibus constituantur, & differunt individualia. Quod autem primo diversa non possint esse alia, quam sunt haec, probatur, non est natura specifica, quoniam in illa conueniunt, non est materia prima in hoc & in illo, quoniam illa est eiusdem rationis in utroque, non est quantitas in hoc & in illo, quoniam si istae duæ quantitates essent primo diversæ, aut seipso, & hoc non, quia distinguerentur specie, aut sitibus, & hoc non, quia vel scilicet quod est predicamentum, & hoc non, quia consequit quantum, sicut relatum cōsequitur absolutum, vel situs, quod est differentia quantitatis. & hoc non, quia illi situs, aut distinguuntur seipso, aut aliquo alio, non seipso, quia ex seipso non sunt huius, si aliquo alio, quare de illo alio, & sic in infinitum.

Respondet, quod duo individualia differunt numeraliter per suas quantitates ut per principia prima distinctiva, quantitates autem differunt suis sitibus, prout situs dicit ordinem partium

etum in toto, situs autem differunt ordinibus partium, ordinis autem distinguuntur seipso, eo q̄ de ratione ordinis est distinctio & hic est status.

Contra autem viam B. Th. de principio individuationis, Scotus, & sequentes ipsum multipliciter arguunt, & qm̄ ut in pluribus eorum argumenta concludunt, q̄ nec materia est principium individuationis, nec quantitas, quod cōcedimus, sumendo materiam p̄cīsē, & quantitatem p̄cīsē, ideo tālia argumenta transeant, non n. n. militant contra nos, qui tememus non materiam p̄cīsē, sed materiam, ut respicit hāc quantitatem, modo quo supra declarauimus, quam solemus nominare materiam signatam esse huiusmodi principium. Tu tamen si vis videre & Scotti & Aureoli & Durādi argumēta, quibus suadent sibi impugnare menem B. Th. quāuis nec sensum attingant, lege in Capitulo in a. lib. dist. 3. q. 1. contra secundam conclusionem, & qm̄ non assumpsi onus recitandi, sed resoluēdi quam resolutionem pro hac materia arbitror sufficienter contineri in p̄dīctis, ideo pertranseo.

Sed tu aduertere, adhuc vnum remanere dubium, q̄ consurgit ex dictis B. Th. in quibus videtur repugnantia. Nam qm̄ B. Th. concedit quātitatem esse principiū individui eo modo quo supra exposuimus, queritur vtrū ipse intelligat de quātitate interminata, vel terminata. Non primo, qm̄ in hoc aduersatur Comment. nolens concedere aliquam quātitatem p̄cedere formā in materia. Non secundo, quia sequitur q̄ Sortes puer, & Sortes vir, non sit idem individuum, nam quantitas terminata puta cubitalis, quæ est in Sorte puero, non remanet in Sorte viro, sc̄ enim bicubita, variato autem principio formalī individui variatur ipsum individuum. Videlicet ergo, quod in via B. Th. non possit sustineri, quantitatem vlo-modo esse principium individui.

Respondetur. Quantitas terminata, potest sumi duplīciter, primo pro quantitate, quæ est sub certo termino, nec potest fieri maior, aut minor, per rarefactionem, vel condensationem, sicut est quantitas cœli, secundo pro quantitate, vt est sub certo gradu vel termino, potest tamen fieri maior, aut minor, vt quantitas bicubita huius aquæ. Quantitas interminata potest dici tripliciter, primo quia sit actu infinita,

QVINTI METAPHYSICÆ

secundo quia nullius sit certi termini, licet non sit actu infinita, puta quia non est cubitalis nec bicubitalis, nec ab aliquo alio numero potest denominari, tertio quia licet sit semper in rerum natura sub aliquo termino, tamen consideratur, ut non sub hoc vel illo termino, sed secundum quandam latitudinem, ut declarabitur, ex his dico ad argum, quod quantitas interminata non primo, nec secundo, sed tertio, sensu est principium individui, nam est imaginandum, quod licet quantitas, qua redditur materia Sortis divisa à quacunque alia materia, sit semper sub certo termino, quia in principio est putata unius digiti. deinde unius palmi, deinde unius cubiti, &c. tota tamen hæc quantitas considerata secundum totam latitudinem, quæ est inter maximum, & minimum, sub quibus potest seruari natura talis speciei in tali individuo, est principium individui. Dico insuper, q̄ quantitas terminata, ut opponitur interminate, primo, & secundo modo est principium individui, eo quod omnium naturalium est terminata magnitudo, ex his concordantur dicta B. Th. Quando dicit super Boëtium de tri. q̄ quantitas terminata non est princ. individui, accipit terminatam, ut opponitur interminate in sensu, nam quantitas sic terminata est, quæ est sub certo termino, & consideratur præcisæ, ut est sub tali termino, & verum est, quod ut sic non est princ. individui, qm cum illa varietur, & accipiat aliud terminum, non remaneret idem individuum. Quando autem dicit in opusculo de principio in individuationis, quod quantitas terminata est princ. individui, accipit terminatam, ut opponitur interminate primo, & secundo sensu, & specialiter, ut contradicit Comment. non. n. B. Th. concedit dimensiones interminate, ut præcedunt formam, & ideo cum neget eas, negat etiam in eodem sensu, q̄ sint princ. individui, patet ergo quomodo potest saluari in via B. Th. quod quantitas terminata, & interminate sunt principia individui. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 15. Si prædicamenta distinguuntur ènt
diuersos modos prædicandi.

Et dicuntur entia per se, quæcunque significat figuræ
prædicamentorum, sunt enim èm numerum
eorum quæ dicuntur. Tex. 24.

IN

IN HAC quæstione aduerte , q̄ tres inuenio opinio-
nes. Prima est Scotista, ut patet in Ant. And. in s. metaph.
q.7. qui tenet, quod non distinguuntur per diuersos modos
prædicandi, sed per diuersos modos essendi, non quidem di-
stinctos realiter. sed ex natura rei, cuius probationes soluam
infra. Secunda est Heruei, qui in quolibet t. q. 9. innuit, quod
prædicamenta non necessario distinguuntur realiter, sed per
operationem intellectus speculatiui possibilis, que operatio
est intellectio , vnde per diuersos modos intelligendi eandē
rem formari possunt diuersa prædicamenta, sicut dicemus in
fra de relatione, & fundamento, non autem concedit, quod
distinguuntur per diuersos modos essendi, imo contra hoc
arguit in quolibet 2. q. 7. cuius argumenta adducemus infra,
& soluemus. Tertia, opinio est B. Th. qui tenet, quod distin-
guuntur per diuersos modos prædicandi, & intelligendi , &
essendi . Circa igitur mentem B. Th. immortantes, tria age-
mus . Primo, præponentur quædam distinctiones . Secun-
do, quædam conclusiones responsuæ . Tertio, soluemus
argumenta Ant. And. & Hetuei .

Quantum ad primum, aduerte quatuor distinctiones in
hoc proposito :

Prima prædicamentum sumitur tripliciter. Primo, pro in-
tentione quæ dicitur prædicamentalitas, que est ordo, vel relatio
inter genera, & species ēm diuersum modum prædicandi ēma
sub & supra, & hoc modo non intendimus hic loqui de præ-
dicamento, quoniam ut sic est secunda intentione, & est de me-
ta consideratione logici: secundo, sumitur pro rebus prædicamen-
talibus, ut res sunt, ut substantia, quantitas, qualitas &c.
nec sic ēt loquimur quia ut sic non sunt prædicamenta forma-
liter, sed entitates: tertio, sumitur pro rebus, ut stant sub inten-
tione prædicamentalis, & sic intendimus loqui hic, pura,
pro re que est suā, ut fundat intentionem gñalissimi, & sub-
alterni, & specialissimi, & hoc tertio modo est complectens
ens reale, & ens rōnis, nam primo modo est ens rōnis, secun-
do modo est ens reale, tertio modo est cōpletectens utrumque.

Secunda, modi prædicandi sunt in duplice dīria . Quidam
sunt constituti, siue excogitati p̄ opus intellectus discursiui,
non fundati in aliquo reali correspōdente, & dñr excogitati,
vel

QVINTI METAPHYSICÆ

vel ficticij, ve chimera est animal, Sæturnus est Deus. Quidam sunt fundati super rem diuersimodæ correspondentem ex sui natura istis modis prædicandi, ut esse princ. & esse finem, prædicatur de puncto, eo quod super naturam puncti, uterque modus prædicandi veræ fundatur..

Tertia, modi essendi in re sunt in duplici dñia, quidam sunt distincti actu, sicut esse album, & esse dulce in pomo, sumuntur. n. à distinctis qualitatibus dñtibus distincta esse, quidam sunt distincti non actu, sed ex modo correspondendi distinctis conceptibus, & hoc est, qn̄ eadem res habet quidem vnu modum realem, & essentialēm essendi, tñ ut cadit sub intellectu, potest fundare plures conceptus, & vt fundat vnum conceptum, distinguunt ratione à seipsa, prout fundat alium conceptum, & hæc fundamenta distincta ratione, dicuntur distincti modi essendi, non actu, sed correspondenter.

Quarta, principia distinctiva aliquorum sunt duplia. Quædam proxima. Quædam vltimata, & hæc sunt illa, in quibus fundantur principia proxima, sicut in elemētis, principia distinctiva proxima sunt qualitates contrariæ, vltimata autem sunt formæ substantiales eorum.

Quantum ad secundum, aduerte tres conclusiones respondens.

Prima, prædicamenta sumptæ præcisæ pro rebus prædicamentib⁹ non distinguuntur nisi seipsis, probatur, quoniam sunt primo diversa, in nullo enim vnioco conueniunt, & quoniam propositio in qua vnum prædicamentum negatur de alio est immediata, ex primo posteriorum.

Secunda, prædicamenta sumpta pro rebus prædicamentib⁹ ut stant sub intentionibus secundis proximæ, & immēdiatæ distinguuntur per modos prædicandi fundatos super rem prædicamentalem.

Probatur quo ad primam partem, nam prædicamenta sumuntur formaliter à prædicatione, ergo s̄m diuersas prædications hñt distingui, vnde & categoriæ dñr. Quantum ad secundam partem, probatur, nam si non fundarentur super rei naturam, ita posset reponi ens ficticum, & ens rōnis in prædicamento, sicut ens reale, qd tamen est falsum, qm ex 6. metaph. ens diuisum in decem genera, est ens extra animam.

Tertia,

Tertia, prædicamenta distinguuntur resolutiæ, & ultima
tæ per diuersos modos essendi, vel actu distinctos, vel distin-
ctos ex modo correspondendi, ut declarauimus in 3. distin-
ctione, probatur, nam modi prædicandi fundantur super mo-
dos intelligendi, sicut n. intelligimus, sic prædicamus, & enū-
ciamus, modi autem intelligendi fundantur super modos essen-
di, qm conceptus fundatur in re, nisi sit vanus, ergo distincti
modi prædicandi, & distincti conceptus non vani, fundantur
super distinctas res, vel super eandem tem, diuersimode ex
sui natura conceptibilem. Dixi autem vel distinctos ex mo-
do correspondendi, quoniam non est necesse omnia prædi-
camenta distinguiri realiter, sicut declarabitur infra de rela-
tione, & fundamento, & de actione, & passione.

Ex his ergo pater, q non sicut mens B. Th. prædicamenta di-
stingui tm per modos prædicandi, vel tm per modos intelli-
gendi, vel tantum per modos essendi, sed per hæc omnia di-
uersa, tamen ratione, vt docuimus in 2. & 3. conclusione.

Quantu ad tertium aduertere, q Ant. And. non penetravit
mentem, & sensum B. Th. & ideo satis leuiter arguit contra
eum, similiter Herueus, soluemos igitur eorum argumenta.

Primo sic arguit Ant. And. modi prædicandi sunt tantum
duo, s. in quid, & in quale, & tantum q. prædicata ex anthropi-
corum, ergo tantum sex erunt prædicamenta.

Rñdetur, negatur a, sumendo modos prædicandi non
simpliciter, sed vt fundatos super modos essendi. Dico. n. q il-
li sunt x. & non tantum 5. vnde æquiuocat de modis prædi-
candi, nec argumentum suum tendit ad sensum nostrum, de
modis prædicandi distinctius prædicamentorum.

Secundo, sequitur, q in omni prædicatioue de 3. adiacete
fit nugatio, nam cum dicitur homo est substantia, per copu-
lam intelligitur esse, & ly substantia dicit esse, nam secundu
te, modos prædicandi substantiam de homine, fundatur in
modo essendi substantiam, ergo bis dicitur esse.

Respondeatur esse signatum per copulam, est ens rationis,
vt declarabitur in lib. 5. quando loquemur de ente vero, esse
autem vel modus essendi in quo fundatur prædicatum, est
ens reale, & ideo non committitur nugatio.

Tertio, res primæ intentionis non distinguuntur per res
secundæ

QVINTI METAPHYSICÆ

secundæ intentionis, sed prædicamenta sunt res primæ intentionis, & modi prædicandi ac modi essendi sunt res secundæ intentionis, nam esse quandam compositionem significat, quam non est intelligere sine extremis ex r. perier. sed illa cōpositio causatur ab intellectu, ergo & esse, quod autem causatur ab intellectu, est ens secundæ intentionis, ergo &c.

Respondeatur, nego q̄ illi modi essendi sint, ens secundæ intentionis. Ad probationem nego, quod esse in quo fundantur prædicata de prima subā, significet compositionem factā ab intellectu, & ad dictum philosophi in 1. perier. dico, quod non loquitur nisi de esse signato per copulam verbalem, q̄ est ens rationis, quod non est intelligere sine extremis, quoniam cum sit ens verum, consistit in compositione vel divisione, quæ non possunt intelligi sine extremis.

Quarto sequitur, q̄ in omni prædicamento sunt duo prædicamenta, nam in quolibet prædicamento sunt duo modi prædicandi, scilicet abstractiuæ, ut albedo est color, & concretiuæ, ut sortes est coloratus, ergo &c.

R̄ndetur, prædicamenta non distinguuntur per quoscunq̄ modos prædicādi, sed per modos prædicādi de prima subā, nego aut q̄ res alicuius p̄dicamenti, prædicetur de prima substantia in abstracto. Hęc enim est falsa. Sortes est albedo.

Quinto, sequitur ex r̄fūsione ad quartum, q̄ accidētia sumpta in concreto, sint prædicamenta, puta quātum, & non quantitas, sic. n. p̄dicantur de prima subā, & tñ hoc est falsum, & est contra Auic. in 3. suæ metaph. cap. 2. vbi probat, q̄ si aliquod est genus est in quantum p̄dicatur in quid, ergo si quantitas, sive qualitas, est genus, est in quantum p̄dicatur in abstracto, & in quid de suis inferioribus, & non in quantum p̄dicatur in concreto de prima substantia.

R̄ndetur, in prædicamento sunt duo, primo est modus p̄dicandi de prima subā, secundo est modus prædicandi de suis inferioribus, nam qualitas p̄dicatur de sorte, & de habitu, & de naturali potentia, &c. A modo primo sumitur rō distincti p̄dicamenti, nisi. n. alio modo p̄dicaretur qualitas de prima subā, alio modo quantitas, alio modo relatio, nō posset assignari rō, quare sint distincta p̄dicamenta. A modo secundo sumitur ipsum p̄dicamentum intrinsecę, nam si in qualitate

tate non esset assignare generalissimum subalternum, & specialissimum, non esset prædicamentum. Dico ergo ad argm, q̄ p̄ntia est falsa, ad probationem dico, q̄ non est necesse q̄ eo modo sint prædicamenta, quæ prædicantur de substantia prima, sed q̄ à tali prædicatione sumatur rō distincti prædicamenti, et ait aut prædicamentum ut in tali natura fundatur generalissimum subalternum, & specialissimum, & sic patet, q̄ opinio nostra non est contra Auic. imò saluamus eum.

Sexto, si distinguuntur per diuersos modos prædicandi, aut illi modi sufficiunt ad causandam distinctionem prædicamentoꝝ, aut ultra illos requiritur diuersitas rebus, à quibus illi modi sumuntur, non primum, qm̄ magis distinguuntur homo, & asinus, cū distinguantur realiter, quam̄ duo prædicamenta, q̄ fīm te non necessario distinguuntur realiter, sed per solos modos prædicandi. Non fīm, qm̄ sequitur, q̄ distinctione prædicamentorum fīm diuersos modos prædicandi, non erit prima, q̄ est contra te, & hæc consequentia probatur, quoniam res quæ prædicatur est prior, quam̄ modus prædicandi, ergo aliquid distinguuit prædicamenta, priusquam modus prædicandi.

Respondeatur, diuisio est insufficiens, qm̄ non sufficit præcis distinctione fīm modos prædicandi, sumptos absolute, nec requiritur de necessitate diuersitas in rebus, in quibus fundantur distincta prædicamenta, sed requiritur distinctione fīm modos prædicandi, sumptus à modis effendi, qui modi sint distincti, aut actu, aut correspondenter, sicut iam declarauimus, unde argm suum non tangit nos, sed dices saltem sequitur, q̄ sortes, & asinus, magis distinguuntur, quam̄ aliqua duo prædicamenta. Rn. conceditur, quo ad distinctionem realem, non autem quo ad formalem, quæ est maxima inter prædicamenta, cuius signum est, quod quando negatur prædicamentum à prædicamento, est propositio immediata ex 1. poster. non autem quando negatur species à specie, qm̄ conueniunt in genere, nec quando negatur genus subalternum ab alio generi, quoniam conueniunt in generalissimo, sed dices, ergo distinctione entis per se in 10. prædicamenta, non erit distinctione in entia diuersa realiter, quod videtur esse contra philosophum in 6. metaphysicæ. Respondeatur, dicemus infra de hoc, qm̄ queremus quomodo distinguuntur sex ultima

prædic-

QVINTI METAPHYSICÆ

prædicamenta, à quatuor primis, & quomodo inter se.

At quoniam Ant. And. ultimo probat, quod distinguuntur per diuersos modos essendi. Quod & B. Th. cōcedit in quaestionebus de veritate q. 1. art. 1. quod sic debet intelligi, sicut diximus supra, scilicet nō immediate, & formaliter, sed ultimatae, sive resolutiæ, eo quod modi prædicati reducuntur ad modos intelligendi, & modi intelligendi ad modos essendi, ideo argumentum illud nō est à nobis soluendum, licet deducat ad probandum, quod primo, & immediate distinguuntur per modos essendi, hoc quidem negamus, & concedimus in sensu prædicto, scilicet ultimatæ, & resolutiæ.

Herueus autem in quolibet 2. in q. 7. arguit quatuor modi, quod non distinguuntur per diuersos modos essendi.

Primo quero, aut in ratione istorum modorum includitur ens commune, aut nō, si sic, contra, contractum non est de ratione contrahentis, aliter genus esset de ratione differentiæ, cuius oppositum tenet philosophus in 3. metaph. Si nō, ergo isti modi sunt diuersi ab ente cōi, ergo sunt non ens, ergo prædicamenta distinguuntur per non ens, quod est absurdum.

Respondeatur, dico, quod includitur, & cum probatur, quod nō, dico, quod illa propositio, contractum nō est de ratione contrahentis, nō est vera, nisi in differentijs proprijs distis, quales nō sunt isti modi, & iam determinauimus in lib. 4. q. 5. q. ens ingreditur rationem cuiuscunque conceptibilis, dico ergo qđ ad hoc qđ isti modi contrahant ens, sufficit qđ dicant aliquid formaliter, quod nō explicatur p̄ conceptum entis cōi, sicut etiam diximus in lib. 4. loquentes de transcendentibus.

Secundo, quando dicitur substantia est eas per se, quero, ly per se, aut tenetur positiuæ, aut negatiuæ, nō positiuæ, quoniam dicere, quod hoc sit ens per se positiuæ, idem est, ac si diceretur, qđ est causa sui ipsius, quod est impossibile in quolibet genere causæ nō negatiuæ, quia ens contraheretur ad substantiam per aliquod negatiuum, & sic tale esset de ratione substantiæ, quod est falsum.

Respondeatur, potest teneri positiuæ, & negatiuæ, & quādo probatur, qđ nō positiuæ, dico, qđ ly per se, nō dicit causalitatem, sed modum proprium essendi substantiæ, quo distinguitur ab accidente, nam esse ens per se, & esse ens in alio, sunt modi

modi oppositi, & quādō probatur, q̄ non tenetur negatiuꝫ, dico, q̄ non incōuenit aliquod negatiuum esse rōne substanciæ, vt cadit sub nrō intellectu, nam prima ḡna, & simplicia, sicut, & abstracta, per negationem apprehendimus.

Tertio qn̄ dicitur, accidens est ens in alio, ly in alio, dicit habitudinem, q̄ero de illa habitudine, aut dicit relationem realem, aut relationem rationis, nō rationis, quia ens rationis non cōtrahit ens reale, nec est de ratione eius, non realē, quia aut contrahit ens absolutum, aut relatum, nō relatum, quia nihil seipsum contrahit, non absolutum, quia cum relatio, & absolutum ad diuersa genera pertincent, vnum genus non contrahit alterū genus, ergo &c.

R̄ndetur illa habitudo est realis, non quidem ad, sed in, & dico, qudō cōtrahit ens reale cōmune, vt abstrahit ab absolu. to, & relatiuo, & qn̄ dicit qudō relatio, & absolutum ad diuersa ḡna spectant, non est veꝝ, nisi de relatione, & absoluto pr̄dicamentali, habitudo autem designata per ly in alio, est relatio transcendens, ideo argumentum non sequitur.

Quarto, isti modi essendi, aut sunt de intranea formalitate contentoꝫ, aut non, si sic, ergo esse in alio, est ita de rōne formalis quantitatis, sicut rationale de rōne hominis, sed hoc est falsum, vt patet in sacro, si non, ergo nō essentialiter contrahit eos ad pr̄dicamenta, nec essentialiter distinguunt ea.

Respondeamus, loquēdo metaph. seclusa via fidei, apud philosophum esse in alio actu, & non solum aptitudine, est inseparabile à quantitate, ita qudō non potest dari quantitas actu, nisi esset in alio, vnde isti modi essentialiter distinguunt, & contrahunt ens, sed de hac inhārentia. questio fuit in lib. 7. Hęc de pr̄senti quæsito dicta sint.

¶ Qdō 17. Quæ substantia sit genus generalissimum, & quæ sit ratio sua.

Dicuntur autem hęc omnia substantia, quia non de subiecto dicuntur. Textu 15.

C I R C A hanc q̄. aduerte, q̄ apud philosophum in pr̄dicamentis, & in hoc 5. lib. non est expressus modus substantiæ, quo sit genus generalissimum, nam substantia diuisa in pr̄dicamentis, per primam, & secundam, non est generalissimum genus, est enim vt sic diuisa dicta à substare, q̄ quidem

QVINTI METAPHYSICÆ

quidem primo, & principaliter conuenit substantiæ primæ, secundæ aut̄ conuenit per primam, in qua est, ergo substantia ut sic diuisa est quid analogum, & per qm̄ non est generalissimum, qm̄ omne genus quoddam vniuocum est, em̄ logicum. Præterea, omne generalissimum prima diuisione dividitur in genera subalterna, quorum quodlibet vniuersale est, cōstat autem primam substantiam non esse quid vniuersale, ergo &c. similiter insipienti hic in 5.lib. constat quod nullus modus assignatus à philosopho, est genus generalissimum. Ut igitur propositum resoluatur. Primo, inuestigabimus per diuisiones genus generalissimum substantiæ. Secundo, quæ sit sua formalis ratio.

Quantum ad primum aduerte, q̄ substantia dupliciter sumitur. Primo, pro qualibet rei essentia, et si sit accidens. & sic eam sumit Arist. in antepredicamentis, diffiniens vniuoca, & æquiuoca. Secundo, sumitur pro ente substantiente in se, & sustentante alia, quæ sunt accidentia, & in hac diuisione substantia est terminus æquiuocus, ergo non est genus generalissimum.

Substantia secundo modo dicta, prima diuisione diuiditur in primam, & secundam, prout d̄r substantia à substendo, & vt sic est quid analogum : qm̄ secunda non substatur, nisi per primam, in qua est, secunda diuisione diuiditur, per finitam, & infinitam, fm̄ perfectionem, & etiam vt sic est quid analogum, eo quod prius d̄r de infinita, quæ qm̄ continent perfectiones omnium generum, non determinatur ad unum genus entium. Relicta infinita quæ non potest in plura diuidi. Aduerte, quod finita diuiditur per corpoream, & incorpoream, & sub incorporea continentur omnes intelligentiaz, præter primam causam, sustinendo illam esse virtutis infinitæ, corporea aut̄ diuiditur per animatum, & inanimatum, & animatum diuiditur, per sensituum, & nō sensituum, & sensituum diuiditur per rationale, & irrationale, &c. Ex his diuisionibus elicio q̄ substantia ut est genus generalissimum, est ens per se, alia sustentans, diuisa per corpoream, & incorpoream finitæ entitatis, & perfectionis, dico finitæ entitatis, qm̄ licet incorporea infinita non determinetur ad aliquod prædicamentum, propter vniuersalissimam continentiam per sectionū omnium generum, tamen si daretur substantia corporea

porea infinita dimensiæ, finita tñ s̄m entitatem, adhuc esset in prædicamento, vnde Auic. in lib. 2. suæ metaph. cap. 2. sic dicit, finito accidentale est corpori, & concomitans, & ideo ad imaginandum corpus, non est necesse imaginari ipsum finitum, qui autem imaginatur corpus infinitum, non imaginatur corpus non corpus hæc illæ.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ ut substantiæ prædicamentum distinguatur à prædicamentis accidētium, debet de eo formari talis ratio, substantia est ens, non in subiecto inhærenter, existens inesse participato, dico non in subiecto inhærenter, quoniam, & forma substantialis est in materia, vt in subiecto, non tñ inhærenter, & ideo p̄p hoc non desinit esse substantia, accidens aut quia est in subiecto, & inhærenter, ideo non est substantia. Dico inesse participato, vt excludat à prædicamento prima causa, quæ est ens p̄ essentiā, & est sua essentia, oē aut contentū in p̄dicamento, habet quidē essentiā, & quidditatē, sed non est sua essentia, nec sua qdditas.

Aduerte, tñ q̄ hæc rō non conuenit primo, & per se, nisi substantiæ completæ in specie sua, quales sunt intelligentiæ, & substantiæ compositæ, illis aut quæ habent rationem partium, siue essentialium, vt formæ, & materiæ, siue integraliū, vt capiti, & pedi, conuenit secundario, & s̄m quid, eo q̄ non sunt in prædicamento nisi reduciuæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint, nec maior difficultas occurrit circa prædicamentum substantiæ, nisi defensare quod substantia incorporeæ infinita qualis est Deus Benedictus non continetur in prædicamento substantiæ, & id quidem defensauimus scribentes super primam partem B. Th. in q. 3. art. 5. Quare vide illic, ne idem in diuersis locis pertract.

Quæstio 18. Si plura accidentia quæ sint eiusdem speciei possunt esse simul in eodem.

Et quæcunque in eadem substantia entia, dñiam habent. Tex. 15. Super quem tex. dicit B. Th. Quintus modus differendi specie est, qn̄ aliqua accidentia sunt in eodem subiecto, & tamen differunt adinuicem, eo quod impossibile est plura accidentia unius speciei esse in eodem subiecto.

CIRCA hanc q. aduerte, q̄ varietas opinionum reddit ipsam difficultem, nam Scotistæ tenent, dictum philosophi

Quæst. Iau.

o non

QVINTI METAPHYSICÆ

non esse vniuersaliter verum. Aliq. Thomistæ vt Paulus Son
cinas in 7.lib.metaph.q.4.tenet ipsum esse vniuersaliter ve
rū. Aliqui alij Thomistæ, vt Cap. in 2.dist.3.qd.2.in r̄fōrātione ad
argumēta, facta p̄tra q. p̄clusionē, tenet, q̄ in aliquo sensu cō
cedi pōt, duo accītria eiusdem spēi esse simul in eodē, & in ali
quo non. Ut igitur dicā, q̄ v̄ mihi tenendum ēm doctrinam
B.Th.sic procedam. Primo. Declarabitur quæ sit mens B.
Th.in hoc quæsito. Secundo. Quæ sit mens Scotistaꝝ, & q̄
quæ rōnes eorum sunt contra mētem B.Th.solueni. Tertio,
Quæ sit mens Iand.sequentis viam Comment.

Quātum ad q̄mentem B.Th.aduerte, q̄ in diuersis locis vi
detur diuersimōde loqui, nam in 5.metaph.exponēs textum
prēmissum huic quæsito, videtur tenere absolute & sine ali
qua distinctione partem negatiuam, & in 1.parte q.8 5.art.4,
tenet absolute, q̄ formæ eiusdem generis siue sint oppositæ si
ue non, non possunt esse simul in eodem subiecto, ergo mul
to minus plures formæ eiusdem speciei & distinctæ solo nū
mero, probatur consequentia, quoniam maior est distinctio
specifica. quām sola distinctio numeralis. Si igitur formæ
distinctæ specie non possunt esse simul in eodem, multo mē
nus formæ distinctæ solo numero, quæ omnem distinctio
nem videntur trahere à distinctione subiecti. In lib.autem
de sensu & sensato exposans textum, qui incipit, vel quem
admodum in rebus ipsis contingit &c. videtur concedere, q̄
plures formæ eiusdem generis secundum esse intentionale
possunt esse simul, tam in sensu, quām in intellectu, vt species
albi, & species nigri, vnde sic inquit. Corpus naturale, reci
pit formas secundum esse naturale, & materiale secundūm q̄
habent in se contrarietatem. & ideo non potest idem cor
pus simul recipere albedinem & nigredinem. Sed sensus &
intellectus recipiant formas rerum spiritualiter & immate
rialiter secundum esse quoddam intentionale, prout nō ha
bent contrarietatem, vnde sensus & intellectus simul potest
recipere species sensibilium contrariorum, cuius simile po
test videri in diaphano, quod in una & eadem sui parte immu
tatur ab albo & nigro, quia immutatio non est materialis se
cundum esse naturale, vt dictum est, hęc ille, ex quibus patet
q̄ videtur esse contrarius his, quæ dixit in prima parte, vbi ab
solū

solutę negat, formas eiusdem generis sive oppositas sive nō, posse simul esse in eodem subiecto.

Vt igitur auferatur omnis apparenſ cōtrarietas ex doctrina B. Th. aduerte, quod in questionibus de veritate, q. 8. art. 14. declarans mentem suam proponit hanc distinctionem, formae eiusdem generis possunt tripliciter considerari. Primo, vt sunt in potentia, & sic possunt simul esse, quia una potentia est contrariorum & diuersarum formarum vnius generis. Secundo, prout sunt in actu im perfecto, vt quando sunt in fieri & sic etiam possunt simul esse, vt in motu dealbationis albedo est in eodem, vt in fieri, & nigredo vt in corruptio. & vt dicit in eodem arti, in respōſione ad octauum, duæ formæ intentionales sunt in eodem puncto medij non absolutæ & perfectæ, sed vt indifferente, ex consequenti in actu im perfecto. Tertio, prout sunt in actu completo & perfecto, vt quando albedo est in fine dealbationis, & quando forma intentionalis actuat perfectæ sensum aut intellectum, vt exeat in actum sentiendi, vel intelligendi, & vt sic non possunt simul esse in eodem subiecto, quia oportet eandem potentiam ad diuersos actus terminari, quod est impossibile, sicut vnam lineam ex una parte ad diuersa puncta terminari. Hæc est determinatio B. Th. pro cuius notitia aduerte, quod secundum doctrinam B. Th. causa sufficiens huius incompossibilitatis secundum actum perfectum, non est sola oppositio vel repugnancia secundum esse, quæ reperitur in speciebus colorū & saporum in suo esse reali, vel diuersitas situs in partibus, quæ reperitur in speciebus figuræ. sed etiam vniogeneitas formarum. i. quæ sunt vnius generis proximi, nam in subiecto respectu talium formarum seruatur unitas potentiae receptivæ, licet enim formæ diuersorum generum recipiantur in subiecto secundum diuersam potentiam, vt color propter diaphaneitatem & savor propter humiditatem, propter quod simul stant in eodem secundum actum perfectum, tamen formæ vnius generis proximi respiciunt subiectum secundum vnam potentiam receptivam, vt omnes species colorum respiciunt corpus secundum phianaphaneitatem, & quoniam sicut potentia respicit actum, ita una potentia vnum actum & plures potentiae plures actus, ideo est impossibile vt una potentia simul

o ij plu

QVINTI METAPHYSICÆ

plures actus recipiat , nam si plures reciperet , iam non esset vna . Impossibile est igitur , q̄ duæ formæ eiusdem generis , siue sint contrariæ , siue non , siue ēm esse reale , siue intentionale sub actu perfecto , se compatiantur in eodem subiecto , & multo minus possumibile est de duabus formis distinctis solo numero , quæ ex sui natura minorem secum distinctionē ferunt . Et ex hac determinatione aufertur omnis contrarietas , quæ videtur esse in dictis B. Th. nam in expositione textus præmissi , in principio huius quesiti , loquitur de accidentibus eiusdem speciei secundum esse perfectum , siue illud esse sit intentionale , siue reale , in eodem sensu loquitur in prima parte de formis eiusdem generis , in lib. autem de sensu , & sensato loquitur de formis intentionalibus ēm esse imperfectum , non . n. species intentionales sunt in actu perfecto in sensu , & in intellectu , nisi dum actu mouēt sensum ad sentiendum , vel intellectum ad intelligendum , ita quod quandiu sunt in actu perfecto , tandem sensus , vel intellectus sunt conjuncti actui secundo , & quando cessant ab actu secundo , istæ formæ intentionales non remanent nisi in habitu , q̄ est esse in actu imperfecto , & simile acceptum ex diaphano nō aliud concludit , nisi quod in eodem punto aëris sunt plures species intentionales sub actu imperfecto , quoniam non sunt nisi ut in medio differeat , ut dicit B. Th. in q. de veritate q. 8. art. 14. ad octauum .

Quantum ad secundum aduerte , q̄ Ant. And. in 5. metaph. q. 8. tenet dictum philosophi non esse verum , nisi de accidentibus realibus absolutis eductis de potentia materiæ , generatis per motum , ut duo calores distincti solo numero , & ad intentum suum peruenient quinque conclusionibus .

Prima , duo accidentia distincta solo numero intentionalia , ut duæ species duarum albedinum , possunt esse in eodem , puta in eodem punto aëris in pupilla oculi , in imaginativa &c. Hanc probat , ut videre poteris , & nos quidem concedimus hanc conclusionem , & omnes probationes suas , quo ad esse in actu imperfecto . Quod si intendit de actu perfecto , negantur conclusio , & omnes probationes suæ , nam quando probat q̄ sunt in eodem punto aëris , concedo ut in medio differente , & si arguit , ergo in actu perfecto , nego consequentiā ,

tiam, & quando probat quod sunt simul in eadem parte pupille, & in imaginatiua, concedo in habitu, non autem in actu perfecto, quoniam tantum tunc sunt in actu perfecto, quando visus exit in actum, & imaginatiua imaginatur. Non potest autem eadem visio terminari ad duo obiecta, vnde quando visus videt albedinem A, species A, est in actu perfecto in oculo, species autem albedinis B, est in habitu, & quando videt albedinem B, species sua est in actu perfecto in oculo, & species A, remanere potest solum in habitu. Idem intellige ex parte imaginatiua. De responsionibus quas illic adducit Ant. And. & suis improbationibus non curamus, quia non sunt secundum doctrinam B. Thom.

Secunda, duo accidentia respectiua distincta solo numero, ut duæ paternitates sunt in eodem, puta in eo qui genuit duos filios. Hanc sic probat, pater dicitur quia genuit, ergo si multis actibus genuit, est pater multis paternitatibus. Hanc conclusionem non tenemus, nec probatio valet, supponit n. relationem realiter multiplicari ex actibus, vel ex terminis, nos autem tenemus non multiplicari, nisi ex fundamento, & quia Sortes eadem potentia generatiua generat multos filios ideo una paternitate reali, refertur ad plures filios. De responsionibus autem quas ipse adducit, & improbationibus pro nunc non curamus, quoniam infra queremus, vnde relatio habet unitatem, & pluralitatem.

Tertia, duo accidentia distincta solo numero realia, & absolute non educta de potentia materiae, per motum, possunt esse simul in eodem, & exemplificat de multis memorijs generantibus experimentum, quæ sunt plures cognitiones eiusdem speciei, quoniam sunt multorum singularium eiusdem speciei, aliter non generarent experimentum, & exemplificat de multis speciebus insensatis retentis in memoria, causatis à singularibus eiusdem speciei &c. Et nos quidem hanc conclusionem, & probationes suas acceptamus in eodem sensu, in quo acceptamus primam, & non aliter, & concedimus huiusmodi memorias, & species memoratas, seruari simul in habitu, non autem in actu perfecto.

Quarta, duo accidentia realia absolute producta, sine alteratione, distincta solo numero, ut duo lumina, possunt esse

QVINTI METAPHYSICÆ

in eodem, probatur, p̄onātur duæ candele vna h̄ic & alia ibi, ponatur etiam corpus medium deusum, sicut duæ vmbrae, si ergo amoueatur illud corpus densum, lumen utriusque candele incedet incessu directo ad locum, ubi erat corpus deusum & ita in eadem parte aëris erunt duo lumina, nam vmbra est priuatio luminis, ergo a motu abstaculo, lumen utriusque cādele erit, ubi vmbra p̄fuit, quia habitus & priuatio fiunt circa idem. Hanc conclusionem non concedimus, ad probationem dicimus, quod posito illo casu, lumen causatum ab utraque candela in vna & eadem parte erit vnum lumen, magis tamen intensum, quam si causaretur ab vna candela tantum, & utraque candela se habent causa partialis, unde nō acceptamus illam responsonem, quam illic adducit, & contra quam arguit. scilicet quod sunt duo lumina per comparationem ad candelas, à quibus sunt effectiū, & sunt vnum per comparationem ad medium, in quo recipiuntur. Hanc inquam responsonem non acceptamus, quoniam à duabus causis partialibus non sunt duo effectus per comparationem ad ipsas causas, cum habeant vim vnius causæ. Cum igitur hoc lumen intensum non possit produci, vt supponimus ab altera candela, sequitur quod utraque habeat vim vnius causæ, & producent tantum lumen vnum, sicut duo ignes applicati, aquæ producunt vnum calorem.

Quinta, duo accidentia realia absolute producta per motū, distincta solo numero, vt duo calores, duæ albedines &c. non possunt esse in eodem. Hanc probat diffusæ, & quoniam hanc conclusionem acceptamus, & similiter probationes suas, ideo non est hic immorandum, utrum autem duo contraria inesse remisso se compatiantur, vt tenent illic Ant. And. determinabimus in libro decimo.

Quantum ad tertium aduerte, q. Iandunus in 5. metaph. q. 36. tenet dictum philosophi verificari tantum de accidentiis naturalibus & intrinsecis, quæ inseparabiliter rei conueniunt, vt lux in sole, visibilitas in Sorte. De his. n. tenet, quod non possunt plura eiusdem speciei & distincta solo numero esse in eodem, quoniam cum vnum sufficiat, alterum superflueret. De accidentibus autem aduentitijs, qualia sunt plura lumina in eadem parte medijs, & plures species intentio- nales

nales in eodem punto medijs, & plures relationes eiusdem speciei, ut plures paternitates, concedit quod possunt esse simul, & quoniam probat intentum suum in his omnibus, sicut probauit Ant. And. ideo non adduco eius probationes.

Solum aduerte duas rationes, quas adducit, ultra eas quae adducuntur ab Ant. And.

Prima. Quando calor aquæ calefactione agentis intenditur: additur gradus gradui, qui sunt ut patet eiusdem speciei, & quando subsequens gradus introducitur, præcedens non corruptitur, aliter idem esset generans & corruptens, respectu eiusdem, ergo duo calores distincti solo numero sunt in eodem.

Respondetur, Hæc ratio apud nos nullam habet apparentiam. quoniam negamus intentionem formæ per additionem gradus ad gradum, sed per educationem eiusdem formæ, de imperfecto ad perfectum, ut alias dicemus, & posito quod fieret per additionem gradus ad gradum, dico quod adueniente subsequenti, præcedens corruptitur, nec incouenit, idem respectu eiusdem esse generans & corruptens, sed dico, quod est generans per se, & corruptens per accidens, quia est intendens producere sequentem gradum, cum quo non potest stare præcedens, cum sint eiusdem speciei.

Secunda. Duæ formæ substantiales stant simul in eodem, ut in Sorte est forma, per quam est homo, & alia, per quam est animal &c. ergo multo magis duo accidentia eiusdem speciei stant simul in eodem. Consequentia videtur manifesta, qm si distinctæ formæ substantiales quæ dant distincta esse simpliciter, stant in eodē, multo magis duo accidentia eiusdem speciei, quæ dant esse em quid, antecedens autem probatur, qm si esset tm̄ vna forma in homine, per quam est homo, & per quam est animal, quidquid conuenit homini in quantum est homo, conueniret homini in quantum est animal, & sic risibile conueniret homini in quantum est animal, q̄ est falsum, quoniam omne animal esset risibile.

Respondetur, negando antecedens, ad probationem, negatur consequentia, quoniam ut diximus in 2. libro, in q. 7. contra Landanum multiplicantem formas substantiales in eodem, iuxta numerum prædicatorum quidditatiorum,

o iiiij licet

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

licet vna tantum forma sit in homine, ipsa tamen largitur ei multos gradus essendi, vt esse intellectuum, esse sensituum, esse animatum, & hinc est, q̄ non est necesse, omne quod conuenit homini in quantum est homo, conuenire eidem in quantum est animal. Quod n. conuenit homini in quantum est homo, conuenit ei secundum gradum intellectuum, vt esse docibile, esse risibile, quod autem conuenit ei in quantum est animal, conuenit secundum gradum sensituum, vt mouere seipsum, uterque tamen gradus fundatur in essentia eiusdem formæ, patet igitur quod stante vna forma in homine, largit se diuersos gradus, non sequitur, quod si risibile conuenit homini in quantum est homo, conueniat ei in quantum est animal. Relicta igitur opinione Ant. And. & Ianduni standum est determinationi, quam fecimus, secundum mentem B. Th. Qui optime saluat dictum philosophi, & non est audiendus Iandunus, q. in 5. lib. q. 36. dicit, quod licet hoc nomen diuersum specie significet aliqua diuersa in specie in eodem subiecto, non tamen est necesse, q̄ ita sit in rei veritate, quod semper accidet in eodem subiecto, sint diuersa specie, immo possunt esse eiusdem speciei, & diuersa numero, nec inconvenit, quod aliquid nomen significet aliquid, quod tamen in rei veritate non est in rerum natura, ut substantia significat ideam, quæ tamen in rei veritate non est. Hæc Iand.

Sed non considerauit Iandunus, quod in cap. de diuerso philosophus assignat omnes modos secundum propriam intentionem, ex consequenti doctrinaliter, & veræ, & non facit mentionem de opinionibus antiquorum, sicut fecit, quādo assignauit modos substantiæ, & ideo non oportebat Iandunum fundare se super hoc nomen substantia, quod licet dicatur de idea, non tamen secundum mentem philosophi. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

¶ **Quæstio 19.** Si cuilibet potentiaz actiuz corre-
spondet aliqua potentia passiuæ.

Principium permutationis aut motus, dicitur
potestas in diuerso in quantum
diuersum. Textu 17.

I N H A C quæstione, ut resolutæ procedamus quatuor agenda sunt. Primo, quid sit potentia actiua unius salissi-
me

me sumpta, & similiter quid sic potentia passiuæ. Secundo, quotuplex est potentia actiua, & potentia passiuæ. Tertio, ponentur conclusiones responsuæ. Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, ne idem sœpe ptractemus, quod in epitomi nostra in 5. metaph. in cap. de potestate declarauimus ad mentem Arist. quid sit potentia actiua, & passiuæ, similiter in principio 9. libri, ideo vide illic.

Quantum ad secundum aduerte, q[uod] ut innuit Arist. in 9. lib. tex. 1. potentia actiua est duplex, quædam physica, & hæc est, quæ est in rebus mobilibus quæ agunt per motum, & transmutationem physicam, sicut corpora cœlestia, & elementa, & elementata, & in corpore cœlesti includo intelligentiam nox in quantum intelligentia, sed in quantum mouens, ita q[uod] ex intelligentia, & cœlo fiat vnum agens, vnum mouens, quod Arist. in 8. phys. appellat primum mouens se ipsum. Quædam metaphysica, quæ est in substantijs separatis, quæ vt intellectuales abstrahunt à materia, & à motu physico, & possunt agere, sine motu physico, vt intelligere, velle, delectari, vtrum autem possint ad extra aliquid operari, sine motu, & sine materia, in quâ agant, determinabimus, in sequentibus.

Potentia passiuæ similiter est duplex. Quædam naturalis, & hæc etiam potentia receptiua materiæ, siue subiecti, quam supponit tam gñans, quam alterans naturale, nam ignis agens in aquam, vt ex ea generet ignem, supponit in materia, quæ est sub forma aquæ potentiam passiuam ad formam ignis, & calidum agens, in frigidum, supponit in substantia frigidi, potentiam passiuam ad calorem. Quædam est metaph. & hæc est in omni ente, quod non est sua perfectio, sed aptum, est perfici aliquo distincto ab ipso realiter ad quod comparatur, vt potentia ad actum, & hæc maxime inuenitur in abstractis, excepta prima causa. Dicemus enim in lib. 12. q[uod] in solo primo, actio sua est substantia sua. In alijs autem, & in anima intellectiua, substantia sua comparatur ad id, quod est sua perfectio, sicut potentia passiuæ ad actum, unde intellectus comparatur ad intelligere, quod in se recipit, vt potentia passiuæ ad actum. Propterea Arist. in 3. de anima, tex. 17. ponit intellectum possibilem, sicut materiam, quoniam est

QVINTI M E T A P H Y S I C A

est in potentia passiva ad omnia intelligibilia, scut materia prima ad omnes formas naturales. Et quod dico de intellectu, idem est de sensu respectu sensibilium, & de appetitu respectu appetibilium, & de substantia animae respectu poteriorum suarum.

Quantum ad tertium, pono duas conclusiones de mente philosophi. Prima est. Cuilibet potentia actiua naturali correspondet aliqua potentia passiva naturalis, & econuerso. Haec sic probatur, per seiuicem diffiniuntur ergo sibi uniuersalem correspondenter, quoniam patet, an probatur, nam est philosophum in hoc 5. tex. 17. & in 9. tex. 2. potentia actiua est principium transmutandi actiua aliud in quantum aliud, potentia autem passiva est principium transmutandi passiuam ab alio in quantum aliud, & intelligitur ly transmutando in qualibet genere motus vel mutationis physicæ. Præterea idem manifestatur inductiæ, videmus, non quod omne agens naturale, aut agit genito, & sic supponit genitale, aut corruptibile. & sic supponit corruptibile, aut mouendo localiter. & sic supponit mobile localiter, aut agendo, vel diminuendo, & sic supponit augmentabile, vel diminuibile, aut alterando, & sic supponit alterabile, & pluribus modis non potest agere agens naturale, cum agat per motum, & non sint plura genera mutationis, & motus physici, ergo &c. Et aduerte, quod in hac conclusione, oportet conuenient, tam Thomistæ quam Scotistæ, & Comentistæ. Secunda conclusio est. Non cuilibet potentia actiua metaphysica correspondet aliqua potentia propriæ dicta passiva. Haec conclusio acceptatur ab his, qui tenent, Deum esse potentiam, & virtutis infinitam, & esse causam productivam totius entis per creationem. Constat, non omnem potentiam passivam propriæ dictam esse potentiam materiæ vel subiecti in productione aut totius entis per creationem, nec materia, nec subiectum supponitur: quia creatio est productio nullo supposito, ergo non correspondet potentia actiua Dei aliqua potentia passiva propriæ dicta. Dico autem propriæ dictæ, quoniam si sumatur potentia passiva pro potentia logica, quæ est non repugnans terminorum, prout omne non implicans contradictionem, dicitur possibile esse vel fieri, sic potentia actiua Dei correspondet potentia passiva, sumpta pro omni

ni eo q̄ non implicat contradictionem. Quòd enim contradictionem implicat, est ex se impossibile. quòd est ex se impossibile, per nullam potentiam actiua est factibile, unde Deus non potest facere, quòd parabellæ cōcurrant, quòd homo sit asinus, &c. Et hoc est quòd solet dici, licet diuinæ potentiaæ actiuaæ non corresponeat adæquate possibile naturale, correspondet tñ possibile logicum, q̄ p̄dicator de possibili naturali, & de omni nō implicante contradictionē.

Qui autem tenent' Deum esse virtutis finitæ, & negant creationem, non acceptant hanc conclusionem secundum viam peripateticam, sicut sunt Commentistæ. Inter quos est Iand. qui in 5. metaph. q. 37. dicit, licet secundum fidem, & veritatem, alicui potentiaæ actiuaæ, ut potentiaæ primi principij, quę totum ens producit, non corresponeat aliqua potentia passiuæ, tamen hoc negaret Arist. quia ad hoc ponendum, non potuit conuinci ex sensatis, verum quia in lib. 12. sustinebimus ad mentem Arist. Deum esse virtutis infinitæ, & concessisse creationem, ideo sustine donec simus in 12. lib. Et aduerte, q̄ Iand. vbi supra, satis debili ratione probat intentum suum. Sic enim arguit, omne q̄ producitur, aut potuit esse, aut non potuit esse. si non potuit esse, est impossibile, impossibile autem nulli potentiaæ actiuaæ subest, si potuit esse: ergo prius fuit aliquid in quo fuit potentia passiuæ.

Respondeatur. Concedo, quòd potuit esse, sed nego hanc consequentiam, ergo prius fuit, &c. nam sufficit, quòd potuit esse potentia logica, eo modo quo expositum est.

Quantum ad quartum aduerte, quòd sunt aliqui doctores, qui licet concedant secundam conclusionem respectu creationis, & productionis abstractorum à materia, tamen negant eam quo ad materiam, in hoc sensu negant in materia esse potentiam passiuam ad aliquam formam, cui nō corresponeat aliquod agens naturale, potens sua potentia actiua naturali talem formam imprimere. & nituntur propositum suum probare.

Primo sic, impossibile est vt ignobilior dñia sit in natura, quin sit nobilior, nam extrema opposita debent esse infra eundem ordinē. Sed actus, & potentia opponuntur, & pura potentia quę est potentia materię disponibilis per omnem actum,

QVINTI MÈTA PHYSICÆ

actum, & formam sibi vniuersale est in rerum natura, ergo alterum oppositum, scilicet actus, siue agens potens imprimere omnes formas, ad quas materia est in potentia, debet esse in rerum natura, nec valet si dicatur, quod talis actus, siue agens est ipse Deus, qui opponitur materiæ primæ, sicut purus actus puro potentia, nam extrema opposita debent esse eiusdem ordinis, Deus autem est extra ordinem naturæ, materia autem prima non, ergo infra ordinem naturæ debet sibi assignari aliquod agens, carens omni parentia passiva, & illud est corpus coeli, quod non est in potentia passiva, nisi ad ubi, & est virtualiter actu omnes formæ receptibiles in materia, siue ad quas materia est in potentia.

Secundo, materia prima, non est receptiva nisi formarum simplicium elementarium, & mixta, que proueniunt ex elementaribus, & animarum non subsistentium, & accidentalium corporearum, quæ consequuntur formas substantiales. Sed omnes istæ formæ possunt produci in materia per agentem naturale vniuersale, quale est corpus celi immediate vel media te, puta coagente sibi generante vnioco particulari, præcipue in his quæ sunt per propagationem, ergo materia non est in potentia ad aliquam formam, quæ sibi non possit in primi ab aliquo agente naturali.

Tertio, si materia esset in potentia ad aliquam formam, quam agens naturale non posset inducere, hoc maxime esset propter formas eductas per miraculum, & propter animam rationalem, que à solo Deo creatur. Sed neutrum istorum cogit, non primum, quoniam formæ eductæ per miraculum, sunt educibiles per agens naturale, ordine quoddam, nam quando ex mortuo fit viuum, immediate subuertitur ordo naturæ, quem tangit Comment. in 8. metaph. commento 18. vbi inquit. Quando ex mortuo fit viuum, non fit nisi reuertatur in 4. elementa, deinde formæ, quæ sunt inter 4. elementa, & viam generabuntur, & sic vita necessario generabitur, hec ille, non igitur inducitur in materia aliqua forma, quæ non sit naturaliter producibilis, quamvis alio, & alio ordine, nec secundum, quoniam anima rationalis sola inter formas est per se subsistens, ideo non est extrahibilis de potentia materiæ, nec vniuersit ad modum aliarum formarum, sed quoddam altiori modo, quoniam non

non solum est perfectio materiæ, ut aliæ formæ, sed res in se manens, sine materia, ergo &c.

Pro responsione istorum premitto, q̄ in materia potest as signari duplex potentia. scilicet passiva naturalis, & passiva, siue receptiva obedientialis. Prima, dicit substantiam materiæ cum habitudine ad formam sibi vniuersalem per potentiam actiua agentis naturalis. Secunda, dicit substantiam materiæ cum habitudine ad formam tibi vniuersalem per solum agens diuinum modo non naturali.

Ex hac distinctione dico, quod primum argūt concludit de potentia passiva naturali tamen, non aut de obedientiali, nam sufficit q̄ illi corresponeat potentia actiua diuina. Ad secundum dico similiter. Respectu autem potentie obedientialis, nego q̄ materia sit in potentia solum ad formas elementares & mixtas &c. Ad quas autem sit in potentia obedientiali est officium Theologi considerare. Ad tertium dico, quod non est propter animam intellectuam, quoniam licet non sit extrahibilis ex materia, est tamen naturaliter vniuersalis actione agentis naturalis inducētis in materia disponēs introductio ne animæ in materia, & conseruatione in eadem. Cōcedo autem q̄ est propter formas miraculosas, siue miraculose intro ductas, licet non materia sit in potentia naturali ad eandem for mam in specie, & per multas generationes non tamen ad eādem numero, quam prius habuit, & immediate, sed respectu illius est solum in potentia obedientiali, & ut sic respicit solum agens diuinum. Hæc de praesenti quæstio dicta sint.

¶ Quæstio 20. Si diuisibilitas est formalis ratio quantitatis.

Quantum vero dicitur, quod est diuisibile in eis quæ insunt quorum vnumquodque, &c. Tex. 18.

I N H A C. q. 4. agenda sunt. Primo, declarandus est titulus. Secundo, retractabitur opinio B. Th. Tertio, opinio Scotistarum. Quarto, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, q̄ per formalem rationem intelligo conceptum quidditatuum, datum per prædicata p̄ se in primo modo, ut sic sensus, vtrum diuisibilitas in partes eiusdem rationis prædicetur de quantitate in primo modo p̄ se, & non in secundo, ita quod se habeat proportionaliter ad quant

QVINTI METAPHYSICÆ

quantitatem, sicut differentia, & non sicut propria passio.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ res conceptibilis, aliquando concipitur per prædicata quidditatiua, aliquā per proprietates, qñ sunt nobis notiores quam prædicata quidditatiua. aliquā per proprias operationes, quando sensu manifestiores sunt quam propriæ passiones, aliquā per respectum ad aliquid extrinsecum, sicut manifestatur locus, ut respicit locatum. Hinc prouenit, q̄ B. Th. ad mentem Arist. diversimodæ concipit quantitatem: nam aliquā sub ratione mensuræ, puta q̄ quantitas est mensura substantiæ, aliquā sub ratione diuisibilitatis, puta q̄ quantitas est ens primo, & per se diuisibile, & q̄ substantia est diuisibilis per quantitatem. Quæ aut̄ sit ratio quidditatiua eius, an ea quæ datur per mensurā, an ea quæ datur per diuisibilitatem, perscrutandum est. Unde aduerte, q̄ cum metaph. consideret vnumquodque fīm sui naturam, & entitatem, & non tantum per respectum ad alterum, rationabile est, ut illa sit quidditatiua ratiō quantitatis, quam sibi metaph. attribuit. Constat aut̄ in præsenti text. q̄ sibi attribuitur ratio sumpta à diuisibilitate, & non à mensura. Hęc ergo erit quidditatiua ratio quantitatis, cuius signū est, q̄ B. Th. incipiens exponere in 5. metaph. cap. de quanto dicit. Primo, ponit rationem quantitatis dicens, q̄ quātum est, q̄ est diuisibile in ea quæ insunt. Præterea. Esse diuisibile in partes eiusdem rationis conuenit quantitati primo, & per se, & immediate. i. non per aliquid prius, ergo conuenit ei quidditatiæ, sicut esse rationale conuenit homini, p̄ntia nota, aīs probatur. Esse diuisibile in partes eiusdem rōnis, aut conuenit primo, & per se, substantiæ materiali, aut quantitati, non substantiæ materiali, qm̄ fīm Comment. in de substantia orbis cap. 1. materia est secundum se indiuisibilis, similiter forma, & diuidi, siue habere partes non conuenit eis nisi per quantitatem: ergo conuenit primo, & per se quantitati, & q̄ conueniat ei non per aliquid prius, declaratur sic, quantitati quatuor conueniunt. s. esse diuisibile, esse finitum vel infinitum, esse æquale vel inæquale, esse mensuram, & hęc sic ordinantur, quartum supponit tertium, necesse est enim omnem mensuram esse æqualem, vel inæqualem mensurato, & tertium supponit secundum, qm̄ oē æquale, vel inæqua-

quale est finitū vel infinitum. Et secundū supponit primū, quoniam omne finitum vel infinitum quantitatuum . necessario habet partes, ergo est diuisibile, non est autem assignabile aliqd prius, per quod esse diuisibile conueniat quantitati, sed ei conuenit ex sui natura, vnde sicut ista est immediata, & indemonstrabilis, homo est rationalis, ita ista, quantitas est diuisibilis in partes eiusdem rationis. Tenendum est ergo, quod diuisibilitas est formalis ratio quantitatis, considerata quantitate consideratione metaph. quod dico, quoniam si consideretur consideratione lógica , vt considerauit eam Arist. in prædicamentis. non inconuenit rationem quantitatis sumi à mensura, & propterea distinxit Arist. in prædicamentis superficiem à loco, licet non distinguantur realiter, vt diximus in epitomi nostra in 5. metaph. Vnde si alii cubi inuenieris B. Th. dicentem , mensuram esse rationem quantitatis, intellige consideratione logica, & non metaph. Et sic nulla discrepantia est in dictis B. Thom.

Quantum ad secundū aduerte, qd Ant. And. in 5. metaph. q. 10. tenet nullam rationem assignatam à philosopho esse rationem quidditatiuam quantitatis, siue sumatur à diuisibilitate, siue à finito vel infinito , siue ab æquali vel inæquali , siue à mensura, tenet enim qd ista quatuor sint quatuor passiones quantitatis , & prædicantur de ea in secundo modo p se, inter quas concedit diuisibilitatem esse primam , & quidem qd diuisibilitas in partes eiusdem rationis non sit essentialis ratio quantitatis, ita qd prædicetur in primo modo per se de quantitate, sic probat, nullus respectus formaliter, est essentialis ratio alicuius absoluti. Sed diuisibilitas est formaliter respectus, dicit.n.aptitudinem ad divisionem, & quantitas est quid absolutum , ergo &c. maior patet ex 4. metaph. vbi philosophus deducit, ponentes omnia apparentia esse vera ad hoc incōueniens, quod omnia essent formaliter ad aliquid. Præterea : potentia, & actus sunt eiusdem generis, & eiusdem essentiaz, quia diuidunt omne ens, sed actu diuidi non est essentiale quantitati, quia omnis quantitas esset actu diuisa ; ergo nec potentia ad diuidi, quod significatur per ly diuisibile, est de essentia quantitatis.

Hec est intentio Ant. And. & quidem conuenimus cū eo,
quod

QVINTI METAPHYSICÆ

quod ratio quantitatis sumpta à mensura, siue ab æquali vel inæquali, & sumpta à finito, vel infinito, non est quidditaria, quoniam illæ sunt passiones genites naturam quantitatis. Negamus autem, quod ratio sumpta à diuisibilitate non sit essentia lis, & quod distinctio quantitatis in species suas, sumpta à diversa diuisibilitate, non sit distinctio essentialis, & propterea dicitur ad primū, quod licet nullus respectus sit totalis rationis alicuius absoluti, tamen non inconuenit ipsum ingredi rationem alicuius absoluti. Sunt enim quedam, quæ non possunt concipi nisi conceptu relatio, & tamen non dicunt respectum, sed absolutum, sicut bonum non potest concipi nisi per respectum ad appetitum, & intelligibile ad intellectum, & potentia ad actum, & quantitas ad partes, & tamen constat, quod ista quo ad naturam suam sunt absolute. Dico igitur, quod ratio quidditaria, quantitatis sumitur à diuisibilitate, non quod quantitas sit sola diuisibilitas, ut est aptitudo, sed quia natura quantitatis non potest concipi quidditariæ, sine diuisibilitate, sicut non potest concipi bonum, sine appetibilitate. Ad secundum dico, quod maior potest habere duplum sensum. Primo potentia, & actus sunt eiusdem generis, & essentiarum, id est eiusdem prædicamenti, & sic concedo eam, ut substantia in potentia, & substantia in actu sunt eiusdem prædicamenti, & potentia ad qualitatem, & qualitas, sunt eiusdem prædicamenti. Similiter in pposito, posse diuidi in partes, & actu diuidi primo, & per se, sunt eiusdem prædicamenti, quia utrumque conuenit quantitati, & nulli alteri, nisi per quantitatem. Secundo potentia, & actus sunt eiusdem generis, i.e. eiusdem rationis, quod ad ingredi rationem quidditariam alicuius, & sic nego eam, nam esse mobile est de essentia entis naturalis, non tamen esse motum, vel actu moueri, hoc noster separabile est ab ente naturali. Sic in pposito esse actu diuisum est separabile à quantitate, ut patet, non autem esse diuisibile. Omnis noster quantitas diuisibilis est, non autem omnis est actu diuisa. Patet igitur, quod rationes Ant. And. non concludunt contra viam nostram.

Quantum ad quartum aduerte, quod tria faciunt difficultatem contra determinationem positam. Primo, esse diuisibile non solum simpliciter, sed et in infinitum demonstratur de quantitate continua in phys. ergo esse diuisibile non est ratio formalis,

malis & quidditatiua quantitatis. antecedens manifestū est ex diffinitione continui, consequentia patet, qm̄ cum ratio quidditatiua sit medium demonstrandi passionem de subiecto, ipsa est indemonstrabilis, vnde cum prædicatur de eo cuius est ratio, efficitur propositio immediata ex 1. poster.

Respondeatur, aliud est quantitatē esse diuisibilem, & esse diuisibilem in infinitum. primum. n. primo & per se, & nō per aliqd prius cōuenit quātitati, ideo esse diuisibile primo & per se est indemōstrabile de quātitate. secūdum aut̄ conuenit quātitati, nō absolute, sed ratione cōtinuitatis. iō demōstrari pōt, ex eo. n. q̄ continuum non pōt componi ex indiuisib⁹bus, prouenit continuum esse diuisibile in infinitum.

Secundo, ratio formalis alicuius generis vniiformiter conuenit speciebus illius generis, vt patet pro quāto cōueniunt in genere, sed esse diuisibile non vniiformiter conuenit speciebus quātitatis, puta discrete & continuæ. Quantitas enim discreta habet partes actu diuisas, vt binarius lapidem. continua autem habet partes non diuisas abinuicem, sed diuisibles, cuius signum est, quōd copulantur ad vnum terminum communem.

Respondeatur, licet partes quātitatis discrete non copulētur ad vnum terminum communem: tamen vt partes sunt & actu constituant vnum totum, puta ternarium, non sunt actu abinuicem diuisæ, alioquin numerus non esset vnum per se, cuius oppositum manifestabimus ifra, nego igitur quin esse diuisibile cōueniat vniiformiter quātitati continuæ & discrete, vt sunt quoddam totum.

Tertio vī, q̄ esse diuisibile primo & per se cōueniat quātitati, nam ante oēm quātitatem ēm viam nostram recipit̄ forma substantialis in materia, ergo ante omnem quātitatem materia est diuisavel diuisibilis, alioquin determinata forma substantialis, aut in nulla aut in omni materia reciperetur.

Respondeatur dico, iuxta determinationem quam fecimus in q. de principio idividuationis supra, in hoc s. lib. licet forma substantialis p̄cedat natura oē accidentis in materia, non tñ reciperetur in ea, nisi esset signata, ex consequenti distinctione à qualibet alia materia, quam distinctionem non habet à se, sed ex ordine ad hanc determinatam quātitatem. Dico

Quæst. Iau.

p igi

QVINTI M E T A P H Y S I C Æ

igitur, q̄ esse indivisibile primo & per se conuenie quantitati, qm̄ nihil quantitatue indivisibile est, nisi sit quantitas vel sub quantitate, vel ordinem habent ad quantitatem.

De loco, & motu, & tempore, an sint quantitates per se: iā determinauimus ī nostris Epit. in cap. de quanto in 5. libro metaph. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 21. Si modi relatiuorum sunt sufficienter assignati.

Ad aliquid dicuntur alia per se ut duplum
ad dimidium. Textu 20.

P R O resolutione quæsiti, licet de relatione iam locuti sumus in tract. de transcendentibus, ad præsens pertractāda sunt septem. Primo, si relatio est ens reale. Secundo, si relatio realis sufficienter diuiditur per mutuam & non mutuani. Tertio, quid requiritur ad mutuam & non mutuā. Quarto, quotplex sit fundamētum relationis realis. Quinto, si prædicamentum ad aliquid cōtinet in se oēm relationē realem. Sexto, ponetur cōclusio responsua quæsito. Septimo, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quòd ut recitat Auic. in 5.
lib. suę metaph. cap. 10. quidam dixerunt, quòd non est relationum certitudo, nisi in anima, cum intelligit res, & in hæc opinionem conuererunt quidam posteriores, vt Petrus Aureol. qui dixit illud quòd est in re de relatione non est nisi fundamentum, & termini, habitudo vero inter illa est solum obiectiū in anima cognoscente, & hanc suam imaginacionem conatur sic declarare. Relatio realis non dicitur, eo q̄ est actu in re, sed eo q̄ est in re secundū potentiam propin quam, ita quòd cogitur intellectus, illam reducere in actu nō ab extrinseco, sed ex intimis fundamenti, sicut per oppositū, relatio dextri in columna, est relatio rationis, eo quòd nihil in columna ponitur, quòd cogat intellectum ad concipiendum relationem dexteritatis circa ipsam, dicuntur ergo reales, quia sunt propinquissime rei, intantum quòd intellectus necessitatū à re ad concipiendum eas, quasi in re essent reperte, sicut per oppositū dicuntur relations rationis, eo quòd intellectus non necessitatū à re ad eas concipiendum, sīm̄ eas fabricat per se. Et quidem, quòd nulla relatio sit in re,

re, sed in anima, probat in omni modo relatiuorum.

Primo, probatur de relatione primi modi sic, identitas, similitudo, æqualitas, & aliæ relationes modo numeri nō sunt aliud quām quædam vnitates, quæ vnitatis non est aliud nisi quædam indiuisio, & indistinctio. Sed huiusmodi indiuisio, & indistinctio non possunt fundari in aliqua re communi à natura, quia talis nō est, nec in duabus rebus individualibus, quia sic una res esset in duobus subiectis, ergo huiusmodi relationes non sunt in re, sed in intellectu.

Secundo, probat de relatione secundi modi sic, paternitas & filiatio non fundantur nisi in actu, qui transit. Sed actus q̄ transit nihil fundat in re, quia non est, ergo paternitas, & filiatio non sunt in re, sed in intellectu. Præterea paternitas à quo produceretur, non à patre, quia sequitur absurdum. s. q̄ aliquid actione transeunte agat in seipso, nec à filio, quia recipit, & non imprimit in patrem, non ab actione profluente à patre, quia illa recipitur in filio, & sic quidquid derelinquitur est in filio, & non in patre, cum igitur paternitati non possit assignari principium productuum, patet, quod non est in re, sed in intellectu.

Tertio, probat de relatione tertij modi sic. Impossibile est rem realiter dependere à non re, quia dependeret à nihilo. Sed hoc sequeretur in tertio modo relatiuorum, si relatio est res, stat. n. scientia etiam destructo scibili, ergo inter scientiam, & scibile non est relatio in re, sed in intellectu. Ultimo probat propositum generaliter sic, illud non est res extra intellectum, quod fit sine omni agente reali, sed albo existente in oriente, si fiat aliud album in occidente, intelligitur similitudo per intellectum inter ea, & non fit per aliud reale agēs, immo secundū Philosophum in 5. phys. tex. 10. contingit aliquid de nouo relative dici ad alterum, altero mutato, ipso tam non mutato.

Hæc fuit phantasia Petri Aur. cui contradicitur de mente Arist. & Comment. & Auic. nam Arist. in 1. 2. lib. metaph. tex. 19. querens, vtrum substantiarum, & aliorum prædicamentorum sint eadem principia, inter prædicamenta connumerata ac aliquid, immo de eo solo mentionem expressam facit, inquit enim, vtrum altera aut eadem sunt principia, & elementa

QVINTI METAPHYSICÆ

substantiarum, & eorum quæ sunt ad aliquid &c. Constatat
tem q̄ in 6.lib.text.4. diuisit ens, in ens, in ens verū, q̄ est ens
in anima, & in ens distinctum in prædicamenta, q̄ necesse est
esse ens extra animam, alioqui membra diuisionis nō essent
oppoſita. Cum igitur cōnumeret ad aliquid inter prædicamen-
ta. patet suam intentionem fuisse, q̄ sic ens reale. Com-
ment. autem in 12.lib.exponens text.19. & reddēs rationem,
quare Philosophus querens, vtrum sint eadem principia sub-
stantiarum & aliorum prædicamentorum. ex alijs prædicamen-
tis nullum nominat, n̄ist ad aliquid, dicit sic, & dicit pro
priæ relationem, quia est debilitoris esse alijs prædicamentis,
ita q̄ quidam reputauerunt eam esse ex secundis intellectis,
hæc ille. Quasi dicat: ideo nominat solum ad aliquid, vt ma-
nifestet, q̄ est ens reale, de quo posset esse maius dubium pro-
pter debilitatem sui esse. Auic. vero in tertio lib. suę metaph.
cap.10. manifestæ sentit aliquam relationem esse realem &
habere esse, nullo intellectu cogitatæ. sic enim inquit. Noſ
ſcimus, quòd hæc res inesse est pater illius, & ille filius illius,
ſue intelligatur, ſue non, & ſcimus q̄ plāta accipit nutrime-
tum, ſic quòd ibi est agens & patiens: & ſcimus q̄ cœlum est
super terram, & terra est inferior eo, ſue hæc intelligantur,
ſue non, & iſtud quòd assignamus, est ſimile in alijs telati-
uis. vñq̄ expressam mentem Arist. & Comment. & Auicen-
tii manifelata ratio ad propositum, quam adduximus in tra-
ctatu de transcendentibus, quòd ordo qui est relatio, est de per-
fectione vniuersi. Specialiter autem arguitur ſic contra ima-
ginationem Aureoli. quando intellectus cogitur ad intel-
ligendum dominum in habitudine ad ſeruum, aut præcessit
ex natura rei, & in actu primo talis habitudo, aut non, ſi ſic,
ergo est ens reale, quoniam ſecundum te præcedit actum intel-
lectus. ſi non, ergo quantum ſit ex parte rei, potest intel-
lectus intelligere dominum, ſine habitudine ad ſeruum, quia
ſecundum te non præcedit actum intellectus, ex conſequen-
ti non cogitur intellectus ad intelligendum huiusmodi ha-
bitudinem quando vult intelligere dominum, quòd tamen
eft contra ipsum Aureolum, vt patet ex prædictis.

Nunc igitur respondendum eſt argumentis suis, iuxta vi-
nostram.

Ad

Ad primum, nego minorem. nā sicut inter duo alba est vni-
tas rationis in qualitate, sic & illa vnitas potest fundari in na-
tura specifica albedinis, quæ est communis ēm rationem, &
si dicas, ergo relatio realis qualis ponitur similitudo, funda-
bitur super vnitatem rationis, quod videtur impossibile, cum
relatio trahat realitatem à fundamento. Rn. non fundatur
præcisæ super vnitatem rationis naturæ cōmunis, sed inquā-
tum talis vnitatis adiuuatur diuersitate reali suppositorum.

Posset etiam dici, q̄ fundamentum similitudinis nō est vni-
tas naturæ communis, sed res singulares, non absolute, sed vt
sunt vnum specie. Ad primum inductum contra secundum
modum, nego maiorem. nam fundamentum est potentia ge-
nerandi vt fuit sub actu, & ille actus permanet in virtute, &
hoc sufficit. Ad secundum contra eundem modum dico, q̄
producitur à patre & à filio, non quidem directe, sed per quā-
dam resultatiā, nam ex hoc q̄ pater generat, & filius gene-
ratur, resultat in patre paternitas, & in filio filiatio. Et aduer-
te, quod hæc responsio nō placet Paulo Soncinati in 5. meta-
ph. q. 25. & quod filius nō producat paternitatem in patre p-
bat tripliciter. Primo, si filius producit paternitatem in pa-
tre. sequitur q̄ eam producat in primo instanti sui esse. Sed
hoc est falsum. Tum, quia nullum agens naturale producit
in instanti formam cōcidentalem. Tum, quia nullū tale agit
in principio sui esse, licet incipiat agere. Probatur autem illa
prima consequentia: quoniam in primo instanti in quo fi-
lius est, in eo filiatio est. ergo & paternitas, quoniam relati-
va sunt simul natura. Secundo, vel filius producit paternita-
tem eadem actione qua pater, vel alia. non eadem, quoniam
à duobus agentibus non egreditur eadem actio, si alia. ergo
datur aliqua productio, quæ per se terminatur ad relationē,
scilicet illa qua filius producit paternitatem in patre. Tertio
agere præsupponit esse. ergo filius prius natura est, quām
causer paternitatem, sed in illo priori. filius habet relationē
producti. ergo relatio producti siue filiationis est prior natu-
ra relatione paternitatis, quod est falsum. Quod etiam pater
non producat in se paternitatem, sic arguitur. quælibet pro-
ductio prius natura terminatur ad terminum rectum, siue per
se, siue per accidēs, quām ad terminum reflexum. ergo

QVINTI METAPHYSICÆ

pater prius natura causaret filiationem quām paternitatem in se reflexæ, quod est absurdum, verum quia responsione datam teneo esse veram, ideo soluendæ sunt prædictæ instantiæ. Ad primam nego falsitatem consequentis. Ad probationes dico, quod non concludunt, nisi de agente actione, proprie dicta, non autem de agente per modum resultantiarum, quo modo agendi, filius causat paternitatem in patre, & de tali modo agendi, nego antecedens, siue assumptum utriusque probationis.

Ad secundum, dico quod eadem actione, & quod patet, & filius possunt dici suo modo duæ causæ partiales paternitatis, & nego quin eadem actio, possit esse à duabus causis partialibus, nec propositio quam assumis est vera, nisi in agentibus totalibus & disparatis.

Ad tertium dico, quod antecedens potest dupliciter intelligi. Primo, agens supponit esse, id est prius est esse agentis, quām suum agere, & hoc non est necessarium, aliter non datur effectus coenius causæ suæ. Secundo, agens supponit esse in consequentia, nam bene sequitur hoc agit, ergo est, & in hoc sensu antecedens est verum, & necessarium, & non in alio sensu, & sic intellecto antecedente, nego consequentiam, vnde nihil concludit.

Ad illud quo probat, patrem non producere in se paternitatem, dico quod assumptum non est verum, nisi in agere propriæ dicto, & non in agere per modum resultantiarum. Item verificatur de agente absoluto, ut ignis prius calefacit, quām rarefaciat. In agente autem relativo, eo modo quod potest esse agens, assumptum non est verum, quare &c.

Ad illud, quod inducit contra tertium modum, dico quod maiori potest habere duplarem sententiam. Primo, quod non dependeat à nobis re in actu, quæ tamen est res in potentia. Secundo, quod non dependeat à non re in actu, quæ nec est res in potentia. In primo sensu, negatur maior præcipua in respectu, nam quæ sunt ad finem, pendent à fine, qui non est in actu, sed producibilis, sic est in proposito, licet scibile destruitur actu, remanet tamen in potentia, ut rosa in hemicœ, vnde non inconvenit scientiam ab eo dependeret, & negatur illa consequentia, ergo dependeret à nihilo, potest etiam dici, quod quando-

quandiu scibile est actu, inter scientiam, & scibile est relatio realis actu, destructo autem scibili, quod tamen remanet in potentia, est relatio realis potentialis, & de hac non inconuenit dicere, quod dependet a non re, non tamen a nihilo.

Ad illud quod generaliter inducitur, nego minorem, teneo, n. vt manifestabitur infra, qd relatio non distinguitur realiter a fundamento, vnde producens, album in oriente producit similitudinem, quo ad suam realitatem, quando autem sit album in occidente, similitudo non recipit nisi suum formale, scilicet dici ad alterum, ad quod sufficit productio alterius albi in occidente. Hoc enim posito, naturali sequella sequitur album in oriente assimilari formaliter albo existenti in occidente. Hæc de primo dicta sint.

Quantum ad secundum dico, qd sufficienter diuiditur per mutuam, & non mutuam, nam cum omnis relatio realis sit in ter extrema realia, & trahat realitatem a fundamento ut dicimus infra, vel in utroque extremitate est fundamentum reale, vel in altero tantum. Si in utroque, erit relatio mutua, quales sunt relationes primi modi, ut identitas duorum individualium in specie, nam sicut ex natura rei, substantia Socratis continetur sub homine, sic substantia Platonis. Similiter sicut ex natura rei duplum respicit dimidium, sic & econuerso, & sicut ex natura rei album, assimilatur albo B, ita & econuerso. Tales etiam sunt relationes secundi modi, ut dominium, & seruitus, sicut enim in domino est potentia activa regendi, ita est in seruo potentia passiva, qua regitur idem intellige de omni activo, & passivo, naturali &c. Dico naturali, ut excludam agens diuinum, & passuum naturale, quoniam inter ea non seruatur relatio realis mutua, & ratio huius assignabitur infra. Si in altero tantum, erit non mutua, quales sunt relationes tertij modi, nam licet unum extremitatem dependeat ab altero, non tamen econuerso, ut scientia nostra dependet a scibili, & non econuerso, & sentire a sensibili, non econuerso, & mensuratum a mensura non econuerso, propterea inquit Arist. in 5. metaph. cap. ad aliiquid. Mensurabile vero, & scibile, & intellectuale eo qd aliud dicitur ad ipsum, ad aliiquid dicuntur. Sed non qd illa ad aliud &c. Et si quereras quo differunt, mutua, & non mutua, vel quot requirantur

QVINTI METAPHYSICÆ

ad mutuam. R̄n. tria requiruntur, quæ iam expressi in tract. de trāscendentibus, in secunda diuisione entis realis, & illio inuenies, quare inter primam causam, & effectum suum non sit relatio mutua, cum in utroque extremo sit fundamentum reale. Quot autem requirantur ad non mutuam, dico, quòd requiruntur extrema actu distincta, & quòd fundamentum sit saltem in uno extremo, vel si sit in utroque extremo non tamen habeant mutuam dependentiam nec mutuo se perficiant. Et per hoc patet quid dicendum sit ad tertium positum.

Quantum ad quartum aduerte, q̄ de fundamento possimus loqui dupliceiter. Primo, quo ad modum. Secundo, quo ad entitatem. Si primo modo, sic sunt tantum duo modi preceipue in relatione mutua. scilicet modus quantitatis, qui constituit primum modum relatiuorum, & modus potentiae, sive actionis, qui constituit secundum modum. Si vero loquimur de entitate fundamenti. Sic dico, quòd non solum quantitas, & potentia, sive actio fundat, sed etiam substantia sunt in creatione, & in distinctione numerali, & specifica substanciali. Similiter quantitas fundat, vt in æqualitate, & qualitas vt in similitudine, & actio, & passio, vt patet in relatione, quæ est inter agens, & patiens, & in potentia activa, & passiva, vt inter calefactuum, & calefactibile, & de his omnibus magis loquemur infra.

Quantum ad quintum aduerte, q̄ aliqui Thomistæ non audent determinate tenere partem affirmatiuam, sed tu sine dubio tene eam, & ratio tua erit hæc, quia ens finitum sufficienter continetur in decem prædicamentis. Omnis autem relatio in creatura, est quoddam finitum, saltem ratione fundamenti. Quòd dico, quoniam relatio, vt relatio nou est qd finitum nec infinitum entitatiæ, ergo sufficienter continetur in prædicamento aliiquid. Nec contra hanc resolutionem inueniens objectionem difficultem, nisi quia sic cenueris relationem identificari fundamento, sequitur substancialiam esse in prædicamento accidentis, puta si relatio distinctionis specificè substancialis, est in prædicamento ad aliiquid, & si est idem cum substantia rei, quæ est fundamentum huius distinctionis, sequitur manifestè substancialiam esse in ad aliquid,

quid, q̄ est prædicamentū accidentis, sed quod hoc non obseruat, declarabitur cum agemus de idēitate relationis, & fundamēti. Et aduerte, q̄ ratio fortior eorum, qui tenet oppositum, est hæc . Relatio contēta in prædicamento ad aliquid fundatur in accidēte, ergo quæ fundatur in substātia, erit trāscendēs. Sed hæc ratio nō cogit, quia non est necesse relationem prædicamentalem fundari in re, quæ sit accidēs, sed sufficit, q̄ habeat modum accidentis , puta quantitatis vel actionis , &c. Sic substantia potest fundare relationem ut induit modum vnitatis, vel potentiaz actiuæ, vel paſſiuæ, ut manifestum erit quando agemus de relatione, & fundamento :

Quantum ad sextum, ponitur hæc conclusio responsua . Modi relatiuorum sunt sufficenter assignati, & huius cōcluſionis duplex ratio potest assignari. Primo, tot sunt modi relatiuorum, quot modis contingit vnam rem ordinari ad aliam, qm̄ relatio dicit ordinem . Contingit aut vnam rem ordinari ad aliam tribus modis . Primo, secundum esse, prout esse vnius dependet ab alia, vel essentialiter, vel mensuratiuæ, & maximæ mensura perfectionali, & sic est tertius modus, dico essentialiter, ut idea tum ab idea, scientia à scibili, sensus à sensibili . Dico mensuratiuæ, ut omnes colores ab ali bedine, omnis substantia à prima, & nobilissima substantia. Secundo, secundo virtutem actiuam, vel paſſiuam, prout vna res patitur ab alia, & illa aliquid sibi confert, & sic est secundus modus, qualis est inter generans, & genitum, inter docērem, & addiscentem, ædificantem, & ædificatum. Tertio, secundum quantitatem, prout quantitas vnius, potest mensurari per quantitatem alterius, & sic est primus modus. ad quem reducuntur relationes fundate super vnitatem, que est principium quantitatis. vnde identitas fundata in vnitate substantiaz, & similitudo fundata in vnitate qualitatis : continentur sub primo modo :

Secunda ratio . Quoniam relatio trahit suam realitatem à fundamento, tot sunt modi relatiuorum . quot sunt funda menta quo ad modum fundandi . Hæc autem sunt tantum tria in genere. s. quantitas, actio , mensura perfectionalis : si quantitas, sic est primus modus, sumendo quantitatem pro vera quantitate, vel pro habente modum quantitatis, pro ve
ra

QVINTI METAPHYSICÆ

ra quantitate, ut omnes proportiones numerales fundantur super eam, pro habente modum quantitatis, ut substantia considerata, ut vna fundat identitatem, ut plures fundat distinctio nem, qualitas ut vna in specie, fundat similitudinem, ut plures, dissimilitudinem, si actio, sic est secundus modus, sumendo actionem vniuersaliter, ut se extendit ad omnem motum, & productionem, & quoniam passio est supponens actionem, ideo relationes fundate super passionem in hoc secundo modo continentur, ut seruitus, & filiatio. Similiter relationes fundate super principia actiua, & passiua, in eodem modo continentur, siue huiusmodi principia sint substantiae, siue qualitates, si mensura perfectionalis, sic est tertius modus, sumendo mensuram perfectionalem, pro omni eo quod in quocunque genere est mensura aliorum, & quoniam omne sensibile est mensura scientiae secundum veritatem, & perfectionem, ideo omnis relatio inter scientiam, & scibile in hoc tertio modo continetur. Paret igitur quod isti tres modi generici sufficienter diuidunt relationem realem, quoniam nulla potest inueniri quæ non contineatur sub aliquo. istorum modorum, ut declaratum est.

Quantum ad septimum adverte, quod non videtur primus modus bene assignatus. nam de quolibet ente comparato alteri, verum est dicere, quod est idem cum eo vel diversum, & hoc tam in substantia, quam in quantitate, & qualitate &c. Ergo non bene dixit Arist. eadem sunt, quorum vna est substantia. Præterea. Omne ens comparatum cuilibet enti, vel est simile, vel dissimile illi. Et secundum perfectionem, vel est æquale, vel inæquale illi, ergo similitudo non solum potest fundari in qualitate, & æqualitas non solum in quantitate, sed in quolibet genere entis absoluti.

Respondeatur. Quando dicit Arist. q̄ eadem sunt quorum vna est substantia, non sumit substantiam, ut distinguitur contra accidens, sed ut verificatur de qualibet essentia, prout intelligitur illud vbi uoca sunt, quorum ratio substantiae est eadem. nec qn̄ dicit, similia sunt quorum qualitas est vna, sumit qualitatem, ut distinguitur contra alia prædicamenta, sed pro omni habente modum qualitatis, & quoniam formæ substantiales, & differentiae, & actiones, & passiones qualificant,

cant rem, ideo iuxta haec omnia, potest attendi similitudo, & dissimilitudo. Net quando dicit, æqualia sunt quorum quantitas est vna, sumit quantitatem, ut distinguitur contra alia praedicamenta, sed pro omni habente modum quantitatis, ut albedo 6. graduum, & albedo decem graduum, & qm̄ omnis forma intensibilis, & remissibilis potest induere modum quantitatis, ideo iuxta eas ut sic potest attendi æqualitas, & per hoc paret, quid dicendum sit ad argumentum.

Aduerte etiam, quia non videtur secundus modus bene assignatus. nam secundum philosophum potentia activa, referatur ad passiuam, ut calefactiuum ad calefactibile, & referatur ad actum suum, ut ad calefacere, & viſus ad videre. Sed id videtur falsum, quoniam vni relatio responderent plura correlativa in eodem genere relationis, quod non potest esse, aliter sequitur, quod idem relatiuum esset, & non esset. Verbi gratia, si A, refertur ad B, & ad C, remouetur B, & remaneat C, dum remouetur B, remouetur A, & dum remanet C, remanet A, per regulam. Relatiua posita se ponunt, & perempta se perimunt, ergo &c.

Respondetur, & concedo q̄ vni relatio possunt correspondere plura relatiua partialia, ut vni patri plures filij, vni magistro plures discipuli, vni continent plura contenta, non tamen plura totalia, quoniam ut argm̄ probat, idem simul esset & non esset. Item possunt correspondere plura, non tamen æque primo, sed vnum primo, & per se, alterum autem per se, sed non primo, ut species refertur per se primo ad genus, & ad individua per se non primo. Et cum arguitur, q̄ idem esset, & non esset, negatur consequentia, quæ tamen valeret si idem diceretur ad plura æque primo, nam relatiuum respicit primo, & per se suum primum, & totale correlatiuum. Vnde si remoueatur secundarium correlatiuum, non desinit esse relatiuum, nisi respectu illius ordinis, quem habet ad secundarium correlatiuum. In proposito igitur dico, quod non inconuenit potentiam activam dici ad passiuam, & ad agere, sed ad vnum per se primo, ad aliud autem per se, sed non primo.

Præterea. Aduerte, q̄ tertius modus, non videtur bene assignatus. Nam assignatur iuxta rationem mensuræ, & mensurabil

QVINTI METAPHYSICÆ

surabilis, sed id videtur pertinere ad primum modum: nam duplum est mensura dimidij, & omnes duæ quantitates finitæ habentes proportionem adjucicem: ita se habent quod yna potest esse mensura, & alia mensurata: pro quanto vna est maior, vel minor, vel æqualis alteri, non videtur ergo tertius distingui à primo. Præterea. Relatio inter scientiam, & scibile: ponitur in hoc tertio modo, & tamen est in secundo modo: quoniam scientia causatur à scibili, vnde scibile se habet ut factuum, & scientia ut factum, ergo non distinguitur tertius à secundo.

Respondeatur, & dicitur, quod non omnis relatio inter mensuram, & mensurabile est in primo modo, sed tantum illa quæ est mutua, & est illa quæ fundatur super quantitatem continuam, vel discretam. Illa autem quæ non est mutua, sed vnum extremum pendet ab altero, & non econuerso, constituit tertium modum. Ad secundum dico, quod relatio inter scientiam, & scibile, aliquando est in secundo modo, aliquando est in tertio: nam scibile potest comparari ad scientiam, sicut causa ad causatum in scientia speculativa, vel sicut causatum ad causam in scientia practica, & tunc est relatio secundi modi, & potest comparari ut obiectum terminatum scientiæ, & mensuratum: non quidem quantitatibus, sed quo ad veritatem, & sic relatio erit tertij modi. Hæc de praesenti quæsito dicta sunt.

¶ Q[uod] 22. Si relatio distinguuntur realiter à fundamento.

P R O completa consideratione relationis quātum spe etat ad metaphysicum, intendo inueniagere de relatione, & suo fundamento si sunt idem vel non, & præcipuæ quæ fuerit mens philosophi, & Cōment. & B.Th. circa hoc, sic igitur procedam. Primo, propono de hoc varias opiniones. Secundo, intendo sequi Herueum, & declarabo determinationem suam, esse ad mentem philosophi, & Comment. & B.Th. Tertio, soluam rationes quæ sunt contra determinationem Heruei, quam reputo esse ad mentem B.Th. & exponam quedam dicta philosophi, & B.Th. in quibus fundantur, tenentes oppositum.

Quātum ad primum aduerte, q[uod] circa hoc sunt tres famosæ opiniones. Duæ quidem extreæ, & vna media. Prima extre-

extrema est Ioan. Capr. in 1. sent. dist. 30. q. 1. & Thomæ Caet. exponentis in prima parte B. Th. in q. 28. in art. 2. isti tenent omnem relationem realem distingui realiter à suo fundamento, & hanc esse mentem B. Th. Secunda extrema est Heruei in 1. sent. dist. 30. q. 1. art. 1. & Greg. de Arim. in 1. sent. dist. 28. q. 2. isti tenent omnem relationem realem id estificari suo fundamento. Tertia, quæ est media, attribuitur Scoto; q. in 2. sent. dist. 1. q. 5. & in quolibetis q. 3. tenet oēm respectum extrinsecum distingui à suo fundamento, intrinsecum autem identificari, sed hanc Scotti opinionem pro nunc relinqmus, quoniam controversia versatur circa Thomistas, & ideo videndum est. si prima extrema, vel secunda est ad mentem B. Th. Sic enim loquitur in diuersis locis, ut difficile sit vide- te, quid de hoc determinat sentiat.

Quantum ad secundum. Qm̄ intendo sequi Herueum, quem extimo loqui ad mentem B. Th. in hoc, ideo præpono vnam distinctionem, ex qua eliciam duas conclusiones, & defensabo: Aduerte igitur, quòd vt notat Herueus in 1. sen. dist. 30. q. 1. art. 1. Relatio dupliciter considerari potest. Primo, quantum ad id quòd dicit in recto, & intrinsecæ. Secundo, quātum ad id q̄ dicit in obliquo ex cōnotato q̄ est terminus. Et quidem quantum ad secundum sensum manifestū est, q̄ distinguitur realiter à suo fundamento, qm̄ fundamentum cum sit quid absolutum, nō includit terminum, relatio aut̄ cum sit ad alterum, ipsum includit. Cōstat autem, q̄ fundamentum, & terminus distinguuntur realiter, quare &c. Quantum aut̄ ad primum sensum de quo propriæ intendimus. probō, q̄ relatio, & fundamentum sint idem realiter, ita q̄ h̄c est identifica. Albedo est similitudo, nō autem formaliter, qm̄ fundamentum est ad se, relatio aut̄ ad alterum. Et pro hac cōclusione sic arguo, vult Arist. in 5. phys. tex. 10. relationem realem aduenire subiecto sine mutatione subiecti, ex quo sic arguitur, impossibile est, & omnino non intelligibile aliquid de nouo aduenire alicui subiecto. diuersum realiter ab omni eo q̄ prius inerat eidem subiecto, & quòd subiectum non sit mutatum fm̄ tale sibi de nouo adueniēs: nam tale subiectum recipiens rem nouam quam prius non habebat, vel se habet eodem modo quo prius, vel aliter. si eodem

QVINTI METAPHYSICÆ

codem modo, ergo nihil noui, & distincti realiter recepit, si aliter, ergo mutatum est. mutari. n. est rem aliter se habere quam prius, sed relatio aduenit de nouo alicui subiecto fm Arist. sine mutatione subiecti, vt patet si hodie sit tñ vnum album in mundo, & cras fiat aliud album. verum erit dicere cras, hoc album est simile illi, & tñ hodie non est verum cu nondum sit positum suum correlatiuum. ergo similitudo de nouo aduenit priori albo, non facta mutatione in priori albo, sed ex sola productione alterius coalbi, ex quibus manifestæ sequitur quod relatio non est quid realiter distinctum à fundamento, quod prius inerat subiecto, vnde posito uno solo albo in mundo, ponitur tota realitas similitudinis, sed non formalitas, donec alterum coalbum producatur.

Et aduerte, q Th. Caët. vbi supra conatur hanc rationem soluere, & dicit q posito fundamento, ponitur relatio incompletæ, & q completerur sola positione termini, & ideo potest aduenire de nouo sine mutatione eius in quo est, & adducit exemplum de actione quæ ponitur ex sola positione passi.

Sed contra. Si cōpletur sola positione termini, vel cōpleteur quo ad suum formale præcisæ, vel quo ad suam realitatē. Si primo modo, ergo tota realitas similitudinis inerat subiecto ante positionē termini, in subiecto, aut non erat nisi fundamentū, puta albedo, ergo est eadem realitas albedinis, & similitudinis. Si secundo modo, nō est intelligibile, q posito termino cōpleatur, nisi quia realitas relationis, quæ erat in potentia posito fundamento, fiat actu in subiecto ex positione termini, sed hoc est impossibile, sine mutatione subiecti. Quod n. transit ab esse in potentia, ad esse in actu, necessario se habet aliter quam prius, ergo stat ratio inducta p conclusione. Exemplum aut de actione non iuuat, nam ideo posito passo sequitur actio, quia est productiæ ab agente, & recipitur in passo, sed relatio (vt patet) non est productiæ realiter à subiecto, & recepta in termino, ergo &c.

Quod aut hæc determinatio sit ad mentem philosophi & Cōment, & B. Th. ostendo sic. Philosophus in s. phys. tex. 10. tenet, q ad relationem non est motus, quia potest aduenire alicui, altero solo mutato, sed si relatio esset res diuersa à fundamento, oportet q aliqua mutatio accideret ei, cui aduenit,

nit, & non solum in altero extremo quod de novo producitur. aliter philosophus in hac sua ratione peteret principium. Si enim supponit quod relatio sit alia res à fundamento, & cum hoc velit probare, quod ad eam non est motus p hoc medium, quod aduenit vni extremo altero solo mutato: patet quod principium petit. Restat enim probandum, quod noua relatio possit alicui aduenire, per solam mutationem factam in altero extremo. Præterea. Philosophus in 7.phys. tex. 17. probans non esse alterationem ad primam speciem qualitatis, sic arguit. in ad aliquid nō est alteratio, sicut nec motus, sed habitus est ad aliquid, ergo &c. Patet autem, quod si relatio fundata super habitum, esset alia res ab habitu, ratio philosophi non valeret. non enim sequitur in ad aliqd non est motus. ergo in habitu non est motus, nisi in virtute istius medij. Habitū, & sua relatio sunt eadem res, & ad relationem non est motus: ergo ad habitum non est motus. Præterea, quod sit de mente Comment. ostendo sic. Dicit Comment. in lib. de substantia orbis, quod potentia materiæ est ipsa substantia materiæ, & in 1.phys.tex. 70. vult, quod potentia differat à materia, quia potentia est de predicatione ad aliquid. Si igitur dictum primum debet concordare cum secundo, necesse est dicere, quod relatio, & fundamen tum sunt idem re, licet differant ratione, siue prædicamentaliter. Præterea, quod sit de mente B.Th. patet intuenti verba sua in 5.phys. in expositione tex. 10. vbi sic arguit. in illis in quibus relatio inuenitur realiter in utroque extremorum, videtur difficile, quod aliquid relatiæ dicatur de uno permutationem alterius, absque mutatione sui, cum nihil de novo adueniat alicui, absque mutatione eius cui aduenit. Respondens autem dicit, quod si aliquis per sui mutationem efficiatur mihi æqualis, me non mutato, ista æqualitas primo erat in me quodam modo. sicut in sua radice, ex qua habetur esse reale, ex hoc enim quod habeo talem quantitatem, competit mihi quod sum æqualis omnibus illis qui eam quantitatem habent. Cum ergo aliquis de novo accipit illam quantitatem, ista communis radix æqualitatis determinatur ad istum. Et ideo nihil aduenit mihi de novo p hoc quod incipio alteri esse æqualis per eius mutationem. hæc illæ.

QVINTI METAPHYSICÆ

illæ . Ex quibus sic arguo, si dictum ultimum est verum, sci-
licer, & ideo nihil aduenit mihi &c. vel verificatur de subie-
cto æ qualitatis secundum esse reale æ qualitatis, vel secundū
esse formale : non secundum esse formale , quoniam quādo
ego solus habeo talementum quantitatem , non dico formaliter
æ qualis, polita autem eadem quantitate in alio, statim dico
formaliter æ qualis illi . æ qualitas ergo quo ad esse formale
de nouo aduenit mihi. Si igitur dictum B. Th. est verum, ne-
cessē est ut verificetur de esse reali, quasi dicat: Statim, quād
habeo talementum quantitatem , habeo æ qualitatem quo ad esse
reale : & ideo quando incipio esse æ qualis alteri, id est dici
formaliter æ qualis, nihil de nouo quo ad esse reale aduenit
mihi, ex consequenti relatio æ qualitatis non differt realiter
à quantitate super quam fundatur . Patet igitur hanc esse
mentem philosophi, & Comment. & B. Th.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ tres sunt fortiores ratio-
nes tenentium oppositum, quas intendo soluere . Prima est
hæc . Relatio , & fundamentum sunt in distinctis prædicamen-
tis . ergo sunt duæ res, antecedens patet , consequentia
probatur : nam ex 6. metaph. distinctio entis in decem præ-
dicamenta, est distinctio realis: ergo quodlibet prædicamen-
tum est ens reale, ergo sunt decem res, ergo relatio, & funda-
mentum sunt duæ res, cum sint in prædicamentis distinctis .

R̄ndetur . dico, q̄ non est necesse prædicamenta, ut res sunt,
distingui realiter, aliter actio, & passio non essent duo præ-
dicamenta, cu: sint unus motus numero ex 3. phys. Ut au-
tem prædicamenta sunt. i. ut stant sub ratione formalis, neces-
se est ut distinguantur formaliter, ita q̄ sub eadem ratione for-
malis, una res non potest locari in prædicamentis distinctis .
Ad argm igitur, nego ḡntiam. Ad probationem concedo to-
tum usque ad illud quod dicitur , ergo sunt decem res . nam
hoc potest h̄c duplicem sensum . Primus est, sunt decē res :
quia omne prædicamentum signatum est res, & est verus sen-
sus, sed nego ultimam consequentiam . Secundus sensus est ,
sunt decem res, quia omne prædicamentum signatum com-
paratum alteri est res, & res distincta . Et hic seplius est falsus:
qm̄ si illum concederem , necessario concedenda est ultima
consequentia . Exemplum habemus in diurnis perfectioni-
bus .

bos . de quibus loquemur in lib. 12. nam de qualibet verum est dicere, q̄ est res, non tñ sunt distincte res, sed sufficit q̄ di stinguantur suis rationibus formalibus.

Secunda substantia & accidens nō sunt eadem res, sed fundamentum alicuius relationis est substantia, ut distinctio numeralis Sortis & Platonis fundatur super utriusque substantiam, & tamen omnis relatio realis est accidens. quoniam secundum te continetur in prædicamento ad aliquid: quod est unum, est ex prædicamentis accidentium.

Respondetur accidens sumitur duplicitate. Primo, ut inherens & superadditum substantiae, quales sunt quantitates & qualitates. Secundo, ut id q̄ est extra rationem rei, & siue quo res potest intelligi secundum suam propriam rationem formalem, sicut locus potest dici hoc modo esse accidens superficie, quia non est de ratione superficie esse locum, sed exterior. Ad argumentum igitur dico ad maiorem, q̄ licet substantia & accidens primo modo, non sint eadem res, stat tamen quod substantia & accidens secundo modo sint eadem res, & quando dicitur in minori, q̄ fundatum alicuius relationis est substantia. concedo. & q̄ omnis relatio est accidens. concedo primo vel secundo modo. Nam relatio fundata in quantitate vel qualitate est accidentes primo modo, quia non distinguitur à fundamento, & est accidens, secundo modo. quia non est de ratione sui fundamenti, potest enim intelligi quantitas sine aequalitate. Relatio autem fundata in substantia, ut creatio passiva, est accidens tantum secundo modo, cum non addat aliquod reale super fundatum. & si dicas, cum omnis relatio realis continetur in prædicamento ad aliquid. & aliqua relatio sit substantia, ergo substantia erit in prædicamento accidentis. quod videtur absurdum. Rn. immo hoc est necesse concedere, nam cum motus & terminus motus sint idem realiter: genero passiva, & substantia genita erunt idem. Constat autem quod genero passiva, est in prædicamento passionis, ergo substantia est in prædicamento accidentis: nō ergo inconuenit id q̄ est substantia: esse in prædicamento accidentis, non tamen ratione substantiae, quoniam prædicamenta formaliter sunt imperfista.

Tertia ratio fundatur in dicto B. Th. in 1. parte q. 28. art. 2.

Quæst. Iau.

q ad

Q V I N T I M E T A P H Y S I C Æ

ad secundum . vbi ponens differentiam inter relationes in creaturis , & relationes in diuinis inquit . Id quod inuenitur in creatura , præter id quod continentur sub significatione nominis relatiui , est alia res : ex quibus sic arguo , in creaturis constat quod fundamentum non continentur sub significatione nominis relatiui , ergo fundamentum est alia res distincta ab ea quæ significatur nomine relatiuo .

Respondetur B. Th. in illo loco non comparat relationem ad fundamentum , sed ad subiectum , quod signatur nomine relatiuo , & concedo quod comparata subiecto . est alia res à subiecto , dumquid sit fundata in accidente , puta in potentia actualiua vel passiuua , vel in actione aut passione . Quod ideo dico : quoniam fundata in substantia (vt supra dixi) non distinguitur à subiecto , nec à fundamento . Vnde aduerte , quod B. Th. in loco præalleg . & in primo sent. dist. 33. q. 1. art. 1. non intèdit loquitur de relationibus creaturarū uniuersaliter : sed de fundatis super actionem & passionem creaturæ , constat autem quod actio & passio in creatura sunt accidentia , & ut sic distinguuntur à suo subiecto , quod est substantia : & ex consequenti relationes fundate super huiusmodi actionem & passionem sunt accidentia , & distinguuntur à suo subiecto , quod est substantia , non tamen a fundamento suo . Et quod fuerit mens B. Th. loqui de relationibus creaturarum fundatis in actione & passione . pareat ex hoc . quod proportionaliter loquitur de relationibus diuinis non absolutæ , sed fundatis super coicationem diuinæ naturæ , signatam per generare & generari .

Quarta ratio , fundatur super dictum B. Th. in q. de potentia Dei q. 8. art. 2. ad primum . vbi habetur , quod nulla substantia in genere potest esse idem realiter quod relatio . Constat autem quod aliqua relatio fundatur in substantia . ut distinctio substantialis inter duo individua eiusdem speciei , ergo saltet in relationibus fundatis in substantia est distinctio realis à suis fundamentis .

Respondetur , non dicit B. Th. in illo loco , quod nulla substantia in genere potest esse idem realiter quod relatio . sed dicit , quod nulla substantia in genere est relatio . quæ propositio intelligenda est eam prædicationem formalem , nam argumentum erat tale , nulla substantia est relatio . hæc n. est immediata sicut

sicut ista . nulla substantia est qualitas, sed diuina essentia est substantia &c. Patet autem quod quoniam praedicamentum negatur a praedicatione , intelligendum est de praedicatione formalis & non identica, aliter ista non esset vera identica, actio est passio, quae tamen de praedicatione formalis non est vera. Sed haec est vera, nulla actio est passio . Cum igitur dicat B. Th. quod haec propositio est immediata, nulla substantia est relatio, intelligenda est secundum distinctionem formalem, & non ultra.

Quinta ratio, fundatur super dictum philosophi in 12. metaph. tex. 19. ubi vult, quod diversarum generum i. praedicamentorum diversa sunt principia & elementa . sed relatio est aliud genus a quantitate, & qualitate, & actione, & passione, quae sunt fundamenta relationis , ergo relationis & fundamenti sunt alia & alia principia, ex consequenti distinguuntur realiter.

Respondet Aristoteles in dicto loco & precipue in text. 22. declarans mentem suam dicit, quod per principia & elementa intendit formam, & priuationem, & materiam, quae licet proportionaliter inueniantur in omni genere , tamen sunt alia aliorum generum, ut in genere colorum, forma est albedo. priuatio, nigredo, materia superficies in distinctione temporum. forma est lumen, tenebra priuatio . aer materia sive subiectum , ex quibus elicere possumus, quod relatio si debet habere alia & alia elementa. non est comparanda fundamento, sed materia vel subiecto in quo recipitur, quoniam suum fundamentum est accidens, & tunc concedo quod relatio ut includit fundatum quod est accidens, est alia res a suo subiecto, puta similitudo quae identica est albedo, est alia res a corpore albo. Ad argumentum dico, quod supponit falsum, credit. n. f. Aristoteles in dicto loco , relationem comparandam fundamento quo ad diversitatem elementorum . & tamen est comparanda subiecto , respectu cuius concedo , quod realiter distinguitur ab eo , quando fundatur in accidente .

Plura alia argumenta possent adduci & solui, verum quia ab alijs soluuntur & precipue a Paulo Soncino in 5. metaph. q. xxvij. ideo pertranseo . Haec de praesenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 23. si ultima praedicamenta dicunt
rem absolutam vel respectum.

I N H O C quæsito difficilis est resolutio ad mentem philosophi
q. ij. 1050

QVINTI M B T A P H Y S I C A E

lo sophi & Comment. & B. Th. nam philosophus parum de eis locutus est, & ut patet in prædicamentis cōsiderationem suam terminauit in quatuor primis, & in tota metaphysica, quoties diuidit ens in prædicamenta, pro maiori parte exēplificat de quatuor primis, & si vltra procedit, nūquam peruenit ad eo. nā in 5. metaph. cap. de ente, exemplificat usque ad prædicamentum quando, & non vltra, & postea q̄ omnia numeraret. Quòd tamen ultima dicant, non habemus ab eo expressum, & propterea multi putantes se sequi viam Arist. variae locuti sunt, non intendo autem recitare singulas opiniones, præcipue Scotti, & Her. & Cap. in his enim satis immoratus est Paulus Soncinas in 5. metaph. Mea intentio est inuestigare quid ad hoc diceret B. Th. pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primo, ostendetur quām variae super id locutus est. Secundo, quid tenendum est. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quātum ad primum, aduerte tria dicta à B. Th. nam 5. metaph. in cap. ad aliquid, postquam assignabit sufficientiam triū modorum relatiōrum, loquens de vīctimis prædicamentis inquit, alia vero genera magis relationem consequuntur, q̄ possint relationem causare, nam quando, consistit in aliqua li relatione, ad tempus, vbi vero, ad locum, positio autem, ordinem partium importat. Habitus autem, relationem h̄ntis ad habitum, h̄c illæ, ex quibus constat quòd videtur sentire, illa dicere respectum, & non rem absolueam in 3. autem physic. in tex. 22. assignans sufficientiam prædicamentorum, & lib. 10. metaph. videtur sentire quòd dicant absolutum, ut tamen denominant aliud denominatione extrinseca. i. vt denominant illud in quo non sunt subiectiæ, puta tempus, vt denominat rem temporalem, ad quam non comparatur vt accidens ad subiectum, sed vt mensura ad mensuratum, constituit prædicamentum, quando, locus autem vt denominat locarum, in quo non est subiectiæ, constituit prædicamentum vbi. Vestis autem vt denominat habentem, puta vestitum, in quo non est subiectiæ, sed solum circundatiæ, constituit prædicamentum habitus. In 5. autem metaphysic. in capitulo de habere, exponem primum: modum, vbi dicit philosophus (& vītēmentum indui.) videtur sentire specia

cialiter de habitu, quod dicat absolutum, & respectum, pue-
ca quod esse vestitum dicat vestem non absolare, sed ut co-
aptatur & configuratur vestito, coaptatio autem respectum
dicere. & quod dicit de habitu prorsumendum est, quod dice-
ret de alijs, vt de quando, & vbi, & situ. Propter hanc, er-
go diversitatem loquendi difficile est videre, quæ fuerit mēs
Beati Thomæ.

Quantumad secundum adverte, q̄ illud tenendum est. q̄
tam enō repugner doctrinæ philosophi & B. Th. & vt resol-
uamus questiam, ponam quinque conclusiones.

Prima prædicamenta ultima non dicunt purum respectū,
quoniam cum motus localis sit in prædicamento vbi, si vbi
dicit solum respectum, motus esset primo; & per se ad rela-
tionem, quod repugnat philosopho in s. physic. text. 10. illic
philosophus non concedit motum in ad aliquid, nisi per ac-
cidens, puta quando aliquis per se dealbatur per accidens sit
similis alteri. Accidit enim quod sorte dealbatus sit aliud al-
bum. cui. fuit similis.

Secunda, non dicunt absolutum simpliciter, i. nullo addi-
to qm̄ non distinguerentur à tribus primis prædicamentis,
si enim quando dicit tempus simpliciter, & vbi, & situs, dicū-
tur locum simpliciter, & habitus dicit indumentum simplici-
ter, cum tempus & locus sint in prædicamento quantitatis:
& indumentum in prædicamento substantiæ, constat q̄ non
constituerent prædicamenta distincta à tribus primis.

Tertia, non dicunt absolutum cum respectu, quia cū omne
ens absolute sit substantia, vel quantitas, vel qualitas & o-
mnis respectus realis sit in prædicamento ad aliquid. vt decla-
ratum est supra. Si dicunt absolutum cū respectu, non dicunt
nisi aggregatum ex aliis prædicamentis, hoc autem repu-
gnat simplicitati prædicamentali. & præterea dicent vnū
per accidens, quoniam vt declaratum est in quarto libro res
diuersorum prædicamentorum apud metaphysicū, constituunt
vnū per accidens. Nullum autem vnum per accidens est præ-
dicamentum, nec reponitur in prædicamento, ergo &c.

Quarta, dicunt absolutum cum denominatione extrinse-
ca, pro cuius evidentia adverte, vt notat Herueus in 1. quoli-
bet q. 9. q̄ denominatione potest fieri tribus modis, primo ab ali-

q. iiiij quo

QVINTI METAPHYSICÆ

quo absoluto intrinseco ipsi denominato, quòd s. est interius secum ipsi denominato, vel per identitatem, ut Sortes est substantia, Sortes est rationalis, vel per inhæretiam, ut Sortes est quantus, est qualis, & secundo ab aliquo intrinseco ipsi denominato, importante tamen aliquod extrinsecum, ut terminum, ad q̄ denominatum se habet relatiꝝ, ut Sortes est pater. tertio ab aliquo extrinseco, q̄ non est idem cum nominatio nec est subiectiuꝝ innominato, ut Sortes est locatus, cōstat. n. locum nō esse subiectiuꝝ in locato, sed in locante, prima denominatio sit per prædicamentum substantie, & quantitatis, & qualitatis. secunda per prædicamentum ad aliquid, certa per ultima prædicamenta, & aduerte, q̄ bane denominationē extrinsecam fieri ab ultimis prædicamentis, est de intentione expressa B. Th. in 3. lib. physic. super tex. 22. vbi inquit. Terzius modus prædicandi est. quando aliquod extrinsecum de aliquo prædicatur per modum aliius denominationis, & & exemplificat de agere & pati, de quando, & vbi, & situ, & habitu. Ex quibus sequitur corollarie, q̄ ultima prædicamenta, licet non differant à tribus primis quantum ad rem denominantem. Differunt tamen quantum ad modum denominandi & prædicandi, quoniam à tribus primis sit prædicatio & denominatio ab intrinseco absoluto. & ab istis sit ab extrinseco absoluto, & ista diuersitas sufficit ad distinctionem formalem prædicamentorum. non n. est necesse omnia prædicamenta, distingui realiter ut declaratum est supra.

Quinta. Licet ultima prædicamenta, dicant absolutum cum denominatione extrinseca, adtalem denominationem consequuntur quidam respectus inter denominans & denominatum. quos tamen non significant hæc ultima prædicamenta. & quidem quòd tales respectus consequantur, patet, quoniam non dicitur denominans nisi quia aliquid denominat, nec dicitur denominatum nisi quia ab aliquo denominatur. Quòd autem non significantur per ultima prædicamenta, patet, quoniam cum significant absolutum, si significant etiam respectum, significarent aliquod unum per accidentem ut dictum est in tertia conclusione. Tenendum est ergo, quòd significant purum absolutum cum denominatione extrinseca, ad quam consequuntur quidam respectus & si tenue

tenueris hanc viam , optimæ saluabis motum in vbi, & simplicitatem & perseveratatem & formalem distinctionem prædicamentorum.

Quantum ad tertium aduerte, q[uod] tria vñr obstatre prædictæ determinationi . Primo auctoritas B.Th. nam vt patet in s. metaph.in cap.ad aliquid . vt adductum est in principio q[uod] vñr sentire q[uod] dicant respectum, & confirmati, qm in lib. i r. metaph.in lec. 12. inquit. Habitus importat habitudine indumenti ad indutum, & q[uod] dicit de habitu, est rationabile vt intelligat de alijs . Secundo, obsistunt diffinitiones date ab auctore sex principio, ex quibus constat q[uod] dñt non absolutum, sed respectum, vt patet de qn, inquit. n. Qn, est quod ex adiacētia epis relinquitur . vbi aut, est circunscriptio corporis, ex loci circūscriptione pcedens . Tertio, obsistit tractatus de relatione cōpositus à B.Th. in quo determinat q[uod] dicunt respectū fundamentum, non super absolutum, sed super respectum .

Respondetur. cum habeamus clare ex doctrina Arist. q[uod] nō est motus ad respectum. & in lib. 21. met. in tex. qui incipit. Si igitur prædicamenta diuisa sunt. dicit necesse esse tres motus. qualis, quanti, & loci, manifestum est cum ponat motum ad locum, non distingui realiter locū ab vbi, ex psequenti, vbi, non dicit respectum. Similiter cum B.Th. ex proposito assignans sufficientiam & distinctione prædicamentorum, declarat ea distingui ex denominatione extrinseca, quod & manifestauit in lib. 21. metaph. in lec. 9. vbi inquit . Prædicamenta diuersificantur secundum diuersos modos prædicandi. Vnde idem fm quod diuersimode, de diuersis p̄dicatur. ad diuersa prædicamenta pertinet . Locus. n. fm q[uod] de locante prædicatur . ad prædicatū quantitatis p̄tinet . Secundum aut q[uod] denominationa locato prædicatur, constituit prædicamentum vbi . Similiter motus fm q[uod] prædicat de subiecto in quo est , cōstituit p̄dicamentum passionis, fm aut q[uod] p̄dicatur de eo à quo est . cōstituit p̄dicamentum actionis. hæc illæ. standū est in determinatione facta . Et ad primū dictū B.Th. dicendū est , quod non verificatur, nisi cōnotatiuæ vel consecutiūæ. ex eo enim quod denominant denominatione extrinseca confusus respectus inter denominans & denominatum, qui tamen respectus non significatur ab huiusmodi prædicamentis :

q. iiiij aliud

QVINTI METAPHYSICÆ

aliud est. n. significare, & aliud connotare, sicut accidentis concretum connotat subiectum, sed non significat ipsum.

Ad auctoritatem auctoris sex principiorum. dico q̄ non est acceptanda in hoc. quoniam nō posset saluari, quia esset motus primo & per se ad relationem.

Ad instantiam fundatam super tractatū de relatione, dico q̄ ille tract. non est B. Th. Nam si difficile est saluare relationem realem fundatam in re absoluta. vt declarauimus in q. 22. huius lib. multo minus posset saluari ea quæ fundaretur super aliam relationem, & propterea illa positio non est sustinenda à vero Thomista. Et confirmatur. qm̄ B. Th. in 22. metaph. exponens tex. 29. in quo Arist. exemplificat de substâcia, & de ad aliquid dicit. Ea quæ sunt ad aliquid, remotione vñt esse à substantiâ, q̄ alia genera, eo q̄ sunt debilioris esse. Vnde & substantiaz inhærent mediatisbus alijs generibus. s. absolutis si inhærent substantiaz mediatisbus alijs generibus absolutis. signum est quod non fundantur nisi in generibus absolutis. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM in sextum librum metaphysicorum.

- 2 Si ens inquantum ens habet principia & causas.
- 3 Si solus metaphysicus considerat quodquid est subiectorum scientiarum particularium.
- 3 Si textus secundum translationē arabicam potest saluari in quo sic habetur. & ipsa s. physica speculatur de ente quod impossibile est moneri.
- 4 Si aliquis actus intellectus potest dici praxis.
- 5 Si scientia practica est practica ex obiecta vel ex fine.
- 6 Si omnis scientia est practica vel speculativa.
- 7 Si tantum tres sunt scientiae speculativae.
- 8 Si omnes speculativae, sunt nobiliores omnibus practicis.
- 9 Si de ente per accidentis potest esse scientia.
- 10 Si de mundo inferiori datur aliquis effectus contingens.
- 11 Si à causa proxima, effectus contingens habet contingentiam.
- 12 Si effectus contingens, dum est sit contingens.
- 13 Si ens verum excluditur à metaphysico.

Quæstio

Q V A E S T I O P R I M A.

Sī ens in quantum ens habet prin-
cipia, & causas.

P R I N C I P I A , E T C A U S A E Q V A E-
runtur entium, palam autem quia in-
quantum entia . Textu 1.

N H A C quæstione quædā agēda sunt. Pri-
mo, declarandum est, quid intendit philoso-
phus per principia, & causas. Secundo, decla-
randum est in quo sensu ens in quantum ens,
habet principia, & causas. Tertio, poneatur
conclusio tñnsua. Quarto, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, qđ Arist. per principia, &
causas intendit omne qđ potest esse verè medium ad demon-
strandum aliquam passionem de subiecto, omne autem tale
habet rationem principij formalis, saltem f'm nostrum mo-
dum cognoscendi, qđ ideo dico, quoniam si est medium à
priori, habet rationem principij formalis ex natura rei, vt
quando per quod quid est trianguli. demonstro ipsum h̄c
tres angulos equeales duobus rectis, si autem est mediū à po-
steriori, vt quando in naturalibus demonstro causam per ef-
fectum, habet rationem principij formalis f'm nostrum mo-
dum cognoscendi, necesse est n.o ēm conclusionem ex aliquo
principio deducere, à quo licet non semper pendeat f'm esse.
pendet tamen secundū cognitionem, cum omnis demon-
stratio procedat à notiori ei cui sit demonstratio ex quibus
sequitur, qđ cum demonstro in naturalibus aliquid de causa
per suum effectum, effectus vt sic est causa formalis f'm ratio-
nem sive causæ in demonstrando, & id consonat doctrinæ
B.Th. exponentis præpositum tex.in 6.metaph. vbi inquit,
omnis scientia intellectualis, siue sit solum circa intelligibili-
lia, vt Scientia divina, siue circa imaginabilia, vt mathemati-
ca, siue circa sensibilia, vt naturalis, siue etiam ex vniuersali-
bus principijs ad particularia procedat, in quibus est opera-
tio,

SEXTI METAPHYSICÆ

tio, ut sunt scientiæ practicæ; semper ḡpartet q̄ talis scientia sit circa principia, & causas, quæ quidem principia, aut sunt certiora quo ad nos, sicut in naturalibus, quæ sunt propinquiora sensibus, aut simpliciora, & priora ēm naturam, ut in mathematicis, hęc illæ, ex quibus constat, quòd in omni scie-
tia illa ex quibus procedimus ad conclusiones sunt prin-
cipia, & causæ in illa scientia, constat autem q̄ in naturalibus
ex effectibus procedimus; effectus igitur habent rationem
principij, & causæ, in demonstrando causas suas.

Quantum ad secundum aduerte, quòd ens inquantū ens, & sumptum in illa vniuersalitate, qua est subiectum metaphysicæ. De qua vniuersalitate iam pertractauimus in 2. lib. in q. i. non haber principium effectuum, nec materiale, nec formale proprię sumptum, nec finale ad quod vt ad quid me lius ordinetur. aliter quodlibet contentum sub ente, vt est subiectum metaph. haberet huiusmodi principia per illud principium. Quòd conuenit alicui tali inquantum tale, cō-
uenit omni tali. Constat autem consequens esse falsum, q̄ia ve diximus in 2. lib. Prima causa continetur sub. ente vt est subiectum in metaphysica? & tamen illi non est assignabi-
le principium effectuum, cum sit primum ens, & causa om-
nis entis, nec principium materiale, vel formale, cum sit om-
nino simplex, nec principium finale ad quod ordinetur, cum
ad ipsam ordinentur omnia vt declarabimus in lib. 2. Cum
ergo dicit philosophus quòd principia, & causæ queruntur
entium inquantum entia, per causas, & principia. entis, quòd
est subiectum in metaphysica, intendit media, qnibus probā-
tur proprietates entis de ente, quæ vt sic possunt dici causæ,
& principia formalia in cognoscendo.

His prenotatis ponitur conclusio. r̄n̄sua, ēns inquantum
ens habet principia, & causas, probatur, cuiuscunque scientiæ
subiectum habet principia, & causas vt declarauit Arift. in 1.
post. ex quibus demonstrantur quæ demonstranda sunt de
subiecto, & modo conuenienti vnicuiq; scientiæ. s. vel à prio-
ri, vel à posteriori. Sed ens inquantum ens vt stabilitum est
in 4. lib. metaph. est subiectum, in ea ergo habet principia, &
causas. Præterea philosophus in 1. tex. huius sexti probat
inductiuz, omnem scientiam particularem considerare prin-
cipia,

cipiæ, & causas sui subiecti, quòd ergo commune est omni scientiæ, non est negandum à metaphysica. Habet igitur ens inquitum ens causas, & principia, modo quo declarauimus.

Ex hac conclusione sequitur corollariæ, primam causam ut cedit sub cōsideratione metaphysici, habere causas, & principia formalia apud intellectum nostrum, quæ sunt vel conceptus, vel effectus primæ causæ, ex quibus aliqua de ea demonstramus, ut magis manifestabitur in lib. 12.

Quantum ad ultimum præpositum, adverte, quòd duo videntur obstatre prædictæ determinationi factæ.

Primo, quia videtur repugnare perfectioni vniuersali priæ causæ, quòd habeat principia. Repugnat enim primo principio habere principium ut patet.

Respondeatur, licet primo principio totius entis repugnet habere principium in genere entis, qm̄ ut sic esset aliquid prius eo, tñ comparando ipsum ad intellectum nostrum in rōne cognoscendi, non inconuenit assignare sibi principiū, & est illud à quo incipit nostra cognitione prima causa, quidem secundum rem est posterius. vt pote effectus illius, secundum cognitionem autem nostram est prius. qm̄ prius cadit in nostro intellectu, quām cognitione primæ causæ.

Sed contra. Si primæ causæ competit principium secundum rationem, licet non secundum rem: ergo non erit omnibus modis primum, plus est enim esse primum secundum rem, & secundum rationem, quām tantum fm̄ rem, ergo &c.

Respondeatur. nēgo consequentiam, ad probationem dico, quòd esse primum fm̄ rem, & fm̄ rationem ex parte rei intelligibilis, plus est quām secundum esse primum solum secundum rem: sed esse primum secundum rem, & fm̄ rationem ex parte rei intelligibilis, non aut ex parte nostri intellectus, qui plerunque accipit cognitionem à posteriori, non minuit omnimodam primitatem conuenientem primæ causæ, quoniam prioritas rationis sumpta ex parte intellectus nostri, prouenit ex debilitate ipsius intellectus. Hęc de præsenti quæsto dicta sint.

Quæstio 2. Si solus metaphysicus considerat quodquid est subiectorum scientiarum specialium.

Nec

SEXTI METAPHYSICÆ

Nec de ipso quodquidest, ullam faciunt
mentionem. Textu 8.

PRO resolutione huius quæsiti, quæunque agenda sunt.
Primo, declarabitur titulus. Secundo, ponetur distinctio de
prædicatis, quæ ingrediuntur ipsum quodquidest. Tertio,
ponentur conclusiones ratiocinii. Quarto, extraheretur quoddam
corollarium. Quinto, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum adverte. Primo, quid significet ly
quodquidest. Secundo, ly scientiarum specialium.

Quodquidest ut declarauimus in nostra epit. in 7. metaph.
cap. 3. apud logicum est idem & rei definitio, apud metaph.
est significatum definitionis. Huiusmodi autem significatu
m est rei essentia, siue quidditas sumpta in concreto, puta
quodquidest hominis est, esse animal rationale. nam esse ani
mal rationale, est id quod est homo. Dico autem in concre
to, quoniam si sumatur quidditas hominis in abstracto. puta
humanitas non prædicatur in recto de homine, sed habet
rationem principij formalis. Quodquidest autem prædicat
ur in recto de eo cuius est, quoniam est id quod respodemus
ad interrogationem factam per quid. Et propterea quiddita
sumpta in abstracto non est ipsum quodquidest. In ti
tulo igitur quæsiti, sumitur quodquidest, tam pro definitio
ne, quam pro significato definitionis. utroque enim modo
pertractatur à metaph. Nam ut diximus in epit. in 7. metaph.
consideratur in lib. 7. modo logico, & in lib. 8. modo reali.
Scientie specialies. non dicuntur quali distinctæ specie, sed
quia specialiter considerant de ente, & non vniuersaliter.
Considerare autem specialiter de ente, est considerare tan
tum de vna parte entis subiectiva. puta de ente mobili: de
quantitate continua, de quantitate discreta, &c. Iuxta quam
considerationem distinguuntur physica, geometria, arithme
tica. Considerare autem de ente vniuersaliter, est considera
re de ente in quantum ens, ex consequenti de omni ente in
quantum ens, & de primis passionibus entis, quæ de omni
ente verificantur saltem disiunctim, iuxta quam considera
tionem distinguuntur metaph. & logica ab omnibus alijs.
In titulo igitur sumitur ly specialium, pro scientijs conside
rantibus partem entis, que solent appellari ab Arist, ut patet
in

in 4. metaph. tex. i. Scientiæ in parte, id est particulares.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ sumendo quodquidest pro diffinitione, cum diffinitio constet ex multis prædicatis, vt declaratur in 7. metaph. huiusmodi prædicata sunt duplicitia, quædam communissima, ad quæ vnumquodque tancem resoluitur, sicut omnia complexa, ad primum principium complexum. Communissima autem sunt ipsa transcendentia, actus, & potentia, necessarium, & contingens, finitum, & infinitum, substantia, & accidens, materiale, & immateriale, &c. Quædam autem sunt propria, & particularia, quæ complent ipsam diffinitionem, faciuntq. eam conuertibilem cum diffinito, sicut est proprium genus cum propria differentia.

Quantum ad tertium, ponuntur tres conclusiones respōsiue. Prima. Scientiæ speciales non considerant quodquid est suorum subiectorum, quo ad prædicata communissima, quæ sumuntur in quodquidest, vt prima genera, probatur, eiusdem scientiæ est considerare quodquidest quo ad prædicata communissima, & considerare ipsa prædicata communissima vt pater, sed nullius scientiæ specialis est considerare prædicata communissima, quoniam cum consequantur ipsum ens sicut transcendentia, & actus, & potentia, &c. est illius scientiæ considerare hæc communissima, quæ considerat ens in quantum ens. Hæc autem est sola metaph. vt dictum est in lib. 4. tex. i. ergo, &c. Secunda. Scientiæ speciales considerant quodquidest suorum subiectorum, quo ad prædicata propria, & particularia, quæ sunt proprium genus & propria differentia, vel aliquid loco eius, probatur. Hoc non pertinet ad scientiam metaph. ergo ad scientias speciales, consequentia nota, antecedens probatur, si metaph. consideraret propria genera, & proprias differentias quibus constituantur, & distinguuntur rerum in particulari, cuius oppositum manifestum est in 1. lib. nam cum metaphysica consideret prima prædicata, si consideraret etiam propria tunc alia scientiæ essent superflue. Tertia. Licet scientiæ speciales considerent prædicata propria ingredientia ipsum quodquidest suorum subiectorum, tamen dictum philosophi dicentis, de ipso quodquidest nullam mentionem faciunt adhuc verifica-

tur,

SEXTI METAPHYSICÆ

tur, nam ad prædicatorum propriorum cognitionem proce-
dere non possumus, nisi ex cognitione primorum, & maxi-
mè vniuersalium, in quibus virtualiter totum quodquid est
continetur, sicut continetur tota scientia virtualiter in pri-
mis principijs complexis, cum igitur solus metaphysicus co-
sideret communissima prædicata, in quibus totum quodquid
est continetur virtualiter, verum est dictum philosophi non
absolutæ, sed in sensu dicto.

Quatum ad quartum aduerte, q[uod] per B. Th. in expositione
huius primi tex. clare h[ab]e possumus, q[uod] medium in demonstra-
tione nō est quid nominis, vt quidam Thomistæ minus co-
siderantes, & in hoc ad viam Egidij declinantes posuerūt, sed
illud est quid rei, nam ex B. Th. exponente habemus, q[uod] illud
quid, q[uod] à metaphysico consideratur, est medium in demon-
stratione, sed quid rei, & non solum quid nominis confide-
ratur à metaphysico, cum sit considerans rerum quidditates;
ergo &c. Et illud idem quid, præsupponit in qualibet scien-
tia speciali de suo subiecto, sicut & quia.

Quantum ad quintum, aduerte duo argumenta apparen-
tia contra determinationem huius quæsiti.

Primo, quælibet scientia habet considerare principia, &
causas sui subiecti, vt per eas demonstrer passiones proprias
de subiecto, sed principia, & causæ per quas passiones demo-
strantur sunt ipsum quodquid est. ergo quælibet scientia
considerat quodquid est sui subiecti, & non solus metaphys.
maior est philosophi in hoc 6.lib. in text. i. minor est nota
ex 1. post.

Respondeatur. aliud est considerare quodquid est, & aliud
est querere ipsum, nam considerare propriæ, est venari ali-
qua ex illis modis quibus venari potest, siue compositione,
siue diuisione, querere autem est conari vt habeatur, siue in-
uestigatum in eadem scientia, siue in alia. Ad argumentum
dico, quod licet quælibet scientia indigeat quodquid est sui
subiecti, vt per illud demonstrer passiones de subiecto, non
tamen est necesse quod venetur ipsum, sed quod habeat ve-
natum in alia scientia puta in metaph. vnde dicit philosophus in 1.tex.huius 6.lib. quod scientiar[um] speciales, aut acci-
piunt quodquid est manifestatum sensu, aut supponunt ip-
sum

sum. s. venatum in alia scientia. Nego ergo quamlibet scic
tiam considerare, id est inuestigare quodquidest sui subiect
nec hoc dicit philosophus, sed sufficit, quod eo vtatur.

Secundo, physicus inuestigat quid est anima, & nã, & m
tus, & mathematicus, quid sit linea, quid superficies, & figu
ra &c. ergo non solus metaphysicus considerat quodquidest

Respondeatur dupliciter. Primo, quando dicit philosophus, quod scientiarum speciales nullam faciunt mentionem de quodquidest, intelligendum est de suo primo, & adæquato subiecto. De illo enim ex 1. posterius supponitur quid, & quia, de alijs autem contentis sub adæquato subiecto, non inconuenit inuestigare quid. Constat autem quod natura, & motus, & anima non sunt adæquatum subiectum in physica.

Dicitur secundo, q̄ non inconuenit in scientia speciali inuestigare quodquidest subiecti adæquati, quo ad prædicata propria, quantum autem ad prædicata communissima, accipit a metaphysico. Vnde diffinitio de anima inuestigatur habitu metaphysico inquantum est actus primus, & habitu physico, inquantum est corporis physici &c. Idem dico de natura inquantum est principium, & de motu inquantum est actus &c. Aliam est responsonem dedi in questionibus nostris super libros de anima, in q. qua queritur, si anima est subiectum in lib. de anima, vide eam. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Quæstio 3. Si secundum translationem arabicam potest saluari, in quo sic habetur, & ipsa, scilicet physica speculator de ente, quod impossibile est moueri tex. 1. Textus autem noster sic habet, physica theorica, quædam est, sed theorica circa tale ens, quod est possibile moueri.

CIRCA repugnantiam horum textuum aduerte, quod si ly tale ens, sumatur pro subiecto adæquato physice, non potest saluari tex. arabicus. Illud enim est ens mobile, ut etiam dixit Commentator. in quarto metaphysicæ commento primo. Sed de ente mobili falsum est dicere, quod est impossibile moueri, si autem ly tale ens, non sumatur, ut est subiectum, sed pro aliquo ente de, quo tractat physicus, puta de primo motore, de forma, de anima, quæ licet sint

SEXTI METAPHYSICÆ

sunt principia móitus, non tamen sunt per se, & essentialiter
mobilia, sic potest saluari tex. arabicus, & in hoc sensu Com-
ment. saluat tex. arabicum, nam cōmentans inquit. Et inten-
dit per hoc quod dixit, formam, & animam, sunt .n. immobiles
per se, & essentialiter. Tu tamen aduerte, quod ipse Comment.
super hunc tex. dubitauit, an deberet sic legi, quod non est impos-
sibile moueri, vel sic quod est impossibile moueri, nam si le-
gatur. Primo modo, comprehenduntur omnia quæ conside-
rat scientia naturalis. Si autem legatur. Secundo modo, expo-
nitur de forma, & anima, quæ licet sunt, ut diximus principia
entis mobilis, tū sunt em se immobiles, & essentialiter, ver-
ba autem Comment. sunt ista. Et si fuerit lectus iste locus sic,
& de substantia quæ impossibile est moueri, addito illo ad-
verbio non, tunc poterimus intelligere ex eo, omnia de qui
bus considerat scientia naturalis, sed in libris à quibus corre-
ximus istum librum quem glosamus, inuenimus, siue non.
Hæc ille. Pro præsenti quærito difficultas alia non occurrit:

¶ Q[uod]o 4. Si aliquis actus intellectus potest dici praxis.

Quare tres erunt philosophiae theoreticæ mathematica
physica, theologia. Textu 2.

A N T E Q V A M assignemus numerum scientiarum
speculatiuarum, ut distinguantur à practicis, quædam præce-
dencia consideranda sunt, & primo, si aliquis actus intelle-
ctus potest dici praxis. Pro cuius evidencia tria agenda sunt.
Primo, declarandum est quid sit praxis propriæ dicta, & spe-
culatio. Secundo, respondebitur quærito em viam nostram
Tertio, defensabitur via nostra contra impugnantes.

Quantum ad primum aduerte, quod praxis propriæ est opera-
tio regulabilis, & dirigibilis per habitum practicum. Talis
autem operatio in via B. Th. est actus alterius potentiaz ab in-
tellectu, naturaliter posterior intellectione, natus conformi-
ter elici intellectui recto, ut sit actus rectus. Primo dicitur, quod
est actus alterius potentiaz ab intellectu, quoniam ex 3. de
anima, intellectus extensione sit practicus, sed stando præci-
sæ in actibus intellectus, non extenditur intellectus, quoniam ex-
tendere est extra se tendere, necesse est igitur ad hoc quod in-
tellectus sit practicus, respiciat actum alterius potentiaz regu-
labilem per ipsum intellectum, & ille actus propriæ est pra-
xis,

xis, ex quo sequitur, q̄ cum voluntas mouetur ab intellectu finaliter, & directiua, praxis propriæ erit actus voluntatis elicitus aut imperatus. Secundo, dicitur naturaliter posterior intellectione. Hæc conditio sequitur ex prima, nam si praxis est actus voluntatis regulabilis ab intellectu, comparatur ad intellectiū sicut regulatum ad regulam suam. Regulatum autem supponit regulam, ergo est naturaliter posterius ea. Tertio, dicitur natus conformiter elici &c. Hæc conditio sequitur ad secundam, quoniam regulatum est aptum cōformari regulæ suæ, ut sit rectum.

Speculatio autem, vt distinguitur contra praxim propriæ dictam, est actus solius intellectus, non ordinatus ad aliquā operationem alterius potentia ab intellectu regulandam, sed est gratia ipsius scire, dī actus solius intellectus, quia ipsæ solus est potentia speculativa, ergo solius est speculatio, sicut solius visus est videre, quia solus est potentia visiva. Dicitur non ordinatus ad aliquam operationem alterius potentia regulandam, nam dato quod ordinaretur ad regulandum aliā operationem intellectus, propter hoc non perdit quin sit speculatio, licet remissæ. Vnde licet syllogizare sit ordinatum ad regulandum intellectum in acquirendis scientijs tamen non est extra genus speculationis omnino.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ in via Thomistica talis sit distinctio. Actus intellectus dupliciter consideratur. Primo, quo ad specificationem, quam trahit ab obiecto. Secundo, quo ad exercitium, & vt sic subjicitur imperio voluntatis. Mouet, n. voluntas intellectum ad intellectiū. Et ipsa intellectio licet sit elicitiua ab intellectu, tamen vt imperant à voluntate, potest dici actus voluntatis quo ad imperium. Ex hac distinctione eliciuntur duæ conclusiones. Prima, nullus actus intellectus, quo ad specificationē est praxis, qm̄ vt sic est intrinsecus intellectui, ois aut̄ praxis, vt sic est alterius potentia ab intellectu, ergo &c. Secunda, non incouenit actum intellectus quo ad exercitium esse praxim s̄m qd, quoniam vt sic est imperatus à voluntate, & vt imperatus potest dici actus voluntatis, ergo vt sic, est alterius potentia ab intellectu, & cum omnis actus voluntatis, siue elicitus, siue imperatus sit regulabilis per ipsum intellectum sequitur, q̄

Quæst. Iau.

SEXTI METAPHYSICÆ

non inconuenit, actum intellectus quo ad exercitiū esse præ-
xim fīm quid. Dico fīm quid, quoniam ad praxim simpliciter
requiritur q̄ sit actus elicitus a voluntate aptus, conformari
rationi recte pro quanto est regulabilis ab intellectu. ex quo
sequitur q̄ nullus actus imperatus à voluntate. siue si sit actus
intellectus. siue alterius cognoscitivæ potentia tam exterio-
ris quam interioris potest dici prima praxis. Ad quælibet
igitur absolutæ respondendo, dicendum est in via nostra, q̄
nullus actus intellectus. etiam si sit regulabilis per aliū actu
ipsius intellectus, potest dici praxis essentialiter, sed tanquam
secundum quid. i. quo ad exercitium. & prout subest potesta
ti voluneatis. quoniam non sit intellectus practicus essentialia
liter. nisi in quantum est regulatius alicuius actus, ad quem
extra se extenditur: non autem se extendit extra se respectu
actus ipsius est intellectus, quare &c.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ Ioan. Bac. in 2. sent. q. 4.
prologi. art. 2. tenet omnino oppositum huius determinatio-
nis. Dicit. n. duo. Primo, q̄ praxis quidditativæ & essentiali-
ter est operatio intellectus, qua dictat aliquid agendum. vel
fugiendum. Secundo, q̄ nullus actus voluntatis, siue elicitus
siue imperatus. pertinet essentialiter ad praxim, sed anteceden-
titer aut consequenter. Et primum quidem sic declarat, si-
cūt habitus practicus distinguitur contra speculativum, per
hoc q̄ generaliter est circa scibile operabile, speculativus au-
tem circa scibile præcise. ita proportionaliter operatio pra-
&ca, quæ vocatur praxis, accipitur pro omni operatione in-
tellectus, qua considerat scibilia ut operabilia, & quia in in-
tellectu sunt multi huiusmodi actus, ut considerare quo debe-
mus cōsulere, præcipere, vitare tale periculum. quo zedifica-
re, quo scribere &c. ideo sunt propriæ & essentialiter praxes.
Et hanc suam opinionem sic probat Arist. in 6. ethic. enumera-
trans habitus intellectuales. vaicuique attribuit, p̄ priam ope-
rationem intellectualem, aliter habitus homini nihil nobis co-
ferrent, ergo sicut habitui speculativo conuenit speculatio,
sic habitui pratico conuenit operatio intellectualis practica;
puta prudentiæ conuenit bene consiliari & bene percipere,
& arti dirigere circa factibilia, sed operatio practica est ipsa
praxis. ergo praxis essentialiter est operatio intellectus. Et
con-

confirmatur qm̄ in 3.de anima dicit Arist.practicus intellectus differt a speculatio fine , qm̄ practicus ratiocinatur qd fugibile, & quid psequibile. Speculatius aut nihil dicit de fugibili & prosequibili. sed ratiocinari de fugibili & prosequibili est intellectualis operatio practica , ergo est praxis, quoniam pro eodem sumitur operatio practica, & praxis.

Secundum autem sic declarat , quando voluntas imperat intellectui ut consideret & dictet de aliquo. an sit agendum. & quomodo vel sit fugiendum, & quo, & quando , & quo fine &c. illa operatio intellectus quæ est praxis essentialiter, dicitur esse antecedenter voluntatis . quoniam nisi volutas imperaret , non poneretur in esse . & hoc est pertinere proxim ad voluntatem antecedenter, & dispositiæ & generatiæ. nō autem essentialiter . Quando autem voluntas acceptat & eligit id quod est dictatum, & cōclusum per intellectum de agendo vel fugiendo , dicitur illa operatio intellectualis practica pertinere qm̄ ad voluntatem , prout iam dictatum acceptat. Sed ex his non potest concludi , quod praxis essentialiter ad voluntatem pertineat : nam sicut multa ad actum intelligentiæ concurrunt, puta sensus exterior. & interior & phantasma & species, quæ tñ non sunt essentialiter ipsa intellectio, sic accedit in proposito . & quod ad proxim propriæ dictam, non pertineat essentialiter aliqua operatio voluntatis, neque elicita neque imperata, sic probat . quod est præter actum voluntatis, habet quidditatem suam excluso omni actu voluntatis. Sed sic est de praxi. ergo &c. maior patet. minor aut sic ostenditur . nam Comment.in 2. metaph. commēto 3.loquens de habitu pratico ut distinguitur à speculatio, dicit . Scientia enim operativa quamvis vtatur ratiocinatione, & speculetur de causis, tamen non est digna vocari speculativa , quia non perscrutatur de causis rerum, nisi ut scientes eas agant & non ut sciant . sicut est in scientijs speculatiis. Ecce hic loquitur de operatione practica, quæ est praxis, & vocat eam ratiocinationem . & tamen nullam facit mentionem de voluntate. ergo datur praxis quidditatem, excluso actu voluntatis .

Sed hæc imaginatio Ioan.Bac.fundatur in falso. quoniam credit operationem practicam & proxim propriæ dictam esse idem conuertibiliter, quod non est varum . nam operatio

r. ij pra

SEXTI METAPHYSICÆ

præctica duplex est. Primo, ea quæ est ab habitu prædicto, & comparatur ad ipsum, sicut actus secundus ad primum, ut considerare ad scientiam, & dicitur intellectio, vel consideratio practica, & denominatur ab habitu practico, sicut calefacere a calore. Secundo, ea quæ regulatur ab habitu practico, mediante consideratione, vel ratiocinatione practica, verbi gratia. Actus voluntatis in principe quibus mouet quemlibet subditum ad operandum iuxta propriam virtutem, regulans notitiam, & scientiam, pollicita, existente in intellectu principis, mediante intellectione qua intellectus considerat, quo & quales debent esse actus motivi subditorum in voluntate principis. Primo, modo non dicitur operatio practica, quia sit praxis, sed quæ est à scientia practica, & denominatur ab ea, sicut effectus à causa. Secundo, modo concedo, quod sunt idem, nam secundo modo dicitur operatio practica, quæ est regulata per scientiam practicam, mediante consideratione practica, & hæc est vera praxis, & est actus voluntatis, ut diximus supra. Ex his patet, quod rationes Ioan. Bac. non concludunt nisi de operatione practica sumpta primo modo, quam nego esse primum, ut declarauim. Vnde ad primam rationem concessa majori, nego minorem qua dicit, sed operatio practica est ipsa praxis. Et ad confirmationem concessio, quod ratiocinatio de prosequibili, & fugibili sit intellectualis operatio practica, non si conceditur quod sit praxis, quia non est practica nisi primo modo. Ad secundam, nego minorem. Ad probationem ex dicto Comenti dico, quod non aliud concludit, nisi quod ratiocinatio quæ sit per scientiam practicam est operatio practica primo modo, quam nego esse primum propriæ dictam. De suis declarationibus tam pro primo quam pro secundo dicto, non curamus. Dicimus. n. primam esse veram, sed ex ea non potest concludi vera praxis ex distinctione quam dedimus. Secundam autem recusamus nam admissio quod intellectio practica antecedenter pertinet ad voluntatem ut imperatur, & p̄nter ut acceptatur, ex hoc tamen non habetur quod ut est operatio intellectus practici, sit essentialiter praxis, immo est praxis, solum quo ad exercitium, vera autem praxis est aliquis actus voluntatis elicitius, regulatus, vel regulabilis per habitum practicum mediante consideratione practica. Hæc de praesenti quæstio dicta sunt.

Quæst.

Questio 5. Si scientia est practica ex obiecto vel ex fine.

POST QVAM inquisiuimus, si aliquis actus intellectus potest esse vera praxis, inquirendum est. vnde habet scientia quod sit practica, an ex obiecto, an ex fine. Pro resolutione quæstionis tria agenda sunt. Primo, præponetur quædam distinctione. Secundo, ponentur duæ conclusiones responsuæ. Tertio, defensabitur determinatio nostra.

Quantum ad primum aduerte, quod scientia potest esse practica dupliciter. Primo, in habitu, sive virtualiter. Secundo, in actu simpliciter, & cōplectiuæ, tamen practica in habitu quælibet non actu ordinetur ad opus nec ex pposito, tamen ordinabilis est, sicut ille qui addiscit scientiam medendi non tamen intendens mederi, de practica actu, & complectiuæ, quæ ex modo considerandi, & ex proposito ordinatur ad opus, sicut ille qui addiscit scientiam politicam intendens gubernare ciuitatem.

Quantum ad secundum, sit prima conclusio sciētia habet ex obiecto solo, quod sit practica habitu, probatur. Omnis scientia ex 6. metaph. tex. 1. est aut practica, aut speculatiua. Speculatiua sive philosophum ibidem exemplificans de physica est circa rem, cuius principium motus est sibi intrinsecū. Naturalia n. circa quæ est physica, habent in se principium motus. Actiua autem, & factiua, quarum utraque dicitur practica, id est operatiua, est circa rem, cuius principium est in ipso operante, sive tale principium sit intellectus, sive ars, sive aliqua alia potentia, ergo sive philosophum in dicto texu, practica distinguitur à speculatiua ex obiecto, sed ab eodem res habet esse, & distinctionem, ergo sicut distinguitur à speculatiua ex obiecto, sic habet quod sit practica habitu ex obiecto. Præterea. Scientia practica distinguitur à speculatiua, quia per practicam potest attingi, vel acquiri, vel produci obiectum circa quod est, per speculatiuam autem solum cognosci, ergo sicut speculatiua habet ex obiecto, quod sit speculatiua, sic practica habet ex obiecto quod sit habitu practica.

Secunda conclusio. Scientia non est practica actu simpliciter, & complectiuæ ex solo obiecto, sed ex modo considerandi, & ex proposito operandi. Pro cuius evidentia aduerte, quod obiectum scientiæ practicæ tripliciter potest considerari.

x iiiij Primo,

SEXTI METAPHYSICÆ

Primo, quo ad prædicata diffinitiuæ & suas propriætates, ve quando considero quid est virtus moralis, & in qua parte animæ est subiectuæ, & quo diuiditur in species. Secundò, quo æquibile aut producibile sit, vt qn considero quibus actibus acquiritur iustitia, & quo expellit suum oppositum, & quo perficit habentem, & opus suum, ergo quando proponimus in animo, & deliberamus applicare hmoi noritiam ad operationem, vt ad finem, ad quem ordinatur notitia practica. His propositis dico, qd non ex prima consideratione, sed ex secunda, & tertia, simul iunctis est actu & completiuæ practica, & quidem qd nō ex prima, patet. quoniam ex eo quod est cōmune scientiæ, practicæ, & speculatiuæ. nos sortitur practica, qd sit practica actu & completiuæ. sed potius qd sit speculatiua ex modo considerandi speculatiuo, licet non ex obiecto. Sed considerare obiectum quo ad prædicata diffinitiuæ & suas proprietates, est cōmune speculatiuæ, & practicæ. ergo &c. Quod autem ex secunda & tertia simul. probatur, nam Arist. vbi cunque ponit differentiam inter habitum practicum & speculativum, assignat differentiam non solunt per obiectum, sed ultimata per finem, quæ est operatio. Vnde in secundo metaph. tex. 3. inquit. Nam theorice finis est veritas, & practicæ opus, vbi inquit Comment. practica nō per scrutatur de causis & distinctionibus rerum, nisi ut sciētas eas agant. & in 2. eth. volens probare moralem philosophiæ esse practicam. inquit. Morale negotium non est contemplationis gratia, non enim perscrutamur quid sit virtus ut sciamus, sed ut boni efficiamur. vbi & Comment. inquit. Non est intentione nostra in hoc lib. perscrutari quid sit virtus ut sciamus, sed ut operemur eam, & sumus boni. Et in 3. de anima text. 49. non assignat differentiam inter intellectum practicum & speculativum ex obiecto, sed ex fine, inquit enim. Intellectus qd practicus est, differt à speculatiuo secundum finem, vbi dicit Comment. Finis speculatiui est scire tantum, operatiui est operari. Ex quibus omnibus patet, quod completa differentia inter practicum, habitum, & speculativum. non stat in obiecto solo, sed in modo cōsiderandi ut operemur, & in pposito operandi. Dico in pposito opandi, qm non est necesse ut quis actu oportet. aliter quoties sciens cessaret ab operæ, nō persi

persistet scientia sua simpliciter practica, & quoties iterum operaretur, toties fieret simpliciter practica, quod est vanum opinari. Tenendum est ergo, q̄ duo cōplent habitum practicū s. obiectum operabile, & intentio operandi. q̄ nullum horum per se sufficit. Hæc est determinatio nostra.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ duo inter cæteros conantur impugnare determinationem nostram. Primus est Ioā. Bac. qui in q.4. prologi. in 1. sent. in art. 1. duo dicit, & in primo discordat à nobis, in secundo autem videtur concordare. Primo dicit, q̄ ista quæstio. vtrum habitus practicus distinguitur à speculatiuo ex obiectovel ex fine, nulla est, licet multi ponderent eam: quoniam in practicis eadem est ratio finis, & ratio obiecti, nam formalis ratio finis, est ratio boni & hæc eadem est ratio obiecti in practicis. dicit. n. philosopbus in 2. eth. c. 2. quòd scientia moralis non est vt sciamus, sed vt boni efficiamur. & apud Comment. obiectum scientiæ moralis est melioratio totius hominis.

Secundo dicit, q̄ ad scientiam simpliciter practicam ista quatuor requiruntur per ordinem. Primo, quòd habitus practicus sit notitia & ratiocinatio de causis rei operabilis, ita tamen quòd huiusmodi ratiocinatio sit præcisè propter ipsum agere & non propter scire. Vnde Comment. in 2. metaph. commento 3. dicit, quòd scientia operatiua non ratiocinatur de causis & diffinitionibus rerum, nisi vt eas agant. Secundo, q̄ sit actualis dictatio intellectus de re agenda sive fugienda. Tertio, q̄ voluntas eligat quòd ab intellectu dictatum est. Quarto, q̄ voluntas imperet prosequi vel fugere dictatum. Ex his autem quatuor dicit, primum & secundum pertinere ad quidditatiam rationem habitus practici, reliqua autem consequentur sive complent.

Sed relictis his quæ dicit requiri ad sciētia simpliciter practicam, quoniam non aduersantur aperte determinationi nostræ. respondendum est ad primum dictum suum. Aduerte igitur, q̄ obiectum scientiæ dupliciter accipi potest. primo pro eo circa q̄ versatur scientia, vt in physica, obiectū est ens mobile, in metaphysica ens vt ens, in medicina, corpus sana bile. secundo pro eo, quòd est principaliter intentum à sciēte. & ad quòd dirigit totum studium suum, vt physicus inten

r. iiii dit

SEXTI METAPHYSICÆ

dit scire causas, & proprietates entis naturalis. Metaphysicus autem, entis ut ens est, & quando sciens ad hoc peruerterit, quiescit desiderium suum. Quando igitur dicit Bac. quod eadem est ratio finis, & obiecti, nego, si sumatur obiectum primo modo, concedo aurem, si sumatur secundo modo, & probationes suæ ex dicto philosophi, & Comment. procedunt de obiecto secundo modo, & non primo modo. Vnde questio nostra non est vana, sed ponderanda. Quæritus enim si scientia practica est practica, ex obiecto primo modo, vel ex fine, id est ex eo quod ultimum intendit sciens practicus; quod est operatio, qua attingit obiectum dictum primo modo, quod quidem ultimum intentum, est obiectum secundo modo.

Secundus est Ant. And. qui in 6. metaph. q. prima tenet, quod practica est practica ex obiecto, & non ex fine. Et aduerte, antequam adducam sua argumenta, quod non propriæ vadit contra sensum nostrum. Credit n. nos tenere, scientiam practicam nullo modo esse practicam ex obiecto, sed tamen ex fine; quod tamen non dicimus, ut patet in prædictis, immo quod radicaliter, & primo est practica ex obiecto, completiæ autem ex fine, ita quod esse practicum ex fine, supponit esse practicum ex obiecto, sicut posterius supponit suum primum. Ex his videbis, quod argumenta sua nihil concludunt contra nos, arguit igitur dupliciter, primo si scientia dicitur practica propter extensionem ad finem, quæro aut propter extensionem actualem, aut aptitudinalem, non primo modo, quoniam eadem scientia, etiam una die esset modo practica, puta quando sciens actu operatur, & modo speculativa, puta quando cessat operari, hoc autem videatur absurdum, ergo erit practica secundo modo, tunc sic, nunquam aptitudo conuenit vni naturæ, nisi propter aliquod absolutum intrinsecum tali nature, quia enim natura est talis, conuenit ei talis aptitudo, ergo presupponitur in scientia aliqua conditio intrinseca, propter quam conuenit ei talis aptitudo. Hæc autem conditio scientiæ, est ab aliqua eius causa priore. Causæ autem priores eius sunt, intellectus, & obiectum, ergo esse practicum conuenit scientiæ ex intellectu, & ex obiecto, non ergo ex fine.

Respondetur dico, quod est practica completive, propter extensio nem ad finem, qui est in proposito, & intentione scientis practici,

etici, dato q̄ actu non operetur, & ad bonum sensum potest finis intentus dici finis aptitudinalis, & cum arguitur, nunquam aptitudo &c. concedo, & cum infertur, ergo præsupponitur in scientia &c. concedo totum usque ibi, ergo non ex fine. Hoc ultimum nego, qm̄ stat q̄ ista aptitudo, siue intentionis finis fundetur in obiecto, nisi n. obiectum esset operabile non posset intendi operatio, qua assequimur ipsum obiectū, & tamen quod scientia practica, quæ radicaliter est practica ex obiecto, ut ex causa priori, fiat simpliciter practica ex fine intento, non ergo ex solo obiecto, sed ex obiecto, & ex fine, habet scientia, quod sit simpliciter practica.

Secundo, si finis facit scientiam esse practicam, quero, aut finis iam habitus, aut cognitus, aut intentus, non primo modo, quia ut sic est effectus scientiæ, & posterior ea, effectus aut non distinguit nec specificat suam causam, si secundo modo h̄i propositum, quia finis, ut cognitus habet rōnem obiecti, non tertio modo, qm̄ iam per argm̄ præcedens improbatum est, dictum est. n. q̄ antequā finis intendatur, iam scia talis est.

Respondetur dico, q̄ est finis tertio modo acceptus, ad improbationem dico, q̄ licet antequam finis intendatur, sit radi caliter practica ex obiecto, non tñ est simpliciter practica, nisi post intentionem finis. Et hoc idem vñ sentire ipse in eadem quæstione, nam respondens ad primam rationem sic dicit Arist. ponit tres gradus intellectus, quorum primus est, considerare tantum speculabilia, secundus est, considerare agibilia in vniuersali, non dictando prosequi, vel fugere, tertius est, iam prosequi vel fugere, vel dictare prosecutionem, vel fugam in particulari. Intellectus ergo existens in secundo gradu, in quo imperfectæ est practicus, extendit se ad tertium, & fit perfectæ practicus. Dicendo se velle prosequi vel fugere, ita q̄ illa extensio est intellectus imperfectæ practici, ad considerationem perfectæ practicam, puta ab apprehensione agibilium ad dictamen completum, de eis præcipiendo prosecutionem vel fugam. Hæc illæ. Ex quibus constat, q̄ & ipse sentit, ex sola cognitione obiecti agibilis, habitum esse practicum imperfectæ, ex dictamine autem, & volitione prosecutionis vel fuge circa tale obiectum fieri perfectæ practicum, & hoc est quod nos dicimus ex fine fieri completiæ practicæ.

SEXTI METAPHYSICÆ
practicum. Hæc de præsenti quæsto dicta sunt.

¶ Quæstio 6. Si omnis scientia est practica,
vel speculatiua.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, si practicum, & speculatiuum sunt differentiæ essentiales habitus scientifici in communi. Secundo, respondendum est ad quæstum. Tertio, soluenda sunt quædam argumenta.

Quætum ad primum aduerte, q[uod] practicum, & speculatiuum p[ro]nt sumi ex fine, & ex obiecto, si sumantur ex fine, practicum dicit respectum ad opus. Speculatiuum autem dicit negationem talis respectus. si sumantur ex obiecto, practicum dicit conditionem intrinsecam ex natura rei ipsi obiecto, ex eo q[uod] est operabile, & super quam fundatur talis respectus, ex eo. n. q[uod] obiectum scientiæ practicæ est operabile, sequitur, q[uod] est attingibile per operationem agentis practici. Speculatiuum autem dicit conditionem intrinsecam ipsi obiecto ex natura rei, ex eo quod non est operabile, & super quam fundatur priuationis talis respectus ad opus, ita quod sicut habitudo ad opus, consequitur obiectum in quantum operabile, ita priuationis huius habitudinis, consequitur obiectum, in quantum non est operabile, sed tantum cognoscibile.

Posita hac distinctione, dico, q[uod] practicum, & speculatiuum primo modo non sunt differentiæ essentiales habitus scientifici in communi, quia relatio, vel respectus non est d[omi]nia essentia entis absoluti. Diuersorum enim generum diuersæ sunt species, & differentiæ, sed habitus scientificus est ens absolutum, cum sit in prædicamento qualitatis, sed practicum sumptum ex fine, dicit respectum, ut declarauimus, ergo &c. Similiter speculatiuum sumptum ex fine, dicit priuationem, siue negationem talis respectus, nulla autem negatio vel priuationis potest esse differentia essentia entis absoluti, ut patet, ergo &c.

Practicum autem, & speculatiuum, secundo modo, i.e. vt sumuntur ex obiecto, sunt d[omi]nia essentiales habitus scientifici in cōsideratione, q[uod]m quæ dividunt aliquod cōsiderationem, & sub quo essentialiter constituantur species illius cōsiderationis, sunt d[omi]nia essentiales, non. n. per d[omi]niam essentialem possumus intelligere, nisi diuisiūm essentialiter alicuius cōsiderationis, & constitutiu[m] essentialiter aliquoꝝ sub illo cōmuni, ex doctrina Porphyrii in vniuersalibus, sed prakti-

practicum, & speculativum sumpta secundo modo dividunt
essentialiter habitum scientificum in communi, & consti-
tuunt, &c. Omnis enim scientia, vel est de obiecto operabi-
li, & sic est practica ex obiecto, vel non operabili, & sic est spe-
culativa ex obiecto, ergo &c. Et aduerte, quod ibi loquimur
de habitu scientifico inuenio lumine naturali, ut non intro-
mittamus nos de scientia diuinitus reuelata, quae una existet
ponitur in via nostra practica, & speculativa.

Quantum ad secundum aduerte, qd ex immediate dictis,
constat omnem scientiam humanam esse practicam, vel spe-
culativam, quia ut diximus, vel est de re operabili, vel no ope-
rabilis. ergo saltem ex obiecto, omnis est practica, vel specu-
lativa. Præterea. Distinctio intellectus per practicum, &
specul. sumitur ex scientia practica, & specul. Dicitur enim
practicus intellectus, ut habet notitiam ordinabilem ad o-
pus. Speculatius autem opposito modo. Cum igitur ex
doctrina Arift. in 3. de anima. Omnis intellectus sciens sit
practicus, aut speculatius, sic dicendum est etiam de scien-
tia humana. Et propterea Auic. in principio suz metaph. po-
nit scientias primo diuidi per practicas, & speculativas, & af-
signans earum differentias inquit. Speculatiuæ sunt illæ, in
quibus finis est certitudo scientiæ, & opinionis. Practicæ
vero sunt illæ, in quibus primum querit perfici virtus ani-
mæ speculativa, per adeptionem scientiæ imaginatiuæ, &
creditiuæ, de rebus quæ sunt nostra opera.

Quantum ad tertium, aduerte duo argumenta. Quorum
primo probatur, nullam scientiam esse practicam. Secundo
autem probatur, non inconuenire vnam, & eandem esse pra-
cticam, & speculativam.

Primo igitur sic arguitur, finis & cuiuscunque scientiæ est
scire. Desideramus enim scientiam ut sciamus, & in omni
scientia demonstratione utimur ut sciamus, est enim scire
demonstracionis effectus. ergo omnis scientia est speculati-
ua, antecedens patet, consequentia probatur: quoniam, spe-
culativa in via philosophi dicitur, cuius finis est scire. pra-
ctica autem, cuius finis est opus. Si igitur omnis scientiæ,
finis est scire, omnis scientia est speculativa.

Rñdetur, non distinguitur speculativa à practica, per scire
&

SEXTI METAPHYSICÆ

& non scire, sed per scire tantum, & per scire ordinatum ad opus, vnde ad argumentum nego consequentiam. Ad probationem dico, quod finis speculatiæ est scire tantum, tamen autem practicæ est scire ordinatum ad opus, & quoniam mœxi sunt huiusmodi scientiæ, ut ædificatiua, politica, iconomiæ &c. ideo non omnes sunt speculatiæ.

Secundo arguitur sic. Possibile est inuenire in habentibus intellectualibus humanitus inuentis, unum habitum continentem in se duos habitus intellectuales omnino distinctos, ita quod non est præcisæ istæ nec præcisæ illæ, & tamè specie distinctus ab utroque eorum, sicut distinguitur idem, medius color ab extremis, ergo eadem ratione, possibile est inuenire habitum unum, qui contineat habitum practicum, & habitum speculativum, ita quod non est præcisæ specul. nec præcisæ practicus, & sit specie distinctus ab utroque eorum, antecedens quidem patet in 6. eth. vbi philosophus ponit sapientiam habitum specie distinctum ab alijs habentibus intellectualibus, & tamen in se continentem habitum principiorum, & scientiam, vnde inquit Arist. Oportet ergo sapientem non solum quæ ex principijs scire, sed & circa principia verum dicere. Quare utique erit sapientia intellectus, & scientia, ergo &c.

Respondeatur, vbiunque Arist. ponit unum habitum continentem duos habitus specie distinctos, loquitur de habentibus eiusdem rationis puta quia uterque est speculatus, ut si dicamus, metaphysicam continere scientiam de substantia, & scientiam de accidente, vel quia uterque est practicus, puta si dicamus, sapientiam continere habitum principiorum practicabilium, & scientiam conclusionum practicabilium. Est autem maior ratio, quod inueniatur unus habitus continens duos habitus eiusdem rationis, quam duos diuersarum & oppositarum rationum.

Constat autem practicum, & speculativum esse diuersarum, & oppositarum rationum. Vnde ad argumentum, concessio antecedente, neganda est consequentia, de scientijs humanis, ut excipiam diuinam reuelatam, de qua non est presentis negotijs pertractare. Hæc de presenti quædicta sint.

Quæst

Quæstio 7. Si sunt tantum tres scientiæ speculatiuæ.

Quare tres erunt philosophicæ, theoricæ, mathematica,
physica, & theologia.

I N H A C quæstione tria agenda sunt. Primo, ponentur quædam distinctiones. Secundo, ponetur conclusio respondiua. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum sit hæc prima distinctio. Scientia speculatiua quædam realis, & est illa, quæ versatur circa ens reale, ut physica, circa ens naturale, & mathematica circa quantitatem continuam, vel discretam, quædam rationalis, & est illa quæ versatur circa ens rationis, ut logica sumpta in sua universalitate. quæ in via nostra continetur sub scientia speculatiua, quoniam licet ordinetur ad opus, puta ad syllogizandum, & discurrendum in alijs scientijs, ad quas comparatur sicut regula, & modus sciendi, tñ quia non ordinatur ad regulandum opus alterius potentiarum ab intellectu, ideo nō est locanda inter practicas, sicut ēt diximus iu 4.q. huius G. libri.

Secunda disto, scientiarum speculatiuarum realium, quædam est speculatiua veræ, & propriæ, & est illa, quæ ex natura sui, & ex parte sui obiecti, ordinatur ad scire tm, eo qd circa obiectum suum non possumus nisi speculari. Quædam autem est speculatiua, non propriæ, sed potius ex usu loquentiū, & est illa, quæ ex natura sui, & ex parte obiecti nō ordinatur solum ad scire, sed ad operandum circa obiectum suum. Et hoc modo medicina quæ est de regulis universalibus, solet dici speculatiua. Quæ autem applicata est ad curā, solet dici practica, licet ex obo, qd est corpus sanabile, vtraq; possit dici practica.

Tertia distinctio, scientiarum speculatiuarum propriæ, & realium, quædam est inuenta via sensus, & lumine naturali, quædam autem ex diuina reuelatione.

Quarta distinctio, pluralitas scientiarum speculatiuarum propriarum, & realium, potest assignari fm distinctionem genericam, & fm distinctionem specificam. Et quidem si consideretur fm distinctionem specificam, patet qd non sunt tm tres, nam mathematica sub se continet geometriam, & arithmeticam, ut duos habitus distinctos specie. Similiter physica sub se continet, scientiam de mobili ad vbi, & scientiam de mobili ad formam, & scientiam de animalibus &c. ut habitus partia

SEXTI METAPHYSICÆ

partiales distinctos specie. Si autem considerentur secundū distinctionem genericam, sic dictum philosophi erit verum, ut statim apparebit per conclusionem responsuam.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ intentio philosophi est loqui de scientijs speculatiuis realibus, vt excludamus logicam, & proprijs, vt excludamus theoricam medicinæ, & inventis via naturali, vt excludamus diuinam revelatam, & de pluralitate earum, secundū genus, & non secundū spe- ciem. Vnde ponitur hæc conclusio responsuia.

Sunt tantum tria genera scientiarum speculatiuarum rea- lium, propriarum, inuentarum lumine naturali.

Hanc cōclusiōnēm, aliter probant Thomistæ, aliter Scot. Thomistæ, quidem fundantes se super scientiam B. Th. in p̄cōmio 1. phys. sic probant. cum distinctio scientiæ sumatur ex distinctione formalī ipsius obiecti, quod sunt obiecta formalia generica scientiarum speculatiuarum, tot sunt, & ipse scientiæ speculatiæ. Obiecta autem earum sunt tan- tum tria: qm̄ obiectum est ens aliquo modo abstrahibile à materia. Materia enim obstat intelligibilitati, vnde ista sen- sibilia non sunt intelligibiliā, nisi in potentia propter suam materialitatem, & ad hoc q̄ fiant intelligibilia in actu, neces- se est vt fiant immaterialia per intellectum agentem, vt alias declarabitur: secundū igitur q̄ ens diuersimodæ abstrahit à materia, ad diuersas scientias pertinebit. Aduerte igitur, q̄ aliquod ens abstrahit à materia fm esse, & fm rationem, qua- lia sunt entia separata, quæ nunquam sunt in materia, & sic est substantia, & actus, & potentia, quæ non sunt vniuersali- ter in materia, vt declarabitur in lib. 12. De ente aut sic ab- stracto est metaphysica. vnde philosophus i. 6. metaph. tex. 2. ponens differentiam metaph. à physica, & mathematica, in- quirit, prima vero. i. metaph. circa separabilia, & immobilia, vbi inquit Comment. necesse est vt prima scientia in esse, sit scientia rerum abstractarum. Et est aliud ens, q̄ licet non sit extra materiam, tamen in sui diffinitione non recipit mate- riām sensibilem. vnde dicitur abstractum non secundū esse, sed fm rationem, & tale ens est quantitas, siue continua, siue discreta, non enim linea aut superficies diffinitur per mate- riām sensibilem, neque par, neque impar, neque rectum, ne- que

que curuum, ut dicitur in 2.phys.tex.19. Et de huiusmodi ente est mathem. vnde inquit Arist. in lib.6.metaph. & mathematica. quidem circa immobilia, sed inseparabilia. s. secundum esse, quia non habent esse, nisi in materia, ubi inquit Comment. Mathematica est de rebus abstractis secundum distinctionem, sed non secundum esse. Et est aliud ens, quod ut scibile licet possit abstrahere à materia individuali, non tamen à materia communi: quoniam non potest esse nisi in materia, & non potest diffiniri sine materia cōmuni, & huiusmodi sunt entia naturalia. nam licet homo possit diffiniri sine hac carne, & hoc osse, non tñ sine carne, & sine osse, & de hoc enta est physica, vnde inquit philosophus in 6.metaph. Physica nanque circa inseparabilia. s. à materia, & secundum esse, & secundum rationem. Cum igitur non possint esse plures modi abstrahendi à materia, patet q̄ non sunt nisi tria obiecta speculabilia generica distincta formaliter, ex diuerso modo abstrahendi à materia, ex consequenti, non sunt nisi tria genera scientiarum speculatiuarum realium, &c.

Scotistæ aut ut patet per Ant. And. in 6.metaph.q.3. alia via procedunt in assignando tria obiecta speculabilia generica, iuxta quæ concludunt tria genera scientiarum speculatiuarum realium, & propriarum. Aduerte igitur, q̄ apud eos dantur hæc tria, obiecta, ens, substantia corporea, cui absolute consideratæ inest. Primo, quantitas continua, deinde discrete, substantia corporea considerata inquantum hñs formam, quæ est principium determinatæ operationis, & motus, & quietis. Circa ens ut habet passiones demonstrabiles de ipso ex principijs cognitis via sensus, ponitur metaph. circa substantiam corpoream, ut sibi inest quantitas, ponitur mathemat. circa substantiam corpoream, ut habet formam, quæ est principium motus, &c. ponitur physica. Et præter has non potest dari alia, quæ non continetur sub istis, vel sub aliqua istarum. Et si dicas. Quare non potest dari una scientia speculativa de substantia incorporea, sicut datur de substantia corporea, & una de quantitate, sicut datur de substantia corporea, ut sibi inest quantitas. Respondent, q̄ licet substantia incorporea habeat passiones sibi primo inherentes, non tñ scibiles à nobis via sensus, sed sic sunt notæ nobis

SEXTI METAPHYSICÆ

bis de ipsa sole passiones entis. Vnde verum est, q̄ illa substantia est subiectum alicuius scientiæ speculatiæ possibilis intellectui potenti cognoscere eam sub propria ratione, sed non nobis. Ad illud de quantitate dñt, q̄ nullum genus accidentium potest esse primū subiectum in aliqua scientia, qm̄ quodlibet genus accidentium, & quælibet species, cuiuslibet esse continetur in aliqua specie substantiæ virtualiter in mediæ, vel immediatæ. Oportet ergo diuidere substantiam p̄cise, ut habeatur primū subiectū alterius scientiæ à metaphysica, &c.

Sed hic modus dicendi, non vñ conueniens intentioni Arist. nam ipse assignans determinatum numerum scientiarum speculatiuarum, semper fundauit se super ens, vt diuersi modæ abstractibile à materia. Vnde in 2. phys. ostendens differentiam inter phys. & metaph. à tex. 16. vsque ad tex. 18, processit hac via, & in 6. metaph. vt iam declarauimus eadem via proceſlit. Assignatio autem trium subiectorum adducta ab Ant. And. est potius voluntaria quam fundata in doctrina Arist. immò quantum ad illud quod dicit. substantiam incorpoream non posse esse subiectum alicuius scientiæ speculatiæ possibilis nobis, vñ sibi contradicere. Determinauit. n. in 2. lib. metaph. q. 3. q̄ substantias abstractas cognosci quidditatiæ ab intellectu viatoris, non est impossibile. Præterea. Philosophus in lib. 12. deuenit ad multas proprietates primi principij, quæ nō explicantur per passiones entis, puta q̄ est purus actus, q̄ est maxime intelligibile, q̄ intellectio sua est substantia sua, quæ maxime in seipso delectatur, q̄ est vita sua, q̄ est totius naturæ bonum, q̄ omnia ordinata sunt ad ipsum, falsum est ergo, quod de substantia incorporea non possumus cognoscere via sensus, nisi solas passiones entis, & quod non potest esse subiectum alicuius scientiæ speculatiæ possibilis nobis, q̄ autem dicit de quantitate, nullam apparentiam habet. Aliud est. n. quodcunque genus accidentis contineri in substantia quo ad esse, & aliud quo ad intelligibilitatem, licet. n. primum sit verum, quoniam accidentis esse est inesse, non tñ secundum, quoniam potest h̄re propriam speciem intelligibilem, per quam primo, & per se potest intelligi. vnde in doctrina Scoti, vt declarabimus in 7. lib. non cognoscitur à nobis substantia nisi per speciem accidentis, licet

licet ergo repugnet accidenti esse primum subiectum in hæf-
sionis , non tamen sibi repugnat esse primum subiectum, cir-
ca quod versatur aliqua scientia speculativa.

Quantum ad tertium aduerte , q̄ pro maiori parte argu-
menta quæ solent fieri in hoc quæsito soluuntur per distinc-
tiones, quas præposuimus in principio quæsiti. Tu tñ aduer-
te, illud argumentum quo solet sic argui . Diuisio prima cu-
iuslibet generis, debet esse solum per duas differentias, ex cō-
sequenti bimembribus. Nam ex 10. metaph. in vno quoque gñe
est vna prima contrarietas, quæ est per duas primas cīrias, sed
scientia speculativa est quoddam genus continetur. n. in p̄e
dicamento qualitatis, & in primo genere. s. in habitu, ergo
vel vt genus, vel vt species, non vt species, aliter physica, & ma-
thematica different solum numero, ergo prima diuisio scien-
tiæ speculatiue non debuit esse trimembribus .

Respondeatur aliqui tenent scientiam speculatiuam esse
analogum ad diuinam, & naturalem, & mathematicam , eo
q̄ per prius d̄ de diuina, tanquam de nobiliori, vnde solet ab
Arist. dici prima philosophia, sicut animal primum sanum .
Diuisio aut analogi prima, non oportet esse bimembribus. Sed
hæc opinio non videtur vera, qm̄ quod in vno solo p̄edicamen-
to continetur, non potest esse analogum, sicut nec æqui-
uocum, coordinatio .n. vnius p̄dicamenti constituitur ex
generalissimo, & specialissimo, & subalternis generibus , ac
differentijs essentialibus, s̄m doctrinam Porphyrij. Constat
autem, q̄ scientia, & inferiora sua, vt practica, & speculativa,
& partes speculatiuae continentur in p̄dicamento qualita-
tis, & in primo genere, ergo non est analogum, nec valet ob-
iectio, quoniam licet, vt adiuicem cōparantur vna sit prior
altera, puta diuina, tamen compareat generi suo , æqualiter
participant rōnem speculatiui. Dicendum est ergo, q̄ est ge-
nus , cuius prima diuisio debet esse bimembribus vel reducibi-
lis ad bimembrem. In proposito dico, licet philosophus assi-
gnat trimembrem, vt breuius, & clarius manifestaret differen-
tiā inter sciētiā diuinam, & physicam, & mathematicam,
tamen sic potest reduci ad bimembrem , Omnis scientia spe-
culativa, vel est de omnino abstractis à materia, & hec est me-
taphysica, vel de abstractis non omnino . Et hoc dupliciter ,
Quæst. Iau. f quia

SEXTI METAPHYSICÆ

quia de abstractis à materia sensibili, tam uniusfali quam particulari, & hæc est mathematica, vel de abstractis solum à materia sensibili singulari, & hæc est physica. Hæc de præsentis quæstio dicta sunt.

q) Quæstio 8. Verum speculatiuæ sunt nobiliores practicis.

Ergo theoreticæ alijs scientijs desiderabiliores sunt. Textu 2.

IN HAC quæstione tria agenda sunt. Primo, ponitur quædam distinctio. Secundo, quædam conclusiones responsum. Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, quod speculatiuæ possunt in nobilitate comparari practicis ratione obiectorum, vel ratione finium. Ratione quidem obiectorum, vt. si ille sint nobiliores, quæ sunt de nobiliori obiecto, & ex parte finium ille sint nobiliores, quæ ad nobiliorem finem ordinatur, finis autem potest esse communis, & proprius. Communis quidem, vt si dicamus, speculatiuas ordinari ad scire tantum, practicas autem ad operari, siue ad usum nostrum. Proprius vero, vt si dicamus hanc speculatiuam, puta metaphysicam ordinari ad tale scire, quale est scire diuina, hanc autem practicam puta moralē, ordinari ad tale operari, quale est operari secundum virtutem.

Quantum ad secundum aduerte, q) si speculatiuæ comparantur practicis, quo ad finem coem, nobiliores sunt, qm scire conuenientius cum nobilissimis substantijs intellectualibus, non aut per nostrum operari, vt patet, q) nostra artificia non conuenient eis, ergo &c. Si autem comparentur quo ad sermones proprios, purò quo ad tale scire, & tale operari, aliqua speculatiua est nobilior aliqua practica, & aliqua practica est nobilior aliqua speculatiua, quoniam scire alicuius speculatiuæ, vt notitia de celo, de anima, de homine, excedit in nobilitate, usum siue operari alicuius practicæ, puta scientiæ frumentariæ. Et operari alicuius practicæ, puta scientiæ moralis, vt bene regulare subditos, & operari secundum virtutem excedit in nobilitate aliquod scire, puta scire triangulum.

lum habere tres, & scire formicam, vnde dixit philosophus in lib. 2. metaph. tex. 51. quod inconueniens est de quibusdam meditari, & dignius est quedam non videre quam videre, ergo &c. Si autem speculatiæ comparentur absolutæ, & simplicis practicis, dico quod speculatiæ sunt nobiliores, qm in genere speculatiuarum inuenitur aliqua puta diuina, exceedingens in nobilitate omnes practicas. Versatur enim circa ens diuinum, quod est nobilissimum, & in tali scire stat humana fœlicitas ex 10. ethicorum, nulla autem practica est nobilior toto genere speculatiuarum, nec ex parte obiecti, quoniam nullum obiectum cuiuscunque practicæ est nobilior ente diuino, nec ex parte finis, quoniam actiones nostræ practicæ etiam morales, sunt media ad fœlicitatem, & non sunt ipsa fœlicitas.

Quantum ad tertium aduerte, qd hæc determinatio non videtur saluare dictum philosophi quo dicit, ergo theoricas alijs scientijs desiderabiores sunt, nam quoniam comparat theoricas alijs, & nullam excipit, videtur hæc comparatio esse vniuersalis, vt sit sensus, ergo omnes theoricas sunt desiderabiores ex consequenti nobiliores alijs scientijs. s. practicis, non ergo oportebat tot distinctiones, & conclusiones pone re, sed probare quod omnes theoricas sunt nobiliores practicis, aliter non saluatur dictum philosophi.

Respondetur, à Paulo Sonc. in 6. metaph. q. 6. propter hoc argm dicit, qd philosophus non comparat theoricas practicis in nobilitate, sed comparat theoricas, quas enumerauerat inter se dicens, qd metaph. est dignior mathematica, & naturali, & dictum suum manifestat per tex. comment. & per Comment. in fine 2. commento. Verum si intendebat, vt Thomista, non deuiare à mente B. Th. non potuit sic respondere, quoniam B. Thom. exponens dictum philosophi, manifeste comparat theoricas practicis, & non solum theoricas inter se, sic enim, inquit. Ergo cum hæc scientia, scilicet metaph. sit honorabilissima inter omnes, quia est honorabilius theoricas, vt prius ostensum est, quæ quidem sunt honorabiores practicis, vt in 1. lib. habitum est, hæc illæ.

Propterea tenendo, qd comparet theoricas practicis, dicendum est, quod non intedit concludere omnes, & singulas spe

ſ i j culati-

SEXTI METAPHYSICÆ

cusatiuas esse nobiliores omnibus practicis, nisi que ad finē communem, ut declarauimus, sed quod absolutæ, & simpliciter loquendo speculatiuæ sunt nobiliores practicis, in hoc sensu, quoniam aliqua speculatiua ratione obiecti, & ratione proprij finis, est nobilior omni practica. Nulla autem practica est nobilior omni speculatiua, & sic nulla est difficultas in dicto philosophi, nec repugnat determinationi factæ.

Alia argumenta, nec difficultia sunt, & ab alijs soluuntur. Hæc de præsenti quaſito dicta sint.

¶ Quæſtio 9. Si de ente per accidens est scientia.

Nulla scientia studiosa est de eo, nec practica, nec theorica, non n. faciens domum &c. Tex. 4.

IN HAC quæſtione cito expediemus nos, quoniam in epitomi nostra super 6. lib. metaphys. satis de hoc locuti sumus. Pro vniuersali tamen refolutione, hic duo agemus. Primo, præponuntur duæ distinctiones, Secundo, duæ conclusiones responsuæ,

Quantum ad primum aduerte, aliquos formare eam distinctionem, ens per accidens potest esse quatuorpartite. Primo, accidentalitate prædicationis, ut quando prædicatum dicitur de subiecto, sed non in aliquo modorum per se assignato, in 1. poster. Secundo, accidentalitate rei, sed non prædicationis, & hoc reperitur, quando prædicatum est passio subiecti, sicut n. risibile prædictetur per se de homine, est tamen accidens in homine secundum viam nostram. Tertio, quia sunt distinctiones res, quarum una accidit alteri, ut homo albus, musum album. Quarto, dicitur ens per accidens accidentalitate causalityris, ut album edificat, fodiena sepulcrum inuenit abesaurum, sub canaplit. Et huius quidem distinctionis primum membrum, non est alicuius momenti in proposito nostro, acc. ēm habet difficultatem, nullus, n. dubitat quin ista homo est risibilis, sit conclusio scibilis, & demonstrabilis, & homo, ut de eo propria passio prædicatur, est subiectū scibile tertium autem, & quartum membrum deseruit proposito nostro, quoniam de tali ente per accidens, & nō aliquando intendit philosophus, cum dicit de eo non esse scientiam. Secunda distincio, quam inauit B. Th. exponens tex. in hoc 6. lib. & quam senior adducunt expositores sit hæc, est per

per accidens, tertio & quarto modo, dupliciter considerari potest. Primo formaliter, siue pro conceptu, quem per se importat hoc, quod est ens per accidens. Secundo materialiter, siue pro re subtracta, cui inest & de qua prædicatur denominatio. Alij ponunt eandem distinctionem sub his verbis, ens per accidens sumitur dupliciter. Primo, securidum rationem cœm, quam importat hoc nomen cœ, ens per accidens. Secundo, secundum rationem specialem, & determinatam, inquantu importatur per speciale nomen, ut fodiens sepulchrum inuenit thesaurum, musicum ædificat, sub carne pluit &c.

Ex his dist. pono duas conclusiones responsius. Prima, de ente per accidens, tertio & quarto modo, formaliter sumpto, siue quo ad rationem suam commutem, potest haberi, & habetur scientia, vel saltem certa notitia, nam Aristot. in text. 3. investigat quæ sit eius natura, & quæ eius causa, sicut diffuse pertractatus int episomis nostra, ergo de eo formaliter sumpto habetur certa notitia. Secunda, de ente per accidens, tertio & quarto modo, sumpto pro re subtracta, non potest haberi scientia, nec certa notitia, nam ex 1. poster. Quidquid scitur aut est semper aut frequenter, & habet determinatam causam. Quod autem est ens per accidens, tertio modo, & quarto modo, nullam harum conditionum habet, immo oppositas, ut patet de fortuito, & casuali, ergo &c.

Et aduerte, quod in 1. phys. tex. commento 55. agens de fortuna, tangit idem, dicit enim fortunam dicere esse extra rationem, recte est. Ratio enim, id est ratiocinatio per quam acquirimus certam notitiam, aut est eorum quæ semper sunt, aut eorum quæ sicut frequenter, sed fortuna, siue effectus fortuitus, nec est semper, nec frequenter. immo ut in paucioribus, ergo &c.

Contra hanc determinationem solent fieri duo argumenta alicuius apparentia.

Primo, quod est à causa determinata agere, ut in pluribus videtur scibile, haec est manifesta, sed ens per accidens præcipue quarto modo, est huiusmodi, dicit enim in philosophus in tex. 3. Quod est secundum magis, id est ut in pluribus, hoc principium, & haec causa eius, quæ est accidens esse, ergo &c.

Rer. Arist. non dicit, quæ causa agens, ut in pluribus, inquantu

SEXTI METAPHYSICÆ

etum agit ut in pluribus, sit causa entis per accidens quartus modo, sed in quantum deficit aliquando, nam in quantum agit ut in pluribus agit ex intentione, & effectum proprium, ac per se, in quantum autem aliquando deficit, agit præter intentionem, & effectum per accidens, nego ergo minorem, & ad dictum philosophi, patet quid dicendum.

Secundo, quod est à causa necessaria, & immutabili ut esse necessarium, & immutabile, sicut quod est à causa contingente est contingens, & à mutabili est mutabile, sed ens per accidens, quarto modo est à causa necessaria, & immutabili, quoniam est à causa prima, quæ est à necessaria, & immutabilis. Omnis. n. effectus positivus, est à causa prima mediate, vel immediate, et ergo est necessarius, & immutabilis, ex consequenti scibilis, quoniam huiusmodi non contingit aliter se habere.

Respondetur negatur maior, de causa remota, & conceditur de causa proxima, necessitas enim, & contingentia effectus attenditur penes causam proximam (ut dicemus infra) & quoniam ens per accidens quarto modo, non est proxime & immediata: à causa prima immutabili, ideo nihil concluditur, utrum autem si prima causa ageret de necessitate naturæ, causæ secundæ de necessitate agerent, ex consequenti nullus esset effectus contingens, discutiemus infra. Hæc de presenti quæsito dicta sunt.

QUESTIONE 10. Si secundum doctrinam Arist. potest saluari ens per accidens, quarto modo, quod est effectus contingens per respectum ad causam suam proximam.

CIRCA hanc questionem aduerte, quod idem est ac si quæratur, an omnes effectus sint necessarij, vel aliqui necessarij, & aliqui contingentes. Hanc questionem multi per tractat, sed non resoluunt. Tu igitur sic procedes, effectus contingens dupliciter considerari potest. Primo, quantum ad esse suum, quod est esse corruptibile, & definibile, & sic patet ad sensum, quod effectus voluntarij, & causarum inferiorum sunt contingentes, quoniam pro aliquo tempore habent esse, & pro aliquo non esse, & de hoc fuit dubium apud philosophum, & Comment. ut patet in hoc lib. 6. commento 7. Secundo, quantum ad causalitatem, & sensus huius est, utrum dentur aliquæ

aliquæ causæ contingenter causantes, vel omnes necessaria causent. Et in hoc sensu stat tota difficultas quæstuti, & totum pendet ex modo causandi, quo prima causa causat, nam si ad mentem philosophi, prima causa causat, & agit libere, facile erit secundum philosophum saluare contingentiam effectus, per respectum ad causam proximam, si autem causat, & agit de necessitate naturæ, difficilius erit, ut igitur ad quæstuti resolutionem deueniamus, tria agenda sunt. Primo, si est tenet dum ad mentem philosophi, primam causam agere de necessitate naturæ. Secundo supposito, quod sic, utrum cum hoc suflinere possimus non omnia cuenire de necessitate, sed seruari contingentiam effectus per respectum ad causam proximam. Tertio, soluetur ratio Scotistarum tenentium oppositum determinationis, quam facturi sumus.

Quantum ad primum adverte, quod Deum agere de necessitate naturæ, dupliciter potest intelligi. Primo, quia agit per naturam, ut præueniens intelligere, & velle, ita quod non agit per intelligere, & velle, sed per aliquod antecedens ad ista, sicut homo de necessitate naturæ digerit cibum, & ignis calefacit, & sol illuminat, & hoc modo nullus philosophus, qui veram de Deo cognitionem habuit, posuit Deum agere de necessitate naturæ, cognoverunt enim veri philosophi, quod omne agens aut agit à casu, aut propter finem, constat autem quod Deus non agit à casu, quia agens à casu est causa per accidens, Deus autem cum sit prima causa, non potest esse causa per accidens, est enim causa per accidens, posterior causa per se, igitur Deus est causa agens propter finem, omne autem huiusmodi agens, aut prostituit sibi finem, aut prostituitur sibi finis ab alio, Deo non potest prostitui finis ab alio, quoniam non esset primum agens simpliciter, & nobilissimum, prostituiens n. finem alteri, prius & nobilior est, ut propte regulans, & dirigens, igitur Deus prostituit sibi finem, ergo est agens per intellectum, & voluntatem, non n. posset sibi finem prostituere, nisi intelligeret, & vellet finem, quidam quid ergo Deus agit ad extra, agit per intellectum, & voluntatem, ita quod productum est intellectum, & volitum, & per consequens non agit de necessitate nature, prout natura pre-intelligitur actui intelligendi, & volendi. Secundo, pos-

SEXTI METAPHYSICÆ

est intelligi, q̄ agat de necessitate naturæ, non prout natura
 præintelligitur actui intelligendi, & volendi, sed prout volu-
 tas vult necessario quædam volita, sicut primum vult necessa-
 rio bonitatem suam, & homo vult necessario felicitatem, ita
 q̄ hæc necessitas sit quædam habieudo necessaria voluntatis
 ad aliqua, vt volita, & sic Deum agere de necessitate naturæ,
 est ipsum volendo necessario bonitatem suam, velle etiam ne-
 cessario omnia reducibilia in bonitatē suam, secundum q̄
 sunt reducibilia in ipsam, & velle necessario cuilibet commu-
 nicare bonitatem suam, quantum vntumquodque est capax,
 ad quod velle, sequitur de necessitate effectus, & in hoc sensu
 tenendum est philosophum putasse, Deum agere de necessi-
 tate naturæ, nam in 8.phys. probauit motum cœli esse æter-
 num de necessitate, ergo mototem primum de necessitate
 mouere, & in 1.de generatione probauit generationem infe-
 riorum de necessitate esse æternam, & hanc causari ex motu
 diurno, & motu erraticorum, ergo primum de necessitate pro-
 ducit inferiora, mediante motu, & 12.metaph.vbi idem ex pro-
 posito pertractabitur, probat philosophus, in motore eterno
 non esse potentiam, sed actum, & facit hanc consequentiam, q̄
 si in eius substantia est potentia, contingit non esse motum,
 quod enim est in potentia potest non esse, & huius quidem
 consequentiae, ita reputat falsitatem consequentis esse man-
 festam, quod non immoratur circa eam reputauit ergo mo-
 tum cœli, & productionem tetum esse necessariam, & semper
 eternam, ex consequenti primum de necessitate naturæ mo-
 vere, & producere. Quod autem Comment. eiusdem fuerit
 sententia, manifestabimus in libro 12.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ cum Deum agere de ne-
 cessitate naturæ secundo modo, idem sit, q̄ voluntatem suam
 habere necessitatem habitudinem ad ea que vult facere, ita q̄
 non potest non velle ea facere, hoc potest habere duplicitem
 sensum. Primo sic. Deus vult necessario hoc, scilicet coelum pro-
 ducre, & coelum necessario habere, i.e. q̄ habeat esse necessa-
 riū, & immutabile, & q̄ coelum habeat causalitatem, i.e. virtu-
 tem causandi necessariam, quo ad ea quæ potest causare, &
 sicut dico de cœlo, intellige de quocunque alio, q̄ Deus vult
 producere. Secundo sic. Deus vult necessario aliqua produ-
 cere,

terè, quæ habeant esse necessarium, & virtutem causandi necessariam, & vult necessario aliquæ producere, quæ tñ habeat esse non necessarium, nec virtutem causandi necessariam, sed contingentem, iuxta primum sensum. Si Deus agit de necessitate nature, omnia de necessitate eueniunt nec potest saluari contingentia effectus per respectum ad causam propriam, & proximam, quia iuxta primum sensum, tam causa prima, quam omnes causæ secundæ haberent causalitatem necessariam, cum qua non stat contingentia effectus, ideo enim effectus habet contingentiam, quia causa contingenter causat, si ergo omnes causæ de necessitate causant, omnes effectus de necessitate eueniunt, iuxta secundum sensum potest saluari, quod non de necessitate omnia eueniunt, quia licet Deus quidquid vult producere, necessario velit producere, non tamen vult quidquid producit habere necessariam causalitatem super effectum suum, sed aliquod necessariam, & aliquod contingentem, ex consequenti stat, quod cum voluntate primæ causæ volente necessario contingentiam causæ proximæ in causando, quod causa contingenter causat, & quod effectus contingenter causatur, & non necessario, & iuxta hunc secundum sensum, tenendum est, quod philosophus opinatus fuerit Deum agere de necessitate naturæ, & tamen non omnia euenire de necessitate, & quidem quod teneat Deum agere de necessitate naturæ, iam probauimus, qd autem arbitratu sit, non omnia de necessitate euenire, patet hic in lib. 6. in text. 7.

Quantum ad tertium aduerte, quod Scotistæ tenent hanc consequentiam, esse simpliciter veram, si quidquid agit Deus agit de necessitate, omnia eueniunt de necessitate, unde si Arist. admittit antecedens, de necessitate admittit consequens, ex consequenti sibi contradicit, in eo quod vult saluare contingentiam in causatis, stante antecedente. Ratio autem eorum est haec, si prima causa necessario causat A, necessario mouet A, scilicet ad causandum, si A, est necessario motum ad causandum, necessario mouet B, similiter B, necessario motum, necessario mouet C, & sic usque ad proximam causam, quoniam posterior nunquam mouet, nisi mota à priori. Si ergo prima causa necessario causat, & mouet, sequitur quod

SEXTI METAPHYSICÆ

quod omnes aliz necessario causabunt, & mouebunt; ex consequenti omnia necessario euenient à proximis suis causis.

Respondetur, & dico ex determinatione facta, quod prima consequentia potest dupliciter intelligi. Primo, sic si prima causa necessario causat A, necessario mouet A, scilicet ad eum sandum necessario, & sic nego eam, quia non est necesse, ꝑ eo modo quo prima causa causat A, moueat A, ad causandum, quoniam causalitas necessario impressa à prima causa in A, recipitur, & modicatur in A, secundum quod conuenit naturæ ipsius A. Secundo, sic si prima causa &c. necessario mouet A, ad causandum necessario, vel contingenter, & sic concedam eam, quoniam si natura ipsius A, est talis, ꝑ ei competit causalitas necessaria, prima causa necessario mouebit A, ad causandum necessario, si autem competit ei mouere contingenter, prima causa necessario mouebit ipsam ad causandum contingenter, & sic nihil concluditur, nisi quod omnia eueniunt à proximis causis, necessario vel contingenter. Et aduerte, ꝑ causa erroris in Scotistis fuit, quia opinati sunt, omnem causam secundam causare, eo modo quo causatur, & mouetur à prima, quod non est verum, quia ut diximus causalitas activa, non recipitur in secunda, nisi ut competit naturæ suæ.

Patet ergo, quomodo hæc duo possumus sustinere, Deus agit de necessitate naturæ, & tamen non omnia eueniunt de necessitate. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 11. Si effectus contingens habet contingentiam à causa prima, vel à causa proxima.

IN HAC q. sic procedemus. Primo, ponetur disto de effectu contingente. Secundo, de effectu contingente in primo sensu, probabitur ꝑ habet contingentiam à causa proxima. Tertio, de effectu contingente in secundo sensu pertractabitur opinio B. Th. & Scoti, & determinabimus secundum mentem B. Thom. & soluemus rationes Scot.

Quantum ad primum aduerte, ꝑ effectus potest dici contingens, dupliciter. Primo, qd casualis, sive fortuitus, & est ille qui producitur à causa præter intentionem, & ut in paucioribus, & propriis dñs ens per accidens, de quo supra locuti sumus

atis ad mentem philosophi . quod de eo non habet scientia . Secundo , dicitur contingens , non solum quia habet esse defectibile , sed quia est a causa , quae potest causare , & non causare , & visus opponitur effectui necessario , qui est a causa , quae non potest non causare , in quo sensu dicemus , productionem rotarum esse contingentem , & motum solis esse necessarium .

Quantum ad secundum , pono hanc conclusionem effectus contingens in primo sensu non habet contingentiam a prima causa . Hec est de mente philosophi in hoc lib . 6 . in tex . 5 . vbi investigans principium , & causam entis per accidens . i . effectus fortuiti dicit quod causa necessaria . i . que non contingit aliter se habere , & quae est ut semper . i . infallibilis , non est principium , & causa entis per accidens , sed quae sunt magis . i . quae ut in pluribus producit effectum , & aliquando deficit , sed secundum doctrinam Arist . prima causa , ut docuimus in q . praecedenti est causa necessaria de necessitate agens , & infallibilis , ergo ab ea effectus contingens in primo sensu non habet contingentiam . Præterea , effectus contingens in primo sensu habet contingentiam a causa agente præter intentionem , sed ut videbimus in lib . 12 . prima causa , nihil potest agere præter intentionem , ergo &c . Pater ergo , quod contingentia . i . casualitas effectus contingens in primo sensu , reducenda est in causam proximam potentem deficere , sicut monstrum reducitur in deficientem virtutem formativam generantis .

Quantum ad tertium aduerte , quod ibi non habemus inuestigare quid in hoc sentiant B . Thom . & Scotus in quantum theologi , sed in quantum innituntur doctrinæ , & fundamenti Aristot . puta si B . Thom . & Scotus teneant Arist . sensisse Deum esse causam necessariam , & necessario agentem quæcunque agit , & necessario mouentem quæcunque mouet , utrum effectus contingens sit contingens propter primam causam , an propter causam proximam .

Ad huius igitur resolutionem aduerte , quod B . Th . fuit , ut patet in 1 . parte , q . 14 . art . 13 . in responsione ad primum , quod licet prima causa sit necessaria , tamen effectus potest esse contingens propter causam proximam contingenter , & exemplificat de germinatione plantæ , quae est contingens , propter causam proximam contingenter , licet motus solis

SEXTI METAPHYSICÆ

solis qui est causa prima sit necessarius, causa autem proxima est radix planetæ. Similiter quæ sunt scita à Deo, sunt contingentia p p causas proximas, licet scientia Dei, quæ est causa prima sit necessaria, & huius quidem ratio est, qm natu raliter effectus assimilatur causæ suæ propriæ, quæ est eius causa proxima, pns ergo est, vt effectus contingentis reducatur in causam proximam contingentem, & effectus necessarius in causam proximam necessariam. Més aut̄ Scoti fuit, qm doctrinam Arist. necessitas, & contingentia effectus, principa liter reducendæ sint in causam primam. Arbitratur n. vt patet in 1. sent. dist. 2. q. 2. quod si causa prima necessario agit, & mouet causas secundas, omnem effectum esse necessarium, & causam secundam non posse dare contingentiam effectui suo, si autem causa prima contingenter, sive libere agit, & mouet causas secundas, seruari poterit contingentia in effectu causæ secundæ, ita q necessitas, & contingentia rerum pendent ex modo agendi causæ primæ. Vnde tenet Arist. inad uertenter posuisse contradictionia, scilicet quod prima causa agat, & moueat de necessitate naturæ, ad quod sequitur q omnia eueniant de necessitate; & tamen in 6. metaph. tenet, quod non omnia eueniant de necessitate. Hanc autem imaginationem suam, conatur Scotus probare dupli ci medio.

Primo, causa quæ mouet in quantum mouetur, si necessario mouetur, necessario mouet, sed omnis causa secunda mouet, & agit in quantum mouetur à prima, ergo si causa prima necessario mouet secundam, ipsa quoque necessario mouet, & agit, ex consequenti nulla remanet causa contingens, nec effectus contingens.

Respondetur, iam diximus in q. præcedenti, hoc argumentum non concludere, & de nouo formaliter respondendo, negatur maior, quoniam licet causa secunda non moueat nisi in quantum mouetur à prima, non tamen est necesse q in se recipiat virtutem motiuam eo modo quo est in prima, sed vt proportionatur naturæ suæ, sicut aër recipit lumen à sole, & luna similiter recipit virtutem illuminatiuam à sole, non tñ eo modo quo est in sole, sed modo cōpetenti naturæ lunari. Vnumquodque n. recipitur in aliquo, non per modū quo est in dante, sed per modum conuenientem recipienti.

Secundo,

Secundo, causa prior, prius naturaliter, & simpliciter respicit effectum quam causa posterior, ergo in illo priori causa prima, si de necessitate agit, & mouet, dabit effectui necessitatem, ergo in secundo instanti naturae, causa proxima non potest eidem effectui dare contingentiam, necessitas ergo, & contingentia in effectu causae proxime pendent a causa prima.

Respondeatur, si antecedens sic intelligatur, causa prior prius naturaliter &c. id est pro aliquo instanti respicit effectum, pro quo nondum attingitur a causa secunda, nego ipsum, quoniam simul, & pro eodem instanti ab utraque attingitur. Si autem sic intelligatur, causa prior, prius &c. id est a se, & propria virtute, causa autem secunda posterius, id est virtute sibi impressa a priori, ita quod prius, & posterius non respiciunt durationis ordinem, sed ordinem causalitatis, sic conceditur, sed nego utraque consequentiam, quoniam ex quo effectus simul attingitur a causa prima, & secunda, ab utraque simul habet contingentiam.

Posito enim, quod causa prima agat de necessitate quaeunque immediate agit, tamen non coagit causae secundae nisi modo competenti causae secundae. Hae de praesenti quaestio dicta sint.

Quæstio 12. Si effectus contingens, dum est, est contingens.

I N I S T A q. aduerte, qd non est difficultas de contingentibus, antequam producatur, quia potest causari, & non causari a causa sua impedibili, nec etiam postquam est productum dubitatur, quin sit contingens pro tempore futuro, potest. n. deficere ab esse, cum habeat esse transmutabile. Difficultas ergo solum est, pro isto instanti, pro quo est actu, utrum possit esse, & non esse, videtur enim pro tunc esse necessarium, quoniam res dum est, necesse est esse.

Pro resolutione huius, pono duas conclusiones, deinde soluam quoddam dubium.

Prima conclusio, effectus contingens qui ex nam sua est contingens, puta quia, ex natura sua, & intrinsecè potest esse, & non esse, etiam dum est, est contingens, probatur. Quod ex natura sua est tale, & a principio sibi intrinseco, puta ex materia subiecta priuationi, vel ex compositione contraria

SEXTI METAPHYSICÆ

rum, ad quodcunque comparetur, & ad quamcunque differētiā temporis, semper est tale, prædicta n. p. se inseparabilia sunt, sed effectus contingens, qui ex natura sua est contingens, est tale, q. s. ex se potest esse, & non esse. Hæc est enim diffinitio contingentis, ut patet in lib. 9. ergo ad quodcunque, & quamcunque differentiam temporis comparetur, semper est tale, ergo dum est, adhuc contingens est. Præterea, ne cessitas, & contingentia sunt gñales modi entis, quorum alterum necesse est de unoquoque ex sui natura verificari, nam cum ens sit cui debetur esse, vel ex natura sua non potest non esse, & sic est ens necessarium, vel potest esse, & non esse, & sic est contingens, sed de contingenti dum est, non potest ex natura sui verificari necessitas, quoniam contingens ex natura sui potest esse, & non esse, ergo &c. Dico autem ex natura sua quoniam licet natura contingentis nunquam transmutetur in necessariam absolutam, tamen non inconuenit quod sit necessaria ex aliqua conditione, & per comparationem ad alterum, quæ tamen in se, semper remanet contingens, & hoc declarabitur in conclusione sequenti.

Secunda conclusio, effectus contingens, licet ex natura sua semper sit contingens, siue sit, siue non sit; et non inconuenit, q. pro tali mensura temporis, pro qua est, sit necesse esse. Pro cuius evidētia aduerte, q. res contingens potest dupliciter considerari. Primo, sicut & absolute, quantum non est determinata ad aliquam dñiam temporis. Secundo, inquantum iam est determinata ad tale tempus, post inquantum iam extitit in tali tpe præterito, vel inquantum existit in tpe præsenti. Et quidem si primo modo consideretur semper est contingens, qm & it se, & per respectum ad causam suā pot est, & non esse. Si aut secundo modo, dico q. est contingens, & ne cessaria, contingens quidem quo ad naturam suam, necessaria autem pp respectum præsentialitatis, & sic probatur, sicut se habet res contingens præterita ad tps præteritum, sicut res contingens præsens ad tempus præsens, sed illa non potest non fuisse, ex respectu præteritionis, ergo ista non potest non esse, ex respectu præsentialitatis, ergo pro tali mensura temporis, pro qua est, necesse est esse. Præterea, si res contingens, quæ vt præsens est, potest non esse, ponatur in esse, ergo

ergo simul erit, & non erit, quod implicat, erit ergo, & contingens, & necessaria. Contingens quidem ex se, necessaria autem per respectum ad alterum, nec id est inconueniens: quoniam licet contingens absolutæ, & necessarium absolutæ repugnant eidem, non tamen necessarium ex conditione, & contingens absolutæ.

Sed contra determinationem hanc, videtur esse dubium: qm̄ si contingens quando est, est contingens, ergo quando est, potest esse, & non esse, ex diffinitione contingentis, sed hoc est falsum, quoniam quando est, nō potest esse quin sit, aliter contradictoria verificarentur de eodem, ergo necessarium est, ergo non est contingens, propterea dixit Arist. in periher. res dum est, necesse est esse.

Respondetur, non inconuenit, quod aliquid verificetur de re, considerata sub una ratione, quod tamen non verificatur, si consideratur sub alia ratione, v.g. si consideratur lapis, vt habet esse in intellectu per speciem intelligibilem, est immaterialis, si autem consideratur, vt habet esse ad extra, est materialis, & non immaterialis, sic in proposito si contingens quando est consideretur vt contingens, id est ratione qua contingens, sic potest esse, & non esse, quoniam hæc est natura sua, quæ immutabiliter manet, si autem consideretur vt existens, vel vt præsens, sic non potest non esse, & vt sic est necesse esse, ex hoc tamen non definit esse contingens ex sui natura, sicut licet lapis vt intellectus sit immaterialis, propter hoc tamen non definit ex natura sua esse materialis. Hæc de præsentí quæsito dicta sint.

¶ Qvæstio 13. Si ens verum excluditur à metaphysico.

Et q̄ vt verum ens, prætermittendum. Tex. 8. vbi inquit Cōment. ens q̄ est veridicans non habet causam, nisi animā, & ideo utrumque s.ens per accidens, & ens veridicans numerantur in gne entis diminuti, & ideo perscrutandum est s.à metaphysico, de ente perfecto, quod est ens extra animam.

I N H A C q. sic procedemus. Primo, assignabimus tres modos veritatis. Secundo, relictis duobus modis, prose quemur tertium de quo propriæ philosophus intendit, quādo dicit, ens verum prætermittendum. Tertio, pro decisione quæsiti, ponemus tres conclusiones responsivas.

Quar

SEXTI METAPHYSICÆ

Quarto, soluemus quædam argumēta,

Quantum ad primum aduerce, quod iuxta doctrinā Her, uei in 3. quolibet q. 1. veritas dicitur de tribus. Primo, de rei entitate, sicut dicimus, hoc est de veritate humana, quod ad entitatem, & quidditatem hominis pertinet, ut anima intel lectua est de veritate hominis. Secundo, de actu cognoscendi complexo, siue de voce significatiua complexa; Tertio, de obiecto intellectus enunciatiui, signato per complexum infinitum. sicut cum dicimus, hominem esse risibilem, est verum, veritas quidem dicta de entitate rei, est veritas materia liter, siue fundamentaliter, non aut formaliter, qd sic patet, si esset veritas formaliter, ergo voces incōplexae, significantes rerum entitates, significaret verū vel falsū, qd est contra ph̄ Iosophum in 6. metaph. tex. 8. vbi inquit, circa vero simplicia i. terminos simplices, nō est veritas, & in 3. de anima, tex. 21, inquit, indivisibilium intelligentia in his est, circa quæ nos est verum, neque falsum, in quibus aut verum, & falsum, cōpositio quædam est, veritas aut secundo modo, dicitur veritas re præsentatiuꝝ, vel significatiuꝝ, voceſ, n. complexe significat conceptus complexus, conceptus autem complexi, significat rem sic esse vel non sic esse, vnde dicitur propositio, siue in mente, siue in voce significare verum, vel falsum, veritas ter tio modo, dicitur veritas formaliter, quod sic patet, qd corre spondet vero repræsentatiuꝝ est verum formaliter, sicut qd correspondet sano repræsentatiuꝝ puta vrinꝝ est sanum formaliter, sed obiectum intellectus enunciatiui, puta homi nem esse risibilem, in sui natura correspondet huic proposi tioni, quam diximus esse veram repræsentatiuꝝ, homo est risibilis, ergo in obiecto intellectus enunciatiui stat forma liter veritas.

Quantum ad secundum relicto primo, & secundo modo, inuestigandum est de tertio de quo propriæ intendit philo sophus hic in lib. 6. tex. 8. cum dicit, quod aut ut verum ens, & nō ens ut falsum, qm fīm compositionem, & diuisiōnē, &c. ex quibus innuit, quod non intendit, nisi de veritate signata per enūciationem, quam diximus esse veritatem formaliter. De hac igitur inuestigandum est, quid sit, & quoniam cōmu niter tenetur, quod est ens rationis, ideo prius perscrutandū esset,

eset, quid sit ens rationis, ut distinguitur contra ens reale, ve
rum quia de hoc satis locuti sumus, in tractatu de transcen-
tentibus : ideo resolute illuc.

Postquam cognoveris quid sit propriissimum ens ratio-
nis, q̄ philosophus hic in 6. appellat ens verum, & distinguit
contra ens reale, erit tibi via ad sciendum, quid sit veritas for-
maliter. Tu igitur aduerte, q̄ de ea sunt duæ opiniones, pri-
ma dicit, q̄ est conformitas siue adæquatio, quæ est relatio
realis, inter actum intelligendi complexum & rem intellec-
tam, secundum quod est obiectum intellectus enunciatiui,
puta adæquatio quæ est inter hoc enūciabile ex parte rei, ho-
minem esse animal, & complexum actum intelligendi, quo
intellectus componens intelligit sic esse, sicut intelligit, dici-
tur veritas formaliter ? & hanc opinionem recitat Herueus
in 3. quolibet, q. 1. art. 2. in principio & multipliciter impro-
bat, verum quia haec opinio contradicit philosopho in 6. me-
taph. tex. 8. & Comment. quod ens verum distinguitur con-
tra ens reale, relatio autem realis non distinguitur cōtra ens
reale, ideo relinquens hanc opinionem. quæ non potest for-
tius improbari, quam per dictum philosophi, secunda opinio
dicit, quod est relatio rationis, & in hoc conueniunt B. Th.
& Herueus, sed dissentient in hoc, quod B. Th. in 6. metaph.
exponens tex. 8. vult, quod huiusmodi veritas cōsistat in ordi-
ne, siue in comparatione duorum cōceptorum ab intellectu,
siue illa duo concepta sint idem secundum rem, siue diuersa,
nam intellectus conceptionem formans, vtitur aliquando
vno ut duobus, ut cum dicitur, homo est homo, ex quo patet
inquit B. Th. quod talis compositione est solum in intellectu,
ideo illud quod est ita ens, sicut in tali comparatione confi-
stens, est alterum ab his, quæ proprieæ sunt entia extra ani-
mam, ergo est mere ens rationis. Herueus autem in 3. quo-
libet q. 2. art. 2. tenet, quod huiusmodi veritas est conformi-
tas rei, quæ est ad extra seipsum, ut est in intellectu enun-
ciatio secundum esse cognitum, & suam quidem opinionē
prius declaro : deinde probo huiusmodi veritatem esse mere
ens rationis.

Tu igitur, nota entitatem rei dupliciter considerari posse.
Primo, ut est habens esse extra intellectum & in rerum natu-

Quæst. Iau.

c ra.

SEPTIMI METAPHYSICÆ

ra. Secundo, ut obiectetur intellectui per speciem intelligibilem. Quando igitur intellectus per speciem intelligibilem representantem praedicata rei obiectæ, apprehendit aliquid ex suis praedicatis, & format conceptum de natura obiecta, deinde enunciat talem conceptum vel praedicamentum de re, puta dicendo, homo est animal, inter rem ad extra & ipsammet ut est sic apprehensa vel concepta, consurgit quædam conformitas, quæ representatur per hanc copulam est, per oppositum autem consurgit disformitas si aliter apprehendatur vel cipiatur, q̄ sit conueniens rei. Hanc igitur conformitatem, Herueus vocat veritatem formaliter. Disformitatem vero, falsitatem. Quæ quidem sunt respectus non reales, sed rationis, consequentes operationem secundam intellectus, nam remoto intellectu res non conciperetur conformiter, nec disformiter, ex consequenti tales respectus non consurgerent. Præterea eiusdem ad seipsum est respectus rationis, cum non sint extrema realia realiter distincta, sed hæc conformitas est respectus eiusdem ad seipsum, est enim eiusdem rei, ut habet esse ad extra, ad seipsum ut est apprehensa ab intellectu, ergo &c.

Posita declaracione sic probo propositum, quod distinguitur contra ens reale, est ens rationis, quoniam non datur medium inter ens reale & ens rationis, sed ens verum quod consistit in compositione & divisione: & de quo intendit philosophus, distinguitur contra ens reale ex sexto metaph. tex. octauo, ergo &c. Tunc ultra, omne ens rationis, vel est respectus, vel est negatio, ut declarauimus in tractatu de transcendentibus. conitat autem ens verum sive veritatem formaliter non esse negationem, ergo est respectus & ab omnibus communiter conceditur quod est conformitas, sive adæquatio, sive conuenientia iuxta famosam distinctionem, quæ dicitur. Veritas est adæquatio rei & intellectus, ergo veritas formaliter conformitas: quæ est respectus rationis inter rem ut habet esse ad extra, & ipsammet, ut habet esse cognitum in intellectu enunciatio.

Et aduerte, q̄ Heru. non loquitur de veritate vniuersaliter, sed solum de veritate complexa, quæ significatur per propositionem. & de qua sola loquitur philosophus in primo prier.

rier. & in 6. metaph. & id dico, qm̄ non omnibus modis quibus dicitur, est ens rationis: sed abstrahit ab ente reali, & ab ente rationis, ut videre poteris in tract. de transcendentibus in capite de vero, vbi pertractauimus mentem B. Th.

Quantum ad tertium, ponuntur tres conclusiones respōsue præsenti quæsito.

Prima, veritas fundamentalis non excluditur à metaph. probatur, ut declaratum est in 1. lib. metaph. cōsiderat omnium rerum quidditates in vniuersali. ergo omnium rerum veritates fundamentales, consequentia patet: quoniam ut prædictus, ipsa veritas fundamentalis est rei quidditas sive entitas. Præterea verum fundamentale est conuertibile cum ente reali, cū utrumq; sit transcēdens, nec addit super ens reale, nisi ordinem ad intellectū. Dicitur. n. verum id, q̄ ex sui natura est manifestatuum sui. cuiuscq; intellectui potenti cognoscere ipsum, sed ens reale consideratur à metaph. vt probatum est in 1. lib. in q. de subiecto huius scientiæ, ergo &c.

Secunda, veritas representatiuæ non excluditur à metaph. probatur. Talis veritas dicitur de actu intelligendi complexxo, quæ est secunda operatio intellectus, & de propositione, sed tam actus intelligendi, quam propositio formata, sunt entia realia, cum sint effectiuæ ab intellectu, & subiectiuæ in eo dem. Omne autem reale in quantum ens reale, est de consideratione metaph. qm̄ continetur sub obiecto suo. Tu tamē aduertere, q̄ quo ad rationes proprias cōsiderari debent in lib. de anima, quoniam eiusdem est considerare potentiam animæ, & propriam eius operationem.

Tertia, veritas formaliter, quæ propriæ est in intellectu enunciatiuo excluditur à metaph. probatur. Talis veritas quā philosophus appellat ens verum & Comment. ens veridicās, est ens diminutum & contractum ad ens logicum, q̄ est ens rationis, quod propriæ conuenit secundis intentionibus, cōsiderare autem ens rationis, & secundas intentiones ad logicum, & non ad metaph. spectat. cum metaph. sit dignissimæ & realissima scientia, ergo &c.

Quantum ad quartum aduertere, q̄ argumenta quæ cōmuniter fiunt contra hanc determinationem, procedunt de veritate fundamentali, sicut est illud, quod est communis cūlibet

SEXTI METAPHYSICÆ

enti, est de consideratione metaph. sed esse verum, est **communne**. cuilibet enti, quoniam oē ens est intelligibile, ergo &c. Præterea, verum conuertitur cum ente. ergo si verum excluditur à metaph. & ens, q̄ est falsum. Præterea metaph. est scie^{tia} veritatis, ex 2. lib. ergo est consideratiua de veritate. Præterea, hæc scientia versatur circa prima principia, & primas causas, quas necesse est esse verissimas, ergo &c. Patet autem, quod hæc & his similia, concludunt de veritate fundamenta li, nam veritas complexa quæ sola excluditur à metaph. non est communis cuilibet enti, quædam enim intelliguntur simili intelligentia, nec conuertitur cum ente, cum sit ens rationis, & metaphysica non dicitur scientia veritatis, nisi quia est speculatiua, & versatur circa maximæ intelligibilia, quæ ut sic dicuntur verissima fundamentaliæ. Hæc de præsen-
ti quæsto dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIÙSDEM super librum septimum.

In hoc lib. 7. pertractâda sunt dubia infra scripta,
& quantum poterimus innitemur textui.

- 2 Si inherenteria est de essentia accidentis.
- 2 Si accidentia in abstracto sunt entia vel non.
- 3 Si substantia est prior tempore accidente & diffinitione & natu-
ra & cognitione.
- 4 Si forma est prior, & magis ens quam materia, & quam com-
positum.
- 5 Si materia est ens, quod est substantia, ita tamen quod est ens,
quod est pura potentia.
- 6 Si sola predicata essentialia constituant quodquid est substantia
composita. ita quod excludantur omnia predicata accidentia-
lia, tam propria, quam communia.
- 7 Si dicendo natus simus committitur nugatio.
- 8 Si quodquid est, est idem cum eo cuius est.
- 9 Si materia est pars quidditatius substantiae compositæ.
- 10 Si genita ex putrefactione possunt dici genita à casu.
- 11 Si omni productâ cum semine, possunt producione semine, & si proda

*producta sine semine, sunt eiusdem specie cum productis ex suo
mine.*

- 12 *Si unumquodque generatur à suo simili.*
- 13 *Si forma generanda præexistit in materia, vel aliqua pars eius:
ut cooperetur agenti extrinseco ad productionem eius.*
- 14 *Si agens naturale solum disponit materiam, & agens separa-
sum producit formam, vel si ad virumque sufficit agens natu-
rale.*
- 15 *Si omnis diffinitio habet partes, quæ corresponeant partibus
diffiniti.*
- 16 *Si singulare est diffinibile & per se intelligibile.*
- 17 *Si solu substantijs separatu. quodquidest identificatur ei, quo
ius est.*
- 18 *Si ex genere & differentia, sit unum per se.*
- 19 *Si in animali plurifificantur forma secundum partes organicas.*
- 20 *Si totum distinguitur à partibus simul sumptu.*

Q V A E S T I O P R I M A.

Si inhærentia est de essentia accidentis.

*ALIA VERO DICUNTUR ENTIA,
eo quod totaliter entis. Textu 2.*

N H A C quæstione sic procedemus. Pri-
mo, præponentur quedam distinctiones. Secū-
do, tractabuntur tres opinione famosæ, & ra-
tionabiliter. Tertio, sustentabitur, & secun-
dum illam determinabimus quæslitum.

Quantum ad primum aduerte, tres distin-
ctiones. Prima est. Cum inhærentia sit formaliter respe-
ctus, hic respectus est duplex. scilicet actualis & aptitudinalis. Actua-
lis est, qui consurgit ex eo quod accidens actu receptus est in
subiecto. & durat quandiu remanet accidens in subiecto.
Aptitudinalis est qui ex natura accidentis conuenit accidenti-
tu, posito per possibile vel impossibile, & non esset actu in sub-
iecto

SEPTIMI METAPHYSICÆ

iecto, nam si daretur albedo separata, adhuc ex natura sua respicit subiectum. & in hoc distinguitur aptitudinalis ab actuali, quoniam aptitudinalis semper verificatur de accidenti, siue actu insit subiecto, siue non, nam actu esse, supponit aptitudinem. Actualis autem non verificatur, nisi accidens actu insit.

Secunda est. Aliquid potest esse de essentia alicuius duplicititer, primo, quia est idem essentialiter cum eo, non tamē est de suo conceptu quidditativo, sicut verum, & bonum, & alias transcendentia sunt idem essentialiter cum ente, sed nō sunt de ratione formali ipsius, cum se habeant ad ipsum, sicut propriæ passiones, ut declarauimus in 4.lib.2. quia est de conceptu quidditativo, non sicut additum. sed quod est idem re cū eo, sicut animal est de essentia hominis, hoc secundo sensu. Dico non sicut additum ut excludamus diffinitiones per additamentum, nam licet subiectum sit de conceptu quidditativo accidentis, tñ non potest dici hoc, secundo sensu, de essentia accidentis, quia non est idem re cum accidente.

Tertia est. Aliud est pertractare hoc quæsumus ad mētem philosophi, & aliud ēm veritatem. nam ēm philosophū per tractandum est, ut potest conuinci ex sensatis. & non aliter, ēm veritatem autem, ut habemus ex fide, cui non subest falsum. & quoniam ex sensatis non potest conuinci, q̄ possit dari accidens sine actuali inhærentia, ideo vel vtraque inhærentia est de essentia accidentis, in primo, vel in secundo sensu, ēm philosophum, vel neutra. Quoniam autem ex fide tenemus actualem esse separabilem, aptitudinalem autem inseparabilem, ideo conitat secundum veritatem, actualem non esse de essentia accidentis, nec primo, nec secundo modo, de aptitudinali autem inuestigandum est.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ circa hoc quæsumū sunt tres opiniones. Prima est, Ant. And. in lib. 7.q. 1. Iste tener duas conclusiones, prima est, neutra inhærentia est de essentia accidentis in secundo sensu, & probat tripliciter. Primo, respectus non est de essentia in 2.sensu absoluti, inhærentia est respectus, & accidens est quid absolutum, puta quantitas, & qualitas, aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter, ergo &c. Secundo, respectus nō est de ratione forma-

li sui funda&enti? quoniam est posterior eo, inhærentia est respectus. & fundatur super naturam accidentis, ergo &c. Tertio, quia cum inhærentia sit quid commune quantitati & qualitati, si est de ratione sua formalis, ergo est genus ad quantitatem & qualitatem, ex consequenti quantitas & qualitas, non essent genera generalissima.

Et aduerte, q[uod] Paulus Soncinas cōcordat in hoc cum Ant. And. vt videbis in 7.lib.q.1. & est sua conclusio secunda, quām dupliciter probat. Primo, impossibile est aliqd concipi, absque his quæ ingrediuntur formalem conceptū eius, sed accidens potest concipi absque inhærentia, ergo &c. Maior patet minor dupliciter probatur. Primo, quantitas est accidens & tamen consideratur à mathematico per abstractiouem ab omni subiecto, ergo &c. Secundo, quia ante demonstrationem habetur conceptus passionis, nam diffinitio passionis est medium saltem in aliqua demonstratiōne potissima, ut dicitur in 2.poster. sed tunc non habetur conceptus inhærentiae passionis ad subiectum, quia hoc demonstratur, ergo &c.

Secundo, si inhærentia est de formalis ratione albedinis & cuiuslibet alterius accidentis, ergo omne accidens est formaliter respectuum. Sed hoc aperte est falsum, ergo &c. Consequentia patet quia illud est formaliter respectuum, quod in sua ratione formalis includit respectum.

Verum quia intēdo determinare oppositum, saltem quo ad inhærentiam aptitudinalem: ideo volo soluere rationes Ant. And. & Pauli Soncinatis.

Ad primam Ant. And. dico, q[uod] absolutū est duplex. Quoddam est absolutum omnino, ita q[uod] nō dicit respectum ad terminum, nec ad subiectum. Quoddam est non omnino absolutum, quoniam & si non respicit terminum, respicit tamē subiectum in quo est, vel est aptum esse. Ad argumentum ergo, nego maiorem de absoluto secundo modo dicto, & quoniam accidens est absolutum secundo modo ideo, nihil concludit, & cum dicit, quod aliter nullum accidens diceret perfectionem formaliter, negatur, quoniam ad hoc quod aliquid dicat perfectionem formaliter, sufficit esse absoluto. primo, vel secundo modo.

Ad secundam dico, q[uod] maior non habet veritatem, nibus

t. iij repte

SEPTIMI METAPHYSICÆ

respectu ad terminum, inherētia autem dicit respectum ad subiectum, & nego huiusmodi respectum esse posteriorem natura accidentis, quoniam & realiter est idem cum accidente, & est de ratione formalis eiusdem.

Ad tertiam, nego consequentiam, quoniam ad hoc quod aliquid sit genus, non sufficit quod sit cōcū his, de quibus dicitur & prædicetur in quid & vniuersitate, sed quoddicet determinatam naturam, puta substātiā, vel quantitatem, vel qualitatē, &c. Constat autem quod inherētia in cōmuni non dieat determinatam naturam, quoniam inherētia quantitatis est quantitas. & qualitatis & qualitas, &c. vnde sicut absolutum quoddicet prædicatur de substātiā & quantitate & qualitate, nō est genus ad ea, cum sint generalissima, sic nec inherētia.

Ad primam rōnem Pauli Sonc. nego mindrem si cōcipiatur ut accidens. Ad primam probationem dico, quod mathematicus non abstrahit nisi à subiecto sensibili, quoddicet materia sensibilis, non autem à subiecto, siue materia intelligibili, ut patet in 8. metaph. in tex. 15. & hoc sufficit mathematico, considerare enim accidens ut respicit materiam sensibilem siue naturalem, ad physicum spectat. Ad secundam probat. nego quod ante totalem & resolutam demonstrationem habetur conceptus passionis ut est accidens, ad probationē nego solam diffinitionem passionis esse medium in demonstracione aliqua potissima, nam secundum doctrinā B. Th. in 2. poster. necesse est demonstrare diffinitionem passionis per diffinitionem subiecti, vnde ultimata inherētia passionis demonstratur per diffinitionem subiecti, & non per diffinitionem passionis, quare non est necesse eam simpliciter prægnoscere ante demonstrationem.

Ad secundam, concessa consequentia, nego falsitatem cōsequenter: quoniam licet accidens non includat respectum ad terminum, includit tamen respectum ad subiectum.

Secunda opinio est Cōmentistarum. & præcipuæ Ioan. Bach. in 1. sent. dist. 28. qd. 1. art. 3. Iste tenent, quoddicet ad mentem philosophi utraque aptitudo est idem cum accidente, & est de sua ratione formalis, ita quoddicet formalis differentia, qua distinguitur accidens à substantia. Et quidem quod sit ut dīa formalis sic arguitur, philosophus in p̄dicamentis distinguit essē

essentialiter, & formaliter substantiam ab accidente, per nō esse in subiecto, & esse in subiecto, ergo sicut est de ratione formalis substantiae, nō esse in subiecto, sic est de ratione formalis accidentis, esse in subiecto, q̄ æquipollet cum inhærente subiecto. Quòd autem sit de essentia primo modo, arguitur sic, si hæc inhærentia est aliud ab accidente, aut est substātia, aut accidens, non substantia, quia vanum est dicere, accidens inhærente substantiæ per substantiam, si est accidens, cū accidentis sit inhærente, ergo illa inhærentia inhæret subiecto, & tunc quæro de illa, vel est idem cum accidente, vel aliud, si idem, ergo eadem ratione. Prima inhærentia erat idem, si aliud, quæro ut prius, & sic vel ibitur in infinitum, vel confitendum est, q̄ est idem cum accidente. Secundo, arguitur sic, per inhærentiam formaliter accidens est ens, & nō est alia ratio quare sit ens, sed per nullum extrinsecum ab essentia rei res est ens formaliter, licet enim aliquid possit esse tale effectuæ per extrinsecum, non tamen formaliter, ergo &c. Major quidem est philosophi in hoc 7. in textu 2. alia quidem dicuntur entia, eo quòd totaliter entis, id est q̄a respiciunt substantiam ut subiectum.

Et qm̄ intendo determinare quæ situm, fm̄ tertiam opinionem, quæ ut videbis quo ad inhærentiam aptitudinalem non discordat ab ista secunda, ideo volo sustinere supradictas rationes adductas pro secunda opinione. Tu igitur aduerte, quòd rationi fundatæ super philosophum in prædicamentis, qua arguitur, q̄ inhærentia sit de ratione formalis accidentis, nec Ant. And. nec Paul. Sonc. respondent, duas autē probantes, quòd sit idem cum accidente conantur soluere.

Ad primum dicit Ant. And. quòd inhærentia illa differens ab accidente vtique inhæret, non quidem alia inhærentia: sed eadem sibi realiter, quia est idem cum fundamento suo, quòd est prima inhærentia, & sic non est processus in infinitum, sed hæc solutio non valet, quia cum vtraque inhærentia sit relatio, oportebit eum concedere, quòd relatio fundatur in relatione, quòd est contra philosophum in lib. 5. in cap. de ad aliquid, qui in omni modo relatiuorum assignat aliquid absolutum pro fundamento, & ipsem et Ant. And. illic idem tenuit.

Secun

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Secondam rationem aliter soluit Ant. And. & aliter Paulus, nam Ant. And. sic exponit dictum philosophi. Alia dicuntur entia, eo quod taliter entis, id est accidens est ens in eo quod est taliter entis. i.e. talis causa, & in tali ordine causandi, q.d. accidens est ens, quia causatur à substantia, ex hoc autem non habetur, quod ly ex eo quod, dicat rationem, vel principium formale. Sed hæc exppositio non valet: quoniam mens philosophi est, quod sunt entia, eo quod accidentia enti per se, quod est substantia, & sic exponit Comment. in commento 2. Accidentalitas, ergo vel inherenteria est ratio formalis quod sunt entia, & non quia causantur à substantia.

Paul. autem Sonec. dicit, quod ly eo quod taliter entis, non intelligitur in ratione principij formalis, sed efficientis, vel subiui, sed hæc sua expositio, contradicit expositioni B. Th. nam B. Th. exponens dictum tex. inquit, eo quod sunt talis entis, id est eo quod habent aliquam habitudinem ad substantiam, &c. ergo talis habitudo est ratio formalis, quod sunt entia. Sed huiusmodi habitudo, est ipsa inherenteria, vel accidentalitas, ut declarauit Commentator. Quare, &c.

Tertia opinio est B. Th. & Capr. & Heruei. Illi tenent fīm veritatem quod inherenteria actualis, nec est idem cum accidente, nec est de sua ratione formalis: quoniam tenent, quod diuina virtute potest dari accidens, non actu inherens subiecto, aptitudinem aut esse idem, & de ratione formalis. unde B. Th. in 4. sent. dist. 12. q. 1. art. 1. quæstiuncula prima ad secundum sic dicit. Diffinitio substantiaz est res hñs quidditatem, cui debetur esse non in alio, & similiter esse in subiecto non est diffinitio accidentis, sed res cui debetur esse in alio, & hoc nunquam separatur ab aliquo accidente, nec separari potest, quia illi rei quæ est accidens, fīm rationem suæ quidditatis semper debetur esse in alio, hæc illæ, & aduerte, q. Capr. in 4. sent. dist. 42. q. 1. ad primum factum contra 5. & 6. conclusionem, conuenit cum B. Th. Herueus autem in quolibet 4. q. 9. quærens si accidens diuina virtute potest retinere terminos propriæ essentiæ sine subiecto determinans quæstum circa finē, sic inquit. Rationi illius de cuius ratione est habere habitudinem ad esse in subiecto, non repugnat esse in actu sine subiecto: quia ista duo non repugnant, quod vnum, & idem non sit

sit actu tale, & sit aptitudine tale. Sed hoc videtur sufficere ad rationem accidentis, scilicet quod aptum natum sit inesse, &c. hæc illæ, ex quibus omnibus constat, q̄ concedunt inhærentiam aptitudinalem esse de ratione formalí accidentis. Quod negauerunt Ant. And. & Paul. Sonc. & quoniam hanc tenemus esse mentem B. Th. ideo determinamus quæstum secundum hanc tertiam opinionem, & licet B. Th. & Heru. non adducant nouas rationes. quoniam in locis pre-allegatis sunt respondentes, tu tamen probare poteris rationibus adductis pro secunda opinione, quas sustinuimus contra Ant. And. & Paulum Sonc. Hæc de præsenti quæstio, dicta sunt.

**Questio 2. Si accidentia in abstracto sunt entia,
vel non entia.**

Vnde, & utique dubitabit aliquis utrum videre, &
sanare, & sedere, unumquodque eorum sit
ens, aut non ens. Textu 3.

I N H A C quod sic procedemus. Primo, declarabitur ut in quo differunt accidens in concreto, & accidens in abstracto. Secundo, ponetur unica distinctio de ente. Tertio, duæ conlusiones responsiæ.

Quantum ad primum aduertere, quod in hoc aliter sensit Auicen. aliter Coment. cui concordat B. Th. nam Auic. ut recitat Coment. in §. metaph. in cap. de ente, tenuit, quod accidens in concreto puta album significat substantiam, in qua est accidens; ita quod res significata per accidens in concreto principaliter est subiectum, secundario autem est natura accidentis. Accidens autem in abstracto signat solam naturam accidentis. Sed contra Auic. sic arguitur, si accidens in concreto significat principaliter subiectum, ergo album significaret ens per accidens, id est quid aggregatum ex substantia, & accidente ex consequenti accidens in concreto non lo caretur in aliquo prædicamento quod contradicit Aristoteли, qui in prædicamentis dixit album ideo esse in prædicamento, quia puram qualitatem significat. Præterea Arist. in §. metaph. in cap. de ente, ponens divisionem entis in prædicamenta, exemplificat de accidentibus in concreto, dicit enim alia quid est significat, alia quale, alia quācum, alia ad aliud.

Comment.

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Cōment. igitur, & B. Th. in eodem loco contra Avic. te-
nent, q̄ quantum ad rem significatam non differunt, qm tam
in concreto, quam in abstracto significant puram naturam
accidentis, vnde sicut albedo puram qualitatem significat, sic
& album. quantum aut ad modum significandi differunt:
qm̄ concretum significat naturam accidentis per modum in-
harentis, ex consequenti connotat subiectum, non aut ab-
stractum. verum aduerte, q̄ hic modus prædicandi est per
opus intellectus, & non præcisæ ex natura rei significare, in
tellectus aut potest ea quæ sunt coniuncta in re intelligere
separatim. vnde licet accidentis non detur nisi inhæreat subie-
cto, potest tñ intelligi per modum inharentis, & per modum
non inharentis, ex hoc tamen non falsæ intellectus intelli-
git, non enim intelligit accidentis esse, & non inhærente, sed ac-
cidens per modum non inharentis, licet realiter inhæreat.

Quantum ad secundum aduerte, quod cum queritur. vtr
accidens in abstracto sit ens, vel non ens: id potest habere du-
plicem sensum. Primo, quod sit ens per se subsistens, sicut si
imaginaretur calor existens separatus ab omni subiecto. sie-
ut ponitur idea hominis separata ab omni materia, ad men-
tem Plat. Secundo, quod sit ens in alio, vel inhærens alijs, li-
cet non significetur per modum inharentis, sed potius per
modum per se existentis.

Quantum ad tertium ex hac distinctione ponuntur duæ
conclusiones responsuæ.

Prima conclusio. Accidens in abstracto non est ens pri-
mo modo, probatur, si haberet esse, & esset ens primo mo-
do, oppositum definitionis conueniret diffinitio, nam diffi-
nitio accidentis est, q̄ habeat esse in alio, sed si ergo esset ens
primo modo, non haberet esse in alio, vt patet, ergo &c. præ-
terea, inquit Arist. in tex. 2. quod alia sunt entia, quia sunt
totaliter entis, & per ly alia intendit accidentia, & per ly en-
tis intendit substantiam, vel subiectum: ergo ratio existen-
tiæ accidentis sumendo accidentis condistinctum contra sub-
stantiam sive in concreto, sive in abstracto sumitur ab inhæ-
rentia subiecti, impossibile est ergo loquendo mere ad men-
tem philosophi, vt etiam locuti sumus in q. præcedenti acci-
dens abstractum habere esse, vel quod sit ens primo modo.

Secun-

Secunda conclusio. Accidens in abstracto est ens secundo modo, probatur est ens, cum significetur nominis genere, ut color, & speciei ut albedo, nam ratio generis, & speciei non significatur de non ente, sed non est ens primo modo per conclusionem precedentem. ergo secundo modo.

Nec obstat, qd in abstracto non videntur importare inherentiā, sed potius per se existentiam, qm ut diximus, hoc est ex parte modi significandi, quæ sit per intellectum, qui potest conjunctione separatis intelligere, & non est ex parte rei significata; quoniam natura accidentis quo ad suam realitatem non potest separari ab habitudine ad subiectum. In hoc quasi non cadunt difficultia argumenta. Ideo dicta sufficient.

¶ Q[uod] 3. Si substantia est prior tempore accidente.

Substantia omnium primum est tempore, ratione, natura, & notitia. Textu 4.

I N H A C questione. Primo, inuestigandum est, quomodo substantia est prior accidente tempore. Secundo, quo diffinitione. Tertio, quo natura. Quarto, quo cognitione.

Quantum ad prioritatem temporis aduerte, qd si Aristot. non posuisset mundum æternum, facile esset saluare huiusmodi prioritatem, nam cum esse prius tempore, vt habetur in postpredicamentis, sit esse antiquius. i.e. esse pro aliqua duratione, pro qua nundum est aliud, vt patet de patre, & filio: de senectate, & iuventute: si mundus non est æternus, patet qd aliqua substantia, pura prima causa, quæ est æterna, vt probabitur in lib. 12. prior tempore, sive duratione quocunque accidente, quoniam omnis substantia, & omne accidens est esse etiæ à prima causa, vt probabitur in lib. 12. & nullum eorum est æternum, si mundus non est æternus, ergo &c. verum quia Arist. posuit mundum æternum, non est assignare aliquod instans nec tempus, in quo prima causa fuerit, & accidens non fuerit. ideo difficile est saluare dictum philosophi. Ut igitur videamus quam veritatem continet pertractabimus opinionem Comment. & Scot. & B. Thom.

Quantum ad Comment. aduerte, qd cum quedam sint substantiae æternæ, & incorruptibles, vt astra, & coeli, & quedam sint temporales ac corruptibles, vt elementa, & elemēta, & quedam sint accidentia æterna, vt accidentia coeli, &

quæ-

SEPTIMI METAPHYSICÆ

quædam de nouo genita, ut accidentia substantiarum inferiorum, ex quibus aliqua sunt congenita, ut propriæ passiones, & accidentia inseparabilia, ut albedo in niue, nigredo in ethio pe. Quædam autem accidunt, & recedunt, ut accidentia communia separabilia, arbitratur Comment. propositionem pbi losophi, alio modo verificari de substantia comparata accidentibus communibus separabilius, & alio modo comparata accidentibus proprijs, & inseparabilibus. nam respectu primi, tenet substantiam compositam sicut se esse priorem tempore, quoniam stat, q̄ pro aliquo tpe sit rei substantia pura aqua, & tamen non sit in ea accidentis separabile commune, puta calor, & q̄ dī de aqua, intelligendum est de qualibet substantia inferiori comparata accidenti cōi. Respectu autem secundi, tenet substantiam compositam non rōne totius, sed ratione materiæ primæ, quæ est ingenita, & æterna, esse priorem tempore, quoniam licet sortes non sit prior tpe sua proprietate, nec vix albedine, tamen materia sortis quæ fuit ante sortem, & materia niuis quæ fuit ante niuem, est prior tempore accidente proprio sortis, & accidente inseparabili à niue. nā materia sortis præcedit tempore formam substantialem sortis, cum illa sit æterna, & hæc de nouo producta, ergo & accidentia propria sortis. Hæc enim consequuntur formam substantialem, idem intellige de niue.

Sed hæc sententia Comment. non vñ consona textui philosophi, nam philosophus dum comparat substantiam accidenti sicut prioritatem temporis. Comparat substantiam sicut se, non accidenti cōi vel proprio vel inseparabili, sed omnibus categorijs accidentium, ita q̄ considerata natura substantiæ, ut est ens simpliciter, & ens primum, & considerata natura accidentis, ut est ens in habitudine ad substantiam, intendit philosophus q̄ substantia, ut substantia est prior accidente, ut accidentis est. Præterea licet Cōment. posset aliquo modo salutare positionē suam, quo ad accidentes proprium, & inseparabile in substantijs inferioribus, qm̄ saltem ex parte materiæ sunt priores tpe, id tñ non saluabit in corpore coeli, qm̄ ab eo remouet materiā, quæ est ens in potētia, & pars cōpositi, ut declarabit in 8.lib. Præterea, sicut philosophus ponit substantiæ esse priorem tpe ipso accidente, ponit et esse priorē definitione &

& perfectione, & cognitione, sed falsum est substantiam ratione materiae esse perfectiorem, & prius ac magis cognoscibilem accidente, cum sit ens in pura potentia, accidens autem sit forma, & actus quidam. Quare &c.

Quatum ad Scot.aduerte, ut patet per Ant. And. in 7. lib. q. 2. quod arbitratur dictum philosophi alio modo esse verum quo ad accidentia communia, & alio modo quo ad accidentia propria, nam respectu primi, dicit esse verum, quia substantia non pendet ab accidente communio, ideo non repugnat quantum sit ex se, posse esse sine tali accidente, ut patet de aqua respectu caloris. Item quia substantia non est causa accidentis communis, non enim fluit a principijs substantiarum: sed est penitus a causa effectiva extrinseca. Respectu autem secundi, dicit esse verum, quia substantia non pendet a proprio accidente, sed potius econuerso. vnde verificatur quo ad causalitatem: quoniam substantia est veræ causa intrinseca productiva sui proprij accidentis.

Sed si bene aduertis, Scotus ex hac declaratione non seruat, nisi prioritatem naturæ, illud enim dicitur propriæ prius secundum naturam: quod comparatum alteri, non pendet ab eo: sed econuerso, dato quod vnum non procedat alterum duratio ne, quæ prioritas seruatur inter subiectum, & proprietatem suam, inter causam, & effectum suum coësum. Præterea si ex hoc, quod vnum non dependet ab alio, seruatur prioritas temporis, ergo possemus dicere motorem primum esse priorem tempore cœlo secundum philosophum: quoniam dicit philosopha in lib. 12. tex. 15. quod ab hoc princ. cœlum, & natura pendet, quod tamen est falsum: quoniam cum cœlum sit æternum nihil est prius eo duratione, ergo nec tempore.

Quatum ad B. Th. aduerte, qd ut patet in expositione tex. intedit dictum philosophi pro tanto esse verum, quia in tota latitudine accidentium non inuenitur accidentes sine substantia: sed in latitudine substantiarum, inuenitur substantia, ut Deus, sine accidente, vnde Deus respectu accidentium, quæ nullo modo possunt esse in eo, ex pñti nullo tempore dñ prior tpe siue duratione accidente, nam verum est dicere. Deus nunc est, & nunc nullum accidentis est in eo, ergo est prior tpe accidente, sumendo tempus ut se extendit ad quamcunque dura.

Sed

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Sed contra hanc determinationem tripliciter arguit Ant. And. primo sic, non sequitur, si prima substantia quæ est Deus, est prior accidente, quod substantia posterior puta producta, sit prior accidente tempore.

Ad hoc dicitur, quod arguit supponit falsum, scilicet quod si substantia, ut substantia, est prior tempore accidente, quod omnis substantia sit prior tempore accidente. Hoc non dicit philosophus, sed ad veritatem propositionis suæ sufficit quod detur aliqua substantia, quæ sit prior tempore omni accidente, & non econuerso, sicut & ipse Ant. And. in 1. metaph. q. sua vlt. quando declarauit tex. 3. in 6. metaph. vbi, inquit philosophus, theoreticæ alijs scientijs sunt desiderabiliores, dicit Ant. And. ad veritatem huius dicti, non est necesse omnem speculatiuam esse nobiliorem omni practica, sed sufficit quod detur aliqua speculativa, puta metaphysica, quæ sit nobilior omni practica, & non econuerso, sic dico in proposito &c.

Secundo, sic Deus non est in aliquo gêne, ergo ex hoc quod Deus est prior tempore omni accidente, non potest concludi, substantiam quæ est primum genus comparatum generibus accidentium, esse priorem tempore accidente.

Ad hoc dicitur, quod quando philosophus dicit substantiam priorem tempore accidente, non accipit substantiam ut est genus, sed ut est analogum, sub quo continetur Deus, nam nec aequalis est genus, sed analogum, alioquin prædicamenta accidentium, non essent generalissima.

Tertio, sic Deus non præcedit tempus tempore, quoniam non mensuratur tempore, ut pater, cum sit extra omnem mutabilitatem, ergo non est prior tempore omni accidente, pater consequentia, quoniam tempus est accidentis &c.

Ad hoc dicuntur, quod sufficit Deum esse priorem omni accidente, & ipso tempore aliqua duratione, quæ largo modo potest dici tempus, nec philosophus dum dicit substantiam priorem tempore accidente, accipit tempus propriæ dictum, ut & ipse Ant. And. dicit in fine questionis suæ, vbi inquit, non accipitur hic tempus propriæ, ut est numerus motus, substantia ergo præcedit tempus propriæ dictum, tempore imprædicto. Hæc ille. Hæc de prioritate temporis dicta sint.

Quantum ad prioritatem diffinitionis aduerte, quod dictum philosophi

philosophi potest dupliciter pertractari. Primo, si est verum ut iacet. Secundo, si ita est verum, quod sit necesse absolute & secundum se accidens diffiniri per substantiam, & non econuerso, sive sumatur accidens in concreto, sive in abstracto.

Quantum ad primum sensum ponitur conclusio affirmativa, substantia est prior accidente diffinitione, probatur, substantia ponitur in diffinitione accidentis de necessitate, & non econuerso, ergo est prior diffinitione, consequentia pater, quoniam esse prius diffinitione alio, est cadere in diffinitione eius, & non econuerso, antecedens autem probatur, quoniam illud ponitur in diffinitione accidentis per quod accidens est ens, sed per substantiam est ens, cum non sit ens, nisi quia est entis, substantia autem non est ens per ipsum accidens, ut patet, ergo &c.

Quantum ad secundum, ponitur haec conclusio si debet haberi perfecta cognitio de accidente, necesse est ut diffiniatur per substantiam, probatur diffinitio causativa perfectae cognitionis habet sufficienter explicare naturam diffiniti, sed non potest sufficienter explicare naturam accidentis, nisi in ea includatur inherientia ad substantiam, diximus. n. supra, inherientiam esse de ratione formalis accidentis, ergo necessario in diffinitione qua debet accidens perfectae cognosci, & quae habet quietare intellectum, cadit substantia, & propterea philosophus infra declarabit, quod accidentia non habent simpliciter quodquid est, nisi ex additione, eo quod sicut sunt ens, sic habent diffiniti, cum igitur non sint ens, nisi per substantiam, non possunt perfectae diffiniti, nisi per substantiam.

Sed aduerte, quod contra hanc determinationem formantur tria argumenta apparentia.

Primo sic arguitur, accidens habet proprium genus & propriam differentiam, ergo potest diffiniri sine substantia, consequentia patet, quoniam ut dicit philosophus in hoc septimo diffinitio constat ex proprio genere & propria differentia, ergo si accidens habet proprium genus & propriam differentiam, potest per seipsum habere propriam diffinitionem, an autem probatur, & quidem quod habeat proprium genus patet, quoniam in predicamentis accidentium datur species speciosissima, ut in qualitate albedo, species autem est quae ponit sub assignato. i. determinato & proprio genere, ut albedo sub colore, quod autem detur propria dicta, probatur, quoniam

SEPTIMI METAPHYSICÆ

diuersorum generum & nō subalternatum positorum, diuersæ sunt species & differentiæ, ergo albedo non solum habet proprium genus colorem, sed & propriam differentiam diuinam coloris, & constitutivam albedinis.

Ad hoc, negatur consequentia, quoniam non sufficit diffinitionem conitare ex proprio genere & propria differentia, sed habet manifestare modum & qualitatem diffinitie quo ad naturam, hoc autem nō potest fieri in proposito, nisi assumatur substantia in diffinitione accidentis, quoniam ex habitudine ad substantiam, scimus naturam accidentis.

Secundo sic, ratio quam significat nomine, est diffinitio, sed nomen accidentis non significat substantiam, ergo ratio accidentis non debet includere substantiam.

Ad hoc, licet nomen accidentis non significet substantiam, tamen in concreto connotat substantiam. & in abstracto nō absolvitur ab habitudine ad substantiam, qm accidens ut accidentes, licet nō dicat respectum ad alterum, dicit tamquam respectū in alio, & ideo non potest diffiniri sine substantia.

Tertio sic, accidens potest produci à causa prima sine subiecto, ergo potest diffiniri sine subiecto, consequentia nota, quia non est alia ratio quare diffiniant accidentes per subiectū, quia fīm philosophum nō potest esse ens sine subiecto. Ante cedens autem probatur: quoniam quidquid potest causa prima cum secunda, potest per seipsum, aliter non esset omnino perfecta, & penitus independens. ergo sicut causat accidentes mediante subiecto, potest causare sine subiecto.

Ad hoc, licet argumentum concludat secundum veritatem, tamen Arist. vt diximus in q. i. huius lib. non admitteret antecedens. Ad probationem, negaret antecedens, & diceret, qd hic non est ex imperfectione primæ cause, sed ex natura accidentis, quæ non seruaretur sine subiecto, quoniam inherētia est de ratione formalis eiusdem, vt declarauimus in q. i. huius lib. Tu etiam aduerte, qd ista propositio, quidquid potest causa prima cum secunda &c. non tenet in causa formalis, & in causa materiali, vnde posito qd posset producere calorem sine igne, non tamen posset producere, ita qd nulli inhereret, loquendo ad mentem philosophi, subiectum. n. licet possit esse causa productiva sui proprij accidentis, qd est semper

per causa materialis, cuius vicem nō potest habere causa prima . Hæc de prioritate diffinitionis dicta sint .

Quantum ad prioritatem naturez, quæ dicitur prioritas perfectionis, non est difficultas, quoniam cum substantia sit ens primum & absolute : & non per respectum ad accidens, & sit sustinens accidentia, & sit causa accidentis, & non econuerso, constat quod est perfectior accidente . Quare in hoc non est immorandum .

Quantum ad prioritatem cognitionis , multæ insurgunt difficultates, & vt resoluantur, sic procedemus . Primo, pone-mus aliquas distinctiones . Secundo, aliquas conclusiones re-sponsivas . Tertio, soluentur quædam dubia .

Prima distinctione, cognitio substantiæ est duplex, prima est conceptiua, qua. s. apprehenditur quid est substantia , vel qua formatur conceptus substantiæ, secunda est discursiva, qua. s. concluditur aliquid de substantia, vt cum probatur esse suscep-tiuam contrariorum, vel non recipere magis & minus .

Secunda, cognitio substantiæ conceptiua est duplex, quædam quo ad conceptum confusum , quædam quo ad conceptum distinctum, conceptus confusus est, quo apprehenduntur prædicata vniuersaliora, vt quando apprehendo de homi-ne quod est ens, vnum, substantia, corpus . Distinctus autem est, quando apprehendo prædicata proxima & propria , vt cum de homine apprehendo, quod est animal rationale .

Tertia, cum hic intedamus de prioritate cognitionis quo ad cognitionem conceptiua, aduerte, quod prioritas cognitionis substantiæ respectu cognitionis accidentis, potest attendi secundum ordinem perfectionis, vel sicm ordinem generationis, primo quidem modo dicitur cognitio prior, quæ magis perficit intellectum, & quæ est de perfectiori ente, sicm autem modo dicitur cognitio prior, quæ est obiecti , prius apprehensi ab intellectu . vnde si substantia prius cadit in nostro intellectu quam aaccidens, est prior cognitione secundum generationem, si autem prius cadit aaccidens, erit posterior .

Ex his distinctionibus ponitur conclusio quo ad priorita-tem cognitionis sicm perfectionem, substantia est prior cognitione accidente, probatur, obiecti perfectioris perfectior est co-gnitio, trahit. n. cognitio nobilitate a nobilitate obiecti , ex

SEPTIMI METAPHYSICÆ

3.de anima, sed ut confessum est ab omnibus, substantia tum sit primum & absolutæ ens, perfectior est accidente, ergo &c. præterea, cuius perfectius est quidquid est; eius cognitio est perfectior, qm̄ cognitio quiddicatius est cognitio perfecta, sed substantiaz est perfectius quodquidest. Dicit.n. infra philosophas, q̄ sola substantia habet quodquidest primo & per se, accidentia autem aut non sunt, aut secundario; qm̄ vnum quodque eo modo quo est ens, habet quodquidest, & adverte q̄ philosophus comparas substantiam acc̄nti quo ad prioritatem cognitionis in tex. 4. videtur semper loqui de prioritate perfectionis, sic.n. arguit qn̄ cognoscimus rem fm̄ substantiam, magis cognoscimus q̄ qn̄ cognoscimus quo ad accidentia, puta qualis aut quanta sit. ergo substantia prior est cognitione q̄ accidens, constat autem hanc rationem nō t̄cludere, nisi quo ad prioritatem perfectionis, quod & manifeste appetit per Comment. exponentem prædictum tex. dicit enim, scire individuum substantię per sua vniuersalia pdicata substantialia, perfectius est scire, q̄ scire illud per vniuersalia accidentium, & in hac conclusione omnes conueniunt.

Quantum autem ad prioritatem cognitionis concepiuz fm̄ gnationem, est varia opinio, nam Herucus in 3. quolibet q. 12. & Ant. And. in hoc 7. in q. 4. & Iand. in hoc 7. in q. 3. tenent, q̄ prius apprehendimus accidens, q̄ substantia, & prius cadit in intellectu nro conceptus acc̄ntis, q̄ conceptus substātiaz, sed B. Th. & veri Thomistaz tenent oppositū. Ut igitur resoluatur propositum, pertractabimus primo viam Thomisticam, deinde soluemus rationes tenentium oppositum.

Igitur pro via nostra pono duas conclusiones, prima est, substantia quo ad prædicata cōia à quibus trahitur cognitio confusa, prius apprehenditur ab intellectu nostro, q̄ accidens, probatur, conceptus substantiaz necessario supponitur conceptui accidentis, ergo &c. cōsequentia nota, & probatur antecedens, fm̄ philosophi in hoc 7. in tex. 4. necesse est in definitione accidentis esse diffinitionem substantiaz, & Cōmēt. inquit exponens, necesse est ut substantia accipiatur in diffinitione acc̄ntis, & in diffōne substantiaz nō accipitur illud qd̄ est extra naturā suā, ex his habemus, q̄ diffinition acc̄ntis supponit diffōnem substantiaz, ergo necesse est conceptum acciden-

dentis supponere in intellectu nostro conceptum substantiæ, ex consequenti prius cognitione conceptua, saltem quo ad prædicata cōia, apprehenditur substantia, quām accidens, præterea, in scientia cuius subiectum est substantia, necesse est ante omnia, præcognoscere de subiecto quid, ut in lib. de anima, & in lib. de cœlo, ergo ante apprehensionem cuiuscumque accidentis conuenientis animæ aut cœlo, necesse est præcipere substantiam animæ & cœli, saltem quo ad prædicata communia, consequentia nota & antecedens. quoniam ex 1. poster. De subiecto præcognoscitur quid. Et confirmatur propositum per Comment. in 1. physic. commento 3. dicit. n. illa quæ sunt nota apud nos primo de reb. naturalibus, sunt composita causata ex elementis. Et aduerte, q̄ ex dicto Comment. excluditur declaratio, quam dat hic text. Arist. eum dicit, sunt autem prius nota nobis confusa magis, dicit Heru. in 3. quolibet, q. 12. quod per ly confusa magis, intendit accidentia sumpta in magis vniuersali, quæ prius ab intellectu apprehenduntur, quām in particulari, & quām substantia, patet autem ex intentione Comment. quod Arist. loquitur de substantijs, & non de accidentibus, quoniam accidentia nō sunt composita causata ex elementis.

Secunda conclusio, substantia quo ad conceptum distinctum, quo apprehendimus eius proprium genus & differentiam, cognoscitur posterius accidente, probatur, non insuscitent nobis præcipue in naturalibus, genera rerum & differentiæ, nisi ex effectibus & proprijs qualitatibus, ita q̄ istæ est, ordo intelligendi in nostro intellectu. Primo, quando virtute intellectus agentis, formata est species intelligibilis representativa substantiæ, per talem speciem cognosco representatam substantiam, quo ad prædicata confusa essentialia. Secundo, quia nostra cognitio distincta incipit à sensu q̄ est cognoscitius accidentium, per viam sensus procedo ad cognoscendum accidentia propria substantiæ prius apprehensæ in confuso, puta qualitates igni. Tertio, ex his accidentibus iā notis, deuenio in cognitionem specificam & distinctam ipsius substantiæ. & sic patet, q̄ cognitio accidentium est in secundo gradu, & in tertio, est distincta cognitio substantiæ, & hāc conclusionem non negat Herueus vbi supra. Sed solū discre-

u iij. pat

SEPTIMI METAPHYSICÆ

pat, in prima, vult enim in primo gradu esse cognitionem confusam non substantiae, sed accidentis apprehensionis in confuso, in secundo, esse cognitionem accidentis distinctam, intentio esse cognitionem distinctam substantiae.

Posita hæc determinatione soluendæ sunt rationes Ant. And. & Ianduni & Heruei, aduerte igitur, quod Ant. And. & Iand. vbi supra, duas exactiones formant eiusdem sententia, & sunt tales.

Substantia notificatur per accidens, ergo est posterior cognitione, consequentia pater: quoniam notificans est prius cognitum notificato. Antecedens probatur, quoniam ex cognitione accidentium propriorum & essentialium, innoscit nobis substantia, unde Comment. inquit in 6. metaphys. commento 1. in scientijs naturalibus non cognoscuntur substantias rerum, nisi ex posterioribus. s. accidentibus. Præterea inquit philosophus in proemio 1. de anima. Accidentia nam partem conferunt ad cognoscendum quodquid est à quidditate substantiae, ergo accidentia præcognoscuntur. His rationibus non oportet aliud respondere, nisi quoniam de distincta & propria conceptiva cognitione substantiarum, quantum autem ad cognitionem confusam, quam posuimus esse in primo gradu, negatur antecedens primæ rationis. Ad probationem dico, dictum Comment. verificari de cognitione non distincta, & non de confusa, similiter dico dictum philosophi in proemio 1. de anima debere intelligi de quodquid est proprie & distinctæ apprehensione, & non aliter. Rationes autem Heruei vbi supra, sunt tres. prima est intellectui cuius cognitione pendet à sensu. & ortu habet à sensu, occurrit primo illud quod est per se sensibile. non n. alia ratione nostra cognitione incipit à sensu, nisi quia primo intelligimus, quod est apprehensum sensu, sed intellectus noster est ille ex e. poster. cuius cognitione pendet à sensu, ergo illi primo occurrit, quod est per se sensibile. Hoc autem ut pater est accidens, quoniam sensus proprius est cognoscitius accidentium, ergo &c. Ad hoc negatur maior, ad probationem dico, quod illa non est ratio; sed est quia necessaria est intelligentiamphantasmata speculari, phantasma autem pendet à sensu, non tamen est necesse, quod intellectus illud primo intelligat. quod est primo causatumphantasiæ.

mat

matis. sed quod primo sibi præsentatur per speciem intelligibilem abstractam à phantasmatæ. Hoc autem ut dicemus infra non est accidens. sed natura substantiæ. Deceptus est aut Herueus, quia credidit ex eo q[uod] nostra cognitio habet orum à sensu primo, sensatum sit primo intellectum, & qualis est ordo in sensu, talis sit in intellectu, quod nos nō admitti mus ut declarauimus infra, pertractantes, quo à phantasmatæ abstrahitur species repræsentatiua substantiæ.

Secunda ratio, imago alicuius sensibilis non prius mouet ad cognitionem alterius, quām illius cuius est imago, cum igitur sit imago obiecti per se sensibilis, quod est accidens, prius mouet ad cognitionem accidentis, quām substantiæ.

Ad hoc dico, q[uod] talis imago vel cōparatur ad sensum quem actuat. vel ad intellectum, si ad sensum, concedo, q[uod] prius mouet sensum ad cognitionem accidentis, à quo causata est, quām ad cognitionem substantiæ, q[uod] sensus primo & per se cognoscit accidens. & tñ per accidens cognoscit substantiam, præcipue sensus exterior, ut præseruetur cogitatiua, si ad intellectum, nego assumptum: q[uod] imago sive species sensibilis nō potest actuare nec mouere intellectum, cum sit materialis. & ideo non potest mouere intellectum prius ad cognitionem accidentis, quām substantiæ, & si tu aduertis, supponit Herueus, à phantasmatæ, prius abstrahi speciem intelligibilem repræsentatiuam accidentis, quām speciem repræsentatiuam substantiæ, quod nos non concedimus ut dicemus infra.

Tertia ratio, circa illud q[uod] primo occurrit intellectui non potest esse dubium vel error de existentia eius, sed multi dubitant de existentia substantiæ, &c.

Ad hoc negatur maior, & ratio est, quia species repræsentatiua substantiæ, cum sit denudata ab oibus conditionibus individualibus, abstrahit ab exūtia & non exūtia. Ideo etc.

Sed contra p[re]dicta, dubium insurgit. s. vtrum substantia cognoscatur per propriam spēm, an per speciem accidentis.

Pro cuius resolutione, aduerte duas opiniones. Vnâ est eorum, qui tenent accidens prius cognosci quām substantia, isti dicunt speciem substantiæ vel nullo modo causari in nostro intellectu, sed per solam speciem accidentis substantiæ cognosci, quæ quidem spēs est repræsentatiua primo accide-

u iij tis.

SEPTIMI METAPHYSICÆ

q̄is . Secundario autem substantiæ, vel speciem accidentis primo causari in intellectu, eo q̄ est primo phantasma deinde causari speciem substantiæ. Arbitrantur enim intellectum agentem sua illustratione, extrahere à phantasmatæ speciem substantiæ involutam cum specie accidentis. Et qm̄ Herueus vbi supra tener, accidens prius cognosci quam substantia, ideo declinat ad hanc opinionem, quod substantia non cognoscitur nisi per speciem accidentis, & id elicio ex quolibet 3. qd̄. 32. ad 8. vbi tenet phantasma quod est accidens, nō imprimatur in intellectu substantiæ specie, sed sufficere q̄ suam imprimat, & per ipsam cognoscatur accidens & substantia. Ant. And. in 7. metaph. q. 4. videtur circa hoc indeterminatus, & tamen respondens ultimo argumento dicit. quod substantia est perfectius cognoscibile simpliciter, cum hoc tamen sit, q̄ perfectius intellectus noster cognoscat accidens, eo quod est ei magis proportionatum, nec videatur negare speciem substantiæ, nec speciem accidentis, ut patet de exemplo quod ad ducit de albo intenso & albo remissio, & constat q̄ utrumque videtur per propriam speciem. Non enim album intensem potest videri per speciem albi remissi, cum species illa naturaliter repræsenteret, ex consequenti uno modo. Alia opinio q̄ est Thomistica tener. q̄ substantia cognoscitur quo ad conceptum confusum, prius accidente, & per propriam speciem, & hanc abstrahi à phantasmata priusquam species accidentis, & hoc in virtute substantiæ, à qua causatum est ipsum phantasma, & in virtute intellectus agentis illustrantis phantasma, cuius lumine, separatur species substantiæ, à specie accidentis, quarum utraque latebat, ut ita dicam in phantasmate, & quidem quod sic necesse intelligere substantiam per propriam speciem, & non solum per speciem accidentis, probatur sic. si cognoscitur solum per speciem accidentis, nulla substantia cognoscitur perfectæ, & quidditatius quod est inconveniens, maxime de substantijs materialibus proportionatis intellectui nostro, cōsequentia autem patet, quoniam perfecta, & quidditatua cognitio non habet, nisi ex eo q̄ obiectum vnitur intellectui, vel per essentiam vel per propriam speciem. Præterea species entis inferioris gradus, non est sufficiens repræsentativa entis superioris gradus.

Cum

Cum enim sit representativum naturale , non representat supra speciem suam , sed species accidentis respectu substantie , est species entis inferioris gradus , ut patet , ergo per ipsam non potest haberi cognitio perfecta , & quidditatua substantiaz . Tenendum est ergo substantiam , quo ad conceptum confusum , prius cognosci quam accidens , & per propriam speciem . Hæc de præsenti quæstio dicta sint , argumenta autem tenentium , quod substantia non cognoscitur per propriam speciem soluuntur à Paulo Sonc. in 7. lib. metaph. q. 4. vide tu ad placitum .

Quæstio 4. Si forma est prior , & magis ens quam materia , & compositum .

Quare si species materia est prior , & magis ens , & ipso quod ex utrisque prior erit . Textu 7.

I N H A C q. vt plenè resoluatur conclusiones tres responsivas ponemus , deinde soluemus quædam dubia .

Prima conclusio . Forma in quantum actus , est prior natura , & tempore , & est magis ens quam materia in quantum potentia . Hæc manifestabitur in lib. 9. in tex. 23. usque ad text. 21. ubi probabitur , actum esse priorem potentia tempore , natura , diffinitione , & perfectione , pro nunc autem probatur , nullum potentiale reducitur ad actum ; nisi per aliquod prius existens actu , gñatur enim homo in potentia , ab homine preexistenti actu , ergo forma ut actus prior est materia ut potentia . Quod autem sit magis ens , patet : quoniam forma est perfectio materiaz , & facit eam esse actu , & non conuerso , nisi occasionaliter , prout forma educta de potentia materiaz non potest habere esse nisi in materia , sed hoc est potius sustentare , quam perficere formam .

Secunda conclusio . Forma est prior composito , probatur : principium , & causa ut sic , est prior causato , & principio , & pars est prior toto , sed forma est principium , & causa formalis , & pars essentialis respectu compositi , ergo &c.

Tertia conclusio . Licet forma sit prior composito , non tamen est magis ens , nec perfectior . Probatur . Cum esse sit prima perfectio , & perfectius conueniat composito quam formæ , ut forma est : quoniam compositum est , quod est . forma autem quo est , unde dicet infra Philosophus , q non forma ,

SEPTIMI METAPHYSICÆ

ma, sed compositum est & per se generatur, sequitur, quod forma non est magis ens, nec perfectior composito.

Sed contra prædicta, duo dubia insurgunt. Primo, quia tercia conclusio videtur repugnare textui philosophi: dicit enim formam esse priorem eo, & est ex verisque. i. cōposito propter eādem rōnem. i. eo modo quo est prior materia; sed dixit, formam esse priorem, & magis ens quam materia, ergo forma pari modo est prior, & magis ens, quam compositum.

Ad hoc dicit Ant. And. q̄ dictum philosophi non est verum, nisi ratione independentiæ, ut dicatur forma magis ens quam compositum, non quia habet perfectius esse, sed quia cum sit principium compositi, & non econuerso, verum est formam in ratione principij non dependere à composito, sed econuerso, & vt sic perfectiorem esse, & non aliter, ego aut dico, q̄ ut patet in tex. philosophus non comparat formam cōposito, nisi s̄m prioritatem, & non q̄ sit magis ens, cuius signum est, q̄ comparans formam materiæ, dixit eam esse priorem, & magis ens, comparans autem formam composito, dicit eam esse priorem, sed non dicit q̄ sit magis ens, unde nō habuit Ant. And. causam laborandi in hoc. Tu tñ aduerte, quod Cōment. in cōmento 7. videtur tenere formam esse priorem, & magis ens quam compositum. Dicit. n. & int̄debat, quod cum forma sit prior composito ex materia, & forma, & compositum est substantia, sequitur, quod forma sit magis substantia quam compositum hęc ille, vērū hoc dictum Cōment. non potest expressè fundari in tex. philosophi, vnde nec B. Th. exponens, comparat formam composito, nisi secundum prioritatem, si tamen vis saluare Cōmen. dices, ipsum esse verum solum ratione independentiæ, ut dixit Ant. And.

Secundo dubitatur de prima conclusione, nam cum prius non dependeat à posteriori, sed econuerso, sequitur, quod prius potest esse sine posteriori, & non econuerso, si igitur forma est prior materia, forma poterit esse sine materia, q̄ est falsum, quoniam sola anima intellectiva, vtpote nō educta de potentia materiæ, potest esse sine materia.

Ad hoc, dico ad primam p̄ntiam, q̄ nō valet, nisi q̄ prior & posterior debetur esse actu per se, & distinctū, ut duobus suppositis, puta quia elementum est prius elementato, & utrique

vtrique debetur esse per se actu, non inconuenit esse elemen-
tum, dato quod nullum esset elementatum, si autem prius &
posterior non habent esse actu per se, sed prius sustentatur
in posteriori, & posterior non est actu, nisi per prius, prima
consequentia non valet, sic est in proposito de forma, & ma-
teria, quare argumentum non concludit. Vtrum autem fal-
tem materia possit esse sine forma, discutiemus in lib.8.

Hæc de præsenti qualiter sufficiant.

¶ Quæstio 5. Si materia est ens quod est substantia, ita
tamen quod sit ens in pura potentia.

Et adhuc materia substantia fit (& infra) dico autem
materiam, quæ est secundum se nullatenus, neq;
quid, neq; quantitas, neque aliud eorum dī,
quibus est ens determinatum. Textu 8.

I N H A C q. vt resolutæ videamus quæ sit naturæ ma-
teriæ. ponemus aliquas conclusiones responsuas, deinde
solvemus aliqua dub.

Prima cōclusio, materia est ens, improbatione huius non
est immorandum, qm̄ omnes recte sentientes de materia, te-
nent esse subiectum, ex quo aliquid sit, & q̄ subiicitur omni
transmutationi, subiectum aut̄ non est non ens. Præterea, si
materia esset non ens, cum diceretur aliquid fieri ex mate-
ria, fieret ex non ente, & sic productio naturalis esset ex nihî
lo, sumo enim non ens, vt distinguitur absolutæ contra ens.

Secunda conclusio, materia est ens reale, q̄ est substantia
prima pars probatur, qm̄ est pars substantiæ sensibilis, vt pro-
babitur in lib.8. & est subiectum omnis trâsmutationis phy-
sicæ, vt probatum est in 1.phys. & est primum receptiuū for-
marum, constat aut̄ q̄ hæc non possunt conuenire nisi enti
reali apud recte sentientes, ergo &c. secunda aut̄ pars sic pro-
batur, materiæ cum sit primum subiectum, repugnat esse in
subiecto, ergo repugnat sibi esse accidens: ergo est substan-
tia, patet consequentia, quoniam ens reale sufficienter diui-
ditur per substantiam, & accidens, & aduerte, q̄ apud anti-
quos, hæc conclusio ita erat euidens, vt patet ex 1.de genera-
tione, & ex 1.phys. & in 7.metaph.tex.8. q̄ arbitrabantur so-
lam materiam esse substantiam, formas autem etiam quas di-
cimus substantiales, esse accidentia. vnde & Cōment. in cō-
mento

SEPTIMI METAPHYSICÆ

mento. 8. dicit. Materia vñ esse magis substantia quam alia.

Tertia conclusio, materia ita est substantia, q̄ tñ est in pura potentia, hanc conclusionem vt sonat omnes videntur cōcedere, quoniam apud Arist. & Cōment. non aliud dicitur de materia, nisi quod est ens in potentia, vnde in hoc 7. in tex. 8. postquam negavit omnia prædicamenta à materia, quia ē. non est aliquid eorum actu, conclusit, quod est vnumquodque eorum in potentia, & in 8. lib. in tex. 15. dissoluens dubium, quo sit possibile ex materia, & forma fieri vnum perse, dixit huius causam esse, quia materia est potentia, & forma est actus, &c. verum quia Scot. & Greg. de Arim. tenent materiam esse quid actu, ne videantur tenere contra philosophum, Scot. inuenit vnam distinctionem de potentia, & aliā inuenit Greg. Scot. quidem, vt patet per Ant. And. in 7. metaph. q. 6. distinguit potentiam per obiectiuam, & subiectiuam, & correspondenter distinguit actum per formalem, & obiectuum, & dicit philosophum intelligere materiam esse substantiam in potentia subiectua, non autem obiectua, imò est in actu obiectuo, verū quia tota vis Scotti est in positione potentiaz obiectiuæ, quam impugnabimur in lib. 9. Ideo pro nunc differo arguere contra eum, si enim probabimus, q̄ ad mentem philosophi non datur potentia nisi actiuæ, & passiuæ, & q̄ non datur actus nisi formalis, constabat q̄ materia ita est ens in pura potentia ēm philosophum, q̄ nullo modo est actus, nec actu ex seipso, sed omnem actualitatem habet à forma. Quid intendat Scot. per potentiam obiectiuam, & per actum obiectuum, declarabimus in lib. 9.

Prætermissa igitur pro nunc opinione Scotti, aduerte, q̄ Greg. in 2. sent. dist. 12. q. 1. art. 1. tenet, q̄ materia prima est actu existens ex seipso, ita q̄ est in actu existentiaz, & non solum in actu obiectuo, vt tenet Scotus, & tamen ne videatur contradicere philosopho, & Cōment. tenet, q̄ est ens in pura potentia ad omnem formam, & ad sui declarationem ponit distinctionem de actu, & de potentia, quæ stat in hoc. Aliiquid est actu dupliciter. Primo, vt de illo verificatur propositio de in esse. de secundo adiacente in præsenti, vt lignū est, per oppositum dicitur aliiquid in potentia de quo verificatur propositio de possibili tñ, vt Antiechristus est possibilis,

lis, hæc autem est falsa, Antichristus est. Secundo, aliquid dicitur actu, quod est perfectum in specie, simplex vel compositum, vel est perfectio quæ cum alio constituit rem actu in specie determinata, sic omnes substantiae compositæ, & abstraæ, & formæ substanciales, dñr esse actu. Per oppositum illud est in potentia hoc secundo modo, q̄ non est perfectum in specie, sed est quasi essentia quedam partialis perfectibilis per aliam, sicut lignum licet sit actu primo modo, quia verū est dicere, lignum est, tñ in genere artificiorum est in pura potentia, secundo modo, qm ex se nullam habet formam artificiati, sed est in potentia ut perficiatur per hanc vel per illam, sic intendit Greg. q̄ licet materia sit actu in genere existentium naturalium, eo q̄ hæc est vera, materia est, tñ est in pura potentia in genere informabilium, eo q̄ ex se nullam habet formam determinatæ speciei, sicut diximus de ligno respectu formarum artificialium, & hanc suam imaginacionem conatur asserere duplice conclusione. Prima est, quod materia est ens in actu, primo modo quo expositum est. Secunda est, quod materia non est ens actu secundo modo, sed ens in potentia tantum, ex quibus conclusionibus nos concedimus secundam in hoc sensu, quod materia ex se nullam formam habet, sed est in potentia ad omnem formam: quoniam si aliquam ex se haberet, non reciperet aliam. Receptuum tantum debet esse denudatum à natura recepti, sed primam conclusionem per quam attribuit materiæ ex se actuali existentiam negamus, & intendimus nunc solvere rationes suas.

Dupliciter igitur arguit ad propositum suum sic, substantia corporalis per se subsistens naturaliter genita est, & existit, ut patet de sorte, qui nunc est, & de planta quæ nunc est, & de lapide, &c. ergo materia est, & per consequens est actu primo modo. Antecedens ad sensum patet, & pñtia probatur. Omnis substantia naturaliter genita habet aliquā partem essentiale, quæ præfuit suæ generationi, & hæc non est forma, qm illa non est terminus generationis, ergo non præfuit, ergo talis pars est materia si præfuit, ergo fuit verū dicere. Materia est. Assumptum probatur, si nulla pars præfuit, ergo totum totaliter genitum est, ergo omnis pars eius

SEPTIMI METAPHYSICÆ

etius simus genita est, ergo ex penitus non ente genitum est, ergo non naturaliter genitum, sed potius creatum, quoniam physicæ, ex puro non ente nihil fit.

Secundo sic, philosophus ponit materiam ingenerabilem, & incorruptibilem, ergo materia est. Antecedens patet, ex 1. phys. consequentia probatur, si materia non est, & tamen non potest esse, ergo est generabilis, illud enim est generabile, quod non habet esse, & tamen potest habere esse, consequens autem est falsum secundum philosophum, ergo & antecedens, ergo materia est, & confirmatur, quoniam Comment. in 4. metaph. commento 25. dicit, quod non est actus, est non ens, sed materia non est non ens, ergo est actu primo modo.

Ad primam negatur pñtia. Ad probationem dico, qđ as- sumptum potest habere duplē sensum. Primo, qđ aliqua pars præfuerit, ita qđ ex se haberet esse actu, vel ex se existeret, & sic nego assumpturn. Secundo, qđ aliqua pars præfuerit, non quidem ex se existens actu, sed per formam præco- dētem, à qua actuabatur, & post generationem performata rei genitæ, & sic concedo assumpturn, sed nego illam conse- quentiam si præfuit: ergo verum est dicere. Materia est. Hæc enim consequentia non valet, nisi concedatur assump- ptum in primo sensu, in quo nos negamus ipsum, & si argua- tur, quod totum est, puta ignis genitus, ergo partes suæ sunt, inter quas est materia: ergo materia est.

Respondeatur, concedo consequentiam, sed nego, qđ par- tes sint eo modo quo est totum, nam totum est quod est, & est per se existens, partes autem non sunt simpliciter, sed sunt in toto. Et propterea nego hanc, materia est, & concedo illam, materia est in toto, & non aliter.

Ad secundam nego pñtam, ad probationem nego pñtam, qđ ad hoc qđ aliquid sit generabile, oportet qđ possit esse per se existens, vnde Arist. dicit, quod forma, & materia non ge- necantur, sed compositum: qđ de eo propriæ verificatur pro- positione de inesse de secundo adiacente, nullo addito, vel sub- intellecto. De materia autem, & forma verificatur in hoc sensu. Materia est, scilicet in composito, idem vero de forma.

Ad confirmationem, dico Comment. si intelligere contra anti-

antiquos, q̄ non est actu, est non ens, i. non est ens determinatum, cum hoc tā sit, quòd sit ens interminatum, quia est in potentia ad terminum. i. ad formam quæ terminat id cuius est forma, & tale ens est materia. Teneendum est igitur materiam ita esse in potentia, quòd nullo modo est actu ex se, neque in genere existentium, neque in genere informabilium.

Sed contra prædicta infirmitate duo dubia. Primo, si materia est ens in pura potentia: excludens omnem actum, tā obiectum quām existentiæ, videtur quòd non distinguit actu à forma. Omnis enim distinctio videatur fieri per aliquem actum, quoniam ut dicit infra philosophus, actus est qui distinguit, & separat. quare &c.

Pro solutione huius dubij, aduerte secundum doctrinam Greg. in 2. sent. dist. 22. q. 1. art. 1. quòd aliqua duo possunt dici distincta actu dupliciter. Primo, quia mutuo se negant, ita quòd unum non est alterum, & econuerso. Secundo, q̄a utrumque est separatum, & discretum: ita quòd utrumque habet primum esse, nec constituant aliquid unum. sicut sunt duo supposita. Ex hac distinctione dico materiam distinguiri actu à forma, non quidem secundo modo, sed primo. Nam si secundo modo, ex materia, & forma non fieret unum per se: qm̄ ut sic tam materia, quām forma essent completa entia in actu, nec haberent rationem entium particularium, sed ut duo supposita, ex his autem impossibile est fieri unum per se, ut dicitur infra, ubi philosophus cōcludet, ideo ex forma, & materia se unum per se, qm̄ alterum est actu, & alterum est potentia. Quòd autem primo modo sint actu distincta, probatur sic, summo substantiam compositam, cuius materia sit a, & forma sit b, constat a, & b, esse aliquas entitates, quoniam non entia, non possunt esse partes componentes & a, non est b. Aditer substantia composita non esset composita, sed simplicis. Omnes enim compositum aliqua includit, quorum unus non est alterum. Tunc ultra a, non est b, ergo est aliud a, b, ergo diuersum, ergo distinctum, omnes consequentiae patentes, quoniam ex 10. metaph. deo. 2. i. omne comparatum ad omne, aut idem, aut diuersum.

Ad argumentum igitur dico, omnem distinctionem fieri per

SEPTIMI METAPHYSICÆ

per actum, sumendo distinctionem actualem; secundo modo, non autem primo modo, ut nunc loquimur. Potest etiam dici, quod in proposito sit per actum, non quod materia dicat actum, sed quia ordinatur ad actum.

Secundo dubitatur: qm si materia est ens in pura potentia, quero de potentia materie, aut distinguitur à materia, aut non, si non, ergo cum remaneat eadem materia sub forma generanda, quæ fuit sub forma corrupta, sequitur materiam adhuc esse in potentia ad formam abiectam à materia, qd est falsum, qm per agens naturale idem numero corruptum posset regenerari: si sic, ergo materia comparatur ad potentiam suam, ut subiectum ad formam, ex consequenti, non est ens in pura potentia, sed quid aggregatum ex substantia materie, & potentia sua.

Ad hoc dubium rñdebitur in lib. 8. vbi ex proposito inuestigabimus, quos se habet potentia ad materiam, an sit substantia vel accidens, an distinguatur, vel non, an dicat respectu, vel absolutum. Hæc pro præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 6. Si prædicata tantum essentialia, consti-tuunt quodquid est, substantiaz composite, ita qd excludantur omnia prædicata accidentalia, tam communia quam propria.

Et primo dicemus quædam de eo logicæ. Textu 11.

I N H A C q.sic procedemus. Primo, declarabimus quid philosophus intendat p quodquid est. Secundo, ponemus cōclusiōnem rñsiuam. Tertio, soluemus quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, qd uno modo sumitur à logico, alio modo à metaph. nam à logico sumitur pro diffini-tione indicante rei naturam, data per genus, & differentiam propriam: qualis est hæc, homo est animal rationale. A metaph. autem sumitur pro significato diffinitionis, qd est ipsa quidditas, sive essentia rei, sumpta in concreto, puta id qd ex parte rei correspōdet diffinitioni hois, est quodquid est metaphysicum. Dico aut, sumpta in concreto, qm quodquid est prædicatur in recto de eo cuius est, quidditas aut in abstraeto non prædicatur in recto de eo cuius est, non n.homo est humilitas, nam est id quo, & non quod est homo, & quoniam Arist. pponit in tex. 11. loqui de quodquid est logicæ, ideo

ideo constat quod sumit ipsum pro diffinitione, pertractans quæ prædicata ingrediuntur ipsum quodquid est.

Quantum ad secundum, pono vnicam conclusionem ratiuam, nullum prædicatum q̄ sit accidens cōe nec proprium, ingreditur quodquid est subtilitiae sensibilis compositæ, probatur, sicut quodquid est subtilitiae sensibilis prædicatur essentialiter, & quidditatiæ de ea, sic & quælibet pars eius, qm̄ quodquid est indicat essentiam. Sed nullum accidens, siue cōe, siue proprium, prædicatur essentialiter de subtilitate sensibili, qm̄ quodcunque accidens, dicit aliam essentiam ab essentia accidentis, ergo &c. Præterea, siue prædicatis ingredientibus quodquid est, non potest intelligi id cuius est. Sed sine prædicato sumpto ab accidente, siue cōi, siue proprio, potest intelligi id cuius est, qm̄ substantia est prior accidente ratione, & cognitione, saltem cōfusa, vt determinatū est supra, ergo &c. Præterea, sicut quodquid est prædicatur in quid de eo cuius est, ita & quæ ingrediuntur in quodquid est. Sed nullum prædicatum sumptum ab accidente, siue cōi, siue proprio prædicatur in quid de substantia sensibili, sed potius in quale, vt cū quæritur qualis est homo, r̄ndetur q̄ est albus, q̄ est risibilis. Patet ergo, q̄ si quodquid est substantię sensibilis, veræ & propriæ assignatum fuerit, nullum accidentale prædicatum est ingrediens quodquid est, sed sola prædicata primi modi per se, quæ dicuntur quidditatiua, ex quo sequitur corollariae, quod diffinitiones datæ per propria accidentia, siue per proprias operationes, non sunt veræ quodquid est, nisi ut amur huiusmodi loco propriæ differentiæ.

Quantum ad tertium aduerte, quod hæc determinatio videtur repugnare doctrinæ philosophi, nam ipse in 2. phys. tex. 19. assignans differentiam inter phys. & mathem. dicit, quod mathematicus diffinit, fine materia sensibili, physicus autem in diffinitione assumit materiam sensibilem, quam constat esse subiectam qualitatibus, vt caro, os, neruus, ergo in quodquid est physico ingrediuntur accidentia.

Præterea, si accidentia propria non ingrediuntur ipsum quodquid est, non magnam partem conferunt ad cognoscendum quodquid est, id est rei quidditatem, quod est contra philosophum in procœdio primi de anima.

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Ad primum conceditur totum, usque ad ultimam consequentiam. Aliud est enim materiam subiectam qualitatibus ingredi quodquidest, & qualitates, siue accidentia ingredi, primum enim est verum, non ratione qualitatum, sed ratione materiae, non abstrahentis a qualitatibus, secundum autem est falsum, quoniam non posset verificari nisi ratione qualitatum, quæ non sunt de essentia substantiæ physice. Materia autem subiecta qualitatibus est de essentia eius, ideo non est pars ratio.

Ad secundum nego consequentiam, nam ideo conferunt, non quia ingrediuntur quodquidest, sed quia phys. cognoscit rem naturalem a posteriori, & ut sic vtitur proprijs operationibus, ac proprijs accidentibus loco differentiarum, & propter hoc physicus quasi nullam format veram diffinitionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 7. Si dicendo nasus simus
committitur nugatio.

Est autem, & alia dubitatio de eis. Textu 18.

IN HAC q. aduerte in primis, q. philosophus inuestigans si accidentia propria, quæ vocat accidentia copulata, habent quodquidet, arguit q. non, quia cum homini accidentia non possint intelligi, sine proprio subiecto, semper committitur nugatio, ut dicendo nasus simus, nam in simo intelligitur nasus, est. n. simus, nasus cœcaus. Dicendo ergo nasus simus, est ac si diceretur, nasus, nasus concauus. Ad evidentiam igit propositi dubij, sic procedemus. Primo, probabitur q. non committitur nugatio. Secundo, assignabitur ratio, quare non committitur. Tertio, soluemus quoddam argm.

Quantum ad primum, sic probatur intentum, si hic committitur nugatio, hoc ideo est, quia non potest intelligi simus, sine nalo, sed hæc non est sufficiens ratio, aliter sequetur, quod cum non possit intelligi relatiuum, sine suo correlatiuo, quod committeretur nugatio, dicendo. Dominus serui, pater filij, nam in domino intelligitur seruus, & tamen nullus recte sentiens, dicit negationem in huiusmodi relationis committi, ergo nec in proposito.

Quantum ad secundum aduerte, q. duplice rōne non committitur nugatio, dicendo nasus simus, dico q. nasus sit de intellectu

tellectu simi. Primo, si in ratione simi ingredetur nasus, ut quid essentiale, & sibi intrinsecum, sicut animal ingreditur rationem hominis, non esset via effugiendi nugationem, sed quia ly nasus est quid extrinsecum à simo. Dicit. n. nasus substantiam, & simum accidens, & ingreditur rationem simi, sicut subiectum rationem accidentis, quod tamen est extrinsecum ab accidente ideo dum dicitur simus, non oportet replicare nasum, sunt enim essentialiter, & intrinsecæ idem, simitas & concavitas, & non differunt, nisi ut contractum, & non contractum, dicemus ergo, quod nasus simus est nasus curuus, quia in ly simo non intelligitur nasus, ut quid intrinsecum, sed ut extrinsecum, & si dicas, quod subm de diffōne proprij accidentis, ergo est sibi intrinsecum, negatur p̄ntia, quia accidens proprium non diffinitur, nisi per additamentum, & ideo non inconuenit, quod per extrinsecum diffiniatur, secus esset de diffinitione substantiæ, quæ est diffinibilis per prædicata essentialia. Secundo, dicitur quod ideo non committitur nugatio, dicendo nasus simus, quia ly simum non significat essentialiter, & primarie nasum, sed essentialiter curuitatem, connotando nasum, per solum autem connotatum non committitur nugatio, sicut committitur per significatum essentialiale, ut dicendo homo animal. Patet igitur, quod sicut non committitur nugatio dicendo homo risibilis, sic nec dicendo nasus simus.

Quantum ad tertium aduerte, quod inter oia argumenta quo solent fieri cōtra determinata, hoc est præcipuum, sumo diffinitionem simi, quæ est hæc, simus est nasus cōcauus, tūc sic, loco simi, sumatur diffō eius, & applicetur nāso, & nasus cū diffōne simi prædicetur de Sorte, tūc manifesta erit nugatio. Dicetur. n. sic Sortes habet nasum, nasum cōcauum, ergo &c.

Ad hoc. Dico, quod loco simi non potest sumi diffinitio eius, nec illa propositio est vniuersaliter vera, qua dicitur, quod semper loco nominis, potest poni diffinitio. Hoc inquam non est verum, nisi de diffinitionibus datis per essentialia, & intrinseca, aliter esset impossibile dare diffinitionem proprij accidentis sine nugatione. Quando ergo queritur, quid est nasus simus, respondendum est, quod est nasus concavus, & non debet replicari nāsus, quia non significatur, sed connotatur p̄ simum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Questio 8. Si quodquidest, est idem cum eo cuius est.
Singulum enim non aliud videtur esse, & à
suomet substantia. Textu 20.

IN HAC quæstione aduertere, in primis, quòd philosophus comparat hic quodquidest, ad id cuius est absolutus, & non descendens ad aliquod genus entium, dummodo sit ens per se, & id dico, quoniam infra tex. 41. excipiet à determinate: quam facit non solum entia per accidens, sed etiam omnes substantias materiales, & concludet quòd in solis se paratis est idem penitus quodquidest cum eo cuius est. Et quoniam id non aduerterunt Iandunus, & Ant. And. ideo præsentem quæstionem confuderunt volentes comparare quodquidest, & id cuius est non absolutus, sed in particulari secundam diuersa genera entium. Nos autem id faciemus infra in tex. 41. vbi comparabimus ea secundum viam B. Th. secundum diuersa genera substantiarum. Hic autem quæsumus absolutus in entibus per se, & sic procedemus. Primo, ponemus tres distinctiones. Secundo, alias conclusiones. Tertio, soluemus duo argumenta.

Quantum ad primum, fit hæc prima distinctio, entium quoddam per se quoddam per accidens, ens per se est quodcunque genus, & species, & individuum cuiuscunque prædicamenti, siue sit simplex, siue compositum, ens per accidens est aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum, vt homo albus superficies colorata.

Secunda, distinctio aliqua sunt idem realiter tantum, & distincta ratione, vt genus, & differentia, aliqua sunt idem re, & ratione, vt homo, & animal rationale.

Tertia distinctio, aliqua sunt idem ratione ex parte rei tantum, & non ex parte intellectus, & sunt illa quæ dicunt eandem præcisę naturam, super quam fundat intellectus unicum conceptum, & vt sic dicuntur esse idem ratione metaphysicæ. Cum hoc tamen stat quòd intellectus negocians circa illa potest diuersimode concipere, & nominare illa, puta licet homo, & animal rationale sint idem ratione metaphysicali, tamen intellectus potest concipere hominem inquantum est species, & inquantum est diffinitum, & animal rationale inquantum est diffinitio, & vt sic, inquantum est prius cognitione

tione ipso homine, & ut sic apprehenduntur ab intellectu dicuntur distincta ratione non ex parte rei, sed ex parte intellectus conferentis unum ad alterum aliqua sunt idem ratione ex parte rei, & ex parte intellectus, ut omnino sinonima, ut tunica, & vestis Marcus Cicero.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. In ente per accidens, puta in homine albo, quodquid est non est idem cum eo cuius est. Hæc patet, quoniam ens per accidens, ut sic non potest diffiniri, omnis n. vera diffinitio significat unum per se, cum constet ex genere, & differentia quæ dicit vnam naturam, ut declarauimus in 3. lib. Sed ens per accidens, ut sic non dicit vnam naturam, immo plures, cum sit aggregatum ex rebus diuersorum prædicamentorum, ergo &c. Præterea, cum quælibet natura quæ est ens per se, habeat suum proprium quodquid est, necesse est, ut quodquid est hominis, sit aliud à quodquid est albedinis, ergo impossibile est assignare unum quodquid est, quod sit idem cum homine albo.

Secunda, conclusio in ente per se. Quodquid est, est idem realiter cum eo cuius est. Ad probationem huius prætermis- sa ratione, quam adducit philosophus in textu, quæ & forma uimus in epitomi nostra, assumo rōnem philosophi ex 4. lib. tex. 3. vbi intēdens probare, ens & unum esse idem realiter sic arguit. Quæcunque prædicatur de aliquo, & nullam diuersitatem faciunt in eo, sunt idem realiter. Hæc est euidentis, qm hæc duo non stant simul, nullam diuersitatem faciunt, & sunt distincta realiter, si enim nullam diuersitatem faciunt non sunt diuersa nec distincta. Sed in ente per se, quodquid est, & id cuius est, prædicantur de aliquo, puta homo, & animal rationale prædicantur de Sorte, & nullam diuersitatem faciunt in eo. Nam sicut homo prædicatur in quid de Sorte, sic & animal rationale, ex quo sequitur, quod sicut homo, & animal rationale sunt idem re in Sorte, sunt etiam idem re inter se.

Tertia, conclusio. Quodquid est, & id cuius est sunt idem ratione ex parte rei, licet non semper ex parte intellectus. Prima, pars sic probatur, eadem præcisæ natura, & fm eundem modum obiectuæ correspondet intellectui, per ipsum quodquid est, & per illud cuius est, ut patet de homine, & de animali rationali. Nam illud præcisæ, quod concipit intellectus

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Etus de homine, concipit de animali rationali, ergo quantum sit ex parte rei, sunt idem, ratione metaphysica, quodquidest & id cuius est, secunda aut pars manifesta est, qm intellectus enunciat aliquid de eo cuius est, q non verificatur formaliter de quodquidest. Nam hæc est vera. Id cuius est, est species vel genus, & tñ quodquidest non est genus nec species, sed quid compositum ex genere, & differentia, ergo & cetera.

Quantum ad tertium aduerte, duo argumenta, inter cetera quæ solent fieri contra determinata. Primo, dicit philosophus in 3. de anima, tex. 9. & aliud est magnitudo, & magnitudo esse, & aliud est aqua, & esse aquæ. Sed per esse magnitudo, & per esse aquæ, em oës expositores, intelligitur quodquidest magnitudinis, & aquæ, ergo in his quæ sunt entia per se, non est verum universaliter, q quodquidest, & id cuius est sunt idem. Nam, & magnitudo, & aqua sunt entia per se.

Ad hoc, relatis aliorum responsionibus dico fm B. Th. exponentem dictum textum, q in tex. 41. huius y. lib. purgabit determinationem factam hic, & declarabit, q in omnibus habentibus formam in materia, qualia sunt naturalia, & mathematica, non est idem, quodquidest & id cuius est, propter principia individuaria, & accidentia, quæ non excluduntur a te, cuius est quodquidest, vnde concedo q non est idem, aqua & quodquidest aquæ, & similiter in magnitude, & cum interficiatur, ergo in his quæ sunt entia per se non est verum universaliter, concedo consequentiam, quoniam non intendit hic philosophus probare, quod in omni ente per se, est idem quodquidest, & id cuius est. Sed intendit absolute i.e. q in his quæ sunt per se, non repugnat inuenire identitatem inter quodquidest, & id cuius. Repugnat autem in his quæ sunt entia per accidens, quoniam in nullo genere, sive modo entium per accidens sunt idem, in aliquo autem genere entium per se, puta in immaterialibus, sunt idem.

Secundo, si quodquidest, & id cuius est sunt idem, est, pcessus in infinitum in quidditatibus cuius oppositum probatur est in lib. 2. pñitia probatur, vt probat Comment. fm opinionem quotundam sophistarum in comment. 21. sumo hominem, & quidditatem hominis, & arguo sic, sicut homo habet quidditatem, & quidditas hominis habet quidditatem si. n. ali qua

qua duo sunt idem, sicut vnum habet quidditatem, & reliqui, sed per te homo, & quidditas hominis sunt idem, ergo &c.

Tunc quero de quidditate hominis, aut est idem cum sua quidditate, aut non, si non, ergo pari ratione homo, & quidditas sua non sunt idem, si sic, sumo quidditatem quidditatis hominis, cum & ipsa habeat quidditatem, eadem ratione, qua quidditas hominis habet quidditatem, & quero ut prius, aut est idem cum sua quidditate, aut non, si non pari ratione dicendum erat in principio, si sic, iterum quero (ut supra) & sic procedam in infinitum.

Ad hoc facile respondetur secundum viam nostram, & nego pñtiā, ad probationem, nego quidditatem hominis habere quidditatem, & vt loquamur in proposito, sumo qdditatem pro quodquidest logicæ, quòd est ipsa diffinitio, nam diffinitionis non est diffinitio, & cum probatur si aliqua duo sunt idem &c. dico hanc propositionem non esse vniuersaliter veram, aliter sequeretur q̄ sicut genus habet differentias ita differentia haberet differentias, nam genus, & differentia sunt idem essentialiter, & tamen hoc est falsum, vt patet. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 9. Si materia est pars quidditatis substantiae compositæ.

Quidditas hominis est homo, uno modo, & non est homo alio modo, est homo, i. forma hominis, & non est homo, qui est congregatus ex materia, & forma. Hæc Cōment.

in commento 21.

I N H A C q. duas inuenio sententias extremas vna est Comment. & Cōmentistarum, alia est B. Th. & Scoti, & vt ordinate procedamus. Primo, pertractabitur opinio Cōment. Secundo, opinio B. Th. & Scoti. Tertio, soluemus rationes, & fundamenta Comment. & sequentium eum.

Quantum ad primum aduerte, q̄ vt patet in commento 21. Comment. soluens rationem sophistarum, qua probatur q̄ si quodquidest, est idem cum eo cuius est, erit processus in infinitum in quidditatibus, dicit q̄ quidditas hominis est homo, uno modo &c. vt allegatum est, & sic intendit Commentator, quòd si quidditas hominis esset idem quòd homo,

SEPTIMI MÆTAPHYSICÆ

aggregatus ex materia, & forma, tunc quidditas habet quid dicatem, et sic in infinitum. Sed quia quidditas hominis est homo sicut formam tantum, & forma non habet quidditatem, cum sit ipsa quidditas, sed ipsum compositum ex eo. enim & habet formam habet quidditatem, ideo non proceditur in infinitum, & sic Comment. determinat, quod sola forma est tota quidditas substantiae compositæ, & dicunt Commentariorum, ut Land. in 7. q. 12. quod licet secundum Comment. materia non sit pars quidditatis, est tamen pars substantiae compositæ, & si queras, quomodo materia se habet ad quidditatem, si non est pars, respondent quod est distens quidditatem, quae est sola forma, eo quod talis quidditas non esset, nisi sustentaretur a materia in qua recipitur, & sic secundum Commentatorum, quodquid est, quod significatur definitionis, importat solam formam, quae est forma partis. Hec fuit sententia Commentariorum fundamēta adducemus, & soluemus, in fine questio[n]is.

Quātum ad secundum aduertere, quod sententia B. Thom. & Scotti est, quod in substantia composita sunt duas formæ realiter distinctæ, scilicet forma partis visibilis materiae, et quæ est perfectio materiae, puta in homine est anima, que est actus corporis, et est forma totius, quæ resultat ex unione formæ partis cum materia, ita quod in sua ratione includit formam, et materialm, et differt a forma partis, sicut compositum a simplici, puta in homine, forma totius est humanitas, quæ non est sola anima, sed quid resultas ex materia, et forma hominis, et hæc formam totius, dicunt quidditatem, sive essentiam, quæ licet significet per modum partis, tamen in rei veritate non est pars, aliter est forma simplex, ex consequenti essent in homine duæ forme partis, quod non admittitur in via nostra. Et quidem quod hec sit mens B. Thom., patet in 4. cōtragentes in cap. 81. ubi sic inquit, dñe quidam quod forma partis eadem est cum forma totius, sed dicitur forma partis secundum quod facit materialm esse in actu, forma vero totius dicitur, secundum & compleat rationem speciei, & secundum istos humanitas non est aliud quam anima rationalis. Sed quia humanitas est essentia hominis, essentia autem rei est quam signat diffit. Diffinitio autem rei naturalis non signat solam formam, sed formam, & materialm, necesse est quod humanitas significet aliquid

aliquid compositum ex materia, & forma, sicut homo. Dif-
féreret tr̄i, nam humanitas significat principia speciei essentia-
lia, tam materialia, quam formalia, cum præcisione princi-
piorum individualium. Dicitur. n. humanitas ēm quam ali-
quis est hō, homo autē nō est aliquis ex hoc q̄ habet principia
individualia, sed ex hoc q̄ habet principia essentialia speciei.
Humanitas igitur signat sola principia essentialia speciei. Vn-
de signat per modum partis. Homo autem significat quidem
principia essentialia speciei, sed nō excludit principia individualia
à sui significatione, homo .n. dicitur, qui habet hu-
manitatem, ex quo nō excluditur quin alia h̄e poslit, & pp̄
hoc homo signat per modum totius. Hæc ille, ex quibus cō-
stat essentiam, siue quidditatem rei cōpositæ naturalis, nō es-
se nec significare solam formam, sed formam, & materiam.
Declarata igitur positione B. Th. à qua nō discordat Scotus,
vt patet per Ant. And. in hoc lib. 7. q. 12. pono hanc cōclusio-
nem. Materia quæ est pars potestialis in substâtia composita,
accepta absolutæ, & nō cōtracta ad materiam individualē,
pertinet ad quidditatem specificam, & probo sic. Quòd est es-
sentia, & quidditas alicuius, illud est sufficiēs ratio intrinseca
essendi illi cuius est essentia, circucripta quacūque alia re rea
liter differēte ab eo, sed ēm te forma sola hoīs puta anima,
est tota essentia, & quidditas hoīs, ergo sola anima est ratio suf-
ficiens intrinseca hoī essendi hoīem, ergo homo est homo
sine materia, quòd est absurdum. Minor quidem est positio
rūa. Maior autem patet, qm̄, albedo est sufficiēs ratio super-
ficiei, essendi albam, ergo multo magis quidditas, & essentia
est ratio sufficiens essendi tale ens, ei cuius est essentia.

Præterea. Cuius essentia non pendet, nec causatur à mate-
ria in gñc cause materialis, nec illud cuius est essentia pen-
det à materia, nec causatur ab en in genere cause materialis.
Sed per te essentia, & quidditas substantiæ compositæ natura-
lis non pendet nec causantur à materia in genere cause ma-
terialis, quoniam secundum te, materiam nō ingreditur qđ-
ditatem illius, ergo nec substantia naturalis composita causa-
tur a materia in gñc cause materialis, q̄ est falsum, qm̄ mate-
ria nō esset causa nec pars substantiæ naturalis compositæ, cu-
ius oppositum tenet hæc positio, vt diximus supra. Minor
quid

SEPTIMI METAPHYSICÆ

quidem est positio tua. Maior autem patet, ex eo quod in philosophum quidditas est idem cum eo cuius est quidditas, ergo si unum est in causatum à materia, & reliquum.

Quantum ad tertium aduerte, quod fundamenta opinionis Cōment. & sequentium, cum stant in duobus. Primo, quia si substantia composita haberet quidditatem constantem ex materia, & forma, esset processus in infinitum in quidditatibus, quod reprobatum est in 2. lib. metaph. Contrariam autem probant, ut nos probauimus in q. præcedenti.

Sed quod hæc ratio nihil valeat in via nostra, iam manifestamus in q. præcedenti, ubi soluimus eam, ut videre poteris.

Secundo, fundant se super dicta philosophi, quod in diuersis locis loquens de forma, appellat eam quodquidest, & quodquideratess. Vnde in hoc lib. 7. in tex. 10. inquit. Quod autem in principio diuisimus quot modis determinauimus substantiam & horum quidem unum videtur esse quodquideratess, speculandum est de ipso, & per quodquideratess, intendit formam; ergo forma est ipsa quidditas, & in tex. 11. inquit. Quod autem, ut species, & forma, quodquideratess, & in 2. de anima tex. 8. dicit, quod anima quam constat esse formam, est quodquideratess corporis, & ita in omnibus locis ubi cunque loquitur de forma, ut est causa distincta ab alijs generibus, causarum, appellat eam quodquideratess. Quod utique non faceret, nisi pro constanti haberet, quod forma est tota quidditas in substantijs compositis.

Sed nec ex his auctoritatibus Commentistæ possunt concludere intentum, quoniam philosophus cum dicit formam esse quodquideratess, non aliud intendit, nisi quod cum à forma sumatur propria differentia, quæ est principalior pars definitionis, & completiva eiusdem potest dici appropriate, sed non simpliciter quod est quodquidest sive quidditas, sicut & aliquando apud philosophum anima dicitur homo, quæ est principalior pars in eo. Nam quod est principalius in aliquo dicitur esse illud. Hæc de præsenti quæsito dicta sufficiant.

¶ Quæstio 10. Si genita ex putrefactione possunt dici genita à casu.

Horum autem quædam fiunt, & à casu, & à fortuna, similiter ut in factis à natura. Tex. 22.

IN

I N H A C q. inuenio duas opiniones. Prima, est B. Th. exponentis præpositum tex. Secunda, est Iand. in hoc 7. in q. 13. procedemus igitur sic. Primo, pertractabimus opinionem B. Th. Secundo, opinionem Iand. & soluémus ratios suas. Tertio, declarabimus, quonodo vanæ, & extortæ exponit præpositum textum philosophi.

Quantum ad primum aduerte, qd nens B. Th. est qd gnata ex putrefactione comparata ad diuersa, pñt dici genita per se, & genita à casu, nam sicut se habet sanitas causata per confricationem, ita animalia genita per putrefactionem, sed sanitas causata per confricationem est causalis, & per se causa ta, nam respectu cōfriantis est casualis, non. n. principaliter intēdit sanitatem, sed depellere pruritum, si aut comparetur ad virtutem regitiuam animalis sic fit per se à virtute regitiua, qm confiratio excitat calorem, & calor est pars sanitatis, sic dicendum est de animali genito ex putrefactione, qm si comparatur ad calorem putredinalem, fit à casu, qm calor ille extrahendo humidum, non intendit generationem animalis, si aut comparetur ad virtutem coeli, que est regitiua totius vniuersi, sic producitur per se, quia virtus cœlestis intendit producere omnes formas, que sunt in potentia materiæ, & ideo illas formas quas potest per se solam producere producit per se, sed quia materiæ quorundam ut animalium perfectorum majori indigent dispositione, quam virtus cœlestis possit facere, ideo non immediate producit omnes formas, puta animalium perfectorum. Hæc est intentio B. Th.

Quantum ad secundum aduerte, qd Iand. in hoc 7. in q. 13. tenet, quod animalia generata ex putrefactione nō possunt dici genita à casu, & dicit hanc fuisse mentem Aristot. & Comment. Nam Comment. in commento 22. dicit, qd nulla species fit à casu, constat autem quod animalia generata ex putrefactione sunt species, ut musca, rana, mus, ergo &c. Corroborat autem intentum suum ratione sic. Quod fit in tempore determinato, & à causa determinata non fit à casu, quoniam iste conditiones repugnant casui, ex 2. physic. Sed animal generatum ex putrefactione fit in tempore determinato, ut qd generans appropinquat materiæ disponendo eam, & educendo formam de potentia eius, & fit à causa deter-

SEPTIMI METAPHYSICÆ
determinata, ut à constellatione determinata, quæ agit per ca-
lorem putrefacientem, ut per instrumentum, ergo &c.

Præterea. Quòd producitur ut in pluribus non est à casu,
ut patet in 2. phys. Sed animalia generabilia ex putre-
factione producuntur ex putrefactione, ut in pluribus, ut patet
de vermis, & de muscis, ergo &c. Præterea. Quòd potest
agens minoris virtutis potest etiam agens maioris virtutis,
dummodo habeat causalitatem, & proportionem super esse-
tum. Sed agens particulare putamus generans, potest per se
producere murem, ergo & cœlum, quòd est agens vniuersale
& maioris virtutis, potest per se producere, ergo non erit à
casu. Dixi dummodo habeat &c. propter animalia perfecta
super quorum generationem, cœlum non habet plenam cau-
salitatem, & proportionem, nisi concurrente agente particu-
lari, qm̄ non solus sol, sed cum homine generat hominem.

Hæc est positiō Iand. & quoniam intendo sustinere men-
tem, B. Thom. ideo volo soluere quæ adducta sunt, & primo
ad dictum Comment. licet possem ipsum negare prout con-
trariari videtur menti B. Thom. tamen sic declaro ipsum,
Comment. intelligit nullam speciem fieri à casu secundum
se totam, cum hoc tamen stat, aliqua illius individua fieri à
casu, & dato quòd omnia illius individua fierent à casu, non
tamen simpliciter à casu, quoniam comparata cœlo, ut dixi-
mus supra, non sunt à casu, sed per se, nec oppositum huius
dicit Commentator.

Ad primam rationem, nego minorem respectu caloris pu-
tredinalis, concedo autem eam, respectu virtutis cœlestis re-
giriūx omnium quæ sunt in hoc mundo inferiori. Vnde
si hæc ratio aliquid concludit, concludit huiusmodi anima-
lia, habere tempus, & causam determinatam respectu cœli,
& respectu illius non fieri à casu, cuius contrarium non tenet
B. Thom. ut patet supra.

Ad secundam dico eodem modo. Ad tertium patet, quòd
concludit respectu cœli, cum hoc tamen stat quòd sint à casu
respectu caloris putredinalis, qui habet rationem agentis
particularis.

Quantum ad tertium aduerte, quòd Iand. expōens textū
philosophi præpositum quæstionū sic dicit Arist., non vult di-
cere

cere in litera, quam pro se allegant, quod sicut aliqua posse generari ab arte, & a casu, ut sanitas, sic aliqua animalia possunt fieri a natura, & a casu. Sed tantum vult dicere, quod sicut contingit diuersitas in illis quod aliqua sanitas sit ab arte, & aliqua a casu, sic etiam diuersitas contingit in factis a natura, quia aliqua animalia sunt per putrefactionem, & aliqua per propagationem.

Sed haec expositio penitus extorta est, quoniam cum dicit philosophus similiter ut in factis a natura, ly similiter refert id quod praedixerat, scilicet a casu, & a fortuna, & non refert diversitatem productionis ex semine, & sine semine. Nam de huiusmodi diuersitate nondum mentionem fecerat. Sed incipiet de ea agere in tex. 23. Et aduerte, quod causa erroris Iand. fuit, quia secutus est expositionem Comment. in fine commento 22. quæ expositio videtur parum valere, quoniam tex. arabicus non concordat cum græco. Nam in arabico non ponitur aliqua similitudo, nec ponit hunc terminum similiter, ideo expositio B. Thom. est propriæ ad mentem philosophi. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 11. Si omnia producta ex semine possunt
prodici, sine semine, & si producta, sine
semine sunt eiusdem speciei, cum
productis ex semine.

Quædam enim, & illic eadem, & ex spermate,
& sine. Textu 23.

I N H A C quæstione primo, pertractabitur prima pars, deinde secunda, ad evidentiam primæ partis. Primo, pertractabitur opinio Auic. Secundo, opinio contraria Auic. Tertio, opinio philosophi, & Commentat. quam sequitur B. Thom. in hoc 7. lib. in tex. præposito.

Quantum ad opinionem Auic. aduerte, quod ut sibi imponit Comment. in 8. phys. commento 46. & quem videtur sequi Alb. in 3. lib. meteor. opinatus est, omnia animalia tam perfecta quam imperfecta posse generari, non solum ex semine, sed etiam, sine semine, vnde ut recitat Comment. in 8. phys. commento 46. opinatus est, homines post diluvium genitos suisse ex terra per virtutem, & determinatum aspectum stellarum, & qui sequuntur Auic. conantur probare intent

SEPTIMI METAPHYSICÆ

intentum suum sic. Quòd potest virtus inferior potest virtus superior, & etiam amplius. Sed agens particulare, ut homo, licet sit virtutis inferioris, potest generare hominem, & æquus æquum, ergo multo magis cœlum, quòd est superioris virtutis.

Præterea, corpora cœlestia secundum varios, & determinatos aspectus producunt inferiora, ergo secundum quòd aspectus est magis aut minus nobilis, sic produci poterit animal magis aut minus nobile, ergo sicut secundum aspectum parum nobilem producitur à cœlo animal imperfectum, ut rana, sic secundum aspectum magis nobilem produci potest animal perfectum puta leo, & secundum aspectum nobilissimum, animal perfectissimum, ut homo. Hæc est posatio Auic. & sequentium eum, contra quam arguemus per tractates mentem Arist. & Comment. & B. Thom. & solutiones rationes adductas pro opinione Auicennæ.

Quantum ad opinionem contrariam Auic. aduerte, quòd aliqui tenent, non solum animalia perfecta, sed nec imperfecta possent produci, sine semine, eo quòd arbitrantur unumquodque de necessitate in naturalibus produci à sibi simili, sicut videtur etiam dicere Arist. in hoc 7. lib. Sed hæc positio repugnat sensui, videmus enim ex cadauere generari diversa animalia, fatuum autem esset dicere, animalia generantia ex quibus decisum fuisset semén, præexistente in cadauere. Repugnat etiam philosopho in hoc 7. lib. in tex. 23. qui expresse dicit quædam illic, id est in naturalibus eadem, & ex spermate, & sine.

Quantum ad opinionem philosophi, & Comment. & B. Thom. aduerte, quòd est opinio media inter Auic. & contrariam Auic. Tenent enim quædam generari cum semine, ita quòd non possunt generari, sine semine, ut animalia perfecta. Quædam autem cum semine, & etiam, sine semine, ut animalia imperfecta, & quidem secunda pars non indiget probatione, quoniam ut diximus ad sensum patet, sicut de rana inestate, dum post multum cauma, & longam siccitatem, videmus cum pluvia aut parum post, ranas pene infinitas saltantes in via, & mures genitos in nauis, & formicas genitas ex vino, & muscas egredientes ex sepulchris.

Prima,

Prima, igitur pars probatur rationibus sumptis ex Comment. qui in 8. phys. commento 46. arguens contra Auic. innuit tres rationes, quarum primam relinquimus, quæ stat in hac consequentia, si homo posset generari ex semine, & sine, puta ex terra, ergo homo genitus ex terra, non esset eiusdem speciei cum homine genito ex semine. Hanc autem consequentiam negaret B. Thom. ut manifestabitur in parte secunda huius quæstionis, & ideo primam rationem Cōment. relinquimus.

Secunda ratio, si homo potest generari ex terra aut erit necessarium aut contingens non necessarium, quia non posset aliter esse nec fieri, ex consequenti non posset generari homo ab homine, cuius contrarium videmus, consequentia patet, quoniam necessarium est quod non potest aliter se habere, si contingens, aut ut in pluribus aut, ut in paucioribus, non ut in pluribus, quoniam videmus oppositum regulariter. n. homo est ab homine, non ut in paucioribus, quoniam quæ in naturalibus, ut in paucioribus sunt non naturaliter sunt, sed potius monstruosæ præcipue in animalibus, igitur homo genitus ex terra, non naturalis, sed potius monstruosus homo dicendus esset.

Tertia ratio, si homo, & alia animalia perfecta possunt produci, sine semine, non essent necessariae propriæ, & dispositæ materiæ, correspondentes proprijs formis, quod est falsum, quoniam naturaliter proprius actus recipitur in propria, & determinata materia. Consequentia autem patet, quoniam si forma puta æqui potest actuare materiam aliam putat terream, & non solum dispositam ex semine æqui, manifestum est propriam materiam non esse necessariam, ex consequenti aufertur naturalis ordo in generationibus physicis. Tenendum est igitur animalia perfecta non posse produci, sine semine, quia cum sint nobiliora animalibus imperfectis, plura requiruntur ad eorum productionem, & ideo licet cœlum cum calore putrescente sufficiat ad imperfectorum generationem, non tamen ad generationem perfectorum.

Respondentes, igitur ad rationes inductas pro opinione Auic. ad primam dicimus, q[uod] maior non est vera, nisi quando virtus

SEPTIMI METAPHYSICÆ

virtus inferior, & superior sunt virtutes totales, & disparate, potentes habere qualitatem super eundem effectum, ut viginti. Quidquid potest comburere ignis, ut decem, potest combure ignis, ut viginti. Constat autem, quod agens particolare, ut homo, & vniuersale ut cœlum, non se habent in generatione hominis, ut duas virtutes totales, sed partiales, & ideo nihil concluditur.

Ad secundam, si antecedens intelligatur, quod corpora cœlia secundum varios aspectus producunt, vel producere possunt per se ipsa omnia inferiora, negamus ipsum, si autem intelligatur, quod mediantibus agentibus secundis secundum varios aspectus producunt inferiora, totum concedimus, quod nihil aliud concluditur, nisi quod in eadem specie puta humana cœlum secundum nobilem aspectum, concurrente homine generante, potest producere nobilem hominem, & fuisse nobiliorem, nobilorem, & secundum nobilissimum, nobilissimum, semper tamen concurrente generante particulari.

Ad evidentiam secundæ partis aduerte, quod Comment. tenet partem neg. & B. Th. ac Scotus partem affir. Primo, igitur pertractabitur opinio Comment. Secundo, opinio B. Th. & Scotti. Tertio, mouebo dubium in doctrina B. Th. & soluam.

Quantum ad primum aduerte, quod Comment. in 8. phys. in commento 46. arguens contra Auicennam, ut visum est in quod præcedenti, tenet quod si daretur homo genitus ex terra, ut dicebat Auic. & homo genitus ex semine, de utroque diceretur homo equiuoco, & non essent eiusdem speciei specialissime, quod sic probat. Materia propria distincta specie ab alia materia propria, requirit formam distinctam specie ab alia forma, quoniam propriæ formæ proprias materias requirunt. Sed constat, quod semen, & materia putrefacta, sunt materiæ propriæ distinctæ specie, ergo forma hominis quæ introducitur in materia putrefacta, distingueatur specie à forma hominis quæ introducetur in materia seminali, ex consequenti hic & ille homo distinguentur specie. Sed quod hæc ratio non concludat manifestabimus infra, & soluere eam.

Quantum ad secundum aduerte, quod B. Th. in hoc lib. 7. in expositione tex. 23. & Scotus, ut pertractat Ant. And. in 7. in q. 8. tenent partem affirmatiuam, quam sic probare co-
nancuntur.

nantur. Quæ generantur ex semine & sine semine sunt eiusdem figuræ habent eundem motum & consimiles operationes. & consimiles proprietates, ut patet de rana genita ex putrefactione, quæ est eiusdem figuræ. & format vocem, & mouetur localiter. & producit ranam, sicut rana producta ex semine. Idem patet in plantis, ergo sunt eiusdem speciei specialissime, consequentia probatur, quoniam in naturalibus venamur unitatem vel distinctionem specificam ex proprijs accidentibus & proprijs operationibus: & proprijs effectibus. & qui negat hoc, negat viam studendi in scientia naturali. & Iandunus in 7. metaph. in q. 15. nitens soluere rationem inductam, negat ea quæ ad sensum patent, negat enim quod animal generatum sine semine, putamus vel rana habeat eundem motum localem specificum cum mure generato ex semine, quod est contra sensum, nam manifeste videmus quod eodem modo graditur saltat, ascendit & descendit parieti inherens, negat etiam quod eundem effectum specificum producat. & tamen videmus eum modo rodere. & consimilem penitus murem generare. Quare Iand. in hoc, non ut philosophus, sed ut alfractus ratione Comment. ad hoc ponendum deductus est.

Sed ratio illa non cogit, nam negatur consequentia, ad proportionem, nego minorem, quoniam in materia putrefacta est calor putredinalis, q. adiutus virtute cœli, ita disponit materiam putrefactam ad formam muris, sicut disponit calor se minis materiam menstrualem ad eandem formam, ex consequenti istæ due materiae sunt eiusdem rationis specificæ, ut respiciunt formam unam specie.

Quantum ad tertium aduerte, q. B. Th. in 2. sent. dist. 10. q. 1. art. 5. videtur tenere oppositum, & concordare cum Comment. inquit. n. vna res habet trinum unum modum quo oritur ex alio, non. n. idem in specie est à natura & ab arte, nec per putrefactionem & seminationem. & ideo erit vna persona quæ est ab alio per generationem, & hic est Filius, & alia quæ est ab alio per spirationem, & hic est Spiritus Sanctus.

Pro resolutione huius dubij aduerte, q. contingit aliqua duo produci ab uno agente particulari, vel à duobus agentibus disparatis, unum quidem per propagationem, & alterum

Quæst. Iau.

y per

SEPTIMI METAPHYSICÆ

per putrefactionem, puta Sortes producit Platonem per propagationem, & vermem per putrefactionem. Contingit etiam duo produci ab agente vniuersali, & particulari subordinato, vnum quidem ab agente vniuersali tantum per putrefactionem, ut rana ex luto, alterum ab agente particulari concurrente agente vniuersali, ut rana ex rana per propagationem, ex hac distinctione dico, quod in primo sensu duo producta vnum per putrefactionem, & alterum per propagationem, non possunt esse eiusdem speciei, & in hoc sensu loquitur in 1. sent. cuius signum est quod dicit idem specie non posse produci a natura, & ab arte. Constat autem, quod agens a natura, & agens ab arte sunt ut duo agentia desperata, & non ut subordinata speciei. In 2. autem sensu, non inconuenit quod sint eiusdem speciei, quoniam ibi non sunt propriæ duo agentia distincta, immo particulare est sicut instrumentum respectu vniuersalis, & in hoc sensu loquitur in lib. 7. metaph. ut patet, nulla ergo est repugnantiâ doctrina B. Th. Hæc præsenti quæsto dicta sunt.

¶ Quæstio 12. Si vnumquodque generatur a suo simili.

Palam vero ex dictis quia modo quodam, omnia sunt ex vnioco, id est a suo simili. Textu 30.

IN H A C quæstione sic procedemus. Primo, ponetur quædam distinctiones. Secundo, conclusiones responsus, Tertio, soluentur quædam argumenta.

Quâcum ad primum, sit hæc prima distinctio, aliqua sunt similia dupliciter. Primo, formaliter. Secundo, virtualiter. Primo modo, illa sunt similia quæ habent eandem formam specificam, ut duo calida, duo alba, homo generans, & homo genitus, conueniunt enim in anima intellectiva. Secundo modo, illa sunt similia, quando in uno est forma formaliter in alio autem est virtualiter, ut quando sol calefacit mediū, calor est tantum virtualiter in sole, & formaliter in medio.

Secunda, distinctio similia formaliter possunt esse duobus modis. Primo, sicut formam specificam, ut leo generans, & leo genitus. Secundo, secundum formam communiorē, ut animal generans, & animal genitum, equus generans, & mulus genitus. Conueniunt enim in forma animalis, & in forma intenti. Idem modis seruat etiam in prædicatis vniuersalioribus,

nibus, ut corpus generat corpus, & substantia substantiam, & ens, ens, & bonum bonum, & res rem, &c.

Tertia, distinctio similia formaliter secundum formam specificam possunt esse duobus modis. Primo, sicut formam specificam, & formam esse reale formam, ut in naturalibus homo generans, & homo genitus, uterque enim habet animam, & secundum esse reale. Secundo, sicut formam specificam, sed non secundum modum essendi reale, quoniam in uno, forma habet esse reale in alio esse intentionale, ut quando architectus edificat, forma domus est realiter in edificato, in edificantis autem mente tantum intentionaliter.

Et aduerte, quod omnes isti gradus similitudinis ordinantur sicut formam perfectionem, & imperfectionem. Primus perfectissimus est ille, quando in utroque simili est eadem forma specifica, & secundum eundem modum realem essendi. Imperfectissimus autem est, quando in uno est forma formaliter, in alio autem solum virtualiter.

Inter hos duos, medianus aliud duo, unus quando in utroque est eadem forma, non tamen formam eundem modum essendi, & hic magis propinquat modo perfectissimo. Alter est quando in utroque est eadem forma cois, signata per terminum genericum, ut iumentum, animal, corpus, substantia, ens, & hic magis propinquat imperfectissimo, sic ergo ordinentur conuenientia in forma specifica formaliter, & formam eundem modum essendi sunt in primo gradu perfectissimo. Conuenientia in forma specifica, sed non formam eundem modum essendi, sunt in secundo gradu. Conuenientia in forma coi signata per terminum genericum, sunt in tertio gradu. Conuenientia in forma, ita quod in uno est formaliter, & in alio virtualiter, sunt in quarto gradu, qui est imperfectissimus.

Quantum ad secundum, sit haec prima conclusio. Substantiae naturales, qualia sunt animalia perfecta, generantur a sibi simili formam primum gradum similium, probatur, quia non producuntur nisi per propagationem, ut patet ex praecedentibus questionibus, ergo &c.

Secunda conclusio, non omnia que generantur tam in substantijs quam in accidentibus generantur a sibi simili secundum primum gradum, probatur, quia videmus genita

y ij per

SEPTIMI METAPHYSICÆ
per putrefactionem, & mulum, & ignem excussum à lapide,
& calorem causatum radijs solaribus non generari à sibi si-
mili secundum primum gradum, ergo &c.

Tertia conclusio. Quæcunque generantur tam in substâ-
tijs quam in accidentibus, generantur à sibi simili simili-
quem ex quatuor gradibus prænotatis. Hæc de se patet cui-
libet exercitato in philosophia. & ppteræ philosophus in
tex. præposito, non dixit simpliciter omnia fieri ex vniuoco,
sed dixit modo quodam oia fieri ex vniuoco, quasi dicat, suf-
ficit saluari aliquem ex prænotatis gradibus, simpliciter autem
saluatur dictum philosophi, ut inquit Cōment. in hoc 7. in
commento 30. in his quæ generantur ex patre & matre.

Quantum ad tertium aduerte, quod argumenta quæ com-
muniter fieri solent in hoc quæsito, soluuntur per distinctio-
nes supra notatas, & quoniam recitantur ac soluuntur à Pau-
lo Soncinate in lib. 12. quæst. 14. nec alia difficultas occurrit,
ideo pertransfuso.

¶ Quæstio 13. Si forma generanda vel aliqua pars eius
præexistit in materia, ut cooperentur agenti
ad productionem eius.

Causa vero est, quia horum quidem est materia
(& paucis interiectis) in qua existit ali-
qua rei pars. Textu 29.

IN HAC q. si procedemus. Primo, ponetur quædam
opinio, quam non admitteret Comment. nec B. Th. nec Sco-
tus. Secundo, pertractabitur opinio Comment. & B. Th. Ter-
tio, declarabitur in quo sensu debeat intelligi textus philoso-
phi præpositus. Quarto, soluentur quædam argumenta.

Quantum ad primum aduerte, q. est vna opinio, quæ at-
tribuitur D. Alberto, & potest elicere ex his quæ dicit in 1. ph.
in tract. 3. in cap. 3. ubi tenet, principia naturalia esse veræ co-
traria, & mutationem naturalem semper fieri de forma con-
traria in formam contrariam, arbitratur enim, quod sicut in
genere sunt differentiae in habitu confuso & esse indistincto,
sic in materia sunt forme contrarie secundum esse confusum.
Quæ quidem formæ sic considerare sunt principia transmu-
tationis physicæ. & quoniam tales formæ sub esse confuso
habent aptitudinem ad esse perfectum, ideo forma confide-
rata

rata sub tali esse confuso, ut est apta esse sub esse perfecto, conparatur ut priuatio ad formam, est tamen eadem secundum essentiam sub utroque esse, & hanc formam sub esse confuso cum aptitudine ad esse perfectum, arbitratur esse priuationem, quam philosophus ponitvnum ex principijs naturalibus, ita q̄ s̄m Albertum, priuatio non dicit negationem formæ in materia cum aptitudine, sed dicit formam cū negatione esse perfecti, & aptitudinē ad esse perfectum. Hanc igitur formā secundum esse imperfectum, solent aliqui nominare inchoationem formæ, & dicunt hanc esse partem rei præexistentem in materia, & coadiuūatē agens extrinsecum ad productio nem rei, sicut tepiditas confort igni, ut citius & facilius deducat aquam tepidam ad ebullionem, & aduerte, quod qui hāc opinionem sequuntur, videntur moti dupli fundamento. Primo, quia secundū eos, non videtur aliter posse saluari motus siue mutatio naturalis, credit enim, necessario exigi principium intrinsecum, non solum passuum, quod est materia, sed etiam principium actuum, quod putant esse formam inchoatam modo quo diximus, secundo putant si forma non præexisteret inchoata siue in esse confuso in materia, nō pos sent vitare, quin forma crearetur, verum quod huiusmodi in conuenientia non sequantur. etiam quod nō præexistat forma inchoata in materia, manifestabimus postquam pertra Etauerimus sententiam Comment. & B. Th. à qua nō discordat Scotus, ut pertractat Ant. And. in hoc 7. in q. 11.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ Arist. nec Comment. nec B. Th. negarent, quin omnes formæ naturaliter receptibiles in materia præexistant in ipsa materia in potentia mere passiva, quia in ipsa est aptitudo & potentia essentialis ad formas recipiendas, nec negarent, quin in materia proxima, id est iam disposita præexistat forma recipienda, non quidem s̄m essentiam suam, sed rōne dispositionum, in quibus possumus dicere, q̄ forma virtualiter existit, nec negarent quin in materia ex qua generatur res animata, puta in semine, præexistat aliqua virtus activa, quæ operetur intrinsecæ ad p̄du ctionem rei animatae, quam tamen vim actiuam, negaret esse formam vel partem formæ generandæ. Negarent autem q̄ in materia, in qua introducenda est p̄ ḡnationem substit

SEPTIMI METAPHYSICÆ

tialem, forma substantialis, siue rei animatae, siue rei inanima-
 tæ præexistat ipsa forma actu &m esse imperfectum, nec &m
 se totam, nec &m partem, quæ cooperetur agenti, ut produca-
 tur &m esse perfectum, & hanc quidem conclusionem sic pro-
 bare possumus, si ipsa forma præexistit actu, sed imperfectæ
 &m se totam, ergo generatio rei naturalis, puta hominis, non
 erit substantialis, sed potius accidentalis, nam ex §. phys. tex.
 7. dicit philosophus, ponens differentiam inter generationem
 simpliciter, & generationem &m quid. Quæ vero ex nō ente
 simpliciter in substantiam est gno simpliciter, ex quo h̄, q̄
 in generatione simpliciter quæ dī in substantiam, siue substan-
 tialis, terminus à quo, est non-ens simpliciter. i. nullo modo
 ens actu, neq; imperfectæ neque perfectæ, nam si esset actu
 imperfectæ, non esset non-ens simpliciter. Si igitur tu ponis
 formam generatam præexistere &m se totam in materia &m
 esse imperfectum, non potes saluare generationem h̄m̄i esse ex
 nō ente simpliciter, ex p̄nti negas generationem substantiali-
 lem, si dicas q̄ non tota forma, sed pars præexistit. Contra,
 omnis forma substantialis, ut dicemus in 8. lib. consistit in in-
 diuisibili, & &m sui naturam simplex est, est enim forma sim-
 plici, & invariabili essentia consistens, ergo in ea non est affi-
 gnabilis pars, & pars. Præterea, si in materia præexistit una
 pars formæ, ut cooperetur agenti ad productionem eius, que-
 ro aut cooperatur ad productionem ipsius partis præexisten-
 tis aut alterius, si præexistentis, ponis contradictionem, quo-
 niam ut cooperatur, præexistit per te, ut producitur, non præ-
 existit, ergo præexistit, & non præexistit, si alterius, ergo dum
 res generatur, non tota sua forma producitur, quod est absur-
 dum, si dicas, quod tota generatur, quia tota educitur de esse
 actu imperfecto, ad esse actu perfectum. Contra, ergo forma
 substantialis, habet intensionem, & remissionem, quod est fal-
 sum, quoniam in substantia non datur magis, & minus, & id
 contra, dicit philosopho in lib. 8. in tex. 10. Consequentia
 autem probatur, quoniam formam intendi, non est aliud,
 quam ipsam iam existentem aliquo modo actu, educi de esse
 imperfecto ad esse perfectum.

Quantum ad tertium aduerte, quod quando dicit philosophus, partem rei præexistere, non est intelligendum, q̄ pars
 rei

rei siendz, nec eius inchoatio præexistat, sed quòd aliqua virtus actiua intrinseca materiæ, per quā res sit, præexistat, ut de aduerte, quòd ut inquit Comment. in hoc 7. in commento 29. est in generabilibus, sicut in mobilibus localiter, in motu autem locali videmus, quòd aliqua mouentur naturaliter à mouente extrinseco, ut grauia, & levia à generante, alii qua à mouente intrinseco, ut animata quæ dicuntur mouere seipsa ex 8. phys. tex. 30. Sic & in generatione rerum naturalium, nam inanimata generantur ab agente extrinseco, ut ignis, vnde philosophus comparat materiam ignis, materiæ domus, in hoc quòd utraque mouetur ad formam ab agente extrinseco, animata autem generantur ab agente intrinseco materiæ, pro quanto virtus formativa quæ est in semine, mouet materiam ad formam, sicut in augmento virtus augmentativa animæ, intrinseca iſi quanto, mouet ipsum ad maiorem quantitatem, & in alteratione puta in sanatione, est aliqua virtus in corde, quæ mouet ceteras partes, & totum animal, ad sanitatem, quæ potest dici pars sanitatis, non formaliter, sed virtualiter, sicut philosophus dicit calorem esse partem sanitatis, & ut breuiter te resoluas dic, quòd philosophus in extu præposito non loquitur vniuersaliter de rebus generabilibus, sed tantum de animatis, in quibus dicit aliquam partem præexistere, pro quanto aliqua virtus actiua intrinseca materiæ præexistit, ut in semine, quæ mouet ad formam, quam conformatum, sed virtualiter appellat partem, modo quo diximus.

Quantum ad quartum aduerte, q̄ ponentes partem formæ, siue formam inchoatam in materia, ut cooperetur agenti, ideo posuerunt, quia videbatur eis non posse saluari differentiam inter generationem naturalem, & generationem artificialem, nec diſtiam inter motum naturalem, & motum violentum, nec differētiam inter creationem, & generationem physicam, nisi ponatur huiusmodi forma inchoata in materia.

Sed quòd sufficiens diſta saluetur inter prædicta absque positione huiusmodi formæ inchoatæ, sufficienter declaratum habes à Paulo Soncinate in 7. q. 27. in responsione ad argumenta, & à Landuno in q. 18. & ab Ant. And. in q. 11. & à Scotto in 2. sent. dist. 18. q. 2. Nam omnes formant eadem

y iiiij arg

SEPTIMI METAPHYSICÆ

argumenta, & quasi concorditer soluunt & sufficienter, ideo
nolo immorari in recitatione & solutione eorum. Hæc de
præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 14. Si agens naturale, solum disponit
materiam, & agens separatum inducit for-
mam, vel si ad hoc sufficit solum
agens naturale.

Similiter itaque his, & quæ sunt natura constituta
se habent, nam sperma facit sicut quæ ab
arte, habet enim potentiale spe-
ciem. Textu 31.

IN HAC q. aduertere primo, q. Paulus Soncinas in lib.
7. q. 29. format idem quæsitum, vbi recitat opinionem Auic.
quæ habetur in lib. 9. sive metaph. cap. 4. Deinde ponit op-
tionem Arist cum rationibus probatiis, postremo solvit
rationes inductas pro Aristot. & defendit Auicennam, & sic
quæstio remanet interminata pro Aristotile, nos autem ar-
bitrantes viam philosophi quam tener Comment. & B. Th.
esse viam veritatis. Sic procedemus. Primo, dimissis opinio-
nibus antiquorum circa hoc quæsitum, quæ recitantur à Co-
mentatore in hoc 7. libro in commento 31. & in libro 15. in
commento 18. quæ fuerunt Plat. & Auicen. & Themistij, ve-
ad plenum & diffusè videre poteris in Iandun. in lib. 7. in q.
19. intendimus pertractare viam Scotti, cum rationibus suis.
Secundo, pertractabimus viam Commentat. & B. Th. Ter-
tio, soluemus rationes Scotti.

Quantum ad primum, aduertere ex doctrina Scotti in 2. sen-
ten. dist. 18. q. 1. & Ant. And. in hoc 7. in q. 11. tria eliciuntur.
Primo, quid sit semen sive sperma. Secundo, ad quid ponitur
semen. Tertio, à quo producitur forma geniti ex sper-
mate. Quantum ad primum dicit, q. semen est corpus im-
perfectum productum à generante, cuius forma non est in-
tentia à natura propterea se. sed pp alte& vt ex ipso gñetur
aliquid simile gñanti, nam in processu gñariuo natura inci-
pit à semine. sed ibi non sittit. sed mediante semine, vtterius
procedit ad formam specificam vltimo intentâ, puta asini, aut
equi. & ibi quiescit intentio naturæ. vnde patet, q. semē ideo
à generante producitur, vt sit via aseendendi ad formam vlti-
mo

mo intentam, & perfectam secundum speciem suam. Dico ultimo intentam, quoniam per semen proceditur aliquis ad plures formas medias, ut ad formam sanguinis, deinde embrionis, deinde animalis, puta equi, & ibi est status, & compleetur actio, siue operatio virtutis, quæ est in semine. Et adverte, q[uod] usque huc non dissentit à via Comment. nec B. Th.

Quantum ad secundum aduerte, quod duo possunt attribui semini. Primo, quod sit actuum dispositionum, quibus disponit materia ad receptionem formæ geniti, pura quod sit formatum membrorum, & figuræ talis animalis, qualiter habet ipsum generans. Secundo, q[uod] sit productum formæ specificæ ipsius geniti, puta quod semen equi decisi ab equo generante producat animam equi generandi.

Quantum ad primum, tenent Scot. & Ant. And. vbi supra, q[uod] agit quidem ut concausa, sed non ut sufficiens actuum, & ratio eorum talis est, virtus activa agentis uniformis, non potest causare effectum difformem in passo uniformi. Sed virtus semenis est uniformis, ut patet, & materia in quam agit est uniformis similiter, ergo virtus semenis non potest causare tantam difformitatem, quantum videmus in organis animalium. Maior patet, q[uod] difformitas in effectu prouenit ex difformitate agentis vel passi. Hæc est ratio eorum, & si quæras ab eis. Quæ sit virtus agens tantam difformitatem organorum in animali. Respondent, quod est agens difforme, & illud est actio difformis influentia, siue caloris cœlestis, quæ quantum ad hoc, est consona virtuti diuinæ.

Quantum ad secundum tenent, quod semen non est principium actuum, ita q[uod] attingat formam geniti, & id probant dupliciter. Primo, quod non est, non est principium productum substantiarum, q[uod] agere presupponit esse, sed semen in instanti generationis non est, q[uod] generatio huius est corruptio alterius. Dices forte q[uod] est principium dum est. Contra, quia semen est aliquid de proximo convertibile in illud q[uod] debet generari: sed omne tale habet magis rationem passuum, quam actiui, ergo &c.

Secundo sic, nullum imperfectum est principium efficiens producendi perfectius. Sed semen est quid imperfectius regeneranda ut patet, ergo &c. Maior patet quia omne principium

SEPTIMI METAPHYSICÆ

pium productuum, vel est vniuocum, vel equiuocum. Quid quid detur vel est & que perfectum, vel perfectius producto, & nullo modo imperfectius, ergo &c. Dices forte, q̄ senten agit non virtute propria, sed virtute eius à quo deciditur, & sic potest producere formam geniti. Contra in virtute non entis eo modo quo non est, nihil agit. Sed decidens cū non sit in rerum natura, puta quia mortuus est pater, vel etiam si viuit, tamen quia non est præsens corpori, in quo debet semen agere, ideo vt sic, est sicut non ens, ergo semen in virtute illius non agit, si ergo agit, vel agit virtute propria, vel virtute alicuius substantiæ coexistentis. Confirmatur, quia in causis accidentaliter subordinatis non oportet omnes simul concurrere ad effectum, vt ostensum est in secundo huius. Sed decidens, & semen sunt accidentaliter subordinata, ergo &c. Semen ergo non agit in virtute incidentis.

Quantum ad tertium tenet Ant. And. vbi supra, q̄ forma specifica animalis perfecti, quod gignitur per propagationem immediate producitur à Deo, nam probatū est inquit, quod non producitur à semine, nec à patre, quia ei mortuο potest filius generari, nec à virtute cœli, nec à forma cœli, quia est imperfectior quam forma animati. Viuens. n. præstantius est non viuente, nec producitur ab intelligentia, quia fm com munem scolam, non potest inducere per se, nec educere formam de potentia materiæ, quia non agit nisi mediante motu cœli, si ergo cœlum non potest, nec intelligentia mediante motu cœli poterit, si ergo nec semen, nec decidens, nec cœlum, nec intelligentia per se, nec mediante motu cœli possunt producere formam specificam animalis perfecti, telum quitur, quod solus Deus producit. Hæc fuit opinio Scoti, & Ant. And. vbi supra, quæ quod non sit vera manifestabitur in ultima parte quæstionis.

Quantum ad viam Cōment. & B. Th. aduerte, q̄ sententia eorum est, q̄ semen non solum disponit materiam ad formam, sed etiam producit formam animati educibile de potentia materiæ concurrente tamen influxu cœli ut causa vniuersali. Ratio autem propter quam semen producit formam animati fm Cōment. in 7. lib. metaph. cōmento 31. est hæc; in semine est virtus cōmunicata à generāte à quo deciditur, per

per quām ut per instrumētū gñans producit sibi simile, sic ut formæ substāiales elemētorum, agit per qualitates acti-
tas, ut per instrumēta, & calor naturalis generat ex cibo car-
nem, ut est instrumētū animæ vegetatiuæ. Hæc autem vit-
eus ideo disponit materiam secūdum formationem diuerso-
rum organorum, & producit formam animati, quia virtuali-
ter est ipsum generās, & se habet ut ars, vel ut forma artifia-
ti in mente artificis, à qua, & per quām artifex disponit mate-
riam artificiati, & introducit formam artificialem in mate-
ria, eadem enim arte fabricator idoli disponit metallum, &
figurat omnia membra idoli, & simul compaginat, & tamē
ars in mente fabricatoris, cum sit quid spirituale, nullam ha-
bet diuersitatem nec disformitatem partium, & quoniam hæc
virtus quæ est in semine, est adeo mirabilis in formatione
membrorum, & figuratum, cum tamen in se nullam disfor-
mitatem formaliter contineat (est enim ut omogeneum)
ideo apud Arist. & Commentat. dicitur virtus diuina, & vir-
tus agens per modum intellectus, virtus quidem diuina per
similitudinem dicitur, quoniam sicut diuina virtus est occul-
ta, & conducit rem ad finem, & suum complementum, sic vir-
tus in semine occultæ, & super omnem sensum operatur, &
deducit animatum generandum ad complementum, virtus
autem agens per modum intellectus dicitur per similitudinem,
quoniam sicut intellectus per nullum organum corpo-
reum operatur ex tertio de anima, sic virtus seminis per nul-
lum determinatum organum agit disformitatem membro-
rum, & producit formam animati, quoniam cum sperma sit
quid vñiformæ, & confusum, quælibet pars spermatis est sper-
ma, & per quælibet partem virtus ipsa operatur, & in hoc di-
stinguitur virtus spermatis à ceteribus virtutibus anime, vide
mus .n. auditum operari per aurem, visum per oculos, gustū
per linguam &c. virtus autem seminis, ut pote vniuersalis, vir-
tualiter non operatur per determinatam partem, sed ut in se
continens omnia membra generantis, & formam generatiæ
non actu, sed potentia productiuæ. Hæc quidem est inten-
tio summaria Commentator. à quo non dissentit B. Thom.
in expositione text. 31. vnde non oportet propter produ-
ctionem formarum substantialium, eorum quæ generantur
ex

SEPTIMI METAPHYSICÆ

ex semine recurrere ad ideas, nec ad datorem formæ, nec ad Deum ut Scot. recurrerit quantum ad generationem naturalem, & quantum ad formas educibiles de potentia materiæ, ut secludamus primam rerum productionem, quæ fuit immedia te à Deo, ut sustinebimus in lib. 12. & animam rationalem quam tenemus non educi de potentia materiæ, sed à solo Deo creari, & hanc opinionem possumus sic probare, si formæ substantiales generatorum ex semine, non educuntur de potentia materiæ per virtutem seminis agentis loco generantis, sed à Deo producuntur, ergo creantur, quod est falsum, quia generatio naturalis conditetur contra creationem. Probatur primitia, nam nulla alia ratione dicitur anima intellectiva creari, nisi quia licet agens naturale disponat materiam susceptiūam, non tamen attingit ipsam, nec educit eam de potentia materiæ, sed à solo Deo producitur in materia disposita, ergo in proposito, si agens naturale non attingit animam generati ex semine, puta animam animali, sed tantum disponit materiam, & Deus eam producit, sequitur quod creatur sicut anima intellectiva, vel quod non magis creatur anima intellectiva, quam anima bruti. Possent adduci ad hoc propositum plures rationes, ex quibus alias format Iand. vbi supra de mente Commentat. & aliquas Paulus Soncinas, vbi supra. Sed quia de facili solubiles sunt ut videre poteris, ideo pertranseo.

Vltimo restat soluere rationes supra inductas pro opinione Scoti, & Ant. And. Ad primam, qua probant virtutem seminis non esse sufficiens actuum tantæ disformitatis, quam videmus in organis animalium, negatur minor, quam nec probant, nam virtus seminis, & si non formaliter, virtu liter tamen est multi formis, ita quod cum sit ipsum generans, virtualiter potest causare consimilem multiformitatem in organis geniti, qualem videmus in generante, vnde se habet ut lux solis, quæ licet sit uniformis, disformes tamen, & aliquando contrarios effectus causat, ut mollificat gomatica, & indurat lutum.

Ad primam qua probant, semen non producere formam substantialem animalis geniti ex semine, negatur minor. Ad probationem dico, quod si corrupatur actu, quo ad substantiam, remanet

manet tñ in virtute in materia geniti, sicut remanet elemēta in mixto, & virtus seminis grani corrupti, remanet in herba.

Ad secundam nego minorem, licet n. semen pro quanto est fm subtilitatem animatum in potentia, sit quid imperfeciū animali genito, eo q̄ est animatum actu, tñ virtualiter est æque perfectum, qm̄ virtualiter est ipsum generans vniuocum, quod est æqualis perfectionis cum genito.

Ad illam qua probant ex sufficienti diuisione, formam animalis generandi ex semine, pduci à Deo, negatur q̄ non producatur ex semine, concurrente tamen cælo moto ut vniuersali, & primo agente in his inferioribus, & hæc responsio est sententialiter ipsius philosophi. Dicit enim in tex. 31. Nam sperma facit sicut quæ ab arte, habet enim potestate speiem, & à quo sperma est aliqualiter vniuocum. Vbi inquit Commentat. forma enim generati in semine in potentia, quemadmodum forma artificiati est in artifice in potentia, Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 15. Si omnis diffinitio habet partes, quæ corrispondent partibus rei diffinitæ.

Vt autem ratio ad rem, & pars rationis ad partem rei. Textu 33.

I N H A C quæstione duo principalior pquirenda sunt. Primo, si est necesse omnem diffinitionem constare ex partibus. Secundo, si quælibet pars diffinitionis totam naturam diffiniti significat, vel si pars partem.

Quantum ad primum non inuenio discrepantiam. Omnes enim recte scientes concordant in parte affirmativa, quæ non solum manifestatur dicto philosophi in hoc 7. in tex. 33. Inquit enim omnis diffinitio est ratio, & omnis ratio habet partes, sed etiam probatur ratione sic. Diffinitio ex 2. poster. inuestigatur diuisione, & compositione. Diuisione quædem generis in differentias, compositione autem generis cū altera dñia. Sed compositio, & diuisione non datur, sine partibus, vt patet, ergo diffinitio forma compositione gñis, & diffirentiæ, habet necessario partes. Præterea, per diffōnem notificatur essentia diffiniti, omnibus illis modis quibus potest nobis notificari. Sed potest notificari nobis primo confusa, deinde distinctæ, & completae, sed per vnum solum termin

SEPTIMI METAPHYSICÆ

terminum, nō potest nobis notificari confusæ, & distinctæ, re-
pater, ergo necesse est ipsam constare ex termino magis co-
muni, quo notificatur diffinitum confusæ, & termino conser-
tibili, quo notificatur distinctæ, ex consequenti necesse est
diffinitionem habere partes.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ si loquamur in substancijs separatis, quo sunt simplices actus, & in quibus non est
compositio formæ, & materiæ, ab omnibus cōceditur, quod
quælibet pars diffinitionis dicit totam naturam diffiniti, li-
cet diuersimode, puta genus dicit naturam separatam in vni-
uersali, & differētia dicit eādem sub gradu distincto. Totum
ergo dubium est de substancijs compositis, de quibus duas in-
uenio opiniones, quæ pendēt ab vna tadiſce, scilicet ab vnitate
vel pluralitate formæ in compōsito. Nam qui tenent q̄
in eodem plurificantur formæ, vt plurificantur prædicata qd.
ditatiua, dicunt, quod genus significat formam vniuersalem,
puta animal significat formam, quæ est anima sensitiva, & dif-
ferētia significat formam specificam, & nihil plus, & ex his
opinantibus est Land. in 2. lib. huius scientiæ in q. 9. Cuius
ratione nos soluimus in eodem lib. in nostra q. 7. Qui vero
tenet tantum vnam formam in compōsito, dicūt quod & ge-
nus, & differētia dicunt totam naturam diffiniti, quia præ-
dicantur in recto de diffinito, & diuisim, & coniunctim. Et
tamē verum quod genus sumitur à natura vt habet modum
determinabilis, & materiæ, nō quod significet solam mate-
riam, & differētia sumitur ab eadem natura, vt habet modum
determinatis. Et hanc sententiam tenet B. Thom. in hoc 7.
in lect. 9. vt videre poteris. Quia ergo tota resolutio pēdet
ab vnitate, vel pluralitate formæ in substancia compōsita,
ideo protrahemus determinationem præsentis dubij usque
ad librum 8. vbi de utroque inquiremus.

Pro nunc tamen intendo defensare rationem B. Thom.,
quam ponit in expositione tex. vbi sic inquit, partes diffini-
tionis prædicantur, scilicet in recto de diffinito, sicut de ho-
mīne animal rationale, nulla autem pars integralis nec es-
sentialis prædicatur de toto, scilicet in recto, ergo partes dif-
initionis nō significat partem diffiniti, sed totam naturam.

Huic rōni dat Land. in 2. lib. metaph. in q. 10. in fine duas
respon-

rsponſiones, quarum prima eſt, q̄ negat tam genus quam diſiam prædicati in recto de diſſinſito, & iſi iſtitutur. Quia coi-ter iſta prædicatio acceptatur, homo eſt aial, homo eſt ratio-nalis. Dicit ipſe, quod iſta nō acceptatur ex natura rei, ſed ex fa-moſitatem, quam introdixerunt, tenētes vnitatem formæ in com-poſito, vnde ſicut coſueuimus ſic dignamur dici. Et ſic ſe-cundūm iſum hæc eſt vera ex natura rei, homo eſt quid co-ſtantia ex animali, & rationali. Hæc autem reputatur vera ex conſideratione loquentium, homo eſt animal, & hæc, homo eſt rationalis. Dicit ſecundo, q̄ genus poteſt ſumi dupli-citer. Primo, dicit formam generalem, quæ eſt in potētia, & or-di-natur ad aliam formam, puta formam ſpeciei, & ſic eſt pars ſpeciei, & non p̄prædicatur in recto, ſed in obliquo de ſpecie. Idem intelligas de diſſerētia. Alio modo genus dicit com-paſſum ex materia, & forma ſpeciei, & formis p̄recedentibus formam ſpeciei, & ſic dicit totam eſſentiam ſpeciei, & p̄præ-dicatur in recto, ſicut dicunt tenentes vnitatem formæ.

Sed neq̄ uero haꝝ rñlionum valet. Nam prima eſt co-tra do-ctrinam philoſophi, qui in lib. 5, in cap. de fm q̄ vtitur tali p̄-di-catione in recto, & dicit, q̄ eſt p̄di-catio fm ſe, & in primo modo q̄ ſe, quæ eſt p̄di-catio quidditatiua, & ex nā rei. Dicit.n. Alia vero quæ in eo quodquideſt exiſtit quæcumque, vt aial Calias fm ſe, nam in rōne in-eſt aial. Aial.n. quoddam eft Ca-lias, ex quibus patet q̄ iſta eft quidditatiua, Calias eft aial, & hæc eft quidditatiua homo eft aial, qm Calias eft homo.

Secunda autem reſponſio, contradicit iſpi Iand. quoniam ſi in ſecundo ſenſu dicit totum, & p̄prædicatur in recto, con-cordat nobis-cum, & contradicit ſibi p. ſi.

Quare ut inco[n]ſtantia relinquendus eft. Hæc pro p̄reſenti quaſito dicta ſint. Reliqua dicemus in lib. 8.

¶ Quæſtio 16. Si ſingulare eft diſſinſibile, &
per ſe inelli-gibile.

Horum autem non eft diſſinſitio, ſed cum inelli-gentia &c. Vſque ibi, ſed ſemper dicuntur &
cognoscuntur vniuersaliſ rōne. Tex. 35.

C I R C A tex. p̄reſuſum aduerte, q̄ intentio philoſophi eft declarare, quod non datur diſſinſitio niſi de vniuersali, ſingularia vero non diſſiniuntur, ſed cognoscuntur ſenſu exte-

SEPTIMI METAPHYSICÆ

exteriori, si sunt sensibilia, vel imaginativa, si sunt mathemati-
ca, si autem dicantur intelligi, hoc erit quia continentur in
suo vniuersali, nam si intelligo hominem, intelligo implicite
sortem, eandem sententiam tenent philosophus, & Com-
ment. infra in tex. 53. vbi tenent contra Platonem, nullum
singulare, nec ideam posse diffiniri. Ut igitur sciamus quid
veritatis continet sententia philosophi in hac q. duo venti-
landa sunt. Primo, si singulare potest diffiniri. Secundo, si
est per se intelligibile.

Quantum ad primum aduerte, quod satis constat singula-
re corruptibile, non posse propriæ diffiniri, quoniam quod
potest diffiniri de eo potest esse demonstratio, cum diffini-
tio sit medium in demonstratione. Sed ex 1. poster. non est
demonstratio de corruptilibus, ergo &c. Præterea inquit
Comment. in hoc 7. in commento 53. Cum diffinitio sit per-
manentium, id est quæ non possunt aliter se habere, necesse
est singulare corruptibile fieri, & esse incorruptibile. Hoc
autem est impossibile, vt patet, ergo &c. Magis autem du-
bitatur de singulari incorruptibili: quoniam ratio assignata
de singulari corruptibili, non habet locum hic, & ideo po-
no hanc conclusionem, singulare etiam quod est incorru-
ptibile, non potest diffiniri, nam talis diffinitio, aut consta-
bit vno nomine, aut pluribus, non vno, quoniam iam p-
batum est supra, quod necesse est diffinitionem habere par-
tes, ergo pluribus nominibus, si pluribus, aut illa sunt com-
munia, & hoc non, quia diffinitio non conueniret soli diffi-
nito, aut singularia, siue propria, & hoc non, quia essent sicut
sinonima, quæ non sufficienter notificant naturam diffini-
ti, aut vnum est cōmune, & alterum proprium, & hoc non,
quia cum species specialissima non diuidatur per differen-
tias, illud proprium est accidens individuale, sed prædicta
accidentalia, siue communia, siue propria non ingrediuntur
diffinitionem, sed tantum quidditatiua, ut dictum est su-
pra, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte, q. multam difficultatem
continet, propter varietatem opinionum, & diuersimode ex-
ponuntur à diuersis dicta B. Th. Tu tamen ut te resolvas sic
procedes. Primo, inuestigandum est, quæ intelligibilitas cō-
uenit

venit singulari ex sui natura, & hoc est loqui metaphysicæ siue ratione suæ entitatis. Secundo, quomodo intelligibilitas ei conuenit de facto respectu intellectus nostri, pro hac vita, & hoc est loqui physic. vel ut dicunt alij animisticæ. i. considerata conditione intellectus coniuncti.

Ad evidenter primi, præpono alias distinctiones, deinde alias conclusiones responsias.

Prima distinctio singulare sumitur dupliciter. Primo, ut singulare præcise. Secundo, ut singulare materiale. Et adverte, quod singulare materiale, comparatur ad singulare, ut species ad genus. Prædicatur n. singulare de singulari materiali. & immateriali. Et singulare materiale de hoc & de illo singulari materiali. Idem intellige de singulari immateriali.

Secunda distinctio per se intelligibile, sumitur dupliciter. Primo, ut idem est quod ex se, siue ex natura sua est intelligibile. Secundo, ut idem est quod quounque alio remoto vel non mediante alio. & ut sic est idem quod primo. Iste duo modi non converguntur. Nam accidens est per se intelligibile iuxta primum modum. sed non iuxta secundum, quoniam ut dividimus supra, substantia est prior accidente cognitione. Ex his distinctionibus ponuntur & probantur tres conclusiones.

Prima conclusio, singulare ut singulare, est intelligibile per se. i. ex natura sua, probatur singulare, ut singulare, est ens per se, ergo est intelligibile per se, existens patet, quoniam unumquodque intime est intelligibile in quantum est ens, cum ens sit objectum intellectus, ergo quod est ens per se, est intelligibile per se. Antecedens autem probatur, quoniam singulare includit entitatem omnium superiorum in linea prædicamentali. & non addit nisi proprietatem individualem. Sed ex hoc non fit unum per accidens, quod patet esse falsum, cum sit quod demonstrabile, ergo &c. Præterea si singulari ut singulare repugnaret esse per se intelligibile, ergo intelligentia non seipsum per se, nec Deus seipsum per se intelligeret, quae omnia sunt absurdum.

Secunda conclusio, singulare ut materiale, in neutro modo distinctionis date est per se intelligibile, probatur, unumquodque instantum est intelligibile in quantum est aut fit immateriale. Hac n. de causa ponitur ab Arist. intellectus agens ut

Quæst. Iau.

z de

SEPTIMI METAPHYSICÆ

denudet quidditatem materialē à conditionib⁹ materialib⁹, aliter non esset intelligibilis actu. Sed singulare vt materiale, nullo modo est nec sit immateriale, non. n. abstrahit à materia communī, cum illa sit de ratione substantiæ materialis, vt diximus supra, nec à materia individualis, cum sit cōstitutiua individualis (vt diximus supra,) ergo &c.

Tertia conclusio, singulare vt singulare, non est intelligibile per se. i. primo, siue non mediante alio prius intellectu. Antequam probetur aduertere, q̄ est contra Scotum, & Ant. And. est quidem contra, si sumatur, ly primo, respectu speciei intelligibilis quo ad repræsentatiuitatem, vult enim Scotus & Ant. And. & Gregor. quòd sit primo repræsentatiua singularis, quia sumitur a phantasmate singulari. Sed B. Th. vult ipsam esse primo repræsentatiua naturæ vniuersalis secundario autem singularis, probatur igitur cōclusio sic, illud est primo intelligibile ab intellectu, quo primo distinguitur intellectus à sensu, quoniam distinguuntur, potentiaæ per obiecta propria, sed in hoc distinguitur in via philosophi intellectus à sensu, q̄ sensus. primo apprehendit singulare, ergo in intellectus nō est aptus primo intelligere singulare sed vniuersale. Præterea si singulare est primo intelligibile ab intellectu, ergo species sensibilis posset actuare intellectum, cum sit naturaliter repræsentatiua singularis, hoc autem falso est, quoniam non esset necesse ponere intellectum agentem. Non igitur singulare vt singulare est primo intelligibile ab intellectu, sed primo sensibile. Et aduertere, q̄ apud nos, idem est singulare esse primo intelligibile, & esse intelligibile pro pria specie primo repræsentatiua singularis.

Ad evidentiam secundi, præponitur distinctio de cognitione. Deinde quædam conclusiones responsuæ, postremo soluentur quædam argumenta.

Distinctio est hęc, Cognitio est duplex. s. Directa & reflexa, directa est, quæ terminatur primo ad aliquod obiectū sua specie rep̄tatum, vt qn̄ video albedinem per speciem, ppriā albedinis. & intelligo lapidem per speciem lapidis. Reflexa est, vt qn̄ intelligo aliquid, vel video in aliquo prius cognito vt quando video directe imaginem in speculo, & reflexe per talem imaginem video faciem meam vel alterius.

Ex

Ex hac distinctione ponuntur duæ conclusiones r̄sliuæ.

Prima conclusio, singulare præcipue materiale, non potest cognosci ab intellectu coniuncto directè, sed olim reflexe, probatur, singulare materiale non potest abstractum à materia individuali, quæ directè repugnat intelligibilitati, quia cum intellectus sit immaterialis, non fertur directè nisi in immateriale, vel factum immateriale, ergo non potest directè attingi ab intellectu coniuncto. Dixi autem præcipue materiale, quia de immateriali secus est, nam cum sit abstractum ab omni materia, nihil sibi inest, quod repugnet intelligibilitati.

Secunda conclusio singulare materiale cognoscitur ab intellectu reflexe, à sensu autem directè, & quidem quia à sensu cognoscatur directè patet, quoniam cognoscitur per speciem sensibilem causatam in sensu à singulari materiali, quæ representat obiectum ut hic & nunc, ex cōsequenti ut existēs, ergo directè, quomodo autem & quo ordine cognoscatur ab intellectu reflexe, aduerte, quia in doctrina B. Th. hæc se habet per ordinem. Intellectus per speciem intelligibilem representatiuam primo naturæ vniuersalem directè intelligit natūram vniuersalem ut suum proprium obiectum. Deinde reddit ad cognoscendum actum intelligendi, & aduertit quod hic actus causatur est à specie intelligibili simul cum ipso intellectu. Deinde reddit ad cognoscendum speciem intelligibilem & aduertit illam fuisse extractam à phantasmate. Deinde reddit ad considerandum phantasma, & aduertit fuisse causatum à singulari & representatiuum eiusdem. Tunc cognoscit in hoc ultimo gradu reflexionis substantiam singularem, cōcurrente etiam cogitativa, quæ dicitur ratio particularis, eoque substantiam particularem apprehendit. Hæc est mens B. Th. in quæstionibus de veritate q. 2. art. 10. aqua dissentit Anton. And. in 7. in q. 13. Sed ratio sua non valet, supponit enim falsum. scilicet singulare possit obici intellectui sine conditionibus individualibus, quæ sunt differentia temporum, & situ, & figuræ. Id nos non admittimus, ideo ratio sua nulla est. Aduerte etiam, quia & ipsæ in tertia sua conclusione ponit singulare signatum cognosci reflexe. sed non ad sensum nostrum. Tener enim individualium vagum. Primo, cognosci per speciem intelligibilem. Secundo, cognosci naturam specificam,

SEPTIMI METAPHYSICÆ

cam, tertio per reflexionem ad individuum vagum cognosci individuum signatum. Sed hunc ordinem nos non admittimus, ut patet supra. Quia primum cognitum per speciem intelligibilem est natura communis primo representata per ipsam speciem, ideo suam conclusionem in suo sensu non acceptabis, nec similitudo quam adducit est valida, licet enim natura non intendat producere universale, quoniam actio est ad esse huius entis, tamen species intelligibilis potest primo representare universale, ut depurata à conditionibus materialibus & individuantibus.

Vltimo loco soluenda sunt quedam argumenta, quibus probant aliqui etiam ex fundamentis B. Th. intellectum directe intelligere singularia.

Primo igitur sic, arguunt eam doctrinam B. Th. intellectus antequam intelligat universale, necessario conuertit se ad phantasmatum, quæ sunt singularia & representativa singularium. Sed haec conuersio non est aliud quam intuitus, siue intellectio phantasmatum, ergo non prius intelligit universale, sed singulare, ergo directe intelligit ipsum.

Ad hoc respondetur eam doctrinam B. Th. negatur minor, quoniam intellectum conuerti ad phantasmatum, non est nisi accipere speciem à phantasmatæ, in qua specie directe intuetur universale reflexe autem singulare.

Secundo sic, necesse est intelligentem phantasmatæ speculari, ex 3. de anima, sed speculari non est nisi intelligere, ergo cum phantasmatæ sint singularia, & representativa singularium, intelligens necessario intelligit singularia, ergo directe, quoniam intellectio reflexa non est necessaria.

Ad hoc negatur minor, nam speculari communiter attribuit imaginatiæ, & cogitatiæ, & intellectui, vnde quando dicit philosophus intelligentem necesse est &c. intendit quod homo debet intelligere, necesse est ut speculetur. i. i. imaginet, vel phantasietur, phantasmatæ, à quibus accipiat speciem intelligibilem ut principium intelligendi, & aduerte, quod non dicit philosophus necesse est intellectum, sed intelligenter, qui est homo, phantasmatæ speculari.

Tertio, formare syllogismum expositorium est. actus intellectus, discurrere. n. videtur esse solius rationis, sed mediā in

Intali syllogismo est singulare, ergo prius & directè intelligit singulare, cum ex singulari medio concludat vniuersale.

Ad hoc dicitur, quod cum cogitatiua sit propinquissima intellectui, intantum quod dicitur ratio particularis, non inconuenit illam formare syllogismum expositorium, vnde dico quod cogitatiua format maiorem & minorem syllogismi expositorij, intellectus autem iam adiutus cogitatiua, facit conclusionē, ex consequenti argūm̄ non concludit aliud, nisi quod formans syllogismum expositorium cognoscit directè singulare, hic autem formans non est intellectus, sed ratio particularis.

Quarto, intellectus per inductionem procedit à singularibus ad vniuersale, ergo prius & directè cognoscit singulare.

Ad hoc dicitur, quod intellectus per se solum non facit inductionem, sed ut diximus adiutus cogitatiua, quae numerat singularia, & sententia in aliquo p̄dicato, ideo nihil excludit.

Quinto, intellectus cognoscit hanc p̄positionem esse vere, ratiōne, homo, ergo cognoscit Sortem & hominem, quae sunt singulare, ergo singulare, sicut & vniuersale.

Ad hoc dicitur, admissio quod hāc propositionem cognoscatur & extrema, non est necesse quod utrumque extremum cognoscatur directè, & posito quod cognoscatur directè, non est necesse, ab eadem potentia, vnde potest dici quod Sortes directè cognoscitur à cogitatiua, & homo ab intellectu.

Sexto, sensus directè cognoscit singulare, ergo & intellectus, probatur cōsequentia, quoniam quidquid potest virtus inferior, potest virtus superior.

Ad hoc negatur cōsequentia, ad probationem, dico, quod quid potest virtus inferior, potest virtus superior. sed non eodem modo, vnde ibi est fallacia, quā mutatur quid in quale.

Septimo, intellectus ponit differentiam, inter singulare & vniuersale, ergo cognoscit utrumque directè.

Ad hoc negatur consequentia, sufficit n. ad cognoscēdam talem differentiam, quod utrumque cognoscatur ab intellectu, sed non est necesse quod eodem modo, potest etiam dici, quod cognoscit talem differentiam, quia cogitatiua cognoscit singulare, & intellectus vniuersale. nec est necesse potentiam cognoscēt differentiam inter duo extrema cognoscere illa duo extrema, nisi quando non sunt apta cognosc., nisi cogni-

SEPTIMI METAPHYSICÆ

tione vnius generis, puta sola cognitione sensitiva, ut hoc al-
bum, & hoc nigrum, vel sola cognitione intellectiva, ut duæ
species specialissime & qm singulare est aptum cognosci, à
cogitatiua. & vniuersale ab intellectu, & cogitatiua haber cō-
tinuitatem & maximā ppinquitatem cū intellecta, ideo po-
test intellectus ponere differentiam inter vniuersale & singu-
lare, dato q̄ non intelligeretur nisi à cogitatiua, & pppter hoc
non infringitur ratio philosophi in 3. de anima, qua venatur
sensum cōem, fundata super hoc principium, necesse est potē
tiam cognoscentem differentiam duorum extremorum esse
vnam, & vtrunque cognoscere. Hoc inquam principium in-
telligitur, qn vtrunque exreūnum est aptum intelligi cogni-
tione vnius rōnis, puta vtrunque sensitiva, vel vtrunque intel-
lectua. & non aliter. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 17. Si in solis substantijs separatis quoqdæst,
est idem cum eo cuius est.

Et quodquideratessle, & vnumquodque in quibusdam
idem ut in primis substantijs (& infra) omnia au-
tem quæ sunt sicut materia, aut sicut congre-
gregata ex materia, non sunt idem,
neq; ëm accidens vnum, & Sort.
& musicum. Tex. 41.

CIRCA hanc quæstionem antequam deueniamus ad
decisionem aduerte, q̄ philosophus in hoc 7. in tex. 20. deter-
minauit absolutæ, q̄ in omni substantia quæ est ens per se,
sunt idem quodquidest & id cuius est, & solum exceptit ea quæ
sunt vnum per accidens. Hic autem quasi se corrigenſ, exci-
pit substantijs compositas, de quarum diffinitione est mate-
ria, & excipit ens per accidens, & vult quòd in simplicibus ut
in separatis sint idem, in alijs autem non. Ut igitur resoluam-
mus propositum secundum doctrinam B. Th. sic pcedemus.
Primo, ponitur hæc conclusio. In solo primo principio.i.
in Deo sunt omnino idem quodquidest, & id cuius est. Secun-
do, declarabitur in quo sensu tam substantiæ separatae quam
materiales, non sunt idem cum suo quodquidest. Tertio,
soluentur qñdam argumenta opinantium, quòd absolutæ
omnis substantia siue materialis siue immaterialis est idem
cum suo quodquidest.

Con-

Conclusio quidem proposita sic manifestatur , substantia composita specifica puta homo licet non explicite includat hanc materiam & hanc formam & alia accidentia individualia , tamen non excludit ea , quia cum in homine includantur implicite Sortes & Plato , etiam includuntur & continentur implicite principia individualia . In quodquidest autem substantiae compositæ , continentur solum prædicata per se primo modo . scilicet materia & forma in eis , & excludit omnia alia prædicata , etiam prædicata secundi modi per se , ut dixit supra philosophus . ergo quodquidest substantiae compositæ specificæ & id cuius est , non sunt idem , cum quodquidest pescindat omnia prædicata individualia . & id cuius est , non pescindat illa : Ex quo patet , quod solum quo ad prædicata quidditativa sunt idem . Substantiae vero separatae præter primam , licet non includant hanc materiam , quia non individualiatur per materiam , tamen includunt existentiam implicitæ , quæ est extra rationem formalem ipsarum , & includunt suas proprietates . & proprias actiones , quæ sunt accidentia , quoniam in solo Deo proprietates & actio sunt substantia sua . Quodquid est vero earum , includit sola prædicata quidditativa , & omnia alia pescindit . scilicet existentiam proprietates , & actiones , ergo non sunt idem , cum id cuius est , magis includat quam ipsum quodquidest , in solo autem Deo nihil est quod non sit essentia sua , ibi . non esse est sua essentia , & proprietates , & actio est sua substantia , nullum ergo prædicatum extraneum includit id quod est Deus , sed tantum prædicata quidditativa , quæ sola etiam includuntur in suo quodquidest , ergo in solo Deo penitus sunt idem . Et aduerte , quod hæc conclusio supponit quod de mente philosophi , ceteræ substantiae separatae non sint purus actus , nec infinitæ virtutis . nec actio sua sit substantia quæ an sint de mente sua , disputabitur in lib . 12 .

Quantum ad secundum aduerte , quod aliqua dicuntur differente & non esse idem duobus modis . Primo , quia sunt distinctæ naturæ , ita quod unum non includit aliud , & sic differunt duas species , duo individualia , tam in genere substantiae , quam in genere accidentium . Secundo , quia licet sint quidditatiæ , sine quo ad essentialia intrinseca , una res , tamen quia unum connotat aliquid reale & extraneum , quod non connotat

z iiiij aliud ,

SEPTIMI METAPHYSICÆ

aliud, vel quia vnum præscindit à quolibet extraneo , à quo non præscindit aliud, ideo dñr differre, sicut Sortes, & Sortes albus, licet n. sint essentialiter idem, non tñ ex cōnotato siue ex prædicato extraneo . Sortes.n.vt Sortes non cōnotat albus, sicut cōnotat Sortes albus. In proposito dico, q̄ in abstractis citra primum & in substantijs materialibus. Quod quidest & id cuius est, non differunt primo modo. Nam homo est essentialiter idem cum animali rationali . Sed differunt secundo modo , qm̄ homo cōnotat implicite aliqua, quæ sunt extranea à sua quidditate , vt esse & accidentia, siue propria, siue communia, & omnino præscinduntur à sua qd-ditate, & si bene aduertes, videbis q̄ ex hac distinctione soluū tur poenæ omnia argumenta tenentium oppositum .

Quantum ad tertium aduerte, q̄ tenentes contra determinationem factam, arguunt multipliciter, & primo sic, si in omnibus habentibus quodquidest non est idem cum eo cuius est, ergo falsum est , quòd dicit philosophus in 7.metaph.s. quòd singulum non est aliud à sui substantia.i.à sua quidditate , siue suo quodquidest.

Ad hoc patet quid dicendū sit, ex his quæ diximus in principio quæstionis, nam in tex.20. qui est tex.alleg.ab arguente, determinauit absolute & in genere . Sed infra in tex.41. considerans naturam substantiæ compositæ, & naturam substantiæ abstractæ excepit substantias compositas, ideo nulla est contradic̄tio in dictis philosophi .

Secundo sic, si in aliquo erat per se, non est idem quodq̄ est cum eo cuius est, illud non posset esse formaliter scitum, neque ens, quod est manifeste falsum, quoniam tunc de nulla substantia composita haberemus scientiam, nec esset ens. Consequentia autem probatur, qm̄ vnumquodq; est scitum & est ens per intrinsecum sibi, & hoc est suum quodquidest, ergo non est extrinsecum nec distinctum ab eo cuius est.

Tertio si sic, ergo idem esset seipsum & nō seipsum , quòd implicat, consequentia probatur, quia vnumquod q̄ est bonum per naturam siue quidditatem boni, sicut homo est homo per humanitatem . Sed si natura boni, siue quidditas est separata, iam non est illud, ergo &c.

Quarto, quia esset processus in infinitum . Quæretur enim de

de illo quodquidest separato, vtrum habeat quodquidest vel non, & tenet argumentum si ponitur alia res.

Ad hæc tria simul respondeatur, q̄ fundantur in falsa imaginatione. Opinatur enim arguens, q̄ teneamus in substantijs compositis quodquidest distingui ab eo cuius est, iuxta primum sensum distinctionis politæ in q. q̄ nos non dicimus, sic enim esset incidere in opinionem Plato contra quā militante dicta argumenta, & virtualiter sunt rationes philosophi disputantis contra Plato. Sed nos dicimus ea distingui, quia licet quo ad predicata per se primi modi sint idem, non tamen quo ad prædicata secundi modi, & alia accidentia lia, & quo ad esse: quoniam hæc præscinduntur à quodquid est, sed non ab eo cuius est, vt declarauimus supra.

Quinto si sic est, hoc ideo est, quia id cuius est includit esse, q̄ non includitur in suo quodquidest, hoc aut̄ est falsum, consequentia patet, quia est ratio sic tenentium, falsitas aut̄ consequentis probatur. Quia possumus loqui, & disputare de rosa, & de alijs concretis. & similiter de quolibet supposito angelico, & materiali, ignorando vtrum sint, & per p̄n̄ sub indifferentia ad esse, & ad non esse, ergo nec concretum, nec suppositum angelicum, nec materiale includit esse.

Ad hoc dicitur, quod arguens imaginatur nos tenere, q̄ esse includatur in ratione, sive in concepitu concreti, aut suppositi immaterialis, vel materialis, & excludi à quodquidest. Id nos non tenemus. Sed dicimus, q̄ licet non includat esse explicite, includit tamen implicite, in quantum significat ut habens, & ut totum, excluditur autem explicite; & implicite à quodquidest, quoniam constat ex solis prædicatis quidditatibus, excludens quocunque extraneum, & quoniam in via nostra in quolibet citra primam causam, esse est extraneum & distinctum à quidditate, ideo omnino excluditur à quodquidest. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 18. Si ex genere, & differentia sit
vnum per se.

Propter quod quidem vnum est, cuius rationem distinctionem esse dicimus: Textu 42.

C I R C A hanc q. antequam deueniamus ad decisionē, aduerte, q̄ philosophus in tex. præsenti intendit declarare,
quo-

SEPTIMI METAPHYSICÆ

quomodo diffinitio significat vnum per se , cum constet ex genere,& differentia, quæ videntur significare plura,vnde sicut ex subiecto , & accidente non constituitur vnum per se , sic nec ex genere,& differentia videtur posse constitui vnum per se, pro resolutione igitur huius dubij,sic procedemus . Primo,declarabitur secundum B.Th. quæ est ratio, quod ex genere,& differentia sit vnum per se,non autem ex subiecto , & accidente . Secundo,examinabitur ratio, quam ad idem adducit Iand.in 7.metaph.q.23. Tertio,soluentur quedam argumenta .

Quantum ad primum aduerte, q. ratio B.Th.stat in hoc . Quando differentia additur generi, nō additur vt forma,vel natura distincta realiter à natura generis, sed vt determinatū indeterminato, ita tamen quod eadem natura concepta inde terminata fundat conceptum generis , concepta autem determinata fundat conceptum differentiæ . Sed non sic est in subiecto,& accidente : quoniam accidens,sive proprium,sive cōmune,est quid extraneum,& distinctum realiter à subiecto , & tam accidens quam subiectum sunt in actu, ideo ex eis non fit vnum per se . Nam dicemus infra, quod ex duobus entibus in actu distinctis realiter non fit vnum per se . Sed necesse est alterum esse ens in potentia . Hac enim de causa ex materia,& forma sit vnum per se,vt patet infra . Quia igitur genus,& differentia non distinguuntur realiter, non inconuenit quod ex eis fiat vnum per se , & quoniam subiectum,& accidens distinguuntur realiter,& neutrum eorum est ens in pura potentia, ideo ex eis non fit vnum per se . Hæc est ratio B.Th. Et aduerte, quod cum teneamus genus, & differentias medianas, & ultimam esse vnum essentialiter,nō possumus dicere, ex genere , & differentia fieri vnum per se compositione reali . quoniam compositione realis requirit extrema distincta realiter . Sed verius dicitur, quod fit vnum per se compositione rationis, quoniam genus,& differentia distinguuntur solum ratione,& vnum prædicatur de alio idē tice, licet non formaliter , vt diximus in 3.lib.

Quantum ad secundum aduerte, q. Iand.in 7.lib.in q.23. sequens imaginationem suam, q.s. in substantia composita multiplicentur formæ, vt multiplicantur prædicata quidditatua ,

tatiua, tenet ideo ex differentia, & genere, præcipue ex differentia finali, & genere proximo, fieri vnum per se: qm̄ genus dicit formam generalem, puta animal animam sensitiuā, & differentia finalis dicit formam specificam, puta rōnale animam intellectuam, & tenet q̄ dīa finalis sumpta à forma specifica cōparatur ad genus proximum sumptum à forma gnali, sicut actus perfectus, & completus ad actum imperfēctum, qui vt imperfectus, est vt ens in potentia ad actum, & tunc arguit sic. Ex illis fit vnum per se, quoꝝ vnum addit su per aliud actum perfectum, & substantiam perfectam, quia actus cōpletus cum ente in potentia facit vnam naturam p se. Sed hoc est in partibus diffinitionis, nam qm̄ diffinitio cōstat ex genere remoto, & omnibus differentijs, vltima differentia addit super alias actum completum, quando aut̄ constat ex genere proximo, & differentia vltima, idem sequitur: qm̄ genus importat formam generalem, & potentialem, differentia autem vltima, formam specificam, vt actum vltimū, & completum. vnde sicut ex forma, & materia fit vnum per se, quia alterum actus alterum potentia, sic in proposito, quia genus est potentia, & differentia vltima actus.

Sed hęc positio, partim destructa est in lib. 2. metaph. vbi q̄suiimus si est processus in infinitū in causis formalibus, & partim destruet in lib. 8. vbi determinabimus vnitatē formae substantialis in cōposito. Et infra, in hoc 7. super tex. 56. quę remus, si dātur diuersę formę substantiales in alia sūm diuersa organa. Pro nunc sufficit rōndere rōni factę à Iand. negat igitur maior, nisi illud cui additur actus perfectus, sit ens in pura potētia, qualis est materia prima, constat aut̄ q̄ genus, nec differentiæ mediæ dūt ens in pura potentia. Negatur et̄ minor, ad probationem, nego q̄ genus dicat formam generalem, distinctam realiter, vt supponit arguēs à forma specifica, nego similiter q̄ dīa vltima addat super differentias me dias actum perfectum, ita q̄ vt supponit arguens, differentiæ mediæ dicant actum, siue formam imperfēctam, distinctam realiter à forma importata per differentiam vltimam. Et ad uerte quòd Ant. And. in 7. lib. in q. 14. videtur declinare ad mentem Iand. nam in fine quęstionis concedit, q̄ genus potest sumi ab yna forma, & dīa ab alia, & exemplificat de homi

SEPTIMI METAPHYSICÆ

homine, in quo secundum ipsum sunt plures formæ. verum cum quælibet forma sit actus, & faciat esse actu id cuius est forma, sequitur, q̄ genus, & differentia in homine sumantur à duobus actibus. Sed ex duobus actibus, aut ex duobus entibus in actu non fit vnum per se, vt declarabitur infra, ergo stante positione I land. & Ant. And. non poterit assignari ratio, quare ex genere, & differentia fiat vnum per se. Melius est ergo tenere sententiam B. Th. à qua nec Cōment. discordat, nam in hoc 7. in cōmento 42. Declarans, quare homo albus non significat vnum per se sicut animal bipes, quæ ponitur diffinitio hominis, inquit. Dicere vero quare homo albus non significat vnum, qm alterum istorum non est reliquum essentialiter, ex quibus innuit, q̄ ideo genus, & differentia constituunt vnum per se, quia sunt idem essentialiter, & quoniam in subiecto, & accidente non est identitas essentialis, ideo ex eis non fit vnum per se, si sunt idem essentialiter, ergo non sumuntur ab alia, & alia forma, vt patet. Sed ab eadem diuersimodæ concepta, vt diximus supra.

Quantū ad tertium aduerte, quod omnia argumenta quæ solent fieri contra determinationem factam, supponunt in eodem plures formas substantiales, & quoniam hoc quæstū differimus usque ad octauum librum, ideo ne multoties eadem argumenta, & solutiones replicemus, non est hic immorandum. Hæc de præsenti quæsto dicta fuerint.

¶ Quæstio 19. Si in animali plurificantur formæ substantiales secundum partes organicas.

Maxime autem aliquis animatorum partes suspicabitur, &c. usque ibi, eo quod principia motus habeant ali-
quo in iuncturis. Textu 56.

CIRC A hanc q. antequam veniamus ad resolutionē aduerte, q̄ philosophus in tex. proposito intendit declarare, q̄uo substantia composita componatur ex partibus, & dicit, q̄ non componitur ex partibus existētibus in actu, sed in potentia, eo quod partes non sunt actu existentes ex seip̄is dum componunt totum, sed existunt per esse totius, & id quidem clarum est in rebus inanimatis, in quibus non sunt diuersæ partes organicas ordinatae ad diuersas operationes, sed in animalibus videtur dubium, nam ex quo diuersas partes habent distin-

distinctas operationes, vt cor, stomachus, cerebrum, videntur existere actu non solum per formam totius animalis, quae est anima, sed per formam propriam, ita quod alia sit forma substantialis cordis, alia stomachi, alia cerebri, alia carnis, alia ossis. Item aduerte, quod hic non intendimus quererere, utrum in uno composito sint plures formae totius compositi, puta quod in homine sit corporeitas, anima veget. sensit. intellectu, quarum qualibet totam compositi materiam informet. De hoc n. queremus in lib. 8. ut diximus supra. Sed hic intendimus quererere solu utrum in animali perfecto in quo sunt varia membra distinctarum operationum, sint plures formae partiales substanciales, ut in corde, in stomacho, &c.

Pro resolutione igitur praesentis qualitati, in quo inuenio opiniones duas extremas. s. B. Th. & Ant. And. cum Scoto, sic procedetur.

Primo, pertractabitur opinio B. Th. & eorum qui concordant cum eo. Secundo, pertractabitur opinio opposita, & solventur rationes suae.

Quantum ad primum aduerte, quod mens B. Th. est, ut patet in 1. parte, q. 76. art. 4. cui concordat Greg. in 2. sent. dist. 17. q. 2. & Her. in q. magna de pluralitate formarum, quod non sint plures formae substanciales in eodem animali partium & therogenearum, nec diuersorum organorum, immo est tantum una forma totius animalis, & quarumcunque partium, donec vniuntur in toto. Hanc conclusionem sic probare possumus. Organizatio corporis, & distinctio partium therogenearum praeuenit aliquo modo productionem animae. Est. n. anima actus corporis, non qualisunque, sed physica organici. Igitur si huiusmodi partes habent proprias formas substanciales, sequitur, quod praeueniunt tales formae ipsam animam, & tunc quero, aut in aduentu animae corrumpuntur, aut permanent, si corrumpuntur, aut aliæ similes inducuntur, aut non, si primo modo, ergo frustra corrumpuntur, ex quo ille sufficiabant, sicut suæ consimiles si secundo modo, habetur propositum, quoniam post aduentum animae, erit verum dicere, quod est in una forma totius animati, & omnium organorum, & omnium partium & therogenearum, si permanent, sequitur, quod erit vera genitio substancialis alicuius, absque cuiusquam substanciali corr

SEPTIMI METAPHYSICÆ

corruptionē, q̄ repugnat philosophiā Arist. Quod, & confir-
matur per Cōment. in 1. phys. cōmento 69. vbi inquit, si ma-
teria haberet propriam formam, nullam aliam reciperet ip-
sa permanente. Sed statim corrumpetur, quām cito alia
forma gñaretur, prēterea, si manent, sequitur, q̄ produc̄tio il-
la non erit vera gñatio simpliciter, sed alteratio tñ, qm̄ subie-
ctum differens transmutationem, retinebit sub vtroq; ter-
mino idem nomen, & eandem diffinitionem, cum quælibet
forma substancialis constituat in esse specifico. Nec refert
quātum ad hoc, vtrum illa forma sit perfecta, vel im pfecta,
quia quælibet constituit hoc aliquid vnum ēm speciem, & p-
gñs manente eadem forma, ipsum erit idem non variatū ēm
substanciali suam, ac per hoc quælibet transmutatio super-
ueniens erit solū accidentalis, & hoc ipsum confirmatur per
Cōment. qui in 1. phys. cōmento 69. per hoc probat, q̄ mate-
ria nō est aliquid exītens actu hñs propriam formam subita-
tialem, qm̄ tunc gñatio in substantia esset alteratio, & forme
receptæ essent accidentia. Ut igitur non sequantur hñoi in-
conuenientia, tenendum est, quod non sunt plures formæ
substanciales in animali ēm pluralitatem organorum, &c.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ Ant. And. in 7. lib. in
q. 17. tenet partem affirmatiām. Dicit. n. q̄ in quolibet vi-
uo prēter formam animati, quæ est anima, est alia forma to-
tius, quæ est forma corporis, & forma mixti, & prēter has
quæ sunt cōes toti animali siue viuo, sunt aliæ partiales spe-
cificæ distinctæ, & sunt tot, quot organa distincta, & hanc
suam opinionem conatur probare tribus rationibus.

Prima est, pars aliqua animalis potest separari ab anima-
li, vt si pars oīlis abstrahat ab animali, & remanet actu post
separationem vt patet, & non remanet actu per formam to-
tius, cum sit extra totum, nec remanet per formam de nouo
genitam, quia tam subito, sicut potest esse illa diuisio si sit in
instanti, non potest ab agente naturali noua forma introdu-
ci sine alteratione præcedente, ergo remanet per formam
propriam, quam prius habebat, dum esset vnta in toto.

Ad hoc conceditur totum, vñque ibi, nec remanet per for-
mag de nouo genitam, hoc negatur, ad probationem dico,
q̄ quocunq; paruo tempore fiat diuisio, fit cum alteratione,
quæ

quæ ut prævia, sufficit pro gnatione nouæ formæ ab agente naturali in parte diuisa, nam forma illa est forma cadaueris, quæ est forma vialis, & vt via in resolutionem ad quarta elemēta. Ad cuius gnationem propter utilitatem suam, nec multum t̄pis, nec multæ dispositiones, nec ordinata alteratio requititur. Sicut opposito modo contingit, quando debet generari animal propter nobilitatem animæ, quæ comparatur ad formas inferiores ea, ut perfectum ad imperfectum.

Secunda, vna forma mixti non v̄ posse informare materiam dispositam contrarijs, & repugnantibus mixtionibus. Sed in corpore animalis sunt tales mixtiones ex primo de anima, & patet, quia cerebrum est frigidum, & cor calidum.

Ad hoc r̄ndent Her. & Greg. vbi supra, & negant maiore. Dñt. n. illam non h̄c veritate, nisi in forma, quæ ita est vna, q̄ nō est multiplex virtute, vt forma elementi, modo forma mixti animati est multiplex virtute, q̄q pollet. n. formis 4. clementib., & ideo sicut forma ignis est principiū calefaciēdi, & aquæ infigidādi, sic forma mixti in diuersis partibus mixti, ad exercēdum diuersas, & cōtrarias operationes, prout cōuenit mixto animato, & p̄cipuæ animali pfecto. Et aduerte, q̄ cōsimiliter soluitur argm̄, quo Ant. And. arguit in princ. illius q̄onis. Sic. n. arguit. Actiones sp̄e distinctæ, sunt à formis sp̄e distinctis, qm̄ cum forma det esse, & agere, actio notificat formā. Sed in partibus aialis sunt actiones sp̄e distinctæ, vt patet, q̄ cor calefacit, & cerebrū infigidat, ergo &c.

Hoc in qua soluitur vt precedens, qm̄ maior non habet veritatem, nisi in hoc disuncto. Actiones sp̄e distinctæ sunt à formis sp̄e distincti, vel à forma æquipollente formis specie distinctis. Et secūda pars verificat in casu p̄posito, quare &c.

Tertia, f'm Arist. in lib. de animalibus, cor prius etiam tempore generatur, quam aliae partes animalis, & sic est assignare multas mutationes completas, vnam ante aliam in generatione animalis, terminatas ad plures formas, ergo &c.

Ad hoc concorditer r̄ndetur à tenentibus unitate formæ in cōposito, q̄ philosophus per gnationem cordis ante alias partes intendit figurationem eius, non tñ est veræ, & essentialiter cor. nisi in eo instati in quo introducitur forma aīati, quæ est anima, quæ informat totū, & singulas eius partes.

Vltimo

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Vltimo aduerte, quod Ant. And. volens seruare pluralitatem formarum partialium est partes organicas, ne videatur tenere contra philosophum, qui vult, quod manus mortua non sit manus, nisi æquiuocet. Quod utique non est verum, si manus habet propriam formam, distinctam à forma totius animalis, nam hoc concessio, manus sive coniuncta, sive separata retinebit suam propriam formam, & sic erit eadem manus viviuoce, & viua, & mortua ex quo stat eadem forma propria manus. Ut igitur Ant. And. non videatur tenere contra philosophum, sic distinguit. Manus potest dupliciter considerari. Primo, manus ut manus. Secundo, manus ut organum officiosum ad exercendum opus vita, sicut est de oculo, & alijs similibus, si primo modo, sic est manus viviuocæ, quando manet sub propria forma manus, si secundo modo, sic est manus æquiuocæ, quia sine anima non potest exercere opus vita, & in secundo sensu intendit philosophus, cù dicit, manu mortuam sicut, & oculum mortuum, esse manum æquiuocæ.

Sed bene consideranti patet, quod stante sua distinctione non seruatur propria, & vera æquiuocatio inter manum vivam, & mortuam, & similiter inter oculum vivum, & mortuum, nam æquiuoca propriæ dñr, quorum solum nomine est cœ, & ratio substantiaz est diuersa, sed est stat eadem ratio substantialis, quia stat eadem propria forma. Constat autem quod philosophus in 2. de anima in tex. 9. intendit de propria æquiuocatione. Dicit. n. qd si oculus esset animal, anima eius esset visus, quo deficiente non esset adhuc oculus, nisi æquiuocet, sicut lapideus, & depictus. Si igitur oculus mortuus est, ita æquiuocæ oculus, sicut lapideus, patet quod nullam formam substancialiem retinet, quam habuit in corpore animato: sed tantum figuram, ut inquit Comment. in comment. eiusdem tex. Non igitur valet distinctio Ant. And. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 20. Si totum distinguitur à partibus simul sumptis.

Quoniam vero ex aliquo compositum fit usque ibi. Sed & alterum fit. Textu 60.

IN HAC quæstione aduerte, quod solet pertractari hic, & in 1. phys. in tex. 17. ubi inquit philosophus, utrum unum, aut

aut plura pars, & totum. Et hic inuenio duas opiniones extremas. Prima, tenet partem affirmatiuam, & est B. Th. ut patet in expositione, quam sequitur Herueus in 2. quol. q. 14. Alteram tenent pro maiori parte commentatæ, eo quod Comment. in 1. phys. commento 17. dicit vnaquæque partiū dicunt esse aliud à toto, sed omnes insimul non possunt dici esse aliud à toto. Primo, igitur pertractabitur opinio B. Th. & Heruei. Secundo, opinio Comment. & soluentur rationes, quæ induci solent pro ea.

Quantum ad primum aduerte, resolutionem opinionis nostræ stare in hoc. Totum differt realiter ab omnibus suis partibus unitis, & simul sumptis, non per aliquam partem, quoniam implicat dari partem in toto, præter omnes eius partes, nec per aliquam passionem totius, quoniam passio est natura posterior, & supponit totum cōstitutum ex partibus, nihil autem distinguitur essentialiter ab alio per suum posterius, sicut n. diffinituum non est posterius diffinito. Sie distinguitur nō est posterius distincto, nec per ipsam unionem partium à parte, qm cum unio dicat priuationem diuisio-
nis, ~~sic~~ habitudinem, sequitur q̄ totum dicat formaliter tam priuationem, vel habitudinem q̄ est falsum, hæc n. cōse-
quuntur naturam totius. Totum autem dicit formaliter cōpositum ex his. Sed differt seipso toto, id est ex sui natura, nam sicut natura partium est q̄ componat hoc. Sic natura totius est, q̄ sit cōpositum ex his, licet autem differat seipso à partibus, nō tñ differt quilibet sui, id est quilibet inclusu in toto, quia cum totum includat partes, differet à partibus p partes, quod est impossibile, sed differt seipso, quia est talis naturæ, quia s. est cōpositum, & nō componēs, & si queras, utrum totum differēs realiter à partibus addat aliquid supra partes, vel si aliquid præter partes. Dico quod neutrum est cōcedendum propriæ loquendo, nō primum, quia illud pro priæ est præter alterum, quo nō est ipsum, nec ipsum est aliquid eius, sicut diximus, quod in substâlia composita, præter materiam datur forma, qm materia nō est forma, nec forma est aliquid materiæ. Cōstat autem, quod licet totum nō sit aliqua pars, tamen pars est aliquid totius, & ideo non potest propriæ dici esse aliquid præter partes, nō secundum, quia il-

Quæst. lauel.

A lud

SEPTIMI METAPHYSICÆ

Iudiciorum addit super alterum, quod includit ipsum; deinde dicit aliquid sui supra illud, sicut homo albus addit supra hominem. Sed ut dictum est. Totum quod est ex his non addit aliquid quod sit sui, supra omnes partes, quia non partem, non passionem, non unionem, ergo &c. Et si quereras quid ergo dicit totum, per quod non sit suæ partes simul sumptæ. Dico, quod dicit naturam sui ipsius, quæ non est partes, sed ex partibus, facta hac declaratione resolutiva ponitur hæc conclusio. Totum compositum ex partibus sive integralibus sive essentialibus, quod est unum per se (de hoc enim toto hic propriæ querimus,) non est suæ partes simul sumptæ. Probatur primo sic, si huiusmodi totum est suæ partes, ergo non differunt à toto universalis, quod est manifeste falsum, quoniam partes totius universalis non sunt integrales nec essentiales, sunt autem subiectivæ, ergo totum integrale & essentialie differunt à toto universalis. Consequentia autem sic probatur. Totum universalis est suæ partes, & non est ex partibus, non enim genus componitur ex speciebus. Totum autem integrale & essentialie sunt ex partibus, quoniam vere componuntur ex partibus, ergo si totum integrale & essentialie sunt suæ partes, non differunt à toto universalis.

Secundo, si hinc totum est suæ partes simul sumptæ, non est unum simpliciter, sed tamen inquit, ut aceruum lapidum, quod est manifeste falsum, probatur consequentia. Quod est plura non est unum simpliciter, licet enim unum simpliciter possit esse ex pluribus, non tamen plura. Sed tamen te omne totum integrale & essentialie est plura, quia est suæ partes, quæ universaliter & non unice sunt plura, ergo &c.

Tertio, sequitur quod non poterit assignari terminus per se generationis substantialis nec corruptionis, nam apud philosophum materia non per se generatur, cum sit ingenita nec forma, sed tantum per accidentes. sed ad generationem compositi, ut docuit philosophus in hoc 7. lib. in tex. 26. nec unitio, sive compositione, sive aggregatio partium potest esse terminus, cum dicant respectum. Si ergo non datur tertia entitas consurgens ex partibus unitis, non poterit assignari terminus per se generationis substantialis. Idem patet recte intelligenti ex parte corruptionis, quare &c.

Quan

Quantum ad viam Cōment.aduerte , q̄ licet Comment.
videatur clare tenere partem negatiuam, vt patet in 1.physic.
commento 17.vbi inquit,totum est aggregatio partium , &
in 4.physic.cōmento 43.Totum nihil aliud est quam partes
eius,tñ commentistē nō concordent,qm̄ aliqui ex eis vt Bur-
leus in 1.physic.post expōnem tex. 17.cenet , q̄ distinguitur,
aliqui vero vt Iandun.in primo physic.queſt.10.cenet, qud̄
non distinguitur,aliqui tenent veraque viam,vt Petrus Pom-
pon.& Paulus Song.in 7.metaph.q.vlta. Tamen quia cō-
muniter via negatiua attribuitur Comment.ideo volo.prin-
cipales rationes solitas induci pro hac opinione formare
& soluere.

Aduerte igitur,q̄ principales rōnes suæ sunt iste si totum
distinguitur à partibus insimul sumptis, includit aliqd,vltra
partes,vel dicit aliquid pr̄ter partes,vel addit aliquid supra
partes . Non.n.est imaginabile duo distingui abinuicē,nisi
vnus includat aliqd q̄ nō includit aliud,vel addat sup̄ aliud,
vel dicat aliquid pr̄ter aliud. Sed nō potest assignari quid in-
cludat totum vltra partes, nisi aut vnionem quæ est relatio
& subsequitur totum cōstitutum,nec quid dicat pr̄ter par-
tes,nec quid addat,nisi ipsam vnionē, quæ vt dictum est sub-
sequitur, ex consequenti non est de ratione formalí totius ,
cum relatio non sit de ratione formalí rei absolutæ.

Ad hoc iam patet respōlio,per declarationem positam in
queſtione,& negandæ sunt omnes consequētiaz: & dicendū,
q̄ totum ideo distinguitur à partibus , quia ex natura sua est
alia entitas ab entitate partium,est.n.tertia entitas resultans
ex partibus,partes autem non resultant ex partibus.

Pr̄terea arguitur argumento recitato à Comment.in 1.
physic.commento 17. Hæc pars est aliud à toto, & hæc,&
hæc,& sic de singulis . ergo omnes sunt aliud à toto . Valet
consequentia à singularibus sufficienter numerat is ad vniuer-
salem . Quod autem consequens sit falsum patet, quia si o-
mnes sunt aliud à toto , ergo totum est aliud seipso: quoniā
totum est congregatio partium.

Huic respondens Cōment.dicit, q̄ peccat per fallaciā cō-
positionis,& diuisionis, eo q̄, & si omnes ptes simūl sumptæ
sunt idem cum toto,non tñ diuisim sumptæ . Et ideo cum

A ij argui

SEPTIMI METAPHYSICÆ.

arguitur. Hæc, & hæc, & hæc, & sic de singulis est aliud à toto, ergo omnes sunt aliud à toto, negatur pñia, quia sit transitus a diuisim ad cōiunctim, vel à distributiua ad collectiuam.

Sed Thomistæ aliter rident, quod oēs partes tam diuisim quam coniunctim sumptæ, sunt aliud à toto, & cum interfertur, ergo totum est aliud à seipso, negatur pñia, & qñ probatur, quoniam totum non est aliud quam congregatio partium. Hoc negatur in via nostra. Nam totum apud nos, est quid resultans ex congregatione partium, & dicit tertiam entitatem. Ideo hoc argumentum apud nos habet paruam apparentiam, licet commentistæ ipsum magnificant.

Præterea, arguitur per philosophum in 2. de anima, tex. 10. vbi inquit, & sicut oculus est pupilla, et visus, & ibi anima, & corpus animal, si ergo hæc est vera, animal est corpus, & anima, cum animal sit totum, & ille partes essentiales, ergo totum est suæ partes.

Ad hoc respondeatur, q̄ licet philosophus utatur prædicatione in recto, tamen debet intelligi eius veritas prædicatio ne in obliquo, vt sic exponatur. Sicut oculus componitur ex pupilla, & visu, sic animal ex corpore, & anima. Sic exponit B.Th. & Comment. in commento 10. innuit idem. Inquit. n. sicut hoc nomen oculus dicitur de illo membro, quod est cōpositum, & de virtute visibili, quæ est in eo, sic animal dicitur de corpore, & anima. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum octauum.

IN octavo lib. in quo philosophus pertractat de substantia composita, modo reali, & de partibus eius, quæ sunt materia, & forma, resoluenda sunt dubia infra notata. Sed aduerte, quod multas quæstiones formabimus de materia, & forma, ad plenam notitiam metas physicalem de eis habendam, quæ non sunt expresse fundate in textu philosophi, ideo singulis non præponetur extus.

textus. Cum autem expedita fuerit hac consideratio,
pertract. quæstiones textuales huius 8. lib. Hunc vero
ordinem seruare volumus, ne confundantur quæsta.

Agentes igitur primi de materia. Primo, confide-
rabimus si est separabilis à forma secundum esse, & se-
cundum cognitionem.

- 1 Si materia potest esse actu, & cognosci, sive forma.
- 2 Si materia prius recipit quantitatem, vel habet eam inseparabili-
liter, antequam recipias qualitates, ut dispositiones ad formam
substantialem.
- 3 Si aliqua qualitas que sit dispositio ad formam introducenda
precedit formam ita quod non corruptitur in aduentu forma.
- 4 Si materia potest simul informari pluribus formis substantia-
libus.
- 5 Si forma est separabilis à materia secundum esse vel secundum
conceptum.
- 6 Si intensio, & remissio ita conuenit forme accidentalis, quod respon-
gnat substantiali.
- 7 Si ex materia, & forma sit unum per se, & proper quid, & an
immediate.
- 8 Si nomen speciei significat solam formam, & dico quod non si
prius significat formam, quam compositum.
- 9 Si numerus habet esse reale extra intellectum, & si est unum per
se, & entitas distincta à numeratio.
- 10 Si ultima unitas est forma numeri.
- 11 Si numerus quantitatuum inuenitur solum in rebus materiali-
bus, an etiam in abstractis.
- 12 Si materia que est pars compoſiti est in celo.
- 13 Si materia celi, & horum inferiorum sunt eiusdem rationis.
- 14 Si forma celi vivetur materia horum inferiorum, virum quo-
rum esset incorruptibile.
- 15 Si materia omnium corporum caelestium est eiusdem rationis,
sicut materia omnium inferiorum.
- 16 Si accidentia componuntur ex materia, & forma.
- 17 Si mater concurrens activa ad generationem.

Q V A E S T I O P R I M A.

Si materia potest esse actu & cognosci sine forma.

N H A C q. inuenio tres opiniones famosas. Prima est, B. Th. Secunda, Scoti & Ant. And. Tertia, Gregorij. Prima est, mere negativa. Secunda, & Tertia, sunt affirmatiue: & quoniam intendo sustinere primam; sic procedendum est.

Actus tripliciter sumit. Primo, actus formalis: & est idem quod esse datum à forma. Secundo, actus existentiae, & est ipsum existere signatum per ly eft in propositione de 2. adiacente. Tertio, actus entitatis, de quo quid sit diceat infra. Quantum ad esse actu in primo sensu, omnes concordare quod materia non est, nec potest esse sine forma, sed pura potentia, ut patet per philosophum in hoc s. lib. in sex. 3. Materiam dico, quæ nō hoc aliquid ens actu, potestate autem est hoc aliquid, immo est contradiccio ponere oppositum. Nā esse actu primo modo per te, & non esset actu, quia esse actu primo modo, est tantum à forma; & per te in casu, est sine omni forma, ergo nō esset actu primo modo, & ideo in hoc sensu loquens Comment. in lib. de substantia orbis dixit, materia nunquam denudatur ab omnibus formis, sed semper stat sub aliqua. Quantum ad esse actu in secundo sensu contendant in negativa B. Th. & Scotus: quoniam omnem existentiam materie tenent esse à forma; Greg. autem tenet partem affirmatiue, quoniam distinguit inter existentiam & existentiam formalem, verum quia hanc suam imaginationem posuimus in lib. 7. in q. 5. & soluimus rationes eius, ideo non est hic repetenda.

Quantum ad esse actu tertio modo, discordat B. Th. res parte in neg. à Scoto tenente partem affirm. nam considerans B. Th. q. secundum philosophum & Comment. esse actu in naturalibus non est nisi à forma, ideo non concederet positionem Gregorij, nec Scoti.

Restat ergo ut videamus quid veritatis habet opinio Scotti,

ti, & in quo differt ab opinione nostra. Pro notitia ergo huius, declarabitur opinio Scotti, de potentia obiectiva & subiectiva, de actu obiectivo & formalis, deinde videbitur differentia inter opinionem suam & nostram.

Tu igitur aduerte, ex his quæ dicit Ant. And. in 7. lib. in q. 6. apud Scotum, potentia obiectiva est omne illud quod nondum est, potest tamen ab aliqua potentia productiva posse in esse, ut rana generanda est in potentia obiectiva cœli, & rosa generanda est in potentia obiectiva radicis. Et breuiter obiectum cuiuscunque potentiae productivæ, antequam producatur est in potentia obiectiva. Huic potentiae correspondet actus obiectivus, & est illa met res, quæ erat in potentia obiectiva. Nam postquam producta est dicitur esse in actu obiectivo, quia quod poterat produci & habere esse, productum est, & habet esse extra causam suam productivam. Dicitur etiam actus entitatius, quia postquam in producta res est, iam est extra nihil, ex consequenti est in genere entium. Potentia autem subiectiva est omne illud, per quod aliquid recipitur in altero, ut in subiecto. & sic quidquid est receptivum formæ, siue substantialis, siue accidentalis, dicitur esse in potentia subiectiva, vnde quia substantia recipit colorem mediante superficie, dicitur esse in potentia subiectiva. Huic potentiae correspondet actus formalis, qui est ipsa forma, siue substantialis siue accidentalis, recepta vel receptibilis in aliquo mediante potentia subiectiva, stante hac declaratione intendit Stotus, quod materia præcisæ sumptæ, & denudata ab omni forma, quæ ante sui productionem ab agente primo erat in potentia obiectiva, post sui productionem est in actu obiectivo siue entitatiuo, eo quod post sui productionem est extra nihil, & extra causam suam productivam, & iam est in genere entium. Non tamen est, nec potest esse in actu formalis, nisi ut sit sub aliqua forma, quoniam actum formalem recipit à forma, sicut substantia corporea non potest esse actu alba nisi sub sit albedini. Si igitur ponat materia sine omni forma, erit quod in actu entitatiuo & in potentia subiectiva, sed non in actu formalis. Hæc fuit imaginatio Scotti, quæ tota fundatur super potentiam obiectivam, qua reprobata totum fundamentum Scotti ruet, & quoniam in lib. 9. disputabimus, si apud philosophum &

A iiiij Com

OCTAVI METAPHYSICÆ

Comment. admittenda sic huiusmodi potentia, ideo sustine
isque ad librum 9. ne iterum repetamus idem.

Pro nunc sufficiet tibi, si declarauimus dñiam inter viam
Scoti & nostram. Aduerte igitur, q̄ quo ad sensum parvam
inuenimus differentiam, sive repugnantiam, nam Scotistæ te-
nent triplicem potentiam, scilicet actiuam, & passiuam quā
vocant subiectiuam, & obiectiuam, & Thomistæ tenent simi-
liter tres, scilicet passiuam, & actiuam ex parte agentis, qua. s.
agens pōt aliquid producere, vel ex parte producibilis, qua. s.
producibile potest ab agente produci, nam alio modo rosa
gnanda in verz̄ est in potentia actiuua agētis naturalis, & alio
modo intelligētia producibilis ab agēte primo, sic.n. rosa est
in potentia agentis naturalis, q̄ sibi correspōdet passiuua. s. po-
tentia materiæ, qua potest recipere formam rosæ, intelligentia
autem est in mera potentia actiuua primi agentis, qm̄ ei non
correspōdet potentia materiæ ex qua p̄ducatur, vnde in via
nostra d̄ rosa generanda esse in potentia passiuua materiæ, &
in potentia actiuua agentis, intelligentia autem est tm̄ in po-
tentia actiuua agentis, ideo autem aliquid est in potentia actiuua
agentis, quia est obiectum producibile ab eo, ex quo pa-
ter, quod illud quod Scot. dicit esse in potentia obiectiuua, nos
dicimus esse in potentia actiuua agentis. Quod etiam patet
per cōditiones quas attribuit Scot. potentia obiectiuæ, sic.n.
verificatur de potentia actiuua, sicut de potentia obiectiuua, sunt
autem istæ, primo per potentiam obiectiuam res ponitur pos-
se esse, licet non sit, idem verificatur de potentia actiuua agētis.
Quod enim est in potentia actiuua agētis, licet non sit produ-
cendum potest tamen produci, secundo, potentia obiectiuua non
est vna plurium, alia est enim potentia qua rosa est producibi-
lis, & alia qua homo, & alia qua leo, &c. Idem secundum nos
attribuitur potentia actiuæ proximæ, qm̄ distincti effectus
sunt à distinctis agentibus, qui agunt distinctis potentiaj acti-
uis. Dico autem proximæ, quoniam non inconuenit ab vna
potentia actiuua superioris, & remoti agentis, vt ab vna poten-
tia solis, plures effectus in his inferioribus produci. Cum er-
go ea quæ attribuit Scot. potentia obiectiuæ, possint salua-
ri per potentiam actiuam, qua res producibilis est ab agēte,
non est necesse ponere huiusmodi potentiam, vnde via no-
stra

Itra vt magis declarabitur in lib. 9. est consona philosophiz
Arist. & Comment.

Quantum ad secundam partem quæstionis. s. vtrum sit co-
gnoscibilis, sine forma .i. vtrum possit cōcipi, sine hoc quod
apprehendatur forma aduerte, q̄ tota difficultas p̄det ex pr̄
cedentibus, nam qui tenet materiam esse in actu, sine forma,
vt Scot. & Greg. tenent ex p̄nti eam esse cognoscibilem, sine
forma, eo quod ens actu potest mouere intellectum ad sui
cognitionem. Qui vero tenent eam nullo modo esse actu,
dicunt eam nō cognoscibile, nisi per respectum ad formam.
Et quia Thomistæ negant omnem actum à materia, ideo ne-
gant eam esse cognoscibilem nisi per formam, & pro hac cō-
clusione sic arguitur. Quocunque conceptu cōcipiatur ma-
teria, nō erit proprius materiae, nisi cōcipiatur, vt potentia,
vbiique enim philosophus, & Comment. dicūt esse potētiā.
Sed potentia nō potest cōcipi nec apprehendi nisi in ordine
ad actu, respiciat actum, vt videbitur in lib. 9. Actus au-
tem est ipsa forma, ergo est impossibile cognosce-
re materiam nisi per formam. Quod confirmatur per Com-
ment. in 1. phys. commento 69. Sic enim, inquit. Materia quę
est subiecta substātia, nō potest intelligi per se, cum non sit
aliquid in actu h̄ns quidditatē, sed intelligitur ēm compa-
rationem, p. p. latentiam suę substātia, & ideo cum volue-
rimus dare substātiā eius, dicemus ipsam esse id, cuius pro-
portio ad substātiā est sicut prop̄tio cupri ad idolum.
Quō aut̄ intellectus veniat in cognitionem materiae, iam de-
clarauimus in epit. nostro in 8. lib. metaph. & Cōmēt. in de-
substātia orbis in cap. 1. idem pertract. & eius sentētia stat in
hoc. Transmūratio in substātia fecit cognoscere materiam
primam, sicut trāsmutatio secundū locum, fecit scire mate-
riam localem, vnde per abiectionem, & receptionem forma-
rum substātialium, deuenimus in notitiam eius, nam eo-
gnouimus, quod oportet aliquid subiecti in transmutatione,
& permanere, & contrarijs subesse successivę, ex p̄dictis igr̄
patet, q̄ materia non potest esse nec cognosci, sine forma.

Postremo aduerte, aliqua argumenta apparentia quibus
arguitur quod possit esse sine forma.

Primo, sic vnumquodque potest separari ab eo quod non
est

OCTAVI METAPHYSICÆ

est sibi essentiale, nec proprium, qm ex 1. poster. quæ sunt pri
mi, & secundi modi per se, sunt inseparabilia, sed nulla forma
est essentialis nec propria materiæ, cum ex sui natura sit indif
ferens ad oem formam, nec aliq sibi ex natura determinet,
ergo potest separari, & per cōsequens esse actu sine forma.

Ad hoc dñ, q̄ licet nulla forma signata sit essentialis, & p
pria materiæ, & p q̄ns possit esse sine hac, & illa, & c.
non tñ sine omni, & sic arguere, est arguere à diuisim ad con
iunctim, q̄ non tenet in hoc pposito. vnde dico, q̄ licet non
sit essentialis, & proprium materiæ, esse sub aliqua una forma
signata, est tñ proprium materiæ esse semper sub aliqua, ita
q̄ ut dicit Cōment. in lib. de substantia orbis, nunq denuda
tur ab omnibus formis simul, sed semper stat sub aliqua.

Secundo, quod accidit materiæ est separabile ab ea per
diffinitionem accidentis, sed forma accidit materiæ cum nō
sit de essentia materiæ, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod maior est falsa, nam & risibilitas ac
cidit homini, & tamen non potest esse sine ea, potest etiam
negari minor, quia licet forma sit extra essentiam materiæ,
tamen quo ad esse pendet à forma.

Tertio, si omnis forma separaretur à materia, aut mate
ria remaneret, aut non, si sic, habetur intentum, quoniam es
set sine omni forma, si non, ergo corrumperetur, quod est
contra philosophum, qui ponit eam ingenitam, & incorru
ptibilem in 1. phys. tex. 82.

Ad hoc dñ, quod si poneretur antecedens, materia non re
maneret, aliter sequeretur contradictio, vt dictum est supra,
& cum dñ, quod hoc est contra philosophum ponentem ma
teriam ingenitam, & incorruptibilem. Respondetur, quod
philosophus intendit materiam ingenitam, & incorruptibi
lem considerata natura sua, cum hoc tñ stat, quod posito an
tecedente impossibili, sequatur q̄ns impossibile, vt stat sub
illo antecedente, sicut licet ponatur cœlum incorruptibile
hæc, tamen conditionalis est vera, si cœlum esset aelerabile,
esser corruptibile. Sic in proposito. Si materia denudatur
omni forma, desinit esse, verum quia est impossibile vt denu
detur omni forma, sic est impossibile vt desinat esse. Hæc
de præsenti quæsto dicta sint.

Quæstio

¶ Quæstio 2. Si materia prius recipit quantitatem, vel habet eam inseparabiliter, antequam recipiat qualitates ut dispositiones ad formam substantialem.

C I R C A hanc q. aduerte, qd difficilis est propter solennes defensores Cōment. inter quos est Greg. in 2. dist. 12. q. 2. art. 1. vbi ponit tres conclusiones. Prima, quantitas materie dum rarefit aut condensatur non corruptitur. Secunda, cum aliqua res corruptitur, quantitas nō corruptitur. Tertia, qn aliqua res augetur, nulla quantitas noua acquiritur, nec p̄cedens augetur. Prima conclusio nō contrariatur doctrinæ B. Th. vt sustinebimus infra, quando queremus, vtrū quantitas possit intendi, & remitti, aliz dux sunt contra B. Th. ideo omnes rationes Gregorij soluendæ sunt quibus coactur defensare viam Cōment. Tu igitur vt defendas viam B. Th. sic procedendum est. Primo, declaranda est via Cōment. cum fundamentis suis. Secundo, ponetur conclusio Thomistica contra Cōment. & probabitur rationibus B. Thom. Tertio, recitabuntur rationes Gregorij in favorem Commentatoris, & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, qd ut ponit Greg. in 2. sent. dist. 12. q. 2. opinio Cōment. fuit, & multorum sequentium eius, qd licet nulla forma sit inseparabilis à materia, nec aliqua qualitas, quoniam modo est sub una forma, modo sub alia, idem dico de qualitate, tamen quantitas materię sibi coæue inseparabiliter adhæret, ita qd in materia nunquam quantitas quantitati succedit, & hæc videtur expressa intentio Cōment. in lib. de substantia orbis cap. 1. qui inquit. Materia prima nunquam denudatur à dimensionibus interminatis. Item inquit. Dimensiones simplices, quæ appellantur corpus simplex, non denudantur à prima materia, fundamentum autem Cōmentat. fuit, vt patet in eodem libro, quia credidit qd si in corruptione rei corruptitur quantitas, qd corpus generandum fieret ex non corpore, & dimensio ex non dimensione, & materia A, remaneret in diuisa, & in distincta quantitatibus à materia B. Item non possunt imaginari Cōmentistæ, à quo possit corrupti quantitas lapidis dum corruptitur lapis, quoniam vel corruptitur à suo contrario. & hoc non, quia quan-

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

quantitati nihil est contrarium, vel concomitanter, puta quæ corruptitur forma lapidis, ex consequenti corruptatur quætitas, & hoc non est necesse, quia licet non possit introduci alia forma in materia, nisi præcedenti remota, tamen quantitas non obest quin alia forma introducatur, immo confort, ut recipiatur forma in materia à distineta à quacunque alia materia, sicut quando generatur ignis ex aëre non est necesse qualitatem simbolicam corrupti ex 1. de generatione. Hæc est sententia Commentat. & sequentium eum, inter quos præcius est Greg. vbi supra, cuius principiores rationes adducemus, & soluemus infra.

Quantum ad secundum aduerte, quod mens B. Th. est in generatione substanciali formam recipi immediate in materia, ita quod nulla quantitas nec qualitas rei generadæ præcedit formam substancialem, quoniam subiectum formæ substancialis est ens in pura potètia, quale est materia prima, similiter in corruptione substanciali, ad corruptionem formæ corrupti omnia accidentia, inter quæ est quætitas, quoniam cuiuscunque accidentis est in via peripatetici subiectum est ens actu, remota autem forma substantiali, non remanet ens actu, quoniam sola dat esse actionem simpliciter ipsi materiæ, & ideo corrupta, siue separata à materia forma substantiali, desinunt esse omnia eius accidentia. Ex hac doctrina B. Th. ponitur conclusio contra Comment. nulla quætitas est coœua, & inseparabiliter inherens materiæ. Sed cum res genatur, noua quantitas recipitur in materia, & præcedens corruptitur, & hanc quidem conclusionem conabimur probare ex fundamētis Arist. & primo sic, si quætitas immediate inheret materiæ, ergo accidentis ad quod est motus pro subiecto habet ens in potètia, & non ens in actu, quod est falsum secundum doctrinam philosophi. Consequenter nota, falsitas consequentis declaratur. Nam philosophus in s. phys. in tex. 8. ponens dñiam inter mutationem substancialis, & motum assignat pro dñia, quoniam illa est ex non subiecto in subiectum, vel econuerso, & per non subiectum intendit non ens actu, ens autem in potètia. Motus autem est ex subiecto in subiectum, & per subiectum intendit ens actu. Cum igit̄ motus, & terminus motus non distinguantur realiter, necesse est si subiectum motus est ens actu, & subiectum termini

nimotus esse ens actu. Constat autem ad quantitatem esse motum, ergo quantitati repugnat pro subiecto, habere ens in potentia, quale est materia prima, sicut formæ substantiali repugnat apud philosophum habere pro subiecto ens actu.

Secundo sic. Cum qualitas sit accidens, & forma substantialis sit subiecta ergo quantitas est ens secundum quid, & forma substantialis est ens simpliciter secundum doctrinam Arist. in 7. metaph. tex. 3. & cum ex accidente, & subiecto fiat unum, & ens per accidentem ex 5. lib. metaph. cap. de ente, ergo ex quantitate, & materia sit unum, & ens per accidens. Tunc ultra si quantitas immediate inheret materia, ita quod præcedat formam substantialem, sequitur ens secundum quid præcedere ens simpliciter, & ens per accidens esse prius ente per se, quæ oia sunt manifestæ falsa, quoniam ens secundum quid non est ens nisi in ordine ad ens simpliciter, & oī per accidens supponit per se.

Tertio sequitur, quod potentia materiae intimius, & essentia lius respiciat accidens, quam formam substantialiem, & maiorem colligationem habeat ad accidens quam ad subiectum, quæ omnia sunt falsa. Consequentiā probatur, quod secundum hanc viam, materia respicit quantitatem inseparabiliter, formam autem substantialiem separabiliter, falsitas autem consequens, sic probatur, quoniam materia essentialius, & intimius respicit actum sui generis, quam actum alterius generis, maiorem enim affinitatem habet cum illo, quam cum isto. Sed forma substantialis est actus eiusdem generis cum materia, conueniunt enim in substantialia, quantitas autem cum sit accidens, est actus alterius generis, quia non conueniunt in generalissimo (ut patet) ergo &c.

Plures rationes ad hanc conclusionem adducere possem, quas et alii adducere consueuerunt. Sed has puto sufficere.

Quantum ad tertium aduerte, quod licet multæ fiant rationes à Gregorio, et alijs Commentistis in fauorem Coment. quas recitat, et soluit Capr. in 2. sent. dist. 18. q. 1. contra sextam conclusionem, tamen rationes super quas expresse fundauit se Coment. loquens contra Auic. sunt illæ quas et tetigimus in hac q. de clarantes mentem Comment. et eas intendimus soluere.

Prima est. Diversæ formæ substantialies recipiuntur in diversis, et distinctis partibus materiæ, sed non est assignare in mater

OCTAVI METAPHYSICÆ

materia distinctas partes, nisi per quantitatem, ergo necessaria est quantitatem præcedere formam substantialiem in materia, aliter quælibet forma substantialis totam materiam inservi formaret, ex consequenti in simul essent formæ contrarie, vel tota materia unicam formam haberet, ergo &c.

Quoniam hæc ratio videtur totum fundamentum Comment. & pro rei veritate est difficilis ad soluendum, ideo intendo declarare, quod optimæ seruatur distinctio in partibus materiae per quantitatem, ita quod non datur instans, in quo materia non sit quanta, dato quod omnis quantitas quæ erat in materia cum forma corrumpenda corrumpatur eodem instanti, in quo compositum corrumpitur, & dato quod quantitas non sit coæterna materiae, immo nec procedat formam substantialiem, ut ergo id manifestetur adduco declarationem Heruei in q. de pluralitate formarum, cuius resolutio stat in hoc, suppono quod in permanentibus ex parte corruptionis, quæ est rei definitio, non datur ultimum sui esse, sed primum sui non esse : ex parte vero generationis datur primum sui esse, sed non datur ultimum sui non esse, & hæc iam cognoscere potuisti in tractatu de primo, & ultimo instanti, suppono insuper, quod in eodem instanti, in quo definit esse substantialiter, ex consequenti, & per naturalem sequellam definit omnem esse accidentale eius, quoniam esse accidentis supponit esse substantialiter, sicut accidens supponit substantialiam, similiter in eodem instanti in quo incipit esse rei substantialiter, incipit & omne esse eius accidentale, naturaliter sequens esse substantialiter, sicut visibile rationale sequit. His suppositis dico, quod cum in aliqua parte materiae est introducenda forma substantialis, toto tempore præcedente instanti introductionis, materia est quanta quantitate quæ est cum forma abiicienda, in ultimo autem instanti illius temporis, quod est instantis introductionis, est quanta quantitate concomitante formam generandam. Nam in eodem met instanti, forma corrumpenda, & sua quantitas habet primum sui esse, forma vero generanda, & sua quantitas habet primum sui esse ex primo supposito. Cum igitur inter tempus, & instantis non detur tempus nec instantis medium, & idem instantis sit in quo materia definit esse quanta quantitate formæ corrumpendas per negationem presentis, & positionem

nōnem de p̄terito, & in eodem met instanti, materia incipie esse. quāta quantitate formæ gñandæ p positionem de pñti, & negationem de p̄terito, ex his ergo cōstat, q̄ ad seruadam distinctionē quantitatuum in partibus materiæ, non cogimur ponere quantitatē inseparabilem à materia, nec eādē remanere in genito, & corrupto. Ad argū ergo cōcessia, ppositione prima, & secūda, nego gñam, ad p̄bationem nego, q̄ aliquid eoꝝ sequatur, quia nō datur initans in quo materia non sit diuisa in partes quantitatias modo supra expoſito.

Sed hic solet fieri instantia dupliciter. Primo, quia cū substantia sit prior natura accidēt ex 7. metaph. tex. 4. ergo forma substantialis gñanda prior est natura in materia, q̄ quantitas sua. Quāero ergo in illo priori naturæ, si materia est quanta, vel non, si non, ergo non semper materia remanet diuisa, & sic non recipiet hanc formam in hac parte, & illam in illa, si sīc, contra, quia non quantitatæ formæ corruptæ, quoniam in illo instanti introductionis non est amplius, nec quantitate sequente formam gñandam: quoniam est prior natura sua quantitate: ergo si non ponis quantitatem inseparabilem à materia, non potes seruare indefectibiliter distinctionem quantitatuum in partibus materiæ.

Secundo sequitur ex hoc positione, quod duæ formæ disparatæ, & specificæ, & duæ quantitates eiusdem speciei, sint simul pro eodem instanti in materia, nam dicis, quod in eadem instanti forma p̄cedens, & quantitas sua corruptitur. Quod aut̄ corruptitur est, quia non est corruptio nisi entis existentis: & dicis quod in eodem instanti forma sequens, & quantitas sua gñantur, ergo in illo instanti sunt, quoniam secundum te in p̄manentibus in primo instanti gñationis datur primū sui esse. Hæc aut̄ sunt manifeste falla, ergo &c.

Ad primam dī, quod in illo priori naturæ, materia est diuisa, non tamen est quanta quantitate formæ corruptæ, nec quantitate formæ gñandæ, sed est diuisa quantitate extrinſeca ab hac materia, quæ scilicet est in alia materia ad hunc sensum. Hæc materia est indiuisa in se, & diuisa ab alia materia, quia illa habet quantitatem, quam non habet hæc materia, ita quod talis diuisio in illo priori erit p h̄c, & non habere, in instanti autem introductionis erit diuisio per habere in

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

in hoc sensu. Hæc materia in hoc instanti habet hanc quantitatem concomitantem hanc formam substantialem, & alia materia habet aliâ, ergo sunt diuisæ ab inuicem, & sunt quâq.

Ad secundam nego pñam, ad probationem cum dñ, quòd corruptitur est, dico, qđ hæc propositio propriæ verificatur, sumendo corruptionem pro alteratione prævia ad nō esse, si autem sumatur pro definitione rei in ultimo instanti terminante alterationem, sic est falsa, & sua opposita est vera. Sic enim exponitur. Res permanens corruptitur, ergo definit esse, ergo nunc non est, & ante hoc, nunc fuit, ergo &c. Patet ergo, quòd non sequitur duas formas disparatas, & duas quantitates esse simul pro eodem instanti in materia, fundatur enim in hoc falso. Rei permanentis corruptendæ datur ultimum sui esse.

Secunda ratio Cōment. fuit, quia si quantitas, & dimensiones non præcedunt in materia formam substantialem, puta formam ignis, qui est substantia corporea, fieret corpus ex non corpore, & dimensio ex non dimensione, fieret enim ignis secundum te, ex materia non quanta, & forma non quâta, hoc autem est inconueniens, ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, negatur consequentia, quoniam ut patet ex dictis, quando generatur ignis, in nullo instanti, materia est sine quantitate. Secundo, dico, quòd nō est inconueniens corpus fieri ex non corpore in actu, corpus autem in potentia sicut calidum in actu, fit ex calido non in actu, sed in potentia, in proposito dico, quòd non inconuenit, corpus, puta lapis fieri ex materia, quæ non est corpus actu, sed corpus in potentia, in quantum est receptiva formæ corporeitatis, et quantitatis, eadem enim potentia materiæ est primo, ad formam substantialem, secundario est ad formam accidentalem, scilicet ad quantitatem, & qualitatem.

Vltra rationes Cōment. adhuc sunt duæ rationes tracte ex doctrina B. Th. quibus videtur materiam esse immediatū subiectum quantitatis, & primo sic ēm B. Th. vbi cunque ponit sufficientiam prædicamentorum ut in 3. phys. & in 5. metaph. in cap. de ente, quantitas consequitur materiam, & qualitas formam, si consequitur materiam, ergo non concomitantur formam in gñone rei, sed præcedit eam in materia. Præ-

terea supposito q̄ in homine non sit alia forma distincta ab anima intellectua , quæritur aut quantitas consequitur animam intellectuam,& hoc non , quia fieret extensa & quanta per accidens, ex consequenti esset corruptibilis, aut consequitur cōpositum : & hoc non, quia quod consequitur aliud posterius est eo, quantitas autem non est posterior homine, cū de rōne hominis sit esse corpoream substantiam, ergo consequitur solam materiam, ex consequenti præcedit formam.

Ad hoc dicitur, q̄ consequitur solam materiam . sed negatur illa consequentia, ergo præcedit formam, nam non cōsequitur materiam ut suum subiectū, sed ut rationem receptivam, vnde aduerte s̄m doctrinam Heruei in 2. quolibet q. 10. esse subiectum quantitatis, est habere quantitatem sibi inhærentem qua sit quantum primo & per se, & ut quod, & sic subiectum quantitatis est corpus , quod est substantia corporea, esse rationem susceptiuam quantitatis est esse illud, quo quantum est quantum subiectuæ . & hoc est materia , quoniam remota materia non posset assignari, saltem in substantijs in fierioribus principium essentialiæ quo substantia composita sit subiectum quantitatis, & præcipue in homine, aliter, ut argumentum probat, si in eo principium & ratio recipiendi quantitatē esset anima intellectua, esset quanta per accidens, ex consequenti educta de potentia materiæ .

Secundo sic B. Th. in 4. lib. contra gentes cap. 81. tenet expresse, q̄ remanet materia sub eisdem dimensionib⁹ us in mortuo & in viuō . Dicit. n. sic nullū principiorum essentialium hominis per mortem omnino cedit in nihilum, nam anima rationalis manet post mortem, materia etiā quæ tali formæ fuit subiecta, manet sub eiusdem dimensionibus, ex quibus habebat ut esset materia individualis, hæc ille, ex quibus patet, q̄ concedit quantitatem immediate inhærente materiæ, Nec potest responderi: ut aliqui Thomistæ r̄ident, q̄ licet B. Th. in primis operibus suis, ut in sententijs sic tenuerit, tñ melius considerans in ultimis operibus, ut in prima parte, tenuit op̄ positum, & standum est ultimæ determinationi suæ.

Hoc inquam non valet , quoniam summa contra gentes computatur inter ultima & præcipua opera sua, & tenetur p̄ testamento suo,

Quæst. Iau.

B

Alij

O C T A V I · M E T A P H Y S I C Æ

Alij dicunt, q̄ in illo loco tenet cum Cōment. non q̄ s̄c sentiat, sed quia scribit contra gentes negantes resurrectionem, voluit uti concessis ab eis ad declarandum resurrectionem esse possibilem. Sed nec id videtur valere, qm̄ in eodem cap. soluens eandem rationem inductam postquam distinxit de duplice corporeitate, loquēs de corporeitate quæ non est aliud quām tres dimensiones, dicit sic, & si hæc corporeitates in nihilum reddit corpore humano corrupto, tñ idem homo resurget quia corporeitas primo modo dicta i.e. quæ est forma substantialis, & idem est cum anima intellectua manet, hæc illæ. Et aduerte quòd ly, & si, non stat conditionaliter, sed pro quamvis vt paret, qm̄ subinfert, tñ idem ho &c. Quare videtur in eodem eontextu sibi contradicere.

Ad hoc igitur dico, q̄ s̄uit intentio B. Th. easdem dimensiones non remanere actu, cum hoc tñ stat, q̄ non omnino redant in nihilum, qm̄ stant in materia vt in radice. Nam ex eo quòd remanet forma corporeitatis vñibilis materiæ, stat potentialiter, & radicaliter dimensiones in materia, vnde qn̄ B. Th. dixit, quòd materia etiam quæ tali formæ subiecta s̄uit, manet sub eisdem dimensionibus, intelligendum est nō actu, sed radicaliter, sicut vegetatiuum remanet radicaliter in anima separata. Hæc pro præsenti quæstio dicta sint.

Q̄uestio 3. Si aliqua qualitas quæ sit dispositio ad formam introducendam, præcedit formam ita quòd non corrumpatur in aduentu formæ.

P O S T Q V A M quæsiuimus quòd materia se habeat ad quantitatem, nunc quæritur quòd se habeat ad qualitates disponentes materiam ad formam recipiendam, & quæritur a recipiantur immedieate in materia, & manent in aduentu formæ. Aduerte igitur, q̄ hæc quæstio trahit difficultatem, ex eo q̄ necesse est materiam disponi ante aduentum forme, quoniam actus recipitur in paciente disposito, & si in aduentu formæ dispositiones corrumpuntur, ita quòd remaneat materia frida, videtur esse indisposita sicut ante, ex quo nullæ dispositiones remanent. Hoc est præcipuum fundamentum tenentium oppositum. Sed hæc non te moueat, verum ut verus Thomista sic procedes. Primo, pones conclusionem

pro

Pro parte negativa. Secundo, declarabis quomodo stat materia disposita. posita quod omnes dispositiones corruptantur in aduentu formæ. Tertio, solues quædam, quæ insurgent contra determinationem tiendam.

Quantum ad primum, ponitur hæc conclusio, nulla qualitas dispositiva præcedit formam in materia, ita quod remaneat in aduentu formæ. Pro notitia huius aduerte, qd cum ex aliquo debet generari aliquid, puta ex ligno ignis, necesse est materiam statim sub forma ligni, disponi per agens calidum. cum introductione caliditatis, & siccitatis ad formam ignis, & cum tanta siccitas, & caliditas receptæ fuerint in ligno, qd cum eis in quinto gradu, nō stat forma ligni, sed sunt pro forma ignis, corruptitur lignum, remouetur forma ligni à materia, & cōmitemanter corruptur caliditas, & siccitas introductæ pro expulsione formæ ligni, & p receptione formæ ignis, & eo instanti quo obiicitur forma ligni cum omnibus dispositionibus, introducitur forma ignis in materia nuda, qd est in mera potentia, & accipit esse actu à forma substantiali introducta, & non ab aliquo accidente prævio. Hanc conclusionem sic declaratam probo tali ratione. Suppono primo, qd forma substantialis dat esse simpliciter, ita qd quam primum est recepta in materia verum est dicere; talis res est absolute, & simpliciter, forma autem accidentalis dat esse nō simpliciter, sed tale, pura calidum, siccum &c. Et rō huius suppositioni est, qm sicut substantia est ens simpliciter, & accidens est ens sūmum quid ex r. metaph. sic proportionaliter forma quæ est substātia, dat esse simpliciter, & forma quæ est accidens, dat esse sūmum quid, suppono secundo, qd in accidentalibus propositio de tertio adiacētē supponit veritatem propositionis de secundo adiacente. Nam hæc ideo est vera, homo est albus, qd homo est, ita qd esse album supponit esse substātiale hominis. Ex his arguitur sic, si accidētia dispositiva præcedunt formam introducendam in materia, & remanent, dant esse actu ipsi materiali, omnis. n. forma dat esse ei in quo recipitur, & tunc quero, aut dant esse actu materiali simpliciter, vel sūmum quid, non simpliciter, qm ex primo supposito hoc conuenit formæ substantiali, cum sit substantia quæ est ens simpliciter, nō sūmum quid, qm ex secundo supposito esse accidentem.

B ij tale,

OCTAVI METAPHYSICÆ

tales, quod est esse sicut quid, supponit esse simpliciter cuius si-
gnum est, quod in accidentalibus propositio de tertio adiacente
supponit propositionem de secundo, ergo si materia debet
esse calida vel sicca &c. necesse est ut prius sit sub forma subtili-
tatis, per quam primo trahitur extra potentialitatem, & sit
actu simpliciter. Impossibile est ergo in aduentu formæ præ-
supponi aliquas dispositiones, quæ non corrumpantur, & hæc
est vera via peripatet. Considerant. n. quod materia quodam
ordine respicit formas, statim apparet rationabile, quod susci-
piat prius eam, per quam sit actu simpliciter, quam eam per
quam sit actu secundum quid.

Quantum ad secundum aduerte, quod si ille dispositiones non
non causarentur, quandiu res corrumpenda alteratur, & ma-
teria disponitur ad remotionem formæ quam habet, & ad re-
ceptionem formæ quam non habet. Et si consimiles dispo-
sitiones non concomitantur formam introducendam, qua-
les fuerint causare ante instans introductionis formæ. Ma-
teria vero remaneret indisposita, verum quia materia iam
fuit sub præcedentibus, & erit sub consumilibus concomita-
tibus ex tali ordine ad præcedentes, & ad subsequentes, rema-
net sufficenter disposita, quoniam est ac si eas haberet, consi-
derato quod de facto haberet, si non deficeret subiectum suscep-
tiuum, quod ut dictum est debet esse ens actu, & quoniam
remota forma corrumpenda non remanet materia actu, sed
sit actu per formam generandam, hinc est quod non remanent
actu dispositiones præcedentes. Cum hoc tamen stat ut di-
ctum est, quod materia remanet disposita, & designata ad tales
formam, pro cuius receptione præcesserunt dispositiones..
Et si dicas, ergo si corrumpuntur in instanti introductionis,
vane fuerint introductæ pro receptione formæ generandæ,
nego consequiam, quoniam sic requirit ordo corruptio-
nis & generationis naturalis, & si dicas si materia remanet
disposita ex ordine ad dispositiones præcedentes, vane con-
comitantur consimiles formam generatam, nego conse-
quiam, quoniam consimiles concomitantur non pro introdu-
ctione, sed pro conseruacione formæ in materia.

Quantum ad tertium aduerto, quod contra determinationem
factam, videtur esse philosophus in p. de generatione in text.

sq. vbi assignans rationem facilioris transmutationis inter elementa simbolica dicit, quia facilius est vnum quam multa transmutare, vbi Comment, inquit, ignis fit aer corrupta siccitate tantum, & remanete calidate, ergo & philosophus non corrumputur omnia accidentia in aduentu forme, sed quædam remanent, quæ prius fuerunt in re corrupta, illa scilicet quæ faciunt pro forma generanda.

Pro solutione huius dubij aduerte, qd qui sequuntur Comment. vt Marsilius in 2. de generatione, q. 10. & Albertus Saxo. in q. 8. tenent qd qualitas simbolica remanet eadem numero in generato & corrupto. quia extimant non aliter posse saluari faciliorum transitum inter elementa simbolica. Nam si veraque qualitas corrumpitur, vt in elemento non simbolico, non videtur ratio facilioris transitus, cum tot corrumpantur in generatione elementi simbolici sicut non simbolici, & præterea. Quomodo salutabitur dictum philosophi dicentes: faciliter est vnum quam multa trasmutare.

Sed contra hanc viam est B. Th. & omnes qui teneant determinationem factam. Iste dicunt, qd qualitas simbolica corrumpitur sicut non simbolica, aliter eadem qualitas numero migraret de subiecto in subiectum, nam quando ex igne generat aer, si calidas non corrumpitur, sicut prius inerat igni, sic deinde inerit aeri, nec valet diceret (vt Marsilius in 2. de generatione q. 10.) qui tenet, qd qualitas simbolica est tatum in uno subiecto. i. in materia prima, quæ remanet eadem in elemento corrupto & in genito, duorum autem est tamen denominatio, sicut n. caliditas aeris denominabat aerem calidum antequam converteretur in ignem, sic eadem numero denominat ignem calidum generatum ex aere. Hæc inquam responsio non euadit argumentum quoniam caliditas sicut datum formaliter esse calidum aeri, ita si remanet eadem in igne genito ex aere dat igni formaliter esse calidum. Sed non potest dare sibi formaliter esse tale, nisi realiter insit illi, ergo non solum denominatio est duorum, sed formaliter & realiter, & sic migrat realiter de subiecto in subiectum, quod apud omnes est impossibile. Hæc est mens B. Th. in 2. de generatione in expositione tex. 25. contra quam instigator dupliciter. Primo, quia ut tacitum est si tot corrumpuntur sicut in elem-

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ
eo simblico, non poterit assignari ratio facilioris transitus.
Secundo, non poterit saluari dictum philosophi dicentis, facilius est vnum quam multa transmutare.

Ad primum inuenio duas responsones rationabiles, una est Egidij in 2. de generatione in expositione tex. 25. & intendit, quod licet tot corrumpantur, quot in non simblico, tamen est facilior transitus, quia in non simblico utraque qualitas corruptitur per se, & a suo contrario, in simblico autem una tamen per se, & a suo contrario, altera vero tamen per accidens, quia ad corruptionem sui subjecti, quoddam est ipsum compositum ex materia, & forma substantiali. Alia responso est B. Th. in eodem loco, & intendit, quod ideo est facilior transitus, licet utraque qualitas corrumpatur, quia qualitates non simbolicæ corrumpuntur cum resistentia, eo quod ut contrariae resistunt corruptilibus suis contrariis, & reagunt quantum potest, qualiter autem simbolica, sine aliqua resistentia, & reactione corrupti-
tur, non nam caliditas aeris corrumpendi resistit aut reagit in caliditatem ignis generandi, cum simile non agat in suum simile, nec ei resistat. Quia igitur in generatione simboli est resistentia solum per unam qualitatem, in non simblico autem per duas, ideo genitio huius facilior est, illius autem difficilior.

Sed contra hanc rationem instatur arguendo. Matheo ubi supra, in non simbolicis duo agunt, & duo resistunt, in simbolicis unum agit, & unum resistit, sed talis est proportio unius ad unum, qualis est duorum ad duo ceteris paribus, ergo etiam velox erit transitus inter simbolica, ubi unum agit, & unum resistit, & inter non simbolica ubi duo agunt, & duo resistunt.

Ad hoc dicitur, quod cetera non sunt paria, nam in duobus simbolicis minus resistit suæ contrariae qualitas non simbolica, quam in non simbolicis duæ non simbolicæ suis contrariis. Puta minus resistit humiditas aeris siccitati ignis, quam humiditas, & frigiditas aquæ siccitati, & caliditati ignis, & ratio est haec, quoniam caliditas ignis coadiuvaat siccitatem ad corruptendum humiditatem aeris, siccum enim adiutum calido fortius exiccat. Quando autem siccitas ignis corruptie humiditatem aquæ non ita coadiuuatur a caliditate, quoniam frigiditas aquæ retardat caliditatem ignis, est & alia ratio cunctior, quoniam caliditas aeris coiuncta caliditati ignis adiuu-

adiuuat siccitatem ignis ad corruptendum humiditatē aëris,
non quidem per se, qm ut sic est naturalis aëri, sed per accidē-
i. quia sic in naturalis aëri ex coniunctione ad caliditatem
ignis, & tunc facta innaturalis. i. excedens proportionem debi-
tam aëri, destruit humiditatē aëris. Id aut non contingit in
non simbolicis, non .n. frigiditas aquæ adiuuat calorē ignis
ad corruptendum humiditatem aquæ, nec humiditas aquæ
adiuuat siccitatē ignis ad corruptendum frigiditatem aquæ,
qm non simbola, & contraria p̄tius se mutuo corruptunt,
quam adiuēt, aut se mutuo conseruēt. Patet ergo, q̄ non ser-
vatur talis p̄portio vnius ad vnu in corruptendo, qualis est
d̄orum ad duo, eo q̄ resistentia nō est æqualis, ut declarauis.

Ad secundum autem dicitur, q̄ dictum philosophi sic ha-
 bet intelligi, facilius est vnum quam multa transmutare, qm
 licet pro veritate tot corruptantur in generatione simbolica
 quo in non simbolica, tñ est ac si vnum tm corrupteret,
 quoniam simbolica qualitas, sine resistentia corruptitur, in
 non simbolicis autem multa per se, & cum resistentia corrū-
 puntur, propterea verum est dicere, quod facilius est vnum
 cum resistentia, quam multa cum resistentia transmutare.

Aduerte, q̄ contra determinationem factam multa for-
 mantur, & soluuntur argumenta, recitata à Capr. in 2. dist.
 15. q. 2. & ex eis magis apparentia adducit Paul. Sonc. in lib.
 8. metaph. q. 9. Sed in his nolo immorari, quoniam & Capr.
 & Paul. tibi sufficien. Hęc de pr̄senti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 4. Si materia potest simul informari pluribus formis substantialibus.

I A M expediuiimus q̄o materia respicit formas accidē-
 tales, nunc autem considerabimus q̄o respicit substāiales,
 & qm supra probauimus, q̄ materia prima immediate recipit
 formam substāialem, restat considerandum si potest si-
 mul informari pluribus formis. Ex hoc enim manifestum
 erit si in eodem compōsto possunt esse plures forme vel nō,
 & quoniam hęc quæsito prolixam discussionem requirit
 propter multiplices opiniones circa pluralitatem forma-
 rum in eodem, ne fiat confusio, cum sit eadem ratio de vno
 compōsto, & p̄cipue de animato, scut de alijs, assumo il-
 lud compōsum, in quo videtur maior ratio plurificandi

B. iiiij formas

OCTAVI METAPHYSICÆ

formas propter multiplicitatem suarum operationum, & hic est homo secundum omnes, si ergo contabit, quod in homine est tantum una forma de alijs compositis, non erit dubium. Ponno igitur hanc divisionem. & de quolibet divisionis membro erit consideratio particularis.

Si in homine sunt plures formæ, vel est forma corporeitatis coetera & ita separabilis à materia sicut Auic. & aia qua homo constituitur in spe, vel est forma corporitatis, que & forma animalis de separabilis tamen à materia, & aia qua homo constituitur in spe, vel iste plures formæ sunt formæ elementorum, vel sunt sicut predicata quidditativa, vel sunt numeri operatione vitalium, puta quia differunt vegetativa, sensitiva, intellectiva, vel sunt numerum & diversitatem partium, organicarum. Sed nullo istorum modo sunt plurificantur formæ in homine, nec ex consequenti in quoconque alio composito, ut apparebit infra, ponendo pro singulis membris divisionis conclusiones negatiwas.

Quatum ad primum membrum divisionis, aduerte, quod Auic. in 1. lib. sufficietia in cap. 2. distinguens de corpore, ut est in genere substantiaz. & ut est in genere quantitatis, quod non est aliud quam tria dimensio, extimat quod forma corporeitatis que est substantia, ita inest materiaz, quod non mutatur nec separatur ab illa, dimensiones autem permutamur, ita quod materia existens inseparabiliter sub corporeitate recipit alias & alias dimensiones sicut quod exigunt formæ specificæ, quas materia successivæ recipit, & exemplificat de cera dicens. Quia cera aut pars aquæ aliquando habet dimensiones in effectu. s. longit. lat. profund. definitas suis terminis. Sed quando commutatur figuræ ceræ corrumpuntur unaquæque illarum dimensionum assignatum; & succedunt loca illatum aliæ dimensiones, & corpus remanet in sua corporeitate, nec permutatum nec corruptum, forma enim quam assignauimus, scilicet quod ipsum est eiusmodi, in quo possibile est intelligi has dimensiones, nec est permutata, nec corrupta. Ratio autem quod mouit Auicen. extimatur esse, quia cognovit necesse esse partes materiaz distingui quantitatibus, ut si secundum diversas partes receptiva diuersarum formarum, extimauit autem corporeitatem de genere quantitatis non posse.

posse inesse materiae, nisi prius insit corporeitas de genere substantiarum, eo quod accidens supponit subiectum in actu in quo recipitur, & in hoc differt opinio Auic. de corporeitate ab opinionem Coment. de dimensionibus. Quia enim extimauit Coment. dimensiones posse inesse materiae, immaterialiter possit eas coevas, & inseparabiles a materia, & negavit corporeitatem positam ab Auicen. Sed imaginationem Coment. reprobauimus supra, huc autem reprobabimus Auic. sub hac conclusione, corporeitas non est coetera, nec inseparabilis a materia, immo nec secum compatitur aliam formam substantialiem in homine, nec in alio composito, pro prima parte arguitur sic: si corporeitas est coetera, & inseparabiles a materia, quero, aut illa corporeitas est universalis, vel singularis, non universalis, quia universalia non dant esse, nec habent esse nisi per singulare, aliter coincidet cum Plat. & multo minus informant materiam. Non singularis, aliter sequitur, quod idem individuum locatur sub duplice specie in genere substantiarum, nam accepto Socrate verum est dicere, quod est in specie hominis propter animam rationalem, & probo quod si corporeitas inest materiae Socratis in aduentu animae. Socrates est in alia determinata specie, & arguo sic. Omnis forma substantialis singularis, & individua coniuncta materiae constituit hoc aliquid, & compositum determinat speciei. Sed corporeitas existens inseparabilis a materia Socr. est forma, &c. ergo &c. Nec valet dicere, quod maior non est vera, nisi de forma perfecta, corporeitas autem velut fundamentum superuenientium formatum est imperfecta. Hoc inquam non valet, quoniam licet forma imperfecta non constituat hoc aliquid ita perfectum sicut facit forma perfecta, tamen verum est dicere, quod proportionaliter constituit hoc aliquid ita perfectum in genere suo, sicut forma perfecta in genere suo, sicut forma terrae ita constituit terram perfectam perfectione debita terrae, sicut forma ignis ignem perfectione debita ignis. Et aduerte, ut exerceas te in sustinendo hoc principium. Qualibet forma substantialis quantumcunque imperfecta, facit hoc aliquid, & constituit in specie determinata, ex hoc enim corruit tota vis ponentium pluralitatem formarum.

Secun

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

Secundam partem conclusionis sic manifesto, si secundum cō-
patitur aliam formam, quæro aut forma superueniens trahit
materiam extra potentialitatem, aut non, si non trahit eam,
ergo corporeitas non dat materia esse actu, ex consequenti
ita est ens in potentia existens sub corporeitate sicut ante q̄
est contra Auic. & præterea, frustra ponetur in materia, si
trahit eam, ergo materia iam est actu per corporeitatem, ex
consequenti forma superueniens aduenit enti in actu, ergo
secundum illam non est generatio substantialis, quoniam
philosophus in 5.phys.tex.8.ponens differentiam inter mo-
tum, & mutationem substantialiem, assignat pro subiecto mo-
tus ens actu, & pro subiecto mutationis substantialis ens in
potentia, ponere ergo aliam formam, aduenire materiæ a-
ctuatae per corporeitatem non est aliud, quam destruere ge-
nerationem substantialiem.

Aduerte, q̄ contra hanc determinationem sunt multa ar-
gumenta in favore Auic. quæ soluemus post resolutionē secū-
di in membris diuisioneis, qm utrique deseruiūt ut declarabitur.

Quantum ad secundum membrum diuisioneis aduerte, q̄
Scotus ut patet in 4.sent.dist.11.& Ant. And. in lib.7.metaph.
q.27. licet nō concordent cum Auic. quo ad modum ponen-
di formam corporeitatis distinctam à forma vltimata, & p-
pria qua constituitur compositum in sua propria specie, co-
cordant tñ in positione, vnde aduerte, q̄ in uno conueniunt
cum Auic. & in tribus discordat, conueniūt quidem in hoc,
q̄ sicut Auic. ponit distinctionē realem inter formam corpo-
reitatis, & formam specificam in eodem, sic Scot. in aliqbus
compositis tenet eādem distinctionem, & maxime in rebus
animatis. Discordat aut in duobus. Primo, quia Auic. in om-
ni composito tam in elemēto, quam in elemēto, tam in a-
nimato, quam nō animato, posuit formam corporeitatis di-
stinctam à forma specifica, & ratio sua fuit, quia cum extima-
uerit (vt dictum est supra) formam corporeitatis esse insepa-
rabilem à materia, si esset idem cum formis specificis substâ-
tiarum inferiore, non posset reddere rōpem, quare tam ele-
menta quam elemēta substârialiter corrumpunt, nō.n.est
corruptio substârialis, nisi quia forma dās esse substâiale re-
mouet à materia, si ergo formæ specificæ hōꝝ inferiore non
disting

distinguenterunt à corporeitate, iuxta positionem Auic. non est sent substantiae corruptibles, Scot. aut in solo viuente ponit formam corporeitatis distinctam realiter à forma specifica, quae est anima, & rō quidem Scotti fuit, quia anima quæ est se forma inextensa non potest causare in viuente ea quæ causantur à forma corporeitatis. Hæc aut sunt facere rem quam tam, & extensam. Non n. vñ possibile q̄ forma inextensa qualis est anima esse extensem, & quantum, & ideo cum videamus viuentia inferiora h̄c esse extensem, cum sint corporea, credidit Scot. necesse esse ponere in viuente vltra animam formam corporeitatis, quam appellat formam mixti, eo q̄ consurgit ex mixtione elementorum, in elementis aut, & elementatis inanimatis, vt in lapidibus, nō posuit formam mixti distinctam à forma specifica, qm̄ cum forma elementi, & elementati inanimati, nō sit vlo modo immaterialis nec spiritu lis, potest dare esse specificum, & esse corporeum, q̄ est esse extensem, & quantum, ita quod virtualiter potest quidquid potest forma corporeitatis, ex pñti non est necesse q̄ distinguatur à corporeitate, vnde apud Scottum est hoc ut principium. Cuicunque debetur plura esse si illa possunt causari ab unica forma, nō plurificantur in eo formæ, si aut nō possunt causari ab una, necesse est formas in eo plurificari. Discordat secundo quia Auic. posuit eam coeternam, & inseparabilem à materia, Scot. aut non, nam Em ipsum qn̄ gñatur sortes, p additionem agentis naturalis ante formam specificam, & ultimatum, introducitur in materia forma corporeitatis, qua sortes habet esse corporeum q̄ tenet remanere in sorte mortuo donec paulatim resoluitur in elemēta, tunc enim soluitur forma mixti, & qm̄ post separationem animæ adhuc fm Scott. stat forma mixti, ideo secundum ipsum, corpus viuum, & corpus mortuum est idem numero corpus. Hæc fuit imaginatio Scotti, & rationes ad eam formabimus in ultimo huius partis, & soluemus.

Nunc aut reprobanda est positio sua, quo ad duo, primo. Quantum ad illud quod dicit, formam specificam in viuentibus quæ est anima, non posse causare in viuente ea quæ causat forma corporeitatis. s. esse extensem, & quantum, qm̄ anima est inextensa. Contra hoc quidem arguitur, quoniam licet

OCTAVI METAPHYSICÆ

licet de anima intellectiuā verum sit, q̄ est penitus inextēsa, tñ id vniuersaliter sustinere non potest. Sc̄t. de anima vegetatiua, & sensitiuā, nam anima cuius oēs potentiaē sunt organicæ, & actus organici, v̄r esse extensa, & quanta p accidens. Hac.n.rōne tenemus animam intellectiuā, vt intellectiuā, esse penitus inextensam: qm̄ potentiaē intellectiuā, & actus intelligendi sunt non organici, sed constat q̄ potētię, & actus aīz vegetatiuā, & sensitiuā sunt organici, ergo &c.

Præterea, polito q̄ Sc̄t. posset saluare dictum suum, quo ad animam sensitiuā animalis perfecti, non tñ quo ad vegetatiuā in plantis, nec quo ad sensitiuā in imperfectis, vt in animali anulosō, & arguo sic. Anima quæ indifferenter animat partem in toto, & separatam à toto est extensa p accidens, quia nisi diuideretur ad diuisionem partis nō animaret partem extra totum. Hac.n.rōne multi tenent sensitiuā animalis perfecti esse inextensam omnino, quia non animat partē extra totum. Sed constat, q̄ vegetatiua in planta, animat partē extra totum, aliter ramus decisus, & plantatus nō viueret, similiter sensitiuā in animali anulosō, vt in lacerta animat partē extra totum, ergo &c. & hoc cōfirmatur perphilosophū in z.de anima tex. 19.vbi sic inquit, sicut.n.in plātis quædam vñr diuisa viuentia, & separata ab inuicem, tāquam existente in his anima, actu quidē vna in. vnaqueq; planta, potentia aut pluribus sic videmus, & circa alteras animaē differentias accidere vt in enthomis decisio, &c. Ex quibus constat, q̄ si in planta, & in enthom, est anima vna actu, & plures potentia, quod est quanta per accidens, aliter non diuideatur, nec fieret actu plures ad diuisionem partiam à toto.

Secundo arguitur contra Sc̄t. quantū ad hoc, quod tenet in homine formam specificam quę est anima intellectiuā, & formam corporeitatis distinguit realiter, & formam corporis reitatis præcedere tempore animam intellectiuā, & remanere in aduentu animaē, ita quod anima aduenit materiæ iā existenti, & aduenit composto iam extenso per formam corporeitatis, & per trinam dimensionem concomitantem formam corporeitatis. Contra hoc igitur sic arguitur. Anima q̄ recipitur in subiecto existenti actu, & iam extenso inquantu extenso, de necessitate fit extensa per accidens. Hæc patet,

quo-

quoniam non alia ratione albedo recepta in subiecto quanto sit extensa per accidens, nisi quia recipitur in extenso per superficiem in quantum extenso. Sed sicut anima intellectiva distincta realiter à corporeitate, recipitur in subiecto iam existenti actu, & extenso, in quantum extenso, quoniam secundum ipsum recipitur in composito ex materia, & forma corporeitatis, ergo de necessitate sit extensa per accidens, quod est contra ipsum Scot. & contra veritatem, quoniam communiter tenetur, formam extensam educi de potentia materiae, non ergo tenendum est formam corporeitatis distinguere realiter ab anima intellectiva.

Vltimo soluendis sunt rationes principiores quae solent induci pro opinione Scoti. & sequentium viam suam.

Prima. Homo vere est corpus, & est praedictio in primo modo per se, ergo essentialis, ergo per aliquam formam est corpus, & non per animam intellectuam, ergo per formam corporeitatis distinctam ab anima intellectiva.

Ad hoc potest dupliciter renderi primo concessio, qd homo vere, & essentialiter, & in primo modo per se sit corpus, nego hanc consequiam, ergo per aliquam formam, nā aliqua praedicata essentia sumunt à materia, quae est pars essentiae in substantia composita, sicut ibi homo est corruptibilis, non per formam quae est anima intellectiva, sed propter materiam substantiam priuationi. Sic in proposito, homo est corpus propter materiam quae licet non sit subiectum trium dimensionum, est tñ ratio receptiva eaq; in homine, & non forma hominis, ut diximus in q. 2. huius octaui. Secundo, concessio, qd homo sit corpus per aliquam formam, nego quin per animam intellectuam, nec oblitat quia est spiritualis, nam licet in quantum intellectua sit mere spiritualis, tñ quia sicut substantiam equipollat formæ corporeitatis, & vegetatiuæ, & sensitivæ, non inconuenit qd per ipsam homo habeat esse corporeum, & sit corpus, nec est necesse ad hoc, qd anima det esse corporeum, sit formaliter corporea. i. extensa sive quata per se, vel per accidens, sed qd sit pars quanti per se, & qm substantia animæ intellectuæ est pars quanti per se. i. hominis qui est quantus per se propter materiam, quam diximus esse rationem recipiendi in homine qualitatem, ideo per ipsam homo

OCTAVI METAPHYSICÆ

homo est corpus. Quod si anima esset spiritualis, ut substantia separata non posset per ipsam homo esse corpus, quia substantia separata non est apta esse pars essentialis rei qualiter.

Secundo. Homo componitur ex corpore, & anima, igitur aut corpus est materia sola, & hoc non, quia possemus dicere elementum esse compositum ex corpore, & forma sua, q̄ nūl lus dicit, aut est materia cum aliquo accidente, puta cum qualitate, & hoc non, quia nullum accidens est de essentia hominis, sed esse corpus est essentiale homini, aut est materia cum anima intellectuā, & hoc non, quia cum dī homo est compositus ex corpore, & anima intellectuā, ly anima conditetur ut pars cōtra ly corpus, ergo est materia cum forma corporeitatis, quæ est alia forma ab anima intellectuā.

Ad hoc dī, quod est anima intellectuā cum materia, non p̄ gradu intellectuō, sed ut dat esse corporeū. Nec est rea quod anima, & corpus sint duæ partes ita conditincte, quod corpus non includat animam, imò dico, quod ly corpus, est quoddam totum compositum ex materia, & anima intellectuā secundū substantiam suam, licet non s̄m intellectuā, nec concedendum est hominem componi ex corpore, & anima ut duabus partibus, quarum una non includatur, licet apud vulgus videatur sic esse, sed potius dicendum est, q̄ corpus est quoddam totum, & anima pars.

Tertio. Qñ animal moritur, materia p̄ nullo instanti est sine forma corporeitatis, quæro ergo, aut est eadem numero quæ fuit in materia, dum animal viueret, aut noua introducita, non noua introducta, qm̄ nullus effectus vñus s̄m specie producitur. indifferenter à quo vis agente uno vel pluribus s̄m speciem, nec ēt indifferenter s̄m quamlibet mutationem præuiam, sed à determinato agente, & per determinatam mutationem præuiam. Sed videmus q̄ si animal moritur gladio vel fuste, vel suffocatur, vel morbo, intrinseco, vel quocunque alio modo, semper cadaver eius est eiusdem rationis, ergo nō tunc de nouo producitur illa forma corporeitatis, sed præcerat inserviente, producta à determinato agente.

Ad hoc dī, q̄ est producta de nouo, ad improbationem nego maiorem, qñ effectus est via ad definitionem rei. Talis n. effectus ordinatur ad formam cadaveris, quæ est forma vilis,

& cum sit vilius non inconuenit quod à diuersis agentibus, & diuersis modis, sive mutationibus producatur, præcipue qd conueniunt in hoc, quod licet diuersimode agant, tamē semper causant alterationem, qua disponitur materia ad remotionem animæ, & receptionem formæ cadaueris, quæ ex vitalitate sua de facili producitur, & veluti naturali sequella scquitur oblationem animæ.

Quarto: Mortuo animali, remanent eadem accidentia, ut quantitas, figura, color &c. ergo remanet eadem forma corporeitatis, per quam insunt.

Ad hoc negatur antecedens, licet enim similia introducatur concomitantia formam cadaueris, non tamen sunt eadem, licet sensus aliter iudicet. Sicut non sunt eadem accidentia precedencia, & concomitantia formam generandam, sed similia, vt diximus supra.

Alia argumenta recitat Paul. Sonc. in 8. metaph. q. & soluit contra Scotum ac sequentium eum, quæ videbis ad placitum. Mibi sufficit soluisse ea, in quibus principaliter se fundat opinio Scotistica.

Quartum ad tertium membrum diuisionis aduerte, qd & Auic. & Comment. ponunt in elementato ultra formam specificam, remanere formas elementorum actu. Sed differenter, qm Auic. voluit eas remanere integras. Cogitauit enim qd cum sint substantia, non recipiunt magis, & minus, vnde cum consistant in indiuisibili, necesse est in mixto dum generatur aut eas corrumpi aut remanere integras. Sed non est dicendum quod corrumpantur, qm hæc esset falsa, elementatum componitur ex elementis, partes. n: componentes necesse est saluari in composito, remanent igitur integre, verum quia aduertit, quod si formæ elementorum remanent integræ in mixto, & si qualitates eorum remanerent in suis excellentijs intensæ, non posset fieri mixtio (necessæ est enim mixta iuxta naturam suam esse temperata, pro quanto vnum declinat magis ad siccitatem, alterum ad oppositum, vnum ad caliditatem, alterum ad oppositum) ideo voluit Auicen. qualitates elementorum corrumpi per alterationem adiuicem, & ex eis constari qualitatem vnam, quam dicebat, complexionalem continentem in se virtualiter omnes

OCTAVI METAPHYSICÆ

omnes quatuor qualitates non tamen æquali gradu, sed pro diuersa complexione, aliquando declinat ad calidum aliquādo ad oppositum. Hæc fuit imaginatio Auic. contra quam arguemus infra, & soluemus rationes suas.

Auerroës autem licet in 1.de generatione Comment. vltimo videatur tenere cum Auic. tamen in 3.lib.de cœlo comment. 67. penitus recedit à via Auic. Et dicunt commentistæ, id non esse mirum, qm̄ in iuuentute composuit super lib. de generatione, in senectute autem super lib. de cœlo. Igitur vt sustineret mixtionem non esse corruptionem, posuit elemen ta, & formas eorum saluari actu in mixto. Credidit enim, q̄ si non saluantur actu, mixtum non est mixtum, quæ n. miscerent non corrumpuntur. Nam dicit philosophus in 1.de generatione text. 84. Quæ miscerent, neque corrumpuntur, neque vnum, neque ambo, vt autem sustineret mixtionem non solum s̄in sensum, sed veram mixtionem, in qua s̄in do strinam philosophi in 1.de gnatione tex. 85. & 85. nulla pars distinguitur situ ab alia, sed sit mixtio s̄in totum, ita quod miscibilia conueniunt in vnam formam compositi, quod sit vnu per se, & aduertens hoc esse impossibile, si formæ elementorum remanerent actu integre in mixto, vt magis declarabitur quando arguemus contra Auic. posuit ipsas remanere fractas, siue remissas. Dicit enim quod suscipiunt magis, & minus, & sunt contraria, & sunt media inter formas substanciales, & accidentales propter suam imperfectionem, cum sint propinquissimæ materiæ primæ, & ideo non est mirum si accedunt ad naturam formarum accidentalium possunt intendi, & remitti. Hæc fuit imaginatio Commentat. contra quem arguemus, & soluemus fundamentum suum.

Contra Auic. arguitur duabus rationibus quas tangit B. Th. in 1.de gnatione in expositione tex. 84. & sustinebo eas.

Prima est, si elementa sunt actu in mixto inesse integrō, vel non saluatur vera mixtio, vel plura corpora sunt in eodem situ, quorum utrumque est falsum, & reprobatum ab oibus. Consequentia probatur. Quero de formis elementorum existentium actu in mixto, aut sunt informantes eadē partem materiæ, aut diuersas, non eandem, quoniam licet apud multos eadem materia possit informari simul pluribus formis,

quar

quarum una est ordinata ad aliam, ut corporeitas ad animam & forma generis ad formam speciei, tamen nullus ponit ea posse informari simul pluribus formis specificis, quarum una non ordinatur ad aliam, constat autem formas elementorum esse formas specificas, quare &c. Si informant diuersas, ergo constituunt distincta corpora, quoniam non dividitur materia nisi per quantitatem. Sed ex forma substantiali & materia quanta constituitur corpus. Cum igitur sint distinctae materialis & distinctae formae erunt distincta corpora. Tunc vltra aut ista distincta sunt in distincto situ & sic non erit vera mixtio, sed distinctiorum iuxta positionem: quam philosophus in 2. de generatione dicit esse mixtionem ad sensum, aut sunt in eodem situ, & tunc sequitur multa corpora esse simul, quod apud omnes tenetur impossibile, ut probatur in 4. physic.

Secunda est, si Autem debet salvare veram mixtionem, necesse est ut ponat quatuor formas elementorum informare eadem materiam, aliter: ut deduximus in prima ratione non esset mixtio sui totum, sed per iuxta positionem. Sed si informant eandem materiam, cum qualibet forma requirat propriae dispositiones, i.e. tantum quantitatem & tales qualitates, & in tanto gradu, & formae elementorum requirant unam qualitatem contrariam qualitati alterius elementi vel utraque sequitur, quod in eodem subiecto erunt contraria intentia, ut pro forma ignis calidum & siccum, & pro forma aquae humidum & frigidum.

Rationes autem Autem, ut tangit B. Th. in 1. de generatione super tex. 84. fuerunt duæ, quas intendo simul soluere.

Prima est, si elementa non remanerent actu in mixto, ergo corrumperentur, si corrumperentur ergo non miscentur, ergo mixtio non erit mixtio, sed corruptio, & haec ratio videtur fundata in doctrina philosophi in 2. de generatione, in text. 82. ubi inquit philosophus. Altero autem corrupto non mixtio esse, sed hoc quidem esse, hoc autem non esse mixtionem aveem similiter habentium esse.

Secunda est, si elementa non manent actu in mixto amittunt rationem elementi, & falsum erit dicere mixtum compositum esse ex elementis, nam diffinitio elementi est haec, elementum est ex quo aliquid primo fit cum insit, & est inde

Quæst. lauel.

C diui

OCTAVI METAPHYSICÆ

diuisibile in diuersas species, ut declaratum est in s. metaphys.

Ad utrumque simul respondendo, negatur consequentia, stat enim quod actu non remaneant, & tamen non simpliciter corruptantur. & quod ex eis fiat mixtio, dicit n. philosophus in s. de generatione tex. 84. neque manent actu, ut corpus & album, neque corrumpuntur, neque alterantur, neque ambo, saluant enim virtus eorum, ex quibus hinc quod saluantur virtute in mixto, & propterea non dicuntur corrupti, nam illud propriæ corruptionis & simpliciter definit esse. s. actu & virtute. Qualiter autem saluantur virtute, declaro secundum doctrinam nostram, quam sequitur Greg. in 2. sent. dist. 1 s. q. 1. & Herueus in q. de pluralitate formarum, & resolutio stat in hoc. Mixtio sumitur tripliciter. Primo, pro aggregatione elementorum ab unicem, quæ ut sic nec est genitio, nec corruptio clementorum. Secundo, pro clementorum alteratorum unione, quæ nec sic est corruptio, sed alteratio tantum. Tertio, pro generatione mixti pate duos modos predictos mixtionis. & in ea necesse est elementa definire actu & saluari virtute. Quod qualiter fiat ad verte, quod elementa simul congregata, alterant se in unicem, ita quod corrumpuntur quo ad formas substantiales & qualitates suas. Quibus corruptis resultat virtute alicuius agentis alterius, ab elementis per se intendentis generationem alicuius mixti, siue illud agens sit aliqua virtus ex his incontinentem, vel aliquis calor. vel secundum B. Th. virtus corporis celestis resultat (inquit) aliquod mixtum & aliqua qualitas media inter extrema differens ab eis. Quæ quidem secundum Herueum est simplex secundum sentiam suam, concinens in virtute omnes qualitates clementorum, sicut mollices continet in virtute humiditatem & siccitatem, secundum autem aliquos Thomistas illa qualitas media, est composita, ita quod formaliter continet aliquid de caliditate, & frigide, & siccitate, & humiditate, ratione huius qualitatis medie dicitur qualitates elementorum remanere in mixto remissa, quia continetur formaliter in gradu remisso in illa qualitate media, cuius sunt partes. & quoniam pars remittitur & alia intenduntur, & secundum hoc, mixtum magis appropinquat huic elemento quam illi, sicut cum calor dominatur, propinquat igni, quam frigiditas aquæ. Vtrum autem in qualitate media seruentur extrema formaliter, quæ sunt contraria, determinabimus in lib.

10. &

10. & pro nunc teneo cum Herueo. s. quod talis qualitas media non est composita ex pluribus partibus secundum rem, sed tantum virtualiter, quia habet aliquid in quantum conuenit cum uno extremo, & aliquid in quantum conuenit cum alio & haec media qualitas est dispositio ad formam mixta, & diversificatur in diversis mixtis. & in ea seruat virtualiter qualitates elementares, quae agunt in mixto in virtute formarum substantialium elementorum, ita quod virtualiter sunt elementa, sicut calor naturalis generans carnem est virtualiter anima, & virtus formativa seminis est virtualiter generans, & ratione huius qualitatis medie sapientis naturam qualitatum elementorum, quae continent virtutem formarum substantialium elementorum, dicuntur elementa manere in mixto virtualiter, quia sunt & operantur ac si essent realiter in eo, & hac de causa licet in mixtione vera contingat elementorum corruptio, tamen non propriæ dicitur corruptio. Quia corruptio propriæ est quam sit transitus ab uno extremo ad aliud totaliter. Hic autem non sit talis transitus quia generatur medium continens virtute extrema, nec oblitus est dicit philosophus. Mixtio est miscibilium alterorum unio, intendit enim de mixtione, secundo modo, & non tertio modo, in quo nos nunc loquimur. Pater igitur quod neutra ratio concludit. & ad hoc quod ratio elementi saluetur in elementato, sufficit ipsum inesse actu vel virtute.

Contra Comment. arguitur rationibus B. Th. i. de generatione in expositione tex. 84. & sunt tres quas intendo defensare contra Commentistas.

Prima est, si forma substantialis elementorum est media inter substantiam & accidens, ergo datur medium inter affirmationem & negationem, quod est impossibile, ut probatur in 4. lib. consequentia probatur, nam omnes ens principiæ reale & absolutum est substantia vel accidens, sed accidens est non substantia, & secundum Comment. forma elementi est media inter substantiam & accidens, ergo est media inter substantiam & non substantiam.

Ad hoc respondent quidam Commentistaræ, principiæ Aug. Suess. quod Comment. intendit medium secundum conditiones, vel secundum assimilationem, sicut simia est media inter brutum & hominem.

C i j min

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

minem, & non intendit medium per participationem, quasi quod forma elementi participet de substantia & de accidente secundum naturam & esse suum.

Sed haec responsio non est ad mentem Comment. nam si videbis Comment. in §. cœli commento 67. ibi si igitur aliquis dixerit &c. illic inuenies quod apud Comment. esse formæ elementaris est medium inter formas. s. substantiales compofitorum & accidentia. Tunc sic, si esse formæ elementaris est medium inter substantiam & accidentem. etiam natura talis formæ erit media, quia natura rei, & esse eius sunt eiusdem generis. Intendit ergo Comment. quod sint mediae secundum esse, & non tantum per assimilationem.

Secunda est. Medium est inter extrema eiusdem generis sed substantia & accidentis (ut patet) non sunt eiusdem generis, ergo vanum est dicere formam elementi esse medium, inter substantiam, & accidentem.

Ad hoc dicit Suessan. quod maior non est vera nisi de medio per participationem, & non de medio per assimilationem, & quoniam tenet quod forma elementi est media per assimilationem, ideo dicit quod ratio B. Th. non concludit.

Sed haec responsio peccat ut prima. Dictum est enim ex verbis Comment. quod arbitratur eam esse medium secundum participationem, & non solum per assimilationem, dicit. in vbi supra quod hanc esse medium. & cum sint formæ diminutæ admissentur adinuicem: & sit ex eis forma composita sicut cum admiscetur albedo & nigredo sunt multi colores, haec Comment. ex quibus clare constat, quod loquitur de medio per participationem, aliter similitudo de coloribus, ei non deseruaret.

Tertia est, si forma elementi intenditur, & remittitur, ergo successiue acquiritur, quia erit partibilis gradualiter, si successiue acquiritur, ergo per motum, ergo generatio, & corruptio substantiarum erit motus propriæ dictus, & sic concidetur motus in predicamento substantiarum, contra philosophum in §. physic.

Ad hanc Suessan. respondens. & nolens concedere genitatem esse motum propriæ dictum, declinavit ad hoc inconveniens, quod de ratione motus non est ut si successiuss, quod tamen vir esse contra philosophum & Comment. in §. physic. in cap. de vacuo. & in lib. 6. probat, quod omne quod mouetur, mouetur in tempore,

re, ergo de ratione motus est successio. Præterea motus sicut & tempus est de genere successuum, ergo repugnat motui non esse successuum, stando ergo in principijs philosophi, non potest Suessan. subterfugere quin ponat motum pprizæ dictum in substantia & sic ratio B. Th. stat insoluta.

Rationes autem Comment. quæ stant in hoc q̄ si non remanerent actu, non fieret mixtio sed corruptio. & si remanerent integre, non fieret vera mixtio, ergo remanent refracte, soluuntur clare ex solutione data rationibus Auicennæ, ut videre poteris.

Et aduerte, q̄ cum via nostra concordat Scotus in 2. dist. 15. q. 1. & Gregorius in 2. dist. 15 q. 1. & Herueus in 2. dist. 15. q. 1. & Capræolus in 2. dist. 15. q. 1. conclusione secunda quo^t videre poteris.

Quātum ad quartum membrum diuisionis aduerte, quod non inuenio opinionem solennem pro parte affirmatiua, solum Iand. apparuit qui in 1. de anima, q. 8. & in 2. metaphys. in q. 10. id tenet de mente Comment. cum tamen Comment. in nullo loco id expressè dicat, suum fundamētum accipit à Comment. in 2. metaph. commēto 17. vbi dicit, quod materia primo accipit formas vniuersales, & mediantibus illi formas usque ad individuales, ergo videtur Commentator distingue re inter formam genericam & specificam, cum nihil sit medium recipiendi seipsum.

Sed ex hoc dicto Comment. nihil potest concludere contra pluralitatem formarum simul in materia, nam quocunque modo intelligat Comment. illas formas vniuersales, non dicit Comment. illas formas esse simul in materia, sed quod unam recipit mediante alia, quia prius unam, puta in generatione hominis, formam vegetatiuam, deinde aliam, quia facta dispositione pro sensitua, abiectitur vegetatiua, & recipit sensitua continens vegetatiua. & sic procedendo usque ad individualem. s. specificam, quam dicit individualem, q̄a est individuabilis per gradus formales, aliud fundamentum facit Iandunus in 1. de anima q. 8. & est forma generica est ut potentia sive potentialis respectu formæ specificæ, eo q̄ genus est ut materia, potentia autem & actus distinguunt realiter, sed nec id cogit, quoniam ut alias dicemus, potentialitas illa

OCTAVI METAPHYSICÆ

non debet intelligi realiter sed cōceptibiliter, qui tamē conceptus habet correspondētiā ex parte rei. Tu igitur ut te re soluas posce conclusionem negatiuam, quam sufficienter probat Greg. in 2. dist. 16. & 17. q. 2. & quoniam Paulus Sōcinas in lib. 8. metaph. q. 22. quasi ad literam probat cōclusionem, & soluit argumenta in oppositum, ut Greg. ideo nolo immorari in hoc, vide quem volueris, quoniam vterque determinat Thomisticæ, nec aliquid noui dicendum occurrit. Tu tamen aduerte, quod in 2. metaph. in q. 7. soluimus principale rationem Ianduni conātis probare huiusmodi pluralitatem formarum secundūm prædicata quidditatia.

Quantum ad sextum membrum diu sionis iam resolutus in lib. 7. in q. 19. ideo reuide illic. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Questio 5. Si forma est separabilis à materia sicut esse, vel secundūm conceptum.

E X P E D I T I S q. quæ more fuerant circa materiam transendūm est ad dubia quæ accidentū circa formam. Diuidentes autem præsentem considerationem in tres partes. Primo, considerandum esset, quid sit forma, & quæ sit causalitas sua. Sed iam expediūmus in lib. 5. Secundo, an sit separabilis à materia sicut esse vel saltem secundūm conceptum. Tertio, an esse int̄essibilem, & remissibilem, ita conueniat formæ ac cidentalī, quod repugnat formæ substantiali.

Nunc igitur quærentes an sit separabilis à materia secundūm esse vel saltem secundūm conceptum sic procedemus. Primo, ponitur distinctione de formis. Secundo, tres cōclusiones responsio. Tertio, solvetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, quod formarum vniuersalium materialium, de quibus in hoc octauo propriæ intendimus, ut præseruemus nos à formis abstractis de quibus considerabimus in lib. 22. quedam est in materialis. i. quæ licet sit vniuersalis materialia, tamen sicut esse non pedit à materia, nec educitur de potentia materialiæ, & hæc est sola anima intellectiva, de cuius in materialitate & incorruptibilitate determinauimus in 3. de anima. Quædam est materialis, id est cuius esse pendet à materia & educitur de potentia materialiæ. & istæ sunt omnes formæ substantialium inferiorum, tam viuentium quam non viuen-

sencium excepto homine, verum quia cuiusdētia huius distinctionis pendet ex eo quod scatur quid sit formam educi de potentia materiæ, ideo id declarandum est, antequam ponantur conclusiones responsiue.

Tu igitur aduerte, q̄ hæc p̄positio, forma educitur de potentia materiæ, potest habere triplicem sensum. Primo, quia est in materia secundum esse inchoatum, & imperfectum, & quasi potentiale, de illo esse educitur p̄ agens naturale ad esse pfectum, secundum quod pfecte actuat materiam, & hic sensus est falsus, qm̄ in lib. 7. reprobauius formam grandam im pfectam & m̄ pfectam vel secundum totum pexistere in materia. Secundo, quia pducitur ab aliquo principio activo materia li & corporali in dito rei materiali, quo dicerent forma grani educi de potentia materiæ, quia pducitur à virtute activa quæ est in semine: & secundum hunc modum facile esset ostendere quæ formæ educuntur de potentia materiæ, & quæ non, vt dicuntur ille educi quæ producuntur ab agente vel à virtute corporali, & ille non educuntur quæ sic non producuntur. Tertio, & propriæ educi de potentia materiæ est, quia in potentia passiva materiæ est, huc in ipsa materia passiuæ est, quod talis forma rendat ad esse & non aliter, ita quod sicut dicimus quod in sole est illuminare actiæ, quia ab eo actiæ dependet lumen, se etiam dicimus quod in potentia materiæ est forma, quia in potentia passiva illius est, vt deducatur ad esse, siue à potentia passiva illius dependet quod forma pertingat ad esse. & hic est verus modus quem clarissim sic manifestare potes, vt Greg. in 2. distinct. 16. & 17. q. 1. artic. 1. ad sextū educi formam de potentia materiæ non est ea recipi actu in materia, quæ prius erat receptibilis. sed est per naturales transmutationes materiæ, & per agens naturale exire ad actum, & in hoc distinguitur anima intellectua ab alijs formis, quoniam ille exeunt in actum, i. deducuntur ad esse, & recipiuntur in materia, i. informant materiam per transmutationes naturales & per agens naturale. Anima vero intellectua nō deducuntur ad esse nec exit in actum per huiusmodi transmutationes, nec per agens naturale, licet per tales transmutationes, & per agens naturale disponens recipiatur in materia, & informet eam.

OCTAVI METAPHYSICÆ

Quārum ad secundum; pono 2. cœlusiones ratiocinat. quæfuerint
Prima est. Nulla forma naturalis materialis est separabili-
lis à materiæ fūm esse p̄batur, quia innititur materiæ & ceducit
de potentia materiæ, tertio mō supra positis, ergo repugnat
q̄d possit esse sine materia. Præterea esset incorruptibilis & p̄
se existens, si adhuc posset esse separata à materia. Præterea
fūm Cōment. in 8. physic. cōmento 79. & in lib. de substantia
orbis c. i. Qis forma materialis est p̄stituta in esse p̄ materia,
ergo est inseparabilis à materia. Præterea nullam habet opera-
tionem eleuata oīno super materiam, cum nec id cōpetat
animæ sensitiue, in cuius oī sua operatione cōicit corpus, ut
declaratum est in lib. de anima, ergo &c. patet p̄sequētia, qm̄
philosophus in 1. de anima, tex. 13. non ex alio venatur sep-
arabilitatem animæ intellectiue, nisi ex hoc, quod si restan-
mæ aliqua operatio propria in qua non cōunicat corpus,
contingit eam separari. Si autem non est aliqua operatio p̄-
petua, non contingit eam separari. Cum igitur non posse ab-
signari aliqua operatio propria formæ naturalis, materialis,
non erit separabilis à materia secundum esse.

Secunda est, forma naturalis immaterialis qualis est anima
intellectiua est separabilis à materia fūm esse, p̄batur q̄d nō
educitur de potentia materiæ, tertio modo supra exposito. &
nōn constituitur in esse p̄ materiam. & est incorruptibilis,
& habet operationem p̄prium, quæ est intelligere, ergo &c.
Sed aduerte, q̄d hoc aīs nō potes firmare nisi per resolutio-
nem quam fecimus in tertio de anima, in q. qua determina-
uimus incorruptibilitatē: aīs ad mētem philosophi. Constat
tm̄ q̄d si est incorruptibilis est separabilis à materia fūm esse.

Tertia est, nulla forma naturalis sive materialis sive im-
materialis est separabilis à materia secundum cōceptum, pro-
batur, non diffinitur diffinitione physica sine materia. vñ phi-
losophus in 7. metaph. tex. 34. ponens differentiam inter for-
mas naturales qualis est similitas, & formas mathemat. qualis
est concavitas sive curvitas, dicit q̄d naturales concernunt ma-
teriam in diffinitione sua, ille autem abstrahunt fūm rationē,
licet non fūm esse. Et confirmatur quia si aliqua forma natu-
ralis abstrahit à materia secundum rationē, maximæ esset
anima quæ videtur eleuata supra materiam, formæ autē cor-
pora

perales & totaliter sunt imersæ in materia, & tñ philosophus in 2. de anima tex. v. dicitur diffinitionem animæ , diffinit eam p esse actum corporis physici . Patet ergo, q nullæ forma naturalis nec est immaterialis abstrahit a materia sicut cōceptum . Et si queras eis forma sit actus quare non pot concipi absq; omni, q non est de essentia eius . Dico id esse, qm licet sit actus, tñ non est ens completum in specie, sed solum compositum, & ideo necessit est ut in conceptu suo , concer nat propriam materiam, sicut accidens quod est ens diminutum respectu substantiæ . concernit subiectum .

Quantum ad tertium aduertere, quod contra determinatio nem factam videtur esse philosophus, qui in hoc 8. in tex. 3. loquens de forma inquit . Aliter vero, & forma, & ratio, qd aliquid ens ratione separabile est : ergo falsum est formam non esse separabilem à materia secundum rationem .

Ad hoc dico, quod si sumatur materia, pro materia individuali, forma specificæ sumpta est separabilis ab ea sicut rationem, quia non diffinitur per illam, similiter si sumatur materia sensibilis etiam cōis forma mathem. est separabilis ab ea sicut rationem, & in vtroque sensu potest intelligi dictum philosophi . Hic autem determinauimus de forma ut forma, & de materia ut materia, & sic diximus , quod non separatur à materia ut materia sicut rationem, quoniam licet forma specificæ naturalis abstrahat à materia sensibili individuali, non tamen à materia communis sensibili . Et licet forma mathemat. abstrahat ab omni materia sensibili, non tamen ab intelligibili . Hæc de præsenti quæsto dicta sint .

Quæstio 6. Si intensio, & remissio ita conuenit for mæ accidentalí, quod repugnat substantiali .

P R O resolutio huius quæsti quatuor agenda sunt . Primo inuestigabitur, vnde habet forma quod possit intendi, & remitti, & per oppositum, quod non possit intendi, & remitti . Secundo, per quem modum forma intenditur, & remittitur . Tertio, posetur conclusio responsua . Quarto, posito, quod repugnat formæ substantiali intendi, & remitti, inuestigabitur si repugnat duabus formis substantialibus quæ sunt eiusdem speciei, inæqualitas essentialis pfectio nis .

Quaneū ad primum aduertere, q sicut doctrinam Thomisti

cam,

OCTAVI METAPHYSICÆ

cam, radix intensionis, & remissionis informis est indeterminatio, vel indifferentia formæ, pro qua sciendum, q[uod] forma accidentalis potest imaginari sub triplici indeterminatione. Primo, q[uod] sit indeterminata ad existendum in diversis substantijs, & haec non facit int̄sibilem, & remissibilem, sed dat ei q[uod] sit accidentis cōc, & oppositum dat ei q[uod] sit accidentis proprium. Secundo, q[uod] sit indeterminata ad esse, & ab esse à subiecto, & haec nō facit eam intens. & remis. sed q[uod] sit accidentis separabile, & oppositum facit eam esse accidentis inseparabile. Tertio, q[uod] sit indeterminata ut participetur à subiecto magis pfectæ, & minus perfectæ, & sit acquisibilis p motum in subiecto, & ex hac indeterminatione habet forma originē intentionis, & remissionis, nam formam intendi, & remitti propriæ est esse talis naturæ q[uod] est apud diuersimode, sive diuisibiliter p motum recipi in subiecto, ex genere actuare ipsum. Et magis, & minus, & educi actione agentis de imperfecto ad perfectum stancie unitate non solum specifica, sed numerali ipsius formæ, ut declarabimus infra. Ex opposito autem formæ reditur non intensibilis, nec remissibilis, unde cuiuscunq[ue] formæ repugnat acquiriri per motum, & diuersimode participari in subiecto, &c. repugnat intendi, & remitti, & breviter quæcunque consistunt in esse in diuisibili, ut numeri, & quantitates denominatae à numero, & quæ largius sunt esse substantiale non possunt intendi, nec remitti: quoniam sunt sub opposito indeterminationis tertio modo dictæ.

Quantum ad secundum aduerte, q[uod] licet oēs conueniant in hoc, q[uod] forma ideo int̄editur, quia diuersimode actuat subiectum, & magis pfectæ participatur à subiecto, non tū conueniunt in modo, nā aliqui, ut recitat Heru. in 1. dist. 17. q. 4. art. 2. & Greg. in 1. dist. 17. q. 4. art. 1. dñt, q[uod] intensio sic p additionem gradus ad gradum inesse formæ, pro quo aduerte, q[uod] isti dñt dum intenditur calor, non additur calor calori, q[uod] in essentia caloris non dantur gradus, sed additur esse per se etius calidum, esse minus perfectæ calido, quæ diuersa esse dantur formaliter à calore subiecto receptiuo, secundum q[uod] est magis, vel minus dispositum, & p consequens magis, vel minus participat ipsum, & hanc suam opinionem conantur sic probare, intensio, & remissio, aut sit secundū gradus in essentia

sentia formæ, aut inesse formæ, quia non est imaginabile, quod sit alio modo, non in essentia, ut probabitur ergo inesse. Quod gradus nō sint in essentia, probatur quatrupliciter. Primo, si forma intensa est maior, & perfectior eis gradus in essentia, quam qualitas remissa, hoc est quia forma remissa virtute continetur in intensa, sicut sensituum in intellectivo, aut quia gradui præexistenti additur aliis gradus, non præmo modo, quia gradus essentialis quorum unus consistunt in alio, differunt specie, ut patet in exemplo dato de sensu, & intellectu. Sed forma intensa, & remissa sunt cunctæ speciei secundum omnes, ergo &c.

Secundo, forma diffinitur, quod est simplici, & invariabilis essentia consitens: ergo non habet gradus in essentia, repugnat enim quod habeat gradus in essentia, & sic simplex, & invariabilis secundum essentiam.

Tertio, ex 8. metaph. tex. 10. formæ rerum sunt sicut numeri, sed in essentia numeri non datur gradus, ergo &c.

Quarto, res per se habet certitudinem, & est determinata naturæ: ergo est indivisibilis secundum essentiam, probatur consequentia, qm secundum philosophum in 10. metaph. id à quo res habet certitudinem debet esse minimum, & indivisibile, ut patet de mensura certificante mesuratum.

Sed hæc opinio ut sonat vñ irrationalis, & arguitur sic, subiectum quod sit magis tale p aliquam formam, transmutatur secundū illam, aliter non magis fieret illam q prius, si transmutatur, aut transmutatur ab illa, aut ad illam, patet consequentia, qm in transmutatione ois terminus est vel à quo vel ad quem, non ab illa, quia non fieret magis tale p illam, sed minus, supponimus aut q sit magis tale, ergo ad illam, ergo in termino intentionis habet magis illam. Sed nō potest imaginari quō subiectum habeat magis illā, vel participet illa, vel illa magis actuet, aut inhæreat subiecto, aut magis radice in eo, aut q ipsa sit subiecto perfectius esse formaliter, nisi ipsa facta sit perfectior, qm nobilitas effectus formalis p̄det à nobilitate cause formalis. Si ergo tu concedis gradus inesse, concedes gradus in essentia formæ intensibilis.

Præterea, latitudo propriatis maxime intime rei conseq-
tut latitudinem quæ est in re quam consequitur, videmus n.
quod

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

quòd in similiqüidine non datur latitudo, nisi quia in fundamento, puta in qualitate datur latitudo. Sed esse est proprietas maxime intima forme, quia est immediatus eius effectus formalis: ergo nō datur inesse nisi quia datur in forma. Nec valet dicere ut quidam dicunt, quòd non est eadem ratio de esse formæ accidentalis, & de ipsa forma, qm̄ esse respicit subiectum . est. n. esse accidentis inesse subiecto, forma autem non respicit subiectum, cum igitur non detur intensio, & remissio, nisi quia subiectum magis, & min. participat esse formæ, id eo datur latitudo inesse, & non in forma. Hoc inquam non valet: quoniam cum esse fluat naturaliter à forma, qualis est forma, tale dabit esse ei cui inest . ergo si forma est indiuisibilis nullam habens latitudinem , dabit ei cui inest esse uno modo : ergo non secundum magis, & minus.

Rñdendo autem rñnibus factis pro hac opinione adverte, q̄ oēs soluuntur hac distinctione, forma intensibilis puta albedo duplicitate consideratur. Primo, ut est forma specifica condistincta contra aliam speciem, & constituta per diſtiam suam essentiale, secundo ut est forma individualis, puta h̄c albedo apta actuare manum, primo modo est nō intensibilis, qm̄ ut species stat indiuisibilis nō. n. posset diuidi, nisi per gradus formales, q̄ on stant cum unitate specifica, vnde ut species, habet esse indiuisibile, & est sicut numerus, ut ponit philosophus 8. metaph. tex. x. secundo modo est intensibilis: qm̄ ut respicit subiectum perfectibile pōt magis, & minus perficere illud, En q̄ & ipsa p actionem agentis educitur de potētia ad actum, & quæ prius fuit imperfecta, postea fit magis perfecta, & ut sic dat subiecto esse imperfectum, deinde perfectius, ipsa facta magis perfecta non secundum se, & specificè considerata, sed ut recipitur diuersimodæ in subiecto .

Ad primam igitur dico, q̄ forma ut remissa continet virtute in seipsa intensa, quia quamcumque perfectionem habet ut remissa, habet ut intensa, & plus non, tñ continetur ut sensituum in intellectivo, qm̄ illa differunt, & specie, & ḡne, forma autem remissa est eiusdem speciei cum intensa, negatur autem q̄ vniuersaliter gradus essentiales quoq̄ vnu sumantur in alio differenti specie, hoc enim non est verum nisi sumantur ex parte formæ sūm se, qm̄ autem sumantur ex parte formæ ut respicit

spicit materiam quam actuat, non est verum, ut magis decla-
rabitur infra, & quoniam forma non intenditur nisi ut respi-
cit subiectum, ideo magis, & minus non differunt specie.

Ad secundum dico, q̄ illa diffinitio datur de forma secun-
dum se, & in suo esse specifico, & non ut diuersimodæ actuas
subiectum, ideo non concludit.

Ad tertiam dico ut ad secundam.

Ad quartam dico, q̄ assumptum nō est verum nisi de for-
ma subtilitati, per quam res locatur in specie determinata.

Remota hac opinione, aduerte, q̄ alij cūt intentionem, &
remis. fieri per additionem gradus ad gradum, qui sunt in es-
sentia formæ, non quidem ut est specifica, sed ut individua-
lis, qm fī rationem specificā est ut numerus ex 8. metaph.
tex. x. fī autem q̄ est individua ponunt in ea quandam lati-
tudinem graduum, ex hoc q̄ si non h̄ret ut individua latitu-
dinem graduum non posset esse simul in diuersis subiectis
fī aliam, & aliam rationem, videmus aut in niue, & in parie
te albedinem fī aliam, & aliam rationem, ergo &c. Et h̄c
est opinio Scoti, & Ant. And. in 8. metaph. q. 6. Quæ quantū
ad hoc q̄ forma ut specifica non habet latitudinem stat cum
B. Th. & quod ut individua habet latitudinem, pro quanto
actuat hoc vel illud subiectum magis, vel minus. stat cum
B. Th. Quod autem h̄c intensio fiat per additionem gra-
duum, ita q̄ isti gradus distinguantur realiter, & signatæ, &
q̄ secundus adueniat primo distincto actu à secundo, & ex
illis constituatur forma vna per se, est contra B. Th. & intē-
do arguere contra hanc viam, deinde soluam rationes suas.

Arguo igitur sic, si intenditur calor in aqua p̄ additionem
gradus caloris ad gradum caloris, qui sunt distincti, & signa-
biles, puta quia primus est tantus calor, & secundus est tan-
tus, ergo in aqua erunt duo calores graduales, de quibus que-
ro, aut differunt specie, aut numero, non primo, quia non fie-
ret intensio fit enim intensio per suum simile, quæ aut dif-
ferunt specie non sunt similia, taliter quod vnum augeat al-
terum, vnde sicut per dulcedinem non augetur amaritudo,
sic nec ibi si est distinctio specifica, non secundo, quia duo ac-
cidentia eiusdem speciei acquisibilia per motum fī Scot.
necessario distinguuntur subiecto. Constat autem, q̄ idem
subie-

O C T A V I M E T A P H Y S I C A

subiectum, & eadē pars subiecti potest intendi ēm calorem, ergo impossibile est duos calores distinctos numero inesse eidem. Et aduerte, q̄ Scot. & Ant. And. vñ non posse saluare hanc realem distinctionem graduum, quia sibi contradicit. Nā Ant. And. in 9. metaph. q. 8. tenet, q̄ est impossibile duo accidentia absoluta educta de potentia materiæ p̄ motū dñi solo numero esse in eodem subiecto, q̄a termini motus sunt incompossibilis. Constat aut̄ q̄ si intensio fiat per additionē gradus ad gradum qui sunt realiter distincti, & unus non corruptatur adueniente alio, vt tenet Scot. duo accidentia realia ab soluta quæ sunt dñi solo numero, & acquisibilita per motum erunt in eodem subiecto, ergo sibi contradictunt.

Rōnes, p̄ hæc opinione recitas Capr. in 1. dist. 17. q. 2. cōtra septimam conclusionem, & Heru. in 1. dist. 17. q. 5. & recitans p̄ secunda opinionem. Paul. aut̄ Sonec. in 9. metaph. q. 2 r. refutat̄ formata in princ. q̄onis, & soluit p̄formiter Cap. & Heru. & qm̄ r̄s̄niones sunt Thomisticæ, ideo vide eas in Paulo, ne tps̄ conteramus, ex quo nihil noui super addēdum occurrerit.

Alij ut Burl. dñr q̄ intensio fiat per successionem graduum, ita tñ q̄ adueniente posteriori, prior corruptitur. Sed cōtra hæc opin. arguit subtiliter, & calculatoriæ Greg. in 1. dist. 17. q. 4. art. 3. per totum, ubi & soluit rōnes eius, verum hæc opinio iā perijt, ideo nolo immorari p̄tra eām, sed vide tu Greg.

Relictis his opinionibus, inuestigandū est quæ fuerit mes B. Th. vnde aduerte, quod ex tota doctrina sua elicio tria.

Primo, forma non intenditur per additionem partis formæ, vel gradus ad præexistentem formam, qm̄ ēm philosophum, & Cōment. in 4. phys. tex. 84. calidum, sit magis calidū absque eo, q̄ in eo efficiatur aliquod calidum, quod ante nō erat calidum, ubi & Cōmen. inquit, materia veniet ex hac caliditate demonstrata ad maiorem caliditatem, nullis partibus calidis in actu aduenientibus, sed transfertur in maiorem caliditatem ex intentione caliditatis, & similiter materia trans fertur de minori quantitate ad maiorem, nulla quantitate in actu adueniente, Ex quibus constat quod mens philosophi & Commentat. fuit, quod dum intenditur forma nihil nō ui aduenit subiecto, distinctum realiter à præcedenti forma.

Secundo, forma non intenditur præcisæ ex hoc q̄ magis radicat

radicatur in subiecto, ita quod non augetur essentialiter. Hæc enim duo implicant contradictionem, nulla enim forma potest intelligi magis radicari in subiecto, nisi quia habet maiorem victoriam super subiectum, maior autem victoria indicat maiorem virtutem, maior autem virtus est à perfectiori essentia, quoniam cum distinguatur ab essentia, operet quod commensuretur essentiae, sicut effectus causæ proximæ. Cum igitur formam magis radicari subiecto, inferat maiorem perfectionem in essentia formæ, hæc duo tradicunt, forma magis radicatur, & non efficitur perfectior in essentia sua, non ergo tali modo intenditur.

Tertio, forma intenditur ex eo qd̄ educitur de imperfecto ad perfectum, quod intelligas, & fm̄ essentiam, & secundum esse quod dat subiecto. Pro cuius evidentia aduerte, fm̄ doctrinam B. Th. in 1. sent. dist. 17. q. 2. art. 2. qd̄ qualitates secundæ intenduntur fm̄ intensionem primarum, sicut sapor, & odor, & aliq intenduntur ad proportionatam intensionem caliditatis, & frig. siccit. & humid. Qualitates autem simplices, siue primæ intenduntur ex causis suis ut ex agente, & recipiente. Nam agens intendit reducere patiens de potentia ad actum suæ similitudinis quantum potest, vnde non contentatur calidum inducere in calefactibili calorem imperfectissimum, quem possumus dicere primum gradum, sed postquam reduxit calidum omnino in potentia ad calorem imperfectissimum, iterum conatur de imperfectissimo ad perfectiorem reducere, non addendo calorem calori, sed magis educendo de potentia ad actum, nam sicut per actionem calidi efficitur de non calido calidum, ita efficitur de calido imperfecto perfectius calidum, & sic ordinatæ usque ad summum calidum, in quo ordine, calor præcedens comparatur ad sequentem, ut potentia ad actum, quolibet enim imperfectum respectu perfectioris est ut potentia. Calor igitur intenditur ex eo quod actione calidi, educitur calor, qui erat in subiecto ut imperfectus actus ad maiorem pfectiōnem, & sic calor factus est perfectior quia magis actu, & facit subiectum perfectius calidum, quod est dare perfectius esse calidum. Ex quibus sequuntur tria. Primo, quod formam intendi per eductionem de potentia ad actū, idem est quod eam magis radicari in subiecto, & eam

OCTAVI METAPHYSICÆ

eam magis participari à subiecto, & eam educari de imperfecto ad perfectum, & eam magis actuare, siue dare magis esse subiecto. nam hæc omnia in doctrina B. Th. quo ad sensum æquipollent. Secundo, sequitur, quod in via nostra non datur gradus distincti realiter, sed apud nos gradus dicuntur ipsa forma, ut diversi modi educuntur de minus perfecta ad magis perfectam usque ad summum, non per additionem, sed per nouos modos habendi ipsam formam, puta quando subiectum educitur de potentia calidum ad actu calidum quantumcunque imperfectum dicitur habere primum gradum caloris, & quando adhuc calefit, & recipit perfectiorem calorem habet secundum gradum, ita quod primus calor qui est terminus à quo non distinguitur realiter à secundo qui est terminus ad quem, nisi ex novo modo, & perfectiori. Tertio, sequitur, quod omnes rationes probant formam intentionam distinguiri à remissa per additionem partis, aut gradus, aut noue realitatis, alioquin per motum intentionis nihil acquireretur, nec intentionem, & remissum possent esse termini motus, &c. soluuntur ex hoc, quod licet nulla pars, nec gradus, nec noua realitas acquiratur, acquiritur tamen eadem forma nouis, & perfectioribus modis. In his puto consistere modum intentionis, & remissum secundum doctrinam B. Th.

Quantum ad tertium aduerte, quod alio modo respondendum esset quæsto fini Cōment. & alio modo fini Scotorum, & alio modo fini B. Th. Nam fini Cōment. ponenda esset conclusionis hæc, non solum forma accidentalis, sed, & substantialis simplex, qualis est forma elementi est intensibilis, & remissibilis, verum quia hanc opinionem pertractauimus in q. precedentibus, & reprobauius eam, ideo non est immorandum in ea. Scotorus autem, & Ant. And. vegetat in 11. metaph. q. 1. tenet, quod indifferenter omnis forma substantialis, praeter animam intellectuam intenditur, & remittitur, eo quod forma genitanda finit eos successione introducit, & corrumpenda successione abiciuntur, & quoniam hæc opinio directa est contra viam nostram, ideo immorandum est contra eam. & sic procedemus. Primo, ponentur fundamenta sua. Secundo, rationes suæ. Tertio, argueretur contra fundamenta sua. Quarto, soluentur rationes suæ. Ultimo ponemus conclusionem ratiuum in viam B. Th.

Quan

Quantum ad primum aduerte, q̄ suum primum fundame-
tum est hoc. Tenent q̄ forma substantialis licet quo ad esse
specificum non intendatur nec remit. tamen secundūm q̄ est
individua intenditur, & remit. eo q̄ intrinsecæ continet plu-
res gradus individuales, quibus diuersimode, & successiue po-
tent informare materiam, & dicunt id esse de mente philosophi-
phi in. metaph. tex. 10. vbi inquit, & quemadmodum nec nu-
merus habet magis vel minus, nec quæ fm speciem substanci-
a, id est forma substantialis, vt specifica. Sed si quidem cum
materia, id est in quantum individua, secundūm est hoc. Te-
neat quòd generatio est motus, & est successiua vt generatio
est, ita q̄ non distinguitur à motu in. phys. ex eo q̄ ḡnatio
fit instantanea, & motus successiua, sed ex termino, & ex sub-
iecto, nam generatio propriæ est ad substantiam, motus aut
ad accidentem, & subiectū generationis est ens in potētia, subie-
ctum autem motus est ens actu. Hæc sunt fundamenta eorum.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ Ant. And. 11. metaph.
q̄ apud hanc conclusionem, forma substantialis habet gradus
intrinsecos essentiales fm quos suscipit magis, & minus, &
intrinsecum divisionem. Hanc probat quatuor rationibus.

Prima est; calidum intēditur in igne, ergo & forma ignis.
Antecedens patet de igne generato ex quercu, & generato ex
palea, sive ex alia materia rara. Consequentia autem proba-
tur, si effectus naturalis dissimiliter se habet, & causa natura-
lis dissimiliter se habet, quia omnis causa naturalis agit quā-
tum potest. Sed calor ignis qui est effectus naturalis formæ
ignis dissimiliter se habet, vt dictum est in antecedente, ergo
& forma ignis quæ est causa naturalis dissimiliter se habet,
ex consequenti potest esse minus, & magis perfecta.

Secunda, est in alteratione præcedente corruptionem a-
quæ in ignem introducitur calor, ergo & forma ignis non
intensa, ergo remissa. Antecedens patet ad sensum. Prima, aut
dicitur probatur, nullum proprium accidentes est sine forma sui
proprij subiecti, qm consequitur ipsam vel est ad ipsam. Sed
calor est proprium accidentis ignis, ergo &c. Secunda, autem
consequens probatur, quoniam impossibile est formas spe-
cificas repugnantes, esse simul in eodem materia secundūm
esse intensum, sed forma aquæ, & forma ignis sunt repugnan-

OCTAVI METAPHYSICÆ

tes, ut pater ex suis contrarijs dispositionibus, ergo cū in alteratione præcedente &c. introduceatur forma ignis & adhuc sit in materia forma aquæ, necesse est, vel vtranque esse remisam, vel sicutem formam ignis esse remisam.

Tertia est, omne quod mutatur ex 6.physic.est partim in termino à quo & partim in termino ad quem, tunc quarto ly partim & partim, aut accipitur pro diuisibilitate formæ secundum quam est motus, aut pro diuisibilitate subiecti, q[uod] mouetur, non secundo, quia ex 8.physic. contingit aliquid totum simul alterari, ergo primo modo, ergo forma substancialis est diuisibilis, & sic habetur propositum.

Quarta est, omnis perfectio quæ potest numerari in pluribus maiorem perfectionem dicit in pluribus quam in uno, sed forma ignis est numerabilis in pluribus individuis ut patet. Si igitur duo ignes iungantur & fiat unus, non est dubium quin ille ignis perfectiorem, & intensiorem formam habeat, quam duo ex quibus componitur seorsum sumpti: nam duo perfecta simul iuncta, perfectius aliquid ponunt quam unum tantum ceteris paribus.

Quantum ad tertium, sic arguitur contra primum fundatum, forma sicut quam aliquid constituitur sub specie est indiuisibilis, q[ui]m f[ac]tphilosophum in 8.metaph.tex.10. se habet ut unitas ad numerum, quæ licet sit minima & indiuisibilis addita vel subtracta variat speciem numeri. Sed per formam substancialem individualem, individuum constituitur sub specie, q[ui]m aut constituitur sub specie per formam specificam, aut per individualem, nō per specificam, quoniam specifica constituitur species, non potest autem eodem constitui species, & individuum, cum se habeant ut totum, & pars subiectiva, si est indiuisibilis ergo non habet gradus intrinsecos essentiales nec suscipit magis & minus, q[ui]m in doctrina Scoti intensio sit per additionem graduum & dictum philosophi in 8.metaph.tex.10.vbi inquit. Sed si quidem cum materia &c. nō suauet ei, nam sensus philosophi est, q[uod] forma substancialis sive specifica, sive individua nō habet magis & minus in essentia sua. Sed si quidem cum materia. i. si consideret cum dispositionibus quæ tenent rationem & modum materiarum, quia sunt ratio recipiendi formam, potest dici recipere magis

magis & minus, non quidem $\text{f}m$ se sed ratione dispositionu s , quæ sunt qualitates int̄elibiles. Sed quia Comment.in 8.me taph. textum prædictum exponens videtur fauere viæ Scoti. Dicit.n. ita, forma substantialis non recipit magis & minus ratione. n. est homo maioris humanitatis quam alias homo $\text{f}m$ formam. Sed si fuerit: erit secundum quod forma est in eo in materia, ideo declarandum est quod veritate non fauet ei. Aduerseigitur, q̄ Comment.intelligendus est, sicut intendit philosophus, philosophus aut loquitur de formis ptra Plat. qui dicebat formas esse numeros, & esse separatas. & licet $\text{f}m$ philosophum non sint numeri, tñ assimilantur numeris in quatuor proprietatibus, quæ patent in cod.tex. & 4. similitudo est, q̄ sicut numeri non recipiunt magis & minus, sic nec forma secundum, qm ut species non habet principium intrinsecum, nec gradum quo diuersificetur. Sed si habet magis & minus, est cum materia.i. Quoniam materia est principium diuersificandi formam specificam, ratio maioris apparentiæ suscipiendi magis & minus est ipsa materia, quam sumpta ut species vel ut separata, sicut accipiebat Plat. Tamen ex hac conditionali non sequitur quod philosophus aut Comment. cōcedat eam suscipere magis aut minus, nec posse suscipere, sed solum sequitur, quod habeat minorem repugnantiam ex materia quam ex se, si susciperet magis aut minus, non inconuenit autem conditionalem esse veram, cuius antecedens & consequens sunt impossibilia. Cōstat autem quod philosophus dum dicit. Sed si quidem loquitur conditionaliter. & non vi vnius termini, de Comment. autem constat, q̄ format conditionalem, ut patet intuenei dictum suum supra positum, nō ergo super dictū philosophi possunt Scotus & Ant. And. posse fundamentum opinionis suæ.

Contra $\text{f}m$ fundamentum arguitur sic, motus ut distinguit contra mutationem, ppriz dictam, quæ est gnatio & corruptio simpliciter, nullo modo est in substantia, gnatio autē & corruptio est in subā, ergo gnatio non potest motus ppriz dictus. Minor patet, qm gnatio est via ad substantiam, maior probatur ubi est motus propriæ dictus ibi est contrarietas ex 5.physic.text.10. sed in substantia non est contrarietas, ut patet in prædicamentis & in 5.physic.text.10. ergo &c. forte

D ij dices

OCTAVI METAPHYSICÆ

dices licet philosophus neget contrarietatem propriæ dictæ in substantia, non tamen cōiter dictam, & hæc sufficit ad motum, Contra hoc est expressæ contra Comment. in 5. phys. commento 10. qui tenet q̄ ad motum requiritur contrarietas propriæ dictæ, & ait, & intendit Arist. hic per cōtraria &c. usque ibi, & quomodo cunque concedatur q̄ in substantia est contrarietas destruetur signum philosophi &c. Patet ergo q̄ si in substantia non est motus propriæ dictus, q̄ ibi non est introductio formæ successiva, & per consequens non est ibi intensio nec remissio.

Quantum ad quartum, soluendæ sunt rationes eoꝝ, quas supra recitauimus. Ad primam negatur consequentia, ad probationem, dico ad minorem, q̄ calor qui est intensior in igne genito ex materia magis solida pura ex queru, non est effectus solius formæ ignis, sed prouenit ex materia solidâ in qua magis vigoratur. Vnde dico, q̄ ex parte formæ non est intensior, ex consequenti dissimilitudo caloris in diuersis ignibus generatis ex diuersa materia, non arguit magis, & minus intrinsecæ in forma ignis.

Ad secundam nego primam consequentiam, ad probatum dico ad min. q̄ calor non pro quolibet gradu est proprium accidentis ignis, sed calor pro tanto gradu sub quo nō potest stare nisi forma ignis, vnde in casu proposito dico, q̄ calor in alteratione productus pro generatione ignis, & corruptione aquæ est subiectiæ in aqua, mediæ forma aquæ, quæ non repugnat ipsi calori nisi pro tali gradu, sub quo non posset saluari forma aquæ, & pro tunc non est in materia nisi forma aquæ, & nullo modo forma ignis, & ideo de secunda consequentia nō curamus. Et aduerte, quod eos decepit hæc consequentia, forma aquæ repugnat calori pro tanto gradu, ergo pro omni gradu, patet quod non valet.

Ad tertiam dico sicut doctrinam B. Th. q̄ dictum philosophi non verificatur eodem modo in omni mutatione. Sed primo, & propriez verificatur in mutatione locali, & in alteratio-ne quæ est inter contraria mediata, vt q̄ mutatur de albo in nigrum, prius peruenit ad fuscum, q̄ participat de albo, & nigro, in illis vero mutationibus, inter quorum terminos non est aliud medium, dictū philosophi non saluat respectu princ.

principaliſ termini, ſed respectu alioius adiuncti, vt dum mu-
tatur materia de forma aquæ ad formam ignis, eſt quidem
toto tempore alterationis uſque ad ultimum instans exclusi-
ue ſub forma aquæ, & nullo modo ſub forma ignis eſt ip-
ſam formam, potest tamen dici eſte partim ſub forma ignis
non eſt ſeipſam, ſed ratione diſpoſitionum quæ ſunt p for-
ma ignis introducenda, & pro forma aquæ remouenda. Ad
argumentum igitur nego diuisionem, quoniam non eſt par-
tim, & partim ratione formæ ſubſtantialis, nec ratione ſubie-
cti, ſed ratione diſpoſitionum in generatione ſubſtantiali.

Si dices q̄ Cōment. vult dictum philoſophi verificari in
quatuor gñibus mutationum, ergo in mutatione ſubſtantiali.

Rn. Si Cōment. intendit, q̄ verificatur in mutatione ſubſta-
ntiali modo quo dictum eſt. I. rōne diſpoſitionum, acceptatur,
ſi aut̄ intendit rōne formæ ſubſtantialis, negatur auctoritas
ſua, quam nec B. Th. tenet in 6. phys. exponens tex. 92. & ap-
probat dictum Alexandri, quod omnis mutatio eſt diuifibi-
lis, ſ. vel ſecundūm ſeipſam, vel eſt motum ei adiunctum.

Ad quartam dico, q̄ non concludit formam ſubſtantiale
intēdi, & remitti, ſed quod vna eſt perfectior altera, licet ſint
vnius ſpeciei, quod & nos concedimus ad ſenſum quem dices
mus infra in hac met quæſtione. Ratio autem quare non in-
tenditur ponetur in probatione coniunctionis ſequentis.

Quantum ad quintum, ponitur hæc coniunctionis reſponsio
in via B. Th. nulla forma ſubſtantialis ex intensibilis intensio-
ne propriæ dicta, nam in via B. Th. ad veram intēſionem tria
requiruntur. Primo, quod à tali forma res non ſortiatur ſpe-
ciem. Secundo, q̄ illa met forma numero ſit apta diuersimo
de actuare ſuum ſubiectum. ſ. modo imperfecto, deinde perfe-
ctiori, & perfectiori eſt q̄ ab agente magis, & magis educit
de potentia ad actum. Tertio, q̄ ſit diuifibiliter acquisibilis
per motum, ſed ut probauimus contra Scotum, & Ant. And.
quælibet forma ſubſtantialis coſtituit id cuius eſt forma in
propria ſpecie, nec eſt apta diuersimode actuare materiam, cū
nō habeat gradus intrinſeos essentiales, ut probauimus ptra
Scotū, nec eſt acquisibilis per motum, ſed per instantaneam
trāmutationem ſubſtantialem, quam probauimus cōtra Scotū,
nō eſſe motum, ergo &c. Dixi aut̄ intēſione propria dicta, qm̄

D iii sum

O C T A V I M E T A P H Y S I C A E

Sumēdo intensionē cōiter dictam quē ponitur in duabus for-
mis eiusdem spēi, & informancib⁹ distincta substantia non
inconuenit formā substancialē intēdi, & remitti, ut vna est p-
fectior & alia imperfectior, vt declarabimus in parte sequenti.

Sed contra hanc determinationē videtur esse Arist. qui in
g.physic.ten.3. anēquam diuidat motum cōmuniciter dictum
in suas species. s. in mutationem proprię dictam & in motum
proprię dictum dicit, quod in omni motu est tempus, ergo
succesſio. Sed generatio est motus cōiter dictus, ergo in ge-
neratione est tempus, ergo succesſio, ergo forma substantia-
lis est succesiūq; acquisibilis, ergo intensibilis.

Ad hoc responderetur per Comment.in g.physic.commēto
3.vbi inquit omnem motum esse in tempore declarabitur ēt
perfecte in lib.6.constat autem quod in lib.6.dicit philoso-
phus omnem motum esse in tempore tam motum proprię
dictum, quām mutationem in substantia, non quidem ratio-
ne instantanę introductionis formae substancialis, sed ratio-
ne praeiū alterationis, ideo dicet, omne quod generatur, pri-
us generabatur. Quare &c.

Quātum ad quartum principale. s. posito qđ repugnet for-
mæ substanciali intendi & remitti, verum repugnat duabus
formis substancialibus eiusdem speciei inæqualitas perfectio-
nis substancialis, aduerte, quod inter Thomistas est discrepā-
tia, nam Cap.in 2.dist.3 2.qd.1.tenet hanc conclusionem in
animabus intellectiūs licet omnes sint eiusdem speciei, sunt
diuersi gradus essentiales. Hanc probat de mente B.Th.int.
sent.dist.8.q.5.art.2.& intendit talem rationem formæ natu-
raliter proportionatae suis subiectis secundūm inæqualitatē
suorum susceptiūorum habent inæqualitatem inter se, sed
animæ vniuntur corporibus vt formæ proportionatae, cum
actus recipiat in materia secundūm dispositionem materię,
constat autem quod corpora non sunt equaliter disposita p-
pter inæqualitatem virtutis generantium & complexiōnum,
ergo ex inæqualitate essentiali corporum, potest concludi
inæqualitas essentialis animarum. Tu tamen aduerte, quod
hæc inæqualitas non competit animæ ex se. quoniam indu-
ceret distinctionem specificam. Sed competit huius animæ &
illi, prout hæc respicit hoc corpus & illa illud, & ideo licet
hæc

Hæc distinctio possit dici formarum, non tñ formalis, sed potius materialis, non enim conuenit animæ ex se quæ tamen est forma, sed ratione materiæ quam respicit. Et hæc est més Capræol. vbi sup. quam sequuntur excellētiores Thomistæ. Sed Paul. Sonec. non placet, vt patet in 8. metaph. q. 26. vbi in fine declarat, quod vnam animam esse perfectiorem alia, nō est secundūm essentiam, nec secundūm esse substantiale, sed secundūm nobiliores dispositiones conseruantes eam in materia, sed nos dicimus declarationem suam esse veram, sed nō sufficientem. Admittimus. n. perfectionem accidentalem in æqualem inter animas, quam nullus habet negare, sed ultra illam tenemus inæqualitatem perfectionis essentialis, eo q[uod] unaquæque anima in suo proprio susceptivo habet esse determinatum secundūm mensuram perfectionalem corporis quod informat, & hæc est expressa sententia B. Th. in 1. sent. dist. 8. q. 5. art. 2. ad sextum. Constat autem quod corpora humana non habent æqualem nobilitatem, & ideo una anima quæ creatur ut vniuersalibus huic corpori digniori, sortitur à Deo nobilius esse, & illa opposito modo.

Quoniā igitur tenemus partem affir. soluēdæ sunt rōnes quæ inducuntur à Paul. Sonec. vbi supra, & sunt tres.

Prima, anima intellectua prius natura habet esse quam vniatur materiæ, ergo una non dat nobilius esse quam alia. Antecedens patet, quia anima cōicat suum & proprium esse materiæ, prius autem est rem habere perfectionē in se, quam cōicare eam alteri. Consequentia autem sic probatur: si una anima dat nobilius esse q[uod] alia, aut hoc est quia entitas vnius animæ est perfectior entitate alterius, & hoc etiam tu negas, aut est propter dispositiones, vt tu dicis, & hoc non, quia sequitur quod anima ex sui vniione ad materiam cōsequeretur imperfectionem in suo esse, quod est falsum, quia forma nō vniatur materiæ, nisi propter bonum formæ.

Ad hoc dico, q[uod] peccat ex fundamento falso, qm̄ imaginatur q[uod] Deus creat animam, & det illi esse, non respiciēdo materiam sic vel sic dispositam, quā debet informare. Hoc qdē est falsum, nam Deus dum creat hanc animam, respicit hoc corpus & p[ro]portionaliter terminat eam ad talem gradum essendi, & ex hoc patet, q[uod] sua g[ra]ntia non valet, & ad probationem

D iiii dico,

O C T A V I · M E T A P H Y S I C Ā

dico, q̄ est propter primum, sed illa perfectior emittas non ad uenit animæ ut anima, sed ut huic, est aut hæc ut respicit hæc materiam, & has dispositiones. Et cum dicit, ergo anima ex sui vnione ad materiam consequitur imperfectionem, negat consequentia, quæ viroque valeret, si anima haberet esse ante vniōnem, & produceretur à Deo, non respiciendo ad hanc materiam, inquit dico quod ex vniōne perficitur, eo quod non haberet aliquid esse nisi vniōretur, quoniam ratio occasionis creandi hanc animam, est vnuiatur huic corpori.

Secunda, pducat Deus animam vnam separataciam à materia, deinde vniat eam materię optimę dispositione. Tunc quare, si esse illius animę est factum perfectius ex vniōne, vel nō, si sic, ergo illud esse est intensum, quia ad intensiōnem, in via Thomistica sufficit q̄ actus deducatur de imperfecto ad perfectum, si non, ergo ille summa, & optimę dispositiones nō faciunt quod vna anima det perfectius esse quam alia.

Ad hoc dī, q̄ peccat eodem fundamento ut præcedens. Dī eo igitur, q̄ Deus non crearet vnam animam ante informationem, nisi respiciendo dispositiones materię, quæ sunt vel futurę sunt in tali materia, & iuxta illas terminat hanc animam ad tale esse sibi inuariabile, siue sit vniata materię, siue nō. Et si daretur casus q̄ Deus crearet vnam animam, sine habitudine ad materiam determinatam, dico q̄ illa non esset alia, nisi æquiuocæ. Nam de ratione animæ est esse actum corporis, ergo de ratione huius animæ, est esse actum huius corporis.

Tertia sequitur, quod forma subalil possit intēdi, & remitti, quod est ptra doctrinam Thomilt. Consequencia pbatur, sequit quod forma subalil possit, h̄c perfectius esse quam habet, ergo potest intēdi, & remitti. Consequētia est clara in via B. Th. vt patet ex p̄dictis in hac q. Aīs pbatur, esse formę subalil, & m̄ te est tanto perfectius quanto dispositiones pro forma introducenda, & quæ simul introducūtur cum forma sunt perfectiores, sed istæ possunt intendi postquam forma est introducta, & effici perfectiores, ergo forma poterit habere perfectius esse, quam prius, ex consequenti fieri intensior.

Ad hoc dico, q̄ ut recitat Capr. vbi supra, fuit argm̄ Durādi, & est quintum in ordine, & Capr. soluens inquit, negatur pñctia, ad probationem, non oportet quod si ēm̄ diversitatem dispoſi-

Dispositionum præcedentium formam in materia, vel simul omni forma incipiētum sit inæqualitas formarū substantia-
lium, quod à simili secundū diversitatem dispositionum se-
quentium formam, forma ipsa intendatur vel remittatur, po-
sito quod post introductionem formarū siant perfectiores, vel
imperfectiores, & ratio huius est, quia dispositiones præcedē-
tes, vel simul incipientes cum forma, hñt aliquem modum
causalitatis respectu formæ substancialis, non autem poste-
riores, pccor ad variationem sequentium non variatur forma
ipsa, sed bene accidentaliter variatur ipsum compo-
nens modo in melius, modo in peius.

De cœspitione quam dat Paul. & contra quam arguit, nō
cucamus, qm̄ nos est ad viam noltram. Diximus. n. q ad inten-
sionem proprię dictam requiritur, quod forma sit acquisi-
bilis per se, & per eam non constituantur res in specie,
& quod eadem numero sit apta plus, & minus actuare subie-
ctum, & nō indiuisibiliter, & quod actione agentis magis, &
magis educatione imperfecto ad perfectum, quæ omnia re-
pugnant formæ substanciali, vt patet in supradictis. Tenemus
igitur inæqualitatem substancialē duarum formarum sub-
stantialium eiusdem speciei, non tamen intensionem, & re-
missionem. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 7. Si ex materia, & forma sit vnum per se,
& propter quid, & an immediate.

E X P E D I T I S quæstionibus euonientibus circa mate-
riam, & formam, resoluenda est nūc quæstio, quæ accidit cir-
ca naturam compositi, & est hæc, vtrum ex materia, & forma
sit vnum per se, & propter quid, & an immediate. Pro reso-
lutione tria agenda sunt. Primo, declarandum est, quid sit
fieri vnum per se. Secundo, pponentur duæ conclusiones re-
sponsuæ. Tertio, assignabitur ratio, quare ex subiecto, &
accidente communi non sit vnum per se.

Quantum ad primū aduerte, qd̄ aliud est esse vnum per se,
& fieri vnum per se, nam esse vnum per se est esse indiuisibile
ex sui natura, & hoc modo res simplex est vna per se, sicut pū
ctus, sicut intelligentia, & in supremo gradu est prima causa,
fieri vnum per se est ex pluribus adunatis resultare vnam na-
turam, quæ reponitur in determinato gñe, & determinata
specie,

OCTAVI METAPHYSICÆ

specie, vnde aduerte, quod ad fieri vnum per se non sufficit ex pluribus adunatis resultare quid vnum, aliter aceruuſ lapidum, & homo albus possent dici facta vnum per se. Sed requiritur, quod ipsum totum constitutum reponatur in genere, & specie determinatis, ut numeri, & quantitates continuæ, & figuræ, & substantiæ compositæ, &c.

Quantum ad secundum ponuntur duæ conclusiones, prima est, ex materia, & forma sit vnum per se, probatur sicut substantia simplex scipſa est vna per se, quia non habet principia intrinſeca ex quibus fiat vna. Sic per oppositum substantia composita sit vna per se, quia habet principia intrinſeca, ex quibus sit vna per se. Hæc aut̄ principia non sunt nisi materia, & forma, quæ sole sunt cauſæ intrinſecæ, ergo &c.

Secunda conclusio, propter quid ex materia, & forma sit vnum per se: nulla est cauſa intrinſeca, nisi quia materia est potentia, & forma est actus. Hæc conclusio non potest demonstrari aliter, nisi quia de natura potentiarum, & actus est, ut ex eis coniunctis confurgat vnum per se. Sed materia, & forma sunt actus, ergo &c.

Quod si quis negat ex potentia, & actu fieri vnum p se, non est disputandum cum eo, sicut nec cum negante principia per se nota, dico aut̄ cauſa intrinſeca, ad dñiam cauſæ agentis, quæ ideo necessaria est, quia educit materiam de potentia ad actum, & sua actione disponit materiam ad receptionem formæ. Ex hac aut̄ determinatione eliciuntur duo corollaria, primum est, q̄ ex subiecto, & accidente cōi non sit vnum per se. Dico ex accidente cōi, qm̄ ex subiecto, & accidente proprio, siue ex propria passione, licet non fiat vnum per se entitatiæ, ut declarauimus in 4.lib.tn̄ sit vnum per se prædicta triuæ, q̄ non cōtingit, non in accidente per accidens, siue cōi. Ratio aut̄ propter quām non sit vnum per se fīm Ant. And. non est alia, nisi quia subiectū, & accidens cōe sunt tales naturæ, q̄ ex se nō constituunt vnum p se, sicut ex opposito materia, & forma sunt tales naturæ, q̄ constituunt vnum per se. Sed hoc nihil est dictu, immo cauſa est, quia ex actu, & pura potentia, aptum est fieri vnum per se, non aut̄ ex duobus, quoq̄ vnum est actu, & alterum est actus, siue quia vtrunque est actu. Et hanc causam assignauit philosophus cōtra Plato. in lib.

lib. 7. tex. 49. vbi inquit . Duo namq; sic actu, nunquam sungs
num actu, actus. n. separat. Secundum est q; ex materia, & for
ma sit vnum per se immediate. i. nullo inter posito medio, &
ratio quidem huius est, qm ut inquit philosophus in hoc 8.
lib. tex. vlt. postquam reprehendit antiquos, q; diuersimode
assignabant medium, quo ex materia, & forma sit vnum per
se, nullum est assignandum medium, eo q; forma adueniens
materiæ, sicut seipsa dat esse, & constituit ens, dummodo ager
moueat potentiam ad actum. s. disponendo materiam ad a
ctum, sic seipsa adueniens materiæ facit vnum, & confirma
tur, quoniam cum ens, & vnum sint idem . vt determinatum
est in lib. 4. eodem res sit ens, & sit vna, cum igitur forma, se
ipsa det esse, seipsa faciet vnum , & non per medium .

Sed contra prædicta sunt tria dubia . Primo dubitatur,
quo sit possibile, q; ex materia, & forma sit vnum per se , cū
maxime distent, quoniam sunt ut potentia, et actus, quæ sunt
extremæ distantia, quæ autem sunt conformia videntur ma
gis vniuersalia, ex consequenti magis facere vnum .

Ad hoc dñs, q; aliud est aliqua fieri vnum, et aliud est ex ali
quibus fieri vnum. Item ex aliquibus fieri vnum, contingit du
pliciter . Primo, q; illud vnum sit eiusdem rationis, cum his ex
quis sit, sicut est totum omogeneum . Secundo, q; illud vnu
s sit alterius rationis ab his, ex quibus sit, vt est totum ætheroge
neum, stantibus his distinctionibus, dico, q; si ponemus a
ctum, & potentiam fieri vnu, similiter si ex potentia , & actu
fieret vnum eiusdem rationis, sicut ex duabus aqua sit vna aqua ,
argm procederet, qm quæ minus distant, & sunt magis con
formia sunt magis apta fieri vnu, & ex eis resultat totu, quod
est eiusdem naturæ cum his ex quibus resuleat, vt patet qm
duæ lineæ coniunguntur, duæ aquæ, duo ignes, &c. Sed nos
ponimus ex materia , & forma fieri vnum quod est alterius
rationis, & non illa fieri vnum . Ad hoc autem constituen
dum, dico, quod quæ magis distant sunt magis apta, dummo
do vnum sit ut perfectibile , et alterum ut perfectuum : et
quoniam forma ut actus, et materia ut potentia sic se habet :
ideo non inconuenit ex eis fieri vnum per se .

Secundo dubitatur, si hæc est vniuersaliter vera, quâdo ex
aliquibus sit vnum per se, necesse est vnum esse potentiam, et
alterum

OCTAVI METAPHYSICÆ

alterum esse actum, nam videtur h̄c instantiam in toto quātitatio, ut in linea bicubitali, quæ constituitur ex cubitali, & cubitali, quæ cum sint eiusdem rationis, non vñr se sic habere, quod vna sit actus, & altera sit potentia, sed vel vtraque est actus, vel vtraque est potentia, & tamen constituantur per se, scilicet lineam bicubitalem.

Ad hoc dī, q̄ illa propositio. Qn̄ ex aliquibus &c. non est vniuersaliter vera, nisi in cōstitutione vnius p se, q̄ est alterius naturæ à suis principijs componentibus. Instantia autē procedit de uno per se, quod est eiusdem naturæ cum suis cōponentibus, nam tunc sufficit, q̄ omnia componentia, sicut ut potentia, vnde qn̄ A, & B, componunt C, sicut duæ lineæ tertiam, dico quod A, & B, sunt partes potentiales. Qn̄ autem ex elementis componitur elementatum, dico quod elementa sunt, ut potentia, & forma mixti est actus. Ut igitur fiat principium, quod teneat in omnibus, formetur sic. Quando ex aliquibus sit vnum per se, necesse est vel illa esse potentialia, vel vnum esse potentiam, & alterum esse actum.

Tertio dubitatur, quō sit possibile, quod ex materia, & forma fiat vnum, sine medio, cum videamus ea quæ multum distant non vñiri, sine medio, vnde & duo extrema contraria nō vniuntur nisi in medio, ut calidum, & frigidum, in tepido, cōstat autem q̄ materia, & forma multum distant, ergo &c.

Ad hoc dicimus, q̄ si sunt duo multum distantia, quorum vtrunque habeat esse separatim, sicut duo corpora, illa non vniuntur sine medio colligante, ut patet in ædificatione domus, si aut illa duo nō habeant esse seorsum. Sed vnu actuat alterum, & nullum habet esse, nisi p illud, non est necesse, q̄ vniantur per medium, & qm̄ materia nullum habet esse, s. a. etuale, sed ipsum accipit à forma, nec forma habet aliud esse, nisi illud, quod cōicat materiæ, ideo non inconuenit, quod vniantur, sine medio. Argm̄ aut procedit, ac si materia, & forma haberent distincta esse, sicut duo extrema contraria aut distincta inesse. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 8. Si nomen speciei in substantijs cōpositis, significat solam formam, & dato quod non si prius significat formam, quam compositum.

Oportet autem non ignorare &c. Textu 7.

Iam

I A M expeditis qōnibus, quæ emergebant circa considerationem materiæ, & formæ, & compoliti, nunc super est discussere qōnes aliquas supra tex. philosophi, & 2. supra tex. 7. oportet autem non ignorare &c. in quo philosophus intendit determinare, quod in substantijs cōpositis nomine speciei non significat formam solam, sed formam in materia, cuius rationem principalem assignat in tex. 8. vbi inquit, nā quodquid erat esse & intendit talem rationem, si nomen speciei in substantijs compositis significat solam formam, ergo in eis idem erunt res, & quodquid est rei, quod est falsum, qm ut dicit philosophus in tex. 8. anima, & esse animæ idem, hominis vero esse, & homo non idem, nisi & anima homo dicatur. Quæritur igitur, si nomen speciei in substantijs compositis significat solam formam, & posito quod non, vtrum significat pritis formam quam compositum.

In hac q. sic procedendum est. Primo, probandum est, quod nomine speciei in substantia composita, ut homo, non significat solam formam, sed compositum. Secundo, ad declarandum, qd prius significat cōpositum, qd formam, ponent aliquæ distinctiones. Tertio, r̄ndebitur quærito. s. an prius significet formam quam cōpositum. Quarto, soluetur ratio tenentium oppositum.

Quantum ad primum sic probatur, ppositum. Quod prædicatur in recto de individuo, significatur nomine speciei, qm species de individuo prædicatur. Sed non sola forma prædicatur in recto de individuo, sed in obliquo, compositum aut prædicatur in recto de individuo. Hæc n. est vera. Sortes est quid compositum ex corpore, & anima, ergo compositum, & non sola forma significatur nomine speciei. Præterea significatum p nomen speciei, & significatum p diffinitionem sunt idem, qm species est quæ diffinitur, & rō quam significat nomen est diffinitio. Sed significatum per diffinitionem, non includit solam formam, imò, & formam, & materiam, quoniam substantia composita naturalis diffinitur per formam & materiam ex 7. huius tex. 33. ergo &c.

Quantum ad secundū aduerte, quod aliqui sic solēt distinguere, forma est duplex. s. forma totius, ut humanitas, quæ includit formam, & materiam, & forma partis, ut aia. Item sic distinguūt, nomen potest considerari quātum id quod significat,

OCTAVI METAPHYSICÆ

cat, vel quātum ad id quod est ratio significandi, vel breuius, in nomine potest considerari quod, & quo, vt homo pot significare id quod est hō, & id quo homo est homo. Item alij sic distinguunt, nomen pot considerari quantū ad id cui nomen imponitur, & quātum ad id à quo nomen imponitur.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ sequentes Comment. te-nentem solam formam esse totam essentiam substantiæ cōpositæ, vt visum est in lib. 7. dñt, quòd nomen speciei primo significat formam partis, quæ dicitur esse ratio significandi, & id à quo nomen imponitur, secundario autem significat compositum, quòd est id quod est, & cui nomen imponitur, & inter istos est Iandunus in 8.lib.in q.3. Et probat intentum suum sic. Quando duo sic se hñt quòd vnum est causale-rius, & aliquod nomen debetur eis, principalius, & dignius debetur cause, quam causato. Sed forma est causa compositi, & nōmē speciei debetur utrique, ergo principalius, & dignius significat formam, quam cōpositum maior nota. & minor, quo ad primam partem. Quo ad secundam partem probat per Cōment. qui in hoc 8.lib.in cōment.7. inquit: Hoc no-men animal dicitur principaliter per formam, & dicitur de congregato ex materia, & forma secundario. s. quia dicitur de forma, nomen enim non significat rem nisi secundum q̄ est in actu, & causa actus in composito est forma, & cum duq̄ fuerint quorum alterum est causa alterius, illud q̄ est causa dignius habebit nomen. Illud enim nomen est secundi propter primum, verbi gratia. Res calide, quoniam non habent nomen caloris, nisi propter calorem ignis, qui est in fine, & ideo cum fuerint plura, quæ non habent idem nomen, nisi propter aliud, illud aliud est dignius habere illud nomen, & erit causa illorum, hæc Comment. Patet igitur, quòd fuit in tentio philosophi, & Cōment. nomen speciei prius significa re formam, quam compositum, nos autem qui sequimur B. Th. tenentem, vt declarauimus in lib. 7. materiam, & formā esse partes quidditatis in substancia composita, sustinetmus nomen speciei prius, & dignius significare cōpositum quam formam, nam nomen impositum ad significandum essentiam & quidditatem rei, prius & dignius significat totam quidditatem quam partem. Sed nomen speciei impositum est, &c.

Signi

Significat enim homo, id quod est homo, ergo prius, & dignius significat totam quidditatem, quam partem, tota autem quidditas non est forma, ut probatum est in 7.lib. Sed quid resultans ex materia, & forma, quod signatur per compositum, ergo nomen speciei prius, & dignius significat compositum quam formam. Et adverte, quod tota vis in hoc est, ut sustineas quod forma non est tota quidditas, & nos contumus sustinere in lib.7.inq.nona .

Quantum ad quartum, soluenda est ratio Ianduni . Ad quam B.Th. responderet, quod minor pro secunda parte est falsa. L. quod nomen speciei conueniat in recto formæ, & compōsito, nam hæc est falsa . Anima est homo, nisi anima esset tota quidditas, quod nos negamus . Ad probationem quæ est sententia Comment.B.Th. qui in hoc tenet contra Cōment. diceret, quod illa propositio, cum duo fuerint quorum vnum est causa reliqui, &c. non est vera, nisi inter causam effectiua vniuocam, & effectum suum, puta quia hoc nomen calidum dicitur de igne, & de aqua calefacta principalius & dignius dicitur de igne quam de aqua, & non dicitur de aqua nisi propter ignem, non autem verificatur de causa formalis nisi propter ignem, non notificat propositionem suam nisi in causa effectiua vniuoca . Constat autem, quod forma non est causa compositi in genere causæ efficientis, igitur ratio Ianduni nulla est . Hæc de præsenti quæsito dicta sunt .

Questio 9. Si numerus habet esse reale extra intellectum, & si est vnum per se, et entitas distincta à rebus numeratis .

Et quemadmodum nec à numero aliquo addito aut ablato . Textu 10.

PHILOSOPHVS in hoc loco comparat quidditates rerum significatas per definitiones, et presertim per differentias specificas numeris, secundum quatuor proprietates, quæ patent in expositione B.Th. et qm philosophus in tota sua metaphysica de numero parvū pertractat, nisi in pñti textu et in lib. 10.vbi ageret de uno, et suo opposito in vniuersali, ideo expediens est, hic discutere quæstiones, quæ communiter

OCTAVI METAPHYSICÆ

niter pertractantur circa naturam numeri, & primo pertractabitur si numerus habet esse reale extra animam, & si est quid vnum per se, & si est entitas distincta à rebus numeratis: secundo, quæretur de forma numeri: tertio, si numerus de prædicamento quantitatis inuenitur in abstractis.

Quantum ad primū quæsitionem, considerabitur quo ad singulas partes, & quo ad primā partem. s. si numerus habet esse reale extra intellectum sic proceditur. Primo, ponitur opinio tenens partem negatiuam. Secundo, determinabitur contra eam. Tertio, ponentur rationes illius opinionis, & soluentur.

Quātum ad primum aduerte, q̄ ut recitat Greg. in 1. sent. dist. 24. q. 2. in 1. art. Opinio Petri Aureoli fuit, q̄ quamuis multæ unitates rerum sint extra animam, qm̄ ad sensum patet esse in rerum natura hunc vnum lapidem, & illum vnum & illum vnum, tñ istæ unitates non sunt, nec faciunt numerum in rerum natura extra animam, quoniam illæ unitates sunt tantum materia numeri, quantitas autem, sive summa, sive conclusio est forma numeri. Hæc autem summa, sive conclusio, non est nisi ab anima summant, & concludente dictam multitudinem unitatum, ita quòd secundum prædictam opinionem nullus numerus quo ad formale suum, habet esse extra animam, sed solum quo ad materiam.

Quantum ad secundum, ponitur conclusio opposita, non omnis numerus ēt quo ad suum formale est per solam apprehensionem animæ, probatur, & accipio rōnem Gregorij vbi supra. Aliquæ res esto, q̄ non apprehendantur ab anima sunt tot, & tot finitæ, puta 4. vel 6. & sic de alijs, ergo aliquæ res esto, q̄ non apprehendantur ab anima sunt numerus, ex consequenti non omnis numerus habet esse tantum per apprehensionem animæ, vtraque ḡntia est nota, & probatur antecedens, non plus dependet ab anima multitudo rerum in esse tot, & tot, quām dependeat magnitudo in esse tanta, vel tanta, puta cubitalis, vel bicubitalis, &c. Sed constat, quòd magnitudo in hoc non dependet ab anima, ergo &c.

Alias rationes adducit Paulus in lib. 10. q. 8. quas vide ad placitum.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ Petrus Aureoli multipliciter conatur probare intentum suum, cuius rationes necessitat,

etiam & soluit Greg. ubi supra. Sed solutiones suæ usque ad sextam nō sunt Thomisticæ, ideo vide eas in Capr. in 1. dist. 24. q. 1. cōtra primam p̄clusionē quarto loco, quas & Paulus recitat ac soluit ut Capr. in lib. 10. q. 8. vide Paulum, & sufficit sibi, qm̄ non possunt aliter solui, stando in via Thomistica.

Tu tamen aduerte, q̄ Paulus non recitat nec soluit rationem sextam Petri Aureoli, quæ videtur apparens, quia fundatur in dicto philosophi & Comment. Hanc igitur formam, & soluemus.

Et ego arguit. Dicit philosophus in 4. phys. tex. 131. fm translationem Comment. Dicamus, verbi gratia, q̄ cum numerans non fuerit numerare non erit, ergo manifestum est etiam quod numerus non erit, & cum nihil aliud aptum natum sit numerare quam anima, & animæ intellectus, impossibile est ut sit numerus cum anima nō fuerit. Hæc verba adeo clara sunt, inquit Aureolus, ut non indigeant expositione, ergo ponere numerum quo ad suum formale habere esse extra animam, & contra philosophum.

Ideam confirmatur per Commentat. in eodem lib. in com. mense 1324 qui ait numerus non est nisi actio numerantis in numeratio, & manifestum est, q̄ cum numerans non fuerit, actio eius non erit. Impossibile est autem aliquod aliud numerare præter animam & animæ intellectum, ergo manifestum est, quod cū anima non fuerit, non erit numerus (& infra) esse vero numeri in anima non est esse omnibus modis, quoniam esset fictum, sicut chimera. Sed esse eius extra mentem est in potentia, propter subiectum proprium, esse vero eius in anima est in actu, quando s. anima egerit actionē, quę dī numerus in subiecto præparato ad recipiendū illā, ex quib⁹ patet, q̄ numerus non est actu absq; apprehensione aīz.

Pro solutione huius præmitto duas distinctiones, quarū prima est, numerus est duplex quidam est multitudo unitatū non continuarum seu discretarum in rerum natura, ut duo homines, duo lapides, de quibus constat, q̄ ad inuicem non continuantur, quidam est multitudo unitatum, quæ in rerū natura sunt continuæ, sed sunt non continuæ, seu discrete, p̄ signationem, seu diuisionem animæ, sicut multitudo partium quantitatis continuæ seorsum, & diuisim signatarum, per de-

Quæst. Iau.

E sign

OCTAVI METAPHYSICÆ

Signationem animæ notans illam, & illam partem, sine divisione actuali, & reali abinuicem.

Secunda, est numerare, q̄ est actio animæ, duplicitur sumitur. Primo, ut idem est q̄ aliquam multitudinem disceram per replicationem unitatis mensurare, & eius quantitatem cognoscere, & hoc modo dicitur in 10. metaph. tex. 2. quod numerus mensuretur, & numeratur per unum, secundo ut idem est, q̄ aliquod unum dividere, & multiplicare quasi q̄ idem sit numerare, q̄ de uno numerum facere. Vnde Comment. in 4. phys. commento 104. vbi philosophus vuln. q̄ instantis multiplicetur secundum esse, dicit q̄ numeratio eius, scilicet instantis est ex hoc q̄ translatum numeretur. i. multiplicatur, ecce quod exponit numerare per multiplicare.

Ex his distinctionibus dico ad argm. & confirmationem simu, q̄ non est intentio philosophi, & Comment. loqui de quolibet numero, nec de numero primo modo sumpto, sed secundo modo sumpto, qualis numerus est tempus, de quo concedimus, quod quo ad suum formale pender ab anima i. quo ad numerare secundo modo sumpto, quia tempus non est nisi prius, & posterius motus continui diuisa, & numerata seu multiplicata per animam numerantem, vnde Com. in comment. 131. inquit. Tempus nihil aliud est, quam prius, & posterius in motu sūm q̄ sunt numerata, & diuisa sive discreta, & ideo indiget in hoc, q̄ sit actu anima, scilicet secundum quod est prius, & posterius numerata hęc Comment.

Ex his autem patet, quod nō sequitur omnes numerum habere esse per solam apprehensionem animæ, nam numerus primo modo sumptus, qui simpliciter, & verè est numerus propriæ dictus habet esse perfectum extra animam, eo quod aggregatur ex rebus nō continuis, vt duo lapides &c. quorum quilibet est unus, & simul sumptu remota omni operatione animæ sunt tot, & tot, patet igitur quod aliquis numerus habet esse per apprehensionem animæ, vt numerus quo numeramus, de quo inquit Averro. in 3. suę metaphys. cap. 5. verum est q̄ numerus expoliatus. i. non applicatus rebus signatis, non habet esse nisi in anima, & numerus applicatus rei continuæ, et maxime rei successiæ, quale est tempus, et numeris instantis, materiale. n. solum est in re, forma le

Si autem quòd est numeratio est per animam, aliquis autem habet esse extra animam, quo ad materiale, & formale, ut numerus rerum permanentium, non continuarum adinuicē.

Quantum ad secundam partem, scilicet si numerus est vnu per se, an tantum per accidens, vt aceruu lapidum, inuenio duas sententias, prima est B. Th. quam defendit Capraeolus in 1. sent. dist. 24. q. 1. & est conclusio s. & stat in hoc, q̄ numerus est vnum simpliciter, & non solum ēm quid, & est vnu per se, & non solum per accidens, vt aceruu lapidum, & fundamentum suum, vt patet in 8. metaph. in expositione tex. 8. stat in hoc, si numerus esset vnum secundū quid, & per accidens, non esset genus, nec aliquis numerus esset species entis, quòd est falsum, quoniam reponitur per se in prædicamento, continetur enim sub quantitate discreta, quidquid autem reponitur per se in prædicamento est genus, aut species, aut differentia, consequentia probatur, quoniam tam genus quam species dicit certam, & determinatam naturam, ergo vnum p̄ se, præterea sicut de ente per accidens nō potest esse scientia, sic nec de vno p̄ accidens ergo de numero non esset sciā, nec demonstratio, nec assignabiles proprietates, & sic destrueretur Arithmetica. Et aduerte, q̄ licet Comment. teneat numerū sicut, & alia composita non esse quid resultans ex partibus, sed esse suas partes simul iunctas, tamen non negaret quin sic vnum per se, prout ly per se opponitur per accidens, eo quòd componitur ex potentia, & actu, siue ex materia, & forma. Quomodo autem quilibet numerus componatur ex materia, & forma, declarabimus, agentes de forma numeri.

Secunda sententia est Greg. qui in 1. sent. dist. 24. q. 2. art. 2. tenet, q̄ nullus numerus propriæ loquendo est aliqua entitas per se vna, sed plures, ita quòd sicut nulla res per se vna est populus vel exercitus, sic nulla res vna inquantum huiusmodi est numerus, & sententiam suam conatur probare dicit philosophi, & Comment. nam in 10. metaph. in tex. 4. dicit philosophus, q̄ numerus est pluralitas vnitatum s. plures vnitates, vt illa sit constructio intrāstitua, & in 3. phys. tex. ēm nō uam trālationē dicit, q̄ numerus est plures vnitates, vbi Comment. dicit, q̄ numerus est coaceruu vnlitatū, & in 10. metap. commento 1. dicit, q̄ numerus est multitudo composita ex

E ij vnitat

OCTAVI METAPHYSICÆ

vnitatibus, & in 4. phys. comment. § 32. dicit, q̄ qui a vnū est mensura omogenea numero, numerus est plures vnitates; constat autem quòd plures vnitates, nec coaceruus vnitatum est aliquod vnum per se, ergo nec numerus.

Ab aliquibus autem sic probatur propositum, omnes vnitates componentes numerum realem. i. applicatum rebus, vt deecm canes videntur esse actu, & unaquæque hoc aliquid, & separatim existens, sed ex 7. metaph. lex. 49. ex entibus huiusmodi in actu non sit vnum per se, ergo numerus 10. canū, non est vnum per se.

Pro solutione istorum præmitto distinctionem, quam tāgit B. Th. in 7. metaph. exponens tex. 60. & est talis, compoſita quæ sunt vnum per se, sunt in triplici differentia, quædam sunt quæ sortiuntur speciem ab altera parte, qua comparata altera parti est forma eius, & hoc modo quæcunque compoſuntur ex materia, & forma, & elementa, & elementaria, & animata, sunt vnum per se, quædam sunt quæ sortiuntur speciem ab ipsa compositione, vt quæ continuantur adiuvicem, sicut linea tricubitalis in qua tres cubitales componuntur, ita q̄ continuantur, quædam sunt quæ sortiuntur speciem non à continuatione, sed ab ordine partium, & sunt illa quæcum partes sunt discontinuae, sed tamen sunt ordinatæ, ita q̄ tardiū stat totum quandiu seruatur ordo inter partes, & hoc modo exercitus, oratio, syllaba, numerus, sunt vnum per se, quæcunque autem constituuntur ex multis partibus discontinuis non habentibus ordinem adiuvicem, dicuntur vnum secundum quid, & per accidens, vt turba inordinata, cumulus lapidum, multitudo arenæ in litore maris.

Ex hac distinctione dico, q̄ Greg. deceptus fuit ex hoc, q̄ credidit nullum compositum esse vnum per se, nisi compositum ex forma, & materia, quòd nos non admittimus, vt patet ex distinct. data ad dictum, ergo ex ro. metaph. dico, q̄ sic debet exponi, numerus est pluralitas vnitatum i. pluralitas consurgens ex ordinatis vnitatibus, & nego q̄ illa constructio sit intransitiua, ad illud de 3. phys. dico, q̄ sic debet intellegi, numerus est plures vnitates, quo ad materiam, sicut dominus est multi lapides quo ad materiam, negatur autem hæc consequentia numerus est plures vnitates materialiter, ergo est

est plures vnitates formaliter, imò est quid resultans ex pluribus vnitatibus ordinatis, ad dictum Comment. in 3. phys. dico, q̄ per aceruum vnitatum, intendit vnitates ordinatas adunatas, quia ut declarauimus in lib. 7. tenet Comment. q̄ totum non est aliud quam partes simul sumpt̄, idem dico ad dictum eiusdem in 4. phys. ex hoc autem quod tenet Comment. compositum esse partes suas, & numerum esse vnitates sion sequitur, quod negaret numerum esse vnum per se, nam tenet compositum ex materia, & forma esse vnum per se, & tamen est partes suæ secundum ipsum.

Ad rationem autem diceret B. Th. falsum esse vnitates ut componunt numerum applicatum, puta 10. lapidum esse aetū & hoc aliquid, imò ut sic habent rationem partium, quādiu stant sub tali ordine, & omnes vnitates componentes comparatae ad ultimam se habent, ut materia ad formam, ut dicemus infra. Et si dicas, q̄ lapis A, est hoc aliquid, & lapis B, &c. ergo ut componunt numerum sunt hoc aliquid, negatur consequentia, nam licet in se sit hoc aliquid, & perfectū in specie, tamen ut componit est pars, & est quid imperfectū ex consequenti ut componens non est hoc aliquid.

Quantum ad tertiam partem, aduerte, q̄ nō queritur de numero transcendentī, sed tm̄ de numero quātitatiuo, an se entitas realiter distincta à rebus numeratis, in hoc igrē inuenio duas srias, una est Greg. in 1. dist. 24. q. 2. art. 2. qui tenet partem negatiuam, altera est B. Th. quam prosequitur, & defendit Capr. in 1. dist. 24. q. 1. in prima conclusione, & est p̄ parte affir. & aduerte, q̄ utraque opinio pendet ab una radice s. à natura vnius quod est principium numeri, nam quia gre. tenet vnum quod est principium numeri, nihil super addere rei quæ est una, nec fm̄ ipsum est accidens de prædicamento quantitatis, consequenter tenet, quod numerus quantitatius qui secundum ipsum non est aliud quam plures vnitates, ut patuit supra nihil addit, nec distinguitur à rebus numeratis, & quia B. Th. de uno quod est princ. numeri sentit oppositum, ut declarauimus in 4. lib. consequenter tenet oppositum de numero quātitatiuo, ita quod sicut vnitas quantitativa huius lapidis est accidens, & lapis est substantia, sic binarius quātitatiuus lapidum est accidens, ut pote quātitas discreta,

E iiiij lapid

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

lapides autem sunt substantia. Et aduerte, q̄ in via B. Th. hæc conclusio, numerus quantitatius addit aliquid reale super res numeratas, & distinguitur realiter ab eis, non potest alia via efficaciter p̄bari, nili sustinendo, q̄ vnum princ. numeri distinguitur realiter ab uno transcendentē, & addit aliquid reale supra ens. nam bene sequitur, q̄ si unitas quantitatua, quæ est componens numerum quantitatuum, addit quid reale super substantiam rei, quæ est una quantitatue, et numerus constans ex huiusmodi unitatibus, addit quid reale super res numeratas, & distinguitur realiter ab eis. Quod autem vnum princ. numeri distinguatur &c. determinauimus in 4. lib. in q. 7. Nec facies fundamentum in rationibus conatur Paul. Sonc. in lib. 10. q. 11. probare dictam conclusionem qm̄ Greg. vbi supra format eas contra se ad literam, & solvit ex suis principijs, quibus tenet non omnem quantitatatem distingui realiter à substantia.

Relinquitur ergo ut soluamus rationes Greg. quas format vbi supra, & sunt duæ.

Prima est, quæcumque sunt tot, & tot sunt seipſis, & nō per aliquam entitatem superadditā eis inherentem tot & tot, ergo nullus numerus addit entitatem rebus numeratis, consequentia nota p̄batur aīs, vnumquodque eorum, quæ sunt tot & tot est vnum seipso, & non per entitatem sibi superadditam, ut probatum est alias, ergo vnumquodque eorum, & quodlibet aliud, puta A, & B, sunt duo seipſis, & non per entitatem superadditam, idem dico de quolibet alio numero quantitatuo, ergo &c.

Confirmatur, quia si aliqua essent tot, puta duo per entitatem superadditam, accipio vnum illorum duorum, & ipsam dualitatem, tunc sic, illud vnum, & dualitas sunt duæ entitates, quero, aut sunt duæ seipſis, aut entitate superaddita, si seipſis, ergo eadem ratione prima duo, & quilibet alia duo sunt seipſis duo, si entitate superaddita, ergo similiter illa, & illud primo sumptum sunt duæ entitates per aliam entitatem superadditam, & sic in infinitum.

Pro solutione huius aduerte, q̄ Greg. in hoc decipi, quod eredit, sicut vnum transcendens, & numerus transcendens, nihil addunt reale super rem unam, & res numeratas, sic nec vnum princ.

princ. numeri quantitatiui, nec ipse numerus, ppea ad argim, nego antecedēs, ad probationem nego aīs, qm vnum princ. numeri, addit super substantiam rei accidens, quid autem si illud accidens, determinauimus in 4. lib. in q. 8.

Ad confirmationē dico, quōd illud vnum, & dualitas sunt duæ entitates seipſis, sumendo illud vnum vnitate transcendentia, nam in quolibet quanto est vnitatis transcendens, & vnitatis quantitatua, & nego illam consequentiam si seipſis, ergo eadem ratione prima duo, quoniam vnumquodque primo de duorum est quantum, & vnum quantitatuz, dualitas autem non est vna quantitatuz, sed transcenderet.

Secunda est, si numerus dicit entitatem distinctam realiter à rebus numeratis, quero aut est entitas oīno simplex, & indiuisibilis, aut est cōposita, & diuisa in partes, non primum, quia numerus non esset quantitas discreta, cum omnis quātias sit diuisibilis, nō secundum, quia vel illæ partes sunt adin vicem continuæ, et hoc nō, quia numerus esset quātias continua, vel sunt nō continuæ, & hoc non, q̄a vel sunt numeri, vel vnitates, nō sunt numeri, q̄a omnis numerus diuidetur in numeros, quōd est falsum, vt patet in binario, non sunt vni tates, q̄a de illis queretur, aut sunt seipſis numerus, aut per aliquod eis additum, si p additum, querendum est, vtrum sit simplex, vel cōpositum, vt prius, si seipſis, illæ vnitates sunt numerus, cum vnitates numerales nō sint res superadditæ re bus numeratis, sed quælibet talium reꝝ sit vna seipſa, seq̄tus q̄ numerus non dicat rem superadditam rebus numeratis.

Ad hoc dī, q̄ illa entitas superaddita est cōposita, & diuī sibilis in partes, & q̄ partes non sunt continuæ, sed discretæ, & quōd sunt vnitates, qm numerus est multitudo aggregata ex vnitatibus, & qn̄ arguitur, quōd vel sunt seipſis numerus, vel p aliquod additum, dieo quōd nō sunt numerus, sed ex eis est numerus, & quōd addit entitatem distinctam de ḡne quātitatis super res numeratas, ve diximus in lib. 4. & falsum est, rem quantam esse vnam vnitatem quæ est princ. numeri quā titatiui per seipſam, hoc enim tantum verum est de re vna vnitate transcendentia. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæſtio 10. Si vltima vnitas est forma numeri.

I N princ. huius q. aduertere, q̄ in via nřa p̄cipui mouētes

E iiiij hanc

OCTAVI METAPHYSICÆ

hanc q.sunt Ioan.Capr.in 1.dist.25.q.1.in 5.conclusione, & Paul.Sone.in lib.10.q.9.fundant aut le super B.Th.in 8.metaph.vbi exponens tex.10.inquit, est.n.p se vnu numerus, in quantum ultima vnitatis dat numero specie, & vnitatem, sicut et in rebus compositis ex materia, & forma, per formam est ali quid vnum, & ab ea vnitatem, & speciem sortitur, hæc ille.

In hac aut q.sic procedemus. Primo, pone disto de forma. Secundo, duæ conclusiones responsuæ. Tertio, soluentur quædā argumenta, quibus videtur posse probari oppositum.

Quantum ad primū aduerte, vt notat Capr. vbi super in pbatonē 5.2clusionis, q si ve est duplex forma hoiis. s.forma partis, & hec est aia, quæ mā actuat, & forma totius, & hæc est humanitas resultans ex aia, & ex forma sua, sic in numero apprehendere possumus duplē formam. s.formam partis, q veræ est pars numeri, & nō est totus numerus, sed ab ea numerus sortitur speciem, sicut hō ab aia, & formam totius que resultat, ex eo q est forma partis in numero, & ex illis unitib⁹, ex quibus, vt ex materia aggregatur numerus.

Quantū ad secundum, ponuntur duæ conclusiones. Prima ultima vnitatis, non est in numero forma totius. hanc (licet oēs concedant) declaro sic, forma totius in via nostra in qua nunc loquimur est tertia entitas distincta ab oībus partibus diuisim, & simul sumptis, vt diximus in lib.7. Sed ultima vnitatis non est distincta ab omnibus unitatibus componentibus numeri, aliter distingueretur à scipsa, quia & ipsa componit. Secunda conclusio, ultima vnitatis est forma partis in numero. Hanc pbo esse de mente philosophi, & Cōment.in 8.lib.metaph.in tex.10. & arguo sic, numerus sortitur specie ab ultima vnitate, ergo est forma numeri, non totius, vt pbatum est, ergo partis, pntia patet, qm vnum quodque sortitur specie, sive & esse à ppria forma. Antecedens aut est de mente philosophi & Cōment.in eodem loco, nam fū philosophum p aduentum ultime vnitatis constituitur talis species numeri, puta ternarius, & si subtrahitur mutatur species, sicut in rebus p aduc sum, & subtractionem ultime dñix, mutatur species, vnde dicit illic Comment. & quemadmodum qn alicui numero additur vnum, aut ab eo diminuitur vnum, transfertur ad aliā naturam numeri, similiter diffōnes compositæ ex 1. gñe, & plurib⁹

plaribus dñis, qn ab eis diminuitur aliqua dñia, transfertur diffō ad diffōnem alterius naturæ, & similiter cum additur eis aliqua dñia, v.g. qm cum dixerimus in diffōne aialis, q est cor pus nutritile sensibile, si diminuerimus vltimam dñiam, remanebit diffō vegetabilium, & si additur alia dñia, puta rōna le, fiet diffō hominis, & similiter quatuor cū eis additur vnū, fient quinque, & cum ab eis diminuitur vnū, fiant tria. hæ Cōment. ex quibus constat, q sicut vltima dñia dat speciem rei, & ea mutata, mutatur species, sic vltima vnitas dat speciem numero, & ea subtracta, fit alia species numeri, ex consequēti est forma partis in numero. Sed hic remanent duo declaranda. Primum est. Si vltima vnitas non est forma totius in numero, videndum est, quæ sit forma totius. Secundum est. Cum vltima vnitas sit pars componens numerum sicut alie, quare est magis forma numeri, quam aliæ.

Quantum ad primum aduerte, q fm Auic. in 3. suz met. cap. 3. forma totius in numero est id, q signatur noīc abstracto illius numeri, puta forma ternarij est ternitas, & quaternarij quaternitas, sicut in naturalibus forma lapidis lapideitas, forma hominis humanitas, & si quæras quid importat ternitas, & quaternitas. Lico q non importat solum multitudinem consurgentem ex tribus vnitatibus, nec solum ordinem, & discretionem trium vnitatum. Sed multitudinem triū vnitatum discretarum, & ordinatarum adinuicem, vel multitudinem trium vnitatum, ut stant sub discretione, & ordine.

Quātum ad secūdum aduerte, q vltima vnitas non est forma numeri, ut vnitas, sed vltima. i. vt habet ordinem ad precedentes tanquam terminus, & conclusio numeri, & vt stat sub tali ordine, & sub rōne termini, comparatur ad alias vnitates, ut formale ad materiale. Quod n. rem terminat, & complet est formale in re, & ex hac declaratione videbis quam facile soluentur argumenta Petri Aureoli tenentis oppositum.

Quantū ad tertium principale aduerte, q vt recitat Capr. in 1. dist. 24. q. 1. cōtra 5. cōclusionem. Petr. Aur. arguit 4. rōni bus, q vltima vnitas non sit forma numeri, ex quibus Paul. Sonc. accipit ad p̄bationem sui intēti 4. 5. & 6. rationes quas formas in lib. 10. q. 9. verum quia Capr. soluit eas, & Paul. contra solutiones non instat, ideo sibi nihil proficiunt.

Prima

O C T A V I M E T A P H Y S I C Ā

Prima ratio, nulla forma entis realis quam tu ponis numerum est incerta, & voluntaria, sed determinata ex natura rei. Sed ultima unitas quam tu ponis esse terminum, & concludere numerum est incerta, & voluntaria, nam quæcunque ponatur unitas terminans, potest numerans incipere ab ea, & sic quæ erat ultima, fiet prima, ergo &c.

Ad hoc r̄ndetur, & negatur minor, ad probationem dico, q̄ ante opus animæ numerat̄is in numero applicato est aliqua ultima &m relationem &c. ordinē realem ad alias unitates, si aut̄ numerans incipiat numerare ab ultima unitate, non servato reali ordine, quem h̄nt unitates inter se, non ideo ultima fieri prima, nec econuerso, loquendo de numero applicato, de numero aut̄ quem facit anima, secus est, q̄a ille non est numerus de ḡne quantitatis, sed habet esse p apprehensione aīe, non aut̄ est necesse q̄ sic sit in re, sicut apprehendimus.

Secunda rō. Omnis forma alicuius totius est in eo vbreft suum totum, patet. n. q̄ vbi est hō, ibi est anima hoīs, sed ultima unitas non est in eo, vbi est numerus. est enim numerus in omnibus unitatibus simul sumptis. Sed ultima unitas (vt patet) non est in omnibus p̄cedentibus unitatibus, ergo &c.

Respondeatur. Maior non est vera nisi de forma intrinseca naturali, non aut̄ de forma extrinseca, unitas aut̄ ultima est forma numeri extrinseca, non .n. est forma quia vere aetuet p̄cedentes unitates, sed quia habet rationem termini, & cōcludentis. Non autem est necesse terminum esse intrinsecū rei quam terminat, vt patet de loco, & notato.

Tertia rō, si ultima unitas est forma numeri, vel inquantū unitas, vel ipsa distantia, siue ordo ad p̄cedentes unitates fundatus in ipsa unitate, vel unitas cum tali distantia, nō primū, quia inquantum unitas est æque materialis, sicut & aliæ, non secundum, quia distantia, siue ordo est relatio, numerus autē est ens absolutum, cum sit de p̄dicamento absoluto. Relatio autem non potest esse forma absoluti, non tertium, quia tale aggregatum cum sit ens aggregatum ex rebus diuersis p̄ predicatorum, esset ens per accidens, secundū metaph. q̄ non potest esse forma entis per se, numerus autem est ens per se, cum sit in p̄dicamento quantitatis, ergo &c.

R̄ndetur, negatur diuisio, nam datur quartum. s. unitas, vt stat

Stat sub tali distantia vel ordine ad precedentes, & ut sic est forma numeri, vnde si remouetur talis ordo per aduentum alterius unitatis, desinit esse forma. Ratio. n. q̄ sit forma, non sumitur ab ipsa unitate simpliciter, vt stat sub tali ordine, & si arguas quod id quod est forma, semper & cuicunque comparaata est forma, dico quod hoc non est verum, nisi de forma intrinseca, quales sunt formæ rerum naturalium.

Quarta rō. Inter unitates componentes numerum nō seruatque aliquis ordo, ergo ultima unitas non est forma numeri, vt stat sub tali ordine vel distantia, p̄ntia nota, aīs probatur, unus numerus, puta quaternarius, non respicit unitates in quibus consistit s̄m prius, & posterius, sed simul, & sine ordine, qui n. intelligit trinitatem, non concipit unam unitatem præcedere aliam, sed absolute apprehendit unitatem in tribus, ergo ultima unitas non est forma numeri quaternarij, cum ibi non sit unitas ultima, nec prima, nec aliquis ordo.

Rūdetur, negatur aīs ad probationem, nego assumptum, ad probationem dico, q̄ licet apprehendens ternarium, non intelligat ordinem unitatum, puta primam, secundam, & ultimā, tamen supponit talēm ordinem, sine quo nō esset ternarius, sicut qui intelligit hominem non intelligit unionem animæ, & corporis, licet supponat illam, quia nisi anima vniret corpori, non intelligeretur nā hominis. Sic in proposito. Parte igitur q̄ rōnes Petri Aur. non concludunt contra viā nostram, & scias me in hac determinatione, secutum fuisse doctrinam Capræoli, ne forte credas me determinasse ex propria imaginatione. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 12. Si numerus quantitatius reperitur solè in rebus corporeis, an etiam in abstractis.

I N H A C q. inuenio duas opiniones. Prima est, B. Th., cuius mens est, q̄ sicut unum q̄ est principium numeri quantitatiui non inuenitur nisi in re quanta, qm̄ tale unum, vt declaravi in tract. de trascendentibus, vel est unitas rei quante, vel est esse quantitatis cōtinuæ, quo res corporea est indivisa in se, & diuisa ab alio, sic numerus quantitatius aggregatus ex unitatibus numeralibus, nō inueniretur nisi in rebus quantitatibus, & corporeis. Et fundamētum B. Th. est, quia philosophus in tertio physicotum docuit quantitatem discretam causari ex

OCTAVI METAPHYSICÆ

ex diuisione continui, vbi ergo non est rō causatiua numeri quantitatū, non est talis numerus. Constat autē q̄ in separatis non est continuitas, ergo &c. Et si queras. Cum de separatis verifcentur vnum, & termini numerales vt vna inelligentia, duæ, tres &c. qualis numerus, & quæ vnitas est illis? Responderet B. Th. quòd est vnum transcendens, & multitudo transcendens, & de hoc locuti sumus in lib. 4. Secunda opinio est Greg. in 2. dist. 24. q: 2. art. 3. qui tenet partem affirm. Pro cuius resolutione tria agenda sunt. Primo, declarabitur mens sua. Secundo, soluentur tationes suæ, pro quanto sunt cōtra B. Th. Tertio, sustinebimus fundamentū B. Th. sumptum ex 3. phys. quòd Greg. conatur destruere.

Quantum ad primum aduerte, quòd Greg. tria intendit. Primo, intendit quòd numerus simpliciter verificatur solum in abstractis. Dicit autem numerum simpliciter esse vnitates simpliciter, vnitas vero simpliciter secundum ipsum verificat solum de re in qua nōlla est compositio, quales sunt substantiaz abstractaz secundum philosophos, & p̄pea negat Greg. quodcunque totum vel compositum posse dici vnum simpliciter, sed tantum cum aliquo addito, pura q̄ sortes est vnum; non absolutaz, sed vnum homo, & sic patet fīm principia sua, q̄ cum numerus sit ipse vnitates, talis numerus simpliciter reperitur solum in abstractis. Hoc suū dictum licet ipsum non concederet B. Th. qm̄ cum compositum sit tertia entitas, potest dici vnum per se, & simpliciter, vt declarauit in 7. lib. q. vlt. tamen ad propositum huius questionis nihil refere. Secundo intendit, quòd numerus secundum quid est tm̄ in rebus corporeis, vocat autem numerum fīm quid vnitates fīm quid, quæ sunt vnitates compositorum, & qm̄ tenet, q̄ omne compositum est vnum solum fīm quid, & plura simpliciter, qm̄ fīm ipsum est suæ partes, ideo ex p̄nti, vbi est compositio ibi seruatur numerus fīm quid. Sed nec id concederet B. Th. sicut nec prius dictum ex eadem causa verum pertranseo, qm̄ ad p̄sentem q̄onem nihil refert. Tertio intendit, q̄ numerus qui est species quantitatis discretaz, inuenietur in abstractis, vnde inquit, vbi supra. Ex his patet quām irrationaliter loquuntur, qui dñt, q̄ numerus non inuenitur, nisi in rebus materialibus, & corporeis, cum multo verius inueniat in spiritu

spiritualibus, ut probatum est, nec valet si dicatur, q̄ numerus rebus spiritualium non est species quantitatis discreta, sed tamen numerus corporum. Ipsi vero loquuntur de numero, qui est quantitas discreta, non valet inquam, qm illud dictum est tantum ad placitum, & sine ratione, & conatur probare intentum dupli ratione, quas statim formabimus, & soluemus.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ ratio prima Greg. est talis, interroganti de aliqua multitudine abstractorum, quot sunt, ita bene respondetur, quod sunt 3. aut 6. sicut interrogati de lapidibus, respondetur quod sunt 3. vel 6. ergo sicut de lapidibus verificatur numerus, qui est species quantitatis discreta, sic verificatur de abstractis. Secunda est, & que bene passio qualibet ternarij vel senarij, aut cuiuslibet alterius numeri verificatur de talibus terminis supponentibus pro substantijs immaterialibus, sicut cum p̄ corporalibus, ita n. ternarius abstractorum est numerus impar ut obique primus, & senarius est numerus perfectius, sicut lapidum & lignorum, & vniuersaliter qualunque per se conueniunt numero, ita verificantur in abstractis, sicut in corporeis, ergo &c.

Ad primam, sequendo principia B. Thom. dicitur, quod si quot & tot p̄ priæ sumantur. scilicet q̄ sunt interrogativa de p̄ dicamento quantitatis, negatur ans, qm talia interrogativa non excludunt ambitum sui generis, scilicet quantitatis, non reperibilis in immaterialibus, tum sit dispositio materia, si autem sumantur generaliter, prout interrogant de quacunq; multitudine, siue illa sit de genere quantitatis, siue non, conceditur antecedens, sed negatur consequentia.

Ad secundam negatur ans, qm tales passiones, prout important relationem fundatam in quantitate, non verificantur de abstractis, vel si verificantur de eis, non conueniunt ternario, & senario, vt sunt species numeri quantitativi, sed ve sunt species multitudinis transcendentis, sicut passiones iste, imparitas primitas &c. & tunc negatur consequentia.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ Greg. vbi supra conatur destruere fundamētum B. Th. sumptum ex 3. phys. in tex 68. scilicet quod numerus quantitatius causatur ex diuisione continua, ergo reperitur solum in his, in quibus est continuitas, hæc autem sunt sola corporea, quare &c. ad hoc dicit Greg. quod

OCTAVI METAPHYSICÆ

quod non fuit intentio philosophi, dicere oem numerus qualitatuum causari ex divisione continui, sed aliquem, puta, dum dividit lignum sit numerus partium ligni, & corroborat, quia certum est corpora coelestia esse in aliquo numero qualitatuo, & tñ non constituit ex divisione continui, cum nulla divisione possit fieri in celo pp incorruptibilitate suâ.

Sed contra Greg. sic arguitur. Cū philosophus in 3.phys. querat de infinito, ut attribuit magnitudini, & numero, quidem infinitum secundum philosophum in 1.phys. text. 15. clarum est esse proprium quantitatis, ea ratione quia querit de magnitudine quantum ad infinitatem, investigat etiam de numero. Constat autem, quod ibi disputat de magnitudine absolutæ, & universaliter, quomodo procedit in infinitum secundum divisionem, & non solum de hac vel illa magnitudine, unde & ait in text. 69. In magnitudinibus autem contrarium est, &c. ergo & de numero absolutæ considerat quomodo secundum additionem tendit in infinitum. Additionem autem dicit fieri in numero, ex divisione continui, unde & Commentat. inquit, super eundem text. Dispositio in additione numerorum est, sicut dispositio in diminutione masure, ergo & à divisione magnitudinis numerus qualitatius universaliter causatur, ab eodem enim est esse rei, & sua proprietas, si ergo à magnitudine causatur finitas, & infinitas in numero quantitatuo, absolutæ ab eadem causatur esse eiusdem numeri, falsum est ergo dicere, quod philosophus in 3.phys. non intendit omnem numerum qualitatuum causari ex divisione continui.

Quando autem dat instantiam de numero corporum coelestium, dico, quod & ille numerus causatur ex divisione continui, non quidem de novo facta nec factibili, sed ex divisione materiae, ut stat sub hac quantitate continua, nam quia forma lune stat sub hac materia quanta, & forma solis sub illa materia quanta, ideo constitutus binarius de genere quantitatis, decipitur autem Greg. quia credit B. Th. tenere numerum qualitatuum causari solum ex divisione facta de novo in aliquo continuo, quasi si non dividatur actu, & de novo, quod non fiat numerus, id non somniauit B. Th. nec veri Thomista. Hæc de praesenti quærito dicta sint.

De

De materia cœli.

In naturalibus quidem, & sempiternis, alia ratio forsitan ei quædam non habent materiam, aut non talem, &c. text. 12. philosophus hic declarat quō materia est in cœlo, & dicit, quod forsitan cœlum non habet materiam, vel si habet nos talem qualē habent hæc inferiora, vide tu expositionem Cōment. & aduerte, q̄ B. Th. exponens, videtur in hoc loco concordare cum Cōment. vtetur enim termino Cōment. sci licet quod materia cœli dignius est nominari subiectum q̄ materia, & si non sumatur pro subiecto, q̄ est corpus cœli actu, prout est subiectum motus, non est in cœlo materia.

Circa igitur hūc sex. quatuor inuestiganda sunt. Primo, si materia quæ est pars cōpositi est in cœlo. Secundo, supposito q̄ sic, si materia cœli, & horū inferiorū sunt eiusdem rōnis. Tertio, si forma cœli vñiretur materiæ inferiori, vtrū possemus sustinere ipm esse incorruptibile. Quarto, vtrum materia vnius cœli sit eiusdem rōnis cum materia alterius cœli.

Questio 12. Si materia quæ est pars
compositi est in cœlo.

I N H A C q. inuenio differentiam inter B. Th. & alios expositores Arist. nam B. Th. attribuit Cōment. q̄ negauerit materiam in cœlo, vt est pars cōpositi, & q̄ fīm ipsum, materia cœli est corpus cœli actu, vt est subiectum motus, & vt est in potentia ad diuersa vbi, id aut̄ sibi attribuit in 1. cœli leſt. 6. & in 8. phys. sec. 21. & in prima parte q. 66. art. 2. & dato, quod B. Th. id non diceret, patet hanc fuisse mentem Cōment. in 8. lib. metaph. in commento 12. vbi inquit. **Materia enim in rei veritate cuius esse est in potentia, non inuenitur nisi in substantijs generabilibus, & corruptibilibus, substanzæ vero æternæ, quia in eis non est potentia ad corruptionem, non est in eis materia, sed materia eoꝝ est aliquid existens, actu. s. corpus, ideo dignius hñt hoc nomen subiectum, q̄ hoc nomen materiæ. Et infra, & cum narrauit, quod istæ substanzæ cœlestes non habent materiam. s. quia non sunt composite ex materia, & forma, sed ex corpore, & forma animata intelligibili (& infra) & ideo dixit Themistius, q̄ sol, & luna, & stellæ, aut sunt formæ sine materijs, aut habent materias p̄ æquiuocationem, sicut est dispositio in materia intellectus,**

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

intellectus, hæc Comment. licet autem B. Th. id attribuat Comment. non tamen Arist. vnde tenet Comment. in hoc deuiare à via Arist. & nos idem sustinebimus.

Alij vero expositores credentes mentem Comment. esse mentem Arist. dñt, qm philosophum, & Comment. non est materia in cœlo, vt est pars compositi, qm credunt hoc esse ut veriusimum principium apud Arist. & Comment. omnis materia quæ est pars compositi, est principium corruptionis, in cœlo autem non est corruptio, ergo &c. Inter expositores qm hanc viam sequuntur, inuenio Ant. And. in 8.lib. metaph. q. 4. qui id simpliciter attribuit philosopho, cuius rōnes soluā infra: Inuenio & Land. in 8.metaph. q. 7. qui nullam rōnem adducit, nisi eam quæ cōiter solet fieri, s. quia cœlum esset corruptibile. Sed & hanc soluam infra. Ut igitur resoluatur propositum relinquendo plixitates, sic procedemus. Primo p̄babitur, qm philosophum, & veritatem, materia quæ est pars compositi est verē in cœlo. Secundo, soluentur rōnes rementium oppositum. Tertio, declarabuntur quædam dicta philosophi, quæ vñr fauere rementibus oppositum, De Comment. aut ut sis verus Thomista, teneas pro certo, qm négauit materiam partem compositi esse in cœlo, & nolis imitari in hoc Paulum Sonc. qui in lib. 12.q. 7. tenet pp quædam dicta Comment. Comment. concepsisse veræ materiam in cœlo, & sic facit B. Th. ignorasse sensum Comment. quod Thomiste vt blasphemiam deuitant, verum tamen infra declarabimus, quem sensum habuerit Comment. in dictis illis.

Quantum ad primum, probo propositum duplice ratione, & primo sic arguo, vt arguit B. Th. in 8. phys. lect. 21. contra Comment. Corpus cœlestis est aliquid actu, alioq[n] non moueretur, subiectum .n. motus non est ens tm in potentia, vt declaratum est in 5. & 6. lib. phys. Sed omne quod est actu vel est forma subsistens vt substantiæ separatae, vel habet formam in alio, quod se habet ad formam sicut materia, & sicut potentia ad actum, non potest dici qm corpus cœli sit forma subsistens, quoniam esset intellectuale, & intellectum in actu, non cadens sub sensu, nec sub quantitate, sicut & substantiæ separatae, ergo est habens formam in materia.

Huic rationi respondet Landunus in lib. 8. metaph. q. 7.

&

& dicit q̄ cœlum est actus, & tñ non sequitur q̄ sit intelligens & intellectum actu, & nō cadens sub sensu, quia hoc nō est verum, nisi de actu separato à magnitudine & incorporeo. Sed cœlum est actus corporeus, quia extendit & sentitur, ppter accidentia sensibilia, quæ habet, & non est intelligens.

Sed contra, si cœlum non esset compositum ex materia & forma, non posset esse extensum nec dimensionatum, q̄ est falsum, vt patet ad sensum, consequentia aut probatur, qm p Comment. in 1.c.de substantia orbis, si forma præcederet dimensionem in materia, tunc non esset extensa omnino, sed indivisibilis, quia forma non extendit nisi extensione materie, ergo si cœlum esset sine omnino materia corporali, esset inextensum, nec haberet partem extra partem.

Huic instanti respondens Iandunus vbi supra dicit, quod Comment. in illo loco intendit de forma generabili & materiali, quæ non est nata extendi, nisi per materiam subiectam quantitat, forma autem ingenerabilis quale est ipsum cœlum non est nata extendi per materiam corpoream, sed per quantitatem, quæ inest sibi, vt subiecto simplici.

Sed contra Comment. in eod. 1.c.de substantia orbis sic dicit. Inuenit. s. Arist. q̄ substantia omnium accidentium sunt individua substantiaz, quæ sunt actu, de quibus declaratū fuit ab eo esse composta ex formis, & subiecto q̄ est in potentia, & accipit signum ex hoc, q̄ hoc subiectum recipit accidentia contingētia, in eo q̄ non est simplex, qm si esset simplex actu non posset recipere accidentia, pati. n. contrarium est actu, hæc ille, in his dictis patet, q̄ loquitur de subiecto accidentium sensibilium absolutæ, & non solum in natura rebus corruptibilium. Tunc ex ultimis verbis suis sic arguo, nullum simplex quod est actus recipit accidentia sensibilia, quia recipere est pati, pati aut ut dicit Comment. est contrarium actu. Cum ergo videamus accidentis quod est qualitas recipi in cœlo, cœlum non est simplex actus, sed composite ex actu & materia, qua mediata recipit qualitatem, & sic patet, q̄ ex dictis Comment. concludimus contra Comment. & commentistas.

Secundo sic arguo. Qualitates sensibiles, vt patet, sunt in cœlo, ergo materia quæ est pars composite, patet p̄na, quia qualitates sensibiles in sua diffinitione cōcernunt materiam sen-

Quæst. Iauel.

F sibi

OCTAVI METAPHYSICÆ

ibilem, sicut limitas. & in hoc distinguuntur à quantitatibus ex modo diffiniendi, ut patet in 6. metaph. tex. 2.

Sed aduerte, qd Landunus vbi supra, respodens secundæ rationi Egidij dicit, qd accidentia sensibilia in cœlo, vt raritas & densitas, non consequuntur materiam, sicut in inferioribus, & dicit, quod rara & densum est quasi æquiuocum in superioribus & inferioribus. Tota ergo vis est, vt sustineas primam rationem, s. quod quætitas absoluæ consequitur materiam, qm si id non sustinueris, nihil concludes contra Commentarias, in defensionibus & rationibus Pauli Soncinatis in lib. 12. qd. 7. præcipue fn ratione sumpta ex diffinitione rari & deni non confidas. Dicit.n. Landunus vbi supra, qd raritas, & densitas licet in inferioribus accipiuntur penes plus & minus habere de materia, nō tñ in superioribus, qm illic sumuntur penes terminare & nō terminare visum, qd illa pars cœli est densa, quæ si interponat inter visum nrm & ptem superiorē prohibet pte superiorē videri, vt qn Luna interponit intervsum nrm & solē, prohibet solem videri. Illa aut est rara, qd non impedit videri partem superiorem. Vn raritas fm ipsum est diaphaneitas, qua pot recipi species in profundo, non impediens videre partem vltiorern. Densitas aut est spissitudo, qua prohibetur spes recipi in profundo. & visio partis vltioris. Cum igitur neget diffinitionem rari & deni, datam per plus & minus hre de materia, verificari in superioribus, patet quod eneruat rōnem Pauli, quæ etiā fuit Egidij, & minor quod Landunum non viderit vt se defensaret.

Quantum ad secundum aduerte, quod Cap. in 2. dist. 12. q. 2. contra primam conclusionem, adducit multa argumēta teneantium oppositum, in quibus cōcinentur argumenta Ant. And. & Landuni: & quædam fundantur super dicta Comment. Quædam super dicta philosophi. Quædam ipnituntur propriæ imaginationi. Quæ fundatur super dicta Comment. nō lo adducere nec soluere, qm secundum mentem B. Th. quam debemus sustinere declinavit Comment. in hoc à via Arist. Quæ autem fundantur in dictis philosophi, apparebunt soluta infra, quando exponam talia dicta. Nunc igitur adducā argumenta, quæ innituntur propriæ imaginationi, & reducū tur ad duo principalię.

Pri

Primo, supponitur fm doctrinam philosophi , q̄ materia p̄priæ dicta quæ est pars compositi, sit ens in pura potētia ad esse simpliciter, nihil ex sui natura actualitatis includēs. Tūc arguitur sic, si in cœlo est materia pars compositi, ergo cœlū est generabile & corruptibile fm naturam, quòd est falsum, vt conceditur ab omni peripatetico . Consequentia sic deducitur. Quòd includit ens in pura potentia ad esse simpliciter nihil ex sui natura actualitatis includens , est in potentia ad esse, & ad non esse, qm illud ens in pura potentia ad esse simpliciter, est indifferens quantum sit ex se, ad esse & ad nō esse. Sed fm te cœlum includit ens in pura potentia ad esse simpliciter : cum includat materiam partem cōpositi , ergo potest esse & non esse , & sic est generabile & corruptibile .

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem , dico ad maiorem, quòd ens in pura potētia ad esse simpliciter potest esse duobus modis. Primo quòd sit in potentia, coniuncta tñ ipsi esse, sive ut iam habet esse, eo modo quo materia habens formam comparatur ad eam, vt potētia ad actum, quem iam habet. Secundo, quòd sit in potētia ad esse simpliciter, quod est esse substantiale nudum habitum, sicut materia existēs sub forma aquæ, est in potentia ad formam ignis, vel ut dicit ali qui, potentia ad esse est duplex, quædam ad esse coniunctum, quædam ad esse remotum, ex hac distinctione dico, quòd maior non est vera, nisi de ente in potentia secundo modo. Tale autem ens in potentia non ponimus in cœlo, sed ens in potentia primo modo & ideo non sequitur, quòd cœlum possit esse, & non esse substantialiter.

Sed contra, si tua distinctio valet, hoc ideo est . quia materia cœli licet sit ens in pura potentia, tamen determinat sibi talement formam , per quam semper est coniuncta ipsi esse, sed hoc est falsum, quia quod est in pura potētia, impossibile est quòd includat habitudinem ad determinatam formam, immo est indifferens ad omnem formam, sed materia cœli si est pars compositi, est ens in pura potētia, quia hæc est diffinitio materie primæ vniuersaliter sumptæ, ergo non potest determinare sibi talement formam, &c.

Ad hoc dicitur, quòd aliud est sumere materiā simpliciter & aliud materiam cœli , quia si dico materiā simpliciter i. in

OCTAVI METAPHYSICÆ

genere, dico potentiam puram absolutæ, sicut cum dico animal, dico habens animal sensituum absolutæ, si autem dico materiam cœli, dico potentiam puram, non ad omnem formam, sed ad formam cœli, sicut cū dico animal, quod est homo, dico habens animam sensituum, quæ est etiam rationalis. Tunc dico ad argumentum. q̄ maior non est vera nisi de ente q̄ est pura potentia absolutæ, quale ens est materia prima sumpta simpliciter. Applicando autem ad minorem, nego quòd materia cœli sit pura potentia absolutæ, quoniam est pura potentia ad formam cœli, & non aliter, & ideo potest includere habitudinem ad determinatam formam,

Et si quæras. Quid appropriat materiā hanc huic formæ, ita q̄ non includit habitudinem ad aliam. Dico quòd hoc est exigentia formæ, quæ requirit materiam talis naturæ, cum materia sit propter talem formam.

Secundo si materia propriæ dicta est in cœlo, vel est pp corporeitatem cœli, vel pp quantitatem, vel pp qualitates sensibiles, vel quia formas absolutas à materia necesse est esse intellectuales, vel quia cœlum esset nobilior anima, quæ materiæ vñitur, vel propter motum localem, aut propter alterationem, siue varietatem lucis, prout videmus Lunam modo lucidam, modo obscuram. Sed nullam horum cogit, ergo vanum est ponere materiam propriæ dictam in cœlo,

Primo corporeitas nō cogit, quoniam forma dat esse corporeum, & non materia.

Ad hoc dicitur, q̄ licet materia non det esse corporeum, tamen nulla forma dat esse corporeum, nisi composito. & ratio dandi huiusmodi esse composito est materia. q̄ ideo vbi non est materia non seruatur ratio dandi esse corporeum à forma, nisi dicatur quòd forma dat sibi ipsi esse corporeum, quòd est vanum dicere.

Secundo quantitas non cogit, quoniam licet quantitas in terminata insit ratione materiæ, non tamen quantitas terminata, hæc enim inest ratione formæ, in cœlo autem est tantum quantitas terminata.

Ad hoc dicitur, quòd immo quantitas siue terminata siue in terminata necessario requirit materiā, ut patet in 7. metaph. tenu. 8. vbi & Comment. ipsa veritate coactus, tenet quòd materia

teria non auferuntur per ablationem trium dimensionum. Sed bene auferuntur ille per ablationem materie. & loquitur de dimensionibus absolutis, ergo necessario requiriunt materia ut subiectum, vel ut rationem recipiendi eas.

Tertio qualitas sensibilis non cogit, quoniam sola qualitas secundum quam immutatur substantia rei, quae dicitur qualitas alterativa, ut caliditas, frigiditas, humiditas, &c. requirit materiam. Talis autem qualitas non est in celo, cum celum sit in alterabile. motus autem localis diaphaneitas, raritas, densitas, & lux, non sunt alteratiæ, ideo possunt esse in celo ratione formæ, & non ratione materie.

Ad hoc dicitur, quod imò qualitas omnis sensibilis, sive alterativa sive non, requirit materiam, quoniam ut dictum est, mens philosophi fuit in 7. metaph. tex. 8. & Comment. illic, quod materia sit subiectum decem praedicatorum. & quod esse suum est aliud ab esse cuiuslibet isto, praedamenta. n. accidentium dñr de praedicamento substantiæ. & praedicamentum substantiæ dicitur de hoc quod est materia.

Quarto non cogit, formam absolutam à materia esse intellectualem, quia habitus intellectus sunt absoluti à materia, & tñ non sunt intellectuales. i. potentes intelligere. Preterea ad hoc quod forma absoluta à materia sit intellectualis, necesse est ut sit remota à quantitate, ex pñti sit incorporea, opera tio. n. intellectualis nobilior est actione substatiæ corporeæ, licet autem forma celum sit absoluta à materia, non tñ à quantitate, ideo non sequitur celum esse intellectuale.

Ad hoc dicitur, quod ad hoc quod forma absoluta à materia sit intellectualis vel intellectiva, oportet ut sit substatiæ, ideo instantia de habitibus intellectus nō valet, cum sint qualitates, née valet secunda instantia de quantitate, qm iam dictum est etiam per Comment. in 7. metaph. commeto 8. quod si auferatur materia, auferuntur tres dimensiones, vnde bene sequitur, quod si forma celum est absoluta à materia, est absoluta & à quantitate, ex consequenti remanet incorporea & intellectualis.

Quinto non cogit, quod celum esset nobilis anima, quia vni tur materia, non n. inconuenit, id quod est simpliciter nobilis altero, esse ignobilis ē in aliquam conditionem. Sic n. celum est nobilis verme propter sui incorruptibilitatem,

OCTAVI METAPHYSICÆ

& tamē ignobilius eo, prout vermis est animatus, sic cœlum est nobilior anima, quia est absolutum à materia, & quia est perfectum in specie. Anima autem præcipuæ intellectuæ est nobilior cœlo, propter operationem intellectuali.

Ad hoc dī, quod imò cœlū est nobilior simpliciter & fm oēm pditionem q̄ anima, si cœlum est absolutum à materia. Quia si in cœlo nō est materia, nō pendet à materia ex qua, nec in qua, nec per informationem, & habet operationes penitus abstractas à materia, & non cōcibiles materiæ. Cuius oppositum est in anima, quæ nec integrum speciē habet, quæ concernit materiam in qua per informationem, cuius operationes exercentur per organum, p̄ter intelligere, quare &c.

Sexto nōn cogit motus ad vbi, quia talis motus non inest rōne materiæ absolutæ, sed rōne corporeitatis. Natura igit̄ corporea absq; hoc quod habeat materiam, p̄t esse in loco, ergo moueri ad locū, & talis natura q̄ est corpeitas habebit potentia ad vbi, sed nullo modo ad formam substancialiæ.

Ad hoc dī, admissio quod talis motus insit rōne corpeitatis, negat posse dari corpeitatem naturalem, qualis est corpeitas celi sine materia, qm̄ remota materia remouentur tres dimensiones, vt dictū est supra ex 7. met. Præterea motus cœli localis est motus naturalis, cuius principium est natura; natura aut ex 2. phys. aut est materia, aut forma i materia, ergo cœlum ut moueat naturaliter ad locum requirit materiam.

Septimo non cogit, variatio fm illuminositatem, vt videamus in Luna. Hæc. n. variatio non transmutat intrinsece substantiam Lunæ, nec abijcit ab ea aliquid posituum, sed tantu priuationem lucis, ergo non est necesse est propter huiusmodi variationem, ponere materiam in cœlo.

Ad hoc negatur p̄ntia, qm̄ non solum qualitates fm quas fit alteratio abijciens à substantia rei requirunt materiam, sed etiam omnis qualitas sensibilis vt dictum est supra. Patet igit̄ q̄ propter omnes causas allegatas in argumento, necesse est ponere materiam propriæ dictam in cœlo.

Quantum ad dicta philosophi quibus videtur posse cōclu di non esse materiam propriæ dictam in cœlo, aduerte quod sunt tria. Primum est, in 1. lib. de cœlo text. 20. vbi probans cœlum non esse corruptibile, probat ex hoc q̄ non habet cōtra

erarium; ergo non habet materiam, qm ex 1.ph.tex.69. materia est subiectum contrarij. Secundum est in 1.phy:text. & in 7.metaph.tex. Dico autem materiam per quam res potest esse, & non esse. Sed cœlum cu sit æternum non potest esse & non esse, ergo &c. Tertium est, in 9.met.tex.17. Omnis potentia passiva est potentia contradictionis, sed in cœlo cum sit semper eternum non est potentia passiva, ergo nec materia, quoniam materia dicit potentiam passivam.

Ad primam dico, qd licet philosophus paret cœlum nō habere contrarium, ex eo qd motus circularis non habet motum contrarium, tñ non negat quin habeat materiam, & cum arguitur qm̄ materia est subiectum contrarioj, dico quod non verificatur substancialiter, nisi de materia inferiorum, quæ est annexa priuationi. Absolutæ aut sumendo materiam, sufficit quod verificet hæc disiunctiua. Materiam est subiectum contrariorum substancialiter vel saltē accidentaliter. & secunda pars verificat de materia cœli, quæ est in potentia ad contraria vbi.

Ad secundum dico, quod per materiam res potest esse & non esse simpliciter vel fm̄ quid. ideo concedit quod cœlum pro quanto habet materiam est in potentia ad aliquid esse accidentale, & ad aliquid non esse accidentale, fm̄ quod acquirit unum vbi, & perdit aliud, non autem oportet omne habens materiam esse in potentia ad non esse simpliciter.

Ad tertium respondebitur in lib.9. quando queremus, si omne habens potentiam passivam est corruptibile. Patet igitur quod nec ratione, nec ex dictis philosophi, debemus negare materiam, quæ est pars compositi esse in cœlo.

Vltimo aduerte, quod qm̄ Paul. Sone. adducit in lib.12. metaph. q.7. multa dicta Cōment. quibus tenet Cōment. sensisse materiam esse in cœlo, & in hoc contradicit B. Th. ideo volo declarare, quem sensum habuerit, qn̄cunq; dicit materiam esse in cœlo, ne videatur B. Th. falso imputasse Cōment. qd negaverit materiam propriæ dictam in cœlo.

Aduerte igitur, quod materia in doctrina Cōment. tripliciter solet accipi. Primo pro yle, sive pro materia, quæ est potentia contradictionis, & quæ propriæ est subiectum formæ subalii, de qua locutus est philosophus in 1.ph. ponens eā unū ex principijs naturalibus. Secundo, accipit pro natura

F iiiij illa,

OCTAVI METAPHYSICÆ

illa,qua aliquid constituitur in esse mobili . & hæc est natu-
ra corporea,qm ex 6.physic.omne mobile est corpus . Ter-
tio accipitur pro eo , q̄ habet quodāmodo p̄prietatem ma-
teriæ,quæ est subiectū receptuum formæ. Ex hac distinctio
ne dico, quòd nullum dictum Comment.potest intelligi in
primo sensu,qm apud ipsum fuit vt principio materiæ in pri-
mo sensu in quoçque inueniatur esse causam essendi & non
essendi substantialiter,vnde in primo cœli cōmento 4.dixit,
quòd si corpus cœlestis sit cōpositum ex materia & forma,cō-
tinget vt sit generabile & corruptibile , & dicit infra in codē
commento quòd istz locus est fortior omnium locorum fa-
cientium errare, quòd corpus cœli sit cōpositum extra ma-
teria & forma.In secundo aut sensu & in tertio debent intel-
ligi.sicut illud 12.metaph.cōment. 10. oia quæ transmutatur
hinc materiam.i.sunt naturæ corporeæ , pp̄ quām sunt in po-
tentia ad oppositos terminos , & illud in 9.met.cōmento 17.
cœlum semper h̄c potentiam in vbi non p̄hibet vt sit mate-
ria, sed bene prohibet ipsum esse formam , sic debet intelligi
apud Comment.quòd cœlum est materia localis,& subiectū
simplex & non est forma generabilis & corruptibilis est tñ
forma inquantum est per se existēs &c.Et illud in primo cœ-
li Comment.cœlum est sensibile,impossibile est aut aliquid
esse sensibile per formam,per formam.n.aliquid est intelligi
bile,igitur sensibile per materiæ . Hoc inquam sic habet in-
telligi fm Cōment.omne sensibile est sensibile p̄ materiæ,ac
cipiendo materiam in tertio sensu.i.naturam subiectā quāt-
tati,& p̄ quātitatem qualitat̄ sensibili,& qm forma quæ est
ipsum cœlum est subiectum quantitatis,& raritatis,& densi-
tatis , & lucis . ideo dicitur sensibile per materiam fm quòd
imaginatur Comment.licet imaginatio sua sit falsa(vt dixi-
sus supra.)Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 13.Si materia cœli & horum inferiore
sunt eiusdem rationis.

I N H A C quæst. stat discordia inter B.Th. & Egidiū,
quem sequuntur Duran.& Pet.Aur. Nam B.Th.vt patet in
1.parte q̄ 66.art.2.tenet,quòd sunt diuersarum rōnum Egid.
aut licet cōcordet cum B.Th.q̄ materia p̄prie dicta,quæ est
pars cōpositi sit in cœlo.tñ tenet quòd illa & ista sunt eiusdē
ratio.

rationis, & tñ cum hoc tener cœlum esse incorruptibile . Ut igitur resoluamus propositum, sic procedemus . Primo, declarabitur quid importat materiam cœli, & horum inferiorum esse eiusdem vel diuersarum rationum . Secundo, ponemus mentem B. Th. cum fundamentis suis, vbi manifestabimus quō istae materiæ distinguuntur intrinsecæ, & nō solum extrinsecæ, id est per habitudinem ad formas . Tertio, ponemus mentem Egidij cum declaratione sua . Quarto, ponentur rationes Egidij, & Durandi, & Aureoli, & soluentur .

Quantum ad primum aduerte, q̄ materiam cœli, & inferiōrē esse eiusdem rationis apud metaph. est esse eiusdem speciei, & distinguuntur tñ numero non ex se, sed ex quantitatibus, & formis sub quibus sunt, prout diuersæ formæ diuersas materiæ partes informant, esse diuersarum rationum est esse diuersarum specierū ab intrinseco, & fīm essentiam, ita q̄ alia natura formaliter est materiæ cœli, & alia inferiōrē, & cum materia prima absolutæ sit ens, q̄ est pura potentia, in gñe subz sunt duæ primæ potentiaz distinctæ realiter, & formaliter, utrum aut̄ distinguantur scip̄is, vel per aliud dicemus infra, Egid. (vt patebit infra) tenet, q̄ sunt eiusdem rōnis, iuxta declarationem factam, ita q̄ si abstrahatur quantitas, & forma lapidis à materia lapidis, & quantitas ac forma cœli à materia cœli, erit una materia numero, & penitus indistincta . Sed B. Th. tenet secundū declarationem factam, quod sunt diuersarum rationum, ita quod expoliate per impossibile omnī quantitate, & proprijs formis, adhuc distinguuntur realiter, & formaliter, quæ distinctio non esset qualitativa, sed essentialis: ita q̄ essent plures pluralitate transcendentia .

Quantum ad secundū aduerte, q̄ mens B. Th. sit in duobus . Primo, q̄ cœlū est alia natura à natura quatuor elementorū, q̄ declarat philosophus in t. cœli ex motu proprio cœli, qui nō est naturalis alicui elemento, ex quo sequitur, cœlū esse incorruptibile vtpote carens contrario, & formam cœli esse alterius naturæ q̄ forma elementaris, & materiam cœli distinguere à materia inferiōrē, & quidem q̄ cœlum sit alia natura ab elementis, & quod sit incorruptibile, & formam cœli nō esse de natura formæ elementaris Egid. & sequentes eū concedūt, negant aut̄ de materia, & ideo in via B. Th. sic arguit, si mat-

OCTAVI METAPHYSICÆ

si materia cœli, & materia lapidis sunt eiusdem rationis, & de-
stinctæ solum numero cum materia, ut materia sit ens in pu-
ra potentia ad formam, sequitur quod ad quamcumque formam
est in potentia materia lapidis, ad eandem sit in potentia ma-
teria cœli. Sed materia lapidis est in potentia ad formas in-
feriores, quas non habet, & ideo est subiecta priuationi, & la-
pis est ex natura sua corruptibilis, ergo materia cœli est in
potentia ad formas inferiores quas non habet, & sic est sub-
iecta priuationi, & cœlum non est ex natura sua incorrupti-
bile, quod est contra philosophum.

Nec valet si dicatur, quod licet materia cœli est se considerata
sit in potentia ad formas quas non habet, tamen in quantum est
sub forma cœli, tota eius potentia est terminata, ita quod ut sic
non remanet in ea potentia ad aliam formam, eo quod forma
cœli ex sua perfectione compleat totam potentia latitudinem materie.

Hoc inquam non valet, quoniam potentia pailina non termina-
tur nisi per adeptionem formæ quam non habet, quantumcumque
sit sub forma perfecta, aliter illa potentia ad formam, quam
non habet esset frustra, ergo cum materia cœli si est eiusdem
rationis cum materia inferiorum sit in potentia ad formas in-
feriores, sequitur quod non terminatur eius potentia, nisi per
adoptionem formarum quas non habet, quantumcumque sit
sub perfecta forma, quæ est forma cœli.

Præterea tu non potes subterfugere, quoniam materia lapidis
si est eiusdem rationis cum materia cœli, sit in potentia passi-
ua naturali ad formam cœli, & cum omni potentia passiuæ
naturali corraspondeat potentia actiua naturalis, sequitur quod
aliquid agens naturale posset introducere formam cœli in
materia lapidis, & sic cœlum esset generabile, quod reprobatum
est in te. Et propterea tenendum est, quod materia cœli est
alterius rationis, & quod non est in potentia, nisi ad formam
quam habet, & dicitur esse in potentia coniuncta actui.

Secundo aduerte, quod istæ duæ materiæ apud B. Th. non dis-
tinguuntur præcisè per habitudinem ad formam, puta quia
materia cœli perficitur per formam non habentem contrari-
rium, & sine dispositionibus contrariis, materia autem inferiore,
opposito modo. Hec non fuit positio Egidij. Sed distinguuntur
essentialiter, & per principium intrinsecum distinctiuum, ita
quod

quod materia cœli habet propriam dñiam intrinsecam esse nalem, similiter materia inferiorum, quæ quidem principia intrinseca sumuntur ab extrinseco, eo q̄ materia ut est potentia, est ens respectuum. Potentia. n. vt potentia dicitur ad aetum. In hoc aut̄ distinguuntur absoluta à respectu, qm̄ in absolutis sumitur distinctio per principium intrinsecum sumptum ab extrinseco, ut homo distinguitur à bruto p ratione, q̄ sumitur ab anima homini intrinseca, in respectu aut̄ sumitur distinctio per principium intrinsecum. i. p dñiam p̄ priam, quæ tamen sumitur ab extrinseco, ut potentiae sensitivæ, sumunt differentias essentiales ab objectis. Sic in proposito dico, q̄ materia cœli, & inferiorum distinguuntur essentialiter per differentias sibi intrinsecas, quæ sunt duæ primæ potentiae passiuæ, nihil ex se actualitatis habentes, quæ tñ sumuntur ab extrinseco. i. ex habitudine ad formas. Et hæc est determinatio B. Th. in 1. cœli lect. 3. vt videre poteris.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ mens Egidij, vt patet in tract. quem edidit de materia cœli, & in 2. sent. dist. 1. 2. stat in tribus. Primo tenet, q̄ cœlum est seclusa intelligentia est verè compositum ex materia prima, & forma perficiente materia secundum esse. Quod quidem probat rōnibus conformib⁹ viæ nostræ, quas posuimus in q. præcedenti contra Cōment. & sequaces suos, & in hoc concordat cum B. Th. Secundo tenet, q̄ materia cœli est eiusdem rationis cum materia inferiorum quantum sit ex se, & intrinsecæ, q̄ conatur p̄bare multi pliciter, vt patebit infra. Tertio tenet, q̄ licet materia cœli quantum sit ex se, & intrinsecæ sit eiusdem rationis, & naturæ cum materia inferiorum, tñ distert quo ad fortham, siue p̄ principium extrinsecum, q̄ quidem sic manifestat, forma cœli non habet contrarium, ideo nō relinquit in materia potentiam, & appetitum ad aliam formam. Materia. n. Itans sub una forma, non habet appetitum ad aliam, nisi illa forma habeat contrarium, & alia possit sibi succedere, & quidem quod forma cœli non habeat contrarium patet, ex eo quod motus eius circularis non habet contrarium ex 1. cœli, ex quo sequuntur duo corollaria secundum Egid. Primo, quod cœlum est ingnabile, & incorruptibile, quia gnatio, & corruptio est de contrario in contrarium, sed forma cœli non habet formam contra

O C T A V I M E T A P H Y S I C A

contrariam, ergo &c. Secundo, materia cœli non est sub priuatiꝝ, quia non est subiecta formæ hñti contrarium, ergo &c. vnde Egid. in quolibet q. 12. inquit, non est cœlum in corruptibile per aliquod principium passiuum p̄seruans ipsum à corruptione, sed p̄ remotionem principij corruptivi, ut q̄a ibi non est priuatio respectu formæ, & quia ibi nō est contrarietas, quæ est causa corruptionis. Ex quibus omnibus patet, quòd Egid. tenet, cœlū esse incorruptibile, nō ex principio passiuo intrinseco, sed defectu agentis contrarij potenteris ipm̄ corrumpe. Et aduerte, quòd ad hanc viam vñ declinare Scot. in 2. dist. 14. q. 1. vbi inquit, fm̄ theologos ponetur materia secundūm sc̄, & quantum est ex se eiusdem rōnis in quocūque, & ita habent ipsi discordare à philosopho in hac propositione, cœlum est necessarium, & incorruptibile, quātum enim est ex natura sua, esset simpliciter corruptibile, q̄a sibi in esset illa potentia ad contrarium, quia tamen forma cœli non habet contrarium potens vincere istam formam, ideo non potest corrumpi ab agente naturali, hæc illæ.

Quātū ad quartū aduerte, q̄ rōnes Egidij principales sunt tres, in quibus virtualiter includuntur rōnes Dur. & Petr. Aur.

Prima est, in pura potētia nulla potest esse distinctio. Sed materia cœli, & materia inferiorum sunt pura potētia, ergo in eis non potest esse aliqua distinctio, ergo quantum sit ex se sunt eiusdem rationis. Minor nota est ex diffinitione materiæ primæ. Maior probatur, qm̄. metaph. actus est q̄ distinguat, sed pura potentia nullum dicit actum, ergo in pura potentia quantum sit ex se, & intrinsecæ nulla potest esse distinctio. Si igitur datur aliqua distinctio inter eas, erit p̄ extrinsecum. i. p̄ formas, prout materia cœli est sub formâ nō habente contrarium, materia aut inferioribꝫ opposito modo.

Ad hoc dicitur, q̄ maiór potest h̄re duplē sensum. Primus est, in pura potētia nulla pōt esse distinctio, ita q̄ distinctiuū sit intrinsecum, & sumptu ab intrinseco, et sic concedimus eā, nec dicimus oppositū. Secundus est, in pura potentia nulla pōt esse distinctio, ita q̄ distinctiuū sic intrinsecū, sumptu tñ ab extrinseco, & sic negamus eam, qm̄ tenemus, q̄ licet istæ materiæ nullū dicant actum, tñ quia ordinātur ad diuersas formas, quæ non solū sunt diuersæ essentialiter, sed diuerso

verso modo actuât materiam, puta vna cum priuatione, alia fine priuatione, ideo intrinsecæ distinguuntur, ita q̄ ex ordinatione ad diuersas formas sumuntur duæ dñiæ, quæ sunt duæ primæ potentiaz passiuæ, quibus intrinsecæ, & essentialiter distinguuntur istæ duæ materiæ, quæ tñ dñiæ sumuntur ab extrinseco. i. per comparationem ad formas diuersas modo exposito. Cum n. materia sit propter formam & exigen-
tiam formarum debent diuersificari materiæ. Ad argm̄n igi-
tur nego maiorem in 2. sensu. Ad probationem dico, q̄ con-
cludit in 1. sensu, & non in 2. licet n. istæ duæ materiæ nullū dicant actum intrinsecæ, ordinantur tñ ad diuersos actus à quibus sumitur prin. distinctivum eaq̄, & est eis intrinsecū : & in hoc distinguitur positio nostra, à positione Egidij (vt di-
ximus supra) declarantes mentem B. Th. & mentem Egidij.

Sēcunda est, si materia cœli, & hoꝝ inferioꝝ sunt diuersarum rōnum. i. diuersarum specierum, vel gñum, ergo vna ma-
gis distat à puro actu quam alia, sed hoc est falsum, probatur ꝑntia, quia cum species, & naturæ sint sicut numeri, ex 8. me-
taph. sicut impossibile est duas species numerorum æque di-
stare ab uno, sic impossibile est duas materias primas distin-
tarum rationum æque distare à puro actu, ergo necesse erit
vnam magis distare q̄ alia, falsitas autem ꝑntis sic probatur,
sicut in supremo ente non possunt assignari gradus, sic nec in infimo simpliciter, sed materia prima vniuersaliter, & in tota sua latitudine accepta est infimū ens, inter hęc eum duo extrema. s. inter supremum ens qui est Deus, & materiam pri-
mam cōcluditur tota vniuersitas entium, ergo sicut in Deo
non sunt assignabiles gradus, nec in materia prima.

Ad hoc negatur falsitas consequentis, ad probationē ne-
gatur similitudo, qm̄ supremum ens non ordinatur ad aliud,
& ideo nec ab intrinseco, nec per comparationem ad extrin-
secum p̄t in eo esse gradus. Sed materia prima licet nō pos-
sit hęc gradus per actum, quem dicat intrinsecæ, cum sit pu-
ra potentia, tñ potest hęc per comparationem ad extrinse-
cum, vt. s. dicatur materia cœli minus distare à primo, & pu-
ro actu, quia ordinatur ad p̄fectiorem formam, quę minus
distat à puro actu quam imperfectior forma, materia autem
inferiorum magis distat, non quia dicat minorem actum,
sed

OCTAVI METAPHYSICÆ

sed quia ordinatur ad formam imperfectiorem, quæ magis distat à puro actu, vnde qualis est ordo, vel gradus distantiarum inter formam cœli, & formas horum inferiorum à puro actu, talis est inter has materias correspondentes.

Tertia, quæcunque conueniunt in eadem differentia substantiali, sunt eiusdem rationis. Sed materia cœli, & inferiorum conueniunt in eadem differentia substantiali, nam sicut differentia substantialis hominis est rationale, sic materiae est pura potentia, ergo &c.

Ad hoc dico ad maiorem si conueniunt in dñia substantiali specifica concedo eam, sed nego q[uod] pura potentia in qua conueniunt materia cœli, & inferiorum sit specifica, si conueniunt in dñia substantiali gñica, nego eam, & quoniam teneo, q[uod] potentia pura in qua conueniunt materia cœli, & inferiorum est gñica, sub qua accipiuntur duæ dñia speciales, scilicet potentia pura ad formam complementem potentialitatē materiæ, ita quòd non relinquitur in ea priuatio, & potentia pura ad formam non complementem, &c. ideo distinguuntur essentialiter istæ duæ materiæ, & sic patet, quòd argumentum non concludit. Hæc de præsenti quæstio dicta sunt.

¶ Quæstio 14. Vtrum si forma cœli vniretur materiæ horum inferiorum, cœlum esset incorruptibile.

IN H A C q[uod] sic procedes. Primo, pones distinctionem de incorruptibili. Secundo, duas conclusiones. Tertio, solues quoddam argumentum contra primam conclusionem.

Quatum ad primum aduerte, q[uod] aliquid potest esse incorruptibile dupliciter. Primo, ex natura sua, vel ex suis principijs intrinsecis, sicut intelligentiæ, quæ sunt actus simplices, & carent omni materia. Secundo p[ro] alte, & hoc dupliciter. Primo, quia non habet agens contrarium corruptens, vel si habet, non p[ro] pinquat sibi, puta si pugillus ignis ponere sit cœlum, nam licet ignis in quocunque situ ponatur sit ex natura sua corruptibilis ab agente habente qualitates contrarias, vel saltem unā ipsis qualitatibus ignis, sicut est aqua vel aer, tamen quia super cœlum huiusmodi agentia non dantur, id eo in casu dato, ignis esset incorruptibilis per alterum.

Quantu[m] ad secundum, pono duas conclusiones, prima est, si forma cœli vniretur materiæ inferiori, cœlum nō esset incorru-

corruptibili ex se, nec ex sui natura, probatur. Quia haberet principium passuum intrinsecum, quo res potest substantia liter esse, & non esse. s. materiam inferiorum, ergo &c.

Ad hoc dicit Egidius, q̄ materia inferiore nō est causa corruptionis, nisi quia remanet vnta priuationi. Ideo aut remanet sub priuatione, quia nulla forma rei inferioris terminat potentialitatem materiæ, nec compleat capacitem eius, & ideo quando est sub una forma est priuata alia, & ut sic in potentia ad aliam, & quia forma cœli terminat potentialitatem ut faciat appetitum materiæ suæ, ideo licet sit eiusdem rationis cum materia inferiorum, non remanet sub priuatione, ex consequenti non est causa corruptionis in cœlo.

Sed contra, nulla forma terminat potentialitatem, nec compleat appetitum suæ materiæ respectu alterius formæ, nisi quod dat actum oppositum priuationi illius formæ, puta ignis, aut lapidis. Sed forma cœli non dat actum oppositum priuationi formæ ignis, aliter hæc esset vera, cœlū est ignis, ergo &c. Minor patet, maior probatur. Quia si materia cœli est eiusdem rationis cum materia inferiori, puta cū materia ignis, ita est ex se in potentia ad formam ignis, sicut materia ignis, ergo nulla forma compleat appetitum suum, nisi det actum oppositum priuationi illius formæ.

Præterea, nulla forma compleat appetitum suæ materiæ, nisi continet in se formaliter, vel virtualiter omnes formas, ad quas sua materia in se considerata est in potentia. Hæc patet de se. Sed forma cœli non continet formaliter, nec virtualiter omnes formas inferiores, ad quas materia cœli ex se considerata, si est eiusdem rationis cum materia inferiori est in potentia, ergo &c. Minor probatur. Quod non continet formaliter, patet, aliter cœlum est formaliter ignis, lapis, asinus, &c. quod non virtualiter probatur, non continet virtualiter animam intellectuam, quia non est cœlum p̄duciendum animæ intellectuæ, cum sit de foris, & p̄terea anima intellectuæ est perfectissima inter formas, cum sit substantia intellectualis, ergo non continetur à forma cœli, nisi quo ad unionem cum corpore, ratione dispositionum, ergo &c.

Secunda conclusio, si forma cœli vñiretur materia inferiori, esset incorruptibile per alterum, probatur, non habetur

OCTAVI METAPHYSICÆ

ret contrarium agens, corruptens, potens vincere formam suam, quoniam & forma cœli quæ non est elementaris, non habet formam, cuius signum, est motus eius cui non est motus contrarius, ut probatur in primo cœli.

Aduerte, q̄ aliqui assignant aliam rōnem, & dñt q̄ forma cœli posset vñiri materiæ inferiori sine qualitatibus contrariis actiuis, & passiuis, q̄ sunt causa corruptionis in his inferioribus, quo cōcessio, forma cœli esset inseparabilis à materia.

Sed philosophus hoc non concederet, nam quia tenet, q̄ Deus agit de necessitate naturæ, vt etiā declarabimus in lib. 12. diceret ēm ordinem, qui apparet in rebus naturalibus, q̄ huiusmodi qualitates contrariæ quæ sunt principia generationis, & corruptionis in inferioribus, naturaliter sequuntur materiam annexam priuationi, de qua nunc loquimur.

Propter quod sequitur secundū philosophum, si Deus produceret cœlum compositum ex materia inferiori, & forma sua, de necessitate inessent qualitates contrariæ, ex his omnibus patet, quòd non potest seruari naturalis, & essentia lis incorruptibilitas cœli, nisi ponatur materia, cœli esse alterius rationis à materia inferiorum.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ contra primam conclusionem pōt sic argui. Dato, q̄ forma cœli vñiretur materiæ inferiori, non relinquaret priuationem in ea, nec potentiam ad aliam formā, ergo cœlum esset ex natura sua incorruptibile. Consequentia patet, & aīs probatur. Ratio p̄p quam priuatio remanet in materia est, quia forma actuans materiam habet formā contrariam, quæ est apta succedere in materia, sed forma cœli non habet contrarium, ut declaratū est supra, & tenet philosophus in 1. cœli: ergo nō relinquit priuationem in materia. nec potentiam ad aliam formam.

Ad hoc negatur aīs, ad probationem dico ad maiorem, q̄ h̄c formam contrariam non est totalis ratio, q̄ priuatio remaneat in materia, sed solum partialis. Nam pro totali ratione duo assignanda sunt. Primo, q̄ materiæ naturaliter cōueniat subiecti priuationi. Secundo, q̄ forma inhærēs habeat contrarium. Et per oppositum, ad hoc q̄ priuatio nō remaneat in materia, duo requiruntur. Primo, q̄ materiæ natura liter repugnet subiecti priuationi. Secundo, quòd forma inhērens

rens non habeat contrarium. Modo dico, q̄ materia rerum inferiorum naturaliter subiectur priuationi, vnde dato q̄ recipere formam non habentem contrarium, qualis est forma cœli, non potest saluari compositum esse incorruptibile ex natura sua, vnde tenetedum est, materiam cœli esse alterius naturæ à materia inferiorum, aliter non saluabatur naturalis incorruptibilitas cœli. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Questio 15. Si materia omnium corporum cœlestium est eiusdem rationis, sicut materia omnium inferiorum.

I N H A C quæstione aduerte, q̄ difficultas stat in hoc, si sunt eiusdem rationis, ergo materia Lunæ, si est eiusdem rationis cum materia solis, & nō habet formam solis, est in potentia ad formam solis. & econverso, & sic cœlum Lunæ est corruptibile. Materia enim subiecta priuationi est causa priuationis, si sunt diuerlarum rationum, ergo tot erunt materiæ primæ in cœlo, quot sunt sphæræ, & altra, quod non conceditur, qm̄ quæ differunt materia, differunt ḡnē. Sed cœli nō differunt genere. Concludit n. philosophus in 2. cœli tex. 59. q̄ si una stella est sphærica, omnes sunt sphærica. & dicit illic **C**omm̄t. quod hæc p̄ntia fundatur super hoc, q̄ omnia corpora cœlestia sunt eiusdem speciei. Quod licet sit falsum, fm B. Th. vt dicemus, tñ hæc p̄na fundatur super eandem naturam genericam, vt tenet illic B. Th. exponens tex. 59. non ergo differunt genere, ex consequenti nec materia.

Pro resolutione huius quæstionis, in qua intendo sequi intentionis Cap. in 2. dist. 1 2. q. 8. ad primum Durandi contra secundam conclusionem sic procedendam, primo videndum est quid diceret **C**omm̄t. si poneret materiam in cœlo, secundo quid dicendum fm B. Th. deinde soluemus argumentum in oppositum cum replica.

Quantum ad primum dico, q̄ si **C**omm̄t. teneret materiam esse in cœlo, quæ est pars compositi: diceret materiam omnium corporū cœlestium esse eiusdem rationis, quia fm ipsum non plus differunt duo cœli & duo altra, q̄ Sortes & Plato, cum sint eiusdem speciei fm ipsum in 2. cœli in cōmento 59. sed quæ sunt eiusdem speciei, h. habent materiam habent eiusdem rationis, vt ab omnibus conceditur, ergo &c.

Quæst. Iau.

G Ve

O C T A V I M E T A P H Y S I C Ā

Verum quia B.Th.in 2.cœli in expositione tex.59.arguit contra Comment.& soluit rationes suas, ostendens esse falsum, omnia corpora cœlestia eiusdem speciei, ideo vidēdum est fm B.Th.stante distinctione specifica corporum cœlestium, si materia illa est eiusdem rationis, vel non.

Quantum igitur ad secundum dico, q̄ B.Th.teneret partē affirmatiuam cuius ratio in doctrina sua stat in hoc. Sicut cōmuniis ratio materiæ vt potentia est, sumitur ex eo q̄ potest actuari forma, qm̄ fm se nihil actualitatis habet ita distincta, ratio sumitur ex eo q̄ diuersimode actuatur à forma, & vna ratio sumitur ex eo q̄ vno modo actuatur à forma, sed omnes formæ corporum cœlestium vno modo actuant in materia suam. s.totaliter replendo capacitatem suam, non relinquendo priuationem in ea, nec potentialitatem ad aliam formā, ergo materia corporum cœlestium, licet actuetur formis distinctis spē, est eiusdem rōnis ex eodem modo actuandi. Et quia oēs formæ inferiores quantumcūque diuersæ vno modo actuant materiam suam. s.non replēdo capacitatē eius, & relinquentes in ea priuationem, ideo materia oīum inferiorum est eiusdem rōnis. Quia aut̄ isti duo modi actuandi sunt diuersarum rōnum, ideo materia superiorum & inferiorum sunt diuersarum rōham, ita q̄ non sumitur diuersas materiæ, ex sola diuersitate formæ, aliter materia lapidis & materia aſini effent diuersarum rōnum, sed ex diuerso modo informandi, vt declaratum est. Stante igitur hac determinatio ne . dicendum est ad argm̄ positum in princ. questionis, q̄ sunt eiusdem rōnis, & cum arguitur cōtra negatur p̄ntia, qm̄ licet materia Lunæ sit eiusdem rationis cum materia Solis, tamen ex modo actuandi forma Lunæ non relinquit in materia sua priuationem, nec potentialitatem ad formam Solis, nec ad aliam formam, idem dico de materia Solis.

Sed contra , quæ conueniunt in materia sunt adiuicem transmutabilia ex 2.de generatione, vt patet de elementis, ergo si cœli conueniant in materia eiusdem rationis sunt ad iuicem transmutabilia, & sic erunt corruptibilia .

Respondetur, negatur antecedens, nisi materia sit subiecta priuationi . vnde licet elementa conueniant in materia, nisi eorum materia effeat subiecta priuationi, non effent adiuicem

cem transmutabilia, & qm̄ forma cœli ex modo actuandi nō relinquit in materia priuationem, ideo non sequitur, qud̄ possint transmutari adinuicem. Ex quo sequitur, qud̄ Egidius non pōt̄ fugere, quin concedat materiam inferiorum, qm̄ ipsum est eiusdem rationis cum materia cœli, & est subiecta priuationi, respectu formæ quam non habet sit in potētia ad formam cœli, & eum nullum agens naturale possit eā actuare forma cœli, cogitur concedere dari potentiam naturalem passiuam, cui nō correspōderet actua naturalis. Qud̄ philosophus vt ociosum & vanum negat, vt declarauimus in lib. 5. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quaeſtio 16. Si accidentia componuntur
ex materia & forma.

Nec quæcunque ita natura quidem, non substantia
vero non est his materia. *Textu 22.*

Philosophus in hoc tex. declarat qud̄ in accidentibus que licet sint naturalia, non tamen sunt substantia, non est querenda materia ex qua fiant, sed eorum materia est subiectum in quo. Queritur ergo, si in accidentibus est compositio forma, & materia intrinseca, & esſentialiter.

I N H A C q. aduerte, q̄ eam format Iand. in 8. metaph. q. 8. Sed determinatio sua pro secunda conclusione, quæ est hæc, accidentia habent aliquid ex quo componuntur sicut ex materiali, qud̄ est simile materiae est contra doctrinam B. Th. Tenet enim qud̄ in forma: intensa sunt gradus distincti reales integrantes eam, sicut plures partes materiales, & qud̄ genus & differentia dicunt distinctas formas, & q̄ media qualitas cōponitur realiter ex extremis, que omnia pr̄ter ultimum, de quo disputabimus in lib. 20. sunt contra viā nram ideo dimittes eum. Ut aut̄ fiat resolutio fm̄ doctrinam B. Th. sic procedes. Primo, pones distinctionē de cōpositione. Secundo, duas conclusiones. Tertio, solues duo argumenta.

Quantum ad primum aduerte, q̄ compositio in accidente potest esse dupliciter. Primo, compositio rei & rei, que dicitur compositio realis. Secundo, compositio fm̄ diuerſas rōnes, quibus correspōdet natura rei, vt diuerſum mode concipi,

OCTAVI METAPHYSICÆ

& dicitur in via nostra composito rationis ex parte rei . compositio rei & rei est illa, q̄ est ex aliquibus distinctis, remoto omni operæ intellectus, dato q̄ non essent abinuicem separabilia . Nam forma & materia faciunt compositionem realem , & tñ secundum viam nřam , materia est inseparabilis à forma . Idem dico de subiecto & proprio accidente . Compositio rationis ex parte rei est ex aliquibus, quę licet sint idem realiter, distinguuntur tñ formaliter, qm̄ vnum non includit aliud in primo modo per se, & possunt esse distincta obiecta formalia . & distincta conceptibilia terminantia actum intellectus . & talis cōpositio est quę est ex ḡne & d̄ria, quę licet sint idē realiter, nō tñ formaliter, vt declarauimus i lib. 3. q. 2.

Quantum ad secundum, pono duas conclusiones . Prima est , accidens est forma simplex simplicitate opposita primæ compositioni, probatur, si accidens componeretur compositione, primo modo dicā, ergo vna pars esset materia prima , alia esset forma, aliter nō esset vnu p se, nisi vna ps esset potentia, & altera actus (vt visum est supra) sed hoc est falsum . Primo, q̄a forma accentis recipere in materia prima, quod est cōtra Com. 2. de aia cōment. 4. Dīnt. n. fīm ipsum, formæ accentales & subales, quia subales sunt in ente in potentia , accentales aut in ente in actu . Secundo, q̄a sicut ex aqua fit ignis pp materiam suscepitiam formæ aquę & formæ ignis. lic ex caliditate naturæ frigiditas, si caliditas & frigiditas habent materiam ex qua, quod est contra philosophum in 1. phys. Tertio, aliquid accidens puta calor est immediatum principium, quo primo agens agit, ergo tale accidens est tñ actus . Antecedens patet, vt de calore quo, primo ignis calefacit , consequentia autem probatur, quia nō esset quo primo agēs agit, sed ageret per eam partem, quę in calore est actus .

Secunda conclusio . Accidens nō est forma simplex simplicitate opposita secundæ compositioni, probatur, accidens est verè diffinibile , licet non primo, vt dictum est in lib. 7. ergo componitur ex genere & differentia . Omnis. n. diffinitio cōstat ex genere & differentia (vt declaratum est in 7.) Sed genus & differentia licet non distinguantur realiter distinguuntur tñ ratione, cum fundamēto corrīdente ex parte rei (vt dictū est in lib. 3.) ergo accidens componitur compositione rōnis

ex

ex parte rei, ergo non est forma simplex simpliciter &c. Et qm̄ genus se habet ut materia, licet non sit verē materia, quia prædicatur in recto de re, & differentia se habet ut forma, licet non sit verē forma, quia prædicatur in recto de re, iō possumus dicere, qud̄ accidens componitur non ex materia & forma, sed ex genere & differentia, ut ex forma & materia, vtrū autem accidens componatur ex vero potentiali & vero actu, determinabimus in lib. 12. super text. 26. vbi inquit philosophus. Principia eadem potentia, & actus &c.

Quantum ad tertium, soluenda sunt duo argumenta, quæ videntur facere difficultatem, contra determinationem factā & primum est. Dicit philosophus in lib. 12. in tex. 21. qud̄ omnium generū sunt eadem principia intrinseca, ut species, priuatio, & materia, ergo sicut sunt principia componentia materia & forma in genere substantiæ, sic sunt in genere accidentium.

Ad hoc dī, q̄ non est intentio philosophi oīum gñm esse eadem principia intrinseca vniuoce, sed p̄ quandā pportionē & similitudinē, vñ exemplificat in gñc accidentium, calidum ut formam, frigidum ut priuatione, subiectum ut materiā, cōstat aut̄ nec calidum esse verē formam, quæ est pars pars cōpositi, nec subiectum esse materiam ex qua, nec frigidū esse vere priuationem, quare argumentum non concludit.

Secundum est, si accīs non est compositum intrinsece ex materia & forma, sed sit forma simplex, ergo est pfectius substantia cōposita, qud̄ constat esse falsum. Consequentia probatur, qm̄ simplicitas est pfectio simpliciter, aliter non es̄t formaliter in primo ente, quod est perfectissimum, ergo in quoconque inuenitur, reddit ipsum̄ perfectius composite.

Ad hoc dicitur, q̄ nec comp̄tio, nec simplicitas absolūtæ sumptæ sunt pfectio simpliciter, aliter forma es̄t nobilior composite, & elementū elementato. Sed ad hoc q̄ sit pfectio simpliciter, est necesse, q̄ sit in re subsistente. & in natura, cuius tota perfectio sit apta stare indiuisa. i. nō resultare ex partibus integralibus, nec essentialibus, p̄ p̄ primam cōditionem excluduntur formæ materiales, & materia & accidentia quæ non sunt apta per se existere nec subsistere, p̄ p̄ secundam excluduntur omnes naturæ corporeæ, à cœlo usque ad elemē-

OCTAVI MÉTAPHYSICÆ

etum, ut alias declarauimus. Ad argumentum igitur negatur consequentia. Ad probationem nego, quod simplicitas sit perfectio simpliciter, nisi cum zōdōnibus prædictis, quæ prima non seruatur in accidente. Hæc de p̄senti quæfco dicta sint.

¶ Qō 17. Si mater concurrit actiūz ad generationem.

Vt hominis quæ causa vt materia, euidem menstrua,
quid autem vt mouens, euidem
sperma. Textu 12.

IN H A C q. discordant Scot. & Ant. And. à B. Th. qm̄
Scot. in 3. sent. dist. 4. q. 1. quem imitatur Ant. And. in 8. met.
q. 2. sequēs viam Galeni tenet partem affirmatiā. Sed B. Th.
vt pater in 3. parte q. 3. sequens viam Auic. tenet partem nega-
tiā. Ut igitur defendamus viam quam sequitur B. Th. sic
procedemus. Primo, ponetur opinio Arist. Secundo, opin.
Galenī. Tertio, soluentur rationes Galenī, & Scoti, quas ēt
adducit Ant. And.

Quantum ad primum aduerte, q̄ Arist. in lib. 15. de anima
libus, quem seq̄tur Auer. & Auic. & Alb. in lib. 15. de anima-
libus cap. vlt. tenet, q̄ solus pater habet virtutēm actiā, &
mater tñ passiūz concurrit, eo q̄ ipsa solam materiam plis
ministrat, & in solo semine patris est vis actiua formatiā,
vnde Arist. in lib. 15. de animalib⁹ cōparat arti virtutē semini-
nis in patre, & comparat ligno de quo artifex facit statuā ma-
teriæ ministratæ à matre, & fundamentum quidem eorū est,
quod foemina non habet sperma, nisi quasi æquiuoce. Vnde
humiditas illa quam vocant sperma mulieris, non differt à
mēstro. nisi sicut magis digestum & magis purum à minus
indigesto & minus puro, & utrumque est materia informatione
prōlis, sed sperma mulieris est materia munda, menstruū aut̄
immunda, & licet sperma mulieris non sit necessarium ad ge-
nerationem, confert tamen, qm̄ virtus actiua seminis virilis
agens in sperma mulieris & in menstruum, format conceptū
pulchriorem & nobiliorem, & quod sperma foemina nō sit
necessarium, accipit Auic. signum ex hoc, quod aliquæ foemi-
ne concipiunt sine delectatione, & quædam contra volunta-
tem coēentes conceperunt, & mulier quædam cōcepit in bal-
neo matrice attrahente sperma supernatum in aqua, in qua
praui homines balneantes spermatizauerant.

Quan

Quantum ad secundū aduerte, q̄ Hypocras & Galenus cū Aliabba, qui fuit fidelior imitator Galeni. dicunt, q̄ fœmina habet sperma proprium & vniuocum spermati virili, remissioris tamen virtutis & vigoris, & dicunt q̄ ingreditur actiue formationem plis, causam huius dicūt esse, vt ex utroque semine simul mixto fiat cōueniens temperamentum in formā do fœtu, sperma n. virile est grossum & calidū, muliebre autē est subtile & frigidum, & sic ex utroque cōflatur vna causa totalis conuenienter formatiua proliis. Ad pbandum autem, q̄ fœmina habeat verum sperma arguit, quia fœmina habet testes ab intrinseco, qui vtiq; essent frustra. Dati sunt. n. à natura ad attrahendum sperma, ad vasa seminalia, & dicunt hoc sperma esse necessarium in conceptu ita q̄ sine eo non potest fieri conceptus, & est necesse ut emittatur, qm̄ emittitur sperma viri, aliter non grauidatur fœmina & q̄ habet virtutem formatiua fœtus remissorem tamen quam sperma virile, eo q̄ fœmina in virtutibus naturalibus est debilior viro pp quod frigiditate constringente sunt in ea strictiores venæ & caro magis humida, & plerunque corpora minora q̄ corpora viro. Hac de causa contingit in eis supfluitas multa indigesta &c.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ Auic. euacuat signū sumptum ex testibus intrinsecis in fœmina, & dicit quod non sunt dati ad attrahendum semen in fœmina, sed ad causandū desiderium in matrice ad recipiendum semen virile, similiter negat sperma fœmineum esse necessarium ut contéperet grossitatem & caliditatē seminis virilis, qm̄ non est adeo grossum ut indigeat subtiliante, nec adeo calidum ut indigeat infrigidante, & si patet, q̄ fundamenta Galoni non valent.

Scot. aut & Ant. And. in fauorem Galeni arguunt tripliciter primo formā eiusdem speciei consequitur potentia naturalis eiusdem speciei. Sed masc. & fœmina habent formam eiusdem speciei ex x. met. & potentia naturalis vegetatiua cōsequitur formam maris, ergo & formam fœminæ, ergo fœmina non tantum concurrit passiū sed actiū.

Ad hoc dicitur, q̄ Scot. supponit falsum. s. q̄ B. Th. teneat matrem in oī requisito ad generationem cōcurrere tñ passiū. hoc non tenet, imo cū in generatione tria requirātur. s. ppara-
tio materię, formatio fœtus maturatio fœtus respectu primi

O C T A V I M E T A P H Y S I C Æ

& tertij potentia vegetatiua foeminae est actiuæ respectu autem secundi est mere passiva, nec tamen ex hoc sequitur quin habeat poteriam vegetatiuam eiusdem rationis cum viro licet in perfectiorem, ut pote non potes attingere ad formationem. Hoc non conuenit foeminæ cum sit quid imperfectum in specie humana respectu viri. Vnde ad argum concedo totum, & si inferat si actiuæ concurrit ergo quo ad formationem patris nego consequentiam, nam se habet mater in genone sit pars deseruiens in ædificatione arti architectonicæ, verum est non quod deseruiens concurrit actiuæ in ædificio, quia præparat materiam, non tamen quo ad formationem, quia hoc ad architectonicam spectat, sic est in proposito.

Secundo, pater diligit filium ut opus suum, & mater magis diligit filium quam pater, ex 8. ethic. ergo filius est opus matris, ergo concurrit actiuæ.

Ad hoc dico, quod filius est opus matris actiuæ, quo ad præparationem materiæ, sicut ædificium est opus artis deseruientis, nec tamen sequitur, quod sit opus eius quo ad formationem. Nec potest concludi, ex eo quod magis diligit filium. Illud non prouenie, quia est magis certa, quod sit filius eius, quam pater, & quia ex nutritione causatur maior & citor amor.

Tertio, filius aliquando magis assimilatur matri quam patri, ergo in matre est aliqua virtus in generatione activa. Tenet consequentia. Quia agens intendit assimilare sibi effectum.

Ad hoc dico, quod causa similitudinis geniti potest esse triplex, prima dicuntur esse virtus coelestis, per ipsum enim signa Zodiaci, vnde secundum Ptolomæum significatur homo in primo punto Arietis, alia quando habebit caput porci, vel aliud monstrum generabitur secunda est intensa imaginatio maris, aut foeminæ dum generant, vnde secundum Auic. mulier concipiens imaginans, siue intensæ intuentes figuram æthiopis, peperit fetus nigrum, tertia est virtus informativa in semine patris. Quæ si est conuenienter fortis producet ingenito accidentia patris, vnde aliquando calvus calvum, podagrus podagrum, stultus stultum generat, si autem debilis est, ibi possunt assignari plures gradus, quod secundum aliqualem debilitatem causantur accidentia matris, secundum maiorem accidentia avi, & secundum maiorem accidentia alii cuius magis remoti, & aliquando tantum debilitatur, quod non pro

producitur nisi monstrum. Ad argumentum ergo, nego con sequentiam : Ad probat, dico, quod agens intendens assimilare sibi effectum, est virtus informativa maris, quæ si est fortis assimilat genitum mari, si debilis assimilat propinquiori, quæ est mater, vel alteri de cognitione, secundum gradū debilitatis. Hæc de præsenti quæstio dicta sint.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum nonum.

- 1 Si diuisio entis per potentiam, & actum est realis.
- 2 Si potentia sufficienter dividitur in actiuam, & passimam.
- 3 Si potentia activa, & passiva requirunt distincta subiecta.
- 4 Quot sunt potentiae rationales, & libere.
- 5 Si potentiae rationales possunt in opposita, non autem irrationalia.
- 6 Si potentiae rationales sunt activa, vel mere passiva.
- 7 Si potentia rationalis producit actum suum in instanti vel in spe.
- 8 Si potentia activa præcedit actum suum.
- 9 Si diffinitio possibilis est bene assignata à philosopho, sumendo possibile ut distinguitur præcise contra impossibile.
- 10 Si aliquid est possibile quod tamen nunquam fuit, nec erit.
- 11 Si in consequentia possibilium, vel impossibilium. Antecedens, & consequens debent esse similia.
- 12 Si actus est prior potentia ratione, & cognitione.
- 13 Si actus est prior tempore potentia.
- 14 Si in potentijs que acquiruntur exercitio, actus est prior tempore, potentia etiam respectu eiusdem potentie secundū numerum.
- 15 Si actio transiens est subiectua in passo.
- 16 Si actio immanens est subiectua in agente, & in quibus dicet à transeunte.
- 17 Si omne quod habet potentiam passimam est corruptibile.
- 18 Si materia prima est principalior causa corruptionis.
- 19 Si ad hoc quod de aliquo habeatur scientia necesse est ut sit actus, vel reducatur de potentia ad actum.
- 20 Si compositioni, & divisioni intellectus correspondet composicio, & diuisio realis in re.
- 21 Si contingit deceptio circa quodquid est, & circa substantias incompositas, sive abstractas.

Quæstio

Q V A E S T I O P R I M A .
Si diuisio entis in potentiam,
& actum est realis .

ALIUD SECUNDVM POTENTIAM ,
& actum , & secundum opus . Textu I.

Philosophus in hoc 1. tex. resumit diuisiones entis , de quibus supra tract . scilicet de diuisione in predicamenta , & subiungit quod in lib . 9. agendum est de ente ut dividitur per potentiam , & actum meta - phys . & non solum ut applicantur motui physico , nam sic considerare de potentia , & actu est officium physici . Quaritur ergo si hec diuisio est in realiter distincta , ita quod sit impossibile illud idem o - minino , quod est potentia , sit actus .

N H A C quæstione aduerte , q̄ ex hoc tex . trahitur illa propositio allegata cōmuniter . Actus , & potentia sunt in eodem genere , & illa . Actus , & potentia diuidunt quodlibet genus entis , & habetur in lib . 12. text . 26. Ad uerte iterum , q̄ omnes Cōmentist . & Thom . sunt concordes in decisione huius quæsti , eo quod non acce ptant aliam distinctionem entis in potentiam , & actum , nisi potentiam actiuam , & passiuam , & qm̄ constat , q̄ actiuum ut sic , opponitur passiuo , ideo non dubitant , quin hæc sit diui sio realis , & in distincta realiter . Solus aut̄ Scot . in 2. sent . dist . 6. inuenit potentiam obiectiuam , & actum obiectuum , & dicit , q̄ dictum philosophi . s . ens diuiditur per potentiam , & actum , vel potentia , & actus sunt in eodem gñre , non est intelligendum de potentia actiuia , & actu suo , nec de potentia passiuia , & actu suo , quem recipit , sed de potentia obiectiuia , & actu obiectiuo , puta q̄ rosa gnanda , & rosa genita sunt in eodem genere substantiæ , imo quod sunt idem realiter .

Tu igitur ut resoluas te in via nra sic procedes . Primo , declarabis imaginationem Scoti . Secundo , pones conclusionē cōtra Scot . Tertio , solues rōnes Scotistarum . Quarto , decla rabis ,

sabis, in quo sensu hæc est vera. Actus, & potentia sunt in eodem gñe, qua declaratione facta, solues oës instantias Scoti.

Quantum ad primum aduerte, quòd Scot. in subiecto receptio formæ, siue sit materia prima respectu formæ substancialis materialis, siue sit subiectum respectu formæ accidentalis, imaginatur duo. Primo, ipsum subiectum inquantu potest moueri, siue transmutari ab agente ad recipiendam formam, ad quam comparatur ut potentia passiuia ad actum formalem, & hanc potentiam passiuam dicit esse ipsammet materialiam, siue ipsum subiectum, & de hac concedit, quòd distinctio realiter ab actu formali: quoniam nihil actuat, nec perficit seipsum, nec recipitur in seipso, nec facit compositionem cum seipso. Constat autem, quòd formalis actus, siue ipsa forma actuat perficit materialiam, recipitur in ea, & ex forma ac materia fit substantia composita. Secundo, imaginatur, quòd in materia, siue in subiecto est potentia formæ, pro quanto forma potest esse in materia, & per actionem agentis potest educi de potentia ad actum, & dicit, quòd hæc potentia est ipsamet forma, producenda ab agente, & constat quòd non est potentia passiuia, siue receptiva formæ, sed obiectiuia, quia forma producenda est obiectum, q̄ potest produci à potentia actiuia agentis, & distinguitur à potentia passiuia in hoc quòd potentia passiuia est subiectum motus, siue transmutationis, obiectiuia aut̄ est terminus à quo, nam ex rosa in potentia fit rosa actu, & hæc distinctio est realis, qm̄ ex i. phys. subiectum manet, terminus aut̄ à quo non manet, & dicit, q̄ hæc potentia obiectiuia nō distinguitur realiter ab actu sibi correspondenti, qui dicitur actus obiectiuus, qui est terminus ad quem, puta rosa antequam producatur est potentia obiectiuia, postquam est producta est actus obiectiuus, & quòd non distinguatur realiter ab actu obiectuo probant Scotistæ rationibus quas recitatibimus infra, & soluemus.

Quantum ad secundum pones conclusionem contra Scotum, idem non potest esse potentia, & actus, imò diuisio entis in potentiam, & actum est diuisio in res distinctas, quecumque modo sumatur potentia, & actus.

Ista conclusio conceditur à Scoto de potentia passiuia, & actu formalis, ut patet ex prædictis, negatur autem de potentia

NONI METAPHYSICÆ

tia obiectiuæ, & actu obiectiuo, contra quem arguitur sic. Termini per se motus, & transmutationis non sunt idem rea liter cum sint oppositi ex 1. phys. tex. Sed potentia obiectiuæ quam imaginatur Scotus, & actus obiectiuus sunt sibi ipsum termini motus, & transmutationis, potentia n. obiectiuæ est terminus à quo, & actus obiectiuus est terminus ad quem, ergo non sunt idem realiter. Præterea non est imaginabile aliqua duo esse idem realiter, & uno transeunte realiter, aliud remanere realiter. Constat autem quod potentia obiectiuæ quæ est terminus à quo, dum res gnata est transit. & actus obiectiuus permanet, ergo &c. Præterea, quæcunque sunt idem realiter quoniam ponitur unum ponitur alterum, quia oppositum huius implicat contradictionem. Constat autem quoniam ponitur potentia obiectiuæ non ponitur obiectiuus actus, aliter rolageneranda poneretur ante quam gnaretur. Impossibile est ergo potentiam, & actum quocunq; modo sumantur esse idem realiter. Et confirmatur, quia Cöment. in 1. de anima commento 6. dicit, potentia & actus sunt dñiæ, quæ contingunt omnibus prædicamentis, & sunt valde oppositæ: ergo potentia & actus quæ diuidunt oē prædicamentum non sunt idem numero, sic quod illa potentia quoniam sit actus, cum dicat Cöment. quod sunt dñiæ valde oppositæ. Et constat, quod ad mentem Scoti dictum Cöment. est intelligendum de potentia obiectiuæ, & de actu obiectiuo: quoniam de his solum concedit, quod diuidunt ens, & quod sunt in eodem genere, utrum autem detur talis potentia obiectiuæ, & actus obiectiuus, declarabitur in quod sequenti.

Quantum ad tertium aduerte, quod Scoti tamen cōnāntur probare multipliciter, quod potentia obiectiuæ sit idem cum actu obiectiuo. Sed ut videbis, semper procedunt ex fundamento falso. Credunt enim, quod in materia, siue in subiecto, sint duæ potentiae distinctæ realiter, una qua est susceptiua formæ, alia qua est ipsa forma in esse potentiali, quæ per actionem agentis educitur de esse potentiali ad esse actuale, & recipitur in materia. Hoc inquam fundamentum est falsum, quoniam in materia non est nisi potentia passiva, & non est aliud formam esse potentia, siue potentialiter in materia, quam posse recipi in materia, sicut non est aliud formam esse in potentia agentis, quam posse produci ab agente.

Primo

Primo igitur sic arguit, in materia, siue in subiecto est potentia, qua potest moueri ab agente, ut recipiat formam, & est potentia ad esse formæ, id est ipsa forma ut habet esse potentiale, quæ distinguuntur realiter. Sed potentia materiæ qua potest moueri, siue transmutari ab agente, est ipsa materia, & potentia ad esse formæ est ipsa forma, quæ est actus, ergo potentia obiectiva, & actus obiectivus sunt idem. Quod autem illæ duæ potentiaz distinguuntur realiter, probatur. Quod potest esse forma deinde est forma, est idem cum forma. Quod autem potest moueri ad formam, non est forma, quia receptuum non est ipsum receptum, ergo istæ duæ potentiaz distinguuntur realiter.

Ad hoc nego maiorem, q[uod]a in materia non est nisi potentia, qua potest transmutari ab agente, quæ dicitur potentia passiva, & forma non est alio modo in materia, nisi in potentia passiva, vnde nego, q[uod] in materia sit potentia, quæ est ipsa forma: quoniam potentia materiæ est ipsa materia, & sic non concedo duas potentias distinctas realiter in natura. Ad probationem dico, q[uod] p[ro]cedit ex fundamento falso. s. q[uod] in materia sit potentia formæ, q[uod] postea est forma, quod nego, quia forma non alio modo est potentialiter in materia, q[uod] per potentiam passivam, quare &c.

Secundo sic, si idem est potentia passiva materiæ, & potentia formæ in materia, ergo est idem formam esse receptibilem in materia, & formam educi de potentia materiæ, sed hoc est falsum, quia anima intellectiva educeretur de potentia materiæ, cum sit receptibilis in materia, ergo & primum.

Ad hoc nego consequiam, quia educi de potentia materiæ non est hoc solum, q[uod] potentia formæ sit in materia, nam per potentiam formæ in materia non intelligimus aliud, quam quod potest forma recipi in materia, & actuare eam, sed per educi de potentia materiæ intelligimus formam per naturales transmutationes materiæ, & per agens naturale exire in actum, ita quod agens naturale non solum disponit materiam ad receptionem formæ, sed etiam attingit ipsam formam productiæ, & in hoc distinguitur anima intellectiva ab alijs formis, quoniam ille educuntur in actum, & recipiuntur in materia per transmutationes naturales, & per agens naturale. Anima vero intellectiva non deducitur ad esse

NONI METAPHYSICÆ

esse per huiusmodi transmutationes, nec per agens naturale, sed per agens diuinum, licet per tales transmutationes disponit natura ad receptionem animæ intellectiuz.

Tertio, dicit philosophus in 8. metaph. tex. i. s. q. illud quod est in potentia, fit in actu, super quem text. inquit Cöment. est igitur hic aliquid unum, q. primo est in potentia, & post transfertur ad actum, & ne quis credat, q. id quod erat in potentia sit aliud ab eo quod postea fit actu, subiungit Cöment. Translatio enim eius non largitur ei multitudinem, sed perfectionem in esse, q.d. Quod erat in potentia, & postea fit actu, non sunt duo, sunt unum : ergo potentia est actus.

Ad hoc philosophus, & Cöment. intendit in illo tex. redere causam, quare ex materia, & forma fit unum per se, q. est ipsum compositum, puta ænea sphæra, & reddens causam dicunt, quia hoc. i. materia puta est potentia, & hoc. i. forma puta sphæra est actus, quæ adinuicem coniuncta faciunt unum per se, quæ est ænea sphæra, quæ quidem non est duo, sed unum reductum de potentia ad actum, nam ænea sphæra quæ poterat produci ab agente per unionem eris, & sphæra, fit actu ænea sphæra per actionem agentis, ex quibus patet, q. textus illæ, & dictum Cöment. extorquetur. Quia non intenditur illic de potentia formæ, & de forma actu, sed de composite, q. prius est in potentia agentis potentis unire formam cum materia, illud idem fit in actu ex unione formæ cum materia per actionem agentis, non ergo ex predicto tex. nec ex Cöment. potest concludi identitas potentiarum obiectuum, & actus obiectuum.

Quantum ad quartum aduerte, q. cum potentia recipiat actum, illæ actus propriæ corrindet potentiarum, quem primo, & per se respicit, unde aduerte, q. sicut potentiarum potest assignari duplex obiectum. scilicet primum, & secundarium, & à primo sumit unitatem, siue distinctionem non à secundario, ut patet de visu, qui accipit speciem, & unitatem à calore, ut primo obiecto, & non ab albedine, vel nigredine. Sic potentiarum potest assignari duplex actus. scilicet actus quem primo, & per se respicit, & actus quem secundario, & consecutivæ respicit, ut anima, primo, & per se respicit animare, secundario operari opera vite. Ex his dico, q. illa propositio, actus & potentia sunt in eodem genere, vera est de potentia passiva, & actu formalis, quæ primo, &

& per se respicit, non autem quem secundario respicit. Idem dico de potentia operativa, & actu suo, v.g. Quia materia prima primo respicit formam substantialem, secundario autem formam accidentalem, ideo est in eodem genere cum forma substantiali, quia utraque est substantia, non autem est in eodem genere cum forma accidentalis, & quia visus primo, & per se respicit videre, ideo utrumque est in eodem genere, quia visus, & videre sunt in praedicamento qualitatis.

Ex hac declaratione videbis solutas instantias Scotti, quibus intendit probare illam propositionem, actus & potentia sunt in eodem, non posse verificari de potentia passiva, qualis est potentia materiarum, & potentia subiecti, sed solum de potentia objectiva. Arguit igitur sic, substantia est in potentia passiva qualitatis, puta materia, & substantia materialis est in potentia passiva accidentium, & superficies est in potentia passiva coloris, & anima est in potentia passiva suarum potentiarum, & tunc constat, quod materia non est in eodem genere cum quantitate, nec substantia materialis cum suis accidentibus, nec superficies cum colore, nec anima cum via Thomist. cum potentia suis, ergo &c.

Ad hæc patet quid dicendum sit ex declaratione facta. Nam in his instantijs non comparatur potentia passiva, siue receptiva ad actum, quem primo, & per se respicit, sed quem secundario. Nam materia prima primo respicit formam substantialem, & substantia materialis primo respicit esse substantiale, & superficies non primo respicit colorem. Sed diaphanum primo respicit colorem, est enim color actus diaphani, diaphanum autem, & calor sunt in praedicamento qualitatis, & anima non primo respicit potentias suas, sed esse, comparatur enim essentia animæ ad esse, sicut potentia ad actum proprium. Patet ergo, quod per nullam instantiam cogimur concedere illam propositionem. Actus, & potentia sunt in eodem genere, debere intelligi de potentia objectiva, & actu objectivo. Hæc de praesenti quæsto dicta sint.

Quæstio 2. Si potentia sufficienter dividitur
in activam, & passivam.

Quod est principium transmutationis in alio. Tex. 2.

Philoso

NONI METAPHYSICÆ

philosophus in hoc textu declarat, quod modis dicuntur potentiae et actus propria, quam similitudinaria, & innata, quod proprie non dicuntur nisi de actiua, & passiuia, non quidem ex equo, sed primo de actiua, deinde de passiuia quoniam passiuia respicit ex sua ratione actuum, sicut motus includit mouens. Quæritur ergo, si hec divisione quamvis non sit univoca, sed potius analogia, sit sufficiens, ita quod non sit uscissus dare tertiam distinctam realiter ab actiua, & passiuia.

IN HAC q. aduerte, qd oes expositores philosophi, & commentatiz concordant in parte affirm. solus Scotus cui vñ Henricus fauere, imaginatus est potentiam obiectiuam distinctam realiter ab actiua, & passiuia, verum quia intentione nostra est in his questionibus loqui ad mentem Arist. & determinare ex doctrina Arist. ideo non multum curamus imaginationes alioꝝ. Ut igitur fiat resolutio ad mentem Arist. sic procedendum est. Primo, declarandum est, quid sit potentia obiectua ad imaginationem Scoti, & id videbis iam manifestum à nobis in 8.lib. in q. 1. Secundo, declarandum est, qd nulla est necessitas ponendi talem potentiam distinctam realiter ab actiua, & passiuia, & id iam manifestauimus in 8.lib. in q. 1. vbi declarauimus qd oes conditiones quas attribuit Scotus potentiaz obiectiuaz, ita verificantur de potentia actiua, sicut de obiectua, vnde vanum est multiplicare distinctionem potentiarum sine necessitate. Tertio, declarandum est, qd Arist. in tota sua doctrina, nullam fecit mentionem de tali potentia. Quod optimaz declarat Capr. in 1. dist. 3. q. 3. art. 2. respondens primaz instantiaz Scoti, factaz contra primam rōneni B. Th. in probatione primaz conclusionis. Cuius intentionem summauit Paulus Sonc. in lib. 9. metaph. q. 1. & est 4. & 5. ratio sua, & qm nihil intendō addere ad hoc, ideo nolo immorari in recitādo. Tu igitur vide quem volueris, siue Capr. siue Paulū. Quarto, soluenda sunt motiua Scoti, quibus vñ possit potentiam obiectiuam distinctam ab actiua, & passiuia.

Primum fuit hoc, potentia & actus sunt in eodem genere, sed hoc non potest verificari de potentia actiua, & passiuia, aliter anima quae est principium actuum operationum vitalium esset in eodem genere cum actibus, & operationibus suis, qd est falsum, cum anima sit substantia, & actus sint accidentia, & superfl

superficies est in potentia passiuua ad colorem, & tñ non est in eodem gñe cum colore, vt patet, ergo præter actiuam, & passiuam datur tertia, s. obiectiuua, de qua dicta propositio verificat.

Hoc iam solutu est in q. præcedenti, nec replicadum est.

Secundum est, sumo niuem generandam in hie me futura de qua veſt̄ est dicere antequam producatur, est in potentia ad alſe, aliter non posset produci, quidquid n. producitur exis de potentia ad actum, & postquam est producta est in potentia passiuua ad albedinem, licet sit potentia coniuncta actui. Quero igitur, aut est eadem potentia albedinis antequam producatur, & postquam producta est, aut alia, & alia, non ea dem, aliter esset subiectum albedinis ante sui productionē, sicut post, ergo alia, & alia, sed antequam producatur non est in potentia passiuua, aliter posset esse subiectum accidentis ante quam produceretur, quod est impossibile, quoniam esse subiectum supponit esse, ergo est in potentia obiectiuua, ergo præter actiuam, & passiuam datur obiectiuua.

Ad hoc dicitur, q̄ est alia, & alia, & cum arguitur, q̄ ante sui productionem non est in potentia passiuua, vel subiectiuua concedo, & cum infertur, ergo est in potentia obiectiuua, nego consequentiam, & dico q̄ debet inferri, ergo est in potentia actiuua agentis, potentis producere niuem, vnde non est recessus concedere potentiam aliam ab actiuua, & passiuua, potest etiam dici, quod est eadem potentia in genere, ita quod ante productionem est in potentia passiuua, materiæ ex qua genera est nix, & post, productionem est in potentia passiuua, quam propriæ dicimus receptiuam, siue subiectiuam respectu accidentis, quæ tamen reducitur ad passiuam.

Tertium est, subiectum transmutationis, quod est materia dicit potentiam, & terminus à quo dicit potētiā. Quod enim sit, pcedit à potētiā ad actum, sed potētiā materiæ quæ est potētiā passiuua, non est potētiā termini à quo, q̄a materia manet, terminus aut à quo nō manet, ergo potētiā termini à quo nō est potentia passiuua, nec actiuua, vt patet, ergo obiuia.

Ad hoc dicitur, vt habemus in t. phys. tex. 78. quod terminus à quo est duplex s. per se, & per accidēs, terminus à quo vel ex quo per se, est ipsa materia, quę intrat substantiam rei, & permanet in re facta. Terminus à quo vel ex quo per ac-

Quæſit. Iau.

H cidens,

NONI METAPHYSICÆ

cidens, est ipsa forma præcedens quæ abiicitur, vel priuatio rei generandæ adiuncta materiæ, ex hoc n. q̄ materia est sub forma aquæ, est priuata forma ignis. Tunc ad argm̄ concedo q̄ materia dicit potentiam, & terminus à quo p̄ se dicit potentiam, quæ est ipsa materia, & cum probatur q̄ non, quia materia manet, & terminus à quo nō manet, concedo de termino à quo per accidens, non aut de termino à quo per se, qm̄ ille fm̄ philosophum est ipsa materia, ex qua p̄ se aliquid fit & permanet in re facta. Sed nego, q̄ terminus à quo per accidens dicat potentiam, qm̄ aut est forma abiicienda aut priuatio, quo d̄ neutrum est potentia, cum forma dicat actum, & priuatio negationem. Et si dicas. Quo ergo hæc est vera, in genitio ne substantiali ex ente in potentia fit ens actu? Respondeo, est vera in hoc sensu, ex materia quæ est ens in potentia, ut recipit formam per actionem agentis, quæ erat in potentia passiva materiæ, fit ens actu, quod est ipsum compositum.

Patet igitur, q̄ non cogimur ex doctrina philosophi pone re potentia obiectuam distinctam realiter ab actiua, & passiuā. Ad quam aut reducatur potētia resistitiua, dico q̄ ad actiua, quamvis distinguitur rōne ab actiua, nam eadem potentia dicitur actiua, in quantum corrumpit vel remittit contrarium. Sed dicitur resistitiua in quantum retardat actionem agentis contrarij. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Q̄uestio 3. Si potentia actiua, & passiua, requirunt distincta subiecta.

Palam igitur quia est quidem ut una potentia faciendi, & patienti, nam possibile est, & habere ipsum potentiam patienti, & eo quod aliquid pati potest ab ipso. Terc. 2. vbi & Commentator inquit, & intendit, quod non est necesse ut hoc principium sit in subiecto diverso à subiecto in quo est potentia passionis in loco.

IN H A C quæstione sic procedes. Primo, declarabis quantam distinctionem requirunt potentia actiua, & passiua, in his in quibus sunt. Secundo, pones conclusionem responsiua. Tertio, solues quædam argumenta, & declarabis quædam dicta philosophi.

Quan

Quantum ad primum aduerte, q̄ non est necesse ea in quibus sunt potentia actiua, & passiua distingui supposito, potest. n. idem suppositum agere in seipso, prout in vna eius parte est in potentia actiua, & in alia potentia passiua, & hoc modo animatum distinguitur in partem mouentem, & in partē motam, & manus percutit pectus, & cerebrum infrigidat & stomachū, nec est necesse quod sint distinctæ partes quæ distinguuntur sibi, sive subiecto, potest. n. idem respectu eiusdem partis agere in seipso, vt oculus causat visionem, & recipit eā in seipso, & intellectus causat actum intelligendi, & recipit eum in seipso. Sunt enim actiones immanentes, quæ sunt subiectiæ in agente, vt dicemus infra. est autem necesse, q̄ vel sint in distinctis suppositis vel distinctis subiectis, vel si sunt in eodem, necesse est ut est actiuū distinguitur realiter à seipso, vt est passiū, sive receptiū. Nam licet oculus causet, & recipiat visionem in seipso, non tñ causat eam, nisi ut actuatus specie obiecti visibilis, recipit aut ut oculus est. Sed distinguitur realiter oculus præcise, & oculus actuatus specie, sicut minus, & magis includēs, sicut sortes, & sortes albus. Idem dico de intellectu intelligenti seipsum, intelligit enim se ut actuatus, & recipit intellektionē in seipso præcise.

Quantum ad secundum pono hanc conclusionem, licet in eodem, & respectu eiusdem partis possit esse potentia actiua, & passiua, non tamen eodem modo, nec formaliter, id est nec secundum eandem rationem.

Hæc conclusio quo ad illas partes in eodem, & respectu eiusdem, declarata est, & concessa ab omnibus. Quo ad partes sequentes s. non eodem modo nec formaliter, concessa est etiam cōiter. Nam licet Ant. And. in lib. 9. q. 1. chimeri est, q̄ in eodem potest esse potentia actiua virtualis, & potentia passiua formalis, vt qn̄ forma ignis producit in igne genito levitatem ēm ipsum, & qn̄ aqua calefacta infrigidat seipsum, tñ non concedit posse esse in eodem respectu eiusdem potentiam actiua formaliter, & potentiam passiua formaliter, quoniam ut probabitur sequeretur contradic̄tio.

Hanc igitur cōclusionem sic probo, sicut se habet agēs ad patiens sic potentia actiua ad passiū, est. n. agens quia ei inest potentia actiua, & est patiens q̄a ei inest potentia passiua,

H ij sed

NONI METAPHYSICÆ

sed idem &m idem, & eodē modo, & formaliter esse agens, & patiens p̄tradictio, ex diffōne contradictionis, seq̄tur .n. quōd idē &c. sit agens, & nō agens, patiens, & nō patiens, ergo in eodem &c. esse potētiam actiūam, & passiuam, est contradic̄tio.

Præterea, si in eodem &c. ergo idem &m idem, & eodem modo, & formaliter est simul in potētia, & in actu, quōd est impossibile, cum potentia, & actus sint opposita, quæ non se compatiuntur vñiformiter in eodem propter sequellam contradictionis contra patet, quoniam secundūm quōd aliquid habet potentiam passiuam, est in potentia, & secundūm q̄ habet actiūam est in actu, vnde vnumquodque agit in quantum est actu, & patitur in quantum est in potentia.

Præterea, si &c. sequitur, q̄ in eodem se compatiūtur actu duo accidentia absolute distincta solo numero, acquibilia p̄ alterationem, q̄ est impossibile, vt p̄bauimus in lib. 5. in q. 18. p̄ntia sic probatur, sc̄ A, infrigidabile, q̄ &m te infrigidat seipsum, necesse est, vt infrigidet se in quantum habet potentiam actiūam infrigidanti, quæ formaliter non est nisi frigiditas, &q̄ infrigidetur à seipso in quantum à seipso recipit frigiditatem, & sic in eodem erit principium, & terminus infrigidationis p̄ acta infrigidatione. Tunc quero, frigiditas quæ est principium infrigidandi, & frigiditas quæ est terminus infrigidationis, aut sunt eadem aut distinctæ, non primum, q̄a nihil seipsum causat, ergo secundum, & sunt eiusdem speciei, vt patet, qm̄ semper intelligo de frigiditate formalī, ergo in A, erit simul duo accēntia absolute eiusdem speciei &c. Huic p̄clusioni non inuenio Cōment. nec sequaces eius cōtradice te. Nam licet Cōment. teneat in 3. cōeli cōment. 28. & in 4. cōeli cōment. 22. q̄ graue mouet seipsum, non tñ eodē modo sumptum, tenet. n. q̄ forma grauis est mouens, & vt sic nō est mota, vt autem est forma existens in materia est mota.

Quantum ad tertium aduertere, q̄ fortiora argumenta quæ sunt contra hāc determinationem sunt ea, quæ format Ant. And. in lib. 9. q. 1. ex quibus conatur probare, q̄ ea in quibus est potentia actiua, & passiuua, non est necesse distingui realiter, sed sufficit distinctio formalis, vñq̄ quia h̄mōi argumenta recitat Paul. Sonc. & soluit Thomisticæ, declarans quo in omni exemplo, & omni casu adducto ab Ant. And. seruatur distinctio

finctio realis inter agens, & patiens, ideo nolo hic immora-
ri, vide tu Paulum. Tantum aduertere, quædam dicta philo-
phi, quæ videntur repugnare determinationi factæ.

Primum est in lib. 9. metaph. tex. 2. vbi, inq t. Quapropter
in quantum simul natum est, nihil patitur ipsum à seipso, &
in 1. de gñatione tex. 48. facit hanc pñtiam, si simile à simili
pati possibile est, & ipsum à seipso, patet aut q̄ reputauit pñs
impossible, aliter ratio sua nihil valeret, & in 5. metaph. diffi-
niens potentiam actiua, & passiuam dixit, potestas dñ alia
qđem principiū motus aut mutationis in diuerso inquan-
tum diuersum, ut ædificatiua potestas, quæ non existit in ædi-
ficato. Alia s. passiuā à diuerso, in quantum diuersum, ex q̄bus
patet, q̄ repugnat doctrinæ Arist. idem esse actiuum, & passiuum,
ex consequenti necessæ est illud in quo est potētia acti-
ua distingui, & esse aliud ab eo in quo est potentia passiuā.

Ad hæc dicō, q̄ philosophus in 9. met. & in 2. de gñatione
intēdit, q̄ ipm inquantū ipm. i. nullo modo diuersificatū, sed
penitus eodem modo se hñs non patitur à seipso. Quod nos
concedimus, vt patet in probatione conclusionis respōsuæ.

In diffōne aut potētia actiue, & passiue, nō sumit diuersum,
sive aliud, p̄ distincto essentialiter, sed, p̄ distincto realiter.

Quæ distinctione realis potest esse inter duo supposita, inter-
partem, & totum, inter magis includens, & minus includēs,
& dummodo seruetur aliquis horum modorum inter agens, &
paciens verificatur diffinitio potentiaz actiue, & passiue, q̄a-
ly diuersum, sive aliud, stat pro distincto realiter aliquo mo-
do distinctionis realis. Hæc de præsenti quæsto dicta sunt.

¶ Quæsto 4. Quot sunt potentiaz rationales ac libere.

Palam quia, & potentiarum aliæ erunt irrationales,
aliæ cum ratione. Textu 3.

Philosophus hic distinguit potentiam actiua in rationalem, que
& libera dicitur, & in irrationalem, que & naturali dicitur, &
quoniam in 3. de anima, & in metaph. de potentiaz rationib[us] perfusa
Etiora tractat, ideo vt plenior habeatur de eius intelligentia per tracta-
bitus quæsta, vt infra, & primo querendum est de numero potenti-
um rationalium.

H iij In

NONI METAPHYSICÆ

IN HAC quæstione aduerte, q̄ de numero harum potentiarum parum habemus determinatum à philosopho, nā in 3. de anima, & in 9. metaph. vñ indistinctæ loqui de potentijs liberis, parum distinguens inter voluntatem, & intellectū practicum, sed quasi in genere loquitur, q̄ potentia rationalis est oppositorum, licet autem à philosopho non habemus expressum numerum potentiarum rōnaliū, tñ oēs expositores eliciunt ex doctrina philosophi, q̄ sunt duæ. s. intellectus, & voluntas. Ratio n. libertatis est immaterialitas, & cū utraque potentia sit imaterialis, q̄ nō organica, ergo utraq; est rōnalis, & libera. Præterea, intellectus est ex se indeterminatus ad intelligendum A, & B, vt declarabitur infra, ergo est liber, cum possit in utrunque, licet aut̄ concordent in hoc, q̄ tam intellectus quām voluntas sunt potētiæ rationales, & libere, tñ discordant in modo libertatis, nam aliqui tenent, q̄ intellectus est liber solum radicaliter, & originatiuæ, voluntas autem formaliter, aliqui tenent æ qualitatem libertatis tam in intellectu quām in voluntate, aliqui tenent, intellectum esse magis liberum quām voluntas.

Vt ergo resoluamus pñs quæsitum ēm viam Thomist. sic procedemus. Primo, declarabimus, q̄ libertas radicaliter, & originatiuæ est in intellectu. Secundo, q̄ formaliter, & completa non est in intellectu, sed in voluntate. Tertio, q̄ licet tam intellectus quām voluntas sint potentiae rōnales, & libere, tñ voluntas est liberior intellectu. Quarto, soluemus rōnes eorum, qui tenent contra determinationem nostram.

Quantum ad primum aduerte, q̄ mens B. Th. est vt pacet in 1. parte q. 83. art. 1. q̄ radix libertatis in hoīe, qua pōt in opposita, pueniat ex rōne. i. ex intellectu rōcinante, in quantum est indeterminatus, & indifferens ad posse concludere de aliquo agibili, si dēbet fieri vel non, si hoc vel illo modo, si hac vel illa causa, si in hoc vel illo tpe, pñt. n. intellectui presenta si diuersa, & ēm vnum iudicabit siendum, ēm atiud nō, vt patet in his de q̄bus quærimus consilium, & qm actus voluntatis subsequitur iudicium, & determinationem factā ab intellectu, ideo ab intellectu, vt à prima radice prouenit tam necessitas q̄ libertas in voluntate, nā si intellectus cōcludit hoc simpliciter, & absolute siendum, putā q̄ sortes cadēs in manu volens

volentis ipsum occidere, debet conari ad occasionem illius, ut seipsum liberet, voluntas determinatur, & specificatur ad illud, si aut̄ diuersa iudicia facit pp̄ diuersas circumstantias, voluntas libere tendit in hoc vel in illud vel in suum oppositum, & pp̄ hoc rationabiliter ponimus radicem libertatis esse ex indifferentia, vel diuersitate iudicij, quam facit intellectus de agendis contingentibus, & hoc insinuat B. Th. in t. parte q. 83. art. 1. vbi, inquit, quia ratio circa contingentia habet viam ad opposita, ut patet in dialecticis syllogismis, & rhetorici persuasionibus, particularia autem operabilia sunt quædam contingentia, ideo circa ea iudicium rationis ad diuersa se habet, & non est determinatum ad unum, & pro tanto necesse est, quod homo sit liberi arbitrij, ex hoc ipso quod est rationalis, id est discursiuus in agendis.

Quantum ad secundum aduerte, quod completa potentia rationalis, & libera libertate contradictionis, de qua hic propriè intendimus, p̄t. s. potest in opposita contrarie, vel contradictione, quatuor modones requirit. Primo, quod non possit cogi, liberum non posse cogi, est liberum non esse libertatem. Secundo, quod non necessitatibus absoluta necessitate, unde voluntas respectu summi boni non est potentia libera libertate in opposita, nec intellectus respectu primorum principiorum. Tertio, quod non habeat causam mouentem intrinsecam in genere cause sufficientis necessitatem ipsam ad agendum. Quarto, quod sit motus omnis aliorum potentiarum, & sui ipsius ad agendum.

Ex his 4. modonibus, prima & secunda conueniunt intellectui, quo ad considerationem, circa agibilia contingentia, quae non habent necessariam connexionem ad finem consequendū s. aut̄ & 4. non conueniunt intellectui, sed voluntati. Nam licet intellectus sit motiuus voluntatis in genere cause finalis prout presentat obiectum sic vel sic volibile, puta contingenter vel necessario, tamen voluntas est motiuua effectiū intellectus, & aliarum potentiarum, & sui ipsius ad agendum.

Ex quibus h̄c licet intellectus per primā, & secundā modonē sit prius liber voluntate, quia per notitiam intellectus regulatur voluntas, tamen complete, & formaliter voluntas sola est libera, quia ratione libertatis non compleetur, nisi per esse motiuum effectuum sui, & aliarum potentiarum, quod pruenit soli voluntati,

H. iiiij. licet

NONI METAPHYSICÆ

Licet igitur radicaliter, & originatiæ intellectus sit liber, nō tamen completa, & formaliter, sed id conuenit soli voluntati.

Quatum ad tertium aduerte, q̄ patet ex 2. nam cum ex 4. conditionibus prædictis integretur completa, & formalis libertas agendi in opposita, & oēs conueniant voluntati, & tñ dūz primæ intellectui, constat q̄ licet radicaliter intellectus sit prius liber, non tamen magis, vnde si queratur, quæ potētia sit absolutæ libera & formaliter, respondetur, quod est sola voluntas, quæ se habet, vt regina in toto regno animæ.

Quantum ad quartū aduerte, q̄ tria determinauimus. Primo, q̄ intellectus radicaliter est liber ēt p̄cise sumptus, & nō solum ut cōnexus voluntati. Secundo, q̄ intellectus licet sit prius radicaliter liber, non tñ prius formaliter, sed id conuenit soli voluntati. Tertio, q̄ voluntas est liberior intellectu.

Cōtra primū, vñ esse Ant. And. in 9. metaph. q. 2. qui de mente Scotti tenet, q̄ intellectus in se consideratus, & respectu p̄prij actus, qui est intelligere, est potētia irrationalis i.e. naturalis, eo q̄ est de se determinatus ad intelligēdum, & nō habet in potētiā sua intelligere, & non intelligere, assentire, & nō assentire proposito obiecto, & sic in doctrina Scotti intellectus in se consideratus nō est potentia rōnalis nec libera radicaliter, nec formaliter, & ratio huius fīm Scot. est hæc. Quidquid intellectus intelligit ante actum voluntatis i.e. ante electionem naturaliter intelligit, ergo ante actum voluntatis nulla est libertas in intellectu.

Rñdetur in actu intelligendi qui est circa agibilia, que nō hñt necessariam connexionem ad finem vniuersalem, q̄ est summum bonum, & respectu quoq; ponimus libertatem radicalem, in intellectu tria p̄nt considerari. Primo, obiectum p̄ns motuum intellectus, & hoc est n̄l'e, quia est motuum naturaliter ipsius intellectus ad intellectiōnē, sicut obiectum visibile p̄ns visui, mouet naturaliter visum ad videndum. Secundo, productio ipsius actus intelligendi, & hæc ēt est naturalis. Tertio, iudicium ipsius intellectus sup tale obiectum agibile de fiēdo, vel non de sic fiendo, vel non de fiēdo in tali tpe, vel non, & sic de alijs circunstantijs, & hoc nō est n̄l'e i.e. determinatum, qm̄ intellectus circa hñm̄; agibilia potest diversimode concludere, & iudicare affirmatiꝝ, & negatiꝝ.

Nam

Nam de medicina tali sumenda ab infirmo secundum vnam circumstantiam concludet affirmatiæ, & m aliæ negatiæ . Ex his patet, quod ratio Scoti non concludit, qm concessio , quod quo ad primum, & secundum, actus intelligendi sit naturalis, & respectu primi ac secundi nulla sit libertas in intellectu, m negatur ahs, quo ad tertium, respectu cuius ponitur libertas radicaliter in intellectu ante actum voluntatis .

Contra secundum arguunt quidam conantes ostendere, q aliquis actus intellectus est prius, & principalius liber, q aliquis actus voluntatis , ex pñti intendunt referre, q intellectus est formaliter liber, & prius, quam voluntas . Sic igitur arguunt . Per duos actus sumus dñi aliorum actuum in nobis . Primus est , cognitio intellectus de nō necessaria cōexione aliquorum in particulari volilibilium in ordine ad finem . Secundus, est actus volūtatis , quæ nō necessario vult hoc aut illud cognitum ab intellectu non h̄c necessariam cōexionem ad finem . Sed p primum regulatur voluntas, & nō econuerso, qm si intellectus concludit , q hoc puta medicina reubarbari est necessaria ad consequendum sanitatem, & cōcludat iudicio completo, & vltimato , voluntas necessario tēdit in illud . Si aut̄ concludit, q non est necessaria voluntas, libe rē tēdit in illud, ergo primus actus formaliter liber, est actus intellectus, q d̄ iudicium de agibili, vel conclusio consilij .

Respondeatur, & dico, q argm̄ non concludit intellectum esse prius formaliter liberum, sed prius radicaliter, nam vt diximus supra, non itat libertas formaliter in aliqua potentia, ex eo q regular, & dirigit voluntatem, sed ex eo q est motiva effectuæ aliarum potentiarum, & quia id conuenit soli voluntati, ideo sola est formaliter libera . Ad argm̄ igitur, si intendit concludere prioritatem libertatis radicalis in intellectu, conceditur totum , quia nos idem tenemus, si aut̄ intendit de prioritate libertatis formalis, negatur consequentia .

Contra tertium quidam conantur pbare, volūtatem non esse magis liberam intellectu, & arguunt sic, p dñes sufficienes ad hoc q potentia sit pfectæ libera sunt tres . Primo, q sit potētia immaterialis, & hēc cōceditur ab omnibus . Secundo, quod habeat obiectū vniuersale, & hēc similiter cōceditur . Tertio, quod indifferenter se habeat ad cōcta particulæ sub illo

NONI METAPHYSICÆ

illo obiecto vniuersali, & hæc similiter conceditur. Sed istæ cōditiones ita, & que pfecte cōueniunt intellectui, sicut voluntati, nam vtraq; est potētia immaterialis nō alligata organo, & utriusq; obiectum est vniuersale, obm.n. intellectus est ens, sicut vel voluntatis aut est bonū, & sicut intellectus licet necessario tendat in vel, tñ nō necessario aſſentis huic cōclusioni vel illi, niſi deducatur euidēter ex primis veris, sic licet voluntas necessario tendat in bonum, quia quidq; vult, vult sub rōne boni, tñ nō necessario adhæret huic vel illi bono, niſi cōſter quòd habet necessariam cōexionem ad ultimum finem. Cum igitur ille pđones que perfectæ cōueniant intellectui, & voluntati, erunt potentiæ que liberæ.

Rñdetur, illi decipiuntur in sufficientia cōditionum potentiæ pfectæ liberæ, nam ultra tres assignatas, duæ aliæ requiriuntur. Primo, quòd talis potētia nō possit necessitari ut exeat in actum. Secundo, quòd sit motiu effectiuæ alia potentialia & has duas habet voluntas supra intellectum, & nō econuerſo, nec valet dicere, quòd sicut voluntas mouet intellectum, sic & econuerſo, qm nō sunt motiones eiusdem rationis, nā intellectus mouet voluntatem in gñe causæ finalis, pponendo obiectum, voluntas aut mouet in intellectum in gñe causæ efficiētis imperando, ut intelligat, & in hac motione effectiuæ perficiat libertas. Præterea, intellectus quo ad agibilia non habentia necessariam cōexionem ad finem concludendum est indeterminatus ex parte obiecti, q; a potest cōcludere hoc vel illud siendum, vel nō, volūtas aut circa huiusmodi est indeterminata ex parte obiecti, & subiecti, obiecti q; dem, q; a potest velle hoc, & velle illud, & nō hoc, subiecti vero, q; a nō potest necessitari ab intellectu, ut exeat in actu, ipsa aut potest necessitare intellectum ad cōſiderandum, vnde patet, quòd est magis libera, & si dicas. Concludat intellectus quòd nūc est amadum A, & quòd necesse est ipsum nunc amare, & hoc sit cōpletum, et ultimatum iudicium intellectus, ergo voluntas necessitatibus ab intellectu ut exeat in actu amandi ipm A.

Respondeo, et dico, quòd casus non conceditur niſi intellectus ostendat voluntati ipsum A, ut summum bonum euidentia clarissima, quòd non potest fieri in hac vita.

Et si dicas, pono quòd intellectus faciat iudicium falsum,
tamen

tamen apparenſ ſibi verum, ſcilicet quod in A, puta in tyran-
nide eft ſumma fælicitas, ergo voluntas neceſſitabitur ad a-
ctum volendi, & deſiderandi tyrannidem.

Reſpondeo, & dico, quod poſito illo caſu, non neceſſitatē
ab intellectu, ſed à ſeipſa interpretatiue, qm̄ non repreſſit in-
tellectum, ne tale iudicium faceret, nunc autem loquimur de
moſtione intellectus præciſe, quām poteſt habere pro hac vi-
ta ſupra voluntatem. Nam poteſt voluntas moueri multi-
pliciter, aliquando enim ab appetitu inferiori, aliquando à
ſeipſa präſtante occaſionem intellectui, vel potentia extima-
tiue, quod ſic vel ſic proponant obiectum, ad quorum pro-
poſitionem ſeipſam indirecťe neceſſitate ad actum. Hæc de
præſenti queſtio dicta ſint.

Questio 5. Si potentia rationales poſſunt in
oppoſita, irrationalis vero non.

I N H A C queſtione aduertere, qd difficultas non ſtat in
probando, qd potentia rationales poſſunt in oppoſita, hoc. n.
euidens eft, & confeſſum ab omnibus, utpote clarum in tex.
3. huius lib. vbi, inquit philosophus, & quæ quidem cum rōne
omnes contrariorum ſunt eadem, & quæ irrationabiles vna
vnius, ve calidum calefaciendi ſolum, medicatiua autem ſan-
tatis, & infirmitatis. Sed difficultas ſtat in assignando mo-
dum proprium agendi oppoſita, quo diſtinguuntur potentia
rationales actiua à potentia irrationalibus. i. naturalibus a-
ctiuis, nam poſſe in oppoſita videtur competere potentia na-
turali, videmus enim ſolem indurare lutum, & mollificare ce-
ram, & ſcamoneam calefacere, & corpus infrigidare, nec val-
let ſi dicatur, quod potentia rationalis poteſt in oppoſita per
ſe, naturalis autem in vnum per ſe, & in ſuum oppoſitum p-
accidens. Hoc inquam non videtur valere, quia philosophus
in tex. 3. declarans modum, quo potentia rationalis eft con-
trariorum, inquit. Quare neceſſe, & tales ſcientias eſſe qui-
dem contrariorum. ſ. factiuas, eſſe vero huius quidem fm ſe,
illius vero non fm ſe, & enim ratio huius quidem fm ſe, il-
lius vero quodā modo, & fm accns, hæc philosophus, ergo
potentia rationales no diſtinguuntur à naturalibus, ex hoc
qd poſſunt in oppoſita per ſe. Ut igitur inueniamus veram di-
ferentiam inter eas, ſic procedes. Primo, declarandum eft,
vnde

NONI METAPHYSICÆ

vnde sumitur vera differentia inter potentialem rationalem & irrationalē. Secundo, declarandum est, vnde habent potentiae rationales, quod possint in opposita modis quibus dicemus, naturales autem non, sed sunt determinate ad unum. Tertio, si possunt in opposita pro eodem instanti. Quarto, à quo determinatur potentia rationalis ad alterum oppositorum. Quinto, soluetur dubium.

Quantum ad primum aduerte, qd sufficiens differtentia inter has potentias notificantur ex quatuor. Primo, potentia rōnalis potest in opposita contrariæ vel contradictoriæ, respectu eiusdem subiecti, nam medicus arte medicinæ potest sanare Sortem, & facere ipsum ægrotare, & tu potes amare & non amare Platонem, potentia autem naturalis non potest in opposita, nisi respectu diuersorum, nam sol non potest indurare, & mollificare lutum, nec potest sui præsentia illuminare, & non illuminare aërem. Secundo, potentia rationalis pro eodem instanti licet diuisim, ut dicemus infra, potest in opposita. Hoc autem non potest potentia irrationalis, quia principium actionis suæ est qualitas naturalis quæ sicut quædam natura est determinata ad unum. Principium autem actionis in potentia rōnali est sciëtia, siue cognitio, qua sicut cognoscuntur opposita, sic pñt agi. Tertio, potentia rōnalis præsentato, & proximato suo obiecto, & remoto omni impedimentoo, potest agere ut non agere in ipsum, ut Sortes pñsentato cibo, & nō impeditus, & famelicus potest velle comedere, & nolle, & nō velle, potentia autem irrationalis præsentato obiecto, & debitæ approximato, nō potest nō agere in ipsum deducto omni impedimentoo. Quarto, potentia rōnalis potest in opposita p se, licet non, æque primo. Sed in uno prius & in alio posterius, ut medicus arte medicinæ potest prima intentione sanare Sortem, & secundaria facere ipsum ægrotare. Nā sicut ars medicinæ est p prius cognoscitua sanitatis, quæ se habet ut habitus, p posterius aut infirmitatis, quæ se habet ut priuatio, sic p prius est factiua sanitatis, & p posterius operati, potentia autem irrationalis nec prius nec posterius potest per se in opposita, sed si potest, potest in unum p se, in alterum p accidens, ut ignis tñm per se calefacit, p accidens aut ex operatione poro frigefacit, nec obstat qd dicit philosophus

phus in tex. 3. tales quidem scientias esse contraria sunt, esse vero huius est, illius vero non est. nam per lympham est se intendit per prius, siue de prima intentione, & per lympham non est se intendit per posterius, siue de secunda intentione, & quod sit haec mens sua parat, ex eo quod subiungit, & enim ratione huius quodem est, illius vero quodam modo, & est accidens, unde aduerte, quod per accidentem dupliciter sumitur. Primo, ut idem est quod non est primam intentionem, & sic verificatur in potentia rationali, quod potest in altero oppositum, quod habet rationem priuationis, & rationem huius iam diximus esse, quia sicut diffinitio sanitatis, primo facit cognoscere sanitatem, secundario aegritudinem, sic ars medicinae primo est factiva sanitatis, secundario aegritudinis, & per secundario explicat philosophus, per non est, & per lympham est accidens, & B. Th. loco lympham non est, exponit per posterius, secundo sumitur lympham est accidens, i.e. praeter naturam rei, sed aliquo alio facto sequitur talis effectus, & sic verifica tur de potentia irrationali, nam ignis, ut calidus, neque prima, neque secunda intentione potest frigescere, & non aliquo alio facto per se ab igne, puta facta calefactione, & apertione pororum sequitur frigescere, quae est effectus pure per accidens, respectu ignis calidi. Patet igitur ex his vera differentia inter potentias rationales, & irrationales.

Quantum ad secundum dico, quod non aliunde habet nisi ex natura sua, & non est querenda alia causa intrinseca, unde sicut ista est per se in secundo, vel quarto modo, calidum calefacit, sic haec est per se potentia rationalis potest in opposita, potentia irrationalis est tantum ad unum oppositorum. Sic enim exigit natura earum. Tu tamen aduerte, quod si queratur particulariter de potentia perfectae libera quam diximus esse voluntatem in via B. Th. respondere possumus, ideo esse liberam, quia sequitur cognitionem intellectus, qui non determinatur nec artatur ad unum genus intelligibilem, sicut artatur sensus ad unum genus sensibilium, sed indifferenter se habet ad diuersa genera intelligibilem, ita quod potest intelligere hoc & illud, ideo in qua præcedenti posuimus radicem libertatis ex partem intellectus. Si autem quereras quo formaliter voluntas est libera, dico quod se ipsa, i.e. est essentiam suam, ita quod libertas sua non dicit aliquid additum voluntati,

NON I' METAPHYSICÆ

luntati, nec actū, nec habitum, nec proprium accīns, sed sūne
 idem realiter, ita q̄ eadem potētia quæ vt vult finē dī volun-
 tas, vt vult media ad finem, quæ potest diuersimode velle, dī
 potentia libera, nam respectu mediob̄ potest velle hoc & vel
 le illud, & non velle, stante volitione finis. Sicut insīgnis po-
 test velle hanc medicinam, & non velle, vel velle oppōbitam,
 stante volitione sanitatis. Et quidem quòd voluntas scīpsa sit
 libera manifestat B. Th. in 1. parte q. 8 s. artic. 4: nam sicut in
 parte anime cognoscituā se habet intellectus ad esse ratioci-
 natuum, sic in parte appetitiua se habet voluntas ad esse li-
 berum. Cōstat aut̄, q̄ intellectus noster ex sui natura est rō-
 cinatiuus, & non ex aliquo superaddito, sic & volūtas ex sui
 natura est libera, & sicut intellectum, & rōnem non est dīffō
 nisi rōnis, pro quanto dī intellectus, vt simpliciter fertur in
 obiectum, & dī rō vt discursu tendit in obiectum sic nec inter
 voluntatem, & liberum arbitrium est distīctio nisi rationis.
 Dicitur. n. voluntas vt vult finem. Dicitur liberum arbitrium
 vt est electiua mediorum ad finem. Patet igitur, q̄ potentia
 rationalis nō aliunde habet, nisi ex natura sua, q̄ possit in op-
 posita. Similiter q̄ potentia irrationalis fit determinata ad
 vnū, non habet ex aliquo sibi superaddito, sed ex natura sua.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ licet omnes cōcedant
 præcipue Ant. And. in lib. 9. q. 2. & Herueus in q. quol. q. 4. q̄
 potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti,
 cuius ratio est, quia ex natura sui est indeterminata, pro quo
 cunque instanti, & antequam determinetur ita potest in hoc
 oppositum sicut in illud, & postquam est determinata, & agit
 alterum oppositorum, licet non possit simul determinari, &
 agere alterum oppositum, tamen semper dicitur posse in op-
 posita pro eodem instanti, quia est talis natura, quòd pro eo
 instanti pro quo fuit determinata ad A, potuit determinari
 ad B, quòd non datur in potentia irrationali, nam igitur ita
 est determinatus ad calefaciendum, quòd non potest deter-
 minari ad oppositum, tamen difficile est saluare hanc cōclu-
 sionem, nam si pro eodem instanti potest opposita, cum in
 eodem instanti non detur prius, & posterius, sed simultas vi-
 detur necessario sequi, q̄ possit simul in opposita, quòd est
 falsum, vt patet, aliter contradictoria possent simul esse ve-
 ra,

ꝝ, puta ꝑ Sortes sedet, & non sedet, vel contra possent esse simul in eodem, puta ꝑ Sortes amat, & odit Platonē, ergo & aīs est falsum. Consequentia probatur, quia hīs potentiam, pōt in illud cuius est illa potētia, ergo hīs pro hoc instanti potētiam ad opposita, pōt pro hoc instanti in opposita, sed in hoc instanti non datur prius, & posterius, ergo pōt simul in opposita. Sed aduerte, ꝑ Arist. in lib. 9. in tex. 10. r̄ndet huic difficultati, & dicit, non n. ita simul hīt ipsoꝝ. s. contrarioꝝ potentiam, nec est simul faciēdi potentia, q.d. potentia rōna lis non est oppositoꝝ simul agendoꝝ, sed est quia potest determinari, tam ad hoc quām ad illud, & in hoc distinguitur à potentia irrationali, quē quando exit in actum, exit determinat in hoc, ita quōd non potest determinari in oppositum.

Sed adhuc instatur, sumo potentiam rationalem determinatam in hoc instanti ad A, & quāro, si pro hoc instanti potest in B, aut non, si sic, ergo potest simul in A, & in B, si nō, ergo non pro quolibet instanti potest in opposita.

R̄ndetur, & dico, ꝑ potest in b, & ad p̄ntiam dico, ꝑ ly simul potest dupliciter accipi. Primo, ut determinat actum, & sic nego p̄ntiam, impossibile est. n. cōtrarios actus esse simul in eodem. Secundo, ut determinat potentiam, & sic concedo p̄ntiam, sensus enim est quōd eadem potentia simul i. pro eodem instanti potest in opposita, non in sensu compósito, sed diuiso. Quōd est dictu, licet potentia rationalis ut est sub A, non poslit esse sub B, quōd est oppositum ipsi A, quia res dū est, necesse est eīse, tamen potentia considerata in natura sua potest in A, & in B, qm̄ cum ex natura sua semper sit libera, non repugnat sibi posse in opposita. Et aduerte, quōd distinctionem quam fecimus de simul innuit Cōment. in 1. cōeli cōmento 19. vbi inquit. Duplex est simultas, s. simultas potentiae, quē est vera, quam & philosophus concedit in 9. lib. metaph. tex. 19. Dicit. n. posse quidem contraria simul existit & potentia simultatis, & hæc est impossibilis, qm̄ respicit actus incōpossibiles contrarios, et hanc ēt negat philosophus in 9. metaph. eodem tex. vbi inquit. Contraria vero impossibile simul existere. Patet igitur quomodo potentia rationalis potest in opposita pro eodem instanti, et quomodo non.

Quantum ad quartum aduerte, quōd de potētia rationali loqui

NONI METAPHYSICÆ

loqui possumus, vel de intellectu, quem diximus supra, esse potentiam liberam radicaliter. Vel de voluntate, quæ est complete, & formaliter libera, si loquimur de intellectu, est sententia philosophi, q̄ determinatur à voluntate, seu ab electione, quæ est actus voluntatis. Vnde inquit in tex. 10. necesse, ergo alterum aliquid esse quod proprium est. Dico autem hoc appetitum aut pro hæresim, vbi Comment. sic exponit. Ergo necesse est, vt in istis sit principium, prius potentijs momentibus, quæ sit causa in hoc q̄ agunt, alterum contraria quandoque, & altera quandoque, & vniuersaliter necesse est, vt aliquid sit, q̄ faciat magis agere altera contrarium, quam altera, & hoc est verum principium, & hoc est appetitus, & voluntas, quæ est ab intellectu, i.electio, appetitus. n. cum fuerit alterius contrario, tunc actio agentis pendet ex illo contrario, & similiter à voluntate. Istæ. n. potentia non agunt de contrariis, nisi illud q̄ magis appetunt, aut appetitu intellectus, aut appetitu imaginationis, hæc Comment. & confirmatur propositum ratione, A, causa indeterminata non procedit determinatus effectus, nisi ab aliquo determinetur, hęc patet ex se, vnde videmus, q̄ causa vniuersalis, & indeterminata non producit determinatum effectum, nisi per causam proximam, & determinatam, determinetur, puta Sol qui est causa vniuersalis horum inferiorum, non producit effectum talis vel talis speciei, nisi determinetur per generantia particularia, vt sol & homo generant hominem. Sed intellectus qui est potentia rationalis, est causa indeterminata ad intelligendum hoc vel illud, ergo necesse est ut determinetur ab aliquo, ut determinate intelligat hoc vel illud, vel magis hoc quam illud. Hoc autem determinans non est nisi voluntas, & electio, qm̄ ut diximus supra, voluntas est motiva intellectus, & aliarum potentiarum ad actum suum in genere causæ efficientis. Si motiva ad actum, ergo determinativa, quare &c. Si loquimur de voluntate aduerte, quod in hoc est discrepantia inter viam Scotti, & viam B. Th. Nam Ant. And. de mente Scotti, ut patet in lib. 9. metaph. q. 2. tenet, nullum extrinsecum determinare voluntatem, sed ipsa seipsum determinat, quod declarat assignans duplē indeterminationem, vna quidem est ex insufficientia, quæ est ex potentialitate, & defectu actualitatis.

tatis. Sicut materia non hñs formam est indeterminata ad actum formæ . Alia est ex superabundanti sufficientia, quæ est ex illimitatione actualitatis, vel simpliciter, vel quodammodo . Primo modo, indeterminatum nō reducitur ad actum, nisi prius determinetur per formam ab alio. Secundo modo, indeterminatum potest seipsum determinare, alioquin Deus qui est summe indeterminatus ad quamcunq; actionē, indeterminatione illimitationis non posse aliqd agere, q; est falsum . Indeterminatio autem quæ ponitur in voluntate, nec est materialis, nec imperfectionis, in quantum ipsa est activa, sed est excellētis perfectionis, & potentiaz aliqualiter illimitate non alligate ad determinatum actum, & ideo potest seipsum determinare. Hæc est opinio in via Scoti, cui contradicit via nostra, quam intendo declarare, & probare, deinde soluere fundamenta Ant. And. quibus motus est ad ponendum volūtatem determinare seipsum ad alterum oppositum .

Tu igitur aduerte fīm doctrinam B. Th. in 1. parte q. 82. artic. 4. quòd voluntas respectu mediorum, quæ non habent necessariam connexionem ad finem volitum , determinatur ab intellectu ratiocinante, & concludente hoc esse agendum & non suum oppositum, vel magis hoc quam illud, cuius rō est, quia cum voluntas sit potentia appetitiva, & nullo modo cognoscitiva, indiget dirigi, & regulari in hoc vel illo obiecto appetendo, ab intellectu apprehendente obiectum sub ratione boni, vel mali, vel sub ratione maioris aut minoris boni, aliter ita appeteret minus bonum, sicut maius, neccesse est ergo, ut determinetur ab intellectu iudicante, & propone te voluntati, quid eligendum, sit vel non . Aduerte tamen, q; hanc determinationem intellectus supra voluntatem ponimus quo ad specificationem actus, & non quo ad exercitium. Quòd sic intelligas, intellectus non determinat voluntatem ita quòd moueat eam effectuè ad elicendum actum affirmativum, qui est velle, vel actum negativum, qui est nolle, circa tale obiectum præsentatum sibi ab intellectu . Ipsa enim respectu sui actus semper est libera, & potest illum suspendere, ut alias dicemus . Sed determinat quo ad specificationem actus. i. si voluntas vult elicere actum circa obiectum præsentatum, vel erit velle respectu boni, vel erit nolle respectu

Quæst. Iau.

I mali,

NONI METAPHYSICÆ

mali, ita q̄ non potest respectu boni habere nolle *per se nisi* respectu alicuius adiuncti per accidens, puta p̄p difficultatē, aut p̄p maius inconueniens vitādum, nec respectu mali potest habere velle, n̄lī pr̄sentetur vt apparens bonum.

Verum quia inconueniens videtur, q̄ si duæ potentiaz sunt ex se indeterminate, se m̄ntuo determinent, ideo aduerte, q̄ licet hoc sit inconueniens in eodem genere causæ, non tamē in diuerso genere. Sic contingit in proposito. Quoniam intellectus determinat & mouet voluntatem in genere causæ finalis, proponit enim voluntati obiectum cognitum sub ratione boni, ad quōd inclinatur voluntas. Sed aduerte, q̄ respectu eorum quæ sunt ad finem, necesse est ut proponat sub ratione maioris & minoris boni, nam si proponeret dūo penitus æqualia in omni circūstantia vt æque bona remaneat voluntas indeterminata, & ad neutrum se inclinaret, voluntas autem determinat intellectum in genere causæ efficiētis, puta imperando, vt hoc intelligat nunc & non illud, vel hoc intensius q̄ illud. Hinc patet q̄ fundamenta Ant. And. nihil sunt. Dicit. n. q̄ indeterminatio voluntatis non est ex defectu actualitatis, qualis est indeterminatio materiæ primæ, sed est ex superabundanti sufficientia &c. Hoc inquā nō valet, qm̄ voluntas præcisæ sumpta non est sufficiens principium agendi nec eliciendi actū suum, nisi actuetur bono cognito apprehēso per intellectum, ergo hęc indeterminatio non arguit superabundantem sufficientiam voluntatis quo-cunque alio remoto. Et qm̄ probat intentum suum ex illa cō sequentia. Alioquin Deus &c. negatur p̄ntia, qm̄ non est ea dem comparatio voluntatis diuinæ ad actum & obiectū suū, & voluntatis creatæ ad actū & obiectū suum, nā in Deo volūtas & actus eius idem sunt, ideo non est necesse eam ab alio determinari, nec voluntas Dei perficitur aliquo volito extra Deum. & ideo illa indeterminatio in Deo arguit oimodā sufficientiam. vtraque aut̄ p̄ditio, vt patet deficit in voluntate creata, & ideo merito negatur consequentia.

Quantum ad quintum aduerte, q̄ ex determinatis, vñ seq processus in infinitum in intelligere & velle, ita q̄ non erit status in aliquo primo intelligere, nec primo velle, nam ex determinatis quodcumq; velle pr̄cedit aliquod intelligere, quia

quia voluntas non fertur in incognitum, ergo primum velle
præcedit aliquod intelligere: & quodcumque intelligere p-
cedit aliquod velle, quia intellectus non exit in actum, nisi
mouatur effectuè à voluntate, voluntas autem mouet per vel-
le, ergo primum intelligere præcedit aliquod velle, ergo ante
primum velle datur prius velle. Et non datur hoc prius vel-
le, nisi per aliquod intelligere, ergo ante primum intellige-
re datur prius intelligere. Et sic patet qd si voluntas determi-
nat & mouet intellectum: & intellectus determinat ac mo-
uet voluntatem erit processus in infinitum in volitionibus
& intellectibus, quod est impossibile.

Pro solutione huius dubij aduerte, qd in doctrina B.Th. vt
vitemus processum in infinitum, necesse est ut reducamus pri-
mam apprehensionem intellectus practici, quæ est de ultimo
fine non in voluntatem sed in primum mouēs exterius, qui
est Deus. & id manifestè dicit in 1. parte, q. 82. art. 4. ad ter-
tiū, similiter primam volitionem quæ est de ultimo fine re-
ducimus, nō in intellectum simpliciter, sed in Deum, sicut &
primam apprehensionem, & id clare dicit in prima secundæ,
q. 9. art. 4. Ut igitur pateat talis reductio. Primo, declarabi-
mus de prima apprehensione. Secundo, de prima volitione.

Quantum ad primam apprehensionem dieo cum Arist. in
lib. de bona fortuna ibi. Aut est aliquod principium, cuius
non est aliud extra ipsum &c. qd causa huius reductionis est
ordo inter mouentia & mota, sive inter ipsos motus, vide-
mus. n.oēs motus corporis reduci ad primum & omnia mota cor-
porea ad primum mouens, ergo proportionaliter oēs motus
intellectuales ad primum, qui est diuina intellectio, & omnē
intellectum secundum, ad intellectum primum. & propterea
Arist. illic reducit intelligere & consiliari in Deum, vt in pri-
mum, quod & probat triplici ratione. Primo, qd Deus sem-
per actu intelligit, ergo potest mouere intellectum nostrum
vt nunc intelligat, & intelligat hoc, & deinde illud. & incipi-
at ab hoc, puta ab uniuersali bono. & potest facere impe-
tum in anima nostra vt sic consiliemur, & sic eligamus. Secundo, qd
sicut Deus est motor uniuersalis in modo quo ad motus cor-
poreos, sic conuenit ut sit motor uniuersalis in animis & in
modo intellectuali, qui est creatura intellectualis. vñ inquit,

NONI METAPHYSICÆ

Mouet. n. aliquo modo omnia . Tertio, quia principium rationis non est ratio, nec scientia sciëtia, nec consilij consilium, nam esset processus in infinitum, ergo aliquid melius ratione, hoc autem Deus, inquit Arist. unde concludit illic, quod intellectus se habet a Deum, sicut organum ad primum agens, ergo sicut omnis virtus, & actio organi pendet a principali agente, sic omnis virtus, & actio intellectus pendet a Deo, Connexio igitur, & ordo seruandus inter motus duxit Arist. ad positionem huius reductionis, quam B. Th. acceptat in 1. parte, ubi supra, & per ipsam saluat non esse processum in infinitum, in intellectibus nostris, sed est deuenire ad primam, cuius causa motiva intellectus non est voluntas, sed Deus, ut primus intellectus.

Quantam ad primam volitionem quæ est volitio ultimi finis, dico ex doctrina B. Th. in prima secundæ q. 9. art. 4. quod eadem ratione qua prima apprehensionis reducitur in Deum est Arist. in lib. de bona fortuna, educatur, & prima volitio, quod si omne agens aliquum in potentia aliquum in actu, indiget moueri ab agente primo, & semper est actu. Sed intellectus, & voluntas nostra, aliquum sunt in potentia, aliquum in actu, ergo &c. Reductio autem primæ volitionis in Deum, potest imaginari fieri duobus modis. Primo, quod reducatur mediante prima apprehensione, ita quod Deus moueat quo ad exercitium ipsum intellectum ad apprehensionem summi boni, & intellectus apprehendens summum bonum, & primum appetibile offerat illud voluntati, & voluntas inclinet se ad illud per actum suum, quod est volitio, & hoc modo tam prima apprehensionis quam prima volitio reducuntur in Deum. Sed prima apprehensionis immediate, prima autem volitio mediante prima apprehensione. Adiec vero apprehensiones, & volitiones non reducuntur in Deum, nisi ut in causam agentem uniuersalem coagentem utiliter causæ secundum modum naturæ suæ, nam in alijs apprehensionibus mouetur intellectus per imperium voluntatis, iam actuate prima volitione qua vult ultimum finem, & voluntas in alijs volitionibus mouetur ab intellectu offerente sibi hoc vel illud medium quod est bonum ad finem, quod intellectus apprehendit imperante sibi voluntate.

Secundo, potest imaginari fieri hæc reductio in Deum immediate, sed alia & alia ratione, nam in prima apprehensione mouet

mouet Deus intellectū in gñe cause efficientis, quia impellit, & excitat ipsum ad primum actū intelligendi practicum, puta ad considerandum summū bonum, & sic prima apprehensio est elicitiæ ab intellectu, & impulsuæ, siue excitatiuæ à Deo. In prima aut volitione Deus mouet voluntatem in gñe causæ finali. i.eo modo quo intellectus s. pponēdo sibi bonū summum, & in tali motione ac ppositione, Deus supplet vicem intellectus, & talis ppositio obiecti, cōstituit voluntatem in actu primo, & sic cōstituta pducit in se volitionē primam, ex his duobus modis reputo primum esse magis cōsonum doctrinæ B. Th. nam p primum modum saluat subordinatio voluntatis ad intellectum, ut suum ordinariū motiuū in gñe causæ finali, & sic saluatur, q̄ omnis volatio ēt prima reducitur ad apprehensionē p̄cedentem, sed nō econuerso, quia prima apprehensio non reduciā ad velle pcedens, sed ad Deum diximus, & hēc est doctrina B. Th. in 1. parte q. 82. art. 4. ad tertium, ubi inq̄t, non oportet pcedere in infinitum, sed statur in intellectu, ut in primo. Oēm. n. voluntatis motum necesse est q̄ p̄cedat apprehēsio. Sed non omnem apprehensionem p̄cedit motus voluntatis. Sed principium consiliandi, & intelligendi est aliquod intellectiū principium altius intellectu nostro, quod est Deus, ve etiam dicit Arist. in lib. de bona fortuna,

Ex his r̄ndetur ad argū, & negatur p̄ntia, ad probationem concedo, q̄ omne velle p̄ceditur ab aliquo intelligere, & ēt primum velle quia repugnat voluntati ferri in penitus incognitum. Sed nego q̄ oē intelligere p̄cedatur ab aliquo vel le, q̄ sit voluntatis nostræ, qm̄ primum intelligere nostrum reducitur in Deum, ut in primum intellectū, & cum arguit, quia ex determinatis intellectus non exit in actu, nisi moueat effectiū voluntate, voluntas aut non mouet, nisi p vel le, ergo oē intelligere p̄ceditur ab aliquo velle. R̄ndetur, q̄ aīs non verificatur nisi in intellectuibus secundis, & qn̄ nos determinauimus, voluntatem determinare ac mouere intellectum, intelligimus quo ad apprehensiones sequentes apprehensionem primam, quæ sunt circa media consideranda, quibus consequamur summū bonum apprehensum prima apprehensione, & volitum prima volitione. Patet igitur, q̄

I iiij non

NONI METAPHYSICÆ
non est necesse procedere in infinitum in apprehensionibus
& volitionibus. Hęc de præsenti quæsto dicta sint.

Questio 6. Si potentia rationales sunt
actiuæ, vel mere passiuæ.

IN HAC questionade, quod ex varietate opinionum difficilis est ad resoluendum, ne autem ex multiplicitate opinionum confundaris, sic procedes, sequendo viam, in qua concordat, B. Th. & Scot. & reputatur esse ad mentem philosophi & comment. pones primo duas conclusiones, secundo postquam probaueris, quod licet voluntas sit actua volitionis, non tamen ipsa sola sufficit, sed requiritur notitia obiecti, declarabis preter quid huiusmodi notitia requiritur, tertio solues quodam dubium.

Quantum ad primum, sit hęc prima cōclusio. Potentia rationalis respectu actus sui non est mere passiuæ, sed etiā actiuæ, probatur, si est mere passiuæ, ergo actus eius est effectuæ solo obiecto, quod est falsum. Consequentia patet, falsitas probata, nullū agens per se elicit actionē, quæ transcendent sp̄em suam, quia effectus non transcendent cām suā. Sed intellectio & volitio sunt operationes vitales, transcendentes operationē cuiuslibet agentis non viui. Constat aut̄ quod obiectū intelligibile & volibile abstrahit à viuo & nō viuo, ergo impossibile est hmoi obiectū esse cām actiuam actus potentiae rōnalis. Præterea, actus immanens (ut dicet infra) fm philosophi est subiectiuæ in suo agente. Sed non est subiectiuæ in suo subiecto, sed circa obiectum; ergo est subiectiuæ in potentia rationali, ex consequenti est effectiuæ & actiuæ ab ea.

Præterea, si solum obiectum esset cām productiuam actus potentiae rōnalis, sequitur, quod nō potest gnari aliquis habitus voluntatis, qui si solum obiectū sit agens, mouebit modo naturę si mouet mō naturæ, agit actum mere naturalem, sed ex actibus naturalibus nō potest gnari, nisi habitus naturalis. & tunc de structetur maior pars sciz moralis. Tenendū est ergo, quod potentia rōnalis sit passiuæ i. receptiuæ sui actus, est etiā actiuæ eiusdem, & hoc est quod dnt aliqui, potentiam rationalem esse essentialiter actiuam, & concomitante passiuam.

Secundo conclusio. Potentia rōnalis ex seipso sola non est sufficiens principium productuum actus sui. Hanc concedit omnes,

omnes, tenentes potentiam rationalem esse actiuam, & non
mere passiuam, ut sunt B. Th. Scot. Heru. Cap. & rō præcipua
eorum est hæc, si potentia rationalis sola est sufficiens prin-
cipium productiuum actus sui, sequitur q̄ aia vel semper in-
telligat, vel intelligat quoties & q̄nquamq; voluerit, quod est
fallum, ut experimur. Consequētia probatur. Cum non sine
nilī & ḡna causa, oportet q̄ in quoquā priori ponitur cā
naturalis effectiva, & materialis disposita & approximata se-
quatur actio, vel saltē possit seq̄, si est cā voluntaria, quia cū
causa formalis & finalis inquantum huiusmodi sequant̄ p̄du-
ctionem, ipse necessario presupponunt actum. Cum igitur
per te intellectus solus sit actius, & sufficiens principium, p-
ductiuum actus intelligendi, & ipse intellectus s̄m se semper
sit ultimat̄ subiectum receptiuum actus sui dispositum & ap-
proximatū libi ipsi, sequitur, q̄ semper intelligat vel saltē
quoties & quandounque homo voluerit. Quod cum sit fal-
sum, ut experimur, necesse est ut concurrat obiectum per spe-
ciem intelligibilem, actuarem intellectum: & repræsentan-
tem obiectum intelligibile, & quod concurrat notitia obie-
cti cum voluntate ad productionem volitionis.

Quantum ad secundū aduerte, q̄ licet Scot. & oēs Thomi
st̄x teneant, q̄ ad volitionem necessaria est notitia obiecti,
quia sicut appetitus sensitivus sequitur notitiam sensitivā de
obiecto suo, sic appetitus intellectivus sequitur notitiam in-
tellectivā de obiecto suo, discordant tñ in modo positionis.
Nam Capr. in 2. dist. 24. q. 1. in r̄fione ad argumenta contra
s. conclusionem tenet, q̄ notitia obiecti non concurrit cum
voluntate ut cā partialis, p̄ductiva volitionis, sed solum ut rō
agēdi. i. nō qua formaliter volūtas agit, sicut ignis formaliter
agit calore, sed qua voluntas specificatur, vel actus volunta-
tis recipit specificationem, ut dictum est in q. præcedenti, vñ
declarauimus intellectum determinare voluntatem, quo ad
specificationem, & non quo ad exercitium. Heru. quoque in
2. distinc. 24. q. 1. videtur declinare ad hanc viam. Paul. autem
Sonec. in 9. lib. q. 13. licet q̄ currat ut causa partialis effectiva;
minus tamen partialiter quam voluntas, ita q̄ ex volūtate &
notitia obiecti constituitur vna sufficiens causa volitionis;
& intentionem suam manifestat dicto B. Thom. & pluribus

NON I M E T A P H Y S I C A

dictis Cōment. verum quia dicta illa p̄t interpretari, tam de causa partiali effectuā, quām de rōne agendi, ideo tenere potes, quā partem volueris, si sustinere volueris, q̄ notitia obiecti nō est causa partialis, sed rō agendi, dices q̄ sicut se habet species intelligibilis ad intellectionē, sic notitia obiecti ad volitionē. Sed species nō cooperat ad subam intelle&tionis, sed ad determinationē, vt tenet Capr. in 1. dist. 35. q. 2. ad argumenta in 2. loco contra prima p̄clusionem, vbi inqt, species nō est princ. elicitiū actus, sed determinatiū, nam cū obiectum intellectus sit intelligibile vniuersale, nō magis hoc quā illud intelligeret, nisi determinaret à specie, sic re presentāte hoc, q̄ non illud, A simili, tota subā positionis est à volūtate, determinatio aut à notitia obiecti, nam cum obiectum volūtatis sit bonum vniuersale, nō magis hoc quā illud veller, nisi determinata esset ab obiecto cognito sub ratione boni pro tali vel tali gradu, & si dicas, q̄ omnis forma intentionalis ideo ponitur, vt sit principiū alicuius actionis, non. n. alia ratione ponitur species sensibilis, nisi ut sit principium sentiendi, nec alia rōne species sensatē resertantur, in phantasia, nisi vt sint principiū phantasiandi, & memorandi, vt declaratum est in libris de anima. Respondes, & dico, q̄ forma intentionalis est pp operationem, quæ dicitur a solo subiecto, in quo recipitur talis forma, vt species huius recipitur in oculo, nō vt ipsa partialiter, nec km totum exhibeat visionem, sed vt oculus videat. Qui tū cum respiciat colorem in communi, pro obiecto non exiret in actuū, nisi determinaretur hac specie representatiua tantum huius coloris, & illius. Idem intellige de specie intelligibili respectu intellectus, & de notitia obiecti respectu voluntatis. Concedo igitur omnem formam intentionalem esse principium actionis, non tamen elicitiū, sed sufficit esse determinatiū.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ contra 1. conclusionem, sive multa argumēta ab his, qui tenent potentiam rōnalem esse mere passiuam, quæ formantur, & soluuntur à Capr. in 2. dist. 24. q. 1. cōtra 5. conclusionem, ea in parte format Paulus Sone. in lib. 9. q. 10. & soluit, vide quē volueris. Cōtra secundam p̄clusionem solet fieri argū apparens, quo probatur ad actum volūtatis, non semper req̄ri notitiam obiecti, & aegreditur

igitur sic, volitio aliquā præcedit notitiam, ut patet, qn̄ volumus addiscere incognita, sicut artē, quam penitus ignoramus ergo volitio potest esse sine notitia obiecti. Sed forte dices, q̄ licet volitio possit præcedere notitiam distinctā, & perfectam obiecti, non tñ confusam, quia oportet h̄c aliqualem, licet n. nesciā philosophiam, & medicinā, quas volo addisce-re, scio tñ saltem qd nominis, quo cognito desidero addisce-re, & tñ voluntas imperat intellectui, ut incumbat, & addiscat, cōtra, sumo primam volitionē, & quero, aut causat ab obiecto cognito, saltem confusę, aut non, si nō, h̄c intentum, si sic, ergo ante primam volitionem datur volitio, q̄ implicat, p̄tia probatur, quia intellectus nihil intelligit nisi moueat effectiū à voluntate, ut visum est supra, ergo si prima volitio causatur à notitia obiecti saltem confusa, necesse est ante primam volitionem dari priorem, eam, scilicet qua voluntas imperat intellectui, ut distinctius cognoscat obiectum cognitum, solum in confuso.

Ad hoc argm̄ licet iam responsum fuerit in q. præcedenti, iterum volo respondere, non recedendo à responsione data, sed addendo. Aduerte igitur, qud si tenueris primam volitionem causari à Deo modo quo in q. præcedenti declarauimus videbis, qud prima volitio reducitur immediate in primam apprehensionem, & prima apprehensio non reducitur in priorem volitionem, sed in Deum, & illic est status. Si autē tenueris primam volitionem causari ab intrinseco, id est ab aliqua potentia animæ cognoscitua, dices qud causatur à notitia obiecti, sed h̄c notitia nō est imperata à voluntate, quoniam licet ordinarium mouens effectiū intellectum sit ipsa voluntas, tamen aliquando excitatur ad intelligendum à sensu interiori, puta cogitatiua, nam cum habeat maximā propinquitatem ad intellectum, ita qud dicitur ratio particularis apprehendit rōnem boni particularis, & bonum particularē cognitum offert appetitiui sensituo, & appetitus sensitius inclinat voluntatem, ut illud acceptet, & querat. Tunc voluntas imperat intellectui, ut circa illud cōsideret, quo diligentius, & vniuersalius cōsiderato ab intellectu, intellectus efficacius mouet voluntatem, ostēdēs ei bonum sub p̄fectiori cognitione quām fuerit ostensum à cogitatiua, & in

NONI METAPHYSICÆ

in tali ordine patet, quod prima notitia obiecti intellectum causatur à prima volitione, & prima volitio non à priori notitia intellectua, sed à sensitua, quæ est à cogitativa, & illuc est status, manifestum est ergo, q[uod] in omni volitione necessaria est precedens, saltem aliqualis notitia obiecti, quæ sit notitia habita per intellectum, vel saltem per sensum interiorum mouentem appetitum sensituum, & ille moueat voluntatem, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæsito 7. Si potentia rationalis producit actum suum in instanti, vel in tempore.

IN HAC q[uod] adiuvet, antequam deueniamus ad decisionem, q[uod] sua difficultas pendet ex natura actionis immanens. Nam qui tenent actionem immanentem esse in prædicamento actionis, dicunt eam esse veræ motum, ex consequenti successiuam, & sic de necessitate fieri in tempore. Qui vero tenent eam esse in prædicamento qualitatis, negant q[uod] sit veræ motus: nisi sumendo motum metaphysicæ scilicet pro qua libet actione perfecta, vel quæ dicitur actus perfecti, cuius natura manifestabimus in parte vltima huius quæsiti, & isti tenent, q[uod] sit in instanti, & non in tempore, & qm B. Th. tenet eam esse in prædicamento qualitatis, tenet ex consequenti, q[uod] sit in instanti. Tu igitur ut defendas viam Thomisticam, sic procede. Primo, ponitur conclusio, quod actio potentie rationalis est in prædicamento qualitatis. Secundo, ponitur cœlus actio, q[uod] sit in instanti. Tertio, declarandum est, quare em laboramus, & multum tuis expendimus in speculacione, si sit in instanti. Quarto, soluemus argumēta eorum, qui tenent, q[uod] non ponit in prædicamento qualitatis, sed in prædicamento actionis.

Quantum ad primum ponitur hæc conclusio. Actus potentiae rationalis est in prædicamento qualitatis, probatur. Huiusmodi actus est actio immanens, ut patet infra in tex. 16. Sed actio immanens est in prædicamento qualitatis, ergo &c., probatur minor, & qm eadem ratio est de una sicut de omnibus, sumo delectationem de qua pertractat philosophus in 10. Eth. & arguo sic, vel delectatio est in prædicamento actionis, vel qualitatis, qm constat, q[uod] non est subtilitas, nec quantitas, nec relatio, nec res de quatuor vltimis prædicamentis, sed non est in prædicamento actionis, q[uod] sic probatur. Actio prædicamentalis

talis est motus phys. Et philosophum in 3.phys. cap. 19. sed delectatio non est motus physicus, ut tenet expressè philosophus in 10.Eth. in cap. 4. vbi inquit, pp quod neq; motus est s. delectatio. Quòd etiam sic probat. Motus est de gñe imperfectoꝝ, cum sit actus imperfecti. i. existentis in potētia, & est via ad perfectionem, & non est motus perfectus in omni parte temporis mensurantis motum, sed in ultimo. Sed delectatio est de genere perfectorum, qm in omni parte temporis in quo est, habet complementum suæ speciei, ergo delectatio non est motus physicus, ex pñti, non est actio physica. Vnde philosophus illic concludens contra tenentes delectationem esse motum, dicit, ex his aut manifestum, qm non bene dñt delectationem esse motum vel generationem, qm ratio motus, & generationis nō potest cuilibet attribui, sed solum diuisibilibus, quæ non sunt tota. i. quæ non statim habent suum complementum. Non. n. potest dici q generatio attribuatur visioni, ita. s. q successiæ compleatur, sicut etiā non potest attribui puncto, nec unitati. Hæc. n. non generantur, sed consequenter quorundam generationem, vnde cum delectatio sit quoddam totum. i. in indiuisibili habens perfectionem suam, non potest dici, q sit motus nec gñatio. Cū igitur delectatio fm philosophum nō sit motus phys. & actio pdicametalis sit motus, patet q nō est in pdicameto actionis, ergo à sufficieti diuisiōe, est in pdicameto qualitatib.

Quantum ad secundum ponitur hæc conclusio. Actus potentie ronalis sit in instanti. Hæc conclusio est de mente philosophi in 10.Eth. vbi agens de delectatione, sic arguit, visio sit in instanti, ergo & delectatio: pñia est manifesta, qm siue visio est actio immanens, sic delectatio. Ans aut sic manifestat. Quæcumque fiunt in tpe, ideo fiunt, quia non statim hñe perfectionem suam, sed acquirunt eam terminato tpe, mensurante eoꝝ productionem, sed visio fm quodcumque tempus perfecta est, non. n. indiget aliquo posterius adueniente, q perficiat eam, sed in instanti completetur eius productio: ergo non sit in tempore, sed in instanti, & quòd probauit de visione applicans ad delectationem inquit. Tale autem videatur, & delectatio, totum enim quoddam est, idest, est quid cōpletum, & perfectum in primo instanti, in quo incipit esse.

Præter

NONI METAPHYSICÆ

Præterea philosophus illic probans delectationem non esse motum assumit hanc propositionem. Omnis motus est in tempore sub qua necesse est hanc subsumere. Delectatio non fit in tempore, & concludere, ergo non est motus.

Præterea, parum infra, sic inquit. Non contingit motus in non tempore. Delectari autem contingit in non tempore, quoniam, & in ipso nunc est quoddam totum, id est in instanti habet complementum suum. Manifestum est igitur, quod mens philosophi fuit, actionem immanentem fieri in instanti, cum igitur actus potentiarum rationis sit actio immanens, sequitur quod fiat in instanti, & si queras, licet possit fieri in instanti, nunquid est apta fieri etiam in tempore. Respondeo quod non, & ratio huius est. Actio immanens est actus perfecti, id est agentis actuati, sicut visio est actus oculi actuati specie visibili, & intellectio est actus intellectus actuati specie intelligibili, ergo non est apta fieri in tempore. Antecedens patet, quoniam actio immanens est motus metaphysicæ qui est actus perfecti, ut declarabitur infra, consequentia autem probatur, omnis actus qui fit in tempore est actus imperfecti, id est existentis in potentia ad perfectionem, sicut enim in tempore sunt partes successivæ, ita actus factus in tempore successivæ perficit, & successivæ perfecti suum receptuum, ut partem calculatione, & sanatione, sed actio immanens non est actus imperfecti, aliter esset motus physicus, cuius oppositum progressum est de mente philosophi, ergo non fit, nec apta est fieri in tempore.

Et si queras, dato quod fiat in instanti, & non fit apta fieri in tpe, verum possit conseruari in tpe. Respondeo quod sic, quoniam sicut illuminatio fit in instanti, & tamen conservatur in toto tpe, in quo stat præsentia luminosi super illuminabile, remoto moto impedimento, sicut visio qua video Sortem, licet fiat in instanti, potest tardi conservari quandiu stat species visibilis in oculo, àstante obiecto ad extra debite proximato, remoto omni impedimento. Idem dico de intellectione, & delectatione, & tristitia. Temporis autem longitudo, & brevitas, in conservatione hominis, pendet quidem per se ex imperio voluntatis, pro accidens autem à multis causis, puta à positione, vel remotione impedimenti extrinseci vel intrinseci, à bona, vel mala dispositione corporali videtur, vel speculatibus, vel delectatis &c.

Quan

Quantum ad tertium aduerte, q̄ si nostrum intelligere es
set sine phantasgia administrante phantasmata, & nō essemus
perturbati, nec distracti à speculazione p̄p̄ passiones appeti-
tus sensitui trahentes nos ad sensibilia, & delectabilia ēm
sensum, nullus in esset nobis labor in speculando, ita q̄ in in-
stanti, & sine difficultate prævia eliceremus actum intelligē-
di, & possemus in eo perseverare ad libitum nostrum, ita q̄
intelligere nām esset sicur intelligere substantiæ separatæ. Cū
igitur intellegamus cum phantasmate, & necesse est ordinare
phantasmata, ut deseruant intellectui, h̄icq̄ phantasia potētia
organica, similiter appetitus sensitius, necesse est ut labore-
mus in phantasiando, & insedando passiones, & hic multum
expendamus epis, in phantasiando quidem, ut preparemus or-
dinata phantasmata deseruentia intellectui, in sedando ve-
ro passiones, ut remoueamus impedimenta, vnde aduerte, q̄
intellectio in nobis se haberet, ut illuminatio, quæ licet fiat in
instanti, tamen necesse est præcedere motum localem solis,
donec contingat punctum orizontis nostri, qui motus fiat in
tempore, ut patet, & postquam attingit orizontem nostrum,
necesse est remouere impedimenta, si qua sunt, puta caligo,
sue nubes, aliter radius solis non apparebit, & h̄ec remotio
necesse est ut fiat in tempore, puta per ventum spirantem, aut
per consumptionem vaporum sole calefaciente, sicut igitur
aer pro qualibet instanti est aptus illuminari, peracta appro-
pinquatione solis ad punctum nostri orizontis, & remoto
impedimento caliginis, aut nubis, sic intellectus noster est
aptus pro qualibet instanti recipere speciem intelligibilem,
& elicere intellectiō facta ordinata præparatione phan-
tasmatum, & quietate perturbatione passionum, patet igitur
qua de causa tantum laboramus, & tantum temporis exendi-
mus in speculazione, cum tamen actus intelligendi essentia-
ter fiat in instanti, & non sit aptus fieri nisi in instanti.

Quantum ad quartum aduerte, quod qui tenent actum po-
tentia rationalis esse in prædicamento actionis, faciunt co-
natum in argumentis.

Primo, si non est in prædicamento actionis, hoc ideo est,
q̄a de ratione actionis prædicamentalis videtur esse, q̄ et ip-
sum aliqd fiat sicut pater de ædificatiōe, calefactiōne, sanatio-
ne

NONI METAPHYSICÆ

ne, &c. Sed hęc conditio non est necessaria, qm̄ licet philosophus in lib. 9. metaph. tex. 16. videatur distinguere actionem transeuntem ab immanente, ex eo q̄ immanens est finis. Transiens aut non, sed aliquid operatum per eam, tñ philosophus in 1. Eth. distinguit actiones transeuntes, assignans, quomodo in aliquibus ipsa operatio est finis, in aliquibus autem si n̄s est aliquid operatum, exemplum pr̄m̄, ut cytharizare, & cantare, exemplum secundi, ut edificare.

Ad hoc dicitur, quod illa non est ratio, sed est illa, quam assignauimus in probatione primæ conclusionis, quia s. est motus physicus, ut declarauimus de mente philosophi, in quibus autem, & in quot differant actio transiens, & actio immanens, manifestabimus infra, quando queremus si actio immanens est subiectiæ in agente.

Secundo, si non est in pr̄dicamento actionis hoc, ideo est, quia actio potentiae rationalis, quæ est actio immanens, est motus, qui est actus perfecti, actio aut pr̄dicamentalis est motus, qui est actus imperfecti ex 3. phys. tex. Sed falsum est, actionem immanētem esse actum perfecti, immo est actus imperfecti. Nam est perfectio agentis, ut declarabimus infra, ergo agens comparatur ad ipsam, ut perfectibile ad suum perfectuum, non ergo ut perfectum, sed ut imperfectum, omne enim perfectibile, ut sic imperfectum est.

Ad hoc conceditur, q̄ illa est ratio, & negatur quin actio immanens sit actus perfecti. Ad improbationem dico, q̄ nō dī actus perfecti, quia agens à quo est, & in quo recipitur sit perfectum, immo (ut dī in arguento) perficitur tali actione, sed dī actus perfecti, quia talis actio est perfecta, & est complementum, & perfectio, ut diximus de mente philosophi de visione, & delectatione, quæ in uno instanti in quo producuntur, habent oēm perfectionem suiæ speciei, & in hoc distinguitur ab actione transeunte, quæ dicitur actus imperfecti, q̄ a non est perfectio, sed via ad perfectionem per corruptionem contrarij: sicut calefactio est via ad calorem per corruptionem frigiditatis. Et hęc actio est motus physicus, quem dixit philosophus in 3. phys. q̄ est actus existens in potentia ad ulteriorem perfectionem, & qm̄ omne existens in potentia ut sic, est imperfectum, ideo dicitur actus imperfecti.

Tertio,

Tertio, non est in prædicamento qualitatis, ergo est in pre-dicamento actionis, patet propria, quod non apparet ratio, quare debeat esse in aliquo alio prædicamento, ans aute est philosophi in 10. Eth. cap. 3. ibi inquit, neque non virtutis operationes qualitates sunt, neque fœlicitas. Constat aute, quod operationes virtutis, & fœlicitas apud philosophum sunt actiones potentiare rationalis, aut essentialiter, aut participatium, si non sunt qualitates, non sunt in prædicamento qualitatis.

Ad hoc dicitur, quod illam propositionem adduxit philosophus, non determinatium, sed potius afterendo instantiam apparetem contra eos, qui argumentati fuerant, delectationem non esse bonum, quia non est qualitas, quasi quod bonum non inueniatur nisi in qualitate. Cui argumento respondendens philosophus inquit, non tanque si delectatio non est qualitas ppro hoc non sequitur, quod non sit bonum, quod stat quod non sit qualitas, & tanque sit bonum, & dat instantiam, quia operationes virtutis, & fœlicitas non videntur esse qualitas, & tamen sunt bonum, & quod non sit locutus determinatium patet, quia infra in cap. 4. probavat, operationem immanentem ut visio, & delectatio, non esse motum physicum, quia ille sit in tempore, &c. & si non est motus, non est actio, ut declarauimus in prima conclusione, ergo non est de mente philosophi in prædicamento actionis, ergo est in prædicamento qualitatis, quia constat quod non est substantia, nec quantitas, nec potest esse relatio, aliter non est perfectio. De alijs quattuor ultimis constat, quod in eis non continentur nisi corporalia. Dico ergo, quod fm doctrinam philosophi, quantum ad rem significatam, quod sunt qualitas, sicut quatum ad modum signandi habeat modum actionis.

Quarto, si sunt in predicamento qualitatis, non potest esse nisi in prima specie, quae dicitur habitus, & dispositio, quod est falsum, propria patet, quia non sunt in secunda: huiusmodi. non sunt naturalis potentia, nec in potentia, nec in propria: quia non sunt passio, vel passibilis qualitas, huiusmodi enim qualitates sunt fm quas sit alteratio sensibilis, constat autem quod fm actus potentiare rationalis non sit alteratio sensibilis, multo minus sunt in quarta specie, ut de se patet, ergo si sunt, sunt in prima, vel in nulla, falsitas aut consequentis probatur, intelligere, & omnis actio immanens sunt actus secundi, quia quo scri-

mus

NONI METAPHYSICÆ

mus ut actu primo est scientia, actu autē secundo est scire, siue considerare. Sed quæ sunt in prima specie qualitatis sunt actus primi, & nō secundi, ergo intelligere nec alia actio inanens sunt in prima specie qualitatis. Minor probatur, nam si ea quæ sunt in prima spē qualitatis essent actus secundi superfice philosophus in 7.phyl.tex.17. probasset speciali processu, quæcaq; sunt in prima specie qualitatis non est motus, cum speciali processu iam probasset in 5.ph.tex.19. q; ad actum secundum, s; ad actionem non est motus, sed vna esset probatio virtutisq;.

Ad hoc conceditur pñtia, & negatur falsitas pñtis, ad probationem nego minorem, qm sunt in ea actus primi, q; sunt habitus, & actus secundi, qui sunt dispositiones ad habitū, & qui etiam pñt esse ex habitu. Ad probationem minoris, nego pñtiam, qm alia via processit in 7.phyl. & alia in 5. nam in 5. vt patet a text. 12. vsque ad 17. probat de prædicamento actionis, & passionis, q; in eis non est motus, qm cum actio, & passio sint motus, efficit motus in motu, & mutatione in mutatione in infinitum. In 7. aut̄ aduertens, q; probatio facta in 5. non concludebat de his quæ sunt in prima specie qualitatis, qm actus siue primi, siue secundi illic reposici non sunt actio, vel passio physica, ex pñti non sunt motus præcessit alia via puta, vel quia sunt ad aliquid, vel quia consequuntur alterationem, ut virtutes & actus morales, vel quia acquiruntur quiete, & residentia passionum, ut habitus intellectuales, & eorum actus. Hæc de præsenti quæsto dicta sunt,

¶ Quæstio 8. Si potentia activa precedit actum suum,

Sunt autem quidam qui dicunt ut megarici, quando operatur solum posse; Textu 5.

Philosophus hic improbat opinionem dicentium, nullum agens habere potentiam actiuam, nec posse agere, nisi dum actu agit. Determinat autem philosophus, quod nihil prohibet potentiam actiuam præcedere actu suum. Circa quæd quaruntur an, et quo modo sit uerū.

IN HAC q. non inuenio diueritatem opinionum in via peripatetica, nec euidentem, & magnam difficultatem.

Tu

Tu igitur sicut te reloue. Primo, pones vnam distinctionem de præcedentia. Secundo, conclusiōnem responsiuam cum probatione sua. Tertio, solues duo argumenta, quæ videntur habere aliqualem apparentiam.

Quantum ad primum aduerte, q̄ hæc propositio philoſophi potentia actiua præcedit actum suum, est vera sub hac diſiunctione, natura vel tempore. Nam datur aliqua potentia actiua, & per coniuncta actiui, ut potentia illuminatiua Solis, & potentia motiua intelligentiæ, quæ ab æterno & in æternum continuæ mouet actu suum mobile, & in his sufficit, ut potentia actiua præcedat actum suum natura, ſicut & cauſa, ut cauſa eſt prior effectu ſaltem natura, ut diximus in lib. 5. in q. 1. vbi affignauimus diſtinctionem inter principium & cauſam Datur insuper aliqua potentia actiua, quæ neceſſario præcedit tempore effectum suum, ut incorruptibilibus & in artificiatis. & prius tempore animal habet viuum quam vi deat, & potentiam gradiendi quam gradiatur.

Quantum ad secundum, ponitur hæc conclusio, potentia actiua non ſolum natura, ſed & tempore potest præcedere actum suum. Prima pars probatur, nihil coicat ſeipſum alteri diſtincto essentialiter, niſi ſupponatur eſſe, ſed agens per potentiam actiua coicat ſe alteri diſtincto essentialiter, q̄a effectui ſuo, ergo agens ſupponitur eſſe cum potentia actiua effectui ſuo, actio autē ſive actus eſt effectus agentis, ergo ſupponitur eſſe quod aut ſupponitur prius eſt ſaltem natura, ergo &c.

Secunda autem pars probatur à philoſopho per totū tex. quintum 4. rationib⁹ quas videbimus in epitomi noſtra in 9. lib. metaph. tract. vnico c. 2. Illic resolute formauimus eas, nec expedit hic inutiliter repetere. Ibidem videbis rationes motiuas opinantium megaricorum, qui negant, potentiam actiua præcedere actum, quas & illic ſoluimus.

Quantum ad tertium, aduerte duo argumenta contra determinationem factam.

Primum eſt, ſi potentia actiua præcedit actum, aut eſt ſufficiens aut non, ſi ſufficiens, ergo ſicut poſtea, pducit actu, eadē rōne & nunc, quo cunq; n. inſtantि ponitur cā ſufficiens, ponitur effectus, aliter nō eſſet ſufficiens. Si non eſt ſufficiēs, ergo ad hoc q̄ ſi ſat ſufficiens transmutabitur, vt. ſ. aliter ſe habeat

Quæſt. lauel.

K quam

NONI METAPHYSICÆ

quām prius. Si transmutabitur, ergo fiet passiua, quia omne circa quod est transmutatio, est passiuum, & sic potentia activa erit passiua, quod est impossibile, cum sint opposita.

Ad hoc dñe, qd̄ aliquā est sufficiens, aliquā insufficiens, sicut potentia genitiva in viro, & genitiva in puerō, & qd̄ est sufficiens, nego illam p̄nitiam, ergo sicut postea &c. qm̄ ultra sufficiētiam virtutis in causa, requiritur debita approximatio, & debita dispositio in passo, quæ non pro quolibet tpe adfunt, sed aliquā sic, aliquā non, & inde est, qd̄ non quoconque instanti, ponitur causa sufficiens, ponitur effectus, quia nō quo liber instanti ponuntur circumstantiae requisita ad actionē, & qd̄ est insufficiens concedo, quod necesse est ut transmutetur, sumendo transmutationem p̄ quo cumq̄ modo alio se habere, puta quod vniatur cum alia potentia actiua, ut in tractu nauis, in quo potentia vnius non sufficit, vel qd̄ intendatur, puta calor vt tria, non est sufficiens ad calefaciendum aquam, & intensus vt B, erit sufficiens, & cum arguitur, ergo actiua fiet passiua, respondetur quod non est inconueniens, diuersa rōne, ut declaratum est supra de agente actione immarenti, qd̄ est actiuum, & passiuum, respectu suæ actionis.

Secundum est, si potentia p̄cedit actum, ergo ut exeat in actu necesse est ut determinet ab alio, sed hoc est falsum, qd̄ oē determinans aliud habet potentiam actiua. Tūc queritur, si illa potentia p̄cedit actu, vel non, si sic, ergo ut prius, necesse est ut determinetur ab alio, & sic erit p̄cessus in infinitum, si non, ergo eadem rōne standum erat in primo, prima aut consequentia sic probatur, quia omnis potentia præcedens actum oportet determinari ad illum actum per aliud.

Ad hoc dñe, qd̄ cum potentia actiua distinguitur in naturalem, & rationalem, si argui intendit de naturali, nego primam p̄nitiam, ad probationem dico, qd̄ illa propositio, oīs potētia præcedens actum &c. nō est vera de potentia naturali, qm̄ ut dictum est supra, est tm̄ vnius oppositi, ex p̄nti ex natura sua est determinata ad illud, & semper exit in actu, instantibus circumstantijs requisitis ad actionem, ut debita approximatione, & dispositione in passo &c. Si intendit de potentia rationali, cōreditur prima p̄nitia, & negatur falsitas p̄nitis. Diximus enim supra, qd̄ potentia rationalis cognoscitua, ut intellectus determinat.

minatur ab appetitu intellectivo, quæ est voluntas in genere causæ efficientis, voluntas autem determinatur ab intellectu in genere causæ finalis, & sic non est processus in infinitum. Quomodo etiam non sit processus in infinitum in intellec-tionibus, & volitionibus vide in q. 5. huius libri. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Questio 9. Si diffinitio possibilis est bene assignata a philosopho, sumendo possibile ut distinguitur præcise contra impossibile.

Est autem possibile hoc cui si extiterit actus cuius dicitur habere potentiam, nihil erit impossibile. Textu 7.

Philosophus in hoc tex. diffinit possibile, quod solet sic diffiniri. Pos-sibile est illud, ad quod non sequitur impossibile. Item sic possibile est illud, quod qui ponatur in actu, nullum fit impossibile. Circa quod queritur, si est verum.

I N H A C quæstione sic procedetur. Primo, ponentur duas distinctiones. Secundo, conclusio responsua cum probacione sua. Tertio, soluentur duo argumenta.

Quatum ad primum, sit hæc prima distinctio. Possibile est duplex. Quoddam in sensu diviso tñ, quoddam absolute exemplum primi, album possibile est esse nigrum, quod tamē est falsum in sensu composito, nam si poneretur in actu, sequeretur impossibile, scilicet album est nigrum, exemplū secundi, possibile est sortem esse regem, nam absolutæ loquendo, ad istam sortes est rex, nihil sequitur impossibile.

Distinctio secundo. Possibile iterum est duplex. Quoddam quod secundum se totum est reducibile ad actum, ut ens positum permanens finitum. Quoddam cui secundum naturam suam repugnat secundum se totum reduci ad actum, qm ex sua natura competit sibi actus admixtus poterit, ut enti successivo, quale est tempus, & motus, & enti infinito em magnitudinem, & multitudinem. Et aduerte, quod hæc distinctio træcta est ex 3. lib. phys. tex. 57. vbi philosophus declarat, quomo-do infinitum in potentia est reducibile ad actum.

Quantum ad secundum ex distinctionibus datis, ponitur
K ij hæc

NONI METAPHYSICÆ

hæc conclusio. Possibile est illud, ad quod si eo modo quo est possibile reducitur ad actum & non aliter, nihil sequitur impossibile. Hæc conclusio. quomodo sit intelligenda, patet ex distinctionibus prædictis, nam si id quod est possibile in sensu diuiso tantum, ponitur in actu pro sensu diuiso, nul lum sequitur impossibile, nam licet sit impossibile album ut album esse nigrum, tamē nihil prohibet, subiectum quod est album à mota albedine esse nigrum, similiter si id quod est possibile in ente successivo & in ente infinito quanto ponatur in actu non quidem secundum se totum, sed cum admixtione potentiarum, nullum sequitur impossibile. Sic ergo intellectu conclusio probatur. Possibile ut possibile respicit actum. Dicitur enim possibile, aliqua potentia possibile, omnis autem potentia respicit actum, aliter esset frustra. Tūc ultra, si omnis potentia respicit actum, & secundum te, ex hoc quod ponitur actu sequitur impossibile, ergo potentia respicit impossibile. sed hoc est absurdum. Dicere enim potentiam respicere impossibile, est negare potentiam, quia respectu impossibilium nulla est potentia, vnde philosophus in 3.phyl.tex.69.manifestans, quo potentia respicit actu, inquit quantu.n.potentia contingit esse & actu contingit esse.

Quantum ad tertium, aduerte duo argumenta nostra definitionem de possibile, per quæ probatur, q̄ in aliquo casu, si possibile ponitur in actu, sequitur impossibile.

Primum est. Hæc est de possibili, possibile est oē corruptibile corrumpi, & tamen si ponitur in actu sequitur impossibile, nam posito quod omne corruptibile de facto sit corruptum sequitur, q̄ materia remanebit sine omni forma, quod est impossibile, ut probatum est supra, ergo &c.

Ad hoc dū, q̄ hæc ppositio, possibile est oē corruptibile corrumpi, est vera diuisio. Signato. n. quocunque corruptibili pot corrumpi, & si ponatur in actu non sequitur impossibile illud corruptitur, aliud gñatur, ex gñti non remanet materia sine forma, non est vera collectio, sive simultanea, sensus. n. esset, q̄ pro aliquo instanti, omnia corruptibilia simul sumpta, simul possent corrupti, q̄ non admittitur, qm tunc argumentum procedere. Patet igitur, q̄ ad possibile eo modo est possibile non sequitur impossibile.

Secun

Secundum est. Dicatum est supra, q̄ potentia rationalis p̄ eodem instanti potest in opposita, ex quo arguitur sic, possibile est voluntatem sortis in hoc instanti velle stare, & velle sedere. Sed si ponatur in actu, sequitur impossibile. s. quod in hoc instanti habit, & sedebit, ergo &c.

Ad hoc responsum est supra in q. 9. huius lib. vbi declaramus, in quo sensu sit verum, potentiam rationalem posse simul in opposita, & tñ q̄ de facto nō sint simul opposita, vide tu ne haec inutilis repetitio. Hæc de pñti quæstio dicta sint.

Questio 1. Si aliquod est possibile, quod tamē nunquam huic nec erit.

Nihil prohibet possibile aliquod ens esse aut fieri, non esse vero, aut non futurum esse. Textu 8.

Philosophus in hoc tex. destruit opinionem eorum, qui tenent omnium esse possibilia. licet nunquam fierens nec essens, unde ponebant se ut commensurabilem diametro, licet id nunquam fieret, contra quos, dicit philosophus, licet aliqua sit possibilia qua tamē nunquam eritis, non tamen omnia qua nunquam erunt, sunt possibilia. Quoniam ali qua nunquam erunt, quia ei repugnat esse. Et hæc dicuntur, q̄ sunt impossibilia, ut diametrum commensurabilem. Adiqua autem nunquam erant, licet si non repugnet esse, quoniam nec eorum causa est libera, quæ etiam omnibus dispositu, potest agere. Et non agere aut si est naturalis, potest impediri, ut dicimus infra. Queritur ergo, si aliquod est possibile, quod tamen nunquam erit.

IN H A C quæstione, in qua intendo loqui mere metaphysicæ & non vt theologie, inuenio duas opiniones, quarum una tenet partem negatiuam, alia affirmatiuam. Prima est Comment. quam conatur defensare Iand. in lib. 9. metaph. q. Secunda est B. Th. Tu igitur sic procedes. Primo, declarabis quomodo Comment. tenet partem negatiuam & formabis rationes Iand. in defensionem Comment. Secundo, declarabis quomodo B. Th. tenet partem affirm. quam probabis dictis philosophi, & rationibus fundatis in doctrina philosophi, quas sustinebis contra solutiones Iand. Tertio, solues rationes Iand. formandas in defensionem Comment.

Quantum ad primum aduerte, q̄ Comment. lib. 9. metaph.
K. iii in

NON I M E T A P H Y S I C Æ

in commento 8. in princ. sic inquit. Manifestum est, qm̄ impossibile est, ut aliquid possibile nunquam exeat in actum, & in commento 9. inq̄t, alio modo utimur hac ppositione, quam intendit declarare in hoc cap. in hoc cōceptu nihil habet potentiam ad corruptionem, quin corrumpatur, & nihil habet potentiam ad generationem quin gnetur, ergo sūm Comm̄t. oē possibile non esse, aliquā nō erit, & oē possibile esse, aliquando erit. Et hāc sententiam Comment. conatur Iand. in lib. 9. metaph. q. 5. tribus rationibus firmare.

Prima est, si aliquid possibile nūquā erit, aliqd possibile est, semper nō ens, quod autem est semper nō ens, est impossibile, quia sicut necessarium est semper ens, ita impossibile sibi oppositum, est semper non ens, ergo aliquid possibile, est impossibile, quod implicat contradictionem.

Secunda est, semper ens, & semper nō ens, sunt opposita, & similicer necessarium, & impossibile sunt opposita, & l. cœl. tex. 127. ex hoc sic arguitur. Omne semper ens est necessarium, ergo omne semper nō ens est impossibile. Antecedens placet ex 1. cœl. vt supra, consequētia etiam patet, quia sicut propositum in proposito, sic oppositum in opposito.

Tertia est, secundum philosophum, in hoc distinguitur possibile ab impossibili, & à necessario, quia necessarium semper est, & impossibile semper nō est, possibile autem nō semper nō est, ergo aliquo tempore est, & aliquo nō est, ergo si ponis aliquid possibile nūquā esse, destruis rōnem possibilis.

Iste sunt præcipuæ rationes pro defensione Commentat. quas soluerimus infra.

Quārum ad secundum aduerte, quod B. Thom. exponēs tex. philosophi, manifeste tenet partem affirm. Nā in 9. lib. metaph. exponēs tex. 8. inquit, sunt n. aliqua, de quibus nihil prohibet dicere, quod sunt possibilia esse, aut fieri, cum tamē nūquā sint futura, nec vñquā fiat. Et in lib. 2. de gnatio- ne exponēs. tex. 64. inquit. Aliquid tamē futurum esse nō habēs causam determinatam, nihil prohibet contingere non esse, verbi gratia verum est nūne dieere de aliquo, quod est futurus incedere, potest tamen impediri propositum eius, & ita non incedet, & ratio huius est, quia talis incessus possibilis fieri, pcedit ex voluntate libera, que etiam disposita, & determin-

terminata ad iter, potest recipere impedimentum. Hęc est mēs B.Th. quę fundatur ēt in dictis philosophi, nam in 2. de generatione tex. 64. tenet q̄ aliquod est gnabile, q̄ tñ aūquā gnabitur, ergo est aliquod possibile, q̄ nūnquam erit, genera bile. n.dicit possibile gnari. Item, inquit, futurus quis incede re, non incedet. Et hęc sententia firmatur ratione sic.

Si non est aliquod possibile qn erit, ergo omnia eveniunt de necessitate, quòd est falsum, vt probatum est in 1. perier. Et Comment. dicit in 2.phys. commento 48. Sermo dicens omnia evenire de necessitate, est vanus &c. Consequentia patet, quia si omne possibile de necessitate erit, ergo omne futurum ex necessitate eveniet.

Et aduerte, q̄ Iād.in 9.metaph. q. 5. respondens huic rationi distinguit de necessitate, sc̄. Duplex est necessitas. s. cōtinua, & discontinua, quę solet dici ēntercisa. Continua est fūm quam aliquid habet esse in quolibet tpe, ita q̄ in omnī tpe, & in instanti verum est dicere, q̄ est in rerum natura, vt homo fūm speciem habet necessitatem cōtinuam, quia fūm successionem semper est homo. Discontinua est fūm quā res nō habet esse in quolibet tpe, sed in aliquo sic, in aliquo nō, vt rosa tpe veris tm̄, & glacies tpe hiemis tm̄. Sed discontinua est duplex, quædam est determinata fūm naturam, & fūm cognitionem nostram, vt ecdyplis solis, & lunæ, de q̄bus sunt determinatae cause in tempore determinato, & tāca duratio ne, quę omnia cognoscuntur à nobis certissime per sciētiā astronomiæ. Quædam autem est determinata fūm naturam, sed non quo ad nos. Certum quidem est naturaliter quo, & quanto tpe res erit, & quo, & quanto nō erit, sed nobis est in cereum, quia nō possumus naturaliter cognoscere tempus il lud, nec durationem eius, & talem necessitatem habet inuen tio thesauri in fossione, quia non est certum nobis, quo tpe hoc incipiet, & hoc pp raritatem, pp quam experiri non pos sumus determinationem illius tpis. Ex his dicit ad rationem adductam, quòd consequentia valer, quoniam nihil evenit, nisi ex necessitate vel continua vel discontinua, determinata fūm naturam, & quo ad nos, vel saltem fūm naturam, licet nō quo ad nos, & cum arguitur, quòd hoc est falsum secundū philosophū in 2.perier. & Cōment. dicit Iād. q̄ philosophus

K iiiij non

NONI METAPHYSICÆ

non reputat hoc esse falsum, nisi sumendo necessitatem dis-
continuam determinatam secundum naturam & quo ad nos
q.d. q̄ omnia eveniunt ex necessitate ex parte rei & causarū
eius, licet nos non cognoscamus talem necessitatem. Sed lan-
dun. nō aduertit, q̄ philosophus in 6. metaph. vt patet in tex.
6. loquitur de positione & ordine causaꝝ ēm naturam suam
& non quod ad nos, illuc n. videtur concludere, q̄ si cuiuslibet
effectus iam sunt positaꝝ omnes causaꝝ per se, de necessitate
erit ēm naturam suam. Consequens autem esse ratione tam
docuerat in fine primi perierit. Præterea, quō in metaphysica
consideraret connexionem causarum ut metaphysicā respe-
ctu nostri id accideret. Tenendum est ergo, p̄tētū solum
sensisse, q̄ nullo modo necessitatis omnia futura & necessi-
tate eveniunt, sed quādam mere contingenter & hanc.

Præterea ad propositionem arguitur sic, si nihil est possibile
quin erit, ergo nulla est potentia rationalis & libertatis quod
est contra philosophum in 9. metaph. tex. 3. consequentia p̄-
batur. Liberum est, q̄ potest agere, & non agere contradictione
vel contradictione, sed si nihil est possibile quin erit, omne
agens de necessitate agere, quidquid potest agere, ergo nullū
erit agens liberum.

Huius rationi r̄ndens Land. deducit se ad hoc, q̄ agens libe-
rum non dicitur liber, quia possit in opposita, sed quia agit
ēm rationem & gratia sui dato q̄ non habeat potentiam nō
agendi, vt Deus dicitur libere mouere ēm Arist. qui est pri-
mum mouēs, quia eligit. & vult mouere grā sui, & non q̄rēt
eligit non mouere quia non potest non mouere ēm Arist.

Sed non aduertit Land. q̄ sic dicens salvat solum libertatē
oppositam coactioni sive violentiæ, non autem libertatem
contradictionis, qua potest agens in opposita pro eodem in-
stanti, licet non coniunctim, sed diuisim, vt declarauimus su-
pra, quam libertatem expresse posuit philosophus in 9. me-
taph. tex. 10. vbi assignans differentiam inter potentias cum
ratione, & sine ratione inquit. Tales quidem potentias. s.
sine ratione, necesse est qn, vt possunt actiuum & passiuum appin
quant, hoc quidem agere, illud vero pati, illas vero, s. cum ra-
tione non necesse. Quem tex. declarans Comment. inquit.
Aliæ vero potentiaz. s. quæ sunt cum ratione, non est necesse
quan

quando propinquant suis agendis ut agant, quoniā vnaquæque illarum. s. quæ sunt sine ratione agit alterum contrarium tñ, quæ autem sunt cum rōne agunt duo contraria, q. tu intelligas diuisim, & non coniunctim. Patet ergo, q. apud philosophum non dñ potentia libera solum, quia agat gratia sui, sed quia potest in opposita, vnde Iand. sic rñdens contradicit philosopho. Quó aut Deus moueat, & agat fñm philosophi, an libere, an ex necessitate nñq, declarabit in lib. 12.

Quantum ad tertium soluendæ sunt rōnes supra inductæ, quæ fuerupt Iand. in fauorem Cōment. & quidem prima, ac secundæ simul soluuntur hac distinctione, semper nō ens, est duplex, quoddā est quod nūquam habet esse, & sibi repugnat esse, vt diametrum cōmensurari coste, & oē tale est impossibile. Quoddā est, quod licet nunquam sit habitu& esse, aut ex defectu causæ sua& impeditæ, aut ex causa libera in determinata, tñ sibi non repugnat esse, vt sortem esse principem, & sic nego, q. tale semper non ens sit impossibile, sed tñ primo modo, & qn dicit philosophus, q. necessarium est semper ens, & impossibile semper non ens, sumit ly semper nō ens primo modo, sicut. n. necessarium dñ semper ens, quia nō potest non esse, sic impossibile dicitur semper non ens, quia nunquam est, nec potest esse, eo quod sibi repugnat esse.

Ad tertiam dñ, q. illa diffinirio de possibili qua dñ, possibili le est quod non semper non est, est vera de possibili in se, & fñm se considerato, nam ex quo aliquid est possibile, non inconuenit quantum sit ex se, q. aliquo tpe sit, & aliquo non. Quod autem nunquam ponatur actu, hoc nō est ex natura possibilis, sed aliude, puta ex impedimento causæ agentis, vel ex concursu causar̄ contraria& quarum vna impedit aliam, vel ex indispositione materiæ, vel ex libertate agentis, q. potest in opposita, nec subiectur actioni, aut impressioni alicuius corporis, vt hic omnia declarat B. Th. in 6. metaph. exponens text. 8. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

Questio 11. Si in consequentia possibilium,
vel impossibilium antecedens, & conse
quentia debent esse similia.

Simil autem palam quia si A, ente necesse B, esse & pos
sibili ente A, & B, necesse est esse possibile. Tex. 9.

Circa.

NONI METAPHYSICÆ

Circa hunc sextum queritur, quomodo se habent antecedens, & consequens in consequentia vera, in materia possibilium, & impossibilium, scilicet virum possint esse dissimilia, vel de necessitate similia.

IN HAC q. vt b̄ te resoluas sic p̄cede. Primo, pones distinctionem de possibili, quā tangit B. Th. exponens terq. Secundo, pones tres conclusiones. Tertio, solues dubium.

Quātum ad primum aduerte, q̄ possibile dupliciter sumitur. Primo, pro omni eo q̄ potest esse, & nō esse, & vt sic est idem quod cōtingens, & opponitur necessario, & impossibili, quoniam necessarium nō potest nō esse, & impossibile nō potest esse. Secundo, pro omni eo quod potest esse, & vt sic non opponitur necessario, imò sequitur ad ipsum, nam bene sequitur A, non potest nō esse, ergo potest esse, opponitur autem tantum impossibili, & dicitur possibile altum, quod prædicatur de possibili cōtingenti, & de necessario, philosophus in præfenti tex. intendit comparare antecedens ad cōse quens, in consequentia vera in materia possibilium, sumēdo possibile secundo modo, & nō primo modo, quoniam ut diximus, in sumendo modo opponitur præcīsē impossibili.

Quantum ad secūdum sit hēc prima cōclusio, si alicius cōsequentia veræ antecedens est possibile, sumēdo possibile altum, & cōsequēs est possibile in eodem sensu. Dico autem possibile altum, quoniam si in antecedente ponitur possibile cōtingens, non est necesse, quod cōsequēs sit possibile cōtingens, imò potest esse cōsequēs necessarium, stāte antecedente cōtingēti, vt hic, si sortes est res sortes est homo, & hic, si sortes disputat, sortes est homo. Hēc cōclusio, sic probatur ad mētem philosophi, si antecedēs est possibile, & cōsequēs sit impossibile, ergo ad possibile sequitur impossibile, quod est cōtra diffinitionem supra posicam de possibili. Dicūm est. n. possibile est ad quod nihil sequitur impossibile.

Secunda conclusio, si alicius consequentia veræ conseq̄uens est impossibile, necesse est antecedēs esse impossibile, probatur, stante consequente impossibili, si antecedens est possibile, ergo ad possibile sequitur impossibile, quod repugnat diffinitioni dare de possibili.

Tertia cōclusio, si antecedēs est impossibile nō est necesse conse-

cōsequens esse impossibile, imò potest esse possibile contin
gēs, & necessarium, & possibile altum, exemplum primi, si ho
mo est lapis, homo est grauis, vel figuratus, vel albus, &c. exē
plum secūdi, si homo est lapis, homo est substātia, & est cor
pus. Quòd autem posse esse possibile altum patet, q̄a possi
ble altum prædicatur de possibili cōtingēti, & de necessario.

Quātum ad tertium aduerte, quòd philosophus in tex. vi
detur dicere oppositum huius tertiae conclusionis, nam in
quit, sed erat p̄imum impossibile, ergo & secundum &c. Ma
nifestum est aut quòd in consequentia p̄imum sumitur pro
antecedente, & secundūm pro consequente, intendit ergo,
quòd si antecedens est impossibile, consequens est impossibi
le, cuius oppositum dieit tertia conclusio.

Respondetur, in tex. Comment. non cadit hæc difficultas,
quia non habetur ly p̄imum nec secundum. Sed & B, & A, ita
quòd, sic intelligitur, sed B, est impossibile, id est cōsequens,
ergo & A, id est antecedens, & hęc fuit secūda conclusio, si ta
mē inspicias tex. quem B. Th. exponit videbis, quòd ly pri
mum sumit pro B, & ly secundum sumit pro A, & format hæc
consequentiam, si B, quòd est consequens est impossibile A,
quòd est antecedens est impossibile, & tunc patet, quòd B,
est p̄imum A, est secundūm in consequentia prædicta. Ad
argumentum ergo concedo, quòd p̄imum stat pro antece
dēte, quoniam in prædicta cōsequentia, ponitur cōsequens,
quòd est B, in antecedēte, & secundum stat pro cōsequente,
quoniam in prædicta consequentia ponitur antecedens, quod
est A, in cōsequente, sic enim arguit, si B, consequens est im
possibile A, antecedens est impossibile, ex quibus patet, quòd
philosophus nō facit expressam mētionem nisi de prima, &
secunda conclusione, tertiam autem licet hic non ponat, nō
tamen eam negaret, propter quòd, non potest prædictus tex
tus, vbi dicitur p̄imum, ergo secundum applicari, nisi secun
da conclusioni. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 12. Si actus est prior potentia
ratione, & cognitione.

Omni itaque rati prior actus ratione. Textu 13.

I N resolutione huius tex. quæritur, si actus est prior po
tentia, ratione, & cognitione, sumendo actum, vt actus, &
potent.

NONI METAPHYSICÆ

potentiam ut potentia metaph. pro evidentia igitur huius quæstionis, ponuntur duæ conclusiones responsuæ cum probationibus suis. Deinde soluentur dubia insurgentia contra determinationem.

Prima conclusio, actus est prior definitione, & cognitione secundum naturam suam, & simpliciter quam potentia. Quod definitione probatur, quia ut patet per philosophum in hoc lib. 9. tex. 13. id per quod aliquid diffinatur, est prius eo definitione. Sed per actum diffinitur potentia, sicut etola rat philosophus in eodem tex. unde inquit, nam per coniugere actu esse possibile, est quod primo possibile, poterat, dico edificatorem potentem edificare, & visibile poterat videri.

Quod aut cognitione. i. q̄ sit aptus natus prius, & perfec tius cognosci q̄ potentia, probatur. Cum obiectum intellectus sit ens, q̄ magis participat de entitate, magis & prius participat de cognitione sive naturam suam. unde dixit philosophus in 2. metaph. tex. 4. q̄ sicut res se habet ad esse ita ad cognoscī. Sed actus magis participat de entitate, nā vē inquit Cōment. in lib. 9. metaph. cōment. 13. potentia est sicut non esse, actus aut est esse, ergo necesse est, ut actus præcedat potentiam cognitione secundum naturam suam, & simpliciter.

Secunda conclusio. Actus est prior cognitione, quam potentia non solum sive naturam suam, sed et quo ad nos, & summo potentiam ut se extendit ad potentiam actiūam, & passiūam, & quocunque principium motus, probatur sic. Quod prius mouet intellectum nostrum, est prius cognitione quo ad nos, hæc est manifesta, quia ex eo q̄ intelligibile mouet intellectum, intelligitur, ergo si prius mouet, prius intelligit. Sed actus prius mouet intellectum quam potentia. Nam ut dicet infra Arist. in tex. 20. Quæ sunt in potentia, non inueniuntur. i. non cognoscuntur a nobis, nisi reducantur ad actum, q̄ quo sit verum, inuestigabimus in quone particulari. Præterea dicit philosophus in 3. phys. tex. 17. q̄ semper extimabitur aliqua species mouens, & speciem sumit pro actu: ergo actus est prior cognitione quo ad nos quam potentia.

Sed contra hanc determinationem insurgunt duo dubia. Primum est, contra primam conclusionem. Secundum, contra secundam.

Primum

Primum probat, q̄ actus non est prior potentia diffinitio
ne, & arguitur sic. Actus, & potentia sunt relatiæ opposita, p
Comment. in lib. 9. metaph. cōment. 12. & per se inuicem diffi
niuntur, vnde inquit illic Cōment. Actus, & potentia sunt re
latiua cōtraria, & utrumque relatiuo & accipitur in diffinitio
ne alterius, & non accidit inde malum, tunc sequitur, q̄ qn̄
potentia diffinitur per actum, actus sit prior diffinitione, &
qn̄ actus diffinitur per potentiam, actus sit posterior, & pot
entia prior, ergo actus ex natura sua, & simpliciter nō est prior
potentia diffinitione, sed & prior, & posterior, prout potest
esse diffiniens potentiam, & diffinitus per potentiam.

Ad hoc respondens Ant. And. in 9. metaph. q. 3. dicit, q̄ il
la proposicio. Relatiua per se inuicem diffiniuntur, non est
vera, nisi in relatiis mutuis, qualia sunt relatiua primi, & se
cundi modi. Dicit autem, quod potentia, & actus non sunt
relatiua mutua, quia ponit ea in tertio modo relatiuorum,
ex consequenti negat actum diffiniri per potentiam, & sic
non oportet quod sit posterior diffinitione, sed semper, &
simpliciter prior ipsa potentia.

Sed hæc responsio quantum ad hoc, quod ponit potentia,
& actum esse relatiua in tertio modo relatiuorum, est con
tra philosophū in 5. metaph. in cap. ad aliquid, vbi assignans
fundamentum secundi modi, ponit actiua, & passiua s̄m po
tentiam actiua, & passiua, & earum actiones, & ipse Ant.
And. in 5. metaph. q. 15. in qua pertractat de relatiis secundi
modi, respondens argumento secundo, concedit, quod potē
tia actiua refertur ad actionem suam, & ad potentiam passi
uam, vt calefactiū ad calefacere, & ad calefactibile, ergo
etiam secundū ipsum, potentia & actus sunt relatiua secū
di modi, & non tertij, non igitur valet responsio sua.

Iand. aut in 9. metaph. q. 8. tenens cum Cōment. vt allega
tum est in argumento, q̄ actus & potentia sunt relatiua con
traria, & q̄ per se inuicem habent diffiniri, vt soluat argm̄ fa
ctum, distinguat de diffinitione sic. Diffinitionum alia per
fecta alia imperfecta, quando diffinitur potentia per actum
est perfecta, qm̄ actus simpliciter prior est quam potentia, ve
dicemus infra, & declarat sufficienter naturam potentiaz, qn̄
autem diffinitur actus per potentiam, est imperfecta, quasi
magis

NONI METAPHYSICÆ

magis proportionata intellectui nostro, qui procedit de potentia ad actum, id est de imperfecto ad perfectum unde talis diffinitio non meretur dici diffinitio, sed notificatio.

Hæc responsio non discordat à mente B. Th. qui in §. me taph. exponens tex. 13: vbi inquit philosophus, quare necesse rationem præexistere, & notitiam notitia, dicit B. Th. & propter hoc Arist. superius manifestauit potentiam, diffiniendo per actum, actum autem nō potuit per aliquod aliud diffinire, sed solum induciæ manifestatur, hæc ille, ex quibus elicio, q̄d quia sunt relatiua, ideo per se inuicem manifestantur, sed diuersimode, nam potentia manifestatur per actum, per veram diffinitionem, & perfectam, eo quod actus ex se est prior potentia, ut dicemus infra. Actus autem manifestatur per potentiam, non per veram diffinitionem, sed per inductionem, vel proportionem, ut fecit philosophus in 9. lib. tex. 11. Ibi palam autem ex singularibus induciæ, &c. Ex his dico ad argumentum, concessò quod actus, & potentia sint relatiua opposita, & quod per se inuicem manifestentur, non sequitur, quod quando notificatur actus per potentiam, sit potentia simpliciter prior actu, quoniam talis notificatio non est vera, nec perfecta diffinitio, sicut quando notificatur potentia per actum, unde nego illam consequentiam, ergo actus ex natura sua, & simpliciter non est prior potentia.

Secundum probat, q̄d actus non sit prior cognitione quo ad nos, nam cum semper eternæ nobilissimi actus, aut in actu, ut substantiæ abstractæ, & corpora cœlestia, sequeretur quod essent nobis prius nota, quam hæc inferiora corruptibilia, quæ ut dicemus infra, se habent ad illa, ut potentia ad actum, cum sint imperfectiora, & quæ sunt, quæ non sunt, illa autem semper sunt. Hoc autem est falsum, qm̄ ut probatum est in 2. lib. non ascendimus ad illa, nisi ex sensatis.

Ad hoc dicimus, q̄d conclusio secunda sic habet intelligi, actus comparatus potentia in eodem genere, est prior cognitione; quo ad nos, puta si per inuentionem volumus habere scientiam de rosa, necesse est ut per rosam in actu cognoscamus rosam in potentia, unde philosophus infra in tex. 20. docebit, quomodo geometra cognoscit triangulum habere tres, ex actuali protractione lineæ, qua constituitur angulus

gulus extrinsecus &c. Argumentum autem procedit de potentia, & actu in diuerso genere, quoniam corruptibilia, & incorruptibilia distinguuntur genere, vt manifestabitur in lib. 10. Hac de praesenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 13. Si actus est prior tempore potentia.

Tempore vero prius specie idem agens, sed numero non. Textu 13.

I N H A C q. inuestigandum est, quō actus sit prior tpe potentia, & vt te resoluas. Primo, declarabis, quot modis potest comparari actus ad potentiam, & econuerso. Secundo, pones quatuor conclusiones responsiuas. Tertio, solues dubium.

Quantum ad primum aduerte, q̄ hæc comparatio potest fieri quatuor modis. Primo, comparatur actus, vt actus potentiaz, vt potentiaz. Secundo, comparatur actus secundum speciem, potentiaz secundum speciem. Tertio, comparatur actus secundum speciem, potentiaz secundum individuum. Quarto, modo comparatur actus secundum individuum, potentiaz secundum individuum, & omnes istæ comparationes declarabuntur in conclusionibus sequentibus.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio, (& aduerte, q̄ intendo procedere in his conclusionibus iuxta doctrinam philosophi, ponentis mundum, & motum, & generationem æternam.) Actus, & potentia primo modo comparationis non ita se habent, q̄ actus sit prior tempore potentia, nec econuerso, probatur. Actus, & potentia s̄m philosophi sunt æterna, ergo unum non est prius tpe alio, q̄ntia nota, qm æterno nihil est prius duratione, aliter non esset æternum. Antecedens probatur, quoniam sicut potentia passiva est æterna secundum philosophum, puta materia prima, ita actus est æternus, siue sumatur actus pro substantia immateriali, quā probat Arist. in lib. 12. esse æternam, siue sumatur pro forma informatiua materiaz, licet enim nulla forma educta vel educibilis de potentia materiaz sit æterna eadem numero, tamen est æterna s̄m speciem, vel s̄m genus, qm s̄m philosophum, species rerum corruptibilium per successionem sunt æternæ, ab æterno materia non spoliatur omni forma.

Secunda conclusio. Actus in secunda comparatione non est prior tpe potentia, probatur, quia cum s̄m philosophum in

NONI METAPHYSICÆ

in 2. de generatione tex. 55. generatio sit perpetua, semper fuit homo actu, & erit, & semper fuit homo generandus, & erit, sic intelligendo, quod sub specie hominis semper fuit, & erit aliquis homo actu, & semper fuit, & erit aliquis homo in potentia. Aliter generatio humana, habuisset principium, & finem durationis, quod repugnat doctrinæ Arist.

Tertia conclusio. Actus in tertia comparatione est prior tpe potentia, probatur, quia fm philosophum in lib. 12. tex. 18. causa mouens, & agens præcedit illud cuius est causa, & in hoc distinguitur causa agens à forma, qm illa simul est cū eo cuius est forma. Sed actus fm speciem est causa agens, respectu eius quod est in potentia fm indiuiduum, puta generandus, qui est hic homo in potentia necesse est ut generetur ab homine existente actu. Implicat enim aliquid se reducere de potentia ad actum, ergo actus fm speciem est prior tpe potentia fm indiuiduum, & maxime in gnatione vniuoca.

Quarta conclusio. Actus in quarta comparatione est posterior tempore potentia. Hanc sic intellige. In re corruptibili, esse in potentia præcedit esse actu, puta rosa A generanda in veræ, prius tempore haber esse in potentia, quam habeat esse actu, probatur. In productione physica, quæ est per motum qui fit in tempore, terminus à quo præcedit tempore terminum ad quem. Sed in re corruptibilis generanda, terminus à quo est esse in potentia, terminus ad quem est esse actu. Nam in 1. phys. tex. 7. exente in potentia fit ens in actu, ergo &c.

Quantum ad tertium aduerte, quod cum potentia, & actu sint relativa, ut dictum est supra, difficile est saluare, quod actu sit prior tempore potentia, vel econuerso, quoniam cū relativa sint simul natura, positio uno, ponitur alterum, & remoto uno, remouetur alterum, ergo in nulla comparatione vnum præcedit alterum.

Ad hoc dicitur, q; potentia, & actus nō sunt puri respectus, qm purus respectus non est principium agendi nec patienti, nec dicit perfectionem. Sed sunt entia absoluta includentia respectum, sicut scientia, & actio, & mensura. Tunc dico, q; ut res sunt; non inconuenit vnam præcedere aliam, & subsequi, sicut & homo generans præcedit tempore hominem genit

genitum, & causa agens per motum. præcedit tempore effectum suum, ut autem includunt respectum, vel ut concipiuntur conceptu relatio, vnum non præcedit alterum, quia cōcipiuntur in ordine vnius ad alterum. Quando comparauimus actum potentiaz in tertia & quarta conclusione, fecimus cōparationem ut res sunt, & non ut includunt respectum, & ideo argm̄ nō concludit, aliter cā non esset prior suo effectu.

Et aduerte, q̄ in hac q. semp̄ intēdimus de actu, ut cōparat potētiaz passiuaz, sive receptiuaz ipsius actus, vel comparando agens passo, aut p̄ducibili, sicut cōparando formā materiaz, aut hoiem actu hoi p̄ducibili. Sed in q. sequenti loquemur de actu cōparato potentiaz actiuaz, à qua egredit̄ ut ædificare potentiaz i. art. ædificatiuaz. Hæc de præsenti q̄sito dicta sint.

Quæstio 14. Si in potentijs actiuis quæ acquiruntur exercitio, actus. i. operatio est prior tempore potētia, etiam respectu eiusdem potentiaz secundum numerum.

Quapropter & videtur impossibile ædificatorem esse, qui non ædificauerit. Textu 14.

Philosophus in hoc text. comparat actum. i. operationem potentij. suis actiuis, non quidē naturalibus, quoniam de eis determinatum est supra, in q. 8. quod semper præcedit actum aut natura, ut potētia illu minatiua Solis illuminationem. Aut tpe, ut prius tpe quis habet potentiam actiuā gradiendi, quam gradiaur. Sed cōparat potentij actiuis, que acquiruntur aut disciplina, sicut artes & scientia, aut consuetudine, sicut habitus morales, & dicit manifestum esse in his etiā respectu eiusdem suppositi, quod actus. i. operatio p̄cedit potētiām actiuā. i. habitum acquirendum, quoniam nisi quis frequenter citharizauerit, non fiet citharedus. Quaritur ergo, si possibile est in his potentij actum præcedere tempore, ipsam potentiam.

IN HAC q. non cadit difficultas, nisi in hoc, q̄ videtur difficile posse saluare, quomodo isti actus, ut ædificare, & citharizare sint effectus artis ædificandi & citharizandi, & tamē præcedant istas artes tanquam causæ, quibus multiplicatis tales artes addiscimus, ex his enim sequitur, quod idem respec-

Quæst. Iau.

L

etu

NONI METAPHYSICÆ

Quo eiusdem sit causa & effectus, prius & posterius, quod patet esse impossibile. Et aduerte, q̄ hæc est ambiguitas Platonis in Mēnone, quā recitat philosophus in 4. popter. tex. 4. & hic replicat ac soluit in tex. 4. Ut igitur in præsenti quæstione resoluas, sic procedes. Primo, ponetur conclusio responsu. Secundo, formabitur difficultas, quam Plato induxit, ad p̄ bandum, quod nostrum addiscere non est nisi remiri sci. Tertio, soluetur ipsa difficultas. Quarto, mouebitur dubium contra solutionem dictæ difficultatis & soluetur.

Quantum ad primum sit hæc conclusio responsu, in potentijs actiuis, quæ acquiruntur exercitio, quales sunt artes & habitus morales, actus præcedit tempore ipsam potētiam. Hanc notificat philosophus certissima experientia, nam qui libet experitur, q̄ non pot acquirere artem, nisi ex prius frequentatis actibus, vnde Comment. inquit in comment. 4. Qui addiscit citharizare, citharizat ut addiscat, & sic acquirit artem citharizandi, & similiter in alijs artificijs, quæ acquiruntur exercitio, ergo &c. & aduerte, quod qui negat hanc conclusionem, negat id quod ad sensum patet.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ ut dicit Comment. in commento 13. ex hoc q̄ actus præcedit potētiam. i. habitum, qui acquiritur exercitio, fuit causa quæstionis sophistarorum famosæ attributæ. Mēnoni, per quam quærebat probare, q̄ nihil addiscimus de nouo, sed q̄ habemus sciētiām & artes nobis innatas, & arguit sic, si quis addiscit scientiam vel artem aliquam, aut addiscit sine actione scientiæ, vel artis addiscendæ, aut per aliquam actionem. Si sine actione, non erit addiscere omnino, qui n. non citharizat nūquam fiet citharedus, si per actionem illius scientiæ vel artis addiscendæ, ergo addiscens erit sciens, & non indigebit addiscere, v.g. si non addiscit citharizare, nisi qui citharizat. & non citharizat nisi qui scit citharizare. ergo impossibile est addiscere citharizare, sequitur enim ex hac quæst. ut q̄ nescit citharizare, agat citharistæ actionem ex consequenti addiscens est sciens, quod implicant contradictionem, nam si addiscit non est sciens & si scit, non est addiscens. se habent enim addiscere & scire, sicut via & terminus.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ solutio stat in hoc, licet

cet in anima nostra non sint scientiæ & artes congenitæ, sunt tamen quædam principia naturalia, & naturales inclinatio-nes in diuersis ad diuersas scientias & artes. ita q̄, qui inclinatur ad musicam de facili proficit in ea, & sic de alijs habiti-bus, qui autem non inclinatur, nec habet in se aliqua principia, velut semina non proficit. vnde dicit Comment. in cō-mento 13. a finis non addiscit citharizare, neque homo qui non est innatus citharizare. Tunc dico ad argm̄, q̄ addiscēt addiscit per actionem, quæ nō est scientiæ addiscēdæ eo mo-do quo est addiscenda. i. perfectæ. sed est scientiæ quæ imp-fectæ est in suis principijs, velut in seminibus, quæ ut sic, non addiscitur. sed inest, sicut prima principia naturalia cōplexa, ad improbationem, nego hanc p̄ntiam. ergo addiscens est sciens, nisi inferas sic, ergo addiscens est sciens imperfectæ & potentialiter, q̄ concedo, qm̄ habitus continetur virtualiter & potentialiter in principijs suis, & nego q̄ implicit contra dictiōnem ad p̄bationem dico, hanc p̄donalem posse esse ve-rā & falsam. verā in hoc sensu, si est addiscens non est sciens completa, & pfectæ falsam in hoc sensu, si est addiscens non est sciens im pfectæ similiter ista est vera, & falsa vera, sic, si est sciens completa non est addiscens, falsa sic. si est sciens incō-plete, non est addiscens. Et quia incipiens citharizare non p-ducit hos actus ex arte perfecta. sed tantum ex primis prin-cipijs, velut ex seminibus, in quibus non actu & complete, sed virtualiter continetur ars, ideo stat, q̄ ante artem cithari-zet aliquantulum, & citharizando melius paulatim addiscat artem. Decipitur aut Memnon. qm̄ credit non habentem ar-tem, nullo modo posse habere actionem artis, quod utique esset verum, nisi haberet innata principia artis.

Quantum ad quartum aduerte, q̄ contra conclusionē de-terminatam insurgit tale dubium, si actus præcedit poten-tiam, quæ acquiritur exercitio, ergo necesse est ut reducatur in aliquam causam, à qua producatur. Quero ergo, aut redu-citur in habitum, aut in potentiam naturalem, quæ nondum habet habitum, puta actus citharizandi præcedens artem, aut reducitur in artem, aut in intellectum, nondum habituatum arte, si primum, ergo falsum est, actum præcedere potentiam .i. habitum, quia effectus non pcedit, sed subsequitur cām, si

L ij secun

NONI METAPHYSICÆ

secundum, ergo actus præcedens habitum. & actus producetus ex habitu non sunt eiusdem rationis, cum unus producatur à potentia naturali nondum habituata. i. ab intellectu nondum acquisita arte, & alius à potentia habituata &c sic se quitur, q̄ illi actus præcedentes, cum sint quasi æquiuoci, nō generabunt habitum, à quo postea eliciuntur consimiles actus, & aduerte, q̄ hic accipio potentiam naturalem, vt distinguitur contra artificialem, non vt distinguitur contra rationalem, hoc modo potest dici intellectus, qui est subiectū habitus scientifici & artis, quod est potentia naturalis.

Ad hoc dicitur, q̄ actus præcedens potentiam acquirendā exercitio, reducitur in potentiam naturalem, nondum habituata. sed vt in se habet principia & inclinationem ad habitum. & tunc nego illam consequentiam. ergo actus præcedens habitum & actus productus &c. ad probationem dico, q̄ actus præcedens & subsequens licet non sint à potentia eodem modo se hñte, tñ non distinguuntur formaliter, & specifice. sed vt minus & magis perfectum, quæ non diversificant speciem, ex consequenti sunt vniuoci. & nego quin sint gñia triuī artis, qm̄ producuntur à potentia naturali, in qua sunt prima principia artis, velut semina, in quibus causaliter ars addiscenda continetur. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 15. Si actio transiens est subiectuꝝ in passo.

Quorum vero aliqd alteꝝ est, q̄ sit præter vsum,
horum actus in facto est, vt ædificatio
in ædificato. Textu 16.

Q V O N I A M philosophus in hoc tex. vñ expresse dicere, quod actio transiens est in paciente, siue in eo quod fit. ideo id inuestigadum est, & præcipuꝝ, quia aliqui tenent actionem esse substantiuꝝ in agente, quorum rationes formabimus infra, & soluemus. Tu igitur sic procedemus. Primo, ponetur distinctio de agente, & distinctio de actione transiente. Secundo, pónentur conclusiones responsuꝝ. Tertio, soluentur fortiora argumenta tenentium oppositum.

Quantum ad primū aduerte, quod agens est duplex quodam est agens in alterū, & nullo modo in seipso, vt ignis cōburens lignum. Sortes portas lapideas. Quoddam est agens in seipsum, ita quod est idem supposito agens & patiens, vt sor-

tes

es mouēs seipsum, pcutiens seipsum, sanans seipsum. Actio transiens sumit dupliciter. Primo, p respectu reali, quē hēt agens ad passum, sicut & passio pōt accipi pro respectu reali passi ad agens. Secundo, p re sive forma causata ab agente, & acq̄sita à passo, sicut calefactio actiū sumpta, est ipse calor realiter ut causatur ab agente in passo, puta in aqua.

Quantum ad secundum, sit hēc prima conclusio. Actio transiens sumpta pro respectu agentis ad passum, est subiecti ux tantum in agente probatur, in quoconque est fundamen-tum respectus, in eodem subiectiuꝝ est respectus, qm vt probauimus in lib. 5. relatio & fundamentum sunt idem, vel si te-neatur q̄ non sunt idem, saltem vnum nititur alteri, ex consequenti, vbi est vnum subiectiuꝝ, erit & alterum. Sed respectus agentis ad passum est fundatus in potentia actiua agentis, quæ est subiectiuꝝ in agente, ut patet, ergo actio pro respectu, est subiectiuꝝ in agente.

Præterea. Respectus agentis ad passum. & passi ad agens sunt respectus oppositi, ergo non sunt in eodem subiectiuꝝ, sed respectus passi ad agens est subiectiuꝝ in passo, ut patet, ergo respectus sibi oppositus non est in passo, sed in agente.

Secunda conclusio. Actio secundo modo sumpta, non est subiectiuꝝ in agente, sed in passo, probatur. Si est subiectiuꝝ in agente pr̄ter respectum agentis ad passum, quem iam probauimus esse in agente, quero, quid ponit in agente, & non potes imaginari quid ponat, nisi aut potentiam actiua, aut aliquem actum absolutum acquisitum in agente, non potes dicere primum, qm potentia actiua agentis non est actio, ali- ter cum potentia actiua continua sit in agente, sequitur agēs continuaꝝ agere. & sic ignis continuaꝝ calefaceret, quod est manifeste falsum. & ædificator continuaꝝ ædificaret, nec potes dicere fm, quia omne illud in quo aliquid fit & acquiritur, in eo quod tale, se habet in ratione acti vel facti: & nō in rōne agentis & facientis. Sed si aliquis actus absolutus acq- ritur in agente, dum agit, tunc agens in eo quod agens se ha-bebit ut in quo actus acquiritur, ergo agens in eo q̄ agēs est actum & factum, saltem subiectiuꝝ, quod implicat contradic-tionem, qm agens ut agens opponitur acto, sicut mouens ut mouens opponitur moto. Præterea, in quoconque est mu-

NONI METAPHYSICÆ

tatio vel motus, in eo quod huiusmodi mutatur vel mouet. Sed si aliquis actus absolutus acquiritur in agente de nouo, dum agit, oportet quod aliqua mutatio vel motus sit in agente, ergo si agenti in eo quod agens acquiritur aliquis actus absolutus de nouo, in eo subiectuæ receptus, sequitur quod agens in eo quod agens mutetur vel moueatur, quod est impossibilis. Cum igitur actio secundo modo sumpta non sit in agente, restat quod sit subiectuæ in paciente. Et aduerte, quod haec est finis philosophi in 3.phys.tex.20.vbi inquit. Aut neque actu alterius in altero esse, inconveniens est, est. n. doctrina actus docentis, in quodam.n.&c. quem tex. sic declarat Comment. in commento 20. Non est inopinabile, quod actio agens sit in alio, est. n. manifestum per se, quod doctrina est actio docentis, & est in addiscente. Haec igitur sit determinatio de subiecto actionis transiuntis, in qua sequutus sum Heru. in 4. quolibet q. 4. quem non puto deuiare in hoc à via Thomist. immo memorem B. Thom. resoluere.

Tertia conclusio, si aliquod si agens actione transiunte non in altero, sed in seipsum. Actio est subiectuæ in agente. Haec est manifesta per se, ut quod aiatum mouet seipsum & medicus sanat seipsum. Tu tamen aduerte, quod in tali casu licet actio sit in agente non tamen in quantum nec in eo quod agens, sed in eo quod patiens, ex panti nunquam est procedendum, actionem transiuntem esse subiectuæ. I. vt in quo in agente, sed causatiuæ. I. vt à quo &c. Quantum ad tertium aduerte, quod fortiora argumenta tenentium actionem esse subiectuæ in agente sunt ita. Primo ubi est effectus formalis, ibi est forma, quia sunt inseparabiles, sed in agente est effectus formalis actionis, dicitur. n. agens & est agens actione, ergo actio est subiectuæ in agente.

Ad hoc dicitur, quod effectus formalis est duplex, quidam in rem & denotationem, ut paries est albus albedine realiter & denotatiuæ, & de hoc conceditur maior, quidam est in de nominatione, & de hoc negatur maior, quia denotatio potest fieri ab aliquo extrinseco, sicut locatum denotatur à loco, quod non est subiectuæ in locato sed in locate, sic dico in proposito, quia actio denominat agens denominatione extrinseca, ideo maior negatur, quia ita propositio actio est agentis, non verificatur pro subiecto, sed pro principe quo egreditur.

Secun-

Secundo, ois perfectio est formaliter in eo cuius est perfectio, nihil n. perficitur formaliter, nisi aliquo tibi intrinseco. Sed est perfectio agentis, tunc n. agens est in sua ultima perfectio ne cum agit, ergo actio est subiectiuæ in agente.

Ad hoc dicitur, quod loquendo de agente, quod tm est agens, minor est falsa, sumendo ly agentis pro subiecto, licet sit vera, sumendo ly agentis p princ. ut illuminatio est Solis. i. à Sole. Ad probationem dico, quod concludit, actionem esse signum ultimæ perfectionis in agente, nam ex eo quod agit arguitur ultima pfectio in eo, pfectius est n. esse actuale princ. actionis, quam potentiale. Dixi qd tm est agens, qm si sit agens & patiens, vt cum quis sanat seipsum actio est perfectio sua, & est in eo subiectiuæ, non vt agens sed vt patiens.

Tertio, cuius est potentia eius est actus, ex libro de somno & vigilia. Sed potentia activa est agentis & in agente, ergo & actus, id est actio.

Ad hoc pceditur, qd potentia activa & actio sunt agentis, sed non est necesse, qd sint uniformiter, nam potentia activa est in agente subiectiuæ, actio autem vt in princ. à quo egreditur, & non vt in quo recipitur, nisi sit simul agens & patiens.

Quarto, tenet philosophus in 8. phys. tex. 5. qd si Deus de novo inciperet agere, mutaretur, hoc autem non ptingeret, nisi de novo aliquid in se reciperet, non appareat autem quid sit illud, nisi noua actio, igitur illa esset in eo, & per consequens de facto omnis actio est in agente.

Ad hoc dicitur, qd utique Deus mutaret fm opinionem philosophi, prout mutari communiter est aliter se habere quam prius, sed hoc no esset fm philosophum, quia in se reciperet nouam actionem, sed nouam dispositionem vel nouam volitionem quam haberet ad agendum, cum prius non ageret, ve imaginatur Comment. illic in commento 15. licet pro veritate, sua imaginatio esset falsa, vt in lib. 12. ostendemus.

Quinto si unus ignis calefacit duo, aut erit vna actio aut duæ, non duæ, quia unius agentis est vna actio, ergo vna, & si vna, aut illa est in passo aut in agente, non in passo, quia qua ratione est in uno est in utroque, & sic idem accidentis esset in duobus subiectis quod est impossibile. ergo est in agente.

NONI METAPHYSICÆ

Ad hoc dicitur, quod ex parte principij à quo egreditur, est vna actio, sed ex parte termini & subiecti receptui, sunt duæ, nec inconuenit, quod sint duæ ex parte subiecti, sicut nō inconuenit quod plures lineæ quæ sunt vnum in centro, plurimiscentur, ex eo quod terminantur ad distinctas partes circumferentiaz.

Sexto, pater & filius non se compatiuntur in eodem respectu eiusdem, cum sint respectus oppositi, ergo genero actiua & genero passiua non sunt in eodem, cum sint fundamenta illorum respectuum.

Ad hoc negatur consequentia, ad probationem, nego quod illa sint fundamenta talium respectuum, cum non maneantur. sed dico, quod fundamentum paternitatis, est potentia generativa, ut ab ea egressus est actus generandi. & fundamentum filiationis est potentia passiva, ut fuit sub actu generandi passiva. Actus autem generandi actiua & passiua receptus, est in genito, unde aduerte, quod ratio propter quam idem nō potest esse pater & filius, non est, quia generatio actio & generatio passio non sunt in eodem subiectiæ, sed quia non potest esse idem à quo est generatio, & qui generatur.

Septimo, actio denominat agens, quæcumque aut denominatio ne intrinseca, aut extrinseca, non extrinseca, quæcumque denominans aliquid extrinsecæ denominat aliud intrinsecæ, sicut visio de nominans lapidem visum extrinsecæ, denominat oculum intrinsecæ, est enim oculus videns visione, quæcumque est ab eo & in eo. sed si actio denominat agens denominatione extrinseca, non potest assignari quid denominet intrinsecæ, nō enim denominat passum, dicit enim passum passione & non actione, restat ergo, ut denominet agens intrinsecæ, ex consequentiæ sit in eo.

Ad hoc dicitur, quod res quæcumque est actio, denominat agens & patiens, agens quidem extrinsecæ, patiens intrinsecæ, sed nō eodem nomine, sed vnamet res ut est ab agente nomine actio nis denominat agens, ut est recepta in passu: nomine passus, denominat patiens, nec est inconueniens idem distinctis nominibus denominare plura, sicut vnamet actio sub nomine doctrinæ denominat docens, & sub nomine discipline de nominat discens. Hæc de presenti quæstio dicta sunt.

Quæstio

Quæstio 16. Si actio immanens est subiectuæ in agente, & in quibus differt à transeunte.

Quorum vero non est aliquid aliud opus præter actionem in ipsis existit actio. Textu 16.

Circa hunc textum adverte, quod philosophus videtur ponere differentiam inter actionem transeuntem, & immanentem, ex hoc quod transiens est in acto, sine in facto, ut determinatum est in q. precedenti, immanens autem videtur esse in agente, verum ut habeatur sufficiens differentia inter eas, intendo querere in quo differunt.

I N H A C quæstione sic procedetur. Primo, pertractabitur triplex opinio, & determinabitur iuxta tertiam. Secundo, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum adverte, quod una opinio quæ est Heruei, in quolibet 2. in q. 8. dicit, quod differentia sufficiens stat in hoc, quod actio transiens est actio causæ efficientis: quoniam efficiens ut efficiens non agit in seipso, nisi per accidens, ut medicus sanans seipsum unde arbitratur, quod omnis actio causæ efficientis sit actio transiens. Actionem autem causæ materialis quæ propriæ dicitur recipere, & actionem formæ quæ potest dici, agere formaliter, ut albedo facit album, arbitratur esse actionem immanentem, & quoniam aduertit, quod actio sic sumpta esset æquiuocæ dicta de immanente, & transeunte, ideo id non habet pro inconuenienti, nam sic dicit in fine determinationis suæ, si autem inueniatur actio manens, & actio transiens, oportet accipere actionem æquiuocæ, sicut facere dicitur æquiuocæ, quando pictor facit paritem album, scilicet effectuæ, & albedo facit ipsum album, scilicet formaliter, hæc illæ.

Sed si aduertis, hæc differentia apud omnes expositores philosophi est improoria, nec est ad mentem philosophi, cuius signum est, quod Herueus in tota sua determinatione, non facit mentionem de textu philosophi in 9. metaph. qui est tex. 16. Manifestum est enim ex dicto tex. & ex Coment. quod non differt actio immanens à transeunte, quia illa nō est ab efficiente, hæc autem est ab efficiente, imò exemplificat philosophus pro actione immanente, de visione in videte,

NONI METAPHYSICÆ

te, & speculante in speculante, patet autem quod videns, & speculans si in genere causæ continentur, hoc erit in genere causæ efficientis. Cum igitur hæc opinio sit impropria, ideo relinquenda est. Hic n. intendimus loqui ad mentem philosophi.

Est alia opinio, quæ tenet, quod differentia stat in hoc. *Alio transiens* est in passo subiectuæ, actio autem immanens in agente, non quod resipiat in agente ut in subiecto, sed in eo ut in agente, & sua imaginatio stat in hoc. Dicit hæc opinio, verum est quod actio immanens est in agente, quia ex quo accidens est, oportet quod sit in aliquo, & tamen non sequitur, quod si est in agente, sit in eo per modum recepti passus. Nam licet esse in, sit cōē nouem gñibus accidentium, diuersum mode tñ, qm illis gñibus accidentium quorum esse est in quodam informari, conuenit esse in, ut in subiecto receptiuæ, quorum autem esse in quodam facere, illis conuenit esse in, ut in agente, & non ut in subiecto, & de talibus entibus, est actio immanens, & quod licet sit in agente, non sit in eo subiectiuæ, probatur sic. Omnis actus receptus subiectuæ in potentia receptiva, denominat eam potentiam, sive subiectu suum passiuæ, quia enim aer recipit subiectuæ illuminacionem à Sole, dicitur illuminatus, & quia aqua recipit calefactionem subiectuæ ab igne, dicitur calefacta. Sed actio immanens quæ est in agente, non denominat ipsum passiuæ. Hæc enim est falsa, voluntas in qua est volitio est volita. Intellectus in quo est intellectio, est intellectus, ergo & cetera.

Præterea, omnis actus receptus subiectuæ in potentia passiva est actus imperfecti, quia omnis potentia passiva, ut passiva est perfectibilis, & per consequens aptus receptus in ea, est actus imperfecti, & econtrario, omnis actus qui est in aliquo, & actus perfecti, est in eo ut in agente, & non ut in subiecto. Sed actio immanens est actus perfecti, etiam secundum Comment. in 3. de anima, commento 41. & communiter tenetur, ergo licet sit in agente, non tamen subiectuæ.

Sed propter hæc opinio repugnet philosopho, & doctrinæ suis, sic ostenditur. Actio voluntatis elicita actiuæ à voluntate differt realiter à voluntate, ergo si est in voluntate est receptus in ei subiectuæ. Ans patet, quia stat voluntatem esse in dormiente, & tñ nullam actionem habet, quantum probatur, si est in voluntate.

voluntate, quæro aut est subsistens, aut in existens, non primo, quia esset substantia, ergo secundo, ergo cum sit accidentes est informans voluntatem, ergo est in ea ut in subiecto. Præterea, cum communissima ratio accidentis apud philosophum sit esse in subiecto, & secundum oēs, actus immanens sit accidens præterquam in separatis, ut declarabitur in 12. lib. ad mentem philosophi, necesse est ut sit in agente subiectuæ. Præterea, philosophus in 9. lib. metaph. tex. 16. ponens differentiam inter actionem transeuntrem, & immanentem, nullam assignat dñiam, quo ad esse in, sed tñ ex diuersitate termini, & diuersitate subiecti, put terminus transeuntis est quid operatum per operationem, q̄ non contingit regulariter in actione immanentia, & subiectum transeuntis est factum, sive passum, subiectum autem immanentis est agens, vnde exemplificans dicit uniformiter, q̄ speculatio est in speculante, & ædificatio in ædificato, ex quibus patet, q̄ intentio philosophi fuit, quod sicut actio transiens est subiectuæ in facto, sic immanens est subiectuæ in faciente, sive in agente.

Rationes autem adductæ pro hac opinione, facile soluntur nam ad primam dicitur, quod maior non est vera, nisi in actione transeunte, quæ est perfectio passi, ideo denominat ipsum passiuæ. In actione aut immanentia, qm est perfectio agentis, sufficit q̄ denominet actiuæ, ut dicatur voluntas voluntione volens, & intellectus intellectione intelligens.

Ad secundam dicitur, ut iam diximus supra in q. 7. huius lib. ut declarauimus, quare actio immanens est actus perfecti, vide illic, & inuenies, quod dicitur actus perfecti, non q̄ non sit perficiens id in quo est, sed quia est perfectio, & complementum, & non est via ad perfectionem, ut actio transiens, quæ est veræ motus physicus.

Est aut tercua opinio, fm quam intendo determinare præ sens quæsumus. Hæc dicit, q̄ sufficiens differentia veriusque actionis stat in tribus. Loquendo pure metaph. & secundum doctrinam philosophi, ut præseruem me à via Theologi, quā videtur amplecti Paulus Soncinus in lib. 9. metaph. q. 20.

Prima igitur differentia est, q̄ actio immanens est subiectuæ in agente à quo producitur, nam perfectio est subiectuæ in eo cuius est perfectio. Sed actio immanens est perfectio agent

NONI METAPHYSICÆ

agentis, ut speculatio speculantis, & fœlicitas-fœlicis . Nec valet instantia , quam adducit Paulus Sonc. q̄ Deus posset causare in intellectu Socratis intellectionem de lapide, quæ est actio immanens, & in illo casu constat, q̄ non esset subiectuæ in agente, nam licet Theologus id concederet, tamen Arist. negaret . Diceret enim Deum non posse causare huiusmodi intellectionem, nisi concurrente intellectu Socri. ut causa proxima . Actio vero transiens est subiectuæ in facto vel passo, & hæc differentia est manifesta in tex. 16. hujus lib. & in commento Comment. eiusdem textus .

Secunda differentiam est, quod per actionem immaterialē ex natura sui , nullo modo immutatur obiectum circa quod est, ut patet, quod ex eo quod intelligo, vel desidero, vel video lapidem , non immutatur lapis , per actionem autem transeuntem semper immutatur subiectum , & aliquid de nouo acquirit vel deperdit, vel qualitatem, vel quantitatem, vel locum, vel formam substancialē .

Tertia differentia est, quod per actionem transeūtem, uniuscūm universaliter , & semper producitur aliquid distinctum ab operatione . Quod cōtingit dupliciter, qm̄ aliquā tale operatum remanet post operationem , ut domus post ædificationem , aliquā non remanet, nisi quandiu est operatio, ut sonus causatus in aere ex citharizatione . Per actionem autem immaterialē non vniuersaliter, nec semper producitur aliquid distinctum ab operatione, sed ab utroq; abstrahit, nam per aliquam aliquid distinctum producitur , ut per actum intelligendi producitur conceptus, per frequentatos actus speculandi producitur habitus speculatiuus, & per frequentatos actus morales producitur habitus moralis . Per aliquam autem ex se nihil producitur, ut per videre præcise, aut imaginari, aut velle, aut desiderare, &c. In his tribus consistit sufficiens differentia inter actionem transeuntem, & immanentem.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ contra determinacionem factam, & maxime contra tertiam differentiam, duo dubia insurgunt . Primum est : dicit philosophus in 1. Eth. c. i. quod in quibusdam artibus operationes sunt fines , & non aliquid operatum, & exemplificat illic Comment. in commento 1. de arte saltandi, & citharizandi, ergo non per omnem

nem operationem transeuntem producitur aliquod operatum distinctum ab operatione.

Ad hoc dicitur, ut bene exponit Herueus in 2. quol. q. 8. φ philosophus intendit per aliquam artem nihil produci distinctum ab operatione, non absolutæ, sed quod remaneat post operationem, & quia post saltationem, & citharizationem nihil remanet productum per huiusmodi actiones, ideo apud vulgum, & rudes, iudicatur nihil produci, & tamen secundum recte considerantes aliquid causatur, nam citharizans percutiens chordas per motum localem chordarum causat sonum, qui est qualitas, & saltans mouens se localiter, causat in se calorem, & in animo delectationem.

Secundum est, quia philosophus in 9. metaph. tex. 16. & B. Th. exponens, & Cōment. in cōmento 16. videntur assignare differentiam quasi vniuersalem, inter actionem immanentem, & transeuntem, quod per actionem immanentem nihil est operatum præter actionem, per actionem autem transeuntem aliquod est operatum præter actionem, ex quibus videtur philosophus vniuersaliter negare, quod ab actione immanenti aliquid producatur præter actionem, & non solum ab aliqua ut dictum est in assignatione tertiaz dñiæ.

Ad hoc dicitur, quod non est intentio philosophi negare vniuersaliter operatum per actionem immanentem, aliter sibi contradiceret, nam in tex. 14. iam determinauerat, φ quedā potentia. i. habitus ut scientia, & habitus moralis acquiruntur exercitio. i. frequentatio actibus. Idem tenet in æthicis, constat autem, φ actus morales sunt actiones immanentes, quare &c. Sed intentio sua fuit negare aliquod operatum produci per actionem immanentem, quod sit finis, & perfectio, & ultimum talis actionis, sicut est in actione transente: pro cuius notitia aduerte, φ omnis operatio transiens habet aliquod operatum ad quod ordinatur, ut ad finem, & ultimum complementum, quod est melius ipsa operatione, ut patet comparando ædificationem domui, sanationem sanitati. Operatio autem immanens, vel non habet aliquod operatum, ut patet in actu sentiendi, vel si habet illud, non est finis, nec complementum talis operationis, immo tale operatum ordinatur ad consimilem actionem immanentem, & perfectio-

NONI METAPHYSICÆ

perfectiorem eliciendam, ut patet in habitu morali generato ex actibus immanentibus, qui ordinatur ad consumiles actus elicendos, puta iustitia ad actus iustitiae, logica ad syllogizandum, &c. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 17. Si omne quod habet potentiam passiuam est incorruptibile.

Omnis potentia simul contradictionis est. Textu 17.

Philosophus in hoc tex. declarat, quod nullum sempiternum est in potentia passiva, quia ut sic esset corruptibile, nam omnis potentia passiva respicit esse, & non esse, ut dicit hic philosophus, ideo queritur sed hoc est verum.

IN H A C q. sic te resolues, passiva potētia est duplex. Quædam est ad esse substantiale, sicut potentia materiæ primæ. quædam ad esse accidentale, sicut potentia subiecti ad accidens, ut potentia aquæ ad calorem. Omne quod est in potentia ad esse substantiale nondum habitum, vel remotum est simpliciter corruptibile, quia sicut simpliciter erit peresse substantiale, ita simpliciter definit esse per subtractionem talis esse, vnde omnia inferiora quoque materia est in potentia passiva ad formam quam non habet ex propria ad esse substantiale largiendum sibi à tali forma, sunt simpliciter corruptibilia. Dixi autem ad esse substantiale nondum habitum, ut præseruem me à cœlesti corpore, de quo determinauit in lib. 8. i. q. 12. qd licet sit habens veram materiam, tamen non est corruptibile simpliciter, quia materia sua non est in potentia ad formam quam non habet, nec nisi ad esse quod habet, vide tu illic: ne inutilis fiat repetitio. Quod autem est in potentia passiva ad esse accidentale, siue absolutum, siue respectuum, est corruptibile sicut quid, nam sicut per receptionem talis accidentis habet esse sicut quid, sic per remotionem definit esse sicut quid, ex quibus sequuntur duo corollaria.

Primum est, nihil prohibet cœlum, quod est incorruptibile simpliciter esse corruptibile sicut quid, nam licet non sit in potentia passiva ad formam quam non habet, est tamen in potentia ad accidens, quod non semper habet, nam est in potentia ad diuersa ubi, puta Sol existens in oriente, est in potentia

nia ad occidens, & Luna est in potentia ad lucem, diversimo de recipiendam à Sole, & recessum, & accessum ad ipsum.

Secundum est, q̄ substantiæ separatae mouentes corpora celestia, nullo modo sunt corruptibiles, quia nō sunt in potentiâ passiua, vt dicit philosophus in lib. 12. in tex. 30. Quod quidem licet sit verum propriæ de causa prima, in qua actio est substantia, in qua nullum est accidens, nec perficietur aliquo extrinseco, tamen videtur philosophus id attribuere indifferenter omnibus, quoniam illuc videtur loqui de omnibus separatis, vt de uno genere, patrum distinguendo inter ea, quòd tamen ad plenum inuestigabitur in lib. 12. vbi ventila bimus sententiam Comment. & B. Th. super hoc.

Ex his aduerte, q̄ si p̄positio philosophi sic intelligatur, unumquodque eo modo quo est in potentia passiua, est corruptibile, nam si est in potentia passiua substancialiter, modo quo dictum est, est corruptibile simpliciter. i. & in substantiâ, si autem est in potentia passiua accidentaliter, est corruptibile secundum quid, & hæc expositio est ad mentem Cōment. & B. Th. vnde non est vera opinio Scotistarum, qui intelligunt eam sic, omnis potentia passiua est potentia contradictionis s. ad esse, & non esse simpliciter. Hoc modo accepit eam Anc. And. in lib. 8. in q. 4. vbi determinat, q̄ fm Arist. non est materia in cœlo, aliter cœlum est corruptibile & in substantiam, & fundat se super hanc propositionem. Omnis potentia passiua, &c. patet autem, q̄ Comment. in lib. 9. in cōmento 17. concedit aliquem modum potentiarum passiarum in cœlo, sic enim inquit. Sed est possibile, vt in quibusdam æternis sit potentia aliquo modo modorum potentiarum, scilicet passiarum, verbi gratia, vt partes eorum sint in potentia in aliquo loco, & in aliqua qualitate. Hoc n. non est prohibitum, q. d. ex hoc n. non sequitur, q̄ sint corruptibilia in substantiam & iste qualitates quæ possunt esse, & non esse in corporibus coelestibus, sunt aliae ab eis, quæ attribuuntur alteracioni, vt obscuritas Lunæ, & illuminatio, & similia, hec Commentar. Concedit igitur potentiam passiuan in cœlo, & non conce dit potentiam ad esse, & non esse simpliciter: ergo non ubique est potentia passiua, est potentia contradictionis. s. ad esse, & non esse secundum substantiam, sed sufficit, vel & in substantiam

NONI METAPHYSICÆ

substantiam, vel secundum accidens, & sic patet, quod falsa est expositio Ant. And. super quam fundauit rationem suam, qua creditur concludere, quod si materia est in cœlo, secundum philosophum cœlum est corruptibile secundum substantiam.

In hoc quærito non cadit alia difficultas, ideo hæc dicta sufficient.

¶ Quæstio 18. Si materia prima est principalior causa corruptionis.

Nam substantia materia, & potentia non actu causa huius. Textu 17.

Philosophus in hoc textu concludit quod in cœlo non est corruptio, nec fatigatio in motu, quoniam non est in eis potentia passiva, ad esse, & non esse, nec ad moueri, & non moueri, sicut est in rebus corruptibilibus, cuius causa est materia, supple subiecta priuationi, quae non est in cœlo, ut determinauimus in lib. 8. Queritur ergo, si sola materia est causa corruptionis, vel saltem causa principalior.

I N H A C quæstione non inuenio multam diuersitatem. Tu tamen aduerte, quod potest pertractari phys. & metaph. quidem, assignando causam proximam intrinsecam corruptionis in diuerso genere corruptibilium, ut in mixtis inanimatis, & animatis, & hoc modo considerauit causam corruptionis philosophus in lib. de causa mortis, & vitæ in rebus animatis, & nos idem considerauimus in nostro tract. de causa mortis, & vitæ, vbi assignauimus causam corruptionis esse frigidum, siccum, sicut causam vitæ esse humidum calidum. Considerauit et philosophus in lib. 2. de generatione, de causa proxima corruptionis in mixtis inanimatis. Hac diximus in epit. nro super lib. de generatione esse qualitatē complexionalē continentem virtualiter quattuor elemēta, & eoꝝ qualitates. Sicut n. illa qualitas est causa quod elemēta constituant mixtum, ita est causa quod p actionē contrarij agētis, mixtum resoluatur in elementa. De hac qualitate complexionali satis diximus in nro epit. super lib. de generatione. Metaph. aut̄ consideratur, quā inuestigat p̄cūla prima causa corruptionis in oī re corruptibili. Considerare n. naturam rei ut pot̄ esse, & non esse, & primā ad

ad vniuersalem huius causam, est officium metaphysici.

Et quoniam intendimus resoluere præsens quæsitum me re metaph. ideo sic proceditur. Primo, ponetur vna distin ctio. Secundo, duæ conclusiones. Tertio, soluetur dubium.

Quâtum ad primum aduerte, quod causa intrinseca corr uptionis in omni composito corruptibili potest esse duplex. sc. primo prima vniuersalissima, & secundaria. Primo prima vni uersalissima est illa, quæ in omni re corruptibili inuenitur, nulla facta exceptione, & ad quam fit suprema resolutio in assignatione causa corruptionis, puta si lapis corruptatur pp A, B, C, & A, reducatur in B, & B, in C, C, erit primo prima vniuersalis causa. Secundaria est illa, quæ non ex se, sed quia reducitur in primo primam vniuersalem causam.

Quâtum ad secundum sit prima cōclusio. Causa intrinseca primo prima vniuersalissima corruptionis in omni compo sito corruptibili est materia adiuncta priuationi, ppatur. Ma teria adiuncta priuationi est principium primū, & vniuersalissi mum essendi, & nō essendi, vt visum est in lib. 7. & declarauit philosophus in 1. phys. tex. 81. quod priuatio machinatur ad maleficium, quia s. ex quo est in materia subiecta alicui formæ nō complenti potentialitatem materiæ, est causa, q̄ mate ria expoliatur illa forma, & recipit aliā, qua priuata erat. Et in 1. de gñatione text. 17. reducit perpetuitatem gñationis, & corruptionis in materiâ subiectâ priuationi, vt in principiū primo primum, & vniuersale essendi, & nō essendi, ergo &c. Præterea determinatum est supra in lib. 8. q̄ si forma celi vni retur materiæ rerum inferiorum, cœlum esset ex natura sua corruptibile. Quod vtique cōtingeret non pp formam celi, quæ cum non sit elementatis, nō habet contrarium, ergo pp materiam coiunctam priuationi, qualis est materia rerum in feriore, de qua locuti sumus in lib. 8. q. 14. Præterea causa pri mo prima vniuersalis intrinseca corruptionis substancialis ne cessere est reduci in aliqud principiū intrinsecū substancialē. Ta le autē principiū nō est nisi forma, & materia ex 1. phys. loquē do de principio p se. Sed forma nō pot est esse hmoi causa primo prima vniuersalis, qm̄ cū forma sit actus, ei puenit esse principiū essendi, & nō oppositi, vñ philosophus in 1. ph. tex. 81. dixit pp hoc, formā esse quoddā diuinū, econtrario aut est de pri-

Quæst. Iau.

M uatio

NONI METAPHYSICÆ

uatione, ergo tale principium erit materia adiuncta priuatio-
ni. Dico autem adiuncta priuationi, qm̄ materia ex se præci-
ſe non est causa huius, ut determinauimus in 8.q.12.

Secunda conclusio, causa secundaria corruptionis in quo-
libet composito inferiori est forma, probatur. Ideo nam
quodque compositum inferius corruptitur, quia forma
paratur à materia, ideo separatur, quia non terminat par-
tialitatem materiæ, ideo nō terminat, quia non dat omnem
modum effendi, quem dāt alia formæ receptibiles in mate-
riæ, quibus existit priuata, & sic est status in materia sub pri-
uatione. ergo forma est cā secundaria &c. pñtia patet, ex decla-
ratione data de cā secundaria. Sed aduerte, q̄ esse cām secunda-
riam corruptionis non conuenit oī formæ uniformiter, nam
quædā est forma subsistens, quæ nō penderit à materia sicut esse
ut aia nostra, de qua determinauimus in iij. de aia esse indesi-
nibilem, et ad mētem philosophi, & hæc est cā corrupt. hois,
ex eo solo, q̄ separatur à materia p actionem contrarij agētis
debilitatis & corruptientis dispōnes, quibus seruabat in ma-
teria. Quædā est forma nō subsistens, dependēt à materia sicut esse,
eo q̄ est educēta de potētia materiæ, quales sunt oī for-
mæ serum inferiori, excepta anima intellectiva, & ista sunt
causa secundaria corruptionis, non solum quia separantur à
materia, sed quia ex separatione desinunt esse.

Quātum ad tertium aduerte, q̄ aliquibus videatur formam
non solum secundariam, sed & principalem causam esse cor-
ruptionis, qm̄ cum generatio & corruptio sint oppositæ, qd̄
est principalis causa generationis, per sui acquisitionem, est
principalis causa corruptionis per sui deperditionem, constat
autem q̄ forma est principalis cā generationis, qm̄ dat esse rei.
& generatio est progressus a nō esse ad esse. ergo et est ad prin-
cipalis cā corruptionis, qm̄ ex eo q̄ remouetur forma à ma-
teria, est progressus ab esse ad nō esse, quæ est rō corruptionis.

Ad hoc, negatur maior, quia non est eadē rō de generatio-
ne & corruptione, nam præcisa causa intrinseca & prima, qua-
res producibilis trahitur de potentia ad actu, vel de esse in po-
tentia ad esse in actu. est forma, qm̄ est actus, ideo est prin-
cipalis causa generationis, ita q̄ non est reducibilis in aliam.
Quòd aut̄ res genita desinat esse, nō est causa prima ipsa for-
ma,

ma , ut separatur a materia . sed est ipsa materia ut subiecta priuationi . nam si materia non esset subiecta priuationi formæ quam nō habet, nunquam denudaretur forma quam habet, sicut diximus supra de materia cœli. & ppea deperditio formæ, non est principalis, sed secundaria causa corruptionis : Reducitur n. in materiam adiunctam priuationi , ut si querat, quare lapis corruptitur ? Rñdetur, quia definit esse. Quare definit esse ? qd separatur forma à materia. Quare separatur qd est in materia coniuncta priuationi alterius formæ, & hic est status . Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Q 19. Si ad hoc qd de aliquo hæatur scia, necesse est vt sit actu, vel reducatur de potentia ad actum.

Quare palam, quia potentia entia, ad actum reducita inueniuntur, causa vero, quia intelligentia actus . Tex. 20.

Circa hunc tex. in quo philosophus comparat actum potentia, quod ad intelligentiam, queritur, si unumquodque ad hoc quod intelligatur, sit necesse vt sit actu . vel reducatur de potentia ad actum , ita quod antequam sit actus non potest cognosci .

I N H A C qd procedes, pones alias distinctiones: Secundo, exclusiones responsivas . Tertio, solues duo dubia.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, scientia potest dupliciter considerari . Primo, quo ad acquisitionem. Secundo, quo ad usum post acquisitionem.

Secunda scia potest esse de ente reali, & dicitur scientia realis & de ente rationis, & dicitur scientia rationalis, vt logica.

Tertia scientia potest acquiri per inuentionem, vt acquisierunt primi auctores, & per doctrinam, vt acquirunt discipuli ex doctore & studi.

Quarta. Rem esse actu, potest intelligi tripliciter. Primo, sit in actu existentia, & hoc tripliciter, vel semper, vt incorruptionibilia, vel successione continuata indiuiduorum, vt homo , leo, equus, &c. Vel successione discontinuata indiuiduorum, quæ tñ non deficiunt in tpe congruo, vt rosa, quæ licet non sit omnino regulariter nō deficit in vere. Secundo qd sit in actu

M iij quid

NONI METAPHYSICÆ

quidditatiꝝ, & est illud in actu hoc modo, de quo semper va-
riscantur prædicatur sua quidditatiua, et remota actuali exi-
stentia, ut hō est animal. Nam et si nullus homo existeret, haec
est vera, hō est animal, ut alias probabitur. Tertio, q̄ sit in actu
nō repugnanter, & illud est in actu hoc modo, quod licet nō
existat actu, tamen non repugnat sibi actu existere. Per oppo-
situm autem, cuicunque repugnat actu existere, dicitur hoc
modo non esse actu, ut diametrum esse assimetrum.

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio. De quo-
cunque h̄ scientia realis, & acquiritur p̄ inuentionem, neces-
se est illud esse in actu existentia, siue habeat esse à se, siue ab
alio, dieo. Primo, sciētia realis, qm̄ de quo h̄ scientia rōnalis,
ut de ente rōnis, non est aptum existere actu nec se nec in-
hārenter, ut declarauimus in lib. 6. in q. vltima, sed sufficit q̄
sit in intellectu in esse obiectuo. i.eoguito, dico. Secundo, &
acquiritur p̄ inuentionem, ut excludā eam, quæ acquiritur p̄
doctrinam, & excludam vsum sciētia, siue acq̄ratur p̄ inuen-
tionem, siue per doctrinam. De his. n. ponam cōclusionem se-
quentem. Hanc igitur conclusionem sic declaratam p̄bo. De
quocunque ente reali acq̄ritur sciētia realis p̄ inuentionem
est tale, q̄ mouet actu intellectum ad sui cognitionē. Sed mo-
uere actu nō est nisi existentis actu, q̄ a actio, q̄ motus suppo-
nit esse agētis, & mouētis, ergo &c. Præterea. De quocunque
h̄ scientia per inuentionem, aut h̄ à priori, aut à posteriori,
si à priori, ergo per ppriam speciem impressam in intellectu
& extractam à phantasmate, sed phantasma nō accipitur nisi
à sensu exteriori, aut ēm totum, aut ēm partem, ut determina-
uimus in 3. de anima. Nam & phantasia est motus factus à
sensu in actu. Sed sensus exterior non mouetur nisi ab obie-
cto existente actu, ut experimur, ergo &c. Si à posteriori, er-
go h̄ sciētia de re per cognitionem sui effectus. Sed effectus
existens demonstrat causam existere, aut semper, aut t̄pibus
congruis, ergo de tali causa nō scientia per inuentionem, nisi
actu effectus existat semper, vel determinatis t̄pibus, & hanc
conclusionem esse de mēte philosophi patet, ex eo quod di-
cit in lib. 9. metaph. tex. 20. quod geometre nō inueniunt p̄
scientiam diagramata, nisi actu dividant, ut q̄ triangulus ha-
beat tres æquales duobus rectis &c. Ad huius confirmationē
dicit

dicit philosophus in 1. phys. q̄ omnis scientia supponit de subiecto q̄a est, vbi Cōment. loquens de scientia p̄ inuentio nem inquit, vt geometra p̄ponat triangulum, & sciet quid si gnificet nomen eius, & q̄ ipsa res est inuenta, constat aut q̄ rem esse inuentam, est rem depressam existere. Dixit. n. philo sophus in 2. poster. q̄ deficiente nobis aliquo sensu &c. Con stat autem q̄ illic loquitur de scientia per inuentionem, qm̄ pro ratione assignat, quod non cognoscimus vniuersalia, nisi per inductionem, inductio autem non habetur nisi de singu laribus, singularia vero non cognoscuntur nisi sensu, sensus autem non sentit, nisi existens, quare &c:

Secunda cōclusio, si sumatur scientia realis, quo ad vsum eius, vel ut acq̄ ritur per doctrinam, nō est necesse rem scitam esse actu existentiaz, sed sufficit q̄ sit in actu quidditatiuz, vel non repugnante. Hāc sic declaro. Qñ quis de aliquo obie cto, puta de rosa inuenit sciētiam, tunc iam habet in intelle ctu suo speciem intelligibilem rosa, quæ remanet in intelle ctu, et non existente rosa in rerum natura, nam species sensibilis, siue sensata rosæ cōservatur in phantasia, remota rosa, ergo multo magis remanet species intelligibilis in intelle ctu, cū sit immaterialior. Tunc ergo potest intellectus actua tus specie intelligibili rosæ, considerare de rosa, et q̄ non sit rosa, & ut sic vti sciētia inuenta de rosa, & demōstrare p̄prietates eius per rōnem suam quidditatiuam, qm̄ prædicata qd ditatiua semper verificātur de rosa. Præterea. Discipulus ex auditu potest in phantasia sua formare phantasma alicuius rei, quam nunquam vidit, ex phantasmate aut potest extrahi species intelligibilis representatiua rei non visaz, & forte p illo tempore non existentis, & tunc discipulus actuatus tali specie, potest ex doctrina docentis acquirrere scientiam rei nō existentis, dummodo sit actu quidditatiuę, vel nō repugnante, modo quo supra expositū est. Patet ergo, q̄ quo ad vsum scientiaz inuentaz, & quo ad acquisitionem scientiaz ex doctrina, non est necesse rem scitam esse in actu existentiaz &c.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ ex determinatione facta, oriuntur duo dubia. Primum est, quia dicit philosophus in 2. poster. loquens de scientia vniuersaliter, quocūque modo acquiratur q̄ de subiecto supponitur quia est, ergo in omni

NONI METAPHYSICÆ

scientia supponitur subiectum esse. ergo non solum in scientia habita per inventionem ut videtur determinatum;

Ad hoc dicitur quod in omnibus scientia quoconque modo acquiratur supponitur quia est de subiecto, sed diversimode, nam si acquiritur per inventionem supponitur existere, modo quo determinatum est in conclusione, si autem acquiritur per dictum nam, vel si consideretur quo ad ipsum postquam invenia et scientia, supponitur ac si existeret, ex quo sibi non repugnat esse. & sic diverso modo est exponentibus tex. philosophi, sicut diverso modo acquiritur scientia.

Secundum est quia ex distinctione data de triplici essendi actu, videtur sequi, quod etiam natura rei non existente, propositiones 1. & 2. modi per se sint vere, quod videi repugnare philosopho, apud quem fuit hoc principium. Ab eo quod res est vel non est, dicitur oratio vera vel falsa.

Pro responsione ad hoc, aduerte, quod realistæ & terministæ ab antiquo in praesenti dubio discordant. Nam realistæ cum quibus concordant antiqui & veri philosophi, tenent, quod omnis pronosticatio categorica simpliciter necessaria & affirmativa est semper vera, etiam re existente, vel ut alii dicunt, si non consistentia subiecti, fundamentum eorum est, quia tenet quod sit per accidens rem, ut scibilem existere, eo quod species intelligibilis non representat existentiam, immo abstractit ab existentia & non existentia, sed representat praedicata per se, ex quo sequitur enim eos, quod in tali propositione copula verbalis non dicit de necessitate existentiam, sed habitudinem, vel ordinem, aut naturalem conuenientiam praedicati ad subiectum, prout praedicatum ex natura sua semper est aptum verificari de subiecto. Terministæ autem tenent oppositum, & fundamentum eorum est, quia opinantur copulam verbalem semper significare actum essendi, id est existentiam, dummodo propositione sit affirmativa, & de terminis positivis. De propositione autem negativa & de terminis negativis, aut priuatiuis secus est. Quidam in his copula verbalis potius negat quam ponat existentiam. Nam in hac cœcitas est in oculo, sensus est, visus non est in oculo apto habere visum, & intentionem suam fundant super dictum philosophi in praedicamentis, ab eo quod res est vel non est dicitur vero vera vel falsa, & quoniam B. Th. ut diffusæ declarat

rat Cap. in 1. dist. 8. q. 1. conclusione 1. vbi defendit primam rationem, B. Th. pabantis in quo B. Th. haberet distingui esse ab essentia, tenet cum realistis, ideo volo soluere fundatum terministarum contentum in argumento facto.

Tu igitur aduerte, quod tex. philosophi potius dupliciter intelligi, put ly est dupliciter exponi. Nam primo potius exponi pro existentia rei, ut sit sensus. Ab eo quod res est vel non est. i. ab eo quod res existit, vel non existit &c. & hic sensus negatur a realistis. & dicit philosophum non locutum esse in tali sensu, super quem tamen se fundant terministae, secundo, pro esse essentiae, non quidem ad sensum aliquorum, quod ponunt esse rei quidditatum extra causas suas, sed per verificationem predicatione per se de essentia rei. Quae quidem verificatio competit essentiæ rei, et re non existente, nam rei essentia est talis naturæ, quod predicata sua essentialia, semper respiciunt ipsam. Quotiescumque presentatur lapis intellectui, ut quoddam intelligibile, statim sibi occurrit ut ens, ut substantia, ut corpus. etiam dato quod lapis non existat, & in hoc sensu est intelligendus textus philosophi, ut dicatur sic. Ab eo quod res est. i. ex eo quod res est talis naturæ, quod ex se verificantur talia vel talia predicata de ipsa re, dicitur oratio vera. Nam quia ex natura hominis verificatur risibile de homine, ideo haec est vera, homo est risibilis, & quod ex natura hominis non verificatur rudibile de homine, ideo haec est falsa, homo est rudibilis. & sic patet quod argumentum nihil precludit, quam procedit enim sensum primum, quem non admittimus.

Hic queruntur aliqui. & principia Paul. Sonc. vtrum res ante suiprædictionem habent esse quidditatum, & quoniam Paul. sufficiens est in hoc, & complectitur totam mentem Cap. in 1. dist. 8. q. 1. conclusione 1. id nolo in hoc me occupare, sufficiat tibi illud per defensionem viae Thom. Haec de priori quæsito dicta sunt.

¶ Q[uod] 20. Si compositioni & divisioni intellectus correspondunt compositionis & divisionis realis in re.

Quoniam autem ens dicitur, & non ens, &c. usque ibi. Hoc autem in rebus est coponi & diuidi. Tex. 21.

Circa hanc tex. queritur si dictum philosophi est verum, & in quo sensu. & an in omnibus rebus universaliter.

NONI METAPHYSICÆ

IN HAC q.sic pcedes. Primo, aduertere, q cum philo-sophus dicit in tex. præposito. Hoc aut maxime propriæ, aue verum aut falsum, &c. intendit de vero, & falso solum, vt est in secunda operatione intellectus, nam declarans mentem suam paucis interpositis inquit, vnde verus est diuisum, putas diuidi, & compositum, componi, & id præpono, qm non oportet in præfenti quæstio inuestigare, si dictum philosophi verificatur etiam in prima operatione intellectus, vt faciunt aliqui quætionantes. Determinatum est enim in lib. 6. q veritas, & falsitas per se non sunt, nisi in secunda operatione intellectus, in prima autem per accidens. Secundo, pro decisione quæstio pones duas conclusiones responsivas.

Prima, est in rebus compositis, & materialibus composi-tio, & diuisio intellectus, circa quas est verum, & falsum, per se fundantur super compositionem, & diuisionem, quæ est in re, pbatur. Compositio, & diuisio intellectus negotiantis cir-ca res cōpositas, & materiales causatur ex reali cōpositione, & diuisione, quæ est in re, ergo fundatur super cōpositionem & diuisionem rei, consequentia patet. Ans aut est Arist. in p-senti tex. inquit. n. intellectus est verus putans compositum esse cōpositum in re, vt homo est albus, & diuisum ab alio es se diuisum, vt homo nō est asinus, econtrario autem mentem intellectus cōponens non compositum in re, vt homo est la-pis, & diuidens non diuisum, vt homo nō est animal. Qm i-gitur ab eo q res est vel non est causatur veritas, vel falsitas, in oratione, si res est composita, oratio affirmativa est vera, & negatiua est falsa, si diuisa ab alio, oratio negatiua est vera, & affirmativa est falsa, & si quæras in particulari, quo compo-sitio intellectus cōpositioni rei respondet, & diuisio diuisioni. Respondeo non recedens ab intellectu B. Th. q in rebus cōpositis, cōpositio formæ, & materiæ, vel eorum quæ se habet vt forma, & materia, vel cōpositio subiecti, & accidentis, se ha-bent vt fundamentum, & causa veritatis incōpositione, quam in se format intellectus, & voce exprimit, v.g. veritas huius cō-positionis. Sortes est homo, causatur ex cōpositione huius animæ humanæ, ad hanc materiam indiuidualem, qua sortes est hic homo, & huius homo est albus, causa veritatis est cōpositio subiecti, & accidentis, in diuisione aut. Diuisio rei à re

are est causa veritatis, ut hæc est vera, homo non est lapis, quia distinguitur homo à lapide, ita quod non possunt simul esse &c. hoc dico quia licet forma, & materia, subiectum, & accidentis distinguantur realiter, sunt tamen vniuersalia, quod non contingit in distinctis supposito.

Secunda est. Compositioni, & divisioni intellectus negantibus circa substatiæ simplices, & immateriales, non correspondet cōpositio, & diuisio realis in re, probatur. In re simpli ci, et immateriali nulla est cōpositio realis, aliter non esset simplex, quia cōpositio, & simplicitas respectu eiusdem sunt oppositæ, ergo compositioni intellectus in talibus non correspondet &c. ex quo sequitur, quod non eodem modo est veritas in simplicibus, & cōpositis, nam sicut esse non est univormæ in eis, sic nec veritas. Constat autem quod esse rei cōpositæ consurgit ex componentibus, esse autem rei simplicis cōpetit ei absque compositione, sed ex simplici natura sua, idē dicendum est de veritate, quoniam sicut res se habet ad esse ita ad veritatem ut dictum est in 2. lib. tex. 4.

Tu tamen aduerte, quod pro veritate non datur subiecta oīno simplex, nisi prima causa, in qua quoniam aliqua perfectio prædicta tur de ea, tali compositioni intellectus nulla correspondet cōpositio in re, ut in hac, Deus est iustus, Deus est sapiens, id est re signatur per prædicatum, & subiectum, unde Comment. dicit in 22. in commento 39. quod in Deo idem, & dispositum. id est prædicatum, & subiectum &c. Quantuī igit̄ ad alias subiectas abstractas, nihil prohibet compositioni intellectus correspondere cōpositio in re, saltem ex subiecto, et accidente. verum quia Arist. & Comment. & B. Th. in hoc loco loquuntur de omnibus, ut de uno genere, ideo pro nunc supponatur esse eadem ratio de omnibus, donec simus in lib. 12. ubi assignabimus differentias inter primam causam, et alia separata.

Vltimo aduerte, quod quidam dant instantias contra primā cōclusionem, dicentes quod in hac cōpositione, non est non ens non corrigendat cōpositio in re, quia cōpositio est proprietas entis, ergo non conuenit non enti. Item, quoniam prædicatur idem cōpositum de seipso, ut homo est homo, non correspondet cōpositio in re, quia nihil cōponit cum seipso. Itē nullo homine existente, hæc est vera. Sortes est homo, et tamen nulla

NONI METAPHYSICÆ
la compositio correspondet in re, si per casum nec sortes, nec
homo existit.

Sed inspecto sensu philosophi, instantiæ nullæ sunt. Intendit. n. philosophus de cōpositione, & divisione intellectus in rebus cōpositis, quæ constant ex terminis positivis significati- bus rem extra animam, & nō ex terminis negatiuis, aut priuatiuis, & idēo instantia prima nihil valet. Item instantia secunda nihil valet, quia qn̄ idem prædicatur de seipso, est idem iudicium, sicut de re simplici, de qua formata est secunda conclusio negatiua. Ad tertiam dico, q̄ licet de facto non correspondat compositio in re posito illo casu, tñ aptitudinaliter corrindet, quæ saluat̄ur ēt re non existente. Nam dum dico. Sortes est homo, ly est, non dicit actualem existentiam subiecti, sed habitudinem prædicati ad subiectum, quod ex natura rei semper est natum cōuenire subiecto, & verificari de eo, & aduerte, q̄ aliqui realitæ inter quos est Iand. q̄ a nesciuerunt saluare, quo huic compositioni. Sortes est hō correspondat cōpositio in re, posito quod sortes nō sit, dixerunt hanc esse falsam. Sortes est hō, similiter istam, homo est animal, posito q̄ homo non sit, & nō aduerterunt quod ad veritatē talium sufficit correspondentia compositionis in re actua- lis, vel aptitudinalis. Hæc de præsenti quæstio dicta sint.

Quæstio 21. Si contingit deceptio circa quodquid-
est, & circa substantias incompositas,
sive abstractas.

Decipi enim circa quodquid est non est, sed aut ēm ac-
cidens, similiter autem circa substantias incom-
positas non enim est decipi. **Textu 22.**

I N H A C quæstione sic procedes. Primo, declarabis quid sit decipi, & in quo differt ab ignorare. Secundo, pones conclusiones responsivas. Tertio, quoniam determinabitur quod circa substantias incompositas, sive abstractas non con-tingit nobis deceptio, sed ignorantia, declarabis qualis est hæc ignorantia, & quomodo potest concordari textus com-ment. cum textu, quem exponit B. Th.

Quātum ad primum aduerte, q̄ ignorare propriæ est, nullo modo intellectu attingere obiectum scibile, sive sit simplex, sive compositum, sicut merus idiota, nihil penitus sciens de eclypsi,

de lypsi, nec de anima, nec de intelligentijs, dicitur propriæ ignorantia. Decipi autem vel deceptio propriæ est habitus erroneus, quo aliquid scimus de re, & aliquid nescimus, siue ignoramus, non solum ignorantia simplicis negationis, sed male dispositionis, sicut qui scit hominem esse animal, & animal, sed ne scit animam humanam esse immortalem, immo tenet oppositum. Differunt autem, quoniam ignorantia propriæ est tantum circa simplicitatem, quoniam si attingimus ea, scimus, si non attingimus, ignoramus. Deceptio autem propriæ est circa composita, quoniam possumus de eis aliquid scire, puta genus, & nescire differetiam.

Quantum ad secundum, ponuntur tres conclusiones respondentes quæsito.

Prima est. Deceptio non contingit per se in intellectu circa quodquid est, siue circa definitionem, probatur, nulla potestia eogaudere, scitur decipitur per se circa proprium obiectum, dummodo remouetur omnis indispositio ex parte potentiae, & ex parte obiecti. Sed intellectus est potentia cognoscitiva, ut ab omnibus conceditur, & suum proprium obiectum, est ipsum quodquid est ex 3. de anima tex. 26. ergo &c. Maior est philosophi in 3. de anima in eodem textu, ubi loquens de vero, & falso vult, quod intellectus quod est ipius quodquid est, non intelligit quod est res semper sit verus, & non enim quod intelligit aliquid de aliquo. i.e. ponit aut dividit, unde sicut visus, inquit philosophus non decipitur in proprio obiecto, sic nec intellectus in cognoscendo quodquid est, sicut autem decipitur visus in iudicando de coniunctis proprio obiecto, puta si coloratum est homo, vel aliud, sic decipitur intellectus in componendo, & praedicando aliquid de aliquo, puta, quod cœlum est immobile.

Secunda est. Deceptio contingit per accidens in intellectu, circa quodquid est, probatur. Deceptio contingit per accidentes in sensu circa proprium sensibile, ergo & in intellectu circa proprium intelligibile, quod est ipsum quodquid est, quoniam patet, quoniam enim philosophum ubi supra, sicut se habet sensus ad proprium sensibile, sic intellectus ad proprium intelligibile. Ans autem patet ad sensum, quoniam si organum sit indispositum, sicut lingua febricitantis, iudicat dulce amarum, idem contingit visui ex medio indisposito, sicut aere existente nubilo, vel replete vaporibus calidis, iudicat nubem albam esse

NONI METAPHYSICÆ

se rubeam, idem contingit ex indebita distantia sensibilis ad sensum, ut qui iudicat de magnitudine rei, à valde remotis. Eodem modo contingit deceptio per accidens in intellectu, circa quodquid est. Quòd quidem contingere potest duobus modis. Primo, male ordinando, & componendo partes distinctionis, ut si quis componeret animal rationale cum immortalis, & diceret, quòd homo est animal rationale immortale, deciperetur ex eo q̄ partes incompossibles adinūscem componeret, non enim stant simul animal rationale, & immortale, sed mortale. Secundo, male applicando, diffinitionem diffinitio. Stat enim q̄ partes diffinitionis sint bene ordinatae, & tamen aliquando applicatur diffinitio alteri, cuī non conuenit, ut si quis diffinitionem trianguli applicaret quadrato deciperetur per accidens, quia non inquantum dif finiens, sed inquantum male ordinat, vel male applicat, decipiatur, nam si diffiniens bene ordinat partes diffinitionis, & bene applicat, semper est verus, & nulla fit deceptio.

Tertia est. Circa substantias incompositas abstractas, nō contingit deceptio in intellectu, sed ignorantia. Antequam probemus hanc cōclusionem aduerte, q̄ qn̄ philosophus dicit, circa substantias incompositas nō est decipi, supponit q̄ intelligentur fm naturam suam, & nō ex sensibilibus effectibus, nā si sic, intelligentur more rebus compositis, & formabimus conceptus compositos ex ḡnē, & d̄ria, vel aliquo-loci d̄riæ, & dato q̄ non veræ componantur ex ḡnē, & d̄ria, non inconueniet, q̄ cognoscamus substantiam incompositam, & simplicem, quo ad p̄dicatum ḡnicum, & non quo ad p̄predicatum differentiale, & tunc poterit esse deceptio in intellectu, quia vt sic cognoscet incomposita p̄ compositionem, & divisionem, sicut intelligit composita, si aut̄ intelligerentur fm naturam suam, intelligerentur simplici intuitu, absque cōpositione, & divisione, & discursu. Aduerte ēt, q̄ vt dictum ēt in q. præcedenti, licet pro veritate non detur substantia incomp̄posita, & omnino simplex, nisi prima causa, tñ quia Aristot. Cōment. & B. Th. hic loquuntur de omnibus, vt de vno ḡne; ideo probabitur absolutæ, q̄ in abstractis non contingit deceptio, sed ignorantia, & arguitur sic. Circa ea ēt deceptio in quibus cōtingit aliquid scire, & aliquid nescire. Dictū ēt enim

enim & deceptio est habitus erroneus, quo contingit aliquid scire, & aliquid ignorare. Sed in substantijs incōpositis abstractis non contingit aliquid scire, & aliquid ignorare, qm̄ cum sint simplices, & indiuisibiles, vel simpliciter scimus eas, vel simpliciter ignoramus, supposito vt dictum est, quod intellectus tendat in cognitionem earum secundū naturam suam, & non more substantiarum compositarum.

Quātum ad tertium aduerte, & tex. philosophi, quē expōnit B. Th. est negatiuus, sic. n. inq̄t, falsum vero nō est nec deceptio, sed ignorantia nō qualis cecitas. Cēcitas. n. est vt vi- que si intellectuum oīno non habeat aliquis. Text. aut̄ Cōment. partim est negatiuus, partim affirmatiuus, sic. n. inq̄t, & hoc nō est falsum, neq; deceptio, sed ignorātia, non sicut cecitas, ista. n. ignorātia est sicut cecitas intellectus, cum nul lus eoī habuerit intellectum oīno, & aduerte, & sicut non vñt concordare text. sic nec concordat expositio B. Th. cum expositione Cōment. nam dicit B. Th. q̄ illa ignorantia nō est talis priuatio, qualis est cecitas, quæ est priuatio potētiæ visiuæ, effet autem illa ignorantia similiis cecitati, si quis nō haberet vim intellectuam ad attingendum substantias sepa ratas, vnde asinus habet ignorantiam substantiarum separatarum, sicut oculus cœcus ignorantiam coloī, nam sicut oculus cœcus nō videt, nec videre potest colores, quia est non habēs potētiam visiuam, sic asinus nec cognoscit, nec cogno scere potest abstracta, quia non habet intellectum. Homo aut̄ quia intellectum habet, potest cognoscere potentia remota, vnde se habet homo ad cognoscendum separata sicut oculus non cœcus, sed conclusus, aut velatus ad videndum colores. Cōment. autem exponit affirmatiuę, & dicit, & cum dicimus, & apud nos nō est verum de substantijs simplicibus, non intē dimus, & accidit nobis error, qui est ignorantia ēm habitū, sed accidit priuatio veritatis, quæ est ignorantia tr̄m, & hēc in virtute rōnali. i. in intellectu, sicut cecitas in oculo, & innuit per hoc, & non intelligere res separatas per intellectum hu manum est in intellectu in primo. i. in princ. qñ est sicut ta bula rasa, simile cecitati in oculo, antequam perficiatur intel lectus, eo. s. modo quem imaginatus est ipse Comment. in 3. de anima commento 35. Hēc fuit expositio Comment. ex qua

NONI METAPHYSICÆ

qua constat, quòd licet arbitretur hominem antequam persciatur pro scientias speculatiuas, non posse intelligere abstracta quidditatiuæ, sicut nec oculus cæcus colores, tern in vñtu*no* fia tu si intellectus agens vniuersitatem intellectui possibilite forme, potest intelligere, & de facto intelliget. Mens autem B.Th. in tota doctrina sua fuit, quòd homo pro hac vita, non potest ad cognitionem talem peruenire, & ideo non est quærenda aliqua concordia inter B.Th. & Comment. in hoc, sicut determinauimus in lib.2.contra Scotum, & Comment.

Sed contra hoc verē esse corollarium, quòd facit B.Th. post expositionem tex. Dicit. n.sic, ex quo patet, quòd ēm sententiam Arisit. humanus intellectus pott pertingere ad intelligendū substantias simplices. Quòd verē sub dubio reliquisse in 3. de anima. Nec valet dicere, vt quidam dñt, quòd B.Th. intendit sententiam Arisit. fuisse, quòd intellectus humanus pott in hac vita intelligere substantias simplices, non quidditatiuæ, sed quantum ad quia est, siue ab effectu. Hoc inquam non valet, quod cum dicit philosophus in tex. quod circa substantias incompositas non est deceptio, sed ignorantia, supponit quod intelligantur ēm naturam suam, & non ex sensibilibus effectibus, aliter intelligerentur per compositionem, & diuisionem, motore rerum compositarum, & sic circa eas posset esse deceptio, vt declarauimus in tertia conclusione huius questionis.

Nec etiam valet diceret, quòd B.Th. intendit non pro hac vita, sed postquam erit intellectus separatus à corpore. Hoc inquam non valet, quoniam dicit B.Th. Quòd videtur. s.philosophus sub dubio reliquisse in 3.de anima. Constat autem quòd in 3.de anima in tex. 36. mouet dubium, & non soluit, vtrum intellectus existens non separatus à magnitudine. i.e. à corpore intelligat aliquod separatorum, ergo videtur B.Th. in hoc loco concordare cum Commentatore quòd s.intellectus humanus potest existens coniunctus intelligere quidditatiuæ entia simplicia, id est abstracta.

Res. Hoc argum semper reputavi difficile in via nostra, & quod teneo, quod philosophus in hoc g. in tex. 22. intendit de cognitione quidditatiua substantiarum incompositarum, & pro hac vita, non quod de facto intelligantur, sed si intelligerentur non caderet circa eas deceptio, ideo ad argum dico, quod illud corollarium

larium non fuit B.Th. sed alicuius glosantis in margine, deinde reductum fuit in expositione, & motuum meum est, qm si est B.Th. profecto libijph contradicit, vult.n.hic, quod philosophus determinet id q sub dubio reliquit in 3.de anima, & in 3.de anima exponēs tex. 36.dicit. Hæc q.s.vtrū intellexit exītēs non separatus intelligat aliquod separatoꝝ per tinet ad metaph. non tñ inuenitur ab Arist. soluta hæc illæ. Paret aut; q hæc duo non stant simul. s. quod determinet hoc quæsitus relictum sub dubio in 3.de anima, & quod non inueniatur solutum ab Arist. Sic mihi dicendum occurrit vt illi berem B.Th. à contradictione, si quis rāmen melius inueniret, sapientiori cedo. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

I N C I P I V N T Q V A E S T I O N E S . E I V S D E M

in decimo libro metaphysice, in quo philosophus per tractat de ente ut diuiditur per vnum, & multa, & de his quæ consequuntur vnum, & multa di seutienda sunt infrascripta quæsita.

- 1 Si ratio unius est positiva, vel negativa.
- 2 Si ratio mensura primo conuenit vni quod est principium numeri, & per quid conuenit ei.
- 3 Si quid est mensura in aliquo genere est primum, & causa omnium qua sunt illius generis.
- 4 Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantie.
- 5 Si vnum, & multa opponuntur, & in quo genere oppositionis.
- 6 Si multitudo est prior uno.
- 7 Si identitas absoluta, & relativa sunt eadem identitas, vel distinctione realiter.
- 8 Si inter idem, & diversum datur medium.
- 9 In quo differt oppositio rebus ab alijs oppositionibus.
- 10 Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem, & ad esse extra animam.
- 11 Si oppositio contradictoria est prima, & maxima, & si potest habere medium.
- 12 Si contrarietas est maxima distantia, vel differentia.
- 13 Si contraria habent fieri circa idem, ita quod se compatiantur in

in eodem saltem in gradibus remissis.

- 14 Si tantum unum unius est contrarium.
- 15 Si multitudo est genus ad numerum, ita quod sit quid magis com
mune quam numerus.
- 16 Si omnia media sunt eiusdem generis cum extremis.
- 17 Si media contrariorum componuntur ex extremis virtualiter, &
formaliter.
- 18 Si inter species cuiuscunque generis est vera contrarietas, prae-
pue in predicamento substantia & similiter inter differentias.
- 19 Si genus, & species generis sunt eadem, aut diversa genere, vel
eadem, aut diversa specie.
- 20 Si omnium contrarietas facit diversitatem in specie.
- 21 Si corruptibile, & incorruptibile differentia genere.
- 22 Si materia est principium distinctionis secundum genus.

Q V A E S T I O P R I M A.

Si ratio unius est positiva,
vel negativa.

T R O P T E R Q V O D V N I E S S E ,
indivisibile est esse. Textu 2.

N H A C q.aduerte, q; eam iam pertractauimus, et determinauimus in lib.4.in q.8.& de-
fendimus viam nostram contra Ant. And. et qm extimamus determinationem illic factam non
solum esse ad mentem B.Th.sed et Comment.
ideo intendimus hic, non repetere quæ dicta
sunt in lib.4.in q.8.sed soluere rationes Ioan.Bac. anglici, q
conatur probare, q; formale in ratione unius, non est quid ne-
gatiuum, puta indivisio, sed quid posituum. Sic igitur proce-
demus. Primo, ponetur positio sua. Secundo, soluentur rationes
suz, quas apparterent fundat in Arist. et Comment.

Quatum ad primum aduce, q; in 1. sent. dist. 33. q. 1. art.
2. dicit, q; formale in uno est duplex. scilicet primum, et secundum,
primum est posituum, secundum est negatiuum. Primū po-
situum est simplicitas, unum n. ex natura sua est simplex.

Secund

Secundum, negatiuum est indiuisio, quæ sequitur ad simplicitatem, qm simplex ut simplex indiuilum est, & qm philosophus, & Comment. in 5. & in 10. metaph. vñr declarare vñ non per esse simplex, sed per esse indiuisum, ut patet in lib. 20. tex. 1. vbi inquit, omnia. n. hæc vnum per indiuisibile esse, & in tex. 5. pp quod indiuisibile est, quod vnum aut simpliciter, aut fm quod vnum, dicit istæ auctor, q philosophus in 5. metaph. distinguit nomina, & notificat non fm naturam rei, sed fm acceptiones famosas, & qm cōiter iudicatur vñ q apparer indiuisum, ideo quantum ad cōem impositionem nominis, ad quam cōiter attenditur, philosophus declarauit vnum p esse indiuisum, cum tñ ex nat. p. sua primo quenias sibi esse simplex quām esse indiuisum, qm hoc sequitur ad illud, & hanc suam opinionem conatur firmare, ex eo q philosophus in 10. metaph. in illo cap. vbi stricte querit contra Pythagoram, & Platonem quid sit vnum, an s. idea, vel quid separatum, determinat q vnum in vnoquoque genere est natura simplex. Constat aut q natura simplex dicit positionem, ergo vnum pro primo formaliter dicit quid positivum.

Hæc suam positionem probat quatuordecim rationibus.

Prima est. Cuius modi vel species in quas aliquod cōe diuiditur sunt positivi, & ipsum cōe est positivum. Sed modi vel species assignatæ de uno ab Arist. in 5. metaph. sunt positivi, patet. n. q vnum continuitate, vnum gñe, vnum specie, vnum in suba, vnum in quantitate, vnum in qualitate, dicunt quid positivum, ergo vnum est formaliter qd positivum, & quod vnum in continuitate, in suba, in quantitate dicat positionem probatur, quia sua opposita, scilicet discontinuum, diuersum, in equale, dissimile, dicunt priuationem, ergo &c.

Ad hoc dr. q concludit, modos & species vnius esse positivos, nō pro suo formaliter præcisæ, sed pro suo fundamento, ut stat sub formaliter, fundamentum autem cum suo formaliter, est entitas rei ut indiuisa, & in hoc sensu diuidit philosophus vnum in 5. metaph. & qn auctor probat, ex eo q sua opposita dñe priuationem, nego hoc, imo dico, q idem dicit formaliter in divisionem, quæ est ut priuatio, diuersum autem dicit divisionem, quæ est ut habitus. Idem intelligo de simili, & dissimili, de æquali, & inæquali, & propterea vnum, & multa non oppo-

Quest. Iau.

N nuntur,

DECIMI METAPHYSICÆ

nuntur, sicut posituum, & priuatuum, ut ipse credit; sed ut
indivisum, & diuisum, sicut infra declarabimus.

Secunda est, philosophus in 10. metaph. tex. 2. poniit op-
positionem relatiuam inter vnum, & multa, ut inter mensurā
& mensuratum, sed mensura dicit formaliter aliquod pos-
uum, ergo & vnum cui attribuitur ratio mensuræ.

Ad hoc dico, q̄ ut patet in 10. metaph. tex. 9. prima opposi-
tio quam assignat philosophus inter vnum, & multa, nō est
relatiua, sed est sicut indivisibile, & divisibile. Quæ n. divisib-
ilis aut divisibilia sunt, multa sunt, & q̄ indivisum aut indivisibi-
le est vnum, inquit illic philosophus, & qm de rōne mensuræ
est esse indivisibile & dicemus infra, ideo esse mensurā est p-
prietas p̄n naturam vnius. Modo ad argm̄ dico, q̄ pbat for-
male in vno nō primum, nec secundarium q̄ est proprietas
esse posituum, cum aut dicimus formale in vno esse negati-
uum, intendimus de primo, q̄ est indivisio, nam ad hoc redu-
citur ratio mensuræ, & hoc non reducitur in aliquod prius.

Tertia est, si vnum dicit formaliter priuationē, ergo cum
relatio similitudinis, & æqualitatis fundetur super vnum, se-
quitur qud non erunt relationes reales positivæ, sed nega-
tiones relationum, & sic non sunt per se in genere relationis,
sed reductivæ, q̄ est contra philosophum in 5. metaph.

Ad hoc negatur p̄ntia, qm̄ non fundantur super vnum quo
ad suum formale p̄cise, sed sup materiale, ut stat sub formalis,
q̄ est ens indivisum, ut similitudo fundatur super qualitatem
indivisam specie. Constat aut qualitatem indivisam esse sua-
damentum reale, propter qud argm̄ nihil concludit.

Quarta, si vnum dicit formaliter indivisionem, ergo rñsi-
nes data à Cōment. contra Auic. nō valent, & pbat p̄ntia
primo Cōment. recitat in 4. metaph. cōment. 3. & in 10. met.
cōment. 8. q̄ Auic. intendens pbare, q̄ vnum addit aliquid
supra ens, sic arguit, si vnu non addit supra ens, ergo est nuga-
tio dicēdo ens vnum. Cui rñdens Cōment. inquit. Hoc non
seq̄tur, nisi diceremus, q̄ dicere de aliquo q̄ est ens & vnum,
q̄ signat eadem intentionem, & eodē modo, nos aut dicimus
q̄ significat eandem intentionem, sed modis diuersis. Tunc
arguo sic, si vnum diceret formaliter indivisionem. Auic. ar-
guisset sine oī apparentia, q̄ si est idē enti. erit nugatio dicē-
do,

do, ens vnum. Sicut. nō est nugatio dicēdo hō cōctus, nec ēt dicendo ens indiuisum. Deinde nō oportuisset Cōment. respondere, q̄ signat eandem essentiam modis diuerſis, sed plānius r̄ndisset dicendo, quōd nō est nugatio, q̄a licet significēv eandem essentiam, tñ ens significat eam positivę, & vnum priuatiuę, & tunc nulla dubitatio fuisse in r̄fōrūe Comment. Modo aut̄ dubitari potest, quia dixit diuersis modis. Hoc. n. potest intelligi de modis positiviis, & priuatiuis. Si iḡr Auic. apparenter arguit, et Comment. rationabiliter respondit, sequitur quōd vnum non dicit formaliter indiuisionem.

Secūdo Cōment. dicit contra Auic. in 4. metaph. cōment. 5. q̄ ens, & vnum differūt non essentialiter, sed intētionaliter & declaratis ly intētionaliter dicit, diuersis modis. Tūc arguo sic. Differre intētionaliter fm Comment. est differre diuersis modis, ergo positivę, quia modus non est negatio, sed vnum differt ab ente diuersis modis, ergo positivę, ergo vnum non dicit formaliter priuationem, sed positivum.

Tertio Cōment. in 4. met. cōment. 3. reprehendit Auic. q̄ extimauit hoc nomē vnum significare caretiam diuisibilitatis, & q̄ illa intentio. s. parentia diuisibilitatis est alia ab intentione, quę est natura illius rei. Tunc arguo sic. Aut Cōment. arguit Auic. de ista p̄ntia, si vnum dicit parentiam diuisibilitatis, ergo dicit rem additam essentię rei diuisibilis, & hoc plane est falsum, sciuit. n. Cōment. Auic. non fuisse ita rudem quōd diceret priuationē addere aliquę positivū sup subiectū suū, aut reprehendit eū de hac cōputatiua, vnum dicit parentiam diuisibilitatis, & addit rem super essentiam rei, & tunc h̄r. propositum quōd s. Cōment. extimauit utrumq; esse falsum, ergo fm Comment. vnum non dicit formaliter priuationem. s. parentiam diuisibilitatis, quę est indiuisibilitas.

Ad h̄c r̄ndetur, & negatur prima p̄ntia. Ad primam probationem dico, quōd Auic. opinabat alio modo cōmitti nugationē in sciētia reali qualis est metaph. & alio modo in logica, nā in sciētia reali credebat cōmitti nugationē per identitatem realem duorū, & auferri p additionē alicuius realis. In logica aut̄ credebat auferri p distinctas r̄ones formales, et stante identitate duorum reali. Sed Cōment. voluit innuere, q̄ etiam in metaph. collitur nugatio inter ens, & vnum per

N ij distinct

DECIMI METAPHYSICÆ

distinctas rationes formales, et stante inter ea identitatem rea- . Apparens ergo Auic. arguit, & Cōment. bene rādit, & sua responsio non habet dubitationem apud peritum. in doctrina Comment. qm̄ vbiique declarat vnum per esse individuum, ita qud̄ ly individuum est suum formale, quo distinguiatur ab ente, & id totum patet in 10. metaph. commento i.

Ad secundam probationem, nego p̄tiam, stat. n. aliq d differt re ab alio intentionaliter. i. diuerso modo, et tñ illuen modū nō esse positiuum, sed priuatiuum, nō .n. oēs modi quos addunt trascendencia super ens sunt positiui, sed aliq. positiui, vt modus veri, et boni, aliq. aut negatiuu, vt modus vnius, et nego qn aliq. modus sit negatio, sumēdo negationē pro priuatione, nam si dico oculum cœcum ly cœcū modifcat, et restringit oculū, sicut hō albus ly albus modifcat hominem.

Ad tertiam dico, q Cōment. illic recitat oia que Auic. attribuebat vno, et primo, q dicit rem additā enti. tertio, q nō distinguitur ab vno q est principiū numeri, ex his tribus, secundum, et tertium sunt falsa, et quantū ad hæc reprehendit cā Cōm. non aut quo ad primū. Dico ergo, q Cōm. reprehendit Auic. in illa copulatiua, sed nego q habeatur p̄positione q Cōment. extimauerit vtranq; partē copulatiue, stat. n. copulatiua esse falsam, cuius vna pars tñ falsa, inde dico, qud̄ Cōment. extimauit tñ secundam p̄positionem esse falsam, et concessit primam, et sic probatio sua non concludit.

Et aduerte, quod illa distō quam posuit de prima formalī qud̄ ēm ipm est esse simplex, et de secundo formalī, qud̄ est esse individuum, et qud̄ Arist. manifestas vnu per esse individuum nō loqtur ēm naturā rei, sed ēm famositatē, et ēm nō est nominis acceptiōne est mera imaginatio sua, nec fundamētum habet Arist. nam simplicitas dicit carētiām partiu, vnde pprie opponitur cōpositiōni, ita qud̄ sicut vnu opponit malo, ita simplex opponit cōposito, nec est vel, q philosphus in 10. metaph. loquēs contra Pythagoram, et Plat. determinat, qud̄ in vno quoque gñe vnum est nō simplex, nec facit mentionē de hoc termino simplex, sed vt patet in tex. 3. determīnat cōtra illos, qud̄ vnum nō est quid separatū, sed qud̄ in omni gñe vnum est nō quædā, puta. vnu color, vna linea, vnu hō etc. patet aut̄ colorē dici vnu, q est individus specie vel

vel numero, sive de linea, sive de homine. Non igitur sequenda est imaginatio Ioan. Bac. Haec de presenti questione dicta sunt.

Quæstio 2. Si ratio mensuræ conuenit primo vni, quod est principium numeri, et per quid competit ei.

Maxime vero in eo quod metrum est esse primum
vnius cuiusque generis. **Textu 2.**

IN HAC quæstione procedes. Primo, assignanda est ratio mensuræ universalissimæ sumptus, sive sit mensura intrinseca, sive extrinseca, sive quantitativa, sive perfectionalis, sive omogenea, sive etherogenea. Secundo, quotmodum requirit mensura quantitativa, de qua hic ppter intendimus probare, quod est primo competens vni, quod est principium numeri. Tertio, declarandum est, per quid competit vni esse mensuram. Sanus quod simplex, an quia indivisibilis. Quarto, ponentur conclusiones responsorum. Quinto, soluentur quedam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quod ratio mensuræ ut mensura est consistit in hoc, quod est certificare, & notam facere determinatae apud intellectum nostrum quantitatem rei, sive sit quantitas dimensionis, sive qualitas perfectionis, ita quod apud intellectum nostrum, illud est primo mensura quantitatis dimensionis, quo primo cognoscimus ipsam quantitatem, & illud est primo mensura quantitatis perfectionis, quo primo cognoscimus perfectionem, & determinatos gradus perfectionis rei in suo genere, & ut declarabimus infra, tale est primum in unoquoque genere, nunc autem quantum intendimus de mensura qualitatis dimensionis, sufficit tibi scire, quod illud est primo mensura, pro quod primo qualitas rei cognoscitur, & haec est ratio mensuræ assignata a philosopho in tex. 2. ubi dicit Comment. Diffinitio mensuræ est illud, pro quod mensuratur. id est cognoscitur qualitas rei, unde mensurare non est nisi notificare quanta sit res, vel quota, & esse notificariuum qualitatis habet rationem mensurativi.

Quatum ad secundum aduerte, quod mensura quantitatibus tres debent esse modos. Primo, quod sit certissima, nam pro incerto non possumus de aliquo certificari, sicut ex principio incognito non possumus deduci in notitia conclusionis. Cum igitur pro mensurâ debeat intellectus certificari de mensurato, ex distânce data de mensura, necesse est ipsam esse certissimam. Secundo, quod sit indivisibilis, & minima in illo genere in qua

N*ij* est

DECIMI MBTA PHYSICÆ

est mēnsūra. Indivisibilis quidem, qm̄ ut dicit **Commentat.** lib. 5. in comment. 12. res primo, & essentialiter non mensurātur, nisi per primum q̄ est indivisibile in eis. Minima aut̄, qm̄ ut dicit philosophus in tex. ad hoc q̄ p̄ mensuram certi cemur de quantitate mensurati debet esse talis, q̄ nihil possit sibi addi vel minui, aliter nō esset eadem mensura, sicut patet in ponderibus, puta in vncia libra. Tu tñ aduerte, q̄ lȳ indivisibilis, & minima stat vel simpliciter, vel fm̄ distinctionem humanam, ut vult philosophus in tex. simpliciter quidem ut vñitas, quæ est indivisibilis oīno, & qua mensuramus oīm numerum, ut probabitur infra, fm̄ distinctionem aut̄ humana, ut mensura qua vñimur in continuis, sicut pes. & vlna, & brachium, quæ licet sint in se quantitates cōtinue, ex pñti semp̄ diuisibiles, tñ ex statuto humano accepta, p̄ mensuris, stant in indivisibili, ita q̄ non licet sibi addi neque minui, ut seruetur iustitia in ciuilibus. Aduerte ēt, quod h̄c conditio minima, verificatur propriæ in mensura quantitativa, ut seruetur mensura perfectionalis, de qua dicemus infra, quod maximum in unoquoque genere est mensura aliorum.

Tertia, q̄ sit vñigenea. i. in eodem gñe cum mensurato, q̄ tu intelliges p̄ se vel reductiūz, per se quidem ut qñ mensuramus cōtinuum cōtinuo, grauitatem grauitate, motū motu, &c. Reductiūe aut̄, ut qñ mensuramus numerum vnitate, licet .n. vñitas non sit per se in p̄dicateo quantitatis, est tñ reductiūe, sicut principium reducitur ad genus principiati. Et aduerte, quod semper loquor de mensura quantitativa, nam de perfectionali non est verum vniuersaliter, quod debet esse vñigenea, ut dicemus infra de prima substantia, quæ est mensura omnis substantiæ.

Quārū ad tertium aduerte, q̄ Ioan. Bach. in 1. dist. 33. q. 1. art. 2. tenet, q̄ rō pp̄ quam vni cōpetit mensura, est duplex. Quædam prima, & h̄c fm̄ eū est simplicitas, imaginatur .n. primam rōnem vnius esse naturam simplicē. Quædam secunda, & h̄c fm̄ eum, est indivisibilitas, que fm̄ eum est posterior fm̄ naturam, sed prior quo ad nos, quia vnum occurrit nō itellectui prius sub rōne indivisibilitatis, q̄ sub rōne simplicitatis, simplicia. i. negatione, & priuatione cognoscimus, ut punctus est cuius pars nō est, & hanc suam imaginationē quo

quo ad veram; partem sic pbat, & primo q̄ prima rō mensuræ non sicut indiuisibilitas, sed simplicitas, sic arguit, inter mensuram, & mensuratum est oppositio relativa. Sed indiuisibilitas nec pertinet ad oppositionem relatiuā, sed ad priuatiam ergo indiuisibilitas non est prima rō mensuræ, sed simplicitas. Quòd autē indiuisibilitas sit prima rō, quo ad intellectū nřm, arguit sic. Quæ de difficii intelliguntur à nobis, primo intelliguntur sub rōne priuationis, & negociationis, vnde materia, primo cognoscitur negatiuæ. s. q̄ non est quid, nec quale, nec quantū, & punctus est cuius partes nō sunt. Sed vniuersitas, sicut quælibet natura simplex est difficilis nobis ad intelligendum, ergo prius occurrit intellectui nostro sub ratione indiuisibilitatis, quam sub ratione simplicitatis.

Sed ut determinatum est in q. præcedenti, & in lib. 4. in q. 8. primum formale in uno non est positivum, sed negativum, quòd est ipsa indiuisio, qua distinguitur intentionaliter ab ente, ideo positio Ioan. Bach. ut diximus in q. præcedenti, nullum fundamentum habet in philosopho, nec in Comment. & soluimus rationes suas, vnde tenemus rationem mensuræ conuenire vni, in quantum est indiuisibile non solum respectu intellectus nostri, sed etiam secundum naturam suam.

Ad primam igitur rationem suam dī, q̄ licet indiuisibilitas ut sic non pertineat ad oppositionem relatiuam, tamen res ut stat sub indiuisibilitate, pro quanto per eam quantitas alterius certificatur, reducitur ad oppositionem relatiuam, quoniam ut sic habet rationem mensuræ.

Ad secundam totum cōceditur, solum n. pbat, q̄ indiuisibilitas est prima ratio mensuræ, quo ad intellectum nřm, & quòd intellectus noster primo apprehēdit vni cōuenire rōne mensuræ in quantum est indiuisibile, & nos id totum cōcedimus, & ultra hoc tenemus, quòd indiuisibilitas est prima rō em natüram suam, ita quòd nō habet reduci in simplicitatem, immo simplicitas est reducenda in indiuisibilitatem, et n. simplex, quòd est indiuisibile in partes sicut per oppositum, compositum est quòd est diuisibile in partes, vnde & philosophus in fine 8. lib. phys. manifestauit simplicitatem primi motoris per esse indiuisibile, & impartibile, quare &c.

Quoniam ad quartum, ponuntur duæ conclusiones re-

DECIMI METAPHYSICÆ

sponsuæ ad mentem philosophi. Prima est, esse mensuram quantitatiam conuenit primo vni, quod est principium numeri, & est reductio in prædicamento quantitatis, pbarum vnum quod est principium numeri est quid indivisibile, & minimum, ex consequenti certissimum, qm indivisibili, & minimo stante sui natura, non potest aliqd addi, nec minus, & est reductio in eodem prædicamento, cum quantitate continua, & discreta, ergo &c. Antecedens patet, & pñtia est manifesta, ex conditionibus quas attribuimus mensuræ.

Præterea, mensuramus quantitatem continuam per unitatem vel numerum, ut cum dicimus, unam vnam pñni vel duas vel tres, mensuramus autem quemlibet numeri unitate replicata, unitatem vero per nihil prius mensurare possumus, ergo unitati conuenit primo esse mensuram.

Secunda est. Ratio mensuræ deriuatur ab uno ad alias mensuras, probatur. Conditiones mensuræ conueniunt primo vni, qm est simpliciter indivisibile, & minimum, cuius signum est, quod ois numerus resoluitur in unitatem, & ipsa non resolutur in aliqd prius, ergo &c., pbarur pñtia. Quia aliquis proprietas conuenit alicui primo, & p se, si conuenit alteri conuenit in quantum ab ipso deriuatur talis proprietas. Sed esse mensuram conuenit primo vni, p præcedentem conclusionem, ergo si conuenit alteri conuenit in quantum deriuatur ab uno, & illud alterum induit rationem vnius, p quod philosophus vult in tex. quod omnis mensura sit indivisibilis, aut simpliciter aut secundum institutum humanum, ita quod licet in se sit divisibilis. tamen ex humano instituto, induit rationem vnius, ita quod, omnis prima mensura in suo genere est mensura, quia est una, unde apud philosophum in textu mensuramus omnem gravitatem, una prima gravitate, omnem longitudinem, una prima longitudine, omnem motum uno primo motum, &c.

Quantum ad quintum aduerte, q contra prædicta insurgunt duo dubia. Dicatum est. n. q una ex adonibus mensure est, ut sit minima, & determinatum est p primam conclusionem, q mensura quantitatia conuenit primo vni numerali.

Cetera primum arguitur sic, dicit philosophus in hoc 10. in tex. 4. q mensuramus motum, motu simplici, & velocissimo, qui est motus diurnus primi mobilis. Sed ille non est minim

minimus, immo maximus, quoniam diuiditur motus ex 6. phys. ad divisionem sui mobilis, constat autem quod primum mobile est maximum corporum, ergo & motus eius est maximus inter motus, ergo vel non est necesse mensuram esse minimam, vel primum motus non est mensura omnis motus, quod est contra philosophum.

Ad hoc dico, quod exemplum adductum a philosopho de primo motu, quo vult mensurari oem motum, verificatur de mensura quantitativa, & de mensura perfectionali, de qua loquemur infra. Ut verificatur de mensura quantitativa, dico quod habet rationem minimi, non respectu sui mobilis, quoniam ut arguit probat, ut si habet rationem maximi motus, sed respectu epis, quod est mensura primi motus ex 4. phys. nam cum sit velocissimus, mensuratur ut ita dicam minimo tpe, & ut si habet rationem minimi, verificatur etiam de mensura perfectionali, pro quanto est motus nobilissimi corporis, & est certissimus, quia simplex, uniformis, regulatissimus, primum enim mobile unico motu mouetur, reliqui autem orbis, & inferiora corpora pluribus.

Cetera secundum arguitur sic, ex prima conclusione sequitur, unum numerale esse mensuram multitudinis quantitatiue, sed hoc non potest esse. Nam cum mensura sit per quam cognoscimus mensuratum, necesse esset prius esse cognitionem a nobis unum, quam multitudo, sed hoc est falsum, quoniam cum unum comparetur ad multitudinem, ut individuum diuisio, se habet ut priuatio ad habitum, sed non cognoscitur priuatio, nisi per habitum, ergo unum non est prius cognitionem multitudine, ex consequenti non potest esse mensura multitudinis.

Ad hoc conceditur prima pntia, & nego quin hoc possit esse. Ad probationem concedo pntiam, in hoc sensu, quod necesse est prius cognoscere quod conditiones mensuræ conueniant uni, quam cognoscam multitudinem esse mensuratam per unum, non. n. cognoscitur mensuratum nisi applicatione mensuræ, & cum probatur falsitas, quoniam cum unum comparetur &c. dico, quod probatio non est ad propositum. Aliud est. n. cognoscere unum fm naturam suam, & cognoscere inquantum mensura. Nam si consideretur secundum naturam suam, inquantum comparatur ad multa, ut individuum diuisio,

DECIMI METAPHYSICÆ

diuisio, & sicut priuatio ad habitum, concedo quod ratione divisionis, & indiuisionis, multitudo est prior in cognitione nostra quam vnum, ut declarabimus infra, si autem compararentur adiuicem, ut mensura, & mensuratum, dico quod prius cognosco vnum hinc conditiones mensuræ, nam postquam cognoui per diuisionem inclusam in multitudine; indiuisionem inclusam in uno, sicut per habitum priuationem, aduertit intellectus, quod vni conuenit ratione mensuræ, quoniam de ratione mensuræ est esse indiuisibile, & minimum, quæ conditiones conueniuntur vni. Aduertit etiam, quod multitudini conueniuntur conditiones oppositæ, & tunc concludit intellectus, quod conuenienter vnum est mensura, & multitudo est mensurata. Concludit igit arguit, quod vnum secundum naturam suam inquantum includit indiuisionem, non est prius cognitum multitudine, ut includit diuisionem. Nos autem nunc loquimur de uno, ut sibi conueniuntur conditiones mensuræ, & sic dico, quod non est posterius cognitum, immo per applicationem cognosco multitudinem quot à sit, & quantitatem continuam quanta sit. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 3. Si quod est mensura in aliquo genere, est primum, & causa omnium quæ sunt
illius generis.

Maxime vero in eo quod metrum esse primum
vniusculiusque generis. **Textu 2.**

IN HAC quæstione sic procedes. Primo, declarandi & distinguendi sunt hi termini positi in titulo quæsiti. Mensura primum, & causa. Secundo, ponentur conclusiones responsuæ cum probationibus suis.

Quantum ad primum aduerte, cum mensura sit illud, quo innotescit nobis quantitas, sive dimensua, sive perfectionalis alterius, ideo est duplex, scilicet intrinseca, & extrinseca. Nam si per aliquod intrinsecum rei cognosco quanta sit perfectio eius, vel quanta sit ipsa res quantitate dimensua, dicitur mensura intrinseca, v.g. quia per formam substantialiem hominis cognosco perfectionem suam in gradibus entium, ipsa forma est mensura intrinseca hominis, & quia per quantitatem dimensuam existentem in forte, cognosco quantus sit fortis, ipsa quantitas est mensura intrinseca, si autem per aliquod extrin-

extrinsecum cognosco perfectionem, vel quantitatem rei, p
quanto comparatur ad illud extrinsecum, vel applicatur, d
mensura extrinseca, verbi gratia, quia pannus applicatur v
lne, extrinsecæ à panno cognosco quantus sit pannus. De
mensura perfectionali extrinseca ponam exempla inferius.

Circa ly primum aduerte, q̄ potest intelligi dupliciter.

Primo, q̄ sit primum primitate pfectioñis, in quo sensu dici
mus aut̄, primum metallum Arist. primum philosophū. Se
cundo, q̄ sit primum primitate naturæ, vel durationis, quo
sensu dicimus dualitatem primum numeri, Motum cœli pri
mum motum. In præsenti q̄sito intendimus p̄cipue de pri
mo, in p̄stio sensu, licet possit extēdi ad secundum sensum,
in quo vnitas comparata ad numeri est prima. est .n. vnitas
prior natura numero, cū non conuertatur subsistendi q̄na.

Circa ly causa aduerte, q̄ dupliciter potest intelligi. Pri
mo, q̄ sit causa in essendo, & cognoscendo, & hoc modo for
ma est causa rei, qm & à forma habet esse actu, & per ipsam
cognoscitur. Secundo, q̄ sit causa in cognoscendo tantum, &
hoc modo habitus est causa priuationis, & in scientia natura
li effectus sunt causæ causarum suarum, quoniam ex cogni
tione effectus deuenimus in cognitionem causæ.

Quantū ad secundum, sit hæc prima cōclusio, si loquamur
de mensura extrinseca, qua cognosci debet perfectio aliqui
us, dico q̄ mensura est illud primum. i. perfectissimum illius
generis, & illud primum est causa essendi, vel cognoscendi o
mnia illius generis, probatur quo ad singulas partes, & pri
mo, quod illud primum i. perfectissimum sit mensura alio
rum, probatur sic. Per comparationem ad ipsum cognoscim
us gradum perfectionis aliorum, fm q̄ magis, vel minus
propinquant illi, vt in genere animalium, homo est metrum
aliorum, quoniam fm q̄ alia animalia magis, vel minus p
pinquant homini sunt in tali vel tanto gradu perfectionis,
& hac de causa ponitur homo perfectissimum animalium, er
go &c. Antecedens patet ad sensum, & consequentia est ma
nifesta, ex declaracione data de mensura extrinseca.

Quod aut̄ illud primum, sit causa essendi oibus illius gñis
patet ex 2. metaph. tex 4. vbi vult philosophus, primum cali
dum esse causam essendi omni calido, & primum ens omni
enti

DECIMI METAPHYSICÆ

enti, & sic de alijs. Quod si est causa essendi sit etiam cognoscendi, patet ex 2. metaph. tex. 4. quoniam eadem sunt principia essendi, & cognoscendi. Dixi notanter disjuncti uerba causa essendi vel cognoscendi, quoniam duplex est mensura extensio, quædam primo prima, ut primum calidum, primum ex, primum bonum, primum verum, & haec est causa essendi, & cognoscendi omnium aliorum. Quædam proxima, puta quæ est nobilior species illius generis, ut albedo in genere colorum, est mensura proxima omnium specierum colorum, & quanto magis participat de luce, quod est formale in colore & homo est mensura proxima omnium animalium, & hanc non est necesse esse causam essendi omnibus alijs speciebus illius generis. Sed sufficit esse causam cognoscendi quoniam secundum maiorem aut minorem appropinquationem ad illam nobiliorem speciem, discimus graduare perfectionem alijs specierum eiusdem generis, & sic albedo est mensura proxima omnium specierum colorum. Dulcedo omnium saporum, homo omnium animalium, aurum omnium metallorum, iustitia omnium virtutum moralium.

Secunda conclusio, si loquamur de mensura intrinsecæ, si ergo est id quod est intrinsecum, & primum intrinsecum naturam, & illud idem est causa essendi, & cognoscendi recte ipsam, & illud est forma rei, & quantitas sua. Tercia conclusio patet ex declaracione data de mensura intrinseca. Nam per formam rei dantem esse, cognoscimus gradum perfectionis cuius. Non forma est nobilior vel ignobilior, & ipsum est nobilis vel ignobilis, similiter per quantitatem Socratis, cognoscimus quantum sit Socrates. Quod autem forma sit causa essendi ei cuius est forma, & quantitas det esse quantum, non est necesse probare, nec quod sicut causa cognoscendi, quoniam ut dictum est ex 2. metaph. tex. 4. Principia essendi, maxime quæ dicunt actum, ut forma substantialis, & accidentalis, ut pro nunc referetur materia, sunt etiam principia cognoscendi.

Contra hanc determinationem non sunt aliqua arguenda difficultia, quæ non soluantur ex declaratis; & nota, quod præcipuum argumentum contra primam conclusionem, est illud de albedine, quæ dicitur esse primus, & perfectissimus color, & mensura colorum, & tamen non est causa essendi alijs coloribus,

loribus, quia si esset causa essendi cum sit extrinseca (nam prima conclusio loquitur de mensura extrinseca) esset causa efficiens aut finis, constat autem quod alij colores non sunt effecti ab albedine nec propter albedinem, quare &c.

Ad hoc argumentum patet quid sit dicendum, nam quod mensura extrinseca sit causa essendi non verificatur, nisi de mensura prima. De proxima autem sufficit, quod sit causa cognoscendi. Albedo autem non est mensura prima, sed proxima colorum, quare &c. Et aduerte, quod haec non est sola imaginatio nostra. Sed doctrina B. Thomas in questionibus de potentia Dei, quam defensat Capr. in 1. dist. 3. q. 1. defendens secundam rationem B. Th. contra Aureolum, ut videre poteris. Hec de praesenti quæsito dicta sunt.

Quæstio 4. Si prima substantia, id est prima causa est mensura omnis substantiæ.

Quod quidem in omni genere unum &c. usque ibi sic in substantia, substantiam unam. Textu 7.

I N H A C q. aduerte antequam deueniamus ad decisionem, quod Comment. in hoc 10. in commento 7. aperte sentit, quod sicut albedo est mensura omnium colorum, sic prima causa, quam appellat primum motorem, est mensura omnis substantiæ, & ideo queritur, quomodo hoc sit verum.

Aduerte insuper, quod adiud est loqui, quid veritas habeat in hoc, & quid senserit philosophus in tex. præposito. Nam si loquamus nos veritatem, non est dubium, quin prima causa sit mensura extrinseca perfectionalis omnis substantiæ, & taliter ensis producti, tam substantiæ quam accidentis, quoniam est simplicissima omnino indivisibilis, & impartibilis, ut probabitur in lib. 12. & est causa essendi omnium effectuum, & finalis, ut probabitur in 12. & est causa cognoscendi omnia, quo ad gradus perfectionales, scimus. n. quamlibet naturam esse tantæ vel tantæ perfectionis, secundum quod magis vel minus distat à prima causa universalissimæ perfecta. Cum igit istæ sint conditiones mensuræ, ut declaratum est supra, sequitur Deum esse nobilissimam, omnis substantiæ mensuram.

Si autem loquamus de sensu quem intendit philosophus in tex. præposito, est diuersitas opinionum, nam Comæt. tenet expreſſ

DECIMI METAPHYSICÆ

expresse in cōmento 7. mentem philosophi fuisse, q̄ in quolibet genere detur vnum primum, quod sit metrum aliorū, ut patet in coloribus, in sonis, & similiter in genere substantiæ detur ea quæ est vna, & prima, vt sit metrum omnis substantiæ. Constat aut̄, q̄ prima causa est prima substantia: & est vna tm̄, vt declarabitur in lib. 12. ergo philosophus intendit in sensu præposito primam causam, quæ est vna substantia, & prima, esse mensuram omnis substantiæ. Sed Ant. And. in 20. in q. 1. tenet contra Cōment. quod mens philosophi nō intenderit de prima causa. Sed de vna prima substantia contenta in genere substantiæ, quæ nō est prima causa, cum illa p̄p̄ sui infinitatē sit extra omne genus, sed est prima intelligentia producta, quæ cum sit finita continetur in genere substantiæ. Illa igitur utpote prima primitate perfectionis est mensura omnis substantiæ productæ, sicut albedo in genere coloris, & Aurum in genere metalli, & intentum suum probat Ant. And. duabus rationibus, quas formabimus infra, & soluemus, pro quanto non concordant viæ B. Th.

Mens autem B. Th. est media inter Cōment. & Ant. And. secundum quam intendo determinare præsens quæsumus, & sic procedendum est. Primo, ponetur distinctio de mensura perfectionali extrinseca. Secundo, ponentur conclusiones responsiæ. Tertio, soluentur rationes Ant. And. pro quanto disconueniat à via nostra.

Quantum ad primum aduerte, quod mensura perfectionalis extrinseca est duplex. Quædam est excedens, & extra omne genus sui mensurati, ita tamen, quod est principium eminentissimum omnis generis sui mensurati. Quædam proportionata, & contenta in genere sui mensurati, exemplum primi, bonitas diuina respectu omnis bonitatis creatæ, exemplum secundi. Homo respectu aliorum animalium.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio, prima causa est mensura perfectionalis extrinseca excedens omnis substantiæ. Quod sit mensura, &c. probatur, in tota amplitudine, & cōunitate substantiæ, prima causa est simplicissima omnino impartibilis, perfectissima, & primum intelligibile, ergo est mensura, &c. Antecedens manifestum erit, quo ad singulas partes in lib. 12. consequentia patet, ex prædictis in

q. præ-

q. præcedenti. Quòd autem sit excedens, patet, supponendo id quòd probabitur in lib. 12. s. quòd est infinita intensiæ, & quodcumque extra ipsam est limitatum intensiæ. Tu igitur sustine, donec determinauerimus in lib. 12. de infinite, & Simplicitate, & unitate priuæ causæ.

Secunda conclusio, prima intelligentia producta est mensura proportionata extrinseca perfectionis omnis substantiæ. Probatur. Quia est simplicior in natura sua, ut pote propinquior primo simplicissimo, & prior è in perfectionem, ut determinabimus in lib. 12. vbi venabimur nobilitatem intelligentiarum, ex nobilitate suorum mobilium. Ex pñti est causa cognoscendi graduationem omnis perfectionis invenire in alijs substantijs, quantum sit ex se. Nam si ordine naturæ intelligeremus species substantiarum, primo intelligeremus primam intelligentiam, eo q̄ existens magis ens respetu aliarum esset prius, & magis intelligibilis. Deinde intelligentem secundam. Deinde tertiam, & sic descendendo usq; ad elementa, & sciremus quamlibet speciem, tanto magis, vel minus esse perfectam, quanto magis, vel minus primæ intelligentiæ propinquat, ergo est mensura extrinseca &c. Antecedens declaratum est, quo ad singulas partes, consequentia patet ex dictis in q. præcedenti de mensura extrinseca.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ Ant. And. probat primâ cōclusionem nō esse de mente philosophi, & in textu pposito non intendisse nisi secundam conclusionem. Arguit autem.

Primo sic, Arist. ut patet in tex. 7. querit, an in substantijs sit aliquod unum q̄ est mensura aliorum, & an hoc sit ipsum unum, & probat ex intentione contra Plato, quòd non sit ipsum unum. Sed si primus motor ponatur mensura generis substantiæ, hoc ipsum unum poneretur mensura, q̄a primus motor, propter sui simplicitatem multo verius esset hoc ipsum unum, quam idea Platonis.

Ad hoc, negatur minor, in hoc sensu. s. q̄ ipm unū Platonicū esset mensura. Ad probationem, concedo q̄ primus motor pp sui simplicitatem est maxime unum. i. nā oīno indiuisibilis, cum sit purus actus. Sed nō est unum ut idea lat. illud. n. ut sibi imponit Arist. erat penitus abstractum, ita quòd sibi non suberat aliqua certa natura, sed unum ut unum, primus autem

DECIMI METAPHYSICÆ

autem motor, ita est unus quod est certæ naturæ, puta vna substantia æterna immaterialis, independens &c. Dico ergo, quod non fuit intentio philosophi negare unum esse mensuram, sed una imaginatum à Platone. Sicut ergo concedit unum ipsum colorem esse mensuram aliorum, qui est albedo, sicut hoc communis quod est substantia habet concedere unam primam substantiam esse mensuram aliarum, quæ primus motor est.

Secundo sic, si sic, ergo sicut in alijs generibus primum est aliquid sui generis, ita primus motor est aliquid de genere substantiæ, quod est erroneum, quia Deus non cadit in genere propter sui infinitatem.

Ad hoc Comment. negaret falsitatem hanc, cum n. teneat primum motorem esse tiniti vigoris, ut declarabimus in lib. 22. concederet ipsum esse in genere. Sed B. Th. negaret consequiā, sumendo genus substantiæ pro prædicamento, non est autem necesse genus substantiæ sumi propriæ, sed sufficit quod sumatur pro analogo, sicut & ens ut est cœ Deo, & creaturis, & ut sic Deus continetur sub substantia sumpta analogiæ, nec est erroneum, nec est contra infinitatem suam, unde concludo, quod licet mensura proportionata debet esse in eodem genere propriæ sumpto, cum suo mensurato, hoc non est necesse in mensura excedente, sufficit autem quod sit in analogo, quod prædicatur de mensura excedente, & de mensurato. Hæc dicta sunt pro præsenti quæsito.

Quæstio 5. Si unum, & multa opponuntur, & in quo genere opinionis.

Opponuntur autem unum, & multa &c. Tex. 9.

IN HAC quæstione, sicut proponuntur duo, ita dividemus eam in duas partes. Primo, videndum est, si opponuntur. Secundo, quo genere oppositionis.

Pro euidentia primæ partis sic procedes. Primo, pones unam distinctionem. Secundo, duas conclusiones trahias.

Distinctio est hæc, unum potest dupliciter considerari, sicut & quælibet species numeri. Primo, ut habet propriam formam, sive rationem formalem conditinctam, contra quamcumque aliam formam, sicut potest considerari corpus, & in propriam formam, quæ est præcisa corporeitas, conditincta contra formam animati. Secundo, potest considerari, non secundum prop

propriam formam, sed ut poteſt eſſe pars alterius & includi-
in altero, ſicut & corpus pot̄ conſiderari non ēm propriā for-
mam p̄cīſæ. ſed ut eſt in potentia ad vñteriore formam pu-
ta ad formam animati: & ut ſic pot̄ eſſe pars animati: & eſt ut
materia. Et aduerte, q̄ in hac diſtinzione conueniunt Ant.
And. in 10.lib.q.2. & Iand. in 10.lib.q.6. cum B.Th. in 1. ſent.
diſt. 24. vbi tenet, q̄ vnum pot̄ ſumi cum p̄cīſione & ſine p̄z
cīfōne, & quem ſenſum habeat B.Th. deſclaraui in traſcītu
de tranſcēdētibus in tertia diuifione entis.

Prima cōclūſio, vnum ſumptū, primo modo, opponitur
multitudini, pbatur. vnum ſumptū, primo modo, & mul-
titudo h̄it rationes formales oppōſitas, ergo ut ſic opponū-
tur. Conſequētia patet. Añs pbatur. Rō formalis vnius eſt
eſſe ens indiuifibile. Multitudinis aut̄ eſt eſſe ens diuifibile, cō-
ſtat aut̄ q̄ indiuifibile & diuifibile opponuntur, ergo &c.

Secunda conclusio, vnum ſumptū, ſecundo modo, non op-
ponitur multitudini. qm̄ ut ſic includitur in multitudine, eſt
.n. multitudo vel ipſe vnitates, vel quid conſtitutum, aut ag-
gregatum ex vnitatibus. Sed nullum oppōſitum includitur
in ſuo oppoſito, nec conſtituit ipſum, ergo &c. Et aduerte,
quòd in hac parte conueniunt omnes recte ſentientes.

Pro euidentia ſecundæ partis, ſic proceſſes. Primo, pon-
tur diſtinzione. Secundo, quinque conſluſiones reſpoſiux.

Diſtinzione eſt hec, vnum ſuauit dupliſiter. Primo, quātū
ad ſuū primū formale, qd̄ ſupra diximus eſſe indiuifionem,
& multitudo dicit diuifionem, non q̄ vnum ſit ipſa indiuifio,
nec multitudo ipſa diuifio. Sed quia vnum eſt ens, ut ſtat ſub-
indiuifione, multitudo aut̄ eſt ens ut ſtat ſub diuifione. Secun-
do, quantū ad id q̄ conſequitur ſuum formale, & hoc eſt mé-
ſura. Dictum eſt. n. ſupra quòd de rōne mensuræ eſt indiuifi-
bilitas. & ideo proprietas vnius eſt eſſe mensuram, ex parte
autem multitudinis, proprietas eſt eſſe mensuratum.

Prima excludio, vnum & multa non opponuntur p̄tradicō-
rie, pbatur, vnum p̄tradicōrie verificatur, tam de ente q̄ de-
non ente, ſed nec vnum nec multa verificantur de ente & de
non ente, ſed tantum de ente, quoniam tam in uno quam in
multitudine materiale eſt ens, ut declaratum eſt ſupra.

Secunda excludio, vnum ex ſuo primo formaliter non opponi-
tur

Quæſt. Iau.

O tut

DECIMI METAPHYSICÆ

ter relatiꝝ multitudini, qm̄ vnum nō refert multitudinem. Hęc n. est falsa, vnum est multitudinis vnum, p̄tēra, relatiꝝ oppoſita sunt simul natura. Sed vnum nō est simul, imò prius natura multitudine, qm̄ hęc p̄ntia nō valet, vnu est, ergo multitudo est, sed bñ econuerso, ergo &c. Dixi ex suo primo formal, quod est indiuisio, vt pr̄cleruem ēm formale, quodēt mensura, qm̄ de eo ponemus vñiam conclusionem.

Tertia conclusio, Opponuntur priuatiꝝ ex suo primo formal, quoniam primum formale in vno est indiuisio, & in multitudine est diuisio. Constat autem, quod indiuisio & diuisio se habent ut priuatio & habitus, ergo &c.

Quarta conclusio. Non opp̄nuntur pure priuatiꝝ, sed etiam contrariꝝ probatur. Quę opp̄nuntur purę priuatiꝝ, vnum est mera priuatio, quę est negatio, vt tenebra & cæcitas, sed vnum non est mera priuatio, non. n. est indiuisio, sed ens indiuisum, ergo &c. Opponuntur aut̄ contrariꝝ dupli sensu, primo quia cū vtrunque si ens, & vnum se habeat ut priuatio, alterum habitus, participant cōditiones contrariorum, quę ita se hñt, q̄ vtrunque est ens, & aliter est ut priuatio respectu alterius, sicut nigrū respectu albi, & amarū respectu dulcis, & hęc fuit mens Cōment. in x.lib. commento q̄ vbi sic inquit. Multum igitur & vnuim sunt contraria, ea contrarie tate, ēm q̄ sunt contraria priuatio & habitus, & vocavit. i. Aſſt. priuationem & habitum contraria, quia contraria vera ad hoc genus reducuntur, hęc Comment. secundo opp̄nuntur contrariꝝ, si vnum sumatur cum pr̄cisione. i. inquantum est sicut si esset sp̄s p̄distincta cōtra multa, vt vnitas cōdīcta contra dualitatem, probatur oppositio inter duas sp̄es. et op̄positio disparata, ergo contraria, qm̄ est per d̄ias contraria, sed sumendo vnum cum pr̄cisione, se habet ad multa ut species cōdīcta, vt dictum est in 1. parte questionis, ergo &c. & hęc est mens B. Th. in 1. sent. dist. 24. q. 1. art. 4. ad quartum.

Quinta conclusio. Vnum & multa si considerentur quācum ad id q̄ consequitur suum primum formale. i. vt vnum habet rōnem mensuræ & multa rōnem mensurati, opponuntur relatiꝝ. Hęc conclusio patet ex dictis in lib. 5. in cap. ad alij q̄d. vbi in tertio modo, relatiꝝ ponuntur ea, quę se habent ut mensura & mensuratum, Dubia quę oriūtur ex eo q̄ vnu posui

ponitur ut priuatio, soluentur in q. sequenti, & erunt duo. Primum, si vnum est prius multitudine. Secundum, si est circulus in diffinibus eorum. Hec de pñti quæsto dicta sint.

¶ Quæsto si multitudo est prior vno.

Quare ratione prior multitudo indiuisibili propter sensum. Textu. 9.

I N H A C q. antequam deuenias ad resolutionem adverte, quod omnes tenentes vnum comparari ad multitudinem, ut priuatio ad habitum, ex quibus est Comment. & B. Th. & Scot. dicunt multitudinem esse priorem vno, non quidem natura, sed nostra cognitione. Qui vero tenent q. vnum est omnino positivum & habitus, multitudo vero ut priuatio tenent oppositum. Tu igitur sequens B. Th. & Comm. sic ad resolutionem procedes. Primo, pones duas conclusiones responsivas. Secundo declarabis, quod licet vnum diffiniatur per multitudinem, & multitudo per vnum, tamen non committitur circulus in diffiniendo. Tertio, solues omnes rationes. Ioan. Bach. quibus conatur probare, q. vnum èm rei veritatem est ut habitus, & multitudo ut priuatio. est. n. ex illis, qui tenet vnum esse omnino positivum, & suum formale esse positivum, cuius positionem declaraimus, & reproba uimus in quæstione prima huius libri.

Quatum ad primum sit hec prima conclusio, si loquamur de prioritate nature. vnu est prius multitudine, probatur, licet valeat pñcia, multitudo est, ergo vnum est, tñ non conuertitur, stat. n. vnu esse. & duo non esse. sicut stat duo esse, & tria non esse, ergo &c. patet consequentia, ex diffinitione prioris natura, posita in post prædicamentis. Præterea, pars est prior toto, & constituens prius constituto, & mensura prior mensurato. Sed vnum est pars multitudinis, q. est aggregata ex unitatis, & constituit eam sumptum sine præcisione, & est mensura eius, ut diximus in 1. parte huius qñonis, ergo &c.

Secunda conclusio. Si loquamur quo ad cognitionem nostram multitudo est prior cognitione, vnum vero posterius, probatur. Cum nostra cognitione ortum habeat à sensu ex 1. poster. quod est magis sensibile prius est in cognitione nostra. Sed multitudo est magis sensibilis, sicut compositum simpli ci, vnde sicut non cognoscimus simplicia, nisi per composta.

O ij sic

DECIMI METAPHYSICÆ

sic non cognoscimus vnum nisi per multitudinem.

Præterea, omnis habitus prior est in nostra cognitione, & priuatio. Ratio. n. cognoscendi priuationem est habitus. Sed ut declaratum est supra multitudine inquantum dicit divisionem est habitus, & vnum ut dicit indiuisione est priuationis ergo &c. Et aduerte q̄ hæc secunda conclusio explicat mentis philosophi in tex. præposito, cum dicit. Quare ratione, &c. nam sic immediate premisserat, & ostenditur ipsum vnum esse diuisibili indiuisibile, propter magis sensibilem multitudinem esse, & diuisibile quod indiuisibile, vbi, & Comm̄t. inquit, & causa in hoc. s. quare prius cognoscimus multitudinem est, quia diuisibile est multum, est manifestius singulari. & est diuisibile est maius indiuisibili, & maius est manifestius minori &c. Constat ergo, quod cum philosophus dicit multitudinem priorem, intendit non ēm naturam, sed ēm nostram cognitionem, quæ multoties incipit à posteriori, sicut quando per effectum cognoscimus causam.

Sed dices, hæc secunda conclusio destruit rationem mensuræ respectu multitudinis conuenire vni: necesse est. n. mensuram præcognosci mensurato, aliter non manifestaret quantitatem mensurati, ergo si vnum est mensura multitudinis, est prius in nostra cognitione.

Respondeatur. Hoc argumentum solutum est in q. 2. huius lib. ibi. Ad hoc conceditur prima consequentia. vide tu illic:

Quantum ad secundum aduerte, quod multitudine diffinatur per vnum, qm̄ est quid aggregatum ex vnitatibus, ēm via nostram, vel est plures vnitates ēm viam Comment. Constat etiam quod si vnum comparatur ad multitudinem, sicut priuationis ad habitum, vnum diffinitur per multitudinem, qm̄ priuationis diffinitur per habitum, ex quibus videtur sequi duo inconvenientia, primo q̄ vnum ēm naturam suam sit prius & posterius multitudine, quod implicat contradictionem, similiter quod multitudine ēm naturam suam sit prior & posterior vno, & quod hoc sequatur declaro sic, vnum est diffinitus multitudineq̄, ergo est prius, quia diffinitio datur per priora, & est diffinitum per multitudinem, ergo est posterius, quia diffinitum est posterius diffinitente. Idem patet de multitudine, qm̄ ut est diffinita per vnum, est posterior, ut aut diffinita vnu-

tan-

tanquam habitus priuationem, est prior, secundum est quod videtur manifeste committi circulus in diffinitionibus.

Vt igitur scias defendere, quod non sequuntur haec inconuenientia, duo declaranda sunt, primo quem ordinem teneat intellectus in concipiendo unum & multitudinem, secundo declarandum est, ex hoc primo sequi, nullum esse inconueniens, si unum est prius & posterius multitudine. Idem dico de multitudine respectu unius, ex consequenti nullum committi circulum in eorum diffinitionibus.

Quantum ad primum aduerte, qd ut declarauimus in trac-
de transcendentibus, intellectus venando conceptum unius
& multitudinis sic ordinate procedit. Quando vult inuesti-
gare si res sibi proposita est una, vel plures, sic procedit. Primo,
apprehendit de re, quod est ens, qm est primum quod cadit in
nostro intellectu, ut testatur Auic. in 1. suæ metaph. Secundo
apprehendit, qd non est non ens, qm ex opposito cognoscie
oppositum, opponuntur autem ens & non ens. Tertio, ap-
prehendit divisionem eius à non ente. Cognito. n. quid ens &
quid non ens, statim apprehendit intellectus divisionem &
distinctionem unius ab altero. Quarto, apprehendit indiu-
sionē rei in seipso, quoniam oē ens in seipso indiuisum est.
& in quarto signo format conceptum unius dicens, qd illud
est ens unum, quod est in seipso indiuisum. Conceptum aut
multitudinis siue pluritatis format i qnto signo. Nā sumpto
A, & B, & cognito qd A, est indiuisum in se, & diuisum à B, &
B, est indiuisum in se, & diuisum ab A, comprehendit, quod
A, & B, constituunt pluralitatem, quam tamen nō constitue-
rent, nisi A, esset iam appreheſum ut unum & B, ut unum, ex
his clare videre potes, quod in ipsis ordinatis appreheſionib-
us diuisio quæ est ut habitus apprehenditur in tertio loco,
& indiuisio quæ est ut priuatio apprehenditur in quarto lo-
co, & unum ut unum appreheſit in quarto loco, & multi-
tudo ut multitudo apprehenditur in quinto loco.

Quantum ad secundum aduerte, qd ex declaratione pmissa
constare tibi poterit, non esse inconueniens, unum esse prius
& posterius multitudine, & multitudinem esse priorem & po-
steriorem uno. Nam unum consideratur dupliciter. Primo,
ut constituit multitudinem, & est pars eius. & mensura, & sic

O iii est

DECIMI METAPHYSICÆ

est prius multitudine, & multitudo est poster. Secundo consideratur quo ad indiuisionem, quam dicit in sua rōne formali, & sic est posterius multitudine, prout includit diuisionem. Dictum est. n. in declaratione p̄missa, q̄ diuisio apprehenditur tertio loco, indiuisio autē quarto loco, ergo vnum ratione indiuisionis est posterius multitudine rōne diuisionis, ex parte multitudinis idem declaratur. Nam multitudo ut multitudo i. vt cōstituta ex vnitatibus est posterior uno. Rōne autē divisionis quam includit est prior uno, eadem rōne, dico non esse inconueniens q̄ multitudo ut multitudo diffiniatur per vnum ut vnum, qm̄ ut multitudo, est semper posterior uno, & vnum ut vnum, est semper prius. Item non est inconueniens, q̄ vnum ut includit indiuisionem diffiniatur per multitudinem ut dicit diuisionem, nam ut sic vnum est posterius multitudine, ex his dico ad probationem primi inconuenientis, q̄ nō inconuenit idem esse prius & posterius respectu diuersorum, nec sequitur contradic̄tio, nisi respectu eiusdem, similiter non committitur circulus in distinctionibus, nisi qn̄ idem est diffiniens & diffinitum, respectu eiusdem considerati sub eadem ratione. Constat autē ex p̄dictis, q̄ qua ratione multitudine diffiniens vnum, non diffinitur per vnum, nec qua ratione vnum est diffiniens multitudinem, diffinitur per eam, quae est.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ Ioan. Bach. in s. dict. 33. q. 1. art. 2. tenet, quod licet vnum fī famositatem noī dicit priuationem, & multitudo habitum, tñ secundūm rei veritatem, est oppositum: ita q̄ secundūm eum, vnum est ut habitus & multitudo est ut priuatio, conatur autem probare magistrationem suam. & rationibus, & ex dictis philosophi.

Primo sic arguit. Dīria imperfectior alicuius diuisi habet rationem priuationis, perfectior autē habet rōnem habitus, dato q̄ noīetur noīe priuatio, ut patet, de corporeo & incorporeo, quæ dividunt substantiam. nam corporeū imperfectius est, ideo fī veritatem habet modum priuationis. i. defectus respectu incorporei licet noīetur corporeum noīe positiuo, & incorporeum noīe priuatiuo. Sed vnum & multa dividunt ens. & rō vnius est perfectior fīm veritatem, q̄ ratio multitudinis, sicut simplex est perfectius composito, ergo vnum secundūm veritatem est ut habitus, & multitudo ut priuatio.

Ad

Ad hoc nego, quod ratio vnius sit perfectior ratione multis dinis. & cum probatur, quia ratio vnius est ratio simplicis, quæ est perfectior, quam ratio compositi. Dico, quod supponit duo falsa. Primo, tacite supponit rationem vnius sive unitatis, esse rationem simplicitatis, quod iam improbauiimus in q. i. huius to. Secundo supponit, quod simplex ut simplex sit nobilior composito, quod est manifeste falso, nam tunc elementum esset nobilior elementato. quare &c.

Secundo sic arguit. Quod est forma & actus alicuius est nobilior eo. & per consequens est ut habitus. Sed vnum est actus multitudinis. Nam dat esse & speciem multitudini, ergo est habitus respectu multitudinis.

Ad hoc negatur minor, ad probationem dico, quod vnum sive unitas est materia multitudinis, pro quanto conponitur ex unitatibus, nec dat speciem multitudini, nec est forma eius ut vnum, sed ut unitas ultima. i.e. ut stat sub ultimata, quæ ultimatas dicit ordinem ad præcedentes unitates, ut diximus in lib. octavo, querentes si ultima unitas dat speciem numero.

Tertio arguit sic. Dicit philosophus in 10. met. tex. 10. quod sicut ad vnum sequitur, idem simile, & æquale, sic ad multa diuersum dissimile, inæquale, sed hæc secundum veritatē dñe priuationem, quia dñe negationem unitatis in substantia, in qualitate, in quantitate, ergo & multa dicunt priuationem.

Ad hoc dñe, quod diuersum, inæquale, dissimile, dicunt diuisiōnem, vel distinctionē in substantia, & quātitate, & qualitate, nego ergo, quod dicat priuationē, & cum probatur, quia dñe negationem unitatis. ergo priuationem, nego pñtiam. Nā eadem ratione visus diceretur priuatio cæcitatris, quia negat cæcitatem, quod tñ est falso, nisi sumendo priuationem. pro quacunque negatione, quod est valde impropterum.

Quarto sic. Dicit philosophus in 10. metaph. i. tex. 9. quod multum est prius ratione, quam vnum, quia magis sensibile, ex quo sic arguitur. Quod est magis sensibile est habitus solum secundum familitatem. & est priuatio secundum veritatem, ut patet de corpeo, quod est magis sensibile, quod incorporeum. Sed multum est magis sensibile quod vnum, ergo &c.

Ad hoc negatur maior, quæ non solum est vera, sed nec aliquam habet apparentiam. Nam eadem ratione ignis qui

O iiii est

DECIMI METAPHYSICÆ

est sensibilior aëre, esset priuatio respectu aëris, quod nullus
sectè sentiens diceret, negatur etiam, q̄ corporeum dicat pri-
uationem respectu incorporei, nisi sumendo priuationem, p-
negatione tantæ perfectionis, quanta est in re incorporea,
sed hoc est abuti nomine priuationis. Hæc de præsenia que-
sito dicta sint.

Questio 7. Si identitas absoluta & relativa sunt
eadem identitas, an distincte realiter.

Est autem vnius quidem sicut &c. Textu ¹⁰ 10.

IN H A C q. aduerteret, quod licet non tangat textum dis-
tincte, tñ quia Scotus imaginatus est duplē identitatem,
nominat absolutam & relatiuam, & purat esse distinctas reali-
ter, quod non tenet via Thomistica, nec Herueus in 4. quo
libet q. 2. ideo intēdo defensare viam nostram, & soluere fun-
damenta ac rationes Scotti. Et aduerte, quod cum Herueus
hoc propositum pertractet, & subtiliter resoluat non recedēs
à via Thomistica in 4. quolibet, q. 2. & Paul. Sonc. in 10. lib.
in q. 5. idem pertractat in omnibus, quasi ad verbum sequens
Herueum, non formarem præsentem qōnem, sed tibi prealle-
gati sufficerent, nisi decreuissim paucis clarum sensum &
resolutionem facere, ne obscuritate ex prolixitate Heruei in-
uoluaris. Tu igitur sic procedes. Primo, declarandum est qd
Scotus intendat per identitatem absolutam & relatiuam. Se-
cundo, pones fundamenta & rōnes Scotti. Tertio, pones con-
clusionem contra Scotum. Quarto, solues rationes Scotti.

Quantum ad primum aduerte: q̄ ut declarat Herueus vbi
supra: Em Scotum identitas absoluta est indistinctio rei à se-
ipsa, puta identitas qua sortes est indistinctus in seipso: & est
idem sibi ipsi dicitur absoluta: quia non comparatur sortes
ad aliud, sed ad seipsum. Identitas autem relativa est indistinctio
rei, qua tollitur distinctio eius à quacunque re, que non
est diuersa nec alia res ab illa, puta identitas qua Sortes est
idem cum homine, & homo cum animali, & Em Scotum, pas-
sio cum subiecto, & dicitur relativa, quia implicat duo extre-
ma, vt Sortes & homo, homo & risibile.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ rationes Scotti princi-
pales sunt iste. Primo, omne prius realiter distinguitur à po-
steriori, qm̄ remoto posteriori potest remanere prius non
enim

enim dependet prius à posteriori, sed econuerso. Sed identitas absoluta prior est identitate relativa, prius enim vnumquodque est indistinctum in seipso, quām indistinctum ab alio, eo quōd secundum supponit primum, ergo &c.

Secundo, subiectū puta homo est idem sibi ipsi identitate absoluta, & est idem suæ passioni identitate relativa, & hæc nō est illa, quia in prima idem prædicatur de seipso, nam hō est homo: in secunda aut̄ subiectum non prædicatur de passionē, tenet. n. Scotus, q̄ licet sit eadē essentia subiecti, & passionis, tñ fm ipsum hæc est falsa, passio est subiectū, ergo &c. Quōd aut̄ passio, & subiectum sint idem identitate relativa, sic probat. Quōd nec esse, nec intelligi potest, nec diffiniri, sine alio, est idem cū eo. Sed essentia passionis, nec esse, nec intelligi, nec diffiniri, potest sine subiecto, vt patet per philo sophum in 7. metaph. loquentem de similitate, ergo &c.

Tertio, identitas conuertibilis, & identitas inconuertibilis non sunt eadem identitas, cum sint oppositæ. Sed identitas absoluta est conuertibilis, idem enim prædicatur de seipso conuertibiliter, vt patet, relativa autem non est conuertibilis vt patet, comparando speciem generi, nam genus in plus est quām species, ergo &c.

Quantum ad tertium, ponitur hæc conclusio, contra Scotum. Identitas absoluta, & identitas relativa, sumendo eas iuxta declarationem factam ad mentem Scoti, non sunt distinctæ identitates realiter, probatur. Si identitas absoluta puta qua homo est idem sibi ipsi, & identitas relativa puta, qua homo est idem animali, & fm Scotum subiectum est idem suæ passioni sunt distinctæ identitates realiter, ergo substrata istarum identitatum quę sunt, homo comparatus sibi ipsi, & homo comparatus animali, siue suæ passioni distinguntur realiter. Sed hoc est falsum, & quidem de homine, & animali constat, qm̄ sicut genus non distinguitur realiter à differentia, sic nec à specie, vt satis pertractauimus in 3. lib. & in 7. De subiecto autem, & sua passione concedit Scotus. Consequentia autem sic probatur. Priuationes non hñt distinctionem, nisi penes substracta, non enim cęcitas, & surditas distinguuntur, nisi quia substantia, & habitus distinguuntur. Sed identitas absoluta, & relativa sunt vt priuationes, est enim

DECIMI METAPHYSICÆ

enim identitas individuo in substantia, ergo cum substrata, non distinguntur realiter, nec ipse identitates distinguuntur.

Quantum ad quartum, r̄ndendum est rōnibus Scoti, & ad primam nego maiorem, ad probationem, nego omne prius posse absolui à posteriori ēm esse reale, non. n. effectus pōt absolui à relatione ad causam efficientem, nec subiectum pōt absoluī ēm esse reale à propria passione, similiter nego. quin aliquid prius depēdeat à posteriori quo ad existentiā. Certum est enim, q̄ materia, & forma naturalis, priores sunt ipso composito, ut determinatum est in 7.lib. & tñ quo ad existētiā dependent à composito. Potest ēc negari minor, qm̄ licet prius apprehendatur res indistincta in se quam distincta ab alio, tamen ex parte rei, quandocūque ēt indistincta in se est distincta à quolibet alio, quoniam ab eodem habet quòd sit indistincta in se, & distincta à quolibet alio.

Ad secundam, nego, q̄ subiectum sit idem, cum sua passio-

ne, imò distinguntur realiter, ut determinatum est in lib. 4.

Ad probationem nego maiorem, stat. n. aliqua duo ēt distincta realiter, & tñ vnum non pōt esse sine altero, sicut effec-

tus dependens à causam esse, & in conseruari, sicut & quòd

vnum non possit diffiniri sine altero, ut duo correlativa, nec

possint intelligi sine altero, ut accidentis, quod non potest in-

telligi sine substantia modo quo determinatum est in lib. 7.

q. 3. & tamen constat q̄ causa, & effectus, & duo correlativa,

& accidentis, & substantia distinguntur realiter, quare &c.

Ad tertium, nego maiorem, ad probationem nego has identitates esse oppositas realiter. Concedo aut formaliter, qm̄

alium conceptum format intellectus de identitate conve-

bili, & alium de inconuertibili, est. n. conuertibilis interex-

trema equalis ambitus. Inconuertibilis aut inter extrema inæqualis ambitus. Patet igitur, quòd ex nulla rōne Scoti,

cogimus ponere distinctionem realem inter identitatem ab-

solutam, & relativam. Hæc de præsenti quærito dicta sunt.

¶ Qō 8. Si inter idem, & diuersum datur medium.

Diversum quidem igitur, aut idem propter hoc omne ad omne dicitur. Textu 11.

IN H A C q. sic procedendum est. Primo, declarandum est, quomodo sumitur ly diuersum. Secundo, quid dictum esset

effet ad quæsumum secundum viam Scoti . Tertio, quid dicendum est veritatem . Quarto, ostendetur, q̄ via Scoti non est ad mentem philosophi . Quinto, soluetur quoddam dubium .

Quantum ad primum aduerte, q̄ ly diuersum nō sumitur stricto signato, prout distinguitur contra differens . Sed ut est cōe ad differens, & ad diuersum propriæ dictum, alioqñ conclusio r̄n̄sua quam teneamus, & probare intendimus effet falsa . Constat . n. q̄ inter idem, & diuersum p̄priæ dictū mediae differens, nam hō comparatus asino, nec est idē, nec diuersus propriæ, sed differēs, vnde b̄r̄ ly diuersum stat pro alio, vt sit sensus . Vtrum inter esse idem, & esse aliud, detur medium .

Quantū ad secundum aduerte, q̄ stāte ēm Scotum distinctione identitatis absolutæ ab idētate relatiua, iuxta modū positionis surę, quē declarauimus in q. p̄cedenti, sequitur de necessitate, q̄ cōcedit medium inter idem, & diuersum . Nā ēm ipsum, ea quæ sunt eadē identitate relatiua, vt passio, & subiectum, hō & animal, non sunt diuersa realiter, vt patuit in q. p̄cedenti, vbi formauimus nōnes Scoti, nec sunt idem identitate absoluta, illa: n. est, qua aliquid est indistinctum in seipso, & à seipso, ergo ēm Scotum, subiectum comparatum passioni, nec est idē identitate absoluta, nec est diuersum realiter, sed datur mediū, quod est esse idem idētate relatiua, & sic patet, q̄ inter idem, & diuersum ponit medium, vel q̄ id non sit verum, nec ad mentem philosophi dicemus infra .

Quantum ad tertium ponitur hēc cōclusio . Quodcunq; ens comparatum cuicunque enti est idem cum eo, vel diuersum ab illo . Anteq̄ probetur, sic declaratur . Dr̄ quodcunque ens cōparatum, &c. qm̄ si ens comparatur non enti, nō seruat diuersitas, vel idētitas, sed identitas, vel non identitas, vnde hō comparatus chimere, nec est idem illi, nec diuersus, sed nō idem . Dicitur et comparatum cuicunque enti, q̄ si aliqua res comparatur sibi ip̄si, vana effet quæstio, quærendo si est eadem, vel diuersa à seipso, nam manifestum est, quod prima pars est vera, & secūda impossibilis, sensus igitur conclusionis est istæ . Quæcūque res indifferenter cōparata cuicunque rei, necesse est vt sit eadem illi identitate conuertibili cū ente, aut diuersa ab illa, ita q̄ huiusmodi idem, & diuersum non habet medium, probatur sic . Omne quod est, se habet necessaria

DECIMI METAPHYSICÆ

necessario ad omne ad quod comparatur, sicut ad illud quod est idem sibi, identitate conuertibili cum ente, vel quod est aliud ab eo, ita quod, ut sic non est idem secum, sed distinctum. Sed omne aliud diuersum est ab eo respectu cuius est aliud, ergo omne quod est, cuicunq; enti comparatum, vel est idem cum eo, vel diuersum ab eo, ita quod non datur medium.

Quantum ad quartum aduerte, q̄ mens philosophi fuit, idem q̄ est passio vnius transcendentis, & diuersum quod est passio multitudinis, sive pluralitatis transcendentis, se h̄c ad ens, sicut vnum, & multa, sed vt patet in 4. metaph. text. 4. vnum, & multa sufficienter diuidunt ens, ita q̄ quidquid est, aut vnum aut multa est, ergo similiter intentio philosophi fuit, q̄ idem, & diuersum sufficienter diuidunt ens, sed inter membra sufficienter diuidentia aliquod cōe implicat contradictionem dare medium, ergo Scotus in hoc non sequitur mentem philosophi, nec obstat q̄ dicit Scotus, q̄ licet inter idem identitate se extendēt ad absolutam, & relativam, & diuersum nō detur medium, tñ inter idem identitate, **absoluta** & diuersum datur medium, illud, s. quod est idem **identitatem** relativam, & non est idem identitate absoluta, nec **diuersum**, sicut inquit Scotus de passione, & subiecto. **Hoc nos** valet, quoniam vt determinatum est in q. præcedenti, illæ duæ idem tates non distinguuntur nisi ratione, & cum hoc vna realiter, non potest dari medium inter idem, & diuersum.

Quantum ad quintum aduerte, q̄ contra determinationē factam insurgit dubium. Nam sumo Sortem, & Platōnē de quibus constat, q̄ sunt diuersi, cū sint distincti realiter. Tunc sic. Sortes est diuersitate diuersus à Platōne, & Plato est diuersitate diuersus à Sorte, quā de istis diuersitatibus, aut sunt eadem diuersitas, aut diuersæ, non eadem, quia sicut vnumquaque est ens, & vnum entitate, & vnitate sibi intrinseca, sic est diuersum, & distinctum ab alio diuersitate, & distinctione sibi intrinseca, ergo Sor. est diuersus à Platōne diuersitate sua propria, & similiter Plato, non ergo sunt eadem diuersitas, non sunt diuersæ, quia si sunt diuersæ, ergo diuersitatibus sunt diuersæ, quā de illis diuersitatibus, sicut de primis, aut sunt eadē diuersitas, aut diuersæ, non eadem, ea rōne qua suprà non diuersæ, quia diuersitatibus essent diuersæ, & quæ-

quæram de illis . sicut de p̄cedentibus; ex p̄nti effet processus in infinitum , quod non admittitur ex 2.lib.metaph. ergo fat sum est , q̄ omne comparatum omni , sit idem , aut diuersum.

Ad hoc dī , q̄ omne ens comparatum enti , vel est idem cū eo vel diuersum ab eo , vel est id quo aliquid est idē vel quo est diuersum . Ad argm , ergo dico , q̄ diuersitas Sortis non est diuersitas Platonis , nec sunt diuersæ , ne procedamus in infinitum ; sed sunt quo Sortes est diuersus à Platone , & quo Plato est diuersus à Sorte : & hoc est q̄ alij dñt . s. ad saluandum determinationem factam q̄ oē comparatum omni sit idem ; aut diuersum , aut sit identitas , aut diuersitas , & sic non cogi- mur ponere medium . Hæc de præsenti quæstio dicta sint .

Questio 9. In quo differt oppositio relatiua ab alijs oppositionibus .

Quoniam aut differre contingit ab inuicem . Text . 13 .

Philosophus in hoc lib . 10 . tangit de generibus oppositionum , vt patet , præcipue in text . 15 . Et ideo ad plenioram notitiam considera- bimus principia quaesita , que solent facere difficultatem in omni gene- re oppositionum .

I N H A C q. aduerte , q̄ tota eius resolutio stat in do-
ctrina quam tradit B.Th. in q.de potentia Dei q.7.art.8. ad
quartum , & resolutio stat in hoc , oppositio relatiua in uno
conuenit cum alijs gñib⁹ oppositionū , & differt in duobus .
Cōuenit quidem in eo q̄ vnum correlatiuum includit nega-
tionem alterius respectu eiusdem , & ideo non se compatiunt
ut simil in eodem , respectu eiusdem ut qm̄ in rōne domini⁹
includitur negatio seruitutis , ideo respectu eiusdem non se
compatiuntur , seruus , & dñs , nec pater , & filius , nec causa , &
effectus , nec magister , & discipulus , & hæc conditio est cōis
omni gñi oppositionis . Quolibet n. oppositum includit ne-
gationem alterius oppositi , ut magis constabit , qñ agemus
de oppositione contradictoria , & hac de causa in nullo gñe
oppositionum duo opposita se cōpatiuntur respectu eiusdē .
Primum aut in quo differt est hoc . Quæcunq; opposita pri-
uatuæ cōtrariæ , vel cōtradictoriæ ita se hñt , q̄ vnu remouet ,
& destruit reliquum , vt sciat . Quæ aut sunt opposita relati-
uæ ,

DECIMI METAPHYSICÆ

itæ, ita se hñt q̄ vnum ponit reliquum, & vnum sequitur ad alterum. Nam posita se ponunt, & perempta se perimunt, em est hoc. Quæ opponuntur priuatiæ contrariæ, vel cōtradicitiones, ita se hñt, q̄ vnum est perfectum, alterum imperfectum, in respectu ad alterum, & id patet in oppositione priuatiæ, in qua habitus est qd perfectum, & priuatio quid imperfectum. Idem patet in contrarietate, in qua vnu contrarium est ut priuatio alterius, ut ignoratia respectu scientiæ, & amaritudo respectu dulcedinis. In contradictione clare est, qm alterum extremum, ut declarabitur infra, verificatur et de non ente. Quæ autem opponuntur relatiæ, no inconuenit esse æque perfecta, ut duo similia in gradibus æqualibus. Causa vniuersa, & effectus uniuersus. Generans, & genitum in eadem natura. Ex quibus sequitur correlatiæ. quod in prima causa nulla potest esse positio, nisi relatiæ, quæ secum non trahit aliquam perfectionem. Hic non cadit alia difficultas. Ideo haec sufficiat pro præsenti quæsito. Nam quæ circa relationem, & modos relatiuorum consideranda sunt iam: resoluimus, in lib. 5.

¶ Quæstio 10. Quomodo se habet priuatio ad cognoscibilitatem, & ad esse extra animam.

IN HAC q. aduerte, q̄ intentio nostra est investigare. Primo, si priuatio est cognoscibilis per propriam speciem, vel tantum per speciem habitus, & qm priuatio est negatio, ideo determinationem quam faciemus de priuatione, tu etiam intelliges de negatione. Deinde inuestigabimus, si priuatio habet esse extra animam, vel solum per opus intellectus.

Quantum ad primam partem tria agenda sunt. Primo, ponetur conclusio responsua. Secundo, declarabitur modulus, quo intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem. Tertio, declarabitur, si intellectus eodem, vel distinctione actu cognoscit habitum, & priuationem.

Quatum ad primum sit haec conclusio r̄sisua. Intellectus no cognoscit priuationem per propriam speciem, sed p speciem habitus, pbatur. Quod est cognoscibile p speciem propriam, est primo, & p se motuum intellectus, qm species constituit intellectum in actu primo. Sed priuatio no est motiva primo, & p se intellectus, qm cum sit non ens ut probabitur infra, non potest h̄c rationem motui primo, & p se. Sicut. n. esse

esse mobile supponit esse, sic esse motivum, quod & dignius est supponit aliquo modo esse. Cum igitur intellectus apprehendat & concipiatur priuationem, & non per speciem propriam, sequitur quod per speciem sui oppositi, qui est habitus. Nam undequodque est cognoscibile secundum quod est. Sed priuationis est negatio habitus, ergo est cognoscibilis per habitum, unde per speciem soni cognoscimus silentium, per speciem lucis, cognoscimus tenebras, per speciem recti cognoscimus obliquum.

Quatum ad secundum aduerte, quod sicut intellectus per ens cognoscit non ens, & distinctionem a non ente, ut innuit B. Th. in hoc ro. in lect. 4. & hoc quidem quodam discursu, sic argumentando. Hoc est ens, ergo non est non ens, sic per speciem habitus, habita cognitione de habitu, quodam discursu procedit ad cognitionem priuationis, v.g. Intellectus per speciem boni intelligit bonum, & concipit, quod est appetibile, & perfectivum appetentis, & tunc facit hanc sentiam, ergo quod est non appetibile, & imperfectum illud cui inest, est malum. Et sic patet, quod eadem species est principium cognoscendi habitum, & priuationem, sed differenter. nam respectu habitus est principium primo representativum, respectu autem priuationis est principium non representativum, sed illativum, si autem quereras, an hoc pueniat ex sola specie habitus, vel ex solo intellectu. Dico, quod partim est ex utroque. Ex specie quidem, quia hoc est coe culibet opposito, ut per illud quod habet rationem perfectioris, cognoscatur reliquum imperfectius, sicut ex sano cognoscimus infirmum, ex scientie ignorantem, ex intellectu vero, quod cum intellectus noster non solum apprehendat simpliciter, sed etiam discurrat, ex uno affirmato potest inferre negationem alterius, ut cognito quod homo est videns inferat, ergo non est cæcus. Patet ergo, quod intellectus per speciem habitus cognoscit priuationem, & quo modo.

Quantum ad tertium, propone distinctionem de habitu, & de priuatione. Aduerte igitur, quod habitus potest dupliciter considerari. Primo, ut habitus est. Secundo, ut ponitur in distinctione priuationis, similiter priuationis potest considerari ut priuationis. Secundo, ut distinctus per habitum, si consideretur primo modo, sic dico, quod intelligi possunt distinctio actus, nam possum concipere quid sit lux, & quid bonum, & quid rectum, nihil apprehendendo de priuat-

DECIMI METAPHYSICÆ

priuationibus oppositis, ut unusquisque; in se experiri potest, si considerentur secundo modo, dico, quod uno actu apprehendatur, quoniam impossibile est, ut apprehendam priuationem distinctam per habitum, & non apprehendam habitum, ut distincte, ergo sub ratione distincti, & distinctientis uno actu apprehendatur.

Contra hanc determinationem, non formantur argumenta alicuius difficultatis, ideo pertranseo.

Quantum ad secundam partem questionis, tria consideranda sunt. Primo, si priuatio habet esse reale extra animam. Secundo, posito quod non, quomodo distinguitur a subiecto. Deinde soluentur duo dubia.

Quantum ad primum inuenio duas vias. Prima, attribuit Alberto, qui ut tenere, quod priuatio est forma genitrix pre-existentis in materia sub esse imperfecto coagens generationem rei, & quidem enim hanc viam patet, quod priuatio esset ens reale, ois. n. forma naturalis sub quoque se existens, est ens extra animam, vel & hanc viam iam recitamus, & reprobauiimus in 7. lib. in q. 13. ut videre poteris, quoniam deuiciat a doctrina B. Th. & Coment. ideo relinqmus eam, aut te resoluas in via B. Th. & Coment. quam ponimus pro secunda, sic procedendum est, priuatio dupliciter sumitur. Primo, quantum ad id quod est. Secundo, quantum ad id per quod distinguuntur a simplici negatione, si primo modo, sic non est ens actu extra animam, nec ens reale, quoniam priuatio formaliter non est nisi negatio, ut patet p philosophum, & Coment. in 5. metaph. cap. de priuatione, ubi declarat oes modos priuationis, p non habere id quod natum est habere. Constat autem quod negatio nullum esse dicit, Imo negat esse, ergo &c. Si secundo modo, sic dicit aliquid reale, nam in sui ratione, ut distinguatur a simplici negatione includit aptitudinem subiecti ad formam, quam non habet. Constat autem, quod sicut subiectum habet potentiam realis ad recipiendum formam sibi vniuersalem, sic habet aptitudinem ad eandem formam. Verum quia homini aptitudo non est de quantitate priuationis, ideo essentialiter loquerendo, & non ex connotato, priuatio nullum esse reale importat.

Quantum ad secundum, constat p Arist. in 1. phys. tex. 60. quod distinguuntur a subiecto, quod in generatione subiectuali est materia prima, in generatione autem accidentiali est ens actus,

&

& ratio philosophi est, quia materia sive subiectum est principium per se, ex quo res sit, priuatio autem est principium per accidens, & subiectum permanet in re producta, priuatio autem non permanet, aliter forma introducta in subiecto, simul esset cum sua priuatione in eodem, & implicat contradictionem. Manifestum est ergo, quod distinguuntur a subiecto. Modus autem quo distinguitur est ille. Non distinguitur sicut substantia a substantia, nec sicut accidentis ab accidente, nec sicut accidentis a subiecto, quoniam in omnibus his modis, utrumque extrellum distinctionis est ens reale, conclusum est autem priuationem sumptam essentialiter, sive quo ad suum formale, non esse ens reale. Sed distinguitur distinctione qua distinguitur ens a non ente. Quod nam non est non ens, est distinctum a non ente, cum igitur subiectum sit ens, & priuatio non ens, distinguitur ab ea, ut ens a non ente, & adverte, quod haec distinctio non est propriæ relatio, sed potius negatio, nam quoniam distinctio est relatio, requiritur quod utrumque extrellum sit ens. & hoc non sit illud, quoniam autem est negatio, sufficit hanc esse veram, hoc non est illud, sive hoc sit ens, & illud non ens, ut sortes non est chimera, sive utrumque sit non ens, ut cecitas non est surditas. Patet igitur, quod priuatio distinguitur a subiecto, & modus quo distinguitur. Aduerte etiam quod licet priuatio sit distincta a subiecto, non tamen potest dici diuersa a subiecto, sed non eadem, sive non idem, cuius declarationem videre poteris in q. 8. huius libri.

Vltimo adverte, quod contra determinationem factam insurgunt duo dubia. Primum est contra determinationem factam de natura priuationis, qua dictum est, quod non est ens reale, quo ad suum formale, contra quod sic arguitur. Nullo intellectu considerante, vere negatio visus est in oculo, ergo non est priuatio ens rationis, quia ens rationis est illud, quod habet esse per opus intellectus, ergo vel est ens reale, vel nullo modo est ens. sed non potes dicere, quod nullo modo sit ens, quoniam philosophus in 4. lib. met. tex. 2. connumerat corruptiones & priuationes inter modos, quibus dicitur ens, ergo videtur esse ens reale a sufficienti divisione.

Ad hoc dicitur doctrinam B. Th. quod priuatio cum sit negatio, non est ens, nisi in ratione. i. nisi in apprehensione rationis, sive intellectus, unde B. Th. exponens tex. 2. in 4. met.

Quæst. Iau.

P inq

DECIMI METAPHYSICÆ

inquit, est quoddam ens tñ in rōne, s. negatio & priuatio, quā dicimus in rōne esse, quia rō de his negotiatur, quasi de quibusdam entibus dum de his aliquid affirmat vel negat, hæc ille, ex quibus elicitur, q̄ licet priuatio sit non ens, prout ly nō ens opponitur enti reali, tñ quia de priuatione intellectus format hanc ppositionem affirmatiuam, cœcitas est in oculo, si lentiū est in camera, apprehēdit eam veluti quoddam ens, quæ tñ non est verè ens, qm̄ talis propositio affirmatiua æquipollit huic negatiuæ, visus non est in oculo apto habere vi- sum. Ad argm̄ ergo dico, q̄ est ens rōnis, nec est necesse oē ens rōnis fabricatum esse ab intellectu, hoc. n. propriæ verificatur de intentionibus secundis, qualis est intentio speciei & generis &c. Sed sufficit hāc disjunctiuam esse veram. Omne quod est ens rōnis, vel est fabricatum per opus intellectus, vel quia non alio modo est ens, nisi quia apprehenditur ab intellectu, & circa ipsum negotiatur. Nec valet dicere, q̄ est ens reale, quia nullo intellectu considerante, negatio visus est in oculo, ista. n. propositio æquipollit negatiuæ ut dictū est, ideo subiectum nullum esse reale ponit, sed negat.

Secūdum dubium insurgit contra dictum de priuatione q̄ distinguitur à subiecto sive à materia. Contra hoc vñ esse philosophus in 1. ph. tex. 60. illic tenet, subiectam materiam esse vnum numero cū priuatione patet autem, quod ea quæ sunt vnum numero, non distinguuntur ab inuicem, ergo &c.

Ad hoc dicitur, q̄ philosophus in 1. ph. tex. 79. contra Platon. tenet materiam & priuationem dilittingui. Inquit. n. nos quidem. n. materiam & priuationem alteram dicimus, eo q̄ materia est non ens per accidens, priuatio autem est non ens p se. & materia est de substantia rei, priuatio autem nequaquam. Ne aut videatur philosophus sibi contradicere, aduerte, q̄ in illis verbis subiectum est vnum numero cum priuatione sic debet exponi, subiectum nō ponit in numero cum priuatione, quæ. n. ponunt in numero vtunque est ens, cum hoc tamē stat, q̄ distinguantur (ut diximus supra) sicut distinguitur ens à non ente, quia verū est dicere, ens non est non ens. Hæc de præsenti quæsto dicta sint.

¶ Qō 11. Si oppositio contradictoria est prima & maxima, & si potest habere medium.

Hor

Horum autem primum contradic^{tio}. Contradictionis autem non est medium. Tex. 15.

I N H A C q. Primo, tractabitur, q^{uod} oppo^r contradic^{tio} ria sit prima & maxima. Secundo, q^{uod} non habet medium.

Quantum ad primum pono duas conclusiones. Deinde foliam quoddam dubium.

Prima conclusio. Contradic^{tio} est prima oppositio, probatur. Quod est cā eorum quæ sunt vnius gñis, est primum in tali gñe. Hæc manifestata est supra, vbi locuti sumus cē mēsu ra. & in 2. lib. tex. 4. Sed opo^r contradictoria est cā alioꝝ oppositionum. s. priuatiuꝝ contrariuꝝ, & relatiuꝝ, quæ continetur in hoc gñe: quod est oppositio, ergo est prima. Minor probatur. Quæcunque opponuntur, ideo opponuntur, q^{uia} nō posunt simul existere. Ideo non pñt simul existere, quia vnu^m positum includit negationem alterius. Nam videns & cœcus opponuntur, quia cœcus est non videns, dulce & amarum opponuntur, quia amarum est non dulce, pater & filius opponuntur, quia filius est nō pater. Reliqua igitur opposita ideo sunt opposita, quia includunt affirmationem & negationem. Sed contradic^{tio} est affirmatio &c. ergo q^{uod} sint opposita habent à contradictione, quam includunt, patet ergo, q^{uod} est causa aliarum oppositionum, ex consequenti est prima.

Secunda conclusio. Contradic^{toria} oppositio est maxima, probatur. De rōne oppositionis est repugnātia, vbi ergo est maxima repugnātia, ibi est maxima oppositio, sed inter duo contradictoria est maxima repugnātia, qm̄ in nullo possunt conuenire cum non possint habere medium, vt probauimus infra. Item diuidunt ens vniuersaliter, quoniam vt probatū est in 4. de quolibet ente est affirmatio vel negatio vera. Itē non conueniunt in veritate nec in falsitate, sicut. n. nō possunt esse simul vera, sic non possunt esse simul falsa. Item maxime distant, quoniam alterum est vt ens alterum vt non ens, non potest autem imaginari maior distantia, quam ea quæ est inter ens & non ens. Huiusmodi autem conditiones nō verificatur de alijs oppositionibus, nam priuatiuꝝ opposita possunt habere medium, vt lapis nec cœcus nec videns, similiter contraria, vt lapis nec sanus nec eger, similiter relatiuꝝ opposita, vt lapis nec pater nec filius, & qm̄ possunt h̄c me-

DECIMI METAPHYSICÆ

dium non diuidunt ens vniuersaliter, nec diuidunt verum & falsum. Nam de lapide vtraque harum est falsa, lapis est vi-dens, lapis est cœcus, & vtraque istarum lapis est sanus, lapis est æger, & vtraque istarum lapis est pater, lapis est filius. Pa-tet ergo, quòd contradic̄tio est maxima oppositio.

Sed contra illud quòd dictum est, quòd contradictionia ma-ximæ distant, arguit sic Ant. And. in 4.lib.q.vlt. Quantum-cunq; aliqua parum distant pot̄ esse contradictionis inter ea, q̄a de quolibet est verum, alte & contradictioniorum, ergo nō re-quiritur nec est necessaria maxima distantia, sed minima suf-ficit, & maxima permittitur, ita quòd contradictionis seruatur in quacunque extremorum distantia, sive magna sive parua.

Ad hoc dicitur, quòd oppositio contradictionia pot̄ sumi dupliciter. Primo, quo ad substrata, de quibus formant̄ duæ ppones contradictiones, & sic proceditur, quòd inter illa substrata non requiritur maxima distantia, immo minima sufficit, qm̄ de quolibet comparatum cuilibet, siue multum siue parū di-stanti ab eo, verificatur alterum contradictionis. Nam sum pro motu comparato ad mouēs, vel est dicere, quòd est actio, & falsum est dicere, quòd non est actio, eodem aut̄ compara-to ad mobile, verum est dicere, quòd est passio, & falsum est dicere, quòd non est passio, & tñ est idem motus. Patet ergo, quòd quantum ad substrata minima distantia sufficit. qm̄ in via nostra sufficit disto rōnis ex parte rei, quam Scot. appelle-tat distonem ex natura rei. Secundo, pot̄ sumi quātum ad il-lud, quòd importatur p affirm. & neg. contradictionias. & sic dico, q̄ signant maximam distantiam. Nam affirmatiua signi-ficat esse, negatiua significat non esse, patet autem, quòd magis distant esse & non esse, quam quæcunque duo esse. Nam quæcunque duo esse in aliquo conueniunt saltem in ente, esse autem & non esse in nullo conueniunt. & quoniā in alijs oppōnibus vtraque ppositio est affirmatiua, ut hic Sortes est videns. Sortes est cœcus. Sortes est albus. Sortes est niger. Sortes est pater. Sortes est filius, ideo dicitur, quòd in eis non requiritur tanta distantia quāta in contradictione. Ad argu-mentum ergo dico, q̄ concludit quo ad substrata, q̄ & nos concedimus: sed non quo ad importatum per affirmatiuum & negatiuum contradictionias, in quo sensu nos loquimur.

Quan

Quātum ad secundūm principale, tria agēda sunt. Primo, ponuntur quædam distōnes de medio. Secūdo, ponentur duę conclusiones responsiuę. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantum ad primum, sit hæc prima distō. Medium inter aliqua pōt esse dupliciter. Primo, ēm formam, est aut hmoī medium, qn̄ inter duas formas datur media forma, quæ neutra est earum, sed sapit naturam eaꝝ, vt tepiditas est medium ēm formam inter calorem & frigiditatem, & tale medium est inter oia contraria mediata, de quo loquemur infra, qn̄ quæ remus si media contrarioꝝ componūtur ex extremis contra rijs. Secundo, ēm subiectum, & est illud de quo neutrum p̄e dicatum oppositum verificatur, v.g. quia de lapide non verificantur priuatiꝝ opposita, vt cœcus & vidēs lapis dicitur esse medium secundūm subiectum in priuatiꝝ oppositis.

Secunda distinctio. Medium pōt esse inter aliqua dupliciter. Primo positiuę, & est illud, quod est eiusdem gñis cū extremis, vt signetur linea diuisa in tres ptes A,B,C,D, pars B,C, est medium positiuę. & est eiusdem gñis cum A, B, & cum C,D. Sic medij colores, sunt medium positiuę inter extre mos colores. Secundo negatiuę. & est illud quod accipi tur per abnegationem utriusque extremi: vt quod nec est san uus nec ægrum: sed est corpus neutrum secundūm medicos, qui inter sanitatem & ægritudinem ponunt neutralitatem, re pote dispositionem quæ nec est sanitas nec ægritudo.

Tertia distō. Medium in quo aliqua cōueniunt pōt signari termino secundæ intentionis. & termino primæ intensio nis, v.g. si dicatur q̄ hō & asinus conueniunt in gñe, ly genus est, medium secundæ intentionis, si aut dicatur, q̄ conueniūt in gradu sensitivo, erit medium primæ intentionis.

Quantum ad secundūm sit hæc prima conclusio. Contradicторia habent medium secundæ intentionis, probatur, qm̄ vt contradicторia conueniunt in gñe oppositionis. nam op positiō est genus, cuius partes subiectiuę sunt oppositio contradicторia priuatiua contraria relativa. & qm̄ oppositio est relatio, pnt dici, quod conueniunt in gñe relationis. & qm̄ contradicторia diffiniuntur, possunt dici q̄ cōueniunt in esse diffinibili &c. & de hac conclusione nullus dubitat.

Secunda conclusio. Contradicторia non possunt habere

P iii me

DECIMI METAPHYSICÆ

medium primæ intentionis, neque ēm formam, neque ēm subiectum, neque positiuæ, neque negatiuæ, p̄batur. Interesse & non esse, nullum pōt esse hmoi mediū, quia nihil est cōreale enti, & nō enti in quo cōueniant. Sed oia verè, & forma liter contradictoria significat esse, & nō esse respectu eiusdem &c. Præterea, iō in alijs oppositionibus datur medium in ali qbus ēm formā, vt in contrarijs mediatis. In aliquibus positiuæ, vt in cōtrarijs mediatis in aliquibus negatiuæ, vt in aliquibus contrarijs immediatis, vt exēplauimus de sanitate, & ægritudine, & neutralitate, quia non de quolibet ente verificatur alterum oppositum, vt patet. Sed oia contradictoriæ opposita, ita se hñt, quod de quolibet ente nulla exceptione facta, alterum verificatur, ergo &c. Maior nota. Minor probatur, quoniam vt defensauimus contra antiquos in quarto libro. De quolibet ente est vera affirmatio vel negatio.

Præterea. Quod conuenit alicui per se & ēm se, eius opus nullo modo potest ei conuenire nec per se nec per accidens, nam quia habere tres per se & ēm se conuenit triangulo, eius oppositum nullo modo ei conuenire potest, immo si conuenit alteri, in quantum participat ipsum. & habere tres conuenit isocheli, quia in eo seruatur natura trianguli. Sed pon habere medium ē. u formā nec secundūm subiectum, nec positiuæ, nec negatiuæ conuenit per se, & ēm se contradictorijs, ergo &c. Maior nota, minor autem est philosophi in r. poster. vbi inquit, contradictio est oppositio, cuius nō est dare medium ēm se. Et si dicas, q̄ ista diff̄o conuenit oppositio ni cōtraria respectu contrarioī immmediatoī, ergo non solū contradictorijs. Rñdetur q̄ ly non est dare mediū secundūm se intelligitur de medio nullo modo. & sic cōuenit solis contradictorijs. Nam licet contraria immediata nō habeant medium secundūm formam & positiuæ, habent medium secundūm subiectum & negatiuæ vt declarauimus supra.

Quātum ad tertium aduerte, q̄ multa dubia insurgunt cōtra determinationem factam, quæ facile soluētur in assignatione cōditionum, quæ req̄runtur ad veram contradictionē. Tu igitur aduerte, q̄ prima conditio est, vt cōtradictio sit interesse & non esse, sicut cōtrarietas est inter formas p̄trarias, sumen

sumendo ly esse in tota sua latitudine.i.pro eo q̄ quo cunq;
modo est ens,& ly nō esse,pro eo quòd nullo modo est ens,
& per hanc cōditionem euacuatur argm̄, quo solet sic argui,
esse,& non esse sunt contradictoria.Sed inter esse,& non esse
mediat generatio,qm̄ est processus à non esse,ergo datur me-
dium inter contradictoria. Nam minor est falsa,qm̄ gñatio
non mediat inter esse & non esse, mō exposito, sed inter esse
in potentia,quòd dī non esse,put materia stat sub priuatio-
ne,& esse actu,& sic debet itelligi diffinitio de gñatione,qua
dī,gñatio est processus à non esse actu,q̄ m̄ est esse in poten-
tia,ad esse actu . & si q̄ras si generatio non mediat inter esse
vniuersaliter sumptū . & non esse sub quo extremo cōtinet.
Dico q̄ sub esso'. nam philosophus in 4. met.in tex. 2. ponit
generationē & corruptionē sub ente,inquātum sunt vix &c.

Secunda conditio , q̄ cuiilibet insit alterum extreum,&
propter hanc conditionem euacuatur argumentum de con-
trarijs immediatis,quæ cum sint immediata,non possunt ha-
bere medium, & sic non videtur esse proprium contradictio-
nis non habere medium. Ad quod dicitur,q̄ licet sint imme-
diata secundū formam , non tamen secundū subiectum,
quoniam non est necesse alterum eorum verificari de quoli-
bet ente,sicut est necesse in contradictorijs.

Tertia conditio,q̄ duo contradictoria sumantur secundū
idem & propter hoc non contradicunt istæ duæ , punctus in
medio lineæ est finis,respectu A,punctus in medio lineæ nō
est finis respectu B,& ex hoc soluitur argumentum de scuto,
cuius vna medietas est alba, & alia est nigra.Nam de hoc est
verum dicere,quòd est album,& q̄ non est album . Ad quod
dicitur,quòd licet sit verum dicere est album , & non album,
non tamen secundū eandem partem .

Quarta conditio,quòd sumantur respectu eiusdem,secun-
dām numerum, & hac de causa duæ ppositiones vniuersales
affirmatiuæ formate de predictatis contradictorijs,non oppo-
nuntur contradictoriæ,vt hic omnis homo est albus, omnis
homo est non albus,quia ly albus,& non albus,possunt sumi
pro distinctis suppositis,& vni inerit album , & alteri non al-
bum, ideo non contradicunt.

Aduerte ultimo,q̄ licet alterum contradictoriotum veri-

P iiiij fice-

DECIMI METAPHYSICÆ

sicutur de quolibet ente, nō tamē cum reduplicatione, nam si sumatur cum reduplicatione, contingit q[uod] vtraque propositio sit falsa, vt hic, omnis homo in quantum homo est albus, omnis homo in quantum homo est non albus, & quidem q[uod] vtraque sit falsa, patet, quoniam de necessitate omnis homo esse: albus, vel nullus homo esset albus, quod n.conuenit ali cui tali in quantum tale, conuenit omni tali, & quod negatur ab aliquo in quantum tale, negatur ab omni tali, Hæc de p[re] senti quæsto dicta sint.

Q[uestio] 12. Si contrarietas est maxima differentia vel distantia.

Quia vero maxima est differentia, palam ex inductione. Textu 13.

Postquam discussæ sunt quesita circa oppositionem relatiæ & privatiæ & contradictionis immorandum est, circa contrariam, de qua multa mouentur dubia, ut patet infra, & primo queritur, quomodo contrarietas est maxima distantia.

IN HAC q[uestione] si attenditur sensus philosophi, nō est magna difficultas. Tu igitur sic procedes. Primo, præpones duo notabilia. Secundo, exclusionem r[es]oluam. Tertio, solues quædam argumenta, quæ vñt habere aliquam apparentiam.

Quātum ad primū, notabile primū sit hoc. Maxima distâcia pot sumi dupliciter. Primo, absolute. Secundo, cōparabiliter. Absolute q[ui]dem est inter ea quæ maximæ distântiæ s[unt] eis sentiam suam, vt Deus & creatura substantia & acciōs, Actus purus & pura potētia. Cōparabiliter aut est inter ea t[em]p[or]e, quæ sunt adiuvicem cōparabilia. H[oc]mōi vero sunt, quæ sunt eiusdem gñis, nam quæ sunt diuersorum generum non sunt adiuvicem comparabilia, vt declaratum est in 7.physic. Qn ergo queritur si contrarietas est maxima distantia, intelligendum est cōparabiliter & non absolute. Constat n. q[uod] absolute magis distantia quātitas & qualitas, quæ in nullo gñe conueniunt, q[uod] duæ qualitates contrariae, quæ non solum in gñe generalissimo, sed & subalterno conueniunt, vt dulce & amar[us] sub sapore.

Secundum notabile sit hoc. Contraria ideo sunt eiusdem generis, q[ui]m adiuvicem transmutantur ex 1.& 5.physic. Inter ea

ea autem quæ sunt diuersorum generum, non est transmutatio per se , non enim transmutatur calidum in coleratum , sed in frigidum , & propterea inquit philosophus in 1. phys. tex. 43. accipendum est igitur primum, quod omnium quæ sunt nihil, neque facere aptum natum est, neque pati contin gens, & contingentia, neque sit quodlibet ex quolibet, nisi ali quis accipiat secundum accidens. Qualiter enim fieri album ex musico, nisi accidens sit albo, &c.

Quantum ad secundum, sit hæc conclusio responsiua. Inter contraria est maxima distantia non absolute, sed sub eo de genere. Prima pars patet, ex primo notabili. Secunda aut sic deducitur ad mentem philosophi in tex. præposito. Transmutatio est inter contraria ultima , qm dato q sit inter media, ut inter croceum, & rubeum, vel inter medium, & extre mūm, quod d' ultimum, ut inter croceum, & nigrum. Adhuc est progressus ad extremum . Cum aut fuerit inter extrema , non potest vterius procedere, ergo contraria extrema quæ sunt vnius generis, & inter quæ est ultimata transmutatio maxime distant. Antecedens manifestum est, consequentia vero probatur, quoniam magis distant extrema contraria ad invicem, quam media ad invicem, & quam medium, & extre mūm, & non potest imaginari maior sub eodem genere , q distantia duorum extre morum , ergo illa est maxima .

Quantum ad tertium, aduerte duo argumenta contra determinationem factam . Primum est contrarietas est differētia in eodem genere, quoniam contraria sunt eiusdem generis, ut patet in hoc 10. in tex. 13. Sed maxima distantia non est in eodem genere, quoniam magis distant, quæ sunt diuersorum generum, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod mens philosophi est, contrarietatem esse maximam distantiam comparabiliter, & non absolute . Argumentum autem procedit de maxima distantia absolute , quare &c.

Secundum est, inter album, & nigrum est contrarietas, & tñ inter ea non est maxima distantia, quod probatur, qd magis distat albius, & nigrius, q album, & nigrum, ergo albissimum, & nigerrimum maxime distant, non ergo album, & nigrum, quæ tamen sunt veræ contraria èm philosophum .

Ad

DECIMI METAPHYSICÆ

Ad hoc dicitur maxima distantia sub eodem genere, quæ requiriatur ad contrarietatem debet attendi, quo ad naturam contrarium, & non quo ad excessum. Argum autem procedit quo ad excessum, & ideo non est contra determinationem factam. Sufficit namque inter species coloris album, & nigrum ex natura sui maxime distent. Sed nec albissimum, & nigerrimum habent ex natura sui, quod sint contraria, nisi quia includunt album, & nigrum. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

Quæstio 13. Si contraria habent fieri circa idem subiectum, & ita quæ se compatiantur in eodem in gradibus saltem remissis.

Et in eodem susceptivo plurimum differentia. **T. Ex. 24.**

IN HAC quæstione aduerte, quod prima pars non multam continet difficultatem. Secunda, autem admodum difficilis est, propter solemnes opiniones oppositas. Primum, resolues duabus conclusionibus.

Prima conclusio, contraria hanc fieri circa idem subiectum, probatur, quæ transmutatur ad inicem, requirunt idem subiectum, in quo quin unum expellitur, alterius introducitur, aliter non transmutarentur ad inicem, nisi per successionem viuis ad alterius in eodem. Sed contraria transmutantur ad inicem, omnis. n. transmutatio est inter terminos, aut priuatius, aut contrariæ oppositos ex s. phys. t. ex. 7. ergo hanc fieri circa idem. Et hoc intellige quantum sit ex natura contrariæ. Quod dico propter contrariū, quod naturaliter, & inseparabiliter alicui inest, ut calor in igne, nigredo in corvo. Nam quæ alterius contrarium non possit successivæ inesse, non est ex natura contrarij, sed ex subiecto determinante sibi à natura alterius contrarium.

Secunda conclusio, licet sit idem subiectum receptivum contrariæ successivæ, tamen necesse est aliter, & aliter esse dispositum, sicut quæ diuersa contraria recipit, probatur, et 2. de anima t. ex. 26. vniuersiisque actus aptus est fieri in propria, & determinata materia, quod quidem licet principaliter intelligatur de forma substantiali, tamen verificatur et de accidentalis. Nam ut declaravimus in 2. de anima, & in lib. de sensu, & sensato, ad hoc quæ recipiatur dulcedo, necesse est prædominari humiditas, cum ciliis temperate decoquente, respectu autem amaritudinis, prædominari siccitas, cum calido adurente, ergo &c.

Et

Et aduerte, quòd ista conclusio, plene tibi certificata erit, postquā in lib. 12. determinauerimus, quòd in subiecto est aliqua potentia, qua est receptuum talis, vel talis accidētis, ita quòd sicut multiplicantur, & diuersificantur accidentia receperibilia, sic multiplicantur, & diuersificantur huiusmodi potentiae, quæ non sunt partes accidentium, sed dispositio-nes agentes ad receptionem eorum .

Quantum ad secundam partem aduerte, q̄ difficilis est ad resoluendum, propter solemnes opiniones oppositas, nam Greg. in 1. sent. dist. 17. q. 3. art. 2. tenet, quòd nec pro gradibus intensis, nec pro gradibus remissis, vlo modo se compatiuntur, Capr. autem in 1. sent. dist. 17. q. 2. ad argumenta contra secundam conclusionem tenet partem affirmatiuam pro gradibus remissis, & arbitratur se loqui ad mentem B. Th. Quid autem circa hoc senserit Commentator non constat: quoniam pro utraque parte allegantur eius dicta, sed quilibet ad sensum suum trahit.

Tu igitur aduerte, q̄ si eligis tenere partem negatiuam, vt tenet Greg. fundamentum tuum erit hoc, q̄ contraria non possunt simul esse ex natura sua, eo quòd ex sui natura habent repugnantiam simul essendi, & non solum pro tanto, vel tanto gradu. Sed tu aceinge te ad defensandum rationes Greg. Nam omnes soluit Capr. in 1. dist. 17. q. 2. ad argumēta in primo loco inducta contra secundam conclusionem, sed nec Paulus Sonc. in 10. lib. q. 22. qui tenet partem negatiuam cum Greg. eas defensat, sed nouas format, non satis firmas, & efficaces, quas ego soluam infra. Si aut elegeris sequi partem affirm. vt Capr. fidelissimus defensor via Thomisti ex, fundamentum tuum erit hoc, q̄ contraria non repugnat simul existere, nisi pro tanto, vel tanto gradu. Nec ex positione duorum contrariorum in eodem subiecto sequitur contradictoria de eodem verificari, eo q̄ contraria non denominant subiectum, nisi sint ultra medietatem graduum. vñ non habebis rationes efficaces contra Greg. fortiores. n. ipsem et format contra se, & soluit, ego autem vt differam Capr. quem intendo sequi, volo sustinere partem affirmatiuam, & sicut ipsae Capr. soluit rationes Greg. vbi supra ita ego intendo solvere rationes Paul. Sonc. ex quibus septem sunt ad probandum conclu-

DECIMI METAPHYSICÆ

conclusionem negatiuam, & tres format contra Capitulū :

Prima ratio, si contraria sunt simul in eodem pro quocūque gradu : contradictria sunt simul vera, cōsequens est impossibile ut probatum est in 4. metaph. consequentia probatur, si idem est album, & nigrum, ergo est album, & non album, quia cum in nigro sit priuatio albi, ergo est non albu, & confirmatur, quia omnis oppositio alia à contradictione includit contradictionem, ut dicitur in primo priorum , ergo si contraria verificantur simul de eodem, sequitur quod etiam contradictionia verificantur .

Ad hoc dī, q̄ fundat se in falso, supponit enim quod contraria remissa, puta album ut s. & nigrum ut s. denominant subiectum simul album, & nigrum, & cum nigrum sit non album, denominet ipsum subiectum album, & non albu . Sed id non concedit Capr. qm̄ tenet , q̄ contraria non denominant nisi ultra medietatem graduum . Ad argumentum ergo negatur cōsequentia, ad probationem dico, q̄ subiectum non erit album, & nigrum, ex consequenti non erit album, & non album, ad confirmationem dicitur eodem modo, & adverte, quod si album sit ut 8. & nigrum ut 3. subiectum denominabitur album, & non denominabitur nigrum, & ideo non verificantur contradictionia de eodem .

Secunda ratio. Moueat corpus calidum summa caliditate, quæ est ut 10. ad caliditatem ut 9. & cū qua stat frigiditas, ut vnum, quæ non stat cum maiori. Tunc sic, certum est, q̄ in uno instanti est sub caliditate ut 10. & in alio instanti sub caliditate ut 9. & cū inter hæc duo instantia sit tempus mediū, quero in hoc tpe inter medio, aut est sub caliditate ut 10. vel non, non ut 10. quia sic dum moueretur adhuc esset in termino à quo, si non , ergo in tpe inter medio est sub caliditate remissa, & non est ut 9. quia non nisi in instanti terminante tempus medium est sub caliditate ut 9. ergo est sub maiori quam sit 9. Sed sub maiori nullus stat gradus frigiditatis, ergo datur caliditas remissa cum qua nullus stat gradus frigiditatis, ex consequenti datur vnum contrarium remissum, cui pro nullo gradu admiscetur alterum contrarium .

Ad hoc dicitur, q̄ in tempore intermedio est sub caliditate ut 10. & cum instatur, quia esset adhuc in termino à qno nega-

negatur consequentia. Licet enim in tempore intermedio sit sub eodem gradu, sub quo erat in primo instanti, non tamen est omnino in eadem dispositione, immo sub dispositione qua disponitur pro instanti sequenti, ad calidum ut 9. & frigidum ut vnu, unde adverte, ad hoc quod aliquid actu moveatur, non est necesse, quod essentialiter recesserit a termino, & participet essentialiter de termino ad quem, sed sufficit, quod recesserit, & participet dispositiuae praeter quam in motu locali propter continuitatem spacij.

Tertia ratio, rubedo, & viriditas non potest simul esse in eodem in gradu intenso, ergo nec albedo, & nigredo in gradibus remissis. Antecedens certe conceditur, consequentia probatur. Albedo, & nigredo remissæ plus repugnat, quam mediæ intenses, quia primæ sunt perfectæ contrariæ, eo quod maxime distant sub eodem genere, mediæ autem non, ergo si mediæ se non compatiuntur, nec primæ.

Ad hoc dicitur, quod licet mediæ minus sint contrariæ, eo quod non maxime distant sub eodem genere, & quia continent extrema saltem virtualiter, tamen quo ad coexistentiam pro gradu intenso, magis repugnant quam albedo, & nigredo pro gradu remisso. Nam utraque qualitas media cum gradu intenso denominaret subiectum, & sic verificarentur contradictionia, quod non faciunt extrema pro gradibus remissis, ut diximus ad primam.

Quarta ratio, si formæ contrariæ se compatiuntur, aut hoc est in gradibus æqualibus, aut in æqualibus, non primum, quia si aliquid habet albedinem ut 6. & nigredinem ut 6. sequitur esset album, & nigrum, vel nec album, nec nigrum, quæ sunt impossibilia, quoniam sequuntur contradictionia si est album, & nigrum, aut nullo est colore coloratum, cum ibi non sit nisi albedo, & nigredo per casum datum. Non secundum, quia si albedo ut 6. non compatitur nigredinem ut 6. multo magis albedo intensior quam ut 6. expellet nigredinem ut 6. quia albedo intensior est fortior, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod se compati possunt in gradibus æqualibus citra medianam latitudinem, & ut sic componunt colorem unum medium, puta palidum, quo denominatur subiectum coloratum, ita quod non denominatur album, nec nigrum, nec est

DECIMI METAPHYSICÆ

est album nisi sit quid, nec nigrum nisi sit quid, vel era media latitudinem se compati potest gradibus inæqualibus, puta calor ut 8. frigidum ut duo, & subiectum denominabitur simpli citer à calido, & non à frigido, quia ut diximus supra qualitas intensibilis non denominat nisi ultra medium latitudinem, & quod probatur, quod si albedo, ut sex, non compatitur nigredinem, ut sex, multo magis &c. negatur pñta, quod quantum ad coëxistentiam magis repugnant, ut sex, utraque non denominaret subiectum, & sic sequerentur contradictiones, quam si una sit ut 8. altera ut duo, nec valet quod sit intensior, quod non agit in contrariam, nisi pro gradu pro quo non copatur eam, unde si calor ut 8. debet expellere frigidum, ut 2. necesse est ut calor intendatur, puta fiat, ut 9. & tunc erit frigidum ut unum, si autem intendatur usque ad x. frigidum totaliter corrumperit.

Quinta ratio, si formæ contrariae possint esse simul, ergo & motus contrarij, quod est falsum, pñtia probatur, quod ex 4. phys. non est contrarietas in motibus nisi propter contrarietatem formarum, & terminorum, ad quos sunt, ergo si formæ contrariae se compatiuntur, possibile est erit, quod idem mouetur contrarijs motibus, puta quod calescat, & frigescat, ex quo calidum, & frigidum se compatiuntur, falsitas autem pñtia probatur, quod non est minor contrarietas inter duos motus contrarios, quam inter motum, & quietem, sed impossibile est idem simul moueri ad formam, & quiescere sub illa, ergo multo minus possibile est, idem simul moueri motibus contrarijs.

Ad hoc dicitur, quod motus contrarij possint esse duobus modis. Primo, quod uterque sit acquisitius, puta quod per unum acquiratur caliditas, & per alterum frigiditas, & concedo falsitatem consequentis. Secundo, quod unus sit acquisitius, & alter deperditius, puta dum calor intenditur in aqua, deperditur frigiditas, & ut si nego falsitatem consequentis, & concedo consequentiam. Argui autem procedit de motibus contrarijs, primo modo, nos autem tenemus, quod dum unum contrarium intenditur, & alterum remittitur, sint motus contrarij, secundo modo, quod non est inconveniens.

Sexta ratio. Hoc est de mente Cöment. qui in 4. metaph. simul cum philosopho in tex. & cöment. 27. concludit, quod impossibile est, ut contraria sint simul in eodem, sed quoniam hoc,

hoc, & quæque hoc. Item in primo phys. cōmento ss. dicit, q̄ qualitates mediz inter contrarias sunt alio modo in potentia ad eas quam subiectum, q̄a subiectum est in pura potētia ad utrūque extreum, mediz aut non sunt in pura potentia ad extrebas, hæc Cōment. Quæro igitur quō subiectum est in pura potētia ad utrunque extreum, aut n. hoc est q̄a subiectum non est utrunque extreum, sed pōt esse, & hoc est falsum, qm̄ imposs. est lapidem fieri albedinem, aut hoc est, quia subiectum nunq̄ habet utrunque extreum simul, sed modo hoc, modo illud, medium aut habet aliquo modo utrung; extreum simul s. virtualiter, & hic est verus sensus.

Ad hoc dī, q̄ Cōment. intendit, subiectum esse in pura potentia ad utrunque extreum, qm̄ & natura sua neutrum habet, loquendo de formis, quæ contingenter insunt, vt albedo, & nigredo in pariete, &c. medium aut non est in pura potentia, qm̄ medium vt medium ex ratione sua continet utrūque extreum, non solum virtualiter, sed & formaliter, vt determinabitur infra, non ergo ex dicto Cōment. potest cōcludere propositum suum, & cum adducit philosophum, & Cōment. in 4. metaph. dico, vt etiam tenet Capr. q̄ semper intendit de cōtrarijs pro tanto gradu, pro quanto sunt denominati subiectum. Sic n. sunt incompossibilia, & nō aliter.

Septima ratio. Hoc est de mente B. Th. qui in 3. sent. dīl. 24. dicit, in minus albo non est aliqua nigredo, sed albedo minus intensa, ergo albedo quæ non est summa, non habet aliquem gradum nigredinis.

Ad hoc dī, q̄ B. Th. intendit in minus albo, non esse aliquam nigredinem, quæ s. denominet subiectum nigrum.

Octaua ratio, & hanc format contra Capr. sit corpus hñs minimum frigus, & approximetur ei corpus calidum, potēs ipsum ultra intrigidare. Quæro utrū sit possibile in hoc corpore successiæ acquiri calorem, dato quod frigus non int̄ datur, si dicas quod non, ergo agens naturale debite approximatum passo, & nō impediatum, non aget in ipsum, quod est manifeste falsum, si sic. ergo cum prius acquirantur oēs gradus coloris, citra nonum, quam ipse nonus, sequitur quod ilia minima frigiditas potest stare, non solum cum calore ut nouem, sed etiam cum calore ut 4. ut 5. ut 6. & sic de

DECIMI METAPHYSICÆ

omnibus alijs citra nouem . Cuius oppositū dicit ipse Capr.

Ad hoc negatur casus, q̄. s. possit dari corpus h̄ns minimū frigus cū remotione omnis gradus caloris . Nam siue ipse reputat inconueniens, q̄ detur corpus non coloratum. sic re puto inconueniens, quod detur corpus h̄ns frigiditatem vt vnum, & nullam caliditatem . tunc n. nec calidum, nec frigi dum esset, nec tepidum, qm̄ in tepido est admixtus calor, ipse aut supponit, quod nullum gradum caloris habeat . Ratio igitur sua fundata sup casum inconcessum : nihil concludit.

Nona ratio, & est cōtra Capr. suppono, q̄ forma non pot esse sine effectu formalī, nec econtra, suppono ēt, q̄ esse frigi dū est effectus formalis frigoris, tūc sic. In calido vt 9. est frigidū vt vnum, ergo dat ei esse frigidū, ergo illud corpus recipit esse frigidū, & ultra, ergo est frigidum . Patet prima p̄ia, quia cuiilibet danti correspondet aliquod recipiens, secunda etiam p̄ntia patet, quia idem sunt h̄re esse frigidum, & esse frigidum, ergo in calido vt 9. est esse calidum, & esse frigidum, ex p̄nti est calidum, & frigidum, quod est impossibile, aliter sequuntur contradictionia, vt argumentatum est supra .

Ad hoc dī, q̄ primum supponitū est falsum, lequēdo absolutæ, nā esse album, vel denominari album, nō consequitur albedinē absolute, sed pro tanto gradu, puta vna medietatē latitudinis gradū, & ideo non inconuenit dari formā sub gradu adeo remissō, q̄ nō habebit effectum suum formalem . Ad argm̄ ergo, nego primam p̄ntiam, quæ fuit h̄ec. In calido vt 9. est frigidum vt vnum, ergo dat ei esse frigidum, & sic non sequitur, q̄ illud corpus sit simul calidum, & frigidum .

Decima ratio, & est cōtra Capr. in hoc distinguuntur res permanētes à successiuis, q̄ successiua nō sunt, nisi dum fiunt, permanēta vero non sunt quandiu fiunt, sed postq̄ facta sunt. Tunc sic, in toto dealbationis r̄pe, albedo est in fieri. ergo albedo non est, patet consequentia, qm̄ albedo est res permanentēs, ergo in dealbatione non est albedo admixta nigredini .

Ad hoc dī, q̄ rebus permanentiis, quædam sunt accidentia vt esse album, quædam subz, vt esse hominē. Quæ sunt subz in hoc dīnt à successiuis, q̄ dum fiunt, nullo modo sunt actū, nec fm̄ partem, nec fm̄ totum, nec fm̄ esse imperfectū, nec fm̄ esse perfectū, eo q̄ eos ḡnatio est indivisiibilis . Quæ autem

autem sunt accidentia recipientia magis, & minus, in hoc dif-
ferunt à successiuis, q̄ successiua habent totum suum esse sibi
debitum dum sunt, & non aliter, ita q̄ terminato fieri des-
nit totaliter eorum esse. Hæc autem dum sunt, puta dum inten-
ditur calor, aut corpus dealbatur, habent quidem esse, sed im-
perfectæ, completo vero fieri habent esse perfectum, nihil ce-
go prohibet, quod in toto dealbationis tpe, in quo albedo
est in fieri, habeat esse, non quidem perfectum, & ut sic potest
secum comparari nigredinem remissam. Ad argm ergo, ne go
consequentiam, ad probationem dico, quod licet albedo sit
res permanens, tamen suum esse non stat in indivisiibili, qua
re &c. Hæc de præsenti quæstio dicta sint. De quo scito esse
problema neutrum apud philosophum & Cōment. & B.Th,
ideo utraque pars sufficiens est. Ego autem volui defensa
re partem affirmatiuam pro reuerentia Capraoli.

Quæstio 14. Si tantum unum vni est contrarium.

His enim entibus palam, quod non contingit vni
plura contraria esse. **Textu 14.**

I N H A C q̄ aduerte, quod si sensus philosophi atenda-
tur, parua consurgit difficultas. Nam ppositum tex. inducit
corollariz, ex eo quod dixerat contrarietatem esse maximam, &
perfectam distantiam duorum sub eodem ḡnē & sic patet,
quod ibi loquitur de perfectissima contrarietate extremonum.
De medijs aut nundum mentionem fecerat. Loquendo ergo
de hac perfecta contrarietate, constat, quod triū unum vni est
contrarium. Cuius ratio est, qm̄ maxima distantia sub uno
ḡnē, non potest esse nisi inter duas species. Non n̄ possunt
duæ species eiusdem ḡnē esse æqualis gradus, cum se habeant
ut numeri, utriscum est in 8.lib. Verum quia solet fieri instan-
tia, quod plura media contrariantur extremis, ut oēs medijs
colores extremis coloribus, & plura extrema vni medio, ve
in moralibus, prodigalitas, & auaritia liberalitati, ideo ad
vniuersalē resolutionem ppositi quæstii sic procedes. Primum,
ponetur dist̄ de contrarietate. Secundo, ponentur duæ con-
clusiones responsuæ. Tertio, ponetur quedam notable.

Quātum ad primum aduerte, q̄ contrarietas est duplex, f.
perfecta, & imperfecta. Perfecta dicit maximam distantiam in-
ter duas formas in eodem ḡnē, inter quas est motus per se de-

Quæst.Iau.

Q **sunt**

DECIMI METAPHYSICÆ

sunt successiuae acquisibiles. Imperfcta non requirit maximam distantiam, sed quod sunt duæ formæ sub eodem genere inter quas sit motus, & sint successiuae acquisibiles.

Quatum ad secundum sit hæc prima p̄clusio, fm contrarietatem perfectam, tm vnum vni est contrarium, probatur rōne philosophi in præposito, tex. quæ stat in hoc. Perfecta contrarietas dicit maximam distantiam formarum in eodem genere. Hæc n. est ratio perfectæ contrarietatis. Sed maxima distantia in eodem genere non potest esse nisi inter duo extrema, & ultima, quia ultimo non est aliquid ulterius, ergo contrarietate perfecta, tantum vnum vni est contrarium.

Secunda conclusio, fm contrarietatem imperfectam, p̄t plura contrariari vni, & econuerso, pbatur. Ea inter quæ est motus per se sunt contraria ex 1. & 5. phys. Sed inter media, & extremum, est motus, p se. Patet. n. q̄ aliquid potest moueri ab albo ad rubrum, & croceum, & alurgum, & viride, sicut ab albo ad nigrum, ergo inter album, & omnes medios colores est contrarietas, non quidem perfecta, cum non serueretur inter eos maxima distantia, ergo non inconuenit, contrarietate imperfecta plura contrariari vni, & econuerso.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ si vis sustinere vniuersaliter, q̄ vnum vni est contrarium, fundabis te in hoc, q̄ media non contrariantur extremo, nisi vt gerunt vicem alterius extremi, puta rubeum viride &c. gerunt vicem nigri, similiter in moralibus, duo extrema non contrariantur vni medio, nisi in quantum duo extrema conueniant in rōne mali aut vitij, & allud medium in ratione virtutis, & sic pdigilatia, & auaritia in quantum sunt vitium, contrariantur liberalitati, in quantum est virtus, similiter maius, & minus contrariantur æquali, in quantum conueniant in ratione inæqualis, & sic patet, q̄ vniuersaliter potest sustineri tm vnum vni esse contrarium, q̄ vel vnum, vel plura reducta ad vnum. Tu tñ aduerte, q̄ inter æquale, & magnum, & parvum magis seruantur oppositio priuationia quam contraria, ut patet in hoc lib. in tex. 17.

Pro hac q. non laborabis in pluribus inuestigandis, qm nec alij quid egregium dñt, Nec Paul. Sonc. nisi q̄ immoratur ad assignandum, quomodo genus immediate diuiditur duabus differentijs constitutiis quarum specierum specialis

fratrum, vel subalternarum, vel quarum una est subalterna & altera est specialissima, vide tu etiam placitum. Hæc de presenti quæsto dicta sine: *ad hanc quæstionem*

Q. 15. Si multitudo est genus ad numeram,

quid sit quid magis communis, quid specialem?

Multitudo autem quasi genus numeri. *Tegu. 22. 11.*

I N. H A C q. sic poedes. Primo, distinguet de numero.

Secundo, ponentur conclusiones responsus. Tertio, solueretur quoddam dubium, in quo viri Iud. insurgeat contra B. Tho.

Quatuor ad primum adverte, quod numerus dupliciter considerari potest. Primo, noster, falsiliter sumptus, ut pectoratus de numero, scilicet, siue essentiali, q. reperiatur ea in abstractis, q. in rebus materialibus, nam sicut dux intelligentiae conuenire in numero binario essentiali, sic dux qualitates materiales, ut humanitas, & equinitas constituant binariom esse entem. *S 8*

Cuncto, potest sumi pro numero quantitativo, qui causam ev

ulsionis continui, & reponitur simpliciter nostram in solidis ad

serialibus, ut dicitur in auimus in lib. 8. *De cœpta Gregorium 3*

Quatum ad secundum sit prima conclusio, numerus pri

mo modo sumptus non est in sensu, q. multitudo, immo est co

nterabilis cum multiplicidine, probatur. *Q u o d d e c i s i m u l t i*

d i o i n f i n i t a z o n a, sicut numerus & numerus sumptus sibi possunt

coratur unitario, & constitutus aggregatione existit, sicut est

omnis multitudo, siue essentia, siue materialis, & deinde ut

dico, ut dicitur in lib. 8. *Opus de propriae numerorum & perigastim*

pericas, esse tot & totius unitus per numerum unitum recipiens

unit, de numero essentia, de numero unitate, & numero qualita

tate, & hoc non negaret philosophus, si dixit multitudo

est esse qualis est numerus, non in intellectu de multitudine, sed

numeros et transcendentem, quoniam appellatur numerus essentia

S 2 **C 2** **Q 2** **D 2** **E 2** **F 2** **G 2** **H 2** **I 2** **J 2** **K 2** **L 2** **M 2** **N 2** **O 2** **P 2** **Q 2** **R 2** **S 2** **T 2** **U 2** **V 2** **W 2** **X 2** **Y 2** **Z 2**

Secunda conclusio. Numerus secundo modo, sumptus est mi-

nimus q. trahitur, & ipsa est quod genus numeri, pectoratus.

Sicut se habet unus trascendens ad genum numerale, q. mult

tidio trahendens ad numerum unitatum, q. sive primi

più ad principium, si principiatum ad principium. Secunda

q. unum trascendens, est in plus singularitate quam omnia ha

mores, illud enim comprehendit omnia, & cetera ab eo me

100

Q. ij prædic

DECIMI METAPHYSICÆ

prædicamentum, & verificatur de quolibet essentia tam abstracta, quam materiali, ynum vero numerale artatur reducti us ad prædicamentum quantitatis, ergo & multitudo transcendens, est in plus quam numerus qualitatius. Illa n. sicut vnum trascendens circundat omne prædicamentum, & verificatur in abstractis, & materialibus. Numerus vero quantitius restringitur ad prædicamentum qualitatis, cum sit qualitas discreta, & non verificatur, nisi de rebus quantis. Quoniam igitur est in plus in sensu dicto, ideo philosophus dicit, quod est quasi genus numeri, omne enim magis cōcē, potest dici largo modo esse genus, & notāter dixit quasi genus, quoniam sicut ens non est genus, ut declaratum est in lib. 3. sic nec vnum trascendens, nec multitudo trascendens, alter prima causa esset in genere.

Quārum ad tertium aduerte, quod B. Th. in 10. lib. inlect. 8. declaras quomodo multitudo est quasi genus numeri inquit. Scidem vero est, quod pluralitas, siue multitudo absoluta, quae opponitur vni, quod cōuertitur cum ente, est quasi genus numeri, quia numerus nihil aliud est, quam pluralitas, & multitudo mensurabilis uno. Sic igitur vnum secundūm quod simpliciter dicitur ens indiuisibile, cōuertitur cum ente, secundūm autem quod accipit rationem mensuræ, sic determinatur ad aliquod genus qualitatis, in qua propriæ inuenit ratio mensuræ, & similiter pluralitas, vel multitudo, fm quod signat entia diuisa, nō determinatur ad aliquod genus, fm autem quod signat aliquod mensuratum, determinatur ad aliquod genus quantitatis, cuius species est numerus. Hæc B. Thom.

Tu igitur aduerte, quod Lād. in lib. 10. in q. 15. reprobat dictum B. Th. in hoc loco, pro quanto dicit, qd vnum vt accipit rationem mensuræ, & multitudo vt signat mensuratum, determinatur ad genus qualitatis. Contra hoc igitur sic arguit. Vnum, & multa, vt habent rationem mensurae, & mensurati, sunt in prædicamento relationis, ergo nō determinantur vt sic ad genus quantitatis, pñtia patet, qm cum prædicamenta sint impermixta, idem sub eadem ratione non potest esse in duobus prædicamentis. Antecedens vero probatur. Quia dñia relationis nō trahit aliquid, cui adiungitur extra prædicamento cum relationis, nam dñia est in eodem prædicamento cum eo

subsq.

cui

cui adiungitur, sicut rationale, & aīal determinatum per rōmāle sunt in prædicamēto subtilitātē. Sed mēsura, & mēsuratum sunt differētiz relationis. Constituūt enim tertium modum relatiuorum, vt viſum est in 9. lib. ergo vnum, & multa ut stāc sub ratione mensuræ, & mensurati, non determinantur ad aliud genus, quām ad genus relationis.

Ad hoc dicitur, quōd Iand. nō penetrauit ſenſum B. Th. Pater. n. in tota doctrina ſua, vbi cunq; inueſtigat de oppoſitio ne inter vnum, & multa q̄ tenet vnum ut mēſuram, multa ut mensurata opponi relaciuz, ex p̄nti vt ſic ſunt in prædicamēto relationis, prout. f. ſtāc ſub tali respectu, & q̄ h̄c ſit mensuſa, pater in 1. ſent. diſt. 24. q. 1. art. 3. ad quartum, ut videre poteris. Si igitur B. Th. hic intenderet, q̄ vnum ut ſtat formaliter ſub respectu mensuræ, & multa ſub respectu mensurati, nō eſſent in prædicamēto relationis, ſed quantitatis, libi con tradiceret, quōd nō eſt credēdum à vero Thom. Dico igitur, q̄ dictum B. Thom. cōtra quōd Iand. arguit, intelligendum eſt quo ad fundamētum, & nō quo ad ſuum formale. Nam illud q̄ eſt vnum cui attribuitur rō mēſure, eſt res de ḡnē quātitatis, ſimiliter illud q̄ eſt multa, cui attribuitur rō mensura ti, eſt res de ḡnē quantitatis, cum quo tñ ſtat, quōd in respectu mensuræ, & mensurati ſunt in ḡnē relationis. Sicut pater & filius, quantum ad id quōd ſunt, ſunt in ḡnē ſubſtanciæ. In respectu autem paternitatis, & filiationis ſunt in genere ſe cundo relatiuorum. H̄c de p̄ſenti quæſito dicta ſint.

Q uæſtio 16. Si omnia media ſunt eiusdem generis cum extremis.

Omnia nanque media in eodem genere ſunt cum extremis. Textu 22.

I N H A C quæſtione ſic procedes. Primo, poneue distinctio de medio. Secundo, conclusiones reſponsiuz. Tertio, ſoluentur quædam dubia.

Quantum ad primum aduerte, quōd medium inter aliqua extrema, potest eſſe multipliciter. Primo, puræ negatiuz, ut inter habitum, & priuationem datur negatio, ut inter viuum, & mortuum datur non viuum. Secundo priatiuz, licet hoc ſit difficile inuenire. Tertio, entitatiuz, ut inter ens actu, & nullo modo ens, datur ens in potentia, ut materia prima.

Q iij **Qua**

DECIMI METAPHYSICÆ

Quarto; moraliter, ut inter timores, & audacias datur fortitudo. Quinto; formaliter sive secundum formam, ut inter album, & nigrum datur palidum, inter calidum, & frigidum datur tepidum. Et hoc est propriissimum medium, quia continet in se naturam extremitarum participatiue, utrum autem virtualiter, & formaliter, dicemus infra, & quoniam necesse est prius ad ipsum esse transmutatio, quam ad extrellum. Impossibile est enim frigidum calefieri, nisi prius fiat tepidum.

Quantum ad secundum, sit haec prima conclusio. Medium. i. 2. 3. modo, non est eiusdem generis cum extremitis. Quod primo modo patet, quia negatio est purum non ens, habitus est ens, priuatio licet quo ad formale sit non ens, tamen ratione connotati, quod est subiectum potest dici aliquo modo ens. Constat autem, quod purum non ens, non est in eodem genere, cum ente, & aliquo modo ente. Nullo modo participat altero, nec utroque extremo. Quod secundo modo patet, quoniam si priuatio esset medium inter duo extrema positiva, cum sit formaliter non ens, se haberet ad extrema sicut non ens ad ens. Constat autem, quod ens, & non ens non sunt eiusdem generis. Quod tertio modo patet, quoniam si ens in potentia ut materia prima sit medium inter ens actu, & nullo modo ens, patet quod comparatione enti actu, non est in eodem genere cum eo, actu. n. & potentia distinguuntur genere. Magis autem constat, quod ens in potentia, & nullo modo ens, non sunt eiusdem generis.

. Secunda conclusio. Medium 4. & 5. modo est in eodem genere cum extremitis. Quod quarto modo patet, quoniam tam passiones quam virtus circa tales passiones sunt in praedicamento qualitatis, & secundum aliquos in primo genere. Quod autem quinto modo probatur. Ille id ad quos prius peruenitur in permutatione quae est ab extremo ad extrellum antequam peruenitur ad alterum extrellum, est in eodem genere cum extremitis, haec patet, quoniam inquit philosophus in hoc 10. in tex. 22. permutari non est ab uno genere in aliud genus, nisi per accidens, ut a colore ad figuram. Sed constat, quod quando quid permuteatur ab una forma ad aliam, inter quas est medium quinto modo, prius & per se, & de necessitate peruenit ad medium quam ad extrellum, ut quod debet calefieri, prius tepit datur, & quod dealbatur, prius subalbatur, ergo &c.

Et

Et aduerte, quod licet ad maiorem doctrinam posuerimus de medio distinctionem quintumembrem, tamen intentio philosophi fuit in hoc 10. loqui de medio solum quinto modo, quod veræ, & simpliciter est medium.

Quatum ad tertium aduerte dubium, q̄ insurgit cōtra secundum modū primæ cōclusionis. Dic̄tum est. n. q̄ medium priuatiuæ non est in eodem ḡne cum extremis. Contra fmi philosophum in hoc 10. in tex. 19. æquale est medium inter magnum, & paruum, sumendo magnum cum excessu, & paruum cū defectu, put idem sunt q̄ maius, & minus, & in eodē tex. determinat philosophus, q̄ opponitur eis priuatiuæ, æquale est. n. q̄ nō est maius nec minus, & tñ aptum natū est esse, ergo æquale est medium priuatiuæ, & tñ est in eodem genere. s. quantitatis cum magno, & paruo, ergo falsum est, q̄ medium priuatiuæ nō sit in eodem genere cum extremis.

Ad hoc dicitur, q̄ secundus modus primæ conclusionis debet intelligi de medio quæ sit mera priuatio, ut cœcitas. Nō autem de medio, quod est qd' positivum reale, includens tñ negationem extremi. Aliter cum medijs colores possint dic̄t hoc modo priuatiua media respectu extermorum, non essent in eodem genere cum extremis. Ad argumentum ergo, concedo quod æquale est medium priuatiuæ secundo modo, sed non primo modo, de quo solo intelligi debet secundus modus primæ conclusionis.

Alia dubia non insurgunt, quæ sint alicuius difficultatis, quæ non possint solui, per probationes primæ conclusionis, ideo nolo immorari. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Questio 17. Si media contrariorum componuntur
ex extremis virtualiter vel formaliter.

Si vero sunt in eodem genere media, ut ostensum est,
& media contrariorum, necesse est componi ex
extremis contrarijs. Texu 23.

IN H A C q. aduerte, q̄ pendet ex q. 13. huius 10. de gradibus, quibus se compatiuntur contraria in eodem, & qm ut dixi in eadem qōne vtraque pars sustentabilis est, licet sustinuerim partem affirmatiuam propter Capr. si tamen elegeris sustinere partem negatiuam, quam sustinet Greg. & Paulus Soncinas pro præsenti quæsito, negabis compositionem

Q iiiij rcal

DECIMI METAPHYSICÆ,

realem, & formalem mediorum ex extremis, & tenebris solâ compositionem virtualém, & qm̄ philosophus in tex. 23. & Cōment. & B.Th. videntur absolutæ tenere, q̄ media componantur ex extremis, dices sicut Ant. And. in 10.q. 5. qud̄ philosophus accipit compositionem pro conuenientia, eo q̄ medium comparatum vni extremo retinet virtualiter naturam illius extremi, & magis conuenit cum eo, quam cum altero extremo, sicut tepidum magis sapit naturam frigidi, quam naturam calidi. Eodem modo exponit Paul. Sonc.oia dicta Comment. & philosophi, vt patet in lib. 10.q. 21. respō dens ad secundum Greg. autem in 1. dist. 17.q. 3. art. 2. post re sponsionem ad 10. dicit, q̄ philosophus, & Comment. loquū tur de compositione mediorum fm apparentiam, & non fm veritatem. Et aduerte, q̄ totum fundamentum eorum est, qm̄ timent, si concedunt extrema contraria actu, & formaliter in gradibus quibuscumque in medijs, q̄ sint contra philosophum in 4. metaph. tex. 27. & ex consequenti, q̄ sint coacti concedere contradictionia verificari de eodem. Sed ad id iam responsum est in q. 13. huius ad primum Paul. de mēte Capr. Item timent, ne concedant duas species constituere tertiam, & q̄ media contrariorum sint composita ex duobus entibus in actu. Sed ad hæc respondebimus infra.

Et quoniam in q. 13. tenui partem affirmatiuam cū Capr. intendo, & nunc decidere præsens quæsitum pro parte affirmativa, & sic procedam. Primo, ponetur conclusio affirm. & probabitur. Secundo, soluam rationes Paul. & Ant. And. qui tenent partem negatiuam. Tertio, mouebo dubium contra conclusionem in se, & soluam.

Quantum ad primum, sit hæc conclusio responsua. Media contrariorum, vt tepidum, & palidum, componuntur non solum virtualiter, sed etiam formaliter ex extremis, ita q̄ extrema sunt actu, & formaliter in medio, nō quidem secundum excellētias suas, sed vt remittuntur, secunda pars huius cōclusionis iam patet per determinationem q. 13. huius lib. vii determinauimus, qud̄ cōtrarias secundum gradus intensos nō se compatiuntur, aliter ineuitabiliter cōtradictoria veri carentur de eodem. Prima autem pars sic probatur. Quod comparatur ad duo extrema, & respectu vnius est vt magis, resp

respectu alterius est ut minus, componitur realiter, & forma litter ex illis, nam magis, & minus inesse, supponit inesse, sed medium ita se habet, q comparatum vni extremo, se habet ut magis, &, respectu alterius, ut minus, tepidum enim est magis frigidum, & minus calidum, ergo &c. Præterea . In quo libet genere prima , & simplicia sunt compositua aliorum eiusdem generis, quæ comparatur ad illa, ut composita, & posteriora . Sed extrema ad media, se habet, ut simplicia, & priora, ad composita, & posteriora, ut patet de tepido comparato calido, & frigido, ergo &c.

Quantum ad secundum aduerte, quod Paul. Sonec. in 10. q. 21. conatur defensare partem neg. dictis Commentatoris & B. Th. deinde rationibus .

Allegat tria dicta Comment. primo dicit in 4. metaph. cōmento 27. Duo contraria habentia medium sunt in medio in potentia, sicut albedo , & nigredo inueniuntur in palore, sed non in actu, & in 10. metaph. commento 7. inquit. Non debet aliquis dicere , quod colores componantur ex duobus, scilicet albo, & nigro, & in commento 23. in eomposito inuenitur ex altero contrariorum magis, & ex altero minus, nō simpliciter sed aliquo modo, id est in potentia .

Ad hæc respödetur simul, quod Comment. intēdit per potentiam , non potentiam puram , sed potentiam admixtam actui imperfecto , & prout omnis forma existens sub gradu imperfecto, est velut potētia comparata formæ in gradu perfectiori, & quod hæc fuerit mens sua, patet in 1. phys. in commento 56. vbi formaliter sic dicit . Medium est extremum utrumque non pura potētia, sed aliqua potētia, in medio enim est utrumque extremum in actu, sed tamen nō in ultima perfectione. Est igitur in potentia utrumque extremum quodammodo, & in actu alio modo, hæc Comment. ex quibus patet, quod declarat se, quomodo sumat potentiam, quando dicit, sed aliquo modo, id est in potentia, & quando dicit in 4. metaph. sed non in actu , id est non in ultima perfectione .

Allegat dictum B. Th. in 3. sent. quod iam declarauimus in q. 13. huius libri .

Prima ratio Pauli est hæc. Tertia species nō potest 2stitui ex duabus naturis specie distinctis , vnde philosophus in 5. metaph.

DECIMI METAPHYSICÆ

metaph. dicit, q̄ quinque non sunt duo, & tria, quia ter, & duo sunt numeri specie distincti. Sed medius color, & extre mi colores, communiter tenentur specie distincti, ergo &c. Et aduerte, quod hæc ratio fuit etiam præcipua apud Greg. cuius opinionem adduximus in q. 13. huius libri.

Ad hoc rñdetur, q̄ maior non est vera, nisi de speciebus quarum esse stat in indiuisibili, sicut sunt species numeri, & species figurarum, & species substantiæ perfectæ. Potest etiā dici, sicut dictum est supra, de uno constitente multitudinē quod sumptum cum præcisione non constituit eam, sed opponitur disparate, sicut species conditincta, sumptum autem hinc præcisione, non habet rationem speciei, sed rationem materiæ, & ut sic non opponitur multitudini, sed eam constituit. Sic in proposito, extrema contraria sumpta cum præcisione sunt species distinctæ contra medium, & oppositæ disparate, & ut sic non componunt medium, sumpta autem hinc præcisione, sunt ut materia ex qua componitur medium, & non ut species conditinctæ, & huic responsioni adhæresco, ex qua patet, quod argumentum non concludit.

Secunda ratio Pauli est hæc, formæ oppositæ inquantum sunt oppositæ non possunt simul concurrere in eadem natura, quia de ratione oppositorum inquantum sunt opposita eit, p̄ simul stare non possunt. Sed formæ contrariæ sunt etiā contrariæ in gradibus remissis, cuius ratio est, quia philosophus in 10. metaph. tex. 13. & 14. dicit, quod contrarietas est oppositio secundum formam, natura autem albedinis, & nigredinis saluatur in gradibus remissis, ergo ut sic, sunt contrariæ, ex consequenti non se compatiuntur in medio.

¹ Hanc rationem iam soluimus in q. 13. huius, vbi de mente Capr. dñxiijus, q̄ repugnantia simul ratis existendi in eodē ratione consequitur contraria præcisæ ex nō sua, sed ex natura sua pro tanto gradu, pro quo denominant, & actuunt subiectum, puta ultra medium latitudinis. Ad argumentum ergo, nego ma: Ad probationem, nego similiter, quod sit de rōne oppositorum præcisæ inquantum opposita, quod non possint stare simul, nisi adiungatur pro tanto, vel tanto gradu &c.

Tertia rō Pauli, philosophus dicit in 4. de celo, quod aët est grauis, & leuis, aut ergo intelligit, quod in aëre sint duæ qualit

qualitates distinctæ in actu perfecto , quæ sunt contrariae s . grauitas, & levitas, & hoc non, quia formæ contrariae, & maxime in actu perfecto non se compatiuntur in eodem . Aut quod est tantum una qualitas composita ex grauitate, & levitate, & hoc non, quia in elementis non sunt qualitates compositæ, sed tantum qualitates primæ . Aut est una continens virtualiter utrunque, & sic habetur propositum .

Ad hoc dicitur, q̄ qualitas illa est una, sed non est propriæ media, quia non componitur intrinsecæ ex levitate, & grauitate, sicut componitur tepidum ex calido, & frigido : Potest autem dici media extrinsecæ i . comparatiæ, qm per compensationem ad aquam est principium ascensus, & per compensationem ad ignem est principium descensus . Ad argm ergo dico, q̄ philosophus intelligit aërem esse grauem, & leuem, non per duas qualitates, non per unam compositam formaliter, nec virtualiter, sed per unam simplicem, quæ respectu diversorum est principium contrariorum motuum , ideo per eam respectiæ, & non intrinsecæ dicitur aëris grauis, & leuis . Paulus autem decipitur in hoc, quod extimat illam, qualitatem esse veræ medianam, sicut est medius color .

Quarta ratio Pauli Comment. dicit in 1 . phys . commento 56 . quod colores extremi sunt in colore medio, non in actu puro, nec in potentia pura, sed medio modo . inter potentiam & actum . Sed albedo remissa est actu albedo, similiter nigredo remissa, aliter nullum corpus esset actu album, vel nigrum, nisi esset albedo, vel nigredo in summo, quod est manifeste falsum , ergo albedo remissa similiter nigredo non est actu in medio colore, sed tantum virtualiter .

Ad hoc dicitur, q̄ non adducit dictum Comment. vt stat, nam Commentat. in illo loco expresse dicit, q̄ in medio est utrumque extreum in actu, sed tamen non in ultima perfectione, ex quibus verbis constat, quod intendit extrema esse in medio, in actu tamen remisso, nam idem est extreum esse in medio actu, non secundum ultimam perfectionem, id est non intensæ, & esse in actu remisso .

Ant. And. in 1 . o . metaph . q . 5 . tenet, q̄ formæ mediæ non sunt veræ compositæ ex extremis, ita quod extrema non concurrent partialiter ad compositionem eius, & arguit sic .

Omne

DECIMI METAPHYSICÆ

Omne compositum compositione partiali, vel est quantitas, vel habens quantitatem, sed formæ mediæ nō sunt huiusmodi, quia quantitati nihil est contrarium, ergo formæ mediæ non componuntur quacunque compositione partiali.

Ad hoc dicitur, quod maior non habet veritatem, nisi quod componentia partialia sunt quantitates, vel per se quantæ, constat autem, quod qualitates extremæ contrarie non sunt quantitates nec per se quantæ, vnde illa compositio magis debet dici essentialis, quam quantitatua, quoniam extremum componens prædominans, se habet ad extremum aliud, ut actus ad potentiam, puta in tepido frigidum est ut actus, calidum ut potentia. Cuius signum est, quod si debet denominari tepidum à calido, vel à frigido, dicetur frigidum, ergo frigidum est ut forma respectu calidi.

Quantum ad tertium aduerte, qd si medium componitur formaliter ex extremis, difficile erit seruare quomodo hæ qualitas media sit vnum per se. Nam omne compositum per se vnum, est ex partibus, quarum utraque est in potentia, vel linea bicubita ex duabus medietatibus, vel una est in potentia altera est actus, ut materia prima, & forma substantialis, non potest autem utraque esse actu ex 7. metaph. tex. 49. Sed secundum determinationem factam, duo extrema non sunt in medio solum in potentia, nec vnum in potentia alterum in actu, quoniam cum utrumque sit in medio in gradu remisso, non est maior ratio de uno quam de alio, ergo utrumque est actu, sed ex duobus entibus in actu non sit vnum per se ex 7. metaph. tex. 49. ex consequenti medium non erit vnum per se, sed per accidens.

Ad hoc dicitur, qd vnum extremum est, ut potentia alterum ut actus, nam illud quod seruatur in medio cum pluribus gradibus, habet rationem actus, reliquum autem quod est sub minori gradu, habet rationem potentiae. Et dato casu, quod esset imperfectius secundum naturam suam, puta frigidum respectu calidi, tamen inquantum magis inexistit ut sic reputatur perfectius, ex consequenti, ut actus. Ad argumentum ergo nego quin vnum sit in potentia alterum in actu. Ad proportionem dico, quod est maior ratio de uno quod sit actus, quia est cum pluribus gradibus, & de alio quod sit potentia, quia

quia est in minori gradu. Et adverte, quod hoc consonat. Comment. in 10. metaph. commento 23. vbi inquit. Impossi-
bile est quod in composito ex contrariis sint duas partes ze-
quales, sed altera debet esse dominans, cui attribuitur forma,
hæc Comment. ex quibus sequitur, quod si contrario domi-
nanti attribuitur forma, alteri dominato attribuitur mate-
ria, & potentia. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt. Quod
tamen recuto problema neutrum, sicut & q. 13. huius 10. sed
volui sustinere partem affirmatiuam, in fauorem Capr. Tu
vero exerce ingenium ut placuerit, nam & ego aliquando de
clinaui ad partem negati, ut patet in epitomate in 2. de gene-
ratione in tract. 2. in cap. 3.

Quæstio 18. Si inter species cuiuscunque generis est
vera contrarietas, præcipue in prædicamento
substantiæ, similiter inter differentias.

Dico enim differentiam generis diuersitatem, quæ
diuersum facit hoc ipsum. Contrarietas
igitur erit hæc. Textu 24.

I N H A C quæstione sic procedes. Primo, ponetur
distinctio de contrarietate. Secundo, duæ conclusiones re-
sponsiæ. Tertio, soluetur quoddam dubia.

Quæcum ad primum adverte, qd iuxta doctrinam B. Th. in
8. phys. super tex. 10. contrarietas est duplex, quædam imper-
fetta, & est inter quæ seruatur cōis radix contrarietatis. Hæc
autem radix dicitur excellentia, & defectus, nam quæcumque
contraria ita se hæc quod vnum est perfectius altero, qd aut est
perfectius excellentius est, alterum aut deficiens. Quædam
aut perfecta, & hæc ultra cōem radicem contrarietatis requiri-
rit duas conditiones. Primo, qd sunt duæ formæ maxime dilita-
tes sub eodem gñis, inter quas cadunt omnia quæ sunt illius
gñis. Secundo, quod sunt acquisibiles per motum aptæ inel-
lese successiæ eidem subiecto existenti in actu. Aliqui ad-
dunt, qd sunt actiæ, & passiæ adinuicem, ita qd se mutuo ex-
pellant, sed hæc conditio non verificatur simpliciter, nisi in
primis qualitatibus quæ dicuntur actiæ, & passiæ, ut de-
clarauimus in epitomate nostro, super libros de genera-
tione, & corruptione,

Quæcum ad secundum sit hæc. Prima conclusio, species, &
differ-

DECIMI METAPHYSICÆ

differentiæ generis substantiæ non opponuntur nisi contraria, & probatur, primo q[uod] opponantur, q[ui]m sunt diuisiæ generis, omnis aut diuisio est per opposita, hæc est. n. prima cōditio primæ diuisionis. Quod autem opponantur contrarie, sic probatur ad mentem philosophi. Non opponuntur contradicto[r]ia, q[ui]m alterius contradictriorum verificatur, tam de ente, q[uod] de non ente. Non ens aut nullius est d[icitu]r, nec species, nec genus, nec pure priuatiæ, q[ui]m priuatio cum sit negatio, est formaliter non ens, differentiæ aut, & species generis substantiæ, & cuiuscunq[ue] alterius g[eneris] non sunt non ens, nec relatiæ; q[ui]m sunt multa g[enera]a aboluta tam animata, q[uod] inanimata, tam simplicia ut elementa, q[uod] elementata, quæ non dividuntur per relatiæ, ergo à sufficienti diuisione opponuntur contrariæ.

Secunda conclusio. Licet opponantur contrariæ, non tamen contrarietate perfecta, sed imperfecta, q[uod] imperfecta patet, quoniam cōmuniis radix contrarietatis seruatur in eis, nam quæcumque duæ differentiæ diuisiæ vnius g[eneris], & duæ species, præcipue in prædicamento substantiæ, se habent ut excellens, & deficiens, sicut patet de corpore, & incorpore, animata inanimata, sensitiva non sensitiva, r[ati]onalis non r[ati]onalis. Quod autem non perfecta patet ex defectu conditionum, quas assignauimus in contrarietate perfecta, nam posito quod in prædicamento substantiæ essent assignabiles duæ species maximæ distantes, puta suprema intelligentia producta, & elementum terre, inter quas gradualiter continentur naturæ rebus intermediae, tamen non sunt acquisibiles per motu, nec intensibiles, & remissibiles, ut determinatum est in 8. lib. ergo &c. Præterea differentiæ, & formæ substanciales non habent pro subiecto ens actu, sed materiam primam: quoniam cū producantur generatione substanciali, ut determinatum est in 5. phys. eius subiectum est tantum ens in potentia, aliter generatio esset motus, quod negat philosophus in 5. phys. tex. 8. Patet ergo, q[uod] inter differentias, & species generis substancialiæ non datur perfecta contrarietas. Et aduerte, q[uod] eandem conclusionem tenet Ant. And. in x. metaph. q[uod] penultima, ubi determinat, quod inter formas substanciales non est contrarietas strictæ, sed largo modo accepta.

Quantum ad tertium aduerte, q[uod] Arist. in diuersis locis vi detur

detur sibi contrarius, in hoc pposito, nam in prædicamentis manifestæ ponit, qd suðæ nihil est contrarium. & in 5. phys. tex. 10 dicit. Secundum subam, nullus est motus pp nullum entium subæ esse contrarium. In 1. aut phys. tex. 56. dicit, qd in gne subæ datur vna prima contrarietas, ad quam oes alie re ducuntur. Et in 2. de generatione tex. 49. dicit, qd aër, & ignis contraria sunt aquæ, & terræ. Terra quidem aéri, ignis vero aqua contraria est. Et in hoc 10. in tex. 24. probat, differentiam fm speciem esse differentiam contrarietatis. Quapropter videatur philosophus in hoc semper fusile dubius, & modo tenuis se partem neg. modo partem affirm.

Ad hoc dubium fm viam Comment, quam habes expressam in 1. phys. commento 52, & confirmatam p Alex. dicendū esset, qd philosophus negat contrarietatem in suba secundum subiectum, siue materiam, non autem fm formam, nam accidentia cum sint entia simplicia, si contrariantur, fm totam suam entitatem contrariantur, substantiae autem sensibiles, & præcipue corruptibles, cum non sint entia simplicia, cōponuntur. n. ex materia, & forma, non contrariantur fm totam suam entitatem, sed solum fm formam, nam materia cu sit receptiva contrariorum, nulli contrariatur, fm igitur Comment. philosophus negans in prædicamentis, & in 5. phys. contrarietatem in suba, non negauit absolute, aliter sibi contradiceret in locis alijs allegatis, sed negauit, quod sit talis, qualis inuenitur in accidentibus, scilicet fm totum, & no tm fm formam. Item dicit Comment. in 1. phys. commento 52, qd qn philosophus negat contrarietatem a suba, intendit solum de substantijs compositis, non autem de elementis, aliter sibi contradiceret in 2. de generatione tex. 49. Et id pro tanto tenet, quia extimat formas elementorum esse intensibiles, & remissibiles, ex consequenti contrarias, & actiwas, ac passiuas, adinuicem. Sed vt. Thomista non sequeris hanc viam, quam reprobauimus in lib. 8. pertractantes si plures formæ substanciales se compatiuntur in eodem.

Igitur fm viam B. Th. rñendum est, philosophum non esse sibi contrarium, qm vbi negat contrarietatem in suba, intendit fm sensum secunde conclusionis vbi aut concedit intendit fm primam conclusionem, & fm primam partem secund

DECIMI METAPHYSICÆ

secundæ conclusionis. Cuius signum est, q̄ in 2. de generatione tex. 49. poltquam dixerat igni vero aqua cōtraria est, ttatim subiungit, vt contingit subam subæ contrariam esse, q.d. licet suba non contrarietur subæ, vt suba, tñ non potest contrariari rōne qualitatum contraria, & hoc modo contrariatur elementa adiuicem. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Questio 19. Si genus, & species generis sunt
eadem aut diuersa genere vel eadem
aut diueria specie.

Quare palam, quia ad id quod vocatur genus, nec
idem nec diuersum specie. Textu 24.

IN H A C quæstione sic procedendum est. Primo,
ponentur duæ conclusiones responsuæ cum probationibus
luis. Secundo, soluentur duo dubia.

Quantum ad primum, fit hæc prima conclusio. Genus co-
paratum suæ speciei, vt animal homini, non est idem specie
nec diuersum specie ab homine, probatur, q̄ non est idem, ea
sunt idē specie quæ cōueniunt in vna dīa constitutiva, sicut
Plato, & sortes sunt idem specie, q̄a cōueniunt in rōnat, &
cōstitutio hominis. Sed genus, & species nō cōueniunt in
aliqua vna dīa constitutiva vtriusque, aliter genus esset spe-
cies, nec genus esset magis cōe quam species. Probatur aut̄ q̄
non sunt diuersa specie. Quæ sunt diuersa specie habent op-
positas differentias quibus constituuntur, sed differentia qua
constituitur genus puta sensituum, & qua constituitur spe-
cies, non oppōnuntur, nam rationale identice est sensituum,
sicut & homo est animal. Præterea, quæ distinguuntur specie,
vnum non prædicatur de altero, cum habeant oppositionem
Hisparatam adiuicem. Constat autem, quod genus prædi-
cat de specie, ergo non sunt diuersa specie.

Secunda cōclusio. Genus comparatum speciei nō est idem
gñe cum specie, nec diuersum gñe à specie. Quod non sit itē
patet, ea sunt idē gñe; quæ sunt duæ species conuenientes
in genere, vt homo, & leo in animali. Sed genus, & species
sua non sunt duæ species, qm̄ genus, vt genus non est species,
ergo &c. Quod non sint diuersa genere, patet, qm̄ quæ sunt
diuersa genere ita se habent, quod utrumque est genus, sicut
patet de animato, & inanimato, vt planta, & lapide. Constat
autem,

autem, quod species ut species non est genus, ergo &c. Et ad uerte, quod intentio philosophi est loqui de specie specialis sima, comparata suo generi, sumendo genus in suo proprio significato, prout est unum ex quinque universalibus.

Quantum ad secundum aduerte duo dubia, quæ insutgunt contra determinationem factam. Primum, pbat, quod genus & species sunt idem spē sic. Quæ dicunt eandem essentiam & eandem formam sunt idem specie. Sed genus & species dāt eandē essentiam & formam, ut determinatum est in lib. 8. in q. 4. ubi determinauimus, quod nō multiplicantur formæ in eoq dem ēm prædicamenta qdditatiua, ergo sunt idem specie.

Pro solutione huius aduerte, quod Iand. in x. lib. in q. 20. concedit, quod si genus & species dicunt eandem essentiam & formam, inveniabiliter sequitur, quod sint idem specie. Nescit autem alter soluere argumentum, nisi negando minorem: quoniam tenet genus dicere formam generalem, & speciem formam specificam, ut distinctas realiter. Sed id iam reprobauius in 2. lib. & in 8. Respōdendo ergo secundūm viam nostram, quæ tenet unitatem formæ in composito, negatur maior. Nam quod aliqua sint idem specie, non sufficit identitas essentia & formæ, sed quod conueniant in una differentia formaliter. Quāvis autem forma, siue natura generis & speciei sit una realiter, ab ea tamen possunt sumi distinctæ differentiae, quarum una sit generica. prout dat esse genericum, alia sit specifica, prout dat esse specificum. Sicut ab anima intellectu. vt dat esse sensituum, sumitur differentia generica, & genus quod est animal, & prout dat esse intellectuum, sumitur differentia specifica, ut rationale, & species ut homo, & sic patet, quod inter genus & speciem sufficit distinctio rationis ex parte rei, vel ex natura rei, ut placet Scoto.

Secundum dubium insurgit directè contra determinationem factam, & arguitur sic. Dicit philosophus in hoc 10. in tex. 1. & 2. quod omne ens comparatum alteri enti, est idem vel diuersum ab eo, ergo genus comparatum suæ speciei vel est idem vel diuersum ab ea.

Ad hoc dico, quod aliud est dicere. Genus est idem vel diuersum à sua specie. & dicere, genus est idem vel diuersum specie à sua specie. Nam in ratione entitatis suæ, cōcedo quod sunt

Quæst. Iau.

R idem,

DECIMI METAPHYSICÆ

idem, qm̄ dicunt eandem naturam distinctam solum rōne ex parte rei. In ratione aut ḡnis aut speciei, dico q̄ non sunt idē nec diuersa specie, ea.n. sunt idē specie in rōne formalī ipsius speciei, quæ conueniunt in vna dīria formalī specifica, & differeunt solum numero, vt duo individua, similiter ea sunt diuersa specie formaliter, quæ distinguuntur dīris specificis formā libus oppositis, quarum vna non prædicatur de alia. Modo ex determinatione facta, constat q̄ istæ conditiones non servantur inter genus, & speciem. Ad argm̄ ergo dico, q̄ sensus philosophi est istæ. Oē ens comparatum alteri enti est idem vel diuersum, est verum quo ad entitatem suam. Non tñ est verum, quo ad intentiones secundas, vt est genus, & species. Vnde hæc p̄ntia non valet. Genus comparatum speciei, quo ad entitatem suam est idem, vel diuersum ab ea, ergo comparatum quo ad intentionem ḡnis vel speciei, est idem vel diuersum specie ab ea. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

¶ Qō 20. Si omnis contrarietas facit diuersitatem in sp̄c.

Dubitabit vtique aliquis, quare fœmina à viro
non specie differt. Textu 25.

IN HAC quæstione sic procedendum est. Primo, ponentur distinctiones de contrarietate. Secundo, conclusiones responsuæ. Tertio, soluentur quædam dubia.

Quantū ad primum, sit hæc prima distinctio. Contrarietas est duplex, quædam ex forma, quædam ex materia, non quidem ex materia, vt materia, qm̄ materia præcisæ considerata est indifferens ad oēs formas, sed ex diuersa dispositione materiæ, pp quām respicit contrarias p̄dōnes individuoꝝ, vt masculinum, & fœmininum, sicut declarabimus infra.

Secunda distinctio. Contrarietas ex forma est duplex, quædam est ex formis substantialibus disparatis, sicut contrarietas inter ignem, & aquā, de qua diximus in q.18. hujus lib. q̄ licet non sit perfecta, est tñ contrarietas, & illuc est assignata causa. Quædam est ex formis accidentalibus, sicut Socr. aliis, & Plato niger sunt contrarij, ex qualitatibus contrarijs.

Tertia distinctio. Contrarietas ex formis accidentalibus ad duo potest comparari. Primo, ad ipsas formas accidentales, vt sunt diuisiuæ sui ḡnis, pura comparando albedinem, & nigredinem ad colorem, masculum, & fœminam ad sexum quem

quem diuidunt. Secundo, ad subiecta quibus insunt, ut albedo ad sortem, nigredo ad Platonem, similiter masculum, & fœminam ad animalia quibus insunt.

Quatum ad secundum, sit hæc prima cōclusio responsua. Contrarietas sumpta ex formis substatialibus demonstrat distinctionem, & diueritatem in specie inter illas formas, & inter ea quibus tales formæ insunt, probatur. Tales formæ substanciales inter quas est contrarietas saltē imperfecta, ut declarauimus in q. 18. huius lib. puta forma æqui, & forma leonis dicitur ex natura sua distinctas quidditates, & ab eis sumuntur distinctæ differentiæ specificæ, ergo differunt specie, & ea quibus insunt, antecedens patet, & quæ probatur, quia distinctæ quiditates faciunt distinctionem in specie, per distinctas dñias sumptas ab eis, & constitutivas distinctarum specierum. Si igitur tales formæ, & ea quibus insunt differunt specie, ergo contrarietas inter eas demonstrat diueritatem specificam.

Secunda conclusio. Contrarietas sumpta ex diuersa dispositione materiæ, & ea formis accidentalibus, non facit differre specie ea quibus insunt. secunda pars manifesta est, nullus. n. dicit, quod albedo, quæ inest sorti, & nigredo quæ inest Platonis, faciant differre specie sortem, & Plat. & rō apud Porphyriū est, quia istæ sunt differentiæ accidentales, quæ faciunt tamen alterum, & non aliud. Prima pars vero sic probatur, si contrarietas sumpta ex diuersa dispositione materiæ facit differre specie, ergo idem agens specificum producit distincta specie, quod est impossibile, quoniam nullum agens vniuocum de quo hic intendimus, agit ultra speciem suam, alioquin potentia naturalis non esset determinata ad unum cum per te possit in opposita distincta specie, sentia probatur, quoniam videmus idem sperma, & menstruum specificum fieri, modo masculum non fœminam, sed quod diuersimode agit in ipsum calor, & virtus formativa. nam si calor fortis est ad expellendum dispositiones, quæ sunt pro fœmina, producetur masculus, si aut sit debilis, adeo quod virtus formativa non sufficit pro masculo, fit fœmina. Constat ergo, quod idem agens specificum producit fœminam, & masculum. Si igitur masculus, & fœmina quæ sunt contraria ex diuersa dispositione materiæ differunt specie, idem agens specificum producit diuersa specie.

R ij Tertia

DECIMI METAPHYSICÆ

Tertia conclusio, licet formæ accidentales contrariæ non faciant distinctionem specificam inter ea, quibus insunt, ut declaratum est in conclusione precedenti, tamen ad se inuicem comparate. & ad genus, quæ diuidunt, differunt specie. Hæc conclusio clara est, sumptis duabus formis accidentibus, quæ attingenter insunt duobus individuis eiusdem sp̄ei, v.g. albedo in sorte, & nigredo in Plat. probatur, quod albedo & nigredo ad se inuicem comparare. & in quantum diuidunt colorem differunt specie, nam maxime distant sub colore. & constituuntur differentijs formalibus diuisiuis generis coloris, scilicet congregatiuo, & disaggregatiuo, quæ & si non sint differentiæ essentiales, sumuntur tamen loco differentiarum, ergo &c. Et aduerte, quod hæc est mens philosophi in lib. 10. in tex. 22. vbi inquit, differentiæ priores contrariæ erunt a cientes species contrarias, ut generis, ex genere enim & differentijs species, ut si album & nigrum contraria, est autem hic quidem disaggregatius, ille vero congregatius color. Hæc philosophus vbi Comment. expresse ponit album & nigrum species contrarias constitutas ex genere & differentijs contrariis, ergo sunt distincte species.

Quantum ad tertium aduerte, quod aliqui fundantes se super quedam verba Comment. in 10. lib. in commento 23. tenent, quod extrema contraria ut album & nigrum ad inuicem comparata non differunt specie, sed secundum magis, & minus, aut secundum intensum, & remissum, puta quod nigredo est remissima albedo, verba aut̄ Comment. sunt hæc. Transmutatio ergo de contrario erit ad illud, quod est medium, antequam veniat ad secundum contrarium, & si essent alterius naturæ, tunc transmutatio de contraria in contrarium mediantibus illis esset per accidens, hæc Comment. ex quibus patet, quod secundum ipsum, & extrema contraria & media sunt unius naturæ, si unius naturæ, ergo non differunt specie.

Sed hoc nihil concludit, quoniam ad hoc quod inter aliquis sit motus per se, sufficit unitas naturæ genericæ, in diuersis autem genere, non est motus, nisi per accidens, unde inquit philosophus in 10. text. 22. permutari vero ex alio genere in aliud genus non est nisi ex accidens, ut ex colore in figuram. Necesse est ergo media & quorum sunt media in eodem genere

nere esse . Dico ergo , q̄ Comment. intendit extrema & media esse vnius naturæ genericæ , aliter non concordaret cum philosopho . Cum vnitate autem genericæ stat diuersitas specifica . Hæc de præsenti quæstio dicta sint .

¶ Quæstio 21. Si corruptibile & incorruptibile differunt genere .

Necessæ esse diuersum genere corruptibile , & incorrupti . Textu 26.

I N H A C quæstione sunt duæ opiniones , quæ licet cōcordent , quòd corruptibile & incorruptibile differunt genere discordant tamen de genere , quoniam vna opinio tenet , q̄ philosophus intendit de genere physico , & non logico , alia intendit de genere logico , & non physico : & quoniā B. Th. & Ant. And. tenent primam viam . Iand. autē secundam , ideo sic procedes . Primo , declarandum est , quid sit conuenire aut differre genere physico & genere logico . Secundo , ponētur conclusiones responsuæ . Tertio , soluentur rationes Iand. tenentis sentiam contra B. Th .

Quātum ad primum aduerte , quòd apud physicum , genus sumitur pro materia sive subiecto receptiu formarum naturalium , ita quòd , quæcumque p̄nt adinuicem transmutari , conueniunt in genere physico , vt omnia elementa quæ ex se inuicem generantur & corrumpuntur ex 2. de generatione . & omnia elementa , quæ ex illis constant & in illa resoluuntur . Quæcumque autem non sunt transmutabilia adinuicem , differunt genere physico , quia non habent materiam vñā cōmunem . Apud logicum aut̄ sumitur genus , iuxta doctrinā porphyrij , pro eo q̄ prædicatur de pluribus differentiis sp̄e in quid , ita quòd , ea conueniunt in genere logico , quæ conueniunt in aliquo communi prædicabili de pluribus &c . vt in eo q̄ corpus , quòd planta , quòd lapis , q̄ animal . Quæ aut̄ non conueniunt in tali communi , distinguntur ḡne , vt albedo , & dulcedo . Et aduette , q̄ quæcumque conueniunt in genere physico , conueniunt in aliquo genere logico . Reperibile est enī aliquod commune prædicatum de eis , vt diff̄unt specie in quid . Puta omnia elementa & elementata cōueniunt in hoc , quòd corpus , q̄ compositum , quòd corruptibile , quòd mobile &c . Non tñ sequitur ecōuerso . Nam star,

R iiij quòd

DECIMI METAPHYSICÆ

quod intelligentia, & homo conueniant in substantia, & in hoc quod est esse intellectuale, & felicitabile, & tamen non conueniant in genere physico, cum sit intelligentia immaterialis.

Quantum ad secundum sit haec prima conclusio. Corruptibile, & incorruptibile differunt genere physico, probatur ex prænotatis sic. Non habent enim materiam, sed quam possint adinuicem transmutari, ergo &c. quia patet ex declaratione facta de genere physico, & conuenientia in eodem. Antecedens autem probatur, corruptibilia habent materiam subiectam priuationi. Incorruptibilia vel non habent materiam, ut abstracta, vel non habent quae sit subiecta priuationi, sed est alterius rationis, ut determinauimus in lib. 8. qualia sunt corpora celestia. Et aduerte, quod Egidius tenens materiam superiorum, & inferiorum esse eiusdem naturæ, non potest salvare, quia cœlum est corruptibile ex principio intrinseco, ut declarauimus in lib. 8. in q. 13. ex consequenti, non potest subterfugere quin corruptibile, & incorruptibile conueniant in genere physico & logico, quod est contra philosophum.

Secunda conclusio: Corruptibile, & incorruptibile non differunt genere logico, probatur. Conveniunt in aliquo coi prædicabili de eis inquit, ergo &c. quia nota ex supra declaratis. Antecedens patet, quoniam substantia corpus compositum, prædicantur de inferioribus, & cœlestibus naturis. Et adverte, quod hic intendimus de corruptibili, & incorruptibili limitate naturæ, ut excludam primam causam. quae ex sua infinitate perfectionali non concluditur genere.

Quantum ad tertium aduerte, quod Iacobus in 10. lib. in q. ultima, dicit philosophum intelligere, quod differunt genere logico, & id probat ex duobus. Primo, quia si philosophus intelligeret de genere naturali, rō sua nihil concluderet contra Platonem. Nam Plato concederet, quod idea homines, & homo singularis differunt genere naturali, quia sedem Platonem per se homo non habet materiam, & homo singularis habet materiam. Vnde in hoc non debuit laborare philosophus ad probandum. Concesso autem à Platone, quod differant genere physico. Non sequitur in via Platonis, quod differant specie nec plusquam specie. Dicetur enim Plato, quod haec duo stant simul idea hominis, & hic homo differunt genere physico. & tamen sunt eiusdem speciei logicae.

Et

Et ideo ut ratio philosophi concludat contra Platonem , sic est formanda . Corruptibile , & incorruptibile differunt genere logico , ergo specie , & plusquam specie logica , qm̄ distinctio generica est plusq̄ specifica . Sed idea hominis fm̄ Plat. est incorruptibilis , & hic homo corruptibilis , ergo differunt specie logica , & plusquam specie , cuius oppositum dicebat Plat.

Ad hoc dicitur , q̄ Iandunus supponit falsum . s. Platonem concedere , q̄ idea hominis , & hic homo differant genere naturali , imò vult , q̄ sint eiusdem generis , & eiusdem speciei naturalis , & hoc expresse dicit Comment. in 10. lib. in cōment. 26. vbi inqt̄ , formæ separatae ponuntur eadem cum singularibus in natura , ita q̄ , nomen homo dicatur de separato , & sensibili vniuocæ , & nō æquiuocæ , & dixit hoc , quia istæ sermo est ponentium formas , hæc Cōment. in quibus nota , q̄ dicit apud Platonem forma separata , & singulare sunt eadem in natura , & non dicit eadem rōne vel diffinitione . Nam si in natura sunt eadem , sunt eiusdem generis , & speciei naturalis , si aut̄ intenderet de genere logico , & specie , non dicere in natura , sed in ratione diffinitione , aut in modo prædicandi . Et contra hunc sensum Platonis procedit rō philosophi , quæ sic formanda est . Quæ in una natura omnino non conueniunt , distant genere sumpto à natura , q̄ est genus physicum . Sed corruptibile , & incorruptibile in una natura omnino nō conueniant , ergo distant genere sumpto à natura . Cum ergo per se homo sit incorruptibilis , & hic homo corruptibilis , non solum sunt eiusdem speciei naturali , sed nec generis , cuius oppositum dicebat Plato .

Secundo dicit Iand. hanc esse mentem Comment. qm̄ fm̄ ipsum , in genere non reponitur nisi substantia corruptibilis , ut patet in 2. cœli in comment. 59. & in 10. metaph. cōment. vlt. dicit , q̄ cum corruptibile , & incorruptibile sint duæ differentiæ contrariæ , illud quod congregat illa , est nomen æquiuocum , vnde corpus quod dicitur de illis , est æquiuocum .

Ad hoc dicitur , q̄ si illa fuit mens Cōment. negatur à vero Thomista , qm̄ in via nostra omne ens reale per se finitum est in prædicamento , & non eximitur nisi prima causa ex sua infinitate . Ad dictum autem eiusdem in 10. metaph. respondeatur , q̄ si accipit æquiuocum physicum conceditur , qm̄ hoc

R. iij nocti

DECIMI METAPHYSICÆ

confirmat propositum nostrum, quo tenemus corruptibile & incorruptibile distingui genere physic. Si autem accipit eum uocum logicum, negatur dictum suum, quoniam est contra secundam p̄clusionem nostrā. Hæc de præsenti quæsto dicta sint. Et aduerte, quod in dicta quæstione, Iand. pertractat de mente Comment. contra Auic. quod omnia corpora cœlestia sunt eiusdem speciei, vel quia B. Th. in 2. coeli exponens tex. 49. est contra Comment. & illic formaui quæstionem, ac determinauit contra Comment. ideo nollo hæc illud propositum inuoluere, sed tu videbis in quæstionibus nostris in 2. coeli.

¶ Quæstio 22. Si materia est principium distinctionis secundum genus.

IN HAC quæstione aduerte, quod si loquimur de distinctione sicut genus non uniuersaliter, sed penes corruptibile & incorruptibile, constat quod materia est principium talis distinctionis, ex determinatione facta in q. præcedenti, si aut volueris habere resolutionē uniuersalem de causa & principio distinctionis generica; sic procedendum est. Primo, ponentur quædam distinctiones, de distinctione generica & de materia. Secundo, ponentur conclusiones responsuas.

Quantum ad primum, sit hæc prima distinctio, distinctio generica potest considerari dupliciter. Primo, in prædicamento substantiæ, ut querere causam, quare homo & lapis distinguuntur genere. Secundo, in prædicamento accidentium, ut quare color & sapor distinguuntur genere.

Secunda, distinctio generica, vel attingitur penes genera generalissima, vel penes genera subalterna & subordinata.

Tertia, materia sumitur dupliciter: vel pro materia prima, vel pro quolibet potentiæ primo susceptivo, quod habet modum materiæ, sicut dicimus, quod humidum est materia saporis, & superficies materia coloris.

Quarta, materia prima duplicitate consideratur, primo, sicut se & præcisæ, secundo, ut respicit formas sicut eundem vel diuersum modum actuandi ipsam materiam, & prout una forma comparata alteri formæ sequenti se habet ad sequentem, sicut potentiale ad actuale, iuxta quod modum vegetatiuum comparatur sensitiuo, dicitur materia sensitiui, eo quod sensitiuum fundatur in vegetatiuo, & addit gradum perfectionis super veget.

Quan

Quantum ad secundum sit hæc prima conclusio , distin-
ctio generica iuxta generalissima , est formaliter , & imme-
diata à diuersis modis prædicandi de prima substantia . Hanc
iam determinauimus in 5.lib.in q.16. vbi defendimus B.
Th.contra Ant.And. & Herueum,vide tu illuc .

Secunda conclusio , distinctio gñica in prædicamento sub
stantiæ quantum ad genera subalterna , vt inter corporeum
& vegetatiuum , & sensitiuum , sumitur à materia considerata
iuxta s̄m modum quartæ distinctionis præpositæ , probatur
sic . Talis distinctio , vel sumitur à materia prima s̄m se con-
siderata , vel vt respicit ordinatę diuersas formas , quarum p̄-
cedens comparatur ad sequentem , vt potentiale ad actuale ,
ita q̄ materia vt stat sub forma præcedenti habet rationem
perfectibilis , vt autem stat sub forma subsequenti , habet ra-
tionem perfecti , non potest dici primo modo , qm̄ cum ma-
teria præcisæ sumpta sit eiusdem rationis in omnibus infe-
rioribus , non potest ab ea sumi , vt sic aliqua distinctio , ergo se
cundo modo , & ideo rationabiliter distinguuntur gñe ele-
menta , & elementata , prout materia primo respicit formā
elementi , deinde formam elementati , & forma elementi lō
ge imperfectior est , quām forma elementati , idem conside-
ra de materia vt respicit formam corporeitatis , deinde for-
mam animati , deinde formam sensitiui . Et hæc est doctri-
na B.Th.in 7.meraph.super tex.33. vbi declarans , quomo-
do genus sumitur à materia dicit . Animal est ; quod habet
naturam sensitiuam , natura autem sensitiua est , vt materia re-
spectu naturæ sequentis .

Tertia conclusio . Distinctio gñica gñum subalternoꝝ in
prædicamentis accidentium non sumitur à materia prima .
Secūda primo susceptiuo , probatur prima pars , quia acciden-
tia non componuntur intrinsecæ ex materia , nec inhærent
immediatæ materiæ primæ , vt determinatū est in lib.4. vbi
docuimus , nullam formam accidentalem prius actuare ma-
teriam , q̄ formam substantialem , ergo à materia prima non
recipiunt distinctionem , secunda pars sic probatur . Accidē-
tia hñt esse à subiecto , ergo & distinctionem . Idem enim
est principium essendi , & distinguendi , si habent esse à subie-
cto , ergo maxime à primo , ergo & primam distinctionem .

Sed

DECIMI METAPHYSICÆ

Sed prima distinctio est generica, ergo distinguuntur genere per primum subiectum, quod est primum susceptiuum. Hac de causa distinguitur genere sapor à colore, quoniam primum susceptiuum coloris est superficies, saporis autem est humor, sive humidum, ut declarauimus in lib. de sensu, & sensato.

Quarta conclusio. Distinctio generica inter corruptibile & incorruptibile sumitur à materia prima propter diuersum modum actuandi, quo actuatur à forma rei corruptibilis, & à forma rei incorruptibilis, nam quia res incorruptibilis corporea de qua nunc propriæ intendimus, ut cœlum habet materiam omnino perfectam ex forma cœli, ita quod non remanet in ea potentia ad aliam formam. Corruptibilia autem inferiora habent materiam, quæ per nullam formam, quam recipit omnino perficitur, ideo corruptibile, & incorruptibile distinguuntur genere physico, ut conclusimus etiā in q. præcedenti. Hæc de præsenti quæsto dicta sunt, in quo fateor animum meum non quiescere. Ideo, & tu exerce ingenium tuum.

INCIPIVNT QVÆSTIONES EIVSDEM super librum duodecimum.

- 1 Si metaphysica habet considerare de substantia.
- 2 Quomodo philosophus intendit ens in quantum ens esse quodam totum.
- 3 Si ad metaphysicum spectat considerare de abstractis, an ad physicis.
- 4 Si omnes substantiae separatae sunt penitus immobiles.
- 5 Si datur creatio secundum philosophum, & Commentatorem.
- 6 Si ex tex. 16. potest concludi animam intellectuam esse formam dantem esse homini, & esse incorruptibilem.
- 7 Si omnium rerum sunt eadem principia.
- 8 Si omne repositum in praedicamento, sive sit substantia, sive accidentis, est compositum intrinsecè ex propria potentia, & proprio actu, tanquam duabus partibus essentialibus.
- 9 Si est necesse dare aliquam substantiam eternam secundum philosophum.

- 1. *losophicum, & secundum veritatem.*
- 2. *Si substantia eterna est semper actu mouens, & de necessitate nature.*
- 3. *Si substantia eterna mouens, ita est actu, quod nullo modo est in potentia.*
- 4. *Si substantia mouentes abstracte sunt sine materia.*
- 5. *Si celum agit in hec inferiora, & quomodo.*
- 6. *Si Arist. demonstrauit mundum esse eternum.*
- 7. *Si primum mouens mouet celum, ut finis animatus.*
- 8. *Si celum est animatum, & quomodo.*
- 9. *Si intelligentia mouens celum, potest esse forma vera dans esse caelo.*
- 10. *Si in primo principio est delectatio, & vita modo excellentissimo.*
- 11. *Si dispositiones Dei quas dicimus perfectiones diuinis distinguuntur realiter vel solum ratione.*
- 12. *Si primum principium est vigoris infiniti, & entitatis infinite.*
- 13. *Si philosophus opinatus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.*
- 14. *Si in intelligentijs est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium secundum situm.*
- 15. *Si est necesse ponere eccentricos, & epiciclos.*
- 16. *Si in separatis possunt esse plura individua sub eadem specie.*
- 17. *Si Deus de mente philosophi intelligit tantum seipsum, an aliquid extra, & quid in hoc sentiat Comment.*
- 18. *Si in abstractis sunt idem intellectus intellectio, & res intellecta.*
- 19. *Si omnia sunt ordinata & prouisa à primo principio.*
- 20. *Si primum principium est causa effectiva omnium entium.*
- 21. *Si est tantum unus Deus, ita quod non possunt esse plures.*
- 22. *Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens producendum sit ens contingens.*

Quæst

QV AE S T I O P R I M A.

Si metaphysicus habet considerare de substantia.

DE S V B S T A N T I A Q V I D E M T H E O- r i a e s t , n a m s u b s t a n t i a r u m p r i n c i p i a , & c a u s e q u e r u n t u r . T e x t u I .

N H A C q. in qua non inuenio magnam difficultatem, te resolues duplii cōclūtione, & uno notabili. Prima conclusio. Metaphysicus habet considerare de substantia, & maxime. Hanc conclusionem probabis eisdem rationibus, quas formauimus in epit. nostro in 7. metaph. tract. vnicō c. r. & in 12. metaph. tract. vnicō cap. 1. In his duobus locis inuenies resolutę probationem propositi conclusionis, quę non est hic inutiliter reperenda.

Secunda conclusio. Metaphysicus considerans substātiā debet considerare principia, & causas substantiæ, probatur. Omnis scientia cōsiderat principia, & causas sui subiecti, substantia licet non sit subiectum adæquatum huius scientiæ, est tamen principale subiectum, ergo &c. Maiorem huius inuenies formaliter, & resolutę probatam in epit. nostro in 6. lib. metaph. cap. 1. Minorem inuenies probatam in epitome in lib. 7. cap. 1. Quare, &c.

Quantum ad secūdum notandum est, q̄ cum diximus metaphysicum debere considerare principia, & causas substantiæ, non intendimus per principia, & causas, causam materialē, qm̄ substantia ut substantia nō habet materialē, nec potentiam passiuam, aliter omnis substantia haberet materialē, & potentiam passiuam, cuius oppositum declarabitur infra, agentes de substantijs abstractis. Nec intendimus causam efficientem, nec finalē, qm̄ non omnis substantia est produc̄ta, nec ordinatur ad alteram, ut probabimus infra de prima causa. Sed intendimus de principio, & causa formale, non q̄ omnis substantia habeat formam. Sed quia de omni substantia

tia consideranda à metaphysico, quærendus est proprius conceptus, qui apud nos habet rationem principij formalis, eo. q. per talem conceptum probantur proprietates substantiæ de substantia, & id conuenit omni substantię ut substantia est, etiam includendo primam causam ut cadit sub cognitione nostra. & aduerte, q. hanc declarationem diffusius inuenies in 1.q.lib.6. Vide tu ad placitum, & quoniam hic non cadit maior difficultas, ideo pro præsenti quærito hæc dicta sint.

Quæstio 2. Quomodo philosophus intendit ens inquantum ens esse quoddam totum.

Etenim si totum quoddam omne, substantia est prima pars. *Texu 2.*

IN HAC q. aduerte, antequam deueniamus ad decisionem, q. mota est propter B.Th. & Auer. nam B.Th. in tex. præposito expóni ly totum sicut Themistius: cuius expositionem recitat Cōment. in 12.lib. in cōmento 2. Ibi. Themistius aut exponit sic dicendo, &c. Cōment. autem exponit sicut Alex. licet non acceptet eius expositionem &m se totam. Deinde Cōment. vt patet in eodem commento arguit contra Themistium, & qm B.Th. sequitur Them. ex p̄nti Cōment. arguit contra B.Th. & tñ B.Th. in expositione nō responderet Cōment. & per p̄ns non defendens seipsum, nec Themistium defendit. Tu ergo ut defendas B.Th. & Themistium sic procede. Primo, declarandum est triplex totū, in quo inuenitur vna pars prima, & aliæ subsequentes. Secundo, ponetur conclusio philosophi, & formabitur ratio pro ea ad mentem B.Th. & Themistij. Tertio, ponetur expositio Comment. Quarto, ponentur objectiones Comment. contra B.Th. & Themist. & soluentur.

Quantum ad primum aduerte, q. totum in quo vna pars est prima, & aliæ subsequuntur est triplex, vt videre poteris apud Cōment. in lib. 12. in cōmento 2. & est distinctio Themistij. Primum est, in quo partes adunantur p continuacionem, ut in corpore humano, in quo prima pars est cor vel caput, & in plāta, in qua, prima pars est radix. Secundum est, in quo partes adunantur non p continuationem, sed per contactū, ut in domo, cuius pars prima est fundamentū, & in nau, cuius pars prima est carina. Tertiū est, in quo partes nō adunantur

DVO DÉCIMI METAPHYSICÆ

gantur per continuationem nec per contactum, sed δm ordinem pñr se habentes, ita q̄ sunt oēs segregatae ab invicem, sunt tñ oēs ordinatæ, sicut numerus, & ciuitas, & exercitus in quibus omnes partes respiciunt vnam primam, vt in numero vnum, deinde duo, deinde tria, in figuris triangulus, deinde quadratum, deinde pétagonum. In ciuitate rectores, deinde nobiles, deinde ciues. In exercitu equites, deinde pedites, &c.

Quantum ad secundum ponitur hēc conclusio, substantia est prima pars entis, & formatur sic rō philosophi ad mentē B. Th. & Themistij. Si ens est quoddam totum p continuacionem partium, vel p contactum partium, vel p ordinem partium, eius erit vna prima pars, quæ est substantia, qm in omnibus prædictis modis, vt declaratum est, datur pars prior, & posterior. Sed ens est sicut quoddam totum, vel p continuacionem vel p contactum partium, & si hoc nō est verum, q̄a partes entis substantiæ non continuantur nec se tangunt, saltē est sicut totum per ordinem partium, quæ pñr se habent, & hoc est verum, quoniam ens est analogum, in quo datur prius, & posterius, ergo siue assimiletur toti primo modo, siue secundo, siue tertio modo, datur prima pars entis, quæ est subiecta, deinde quantitas, deinde qualitas, &c. Hēc fuit ratio philosophi ad mentem B. Th. & Themistij, quam intendo sustinere, soluendo obiectiones Comment.

Quātum ad tertium adierte, q̄ Cōment. intendit pbarē cōclusionem præpositam hoc modo, si totum i.e. ens cōe inquantum in se concludit oēs gradus entis, puta substantiam, & accidētia, esset quasi vniuersum i.e. genus, & si esset pñr i.e. de numero eoꝝ quē dñr δm prius, & posterius, qualis est natura analogi, substantia est prima pars entis. Sed constat, q̄ ens cōe est genus, vel analogum, & hēc secunda pars est vera, ergo substantia est prima pars entis. Hēc qdem expositio non reprobatur à B. Th. vt falsa, sed quia vñ declinare à plāno sensu literæ. Potes ergo vtranque sustinere esse veram, sed eam quæ est B. Th. & Themistij esse magis propriam.

Quantum ad quartum aduerte, quōd Commentator. reprobat expositionem B. Thom. quæ fuit etiam Themistij vt falsam duabus rationibus.

Prima rō. Nullus existimat nec in mente eius pōt cadere, quōd

quòd partes substantiæ entis, quæ sunt 10. prædicamenta
sunt continuæ, nec se tangunt, nec separantur loco, ut partes
exercitus, ergo male exponis ens esse quoddam totum conti-
nuum, vel per contactum, vel secundum ordinem partium.

Ad hoc dī, q̄ nec Themist. nec B. Th. dicunt ens cōcē esse
quoddam totum continuum &c. Sed loquuntur per similitu-
dinem, & conditionaliter sic, si ens est sicut totum continuū
vel per contactum vel per ordinem partium, substātia est pri-
ma pars entis, & ideo bene stat, q̄ ens non sit realiter totum
continuum, nec per contactum, nec per ordinem partium se
paratarum loco, ut in exercitu, & tamen quòd assimiletur il-
lis totis in hoc, quòd est habere partem primam, deinde se-
cundam, deinde tertiam &c.

Secunda rō. Prioritas in numeris, & in figuris sunt in eodem
gñē, nam binarius qui est prior ternario est in eodem
gñē cum ternario, & trigonum q̄ est prius quadrato est in
eodem gñē cum quadrato, sed prioritas substantiæ compara-
tæ alijs prædicamentis, non est in eodem gñē cum prædi-
amento, non enim conueniunt in gñē, sed est sicut prioritas
rei ad res, quæ attribuuntur ei, id est prioritas primi analogæ
ti ad alia analogata, quæ dicuntur per ordinem ad ipsum, er-
go ens non est aliquod totum, cuius partes consequenter se
habent ut in exercitu, in numeris, in figuris.

Ad hoc dī, q̄ ens comparatum toti sumpto tertio modo,
cuius forma est ordo, ut in numero, & exercitu est simile, &
dissimile. Dissimile qđem, qđ tale totū est vere genus, & par-
tes suæ substantiæ suat in eodem gñē, q̄ non verisicatur de
ente, nec de partibus eius substantiis, quæ sunt 10. prædi-
menta, simile aut̄ est in hoc, q̄ in tali toto dāt prioritas, & po-
sterioritas in partibus, & quantum ad hanc qđōnem tm̄ intē-
dit Themistius, & B. Th. de mēte philosophi assimulare ens
p̄dicto toti, &nō quantum ad hoc, q̄ ens sit vere genus, & par-
tes sunt in eodē genere. Hæc de p̄senti quæsito dicta sunt.

Questio 3. Si ad metaphysicum spectat
probare substantias separatas
esse, an ad physicum.

Sempiterna autem, cuius principia, & elementa
necessitatem accipere. Textu 5.

Super

DODECIMI METAPHYSICÆ

Super hunc tex. dicit B.Th. Hoc inquireat, considerando de substantiis separatis, quæ sunt principia mouentia, & fines corporum celestium. Videtur ergo secundum B.Th ad metaphysicum spectare, quod querat, & probet substantias separatas esse.

IN HAC q. inuenio tres vias, duas extremas, & uniuersitatem medium. Primam, extremam tenet Cōment. & qui sequuntur eum. Hic tenet, qd ad solum physicum spectat, pbarat substantias separatas esse, vt patet in 1. phys. in cōmento vlt. loquens contra Auic. & lib. 12. metaph. commento 5. loquens cōtra Alex. & totum suum fundamentum est. Quia ad pbandum abstractas substantias manu ducimur sufficienter ex motu, ut patet in 8. phys. & omnis alia via insufficiēt, immo non concludit ex necessitate, vnde in lib. 12. metaph. in cōmento 5. sic ait, & ideo impossibile est declarare aliquod abstractum esse, nisi ex motu, & oēs aliae viæ quæ reputantur esse ducentes ad motorē primum esse p̄ter viam motus, qualiter sunt sufficiētes? q.d. nō sunt sufficiētes. Secundam extremam tenet Auic. quæ est opposita viæ Comment. & cum eo tenet Alex. & D. Alb. Et Scot. in 1. sent. respondens ad secundum argm 2. q. prologi declinat ad sententiam Auic. fundat autem se Scot. super hoc. Quoniam cum principalior pars metaph. sit de separatis, si metaphysicus sumeret à physico probationem existentiæ substantiarum separatarum, ergo metaphysica quo ad nobiliorem partem suam subalternaretur physice, & sic non metaphysica, sed physica esset nobilior, qd est contra philosophum in proœmio 1. libri. Et aduertere, qd omnes qui tenent hanc viam mouentur contra Comment. ut seruent dignitatem metaph. & ne supponant eam physice.

Tertiam viam quæ est media, tenet B.Th. qui in aliquibus concordat cum Cōment. & in aliquibus discordat, & similiter facit cum Auic. ad cuius evidentiam, & pro resolutione præsentis quæsti fīm viam Thom. sic procedendum est. Primo, præponentur quædam distinctiones. Secundo, cōclusiones ratiuæ. Tertio, declarabitur quomodo B.Th. concordat cum Comment. & quō non, similiter cum Auic. Quarto, solvetur ratio Scoti, in quantum discordat à via nostra.

Prima distinctio. De separatis loqui possimus dupliciter.
Primo,

Primo, in genere i.e. indistincte, prout omnia separata in hoc conueniunt, quod est esse ens abstractum. Secundo, in specie id est pro tali substantia separata, puta pro primo principio, quod dicitur Deus, vel pro alijs intelligentijs applicatis orbibus, secluso primo principio.

Secunda distinctio, separata tam in genere quam in specie possunt considerari, vel quo ad hoc predicatum, quod est existere. Prout hec est vera, substantia separata est exis in rerum nat. & non solum habet esse p apprehensionem intellectus. Vel quo ad predicata intrinseca essentialia & quidditativa. puta, substantia separata est æterna immaterialis, sine potentia passiva, actus simplex intellectualis perfectissima &c.

Ex his distinctionibus pono tres conclusiones ad metem B. Th. Prima, probare substantias separatas in genere quo ad hoc predicatum, quod est existere est offm solius physici, probatur. Quod existant in re natura, non est deprehensum nisi motu, vt patet in 8. ph. & eodem medio processit philosophus in 12. metaph. tex. 29 vbi ex motu æterno concludit mouens æternum. Constat autem quod via motus est via solius physici, ergo &c.

Secunda, probare substantiam separatam in specie, puta primam causam vel primo primum mouens penitus immobile existere, non est offm physici, sed metaph. Hec conclusio est de mente B. Th. qui in primo contra gent. c. 13. tenet. q. philosophus in 8. physico. non deuenit nisi ad primum mouens seipsum, quod distinguitur in partem mouentem & in partem motam, quod est aggregatum ex caelo & intelligentia applicata. & sententia, B. Th. ibidem est talis formaliter. Sed qa Deus non est pars alicuius mouentis seipsum, vltierius Arist. in sua metaph. inuestigat ex hoc motore, qui est pars mouentis seipsum alium motorem separatum omnino, q. est Deus. Cum enim omne mouens seipsum moueat per appetitum, oportet q. motor qui est pars mouentis seipsum moueat pp appetitum alicuius appetibilis, quod est eo superius in mouendo. Nam appetens est quodammodo mouens motum, appetibile autem est mouens omnino non motum. Oportet igitur esse primum motorem separatum omnino immobilem, qui Deus est. Hæc B. Th. & quod hoc sit ad mentem philo-

Quæst. Iau.

S

loso

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

losophi, declarabitur infra in tex. 36. vbi non per motum ph. sed metaph. qui est intelligere, & appetere probat primum mouens omnino immobile. & si dicis, quod philosophus in octauo phys. probauit motorem infiniti vigoris existere in rerum natura ex motu infinito, hunc autem constat esse primum motorem omnino immobilem, ergo physicus probat existentiam primi motoris. Ad hoc dubium respondebitur in fine questionis.

Tertia conclusio. Spectat ad metaphysicum, & non ad ph. probare de substantijs abstractis, tam in genere quam in specie, praedicata intrinseca essentialia, puta, quod sunt actus similes, quod immateriales, & intellectuales. Quod primum est prima forma, primus finis, primum agens, & sunt plures, quod primum est unum vnum ad quod ordinantur omnia. Hæc contra est expresse de mete philosophi, qui in hoc lib. 12. in cipiens a tex. 30. usque ad 40. plura praedicata intrinseca inuestigat. ut quod sunt actus, & intellectuales & sine materia, & quod primum est primum intelligibile & primum appetibile, ex consequenti optimum ut videre poteris in epit. nostro in lib. 12. eadem conclusio est ad metem Comment. qui in hoc nō discordat a B. Th. nam in lib. 12. in commento 5. dicit, & Arist. considerauit de abstractis consideratione propria, i. metaphysicali, & non physica, v.g. quod est substantia prima & forma, & quod est principium & finis. Deinde considerat de hac substantia immobili, utrum sit una aut plures, & si plures, utrum reducantur ad unum, & quomodo ordinantur ab eo. Sic intelligenda est oīicatio istarum duarum scientiarum, i. physica & metaph. in consideratione de principijs substantiæ. Hæc Comment. Et etiam hæc conclusio probari potest, rōne sic, scientia in qua substantiæ abstractæ, licet non sint adæquatum subiectum, sunt tamen principale consideratum, habent probare praedicata intrinseca earum. Sed metaphysica est talis scientia, ut declaratum est in proœmio primi libri, & in lib. 6. vbi in tex. 2. philosophus nominat eam theogiam, ergo &c. Major est de intentione philosophi in primo post. vbi vult, quod in scientia probandæ sunt passiones de subiecto, & si eius non sunt propriæ passiones saltem praedicata, quæ habent modum passionum, aliter de primo nulla haberetur scientia, & quod dicitur

citur de subiecto, intelligendum est etiam de principali considerato, quod est principale subiectum, nam sicut physic. habet probare propria praedicata de ente mobili, sic de cœlo & de elementis &c.

Positis & probatis his conclusionibus declarandum est, quomodo concordat vel discordat B. Th. cum Comment. & Auic. & alijs sequentibus Auic. Aduerte igitur, q̄ si B. Th. cōcederet de mente philosophi, primum mouens. . Deum mouere cœlum immediate, vt applicatum cœlo, sicut intelligentia Saturni mouet orbem suum, in nullo discordaret ab eo. Concederet enim q̄ solus physicus habet viam sufficientem probandi existentiam separatorum, tam in genere quam in sp̄e, quæ via est solus motus ph. Sed qm̄ vt determinabimus infra, quando quæremus, quomodo primum mouēs mouet cœlum, fm̄ B. Th. Deus non applicatur cœlo. nec mouet per seipsum, sed per intelligentiam medium, ideo B. Th. tenet, q̄ solus metaph. probat Deum esse. & in hoc discordat à Comment. s. in secunda conclusione. In prima autem & in tertia concordat cum eo, & discordat ab Auic. & ab Alex. in prima & etiam à Scot. quoniam concedunt non esse officium physici probare existentiam abstractarum substantiarum, nec in genere, nec in specie.

Nunc aut̄ soluendum est argm̄ Scoti pro quanto declinat à via B. Th. Dico igitur, quod non sequitur metaphysicā sub alternari physicæ, eo q̄ non subiicitur physicæ, vt nobiliori, sed vtitur physica vt sibi deseruienti, qm̄ versatur circa motū, quæ est vnicā via ad probandum ex sensatis existentiam separatorum in genere, & est fundamentum ad probandum, Deū esse, qm̄ ex motu physico ascendimus ad motum metaph. vt patet in hoc 12. in tex. 36. & ex motu metaphysico concludimus Deum esse, vt manifestabimus infra, quando quæremus qua via procedendum est ad probandum Deum esse. Et adverte, quod Paul. Sonc. soluit argumentum Scoti in lib. 12. in q. 1. Sed non tenebis eius solutionem, quoniam concedit esse officium solius physici, probare Deum esse, & sic negat secundam conclusionem, quam docuimus esse ad mentem B. Th. in primo contra gent. si autem solutio sua applicetur ad separata in genere & non plus, bona erit, & tu sustinebis eam,

S i j quo

DODECIMI METAPHYSICÆ
quoniam deseruit primæ conclusioni.

Ad dubium motum de phys. contra secundam cōclusiō nem. Dico, q̄ philosophus illic posuit tr̄n fundāmentū in uelitigandi iſſitatem primi motoris, quod quidem fundāmentū est motus æternus sive mouere tempore infinito, quis aut sit hic primus motor non explicauit, nec vltimātē clūſit, niſi in metaph. Conclūſit autē moṭu metaphysico, vnde aduerte, q̄ philosophus in 8.ph. posuit hanc maiorem. In re- rum natura datur motor virtutis infinitę, qm̄ mouet tempore infinito. In metaph. autē ponit hanc minorem. Motor vir- tutis infinitę est Deus, qui est primus motor penitus immo- bilis motu physico & motu metaph. Nec obſtat quod B.Th. in 8.ph. terminans expōnem suam dicit. Et sic terminat &c. Et infra. Qui est Deus benedictus in ſecula. Nam hoc ſub- iunxit non ut explicatum in physica, ſed in metaph. Sic mihi occurrit dicendum, ſi quis autem melius inuenierit, libentissi- mæ cedam. Et aduerte, quod socius meus Reuerend. magift. Franciſcus Ferrariensis exponens cap. 13. in primo p̄tra gēt. Soluit hoc dubium alia via, quam videre poteris, & compara re ſolutioni noſtræ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 4. Si omnes ſubſtantiae ſeparatæ ſunt
penitus immobile.

Alia vero immobilitas, hanc dicunt quidam
ſeparabilem. Textu 5.

IN HAC q̄ ſic procedendum eſt. Primo, inuestigan- dum eſt, quid circa hoc ſenſerit philosophus & Comment. Secundo, quid veritas habeat. Quantum ad mentem philo- phi & Comment. aduerte, q̄ nō formatur p̄n ſequitur de pri- ma cauſa, qm̄ Deus omnimoda immobilitate queremus in- fra, ſed ad p̄n querimus de ſubſtantia abſtractis tanq̄ de vno ḡne. Ut ergo id resoluatur iuxta ea que inuenimus in doctri na philosophi & Cōment. præponeat quedam diſtō, iuxta quā ſormabuntur conſtruções r̄niuæ cum probationibus ſuis.

Distinctio eſt hec. Aliquid p̄t eſſe mobile ſive mutabile dupliciter. Primo, fm eſſe ſubſtantiale, ſicut oē ḡnabile & cor- ruptibile, quod tendit à non eſſe ad eſſe & econuerſo. Secun- do, fm eſſe accidentale, & hoc quidem multipliciter. Primo, ſecundū locum, eo q̄ moṭu locali acquiritur nouum vbi.

Secun-

Secundo, & in qualitate sensibilem, ut aqua mutatur a calido ad frigidum & econuerso, aut in qualitatem immaterialem, quam de nouo recipit, ut intellectus acquirens nouam speciem, nouum habitum &c. Tertio, secundum actionem, eo quod potest mutari a potentia agens ad actu agens, vel desinere ab una actione & incipere aliam, ut intellectus desinens intelligere A, & incipiens intelligere B.

Prima conclusio, & in philosophum, & Comment. intelligentiae non sunt mutabiles secundum esse substantiale, quoniam omne sic mutabile habet materiam, quae est principium generationis & corruptionis, & non solum habet materiam, sed etiam annexam priuationi, ut determinatum est in lib. 9. Sed intelligentiae sunt immateriales, ut patet in lib. 12. in tex. 30. vbi inquit philosophus, tales oportet esse substantias, sine materia, sempiternas enim oportet esse. Poteris etiam hanc conclusionem probare eisdem rationibus, quibus probauit cœlum esse incorruptibile, quas videbis resultas in epitome nostro super libros de cœlo.

Secunda conclusio, & in philosophum & Comment. intelligentiae non sunt mobiles motu locali intrinsecè, nec per se, nec per accidens. Hec probatur ex principijs philosophi in 8. phys. nam quod non sunt mobiles per se, patet ex 6. phys. vbi probatur quod omne per se mobile est diuisibile, & quantum, sed intelligentiae indiuisibiles sunt, & sine magnitudine secundum philosophum in 12. in tex. 43. vbi inquit, palam itaque, quod tot substantias esse necesse est natura sempiternas & immobiles, secundum se & sine magnitudine. Quod autem non moueantur localiter per accidens intrinsecè, fundamentum probationis habemus in 8. phys. in tex. 52. vbi philosophus assignat dñiam motus per accidens in intelligentijs planetarum, & in anima qua dat esse animali, nam de intelligentijs verum est dicere, quod mouetur per accidens extrinsecè. i. ratione sui orbis, qui rapitur a primo mobili, non aut ratione sui, quia non est unita ut forma sui orbi. Anima autem est forma animalis & unita secundum esse, & ideo mouetur per accidens localiter intrinsecè. i. ratione sui ad motum animalis. Arguitur igitur sic, si intelligentiae mouerentur localiter intrinsecè per accidens, hoc ideo esset, quia unitur ut formæ suis mobilibus, quod est falsum, cō-

DECIMI METAPHYSICÆ

sequentia patet, qm̄ non alia rōne anima mouetur localiter intrinsecæ per accns, nisi quia vnitur animali ut forma, cum igitur hēc rō cesseret intelligentijs, sequitur q̄ non mouentur &c. falsitas autem consequentis apparebit infra, quando quæ remus si intelligentia potest esse forma cœli dans esse.

Tertia conclusio, fm̄ philosophum & Comment. intelligentiæ non mouentur fm̄ aliquam qualitatem, quam de uno recipienti vel deperdant, nec fm̄ aliquam actionem, nec transiunt ab una ad aliam. Antequam probetur hæc p̄clusio adverte, q̄ philosophus in lib. 12. vñ pro maiori parte loqui de separatis tanquam de uno genere, parum discernens inter ea, & hæc prædicata quæ venatur de eis, puta q̄ sint sine potentia, & sua substantia sit actus, & sine materia, & sine magnitudine, & quod in eis sint idem intelligere intellectus & res intellecta, ex consequenti, quod actio sua quæ est intelligere & velle, sit substantia sua, videtur attribuere omnibus, tanquam uno generi. & quidem q̄ esse sine potentia, s. passiva, esse simplicem actu & sine materia, attribuat omnibus, patet ex tex. 29. & 30. & sua ratio est, quia contingere motum non esse continuum & æternum. Cum ergo fm̄ philosophi omnes intelligentiæ moueant motu continuo & æterno, sequitur, q̄ illa prædicata omnibus sint cōmūnia: Quod autem identitatem intellectus & rei intellecti, & ipsius intelligere attribuat omnibus, patet ex text. 51. ibi non altero igitur existente eo quod intelligitur & intellectu quæcumque non materiam habent &c. Vbi & B. Th. sic exponit. Cum igitur intellectus in actu & intellectum non sit alterum in his, quæ materiam nō habent. Comment. autem expresse sic ait, super prædictum textum. In eis autem quæ sunt non in materia contingit ut intellectum, & intellectus, & actio intellectus, sint idem, statibus his sic probatur p̄clusio, si aliqua qualitas de novo esset vel desineret in intelligentijs in gñc, similiter & actio, cum in eis nō sit actio nisi intelligere & velle. (Nā dicemus infra, q̄ suo velle mouēt cœlum) sequitur substantiam suā esse mutabilem fm̄ esse substantiale, quod non stat cum incorruptibilitate, p̄na quidem sic probatur, nam ex p̄missis & ad ductis de mente philosophi & Comment. intelligentiæ in genere sunt actio sua, & per substantiam suam operantur & nō per

per qualitates, aut potentias medias, aliter non essent simplices actus, quod est contra philosophum in lib. 12. in tex. 30. ergo si mutantur secundum qualitatem aut actionem, mutatur secundum substantiam suam, & ne credas me in hac tertia conclusione confisum fuisse in propria imaginatione, scito quod Heru. in 2. sent. in dist. 4. q. 1. art. 3. est eiusdem opinio- nis, & sic attribuit philosopho ut videre poteris.

Quantum ad secundum principale. s. quid tenendum secundum veritatem, dico tria. Primo, quod omnes intelligentiae quo ad substantiam sunt immutabiles per potentiam intrinsecam, quoniam caret materia, quae est principium generationis & corruptio- nis intrinsecum, ut determinatum est in libro 8. Cum hoc tan- stat, quod possunt mutari per potentiam extrinsecam primi agentis. Annihilabiles. non sunt, utpote si non manu teneren- tur a primo. Cui videtur Comment. assentire in lib. destruc- tionum contra Algazelem, disp. 4. vbi tenet, quod secundum philosophos mundus habet agens, cuius actio si per momen- tum cessaret, totus mundus destrueretur, quoniam est agens & conseruans. Dico secundo, quod mutabiles sunt secundum locum, non quod occupent locum, cum sint sine magnitudine, sed quia virtutem suam diuersis locis applicare possunt, vel quia hic mo- tus non est physicus, ideo non est propriatis negoti, sed relinquit Theologo. Dico tertio, quod sunt mutabiles secundum qua- litatem immateriale, & secundum actiones intellectuales, eo quod exceptio primo, actio sua non est substantia sua, aliter es- sent purissimi actus, ex genere illimitati omnino, & infiniti secundum perfectionem. Repugnat autem dari plura infinita secundum virtutem. Sed & hoc relinquitur Theologo, nunc. non solum intendimus manifestare, quid possumus dicere in praesenti quæsito secundum ea quae inuenimus in doctrina Arist. & Comment. Hæc de praesenti quæsito dicta sunt.

¶ Quæstio 5. Si datur creatio secundum philosophum & Commentatorem.

Dubitabit autem aliquis ex qualibet non ente fit aliquid. Textu 11.

I N H A C quæstione antequam deueniamus ad decisio- nem adverte, quod tota difficultas pendet ex hoc. An philosophus & Comment. concedant Deum esse causam non solù

S iiii fina

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

finalem, sed & productiuam omnium entium absolutæ. Nā
si sic, tunc est causa productiuæ intelligentiarum & cœli, & cā
intelligentiæ non sint producibiles ex materia, quoniā sunt
immateriales, vt tenet philosophus in lib. i. z. in tex. 30. sequi
tur, quòd producatur ex nullo supposito, quod est *creare*^{sup}
pones ergo pro nunc saltem secundūm Arist. q̄ Deus ~~est~~ es
sa productiuæ omnium. Nam infra formabitur de hoc par
ticularis questio, et determinabitur secundūm philosophum
pro parte affirmatiua, in præsenti ergo quæsito sic procedes.
Primo, pones distinctionem de creatione. Secundo, conclu
siones responsivas ad mentem philosophi. Tertio, conside
rabitur in hoc via Comment. Nam verus Thomista in hoc
habet tenere, q̄ non concordat via Commentatoris cùm via
philosophi. Quarto, soluentur duo dubia.

Quantum ad primum aduerte, q̄ cum creatio sit productio
rei ex nihilo, ly ex potest dicere ordinē ad nihil dupliciter.
Primo posituæ, vt sit sensus. Res producitur ex nihilo, vt ex
materia, ita ly nihil subiiciatur productioni, sicut infâctione
domus lapides subiiciuntur ædificationi. Secundo negatiuæ,
vt sit sensus. Res producitur ex nihilo. i. nullo sui præsupposito,
in primo sensu nullus dicit dari creationem, q̄a repugnat
ly nihil esse materiam, vt patet, in 2. sensu nō appareat aliqua
repugnantia ex parte rei, modo detur agens in cuius virtute
sit producere totam rei, producibilis entitatem. Sed aduerte, q̄
in 2. sensu ly ex, iterum potest accipi dupliciter. Primo, q̄ ita
res producatur ex nihilo, q̄ prius duratione habuit non esse,
& tunc dicitur, creatio cum nouitate essendi, qualem ponunt
dicentes mundum creatum in tempore. Secundo, q̄ ita res
producatur ex nihilo, q̄ solum prius natura & non duratione
habuit non esse, & dicitur creatio sine nouitate essendi, qualem
ponunt dicentes mundum creatum ab æterno, vt Avicenna.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Arist. po
nit creationem, secundo modo, id est sine nouitate essendi.
Probatio huius conclusionis pender ex hoc, quòd Arist. pa
nat primum produxisse cœlum, & intelligentias ab æterno,
de quo formabimus infra talem quæstionem, utrum Deus
sit causa productiuæ omnium, & determinabimus ex doctri
na Arist. pro parte affirmatiua. Et ex determinatione illa
con-

constabit tibi probatio huius conclusionis. Nam conclusio quod Deus produxit intelligentiam, bene sequitur, ergo creauit, quoniam cum sit sine materia, producta est nullo sui praesupposito, & cum sic æterna, ut probauit in 12. metaph. in tex. 29. sequitur, quod sit creata sine nouitate essendi.

Secunda conclusio. Arift. concedit creationem, primo modo. i. cum nouitate essendi. Hæc conclusio supponit duas determinationes in doctrina Arift. Primo, q̄ anima intellectiva sit incorruptibilis, & hoc determinauimus in q. nostris in 3. de anima. Secundo, q̄ sit forma hominis ēm esse, & dans esse homini formaliter, & hoc determinabimus infra de mēte philosophi, mouentes questionem super tex. 16. qui incipit. Mouentes quidem, &c. stantibus his determinationibus probatur sic conclusio. Anima humana de nouo producitur puta anima Socratis, quoniam cum sit forma dans esse Socrati, non præcedit id cuius est forma ex tex. 16. huius 12. & non producitur de potentia materiæ, quoniam omnis forma educta de potentia materiæ pender secundum esse à materia, ex consequenti est corruptibilis. Sed anima humana non est corruptibilis, ut determinauimus in lib. 3. de anima in q. nostris, ergo creatur de nouo, & sic secundum philosophū datur creatio sine nouitate, & cum nouitate essendi.

Quanum ad tertium adverte, q̄ magna est ambiguitas inter doctores, quid in hoc sentiat Cōment. & maxime circa primam conclusionem. Nam de secunda constare potest ex doctrina sua, q̄ negaret eam, qm̄ non concedit animam intellectuam esse formam informantem materiam. De prima aut sunt oppositæ opiniones. Nam qui tenent Cōment. negare entia incorruptibilia, ut cœlum, & intelligentias habere causam productivam, dñt Comment. negare creationem absolutæ, & tñiuersaliter, inter hos est Greg. de Arim. in 2. sent. dist. 1. Cuius imaginationem dicemus in q. i. in qua queremus, si primum est causa productiva omnium, Iandunus etiam idem arbitratur in 2. metaph. q. 4. Quis vero tenet Cōment. concedere Deum esse causam productivam omnium, dicunt Cōment. concedere primam conclusionem, inter quos est Hervetus in 4. quolibet q. 9. & Paul. Sonc. in 12. metaph. q. 15. & Ioan. Capr. in 2. sent. dist. 3. q. 1. Sed isti non conco

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

concordant cum B.Th. Nam in 8.phys.lect.2.recitat ex proposito opinionem Commentat. qui in 8.phys.in commento 4. tenet, impossibile esse aliquid fieri ex nullo præsupposito, quoniam omnis mutatio subiectum supponit, & deridet vulgum, credens creationem, & B.Th. illic arguit contra eum, utpote negantem absolutæ creationem nulla facta distinctione cum nouitate, vel sine nouitate essendi. Dico igitur, inhærens doctrinæ B.Th. quod Auerroës non admittit conclusionem primam, & quoniam Paulus Sonc. tenet oppositum: ideo in hoc declinat à via Thomistica. Quod autem Commentat. non concedat secundam conclusionem nulli est dubium exercitato in doctrina sua.

Quantum ad quartum aduerte, quod contra determinationem factam insurgunt duo dubia. Primum est, contra primam conclusionem, nam philosophus in tota doctrina sua non est locutus de creatione, nec potest trahi ex principijs suis, nam in 1.phys.& in 8.metaph.& vbique supponit materiam, ideo negavit materiam posse generari, quia non habet materiam ex qua, & in 7.metaph.& in 12.in tex.12.negavit formam generari per se, quia non habet materiam ex qua, ergo hæc conclusio non est ad mentem Arist.

Rñdeo, licet hæc conclusio non sit expressa ab Arist. potest tamen trahi ex sua philosophia, & præcipue ex 1.phys. tex.76.ibi, si autem aliquid debet fieri animal non secundū accidens ex non animali erit. vbi inquit Cōment. si generatio esset possibilis animalis simpliciter, tunc esset necesse, ut ex non animali simpliciter generaretur, ex quo sequitur proportionaliter, quod si fieret ens simpliciter, fieret ex non ente simpliciter, & sic ex nihilo, quia non ens simpliciter, & nihil idem sunt. Sed ut probabimus infra, philosophus concedit fieri ens simpliciter, prout totum quod est ens, pducitur à Deo, & producitur ēm se totum. i.e. in totam essentiam suā, & non solum quo ad formam, sicut producit agens naturale, ergo philosophus non negaret creationem, quæ est, pductio ex non ente simpliciter, & hoc fundamentum tractum ex 1.phys.adducit B.Th. in 8.phys.in lect.2.reprobans Auerroëm dicentem contra id quod tenemus de creatione, vbi & nominat Sarracenos tenētes legem Maumech, qui in hoc non

non discrepant ab Hebræis, nec à Christianis, nam istæ tres leges conueniunt in creatione mundi à Deo.

Secundum dubium est, contra secundam conclusionem. Nam ut manifestabimus infra, Deus &m Aristotelem quidquid producit, de necessitate naturæ producit, ergo ab æterno producit, quia quocunque instanti intelligit rem producibilem, & vult eam producere, statim proklucit, aliter à volitione antiqua procederet effectus nouus, sine mutarione ipsius agentis, quod non concederet philosophus ex 8. phys. à tex. 6. usque ad tex. 13. si ergo Deus creat animam, sequitur qd ab æterno creat, & non de nouo, quod est contra secundā conclusionem, vanum autem est dicere, quod creat eam ab æterno, quoniam non esset forma hominis &m esse, nam ut manifestabimus infra in tex. 16. forma non præcedit id cuius est forma, & sic tu cades in errorem Commentat.

Rñdetur. Admissio qd Deus agat &m philosophum de necessitate naturæ, adhuc non est necesse, qd creet animam ab æterno, nam quædam producuntur à Deo immediate, non cooperante causa secunda, & talia &m philosophum producuntur ab æterno, ut intelligentiæ cœlum, & elementa, hæc enim sunt principales partes mundi ex primo cœli, vnde si Arist. ponit mundum æternum, ex pñti ponit prædicta æterna, quædam aut sunt à Deo &m substantiam immediatæ, cooperante tamen causa secunda, & non aliter. Non qd causa secunda ex actione sua attingat substantiam illius producti, sed quia est illud, sine quo Deus talem naturam non produceret, quia non producitur gratia sui, sed ut aliud integrum producatur, & talis est anima intellectiva, quæ licet a solo Deo producatur, tñ non produceretur sine naturale agente, cooperante ad unionem animæ cum materia, sive cum corpore. Nam cum anima sit forma, non producitur nisi in habitudine ad suum informabile, & talia producta non est necesse esse æterna, quia nec à Deo sunt volita producabilia ab æterno, sed eo tempore quo egés naturale cooperabitur, sic igitur respondendum est de mente B. Th. & omnium qui tenent viam suam. Commentat. autem, quia tenet quod non est forma dans esse, concederet quod si est producta, producta est ab æterno. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

¶ Quæstio 6. Si ex text. 16. potest concludi animam intellectiuam esse formam dantem esse homini, & esse incorruptibilem.

Mouentes quidem igitur causæ veluti prius existentes. Textu 16.

IN HAC q.aduertere, q̄ tria potes pertractare. Primo, si ex hoc tex. potest concludi philosophum sensisse animā nostram esse veræ formam dantem esse homini. Secundo, si ex hoc potest concludi animam nostram esse incorruptibilem, etiam q̄ sit forma dans esse. Tertio, si posito q̄ sit forma, & incorruptibilis, possumus sustinere q̄ homo gnat hominē.

Quantum ad primum dico, q̄ absolutæ potest concludi contra Cōment. ex hoc tex. animam intellectiuam esse veræ formam dantem esse, nam philosophus in tex. 16. pōnes differentiam inter causam agentem, & causam formalem dicit, quod causa agens præcedit id cuius est causa, nulla autē causa formalis præcedit id cuius est causa formalis, sed est simul cum eo, nam ut inquit philosophus quando sanatur homo tunc est eius sanitas, & non ante, & figura ærea sphæra est simul, & non ante cum ærea sphæra, & Comment. etiam illic exponendo inquit. Causa agens differt à formalī, quia agēs & mouens præcedit illud quod agitur, & mouetur ab eo, formalis autem est simul cum generatione. Post quām autem philosophus posuit differentiam inter causam agentem, & formalem quo ad præcedentiam, mouet dubium de causa formalī, quo ad remanentiam post illud cuius est causa formalis, vtrum s̄ sit necesse oēm causam formalem desinere esse ac diffinitionem eius, cuius est causa formalis, vel si pot remanere, & r̄ndens philosophus inquit. Si aut̄ posterius ali quid manet, perscrutandum est. In quibusdam. n. nihil prohibet, vt si est anima tale. s̄ remanens post definitionem cōpositi. Non omnis, sed intellectus, omne nāque impossibile forsan. Ex his igitur patet, q̄ philosophus sensit animam intellectiuam esse causam formalem hominis, aliter nō esset dubius, vtrum aliqua causa formalis remaneat post. Nam si teneret animam nō esse causam formalem, determinaret universaliter, q̄ sicut nulla causa formalis præcedit suum cōpositū, sic nec remanet post, ex hoc aut̄ q̄ ponit animā esse causam

sam formalem, cōuenienter dubitat considerata natura animæ de remanentia post. Primo. n. aspectu vñ supergredi materiam, ex 2ñti vñ posse remanere post. Si aut̄ est causa formalis, ergo est forma dans esse homini. Hic. n. accipit philosophus causam formalem pro vera forma dāte esse, vnde exemplificat de sanitate, quæ dat esse sano, & de figura quæ dat esse æterę sphærę, & cōfirmatur expositione Cōment. in dicto tex. Inquit. n. Causæ aut̄ pēt quas res fit ens, & vnum, sunt cū eo, q̄ per eas sit totum insimul, cum talem dispositionem habent in congregato, sicut partes in toto. Et aduerte, q̄ hūc tex. philosophi, non pñt Cōment. euadere, nisi deltruendo tex. imò Iand. in lib. i 2. metaph. in q. 4. in principio r̄fisionis dicit, q̄ ex hoc tex. capiuntur duæ veritates. Prima, q̄ anima intellectiuæ est forma substancialis corporis humani, licet hoc non dicat Cōment. Secunda veritas est, quod anima intellectiuæ manet corrupto corpore. Hæc Iandunus.

Quantum ad secūdum dico, q̄ cum non esset hic locus tractādi de incorruptibilitate animæ, id. n. spectat ad librum de anima, ideo philosophus nō curauit hic determinare sim pliciter de remanētia post compositum, sed p terminū dubitatiū, & p conditionalem locutus est, sufficit aut̄, q̄ determinauit in 3. de aia in tex. 20. & nostrā q. determinatiuam sup hoc videre poteris in 3. de aia. Concludo igit, q̄ ex tex. pñti, non pōt haberi determinata intētio philosophi de remanētia aiaæ nostræ post compositū, sed solum negatio præcedentia, & q̄ est forma dans esse homini, vt pars sua substancialis.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ ex quo in via Thomisti ea tenemus tñm vnam formam in homine, quæ non est nisi anima intellectiuæ, & hæc nō educitur de potentia materię, cum sit incorruptibilis, vt determinauimus de mēte philosophi in 3. de anima, difficile est saluare, q̄ homo gñet hominem. Cū terminus formalis gñationis sit forma substancialis acq̄sibilis per generationē. Et quidem si teneremns errorem Cōment. de intellectu, nulla esset in hoc difficultas. Diceret enim hō generare hominem, q̄a de potentia materię educit animā sensituum, cuius nobilior potētia est cogitatiua, & hæc anima ēm Cōment. est forma specifica dans esse homini. Sed corrupitur ad corruptionem compositi, cum sit organica.

DVODECIMI METAPHYSICÆ

nica. Nos autem tenemus, animam intellectuam esse veram formam hominis, & nullam aliam formam substantialem esse in homine ut determinauimus in lib. 8. metaph. & tamen hoc non obstante, tenemus hanc esse veram, hoc generat hominem, licet hoc generans non producat, nec sit causa effectiva aie intellecti uero, nec producat aliam formam, quæ simul remaneat in homine genito, cum anima intellectuam, & hoc quidem propositum, sic probare possumus. Si hoc non generat hominem, sequitur quod si inferioris conditionis ex se quo ad actum generandi, & continuandi suam speciem quam cetera animalia perfecta, quod est irrationabile, quia in rebus perfectis, natura non deficit in necessariis, & quia ex 2. de anima tex. 45. nutrituam in homine est nobilior quam in alijs animalibus, ergo & potentia generationis est nobilior. Constat autem quod cetera animalia producent sibi simile in specie, ut determinauimus supra in lib. 7. ergo multo magis hoc, aliter ut dictum est, esset hoc in nobiliore sua actione naturali imperfectior ceteris animalibus. Verum quia hoc non producit generationem animam intellectuam, quæ est sola forma in homine genito, & terminus generationis est forma substantialis, ideo ut impossibile saluare, quod hoc generet hominem. Tu igitur aduerte, quod Greg. in 2. dist. 16. & 17. q. 2. ad sextum factum contra secundam conclusionem, respondens huic dubio dicit, ideo hoc generat hominem, quia producit animam sensitivam, quæ non remanet in aduentu aie intellectuæ, facta vltiori dispositione ab homine generante ad animam intellectuam. Ita quod enim ipsum, hoc generat hominem, quia licet non producat substantialiam aie intellectuæ, tamen causat in materia sufficietes dispositiones pro anima intellectuam. Sed hoc non ut sufficere, quia cum tales dispositiones sint accidentia, generatio hominis actuam terminaret ad accidentia, & sic non esset generatio substantialis. Dicendum est ergo, ideo hominem generare hominem, quia licet hoc generans non attingat productionem animam intellectuam, quo ad substantialiam suam, tamen sua actione deducit hominem genitum ad permanentem formam similem hominibus generantibus, & hoc est quod dicunt aliqui. Ideo hoc generat hominem, quia licet non attingat animam intellectuam, sed substantialiam, attingit tamen eam unionem, & hoc sufficit ad saluandum generationem viventibus substantiali, quia de ratione generantis in viventibus non est, quod generans

rans producat formam geniti, sed actione sua agere, q̄ genitum participet formam generantis, & si non eadem numero, eandem saltem in specie, sive sit producta à generante, sive à primo agente. Hæc de præsenti quælito dicta sint. Quòd si plura videre volueris in hoc proposito, inuenies in Capr. in 2. dist. 15. q. 1. in replicis factis contra solutionem sexti argumenti facti contra primam conclusionem.

¶ Qō 7. Si omnium rerum sunt eadem principia.

Causæ autem, & principia alia aliorum. Textu 19.

I N H A C q. nec te cōfundas ex obscuritate text. Arist. à tex. 19. vñq; ad tex. 29. exclusue sic procedes. Primo, pones duas distinctiones. Secundo, quinq; conclusiones respōsiuas.

Quantū ad primum sit hæc prima distinctio. Principia reū sunt duplia, quædā intrinseca, vt forma, & materia, quædā extrinseca, vt efficiens, & finis, & hæc omnia iteꝝ sunt duplia. s. proxima, & remota. Ut materia, p̄xima statuꝝ lignū & forma proxima, figura Mercurij. Materia remota statuꝝ terra, forma remota figura, quæ est vt forma generalis, licet nō distincta realiter à forma specifica, vt opinatur Iland. cuius positionem reprobauiimus in lib. 8. similiter efficientium, & finium, quidam p̄ximus, vt hominis efficiens proximus, hō generans, remotus autem est sol, & finis proximus est intellegere, remotus autem est fœlicitas, sive perfectio vniuersi.

Secunda distinctio, identitas est duplex, quædā simpliciter. quædam fm quid, simpliciter est cōuenientia in aliquo uno vniuoco genere, vel specie, vel numero, fm quid est conuenientia fm proportionem, vel analogiam. Sicut omnia p̄di camenta sunt idem in ente idētate analogiæ fm viam nostram. Tu tamē aduerte, q̄ hæc proportio sive analogia potest esse duplex. vna est similis habitudo diuersorū ad diuersa, vt serenitas in aëre, & tranquillitas in mari habent similem habitudinem, quia & serenitas, & tranquillitas signant quietem. Alia est habitudo diuersorū ad vnum. Ut nouem prædicamenta ac cidentia habent diuersam habitudinem, & substantiam.

Quantum ad secundum, sit hæc prima conclusio. Principia intrinseca proxima non sunt eadem simpliciter omnium p̄dicamentorū, sed sunt diuersa genere, & specie, & numero, p̄bat in p̄dicamento subz, principia intrinseca sunt vera mā

&

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

& vera forma, in alijs aut̄ prædicamentis non est vera materia, nec vera forma, qm̄ accidentia non cōponuntur ex vera materia, & vera forma, sed in eis pot̄ assignari aliquid loco materiæ, & aliquid loco formæ, locum materiæ habet sūm receptiuum, & locum formæ sua differentia, ergo &c.

Secunda cōclusio, licet principia intrinseca nō sint eadem simpliciter omnium prædicamentoꝝ, sunt tñ eadem fīm pportionem. Ad declarationem secundæ partis huius cōclusionis aduerte, q̄ hæc identitas pportionis attenditur penes numerꝝ, & penes modū actuandi, penes numerꝝ quidem, qm̄ sicut in prædicamento substantiæ sunt tria principia intrinseca, s.materia, forma, & priuatio, sic pportionaliter in pdicamento accidentium, puta in qualitate sunt tria, quæ se hñt vt materia, forma, & priuatio. nā materia est illud quod est im mediatur receptuum qualitatis, puta sufficies est materia coloris, forma sicut albedo, priuatio sicut nigredo, quæ cōpara ta nigredini imperfectior est, penes aut̄ modum actuandi, nam sicut in prædicamento substantiæ forma actuat, & perficit materiam, priuatio vero imperfectit, ita in pdcimento accidentium, fornia puta albedo modo suo actuat subiectū, & nigredo respectu albedinis imperfectit subiectū, ergo &c.

Tertia cōclusio, principia extrinseca remota sunt eadem simpliciter omnium prædicamentoꝝ, probatur, sunt eadem numero, ergo simpliciter, consequentia patet, ex secunda distinctione polita supra. Añs probatur. Deus est principium extrinsecum remotum, hñs vniuersalem causalitatēm super omnia entia in rōne efficientis, & finis, vt manifestabitur infra, similiter corpora cœlestia respectu inferioreꝝ hñt vniuersalem causalitatem in ratione efficientis super ea, vt determinabimus infra, quando queremus, si cœlum agit in hæc inferiora, patet autem quod Deus, & cœlum semper permanent eadem numero, cum sint incorruptibilia, ergo &c.

Quarta conclusio, principia extrinseca proxima non sunt eadem simpliciter omnium prædicamentoꝝ, sed nec in prædicamento substantiæ. Prima pars probatur, principia proxima substantiæ sunt in prædicamento substantiæ, vt hō hominem, ignis ignem gnat. Proxima aut̄ principia accidentium non de necessitate sunt substantia, nam qualitas qualitatem producit,

producit, ut lux solis lucē in aëre, calor ignis calorē in aqua, ergo &c. Quod nec est in prædicamento substantiæ patet, qm̄ cum vnumquodque maxime in viuentibus perfectis generetur à sibi simili in specie, aliud est principium proximum ex trinsecum hominis, & æqui, & leonis, ergo &c, sunt etiam dī distincti fines specie, sicut & distinctæ naturæ, Cuiusque enim naturæ finis proximus est propria operatio, ergo secundum distinctionem naturarum sunt distincti fines, ergo &c.

Quinta cōclusio, principia p̄xima extrinseca omnium p̄dicamentorum, licet nō sint eadem simpliciter, p̄ conclusiō nem præcedentem, sunt tñ eadem proportionaliter. Hęc potest probari, sicut conclusio secundo. Declaratur et sic, sicut in prædicamento substantiæ efficiens dat esse suo effectu, ita in prædicamento accidentium accidens productuum dat es se suo effectui produc̄to, eo tñ modo, quo accidens potest dare esse accidenti, s̄ in virtute substantiæ. Item sicut in prædicamento substantiæ efficiens ordinat effectum suum in finem proprium, ita in prædicamento accidentium accidens productuum ordinat accidens productum in finem suum, puta in propriam operationem, ut calor ignis causat calorem in aqua, non solum, ut aqua sit calida, sed ut caleafiat, ordinat dī eo modo conuenienti ipsi accidenti, ergo &c.

Hic non cadit dubium nec argm̄, q̄ non soluatur ex distinctionibus datis, & ex declaratione pdictarę conclusionū. Quare nō est hic immorandum. Hęc de p̄senti quēsito dicta sunt,

¶ Quæstio 8. Si omne repositum in prædicamento,

sue sit substatiā, sue actis est cōpositum intrin-

secæ ex propria potentia, & proprio actu,

tanq̄ duabus partibus essentialibus,

Amplius alio modo proportionaliter, principia
eadem potentia, & actus. Textu 26.

I N H A C q̄ aduerte in primis, antequam deueniamus ad decisionem, q̄ qm̄ dicit philosophus in tex. proposito potentiam, & actum esse cōes omnibus prædicamentis, credūe multi, q̄ sicut in prædicamento substantiæ, oē per se repositū in prædicamento, si est substantia ḡnabilis vere compositioni ex materia, & forma, ut vera potentia, & vero actu, ut partibus suis essentialibus realiter distinctis, ita oēm̄ quantitatem, &

Quæst. Iau.

T qual

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

qualitatem, intrinsece componi ex propria potentia & proprio actu, quorum utrumque est reductum in eodem praedictamento cum suo composito, verum quia in lib. 8. in q. 16. iam probauimus, quod accidentis est ens simplex, constans ex sola compositione ratione. scilicet genere & ditione, quae non distinguitur realiter, ut manifestauimus in lib. 7. ideo aliter expemus priorem tex. philosophi. & dicemus duo pro resolutione quæstuti. Primo, quod in substantia receptiva alicuius accidentis absoluti est aliqua potentia, qua mediante recipit illud accidens, quae non est ipsa substantia, nec est materia prima, sed est reductum in eodem praedictamento, in quo est accidentis receptibile, puta in substantia corporea, est aliqua potentia, qua est receptiva qualitatis sensibilis, quae potentia est reductum in praedictamento qualitatis, id est respectu quantitatis. Secundo, quod licet talis potentia sit in eodem praedictamento cum accidente receptibili, non tamen est pars intrinseca compositiva accidentis.

Primum quidem fundamentum est super doctrinam Comment. in 5. ph. commento 9. ubi intendit taler rationalem, sicut se habet potentia & via ad substantiam, sic potentia & via ad qualitatem & qualitatem. sed potentia & via ad substantiam est in eodem genere cum substantia, ergo potentia & via ad qualitatem &c. unde inquit, potentia ad unumquodque praedicamentum est in illo genere praedicamenti, quod est in actu, & similiter via de potentia ad actum. scilicet potentia ad substantiam est quo modo in praedictamento substantiae, & similiter via ad generationem substantiae, & similiter potentia ad quantum, & ad alia praedicamenta haec Com.

Secundum autem fundatur super determinationem quam fecimus in lib. 8. in q. 16. in 1. conclusione quam reuidere poteris.

Et si dicas. Quare talis potentia non est pars accidentis, cum sit reductum in eodem praedictamento. Respondeatur, quod hoc ideo est, quia huius potentia est tamen ratio sive causa sine qua non recipetur accidentis in substantia, puta sive diaphaneitate non recipetur lux sive lumen, & tamen diaphaneitas non est pars lucis, licet sit in eodem praedictamento cum luce. Et species visibilis est in eodem praedictamento cum qualitate visibili, & tamen non est pars eius. Quia ergo dicit philosophus, quod actus & potentia sunt principia oium praedicamentorum, si intelligantur, ut partes essentiales, est vera, solum in praedictamento substantiae, & respectu solius substantiae.

Sub corpore, quæ componit ex materia & forma, ut potentia & actus, in alijs aut seruant potentia & actus, non ut cōponētia, sed potentia ut rō recipiendi, & actus ut id recipitur. Et hoc loquendo de tribus primis prēdicamentis. I. subha, quātitate, qualitate. De alijs aut, qm̄ sunt respectiva, & distinguuntur solū formaliter à tribus primis, vel per denotionem ex trinsecam, ut diximus in lib. 5. iudicatur ut de primis in quantum res sunt. Hæc de presenti quærito dicta sint.

Questio 9. Si est necesse dare aliquam substantiam æternam fm philosophum & secundum veritatem.

Necesse est esse aliquam substantiam sempiternam immobilem. Textu 29.

I N H A C q. tria discutienda sunt. Primo, si est necesse dare aliquam substantiam æternam fm philosophum & veritatem. Secundo, supposito q̄ sic, si Arist. in tex. 29. intendit forum de prima substantia abstracta quam dicimus Deum, an de omnibus in genere. Tertio, supposito q̄ de omnibus in genere intendat, inuestigandum est, qua via procedendum est ad probandum Deum esse.

Quantum ad primum principale aduerte, q̄ hæc cōclusio, Datur aliqua substantia æterna, est vera, & confessa ab omnibus recte sentientibus. Sed accidit, q̄ aliquā probatur conclusio vera ex medio falso, licet sit magis deductio q̄ probatio, nā ex falsis contingit syllogizari veſt, ex primo poster. Et sic fecit hic Arist. & Cōment. & oēs tenentes mundum æternum. Probāt. n. dari substantiā æternam, quia credit motum & tps esse æterna, Motus, n. de necessitate requirit mouens, & cū mouens sit substantia, concludunt q̄ de necessitate datur substātia æterna, mouens ex motu æterno. Patet aut, q̄ fm veritatē mundus non est æternus, qm̄ fidei nō subest falso, ergo medium sumptum ab Arist. ad conclusionem prēpositam est falso, licet medium sumptum à philosopho sit falso, tamē non deficit nobis medium verum ad probandum p̄positum. Tu igitur sic procedes. Primo, probabis p̄elusionem, ut probat philosophus, cuius probationem videbis formatā in epitomi nostra sup 12. metaph. in cap. 4. Et aduerte, q̄ cum hæc p̄bō aduersetur veritati, soluemus eam infra, qn̄ quære-

T ij mus,

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

mus, an philosophus crediderit se demonstrasse mundum est se æternum. Secundo, probabis eandem conclusionem medio vero sic. Aut mundus est æternus, aut non sic, ergo datur substantia æterna, quia si est æternus, est motus æternus, & genitio æterna. Sed motus æternus requirit mouēs æternum, & genitio æterna generans æternū, ergo &c. Si nō, eodem modo datur substantia æterna, nam omne non æternum cum non semper fuerit ab aliquo productum est, non à seipso, qā prius fuisset quam fuisset, ergo ab alio. Quæro de illo, aut nō fuit productum ab alio, aut sic, si non, ergo est æternum, qm omne in productum habens esse, semper habet esse, si sic, quæro de illo alio ut supra, & cum non sit processus in infinitum, ut probatum est in 2. lib. necesse est deuenire ad primum efficiens in productum, quod est substantia æterna. Vnde si aduersis efficacius probatur dari substantia æterna ex nouitate mundi, quam ex æternitate.

Quantum ad secundum principale adverte, q. quia Arist. philosophatur, & ascēdit ad separata ex sensatis, quasi in caligine palpitās ambulat in assignatione distinctiorum, & proprietatum in substantijs abstractis, vnde dico, q. indistincte probauit, substantiam æternam existere, & nō in particulari de prima causa. Cuius est, q. probauit substantiam æternam ex motu æterno. Sed oes. intelligentiae apud Arist. mouēt modū æterno, vnde & infra ex pluralitate motum æternorum conclu det numerū intelligentiarum, non ergo magis probat de prima quam de omnibus. Præterea, id confirmatur dicto philosophi in tex. 30. vbi postquam ex motu æterno probauit substantiam æternam transferens se à singulari ad plurale, inq. Igitur tales oportet esse substantias, sine materia, vbi Com. ait. Quia iste substantiae sunt mouentes, sine aliqua potētia, necesse est ut sint sine aliqua materia, cum necesse est ut sint æternæ. Sic quidem censendum est ēm philosophum, & Com. ēm autem veritatem est tñ vna substantia æterna, à qua sunt oes intelligentiae motrices temporaliter productæ, que licet non moueāt motu æterno à parte ante, pñt tamen mouere in æternum à parte post, eo q. sunt inalterabiles, nec sunt formæ materiam informantes. Sed id non est præsentis negotij.

Quantum ad testiū principale adverte, qm dictū est paulo ante

ante, q̄ ex hoc φ est esse mouens æternum, non probat philosophus particulariter Deum esse, sed cōiter de omnibus intelligentijs, ideo hic inuestigandum est, qua via efficaci fm doctrinam philosophi p̄ssumus, pbare Deum esse, ita quod quæramus ex sensatis medium quo tandem, & resolutiæ cōcludamus Deum esse. Quod quidem meq̄ium ita Deo conueniat, quod de nulla alia substantia abstracta verificetur, & qm̄ ad probandum Deum esse, à multis rationes multæ solent adduci, vt patet apud Scotum in t. sent. dist. 2. q. 2. qui conatur probare, q̄ in rerum natura datur vnum simpliciter primum fm efficientiam, fm finem, & fm eminentiam perfectionis, & apud B. Th. in t. parte q. 2. art. 3. & in primo cōtra gentes cap. 13. ideo relictis illis rationibus, vt iacent in robo re suo, intendo declarare, processu deuenit Arist. ad concludendum propositum. Tu igitur aduerte, q̄ Arist. in 8. phys. tex. 53. posuit, & multiplici probatione conclusit hoc fundamen tum, omne quod mouetur ab aliquo mouetur, & in tex. 34. conclusit, quod non est procedere in infinitum in mouenti bus, & motis per se subordinatis, & à tex. 34. vsque ad tex. 40. probat ex his duobus fundamentis, q̄ est deuenire ad vnum primum mouens, quod vel est mouens seipsum prout distinguitur in partem mouentem, & in partem motam, vel est penitus immobile, & in tex. 49. conclusit, quod ultra primum mouens seipsum est deuenire ad aliquid mouens primum immobile per se, & per accidens. Quod quidem mouens primum immobile est intelligentia applicata primo cœlo, quæ eo motu quo mouet cœlum, scilicet motu locali est omnino immobilis, & per se, & per accidens ad differentiam intelligentiarum aliarum orbium, scilicet planetarum. Iste enim mouentur per accidens, vt declarat philosophus in 8. phys. tex. 52. Verum quia hoc primum mouens immobile localiter, mouet orbem suum, & ad motum sui orbis mouet orbes planetarum motu diurno, mouet inquam per intellectum, & voluntatem secundum philosophum in t. 2. metaph. tex. 38. & omne tale mouens mouetur, siue trahitur ad mouendum ab obiecto cognito, & desiderato, quod ex motu suo cōsequi desiderat, ideo philosophus in lib. t. 2. metaph. tex. 36. ex hoc quod mouens primum immobile localiter applicatū

T iii prim.

DODECIMI METAPHYSICÆ

primo cœlo, mouet intelligens & appetens consequi nobis-
us obiectum, concludit q̄ datur primū mouens omnino im-
mobile, & ēm motum localem, & ēm motum causæ finalis,
ita q̄ non mouetur ab aliquo digniori, se ad quōd ordinetur
vt ad finem. Sed intelligentia prima applicata & aliæ subse-
quentes ordinantur ad ipsum, vt nobilissimum in tota na-
tura, & hic est Deus. Ex quo processu patet, quōd probatio
propositi est inchoata ab Aristot. in 8.physic. sed comple-
ta in 12.metaph. sic quidem tenendum est ēm viam nostram,
ne deuiemus à doctrina B.Th. quam tradidit in 1.contra gē-
tes, cap. 13. Sed ēm viam Commēt. completa & inchoata fuit
in 8.physic. qm extimat Deum esse applicatum primo cœlo,
& mouere vt efficiens & finis, sicut manifestabimus infra, qn̄
quāremus si primum principium mouet primum cœlū im-
mediate, vt applicatum. Patet etiam, quōd rationes sumptæ
à primo efficiente, & primo mouente, & primo alterante, nisi
aliud addatur, non concludunt Deum esse, sed decūcunt vsq;
ad primum cœlum, sumendo primum cœlum pro aggregato
ex primo corpore cœlesti, & prima intelligentia applicata,
quæ solet dici anima primi cœli.

Et aduerte, quōd Arist.ad propositam conclusionem non
facit ex intētione aliam rationem, licet ex principijs doctri-
næ suæ B.Th. alias applicet, sicut illam fundatam super ma-
ximè verum. Cuius fundamētum trahitur ex 2.metaph.tex.
4. Et illam fundatam super maximæ bonum, cuius fundamē-
tum trahitur ex 10.metaph.text. 12. vbi philosophus habet,
quōd vbi datur magis & minus différre, datur & maximum,
ex quo trahitur, quōd in quoconque genere datur magis &
minus, datur maximum, constat autem, quōd in rerum natu-
ra datur magis & minus ens, & verum, & bonū, & perfectū,
ergo datur maximè ens, & verum, & optimum, & perfectissi-
mum. Hoc autem apud omnes rectè sapientes est Deus, er-
go &c. Hęc de presenti quæsito dicta sint.

¶ Quæstio 10. Si substātia æterna est semper actu
mouens, & de necessitate naturæ.

At vero si fuerit motiuum, aut effectiuum
non operans autem. Textu 30.

IN HAC quæstione erunt duæ consideratiōnes. Pri-
ma,

ma, si substantia æterna est semper actu mouens . Secunda, si mouet & agit de necessitate naturæ .

Quantum ad primam cōsiderationem aduerte, quòd esse mouens semper actu, est conditio ēm Arist. non solum conueniens primo principio : sed & omnibus intelligentijs in gñe. Nam infra philosophus excludit necessitatem generationis æternæ, quam dicet causari non solum ex motu diurno primi cœli : sed et ex motu planetarj sub circulo obliquo. Planetarum aut orbes non mouētur ab vna solum intelligentia, sed à pluribus, vt manifestatur infra, qn inuestigabimus numeris intelligentiarj. Hoc ergo prænotato ponitur conclusio responsiva . Substantia æterna est semper actu mouens, q sic probatur ex fundamentis positis ab Arist. Substantia æterna non potest esse mouens in potentia, ergo est semper mouens actu. Cōsequētia patet, qm cum habeat virtutem mouendi, aut est mouens actu, aut mouens in potentia. Antecedens aut sic probatur, si potest esse mouens in potentia, potest non esse motus : non n. datur motus actu, nisi per mouens actu . Sed motus non potest non esse, vt credidit philosophus se probasse in 8.phys. à tex. 7. vsque ad tex 13. eo q daretur motus sive mutatio prior prima . & quia posset non esse tempus, quæ omnia reputat illic Arist. impossibilia , ergo substantia æterna semper mouet actu, ita q motus orbium semper fuit & semper erit, & quòd hæc fuerit mens Arist. declarat Comment. in commento eiusdem tex. 30. vbi inquit. Cum motus æternus sit, & omnis motus habeat motorem, vt determinatum est, necesse est vt iste motus habeat motorē, qui est actio pura sine aliqua potentia. i. quia in nulla hora est motor in potentia, si n. non fuerit actio pura, sed cum potentia aliqua hora erit in qua non erit motio ab eo, quia oīs motor cuius substantiæ admiscetur potentia, possibile est vt in aliqua hora non moveat, non n. mouet, nisi p alium motorem extrahē tem ipsum ex potentia in actu, hæc Comment.

Et tu aduerte, q pdicta p̄clusio si considere, non solum ad mentem philosophi, sed ēm veritatem, potest esse vera, & falsa, vera quidem erit, si ly semper, exponatur non pro oī tēpore, sed pro omni tpe quo durat rerū inferiorum generatio, substantiæ enim cœlorum motrices actu semper, id est

T. iiiij in

DVODECIMI METAPHYSICÆ

incessanter, & sine quiete media mouent donec stat rerum inferiorum gnatia. Dicemus enim infra, omnem motū mundi inferioris causari à motu cœlorum. Si autem ly semper exponatur pro omni differentia temporis absolute. i. ab eterno & in æternum, falsa est qm cœlum est productum nō ab æterno, ex pñti, intelligentia non mouet ab æterno, supponit a. motus mouens, & mobile, & id tenebris ex fide licet philosophus sentiat oppositum, cuius rationes soluemus infra, nā de hoc faciemus particolare quæsircum contra Iand.

Quantum ad secundam cōsiderationem inuestigabimus. Primo, quid dicendum secundum philosophum. Secundo, quid secundum veritatem.

Pro notitia positionis philosophi præpono distinctionē de modis agendi ex necessitate naturæ, deinde pertractabitur quædam opinio, & reprobabitur. postremo declarabitur quæ fuerit mens philosophi in hoc.

Distinctio sit hæc. Aliquid potest mouere, & agere de necessitate naturæ dupliciter. Primo, quia agit per naturam sic, q̄ præuenit intelligere, & velle, & est illud, q̄ non agit ex eo q̄ intelligit sic mouendum, vel sic agendum, sed agit per aliquam virtutem naturalem, en modo quod dicimus, ignem per calorem calefacere de necessitate naturæ calefactibile sibi approximatum, & homo per calorem naturalē digerit cibū, & sol existens super orizontem illuminat ætēm nostrum. Secundo, q̄ agat de necessitate naturæ, quia licet intelligat quid agendum, & quid volendum, tamen nō potest non agere quod intelligit, & vult agere, ita quod voluntas est adeo determinata ad agendum, q̄ non potest in oppositum, & statim intellectus intelligit id quod agendum, & voluntas vult, sequitur ex necessitate actio, verbi gratia. Homo intelligit quid est felicitas, & vult felicitatem, si darentur sibi media sufficiencia ad felicitatem, statim & de necessitate naturæ ageret pro assequenda felicitate, quia voluntas habet determinatam, & necessariam habitudinem ad felicitatem intellectam, & volitam. Quod substantia æterna mouens cœlum moueat de necessitate naturæ, & agat primo modo, nullus sapiens dicit. Cum n. sit substantia mere intellectualis, quidqđ agit, agit & mouet, ut intellectum, & volitum, ergo non agit de

de necessitate naturæ primo modo. Præterea ille modus agédi est proprius potentiaz irrationalis, à qua remoto impedimento, necessario sequitur actio. Tales autem potentiaz, nō sunt in natura mere intellectuali. Vtrum aut moueat, & agat de necessitate naturæ secundo modo, secundum philosphū est varia opinio. Quidam ut Scotus in 1. dist. 8. q. 4. Et Heraeus in 2. quol. q. 4. tenent absolutæ, quod Arist. fuit huius opinionis, ita quod sicut substantia æterna, & præcipue prima, quæ est Deus intelligit bonitatē suam, & de necessitate nature vult eam, & amat, ita intelligit cœlum mouendum, & vult illud mouere, & de necessitate mouet, ita qd non potest in oppositum. Et qd hec fuerit mēs philosophi probabitur in reprobatione sequentis opinionis. Igitur quidam alij dñt quod si substantia æterna mouens cœlum, & præcipue prima esset virtus in magnitudine. i. agens corporeum, vt sol illuminans, & ignis comburens, moueret, & ageret de necessitate naturæ. Sed quia secundum philosophum oēs substantiaz motrices cœlorum æternaz sunt immateriales, omnino, ideo mouent pēr modum intellectus, & voluntatis, id est tanta ve locitate quantam apprehendunt esse conuenientem, & tanto tempore. Et sic volunt mouere, & non pēr modum naturæ.

Sed si recte consideras, aduertes hanc opinionem concludere, qd substantia æterna non agit sūm philosophum de necessitate naturæ primo modo distinctionis positæ. Quod si intendit etiam secundo modo, est aperte contra philosophū. Nam vt dictum est in prima parte huius questionis, extimavit philosophus esse impossibile, quin sit motus, & super hoc fundauit hanc conclusionem, substantia æterna mouens est actus, qm si ei admiscentur potentia, poterit non mouere, possibile est enim vt illud quod est in potentia non agat, ex consequenti poterit nō esse motus, quod extimat impossibile, vt habetur in 8. phys. tex. 7. Sed siue sit in magnitudine, siue extra, est actus, ergo nō potest nō mouere, & nō potest nō agere, & cum sit substantia intellectualis mouet, & agit, per intellectum, & voluntatem, ergo mouet, & agit de necessitate rāe secundo modo distinctionis positæ. Et qd hec fuerit mēs philosophi patet in 12. lib. in tex. 38. vbi tenet, qd primus motus est necessarius, nō ex violētia, sed ex fine. Si necessarius, ergo substantia

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

stantia eterna aqua est talis motus, de necessitate naturæ mouet, quia s. volūtas sua ita est determinata ad mouendum, q̄ non potest in oppositum, nec obstat q̄ dicit B. Th. exponens prædictum tex. 38. necessitatem primi motus subiacere volūtati Dei, qm̄ B. Th. non int̄edit aliud, quād excludere necessitatē absolutam à motu cœli, & concludere necessitatem finis, quę pendet à voluntate Dei, determinata tamen immutabiliter ad mouendum, sicut est determinata immutabiliter ad volendum bonitatem suam, & voluntas creata est determinata immutabiliter ad volendum fœlicitatem.

Sic quidem extimo tenendum fm̄ philosophum, vt ēt sentit Scotus, & Herueus, vt supra dictum est, nec id negaret B. Th. modo quo expositū est, nec obstat, q̄ in 2. contra ḡtes cap. 23. multiplici rōne probat Deum non agere ex necessitate naturæ. Non n. illie procedit fm̄ mentem philosophi, sed fm̄ veritatem, cuius signum est, q̄ in fine cap. dicit patere errorem quorundam philosophoꝝ, qui posuerunt Deū agere per necessitatem naturæ, inter quos, & Arist. numerandus est, licet ipsum non expresserit B. Th. Dico insuper, quod in illo cap. B. Th. format rationes, quę pro maiori parte concludunt Deum non agere de necessitate naturæ primo modo distinctionis positę, quod conceditur etiam ab Arist. qui cognovit Deum agere per intellectum, & voluntatem.

Nunc autem inuestigandum est, quid tenendum sit secundum veritatem, pro cuius euidentia aduerte, quod aliud sentendum est de Deo, aliud de alijs intelligentijs.

Quantum ad Deum, sit hæc firma cōclusio. Deus nec mouet, nec aliquid agit extra se de necessitate naturæ secundo modo distinctionis positę, sed mere libere, probatur. Quicūque vult de necessitate naturæ aliquem finem, nō est necesse q̄ velit, nec agat ea, sine quibus pōt assequi, & possidere finē necessario volitum, sed si vult, & agit, hoc erit mere libere, nam fatuum est dicere, infirmum volentem immutabiliter sanitatem, velle immutabiliter medicinā, quam scit non causatiuam, nec iuuatiuā, nec citius auxiliaturam in pñda sanitate immutabiliter volita, sed si vult, & procurat eam, hoc erit mere libere. Sed Deus de necessitate naturæ vult bonitatem suam vt finem, & nulla creatura est necessaria Deo, vt habeat boni-

Bonitatem suam, nec ut melius, nec ut citius habeat, aliter di uina perfectio penderet ab esse creaturę, quod & Arist. & omnis recte sentiens de Deo negat. Nam & in 7. polit. dixit philosophus, q̄ Deus seipso solo beatus est. ergo Deus tñ bonitatem suam vult de necessitate naturę, quæcunque au tem extra se non necessario, sed mere libere vult, & agit.

Quantum aut ad alias intelligentias mouentes orbes, ponitur hęc conclusio. Licet non mouant, nec agant in his inferioribus de necessitate naturę p̄ p perfectionem suam es tentialem, & naturalem acquirendam, tñ non est inconueniens, q̄ mouat, & agant per motum in his inferioribus ex necessitate naturę propter perfectionem suam accidentalē, siue secundariam acquirendam, pro intellectu huius cōclusio nis aduerte, q̄ naturalis perfectio intelligentiæ cōsistit in intel ligendo primum motorem, ex cuius intellectione sunt in telligentię mouentes in optima dispositione, vt dicemus, qn̄ quæremus si in primo principio est delectatio excellentissi mo modo. Cōsistit ēt intellectione sūx propriæ substatiæ, & alię intelligentiæ, & quo ad hanc perfectionem assequendam non iuvantur motu orbium, qm̄ intelligunt pri mum motorem per essentiam primi motoris, & seiphas per seiphas, & una aliam, aut per essentiam intelligentiæ intelligentis, aut per essentiam intelligentię intellectu, aut per speciem innatam repräsentatiuam intelligentiæ intellectu. Ex his aut modis quis verior sit manifestabimus infra, qn̄ quæremus si in abstractis est idem intellectus, res intellecta, & intellectio. Accidentalis aut perfectio eaꝝ v̄ causari, ex eo q̄ mouent orbes, nam per h̄mōi motum producuntur inferio ra, & sic assimilantur primo motori, qui vt dicemus infra, cō tinet in se virtualiter omnia producibilia, & intelligentiæ deducunt ea ad actum per motum orbium. vt declarabimus infra, quando quæremus, si primus motor mouet cœlum, vt finis amatus. Quoniam ergo omnes cause secundæ agentes perficiuntur sua actione, ideo vt intelligentiæ assequantur suam accidentalem perfectionem, de necessitate naturę mouent orbes, & non possunt velle oppositum, donec sua acci dentalis perfectio completa fuerit. Et huic intentioni videtur fauere Cōment. licet loquatur de omnibus substantijs

DECIMI METAPHYSICÆ

tis abstractis, includendo primum motorem, & quo ad suā perfectionem simpliciter. Tu vero accipe dictum suū de omnibus intelligentijs mouentibus, excluso primo motore, & quo ad secundariam perfectionem. Sic igitur inquit in hoc 12. in commento 48. Cum enim posuerimus, q̄ nulla substantia abstracta est, quæ non moueat, quia tunc inueniretur in dispositione diminuta. i. non completa in sua perfectione. Et cum posuerimus, quod omnis orbis est propter stellam, & si non esset ociosum, manifestum est, quod via numerādi istas substantias abstractas, est via numerandi motum stellarum. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

¶ Questio 11. Si substantia æterna mouens, ita est actus, quod nullo modo sit in potentia.

Oportet igitur esse principium tale, cuius substantia est actus. Textu 30.

IN HAC q. aduerte vnum, antequam resoluamus p̄positum. Arist. in tex. p̄reposito, adhuc intēdit loqui de substantijs æternis mouētibus in ḡne, & nō solum de primo principio, licet dicat, oportet igitur esse principium tale &c. Quod patet ex duobus. Primo, ex eo q̄ immediate subiungit dicēs. Amplius igitur tales oportet esse substantias, sine materia, ex quo sequitur, quod illas substantias quas p̄bauerat esse sine potētia, sed esse actus, esse ēt sine natura. Secūdo, patet idem ex Commēt. qui exponēs p̄repositum tex. in commēt. 30. in q̄. Quia iste substantiæ sunt mouētes, sine aliqua potētia, necesse est ut sint sine aliqua materia, cum necesse est ut sint æterni, oē. n. eternum est actio pura, & oē q̄ est actio pura nō habet potētiā, ex quibus patet, q̄ apud philosophum, & Cōmēt. carere potētia in subā sua, esse subam quæ sit actus, esse sine mā, esse æternum, est queniescere sub abstracte, & nō tñm primo principio. Hoc p̄notato, sic procedemus in resolutione q̄s. Primo, videbis qd dicēdū sit ad mētē philosophi, & Cōmēt. put verba sua sonare vñr. Secūdo, qd dicēdum fñi veritatem.

Quātum ad primum duo agēda sunt. Primo, ponitur cōclusio rñsua iuxta illud q̄ sonat verba philosophi & Cōmēt. Dico iuxta illud &c. qm̄ infra, qn̄ quæremus, si primū principium fñi Arist. est productiuum oīum extra se, ad mētē B. Th. dādus est alijs sensus Arist. quam verba sua hic sonent.

Deter-

Determinabitur enim quod si intelligentiae sunt productae, non sunt purus actus, sed haec est proprietas primi principij. Secundo, inuestigabitur quantum valeat secunda ratio philosophi, quam formabimus in probatione proponenda conclusionis.

Conclusio sit haec. Omnis substantia abstracta est philosophum est purus actus est substantia, & in ea nullo modo est potentia. Haec conclusio sic potest extrahi ex tex. philosophi. Sic. n. arguit in pnti tex. Omnis substantia eterna semper actu mouens est talis, quod eius substantia est actus, & non potentia. Sed omnis substantia abstracta est substantia eterna semper actu mouens, ergo est talis, quod eius substantia est actus, & non potentia. Majorem sic probat, quia si in eius substantia esset potentia, contingere non mouere, contingit. n. potentia agens non agere, & sic posset non esse motus omnino quod philosophus reputat impossibile ex 8. philosophi, tex. 7. Minor autem hinc infra in tex. 43. in fine, ubi philosophus concludit numerum substantiarum separatarum est numerum motuum, & Comment. inquit in commento 44. Et ideo dicit Arist. quod si aliquae substantiae essent non mouentes, essent ociosae, secundo sic arguit in eodem tex. 30. Mouens in cuius substantia est potentia, contingit non esse, & sic est corruptibile, sed nulla substantia abstracta potest non esse, quia est eterna est philosophum, & nullum eternum potest non esse, ergo in nulla substantia abstracta est potentia. ex pnti eius substantia est actus, & quod haec conclusio sit et de mente Comment. patet in commento tex. 30. ubi, inquit. Omne eternum est actio pura, & oportet quod est actio pura non habet potentiam, patet autem, quod omnis substantia abstracta est philosophum, & Comment. est eterna, ergo non solum primum principium, sed & omnis substantia abstracta est actus purus est substantiam, & nullo modo ei admiscetur potentia, unde Comment. in eodem commento inquit. Necesse est, ut isti motori, scilicet eterno non admisceatur potentia omnino, neque in substantia, neque in loco, neque in alio modorum potentia.

Posita probatione conclusionis, videndum est quantum valeat secunda ratio adducta, nam primo aspectu propositione maior quae fuit ista. Mouens in cuius substantia est potentia contingit non esse, & sic est corruptibile. Haec inquam non videtur vera, etiam ad mentem philosophi, & Comment. nam est

DVO DECIMI MÉTAPHYSICÆ

Et eos, & veritas est, intellectus possibilis est in pura potentia passiva ad speciem intelligibilem, eo q̄ nullam ex sua natura ex se habet, p̄ea potentialis, siue possibilis vocatus est in 3. de anima tex. 5. & in tex. 3. dicitur susceptiuus speciei, & potentia h̄mōi, & tñ est incorruptibilis ēm Cōment. & ēm philosophum, vt determinatum est in 3. de anima, ergo &c. Præterea. Cœlum dato ēt q̄ non haberet materiam, ut optimatur Cōment. est in potentia ad diuersa vbi patet, & tamen non potest desinere esse, ergo maior secundæ rōnis est falsa.

Hanc obiectionem videbis solutam in lib. 9. in q. 17. vbi declarauit, quō h̄c propositio est intelligenda, omnis potentia passiva est potentia contradictionis, & illuc inuenies, quō vnumquodque eo modo quo est in potentia est corruptibile, & quomodo secundum Cōment. non inconuenit in aliquibus æternis inueniri aliquem modum potentiarum passivarum.

Quantum ad secundum principale, s. quid tenendum sit secundum veritatem duo agenda sunt. Primo, præponetur distinctione de potentia. Secundo, conclusiones responsuarum.

Distinctio sic h̄c, potētia duplex, s. activa, & passiva, quid sint, & quō distinguantur iam declaratū habes in epit. nr̄o metaph. super lib. 5. in cap. de potestate, vide illuc, potētia activa, & passiva, iterū sic distinguitur, quædam coniuncta actu, vt ignis actu calefaciens, & à quo actu calefacta, quædā separata ab actu, vt ædificator potens ædificare, & domus ædificabilis.

Prima cōclusio, in primo principio, nō est potētia passiva vlo modo, q̄a nec cōiuncta actu, nec separata ab actu, p̄batur, potētia passiva, ēt cōiuncta actu denotat im pfectiōnē, vel diminutiōnē perfectionis in eo in quo est, ergo nō est in primo principio, p̄ntia nota: qm̄ cōditio primi princ. est esse vniuersaliter pfectū, vt patet in 7. met. in cap. de pfecto. Ans aut̄ sic p̄batur, si potētia pass. est separata ab actu, q̄ est pfectio sua, signat carētiā pfectiōnis, ergo illud in quo est talis potētia est im pfectū, si est cōiuncta actu signat defectū, & diminutiōnē pfectiōnis in eo in quo est, qm̄ indiget pfectiō alio à se, ergo quocūq; modo suscipiat denotat im pfectiōnē, vel diminutiōnē pfectiōnis in eo in quo est. Cū igit̄ h̄c repugnēt i. princ. nullo modo est sibi attribuēda potētia pas.

Secunda cōclusio, in primo principio est excellentissimæ potētia

potentia actiua : probatur, potentia actiua, importat simili-
citer perfectionem, & excellentiam in esse actu, & in entita-
te, ergo est excellentissimæ in primo principio, pñtia nota,
qm̄ cum primum principium habeat rōnem optimi absolu-
tæ et fm Arist.in hoc i 2.in tex.37.vbi appellat Deū viuens,
sive animal sempiternum, & optimum, quidquid pfectionis
est, aut pōt dari est in eo formaliter, vel eminenter. Añs aut
sic probatur, vnicuique cōuenit agere fm q̄ est in actu, ut de
claratum est in lib.9.& quanto magis est perfectum in actu,
tanto magis est natum agere, & excellentius, vnde qui habet
perfectiori modo artem citharizandi excellētius citharizat,
sed potentia actiua est illud, fm quod competit alicui agere,
ergo importat perfectionem simpliciter. Cum igitur primū
principium sit maximæ, & excellentissimæ actu, sequitur q̄
est aptum excellentissimæ agere, & per pñs est in eo excellen-
tissimæ potentia actiua, vtrum autem potentia actiua, primi
principij, respectu rerum ad extra semper sit coniuncta actui
secundū veritatem, manifestabimus infra, quando quāre-
mus, quid tenendum sit de duratione mundi. Dixi autem re-
spectu rerum ad extra, quoniam secundū actionem imma-
nentem, puta ut primum principium intelligit se, & amat, &
delectatur seipso. Semper est coniuncta actui, etiam secun-
dū philosophum in hoc i 2.in tex.39. & 50.

Tertia conclusio , in omnibus intelligentijs præter q̄ in
primo principio est potētia passiua. Hæc pbabitur in q.seq.
in qua quāremus si in aliquo sensu est mā in intelligentijs.

Quarta cōclusio, in omnibus intelligentijs datur potentia
actiua, pbatur, intelligentiæ mouēt corpora cœlestia : ergo
hñt potentiam motiū, si motiūam, ergo actiūam, est.n.mo-
tiūa principium quo mouēs mouet, & transmutat aliud, er-
go &c. Sed dicēs. Hæc probatio non concludit de omnibus
intelligentijs, sed tñ de his quæ mouent orbes. Sed vltra il-
las dantur alie fm veritatem, quæ non sunt mouētes orbes.

Rñdetur, probatio facta concludit in via philosophi , q̄a
non dantur plutes fm ipsum, ut declarabitur infra. Quia tñ
fm veritatem dantur aliae: ideo probatur vniuersaliter de o-
mnibus sic. Qñlibet natura est propter operationem pro-
priam quantūcunq; vilis sit, aliter ociosa esset in vniuerso, q̄
non

DECIMI METAPHYSICÆ -

non admittitur, ergo habet in seipso principium, quo potest in operationem propriam, aliter Deus, & natura dicteret in necessarijs. Tale aut principium est potentia actiua, ergo &c.

Et aduerte, quod talis potentia respectu aliquoꝝ obiectoꝝ est semper coniuncta actu, ut intelligentia semper intelligit primum principium, et secundum philosophum, ut patet in hoc 12. in tex. 39. & semper intelligit se. Respectu autem aliorum obiectoꝝ, non est necesse, quod semper sit coniuncta actu. Potest nam pro hac hora intelligere hominem, & pro alia lapidem. Sed de his pertractare ad theologum spectat, ideo non est hic immorandum. Hæc de praesenti quæstio dicta sint.

Questio 12. Si substantiaz mouentes abstractaz sunt sine materia.

Amplius igitur oportet tales esse substantias sine materia. Textu 39.

IN HAC q. sic procedes. Primo, ponitur distinctio de materia. Secundo, conclusiones ratiociniaz, quarum aliquæ erunt secundum philosophum, & Coment. prout verba philosophi sonare vñr, quædam autem secundum veritatem.

Distinctio est hec. Materia dupliciter sumitur. Primo, pro vera materia, & propriaz dicta, quæ est ens in pura potentia, & pars compositi. Secundo, pro omni subiecto perfectibili, sive pro omni potentia receptiva cuiuscunque lux perfectionis, in quo sensu apud philosophum in 3. de anima intellectus possibilis est materia in genere intelligibilem, quoniam est perfectibilis per se ipsum intelligibilem, & habitum scientiaz, sicut materia perficitur forma naturali, & bi omne hanc potentiam passiuam, ut receptiuam alicuius sui perfectiui, potest dici materia.

Prima conclusio quæ est vera, & secundum philosophum, & secundum Coment. & secundum veritatem, nec in primo principio, nec in alijs ita ligetijs est materia primo modo sumpta. Aduerte, quod philosophus eā sic probat, nullum sempiternū habet materiā primo modo sumptā. Primum principiū, & aliæ intelligentiaz sunt substantiaz sempiternæ, quoniam mouent motu sempiterno, ergo &c.

Maior sic probatur, ybi est materia primo modo sumpta, ibi est potentia, sive passiua, quoniam materia dicit ens in pura potentia. Sed nullum sempiternū habet potentiam passiuam, ut dictum est de mente philosophi in q. praecedenti, ergo &c.

Aduerte,

Aduerte, q̄ licet conclusio posita sit vera in se, tñ ratio ad ducta à philosopho non est vera in se . Nam quo ad intelligentias minor est falsa, cum secundum veritatem nullum extra deum sit æternum . Maior etiam est falsa, si sumatur materia primo modo, siue subiecta priuationi, siue nō subiecta. Nam si volumus subtinere B. Th. q̄ tenet de mente philosophi, cœlū esse æternū : & in celo esse materiam, quæ est pars cōpositi, licet alterius rōnis à materia inferiore, vt hæc oia determinauimus in lib. 8. q. 12. de mente B. Th. cōtra Cōment. constat, q̄ maior est falsa : cœlum. n. est æternū, & habet materiam primo modo sumptam ēm philosophum , vt sibi attribuit B. Th. si aut̄ sequeremur viam Comment. Maior est concedenda : qm̄ vt declarauimus in lib. 8. in q. 12. apud ipm̄ est sicut principium : q̄ vbi est materia pars cōpositi , illuc est genero & corruptio : vt clare videre poteris in 8. lib. Metaph. in commēto 12. Ut igitur sustineamus B. Th. locutum fuisse de materia cœli ad mētem philosophi, non possumus subtinere maiorem rōnis inductę esse veram . Cum ergo cōclusio p̄posita sit vera, & secundum veritatē, & ēm philosophū, quārēnda est ratio, quæ p̄positum verē concludat.

Aduerte igitur, q̄ philosophus in hoc lib. 12. in tex. 41. vti tur alia rōne, qua possumus concludere p̄positum sic. Omne carens magnitudine. i. quātitate dimensua, est immateriale, quia non datur materia sine quantitate, sed primum principium & intelligentiaz carent magnitudine, cū sint impartibiles & indiuisibiles, vt probatum est in 8. physic, ergo &c.

Præterea . Docuit philosophus in 3. de anima in tex. 5. & in tex. 12. q̄ necesse est intellectum esse immateriale : & haec de causa, nullum materiale intelligit, nisi denudetur à conditionibus materiale: ex quo sic arguitur . Queliber substantia intellectualis eo modo quo intellectualis est: est immaterialis, vnde quia homo est intellectualis secundum animam intellectuam , ēm illam est immaterialis: ergo substantia ēm se totā intellectualis: est ēm se totā immaterialis, sed primum principium & intelligentiaz ēm omnes recte sentientes, sunt substanziaz ēm se totas intellectuales, vñ & mentes dñr, ergo secundum totam suam substantiam sunt sine materia . Itaz sunt rōnes quæ videntur magis concludere p̄positum .

Quæst. Iau.

V Iand.

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

Iam. aut in lib. 22. in q. 9. adducit tres rationes, quarum prima est nullum æternum habet materiam, quia dicit Coment. in 2. cœli commento 49. abscissio à materia est causa perpetuitatis. Sed prima substantia est æterna, ergo &c.

Hæc ratio, ut diximus, non concludit, nisi in via Coment. & tu in via B. Thom. ut te docui habes negare maiorem.

Secunda est. In prima substantia nulla cadit priuatio, nec imperfectio, ergo in ea non est materia. Consequentia probatur, quia priuatio, & imperfectio est annexa materiae, ut proprium accidentis. Antecedens autem patet, qm in 5. metaph. cap. de perfecto. Prima subā est perfecta per hyperboleū.

Hæc rō non concludit, nisi de primo princ. Nam esse p̄fō etūm per hyperboleū est p̄ditio propria primi princ. ut dicit Coment. veritate coactus in 5. metaph. super cap. de pfecto. Præterea. Cōsequētia sua nō valet nec p̄batio. Nā falsum est q̄ priuatio, & imperfectio sunt annexa materiae, sump̄ pri mo modo, ut ppriū acc̄ns. Nam inueniunt in intellectu pos sibili, ex 3. de aia, tex. 5. & in corpore cœlesti, ut patet de luna patiente eclipſim, & tñ in cœlo fūm Coment. quem sequitur Iand. non est materia sumpta primo modo, ergo &c.

Tertia rō, si prima subā h̄et materiam, non est et primā subā, quia oē compositum est posterius suis componētibus.

Hæc rō concludit solum de primo principio, q̄ solum est prima substātia, sicut est p̄mū ens, prima cœla, intentio aut philosophi est negare materiam primo modo sumptam ab oī substātia abstracta, vnde rationes adducte à Iand. pars de seruiunt conclusioni p̄p̄ositōz. Secunda conclusio, quæ est vera ēm philosophum, & ēm se, in primo princ. nō est mate ria secūdo modo sumpta, probatur, in eo nō est potētia p̄ficiua per q. p̄cedentem, & ēm philosophum in 5. lib. cap. de pfecto, habet. n. in se oīum gñum p̄fectiones, ergo nō est p̄fēcibile aliquo alio, ergo nō est in eo mā secūdo modo dicta. Cōsequētia patet, qm materia secūdo modo dicta est subie ctum receptuum curiuscunque perfectionis ab extrinseco.

Tertia cōclusio, intelligentiæ licet pro quanto sonat verba philosophi nō habeāt materiam secūdo modo dictā, h̄nt tñ ēm veritatem. Prima pars patet p̄ qōnem p̄cedentem. Nam h̄mōi materia est potentia p̄ficiua, quam probauimus ēm

fm philosophum, non esse in intelligentijs, put eius verba
sonat, ergo &c. secundam autem partem probo sic. Actio intellectus
gentis non est subiecta sua, sed accidentes, ergo subiecta sua comparatur
ad actionem, ut subiectum perfectibile ad perfectionem
suam. Sed subiectum perfectibile de materia secundo modo,
ergo &c. Consequentia nota. Antecedens autem probabitur, quia
determinatum fuerit infra, intelligentias esse effectuas a Deo.
Nam si sunt productae sicut non habent esse a se, sic nec perfe-
ctionem suam, unde comparantur ad perfectionem suam, ut
potentia passiva, ad actum. Tu igitur sustine, & expecta, proba-
tionem illius antis, donec probatum fuerit primum principium
se productuum omnium. Hæc de praesenti quæsto dicta sint.

¶ Quæstio 23. Si cœlum agit in hæc inferiora, & quo.

Si igitur idem est semper, & circulariter, necesse est, ut agat sic per
se, & sic per alterum. Textu 33. Vbi, inquit Comment. Que autem
faciunt actiones diversas sunt que mouent orbibus declinibus, &
maximus orborum est sol &c.

I N H A C q. aduerte, quod est unum confessus ab omnibus, eo
quod sensui patet. si cœlum agit in hoc mundo inferiori, tam in
elementis quam in elementatis, unde philosophus in princ. pri-
mi meteororum dixit, mundum inferiorem gubernari lationi-
bus superioribus, & in princ. 8. lib. phys. ponit motu cœli, ut
vitam, omnibus nam substantibus. Supposito igitur ut concessum
ab omnibus, cœlum agere in hæc inferiora, tria in hac q. agèda
sunt. Primo, quot modis agit in hæc inferiora. Secundo, quo
medio. Tertio, adducentur quedam dubia, & soluemus.

Quantum ad primum dico, quod regulariter duobus modis
agit in his inferioribus, primo respectu multorum effectuum
quos videmus agit ut causa particularis sufficiens, sine cœcur
su alterius agentis specialis, & hoc declaratur in elementis,
& deinde in elementatis, nam in elementis videmus illumina-
tionis fieri, ut in aere, & in aqua, ad solam presentiam solis, &
alia stellarum, remoto quounque alio luminoso, & videmus
elementa tria calefieri a sole, & stellis, omni atro zalem factum
remoto, ergo &c. Et aduerte, quod non solum in elementis

Vij videm

DVODECIMI METAPHYSICÆ

videmus aliquos effectus causari, tñ à cœlo, sed & supra cœlo
menta, vt illa impressio dicta galaxia. i. laetitia de qua satis lo-
cuti sumus in epitomi nostra. in 1. meteor. in tract. 2. in c. 1.
vbi declarauimus quid sit, à quo effectuæ sit, & in quo subie-
ctiæ sit. Illic videbis, q̄ causatur à solis stellis minutis ex-
istentibus in orbe stellarum fixarum, & in eodem orbe subiecti-
uæ recipitur. Idem intellige de illuminatione Lunæ & Sol-
is, in elementatis aut id videmus in multis vegetabilibus &
animalibus, quorum gnatatio nō est à sibi simili in spē, vt quæ
cunq; gnantur ex putrefactione. Certū est. n. q̄ cum genera-
tiones sint singulariū, oportet illis designare cām particula-
rem, quam nō possumus assignare, nisi corpus cœleste, q̄ agit
in hmōi gnatis vice seminis, vt iam docuimus in libr. 7. met.
q. 10. & 11. & ad hoc apertam habemus mentē Cōment. in 7.
metaph. cōm. 31. vbi loquēs cōtra Auic. extimātem oēm for-
mam subtiltiālem causari in materia ab intelligētia agēte,
inq. t. Apparebit q̄ semina sunt illa, q̄ dāt formas rebus gnata-
rum à seminibus per formas, quas dederunt semina genera-
tia, ingenerabilibus aut non ex se. i. à casu apparebit, q̄ corpo-
ra cœlestia sunt illa quo dant istis aliquid loco seminis, & vir-
tutum, quæ sunt in semine &c.

Secundo respectu oīum quæ sunt ab agentibus particula-
ribus, in his inferioribus agit cœlū, vt cām iuersalis, cui sub-
ordinantur omnia agētia particularia, ita quod & cœlum &
agens singulare sunt duæ causæ partiales, quæ simul iuncte
constituunt vnam totalem. Et id quidem sic manifestatur.
Agentia inferiora siue sunt elementa siue elemētata, nullam
habent actionem realem physicam cum transmutatione ma-
teriæ, siue transmutatio sit ad formam substancialē, siue ac-
cidentalem, nisi concorrente cœlo, ergo se habet vt primum
& vniuersale agens, p̄nā nota: & probatur antecedens, omne
q̄ naturaliter sit in his generabilibus & corruptibilibus ne-
cessē est reduci in aliquam causam naturalem īgenerabilem
& incorruptibilem. Sed hæc causa non est, nisi corpus cœle-
ste, ergo &c. Probatur mat. sicut omne mobile oportet rādē
reduci ad aliquod immobile, quod est causa omnis motus,
eo quod in inuentib⁹, & mobilibus non est procedere in
infinitum, vt iam p̄bauimus in 2. lib. etiam de mente philo-
sophi,

osophi, sic necesse est reducere omne generabile, & oēm generationem naturalem in aliquod ingenerabile & incorruptibile quod sit causa vniuersalis oīum quae generantur in his inferioribus. Hoc aut̄ non est primum principium, quia non disponit immediate per seipsum hēc inferiora, sed per causas medias. Hic aut̄ intendimus de cā. quae immediate concurrit ad generationem, & oēm transmutationem rerum inferiorum. Nec est aliqua ex intelligentijs, qm̄ fin veram philosophiā, non mouēt per seipſas materiam ad formam, patet aut̄ qd̄ in omni trāsmutatione, cuius terminus est forma, mouetur ab agente materia ad formā, necesse est ergo, ut vniuersale agēs ad quod immediate reducīt omnis trāsmutatio inferiorum, sit agens corporeum ingenerabile & incorruptibile, quod sit aptum naturaliter agere & mouere materiam ad formam. Hoc autem agens corporeū non potest esse, nisi cœlum, solum inter agentia naturalia est ingnabile & incorruptibile, cū non sit de natura quatuor elementorum ut probatur in 1. celi.

Præterea, illud vñ vniuersale agēs in his inferioribus, quod agit ad vitam oīum viuentium. Hoc aut̄ est cœlum, vñ Comment. in 2. cœli commento 63. Principium vite quod est in orbe, est causa omnis vite. & in 12. metaph. commento 18. Sol & Stellæ aliquæ sunt principium cuiuslibet vivi in nā.

Quantum ad secundum. sc̄. quo medio agit aduerte, quod nō est assigndum vnicum medium, quoniam cum cœlum & astra inducant in his inferioribus non solum calorem sed & alias qualitates, ut manifestabimus, ideo alio medio causant calorem, alio siccitatem, alio humiditatem, &c. Ad manifestationem igitur propositi ponemus duas conclusiones.

Prima conclusio. Cœlum & astra causant in his inferioribus calorem lumine, & motu, probatur. lumine quidē, qm̄ lumen ex natura sui est calefactuum in materia receptiva caloris, qualia sunt tria elementa inferiora, cuius signum est, ut notat Comment. in 2. cœli commento 42. quod videmus loca vmbrae esse frigida. Cum igitur posuerimus corpus ter sum, à quo radij luminosi reflectūtur ad locum in quo radij non erat ante, videmus illum locum calefieri, & ante erat frigidus, & si illud corpus auferamus auferetur reflexio, & refri gidiabitur locus. Igitur ex hoc apparet, quod radij calefactūt

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

per se.i.ex sui natura. Quod est motu causetur calor, declarat philosophus in 2. cœli tex. 42. vbi inquit. Natus est. n. motus ignire, & lapides, & ligna, ferrum, vbi inquit Comment. Diximus q̄ partes orbis in quibus sunt stellæ calefaciunt aërem per motum, q̄a ipse motus calefacit ferrum, & lapidem, & cū motus calefacit ferrum, & lapidem, quamvis sint multum remota à natura ignis, dignior est calefacere aërem, q̄ est propinquissimus naturæ ignis, hæc Comment. Et aduerte, q̄ hæc probatio est ex sola experientia, per quam scimus, quia sic est, si autem queras, propter quid motus cœli, & lux sine causatione calor, diximus iam in epitomate nostro in 2. cœli tract. 2. in cap. 1. Vide tu illhic, ne iauiliter fiat repetitio.

Et iterum si queras, verum lux atri causet calorem, sine motu. Dico, q̄ non, ut et magis manifestabitur infra. Sed cōiunctim, ita q̄ lumen cum motu, nam licet lumen ex natura sui sit productivum caloris, tñ nō exit in actum, nisi per motum, ita q̄, est quasi vehiculum, & conditio requisita in hmoi calefactione. Motus autem non est causatius caloris, nisi in materia disposita ad receptionem caloris, & hac de causa sphæra intermediaz inter solem, & elementa nō calefici motu solis, q̄m non sunt corpora calefactibilia, hec illuminabilia, q̄m sunt diaphana. Et q̄ calor causetur à cœlo lumine, & motu simul confirmatur per Comment. in 2. cœli commento 42. vbi inquit, lumen est calefaciens per se, motu & lumine. Ex his sequitur corollariz, q̄ motus s̄m q̄ vnitur distinctis qualitatibus, que sunt in mobili, est causatius diuersarum qualitatum, v.g. Motus localis Saturni, q̄m vnitur qualitatibus virtutis frigide existenti in Saturno, ideo Saturnus per motum suum inferiora infrigidat. Mars exiecat, luna humectat.

Secunda conclusio. Astra non solum causant calorem in his inferioribus; sed et frigiditatem, siccitatem, & humiditatem. Hæc conclusio magis constat nobis experientia, quam ratione. Experimentum enim, q̄ post longum, & intensum calorem, quasi momentaneq̄ causatur in aere, longa & intensa frigiditas, non solum in hieme, sed in vere, in estate, in autuno, stante etiam quasi eadem propinquitate, & elongatione solis à nobis. Vnde solent appellari hmoi tempora irregularia, experimentum & uno anno in eodem climate, & in eodem paral

parallelo hiemem duram, & rigidam, in alio anno hiemem mittem, & remissam, experimur aliquibus annis longissimā siccitatem, in aliquibus oppositum, vnde non est dicendum, id prouenire ex sola elongatione, vel propinquatione solis ad nos, sed ex qualitatibus virtualibus existentibus in astris. ultra lucem suam. Ex quibus sequitur corollarie, q̄ ut astra causent in inferioribus, non solum calorem, sed & alias pri- mas qualitates, necesse est vt habeant ultra lumen alias virtuo- sis qualitates. Nam per lumen q̄ ex natura sua est productiu- um caloris, omnia astra vt luminosa calefaciunt, & illuminan- nant. Si ergo Saturnus infrigidat, luna humectat, mars exic- cat. Iouis vivificat, necesse est, vt hæc proueniant ab astris, non ex lumine, sed alijs virtutibus sibi proprijs.

Sed contra hanc conclusionem videtur esse Comment. q. in 2. de cœlo commento 42. sic inquit, & ideo considerantes operationem stellarum in aliquo tempore, attribuunt qui- busdam earum calorem, & siccitatem, vt soli, & quibusdam frigiditatem, & humiditatem, vt lune, quibusdam frigiditatem, & siccitatem vt Saturno, & quibusdam masculinitatem, vt Sa- turno, quibusdam femininitatem, cū in rei veritate non agunt frigiditates, sed calores similes vnicuique elementorum. Sed hoc manifestum est in luna, quæ operatur in aquis manife- ste. Et non extimo quod Auic. dicit, quod faciunt frigidita- tem, & calefactionem. Et hoc est remotum, & extra funda- mentum, sed si fuerit, erit per comparationem, hæc Com- ment. In quibus intendit, quod stelle agunt tantum calorem, & si dicatur aliquæ stelle infrigidare, hoc nō est nisi compara- tiuæ. i. q. a minus calefaciunt, ergo secunda cōclusio est falsa.

Ad hoc respōdetur dupliciter. Primo, si volumus, vt Tho- miskam decet, tenere sensum B. Th. negandus est Comment., in hoc, quoniam Comment. vult omnes stellas esse eiusdem speciei specialissime, vt patet in 2. cœli in commento 49. & per consequens, non habent virtutes varias, & distinctas spe- cie, nec productivas effectuum distractorum specie, quales sunt caleficere, & infrigidare.

Sed B. Thom. sentit oppositum, & impugnat Commen- tator. in 2. cœli in lect. 46. Præterea Beat. Thom. defen- dit Auicen. cuius dictum non extimauit Commentator. &

V iiij arguit

DODECIMI METAPHYSICÆ

arguit contra Comment. ut videre poteris in 2. cœli, lect. ro. & hæc omnia resolutæ tetigimus in epit. nostro in 2. cœli, in tract. 3. in e. 4. Quæ non sunt hæc repetenda. Sed vide tu.

Dicitur secundo, q̄ Comment. in hoc dissentit ab astrono- mis modernis. i. qui fuerunt post Calipum & Eudoxum, vt Ptholomæus, & alij post eum, qui posuerunt eccentricos & epiciclos, & varias virtutes in planetis ultra lucem. Et conatus semper fuit Comment. destruere eorum radices, ut patet in 12. metaph. in commento 45. Sed non præualuit, vnde in eodem commento inquit. In iuuentute mea sperauit, vt hæc perscrutatio completeretur per me, in senectute autem iam de spero, & omnia argumenta quæ format contra Ptholomeum, nos soluemuſ infra, quando queremus, si est necesse dare eccentricos & epiciclos, & qm positionem suam qua negat in 2. cœli in commento 42. stellas infrigidare & exicare non probat, sed vult acceptari ex sua mera auctoritate, ideo ut sequentes sensum moderne astronomiz, & quoniam experientia docuit nos oppositum, negamus dictum suum.

Quantum ad tertium principale, mouenda sunt quædam dubia contra determinationem factam. Et primo, circa officientiam cœli in his inferioribus. Secundo, circa motum. Tertio, circa lumen.

Quātum ad officientiam cœli aduerte, q̄qdatim tenet cœlum non agere in his inferiorib. efficienter, & pducendo per virutem influxam, sed tm determinando agentia particularia ad effectus suos, & dicunt, q̄ si cœlum qesceret & nihil influeret per motum suum in hoc modo inferiori, licet elementa & formæ eorum substantiales & accidentales non sufficerent ad gñandum mixtum sine virtute cœli influxa per modū determinantis. nec vnum mixtum esset sufficiens ad gñandum atiud mixtum, sufficerent tñ elementa s̄m formas suas substanciales & accidentales, ad generationē suam, ut q̄ ignis generaret ignem, & calor calorem. Et rō positionis suæ est, quia extimant q̄ cæ superiores respectu effectum causalium inferiorium non habent aliquam causalitatem in eliciendo, vel comproducenti, sed tm determinant agentia inferiora ad effectus suos. Cum igitur elementa per suas formas substantiales sint determinata per se ad suos proprios effectus, & ca-

lor

Ita sit determinatus per se ad calefaciendum, posito q̄ cœlū quiesceret, adhuc producerēt effectus suos. Mixtum aut̄ non est ex se determinatum ad proprium effectum, sed per qualitates naturales actiwas, & passiwas. Nec et̄ iste qualitates sunt omnino ex se determinatae, qm̄ cum sint cōes omnibus mixtis, in nullo determinatæ sunt quin possint aliter, & aliter disponere, ergo indigent determinari per motum cœli pro generando mixto. Hanc suam imaginationem dñt esse de mente Cōment. in 7. metaph. cōmento 31. Qui loquens contra Auic. de intelligentia dante formas dicit, q̄ in his quæ gerantur sine semine, cum considerata fuerit demonstratio Arist., apparet hic, quod corpora cœlestia sunt illa, quæ dant istis aliquid loco seminum, & virtutum, quæ sunt in seminibus, ex hoc dicto sic arguunt, si corpora cœlestia in non habentibus semen sunt agentia loco seminum, ergo in habentibus semen non agunt, si ergo concurrunt, concurrunt solù in determinando agens particulare. Præterea. Cōment. laus dans virtutem formatiuam quæ est in semine, dicit in 7. metaph. cōmento 51. quod est virtus diuina, & q̄ agit modo in collectus operatiui, & non agit per instrumentum corporale, nec determinat sibi membrum pprium, quod enim agat per calorem, qui est in semine, hoc non est ita, quod sit forma in talibus seminibus, sicut anima est forma in corpore naturali, sed ita est inclusa in eis sicut anima. i. intelligētia in corporibus cœlestibus. Ex quo dicto sic arguunt Cōment. ponit, quod agentia generationem sunt calor in semine, & virtus formatiuua, ut diuina, quæ est quædam virtus non in semine, sed in principali generante, & assistens semini, sicut intelligentia cœlo. Si igitur Cōment. se extimat ponere sufficientia agentia generationis in his quæ generantur ex semine, ponendo agens coniunctum ut calorem in semine, & agens assistens. i. virtutem formatiuam, non est necesse pone re cœlum concurrere ut efficiens, sed ut determinans, & regens generationem. Non ergo cœlum habet efficientiam, sed determinationem in generatione inferiorum, & aduerte, quod hæc imaginatio attribuitur Henrico quol. 14. q. 1.

Sed hæc opinio, ideo decipitur, quia non considerat ordinem, & nexum, qui est inter agentia naturalia inferiora, & superi

DVODECIMI METAPHYSICÆ

superiora, qualia sunt corpora cœlestia, nam si considerarec
q̄ inter ea est ordo essentialis, & ea veram philosophiam
illa agentia inferiora se habent ad corpora cœlestia, vt causa
secunda ad causam primam, quæ non agit nisi agente prima,
non incidissent in hanc imaginationem. Aduerte igitur, q̄
sicut omnia entia supponunt ens primum, q̄ est Deus, quo
non influente omnia cederent in non ens, sic oēs motus, &
actiones mouentium, & agentium inferiorum supponut mo-
tum primum, qui est motus localis cœli, quo remoto remo-
uentur, sicut remota causalitate causæ primæ, remouetur cau-
salitas omnis causæ secundæ. Hac de causa dixit philosophus in 8.phys.tex. 1. quod motus primus est vita, id est fons
& vniuersale principium in natura existentibus, se habet n.
vniuersum, vt animal in quo videmus à motu cordis pendere
motus aliarum partium, & eo sublato aliæ partes immobi-
litantur, sic in vniuerso à motu cœli pendet omnis motus re-
rum naturalium, ita q̄ eo remoto immobilitantur omnia,
quocunque gñe motus, & mutationis naturalis, vt motus lo-
calis, alteratio, augmentum, & deerementum, & generatio, &
corruptio. Ut ergo conserues ordinem essentialis, & natūræ
inter agentia inferiora, & superiora, tenebis, q̄ ordinem mo-
tum non solum determinat agentia inferiora ad proprios ef-
fectus, sed agit & influit in quocunque effectu inferiori, sive
causa prima influit in omnem effectum causæ secundæ, sibi
subordinate. Quod si tenueris imaginationem prædictam,
declinabis in defectum eorū, quos reprehendit philosophus
in 12.metaph. in tex. vlt. qui auferentes ordinem à partibus
vniuersi faciunt in connexam ipsius vniuersi substantiam.

Ratio aut adducta à sic imaginantibus non est alicuius ro-
boris, falsum est enim, causas superiores nō h̄c aliquam cau-
salitatem super causas inferiores, quo ad effectus earum. Nā
talem causalitatem habent, qualem causa prima super esse-
ctum causæ secundæ, in quem magis influit quam causa secu-
da, non enim secunda influit, nisi quia prima influit, vnde ho-
mo generat, quia sol suo motu influit in homine. Et dato q̄
elementa, et mixta per virtutes suas actiuas essent determina-
te ad proprios effectus, non possunt exire de potentia ad a-
ctum, nisi cōcausante, et coagente cœlo per motum, qm iste
est

est ordo inter motus naturales, q̄ secundarij quales sunt motus agétiū inferiorum, supponunt primū, vnde licet ignis remoto motu cœli, esset gñaciūs ignis, & calefactiūs, non tñ exiret de potentia ad actum, qm̄ requirit ordo vniuersitatis.

Nec dictum primum Comment. sibi suffragatur, non n. aliud intendit, nisi q̄ ingeneratis sine semine corpora celestia sufficiunt, qm̄ gerunt vicem agétiū particularis, ultra hoc q̄ sunt agens vniuersale. Tunc ad argm̄ dico, q̄ pñna solum valet in hoc sensu, ergo in habentibus semen non agunt ut generantia vicem agentis particularis, q̄ conceditur, si autē intendunt pñnam valere absolute, neganda est, similiter dictum fīs Comment. non prodest eis. Posteo enim, q̄ Comment. intendat virtutem formatiūam, & calorem seminalēm esse sufficientia agentia particularia generationis in his quæ generantur seminaliter, adhuc necesse est ponere cœlum motum ut agens vniuersale, & prima causa, in hoc genere quæ influit, & reducit ad actum agentia particularia, non solum determinando, sed coagendo in effectum agensis particularis.

Quantum ad motum aduerte, q̄ est opinio famosa attributa durando, qui tenet motum localem cœli non posse esse medium, nec rationem agendi, nec necessario requisitum ad hoc q̄ cœlum agat in hæc inferiora, sed tm̄ requiritur ad uitatem actionis, vel ad alterationem actionum, q̄ sic declarat. Ad actionem requiritur approximatio, agentis, & passi, qua posita, remoto impediente, necessario sequitur actio in naturalibus. Si igitur aliqua actio sit de novo, oportet de novo approximari actiuum passiuo, hæc autem approximatio sit per motum localem, & ideo ipse motus præexistit noue actioni. Item ad alterationem actionum requiritur, nam qā idem manens idem est aptum semper facere idem ex s. de generatione, ideo si cœlum, & astra non mouerentur, semper eodem modo se haberent ad determinatas partes terræ, & sic semper facerent idem. Nec esset in eadem parte alternatio diei, & noctis, caloris & frigoris, æstatis & hiemis, sed semper vnum ex his. Ut igitur sit in eadem parte terræ horum alternatio, requiritur quod cœlum, & astra per motum suū sint aliquando præsenta, aliquando absenta, aliquando propinqua, aliquā remota respectu eiusdem regionis, vt innuit philos

D V O D E C I M T M E T A P H Y S I C Æ

philosophus in 2. de generatione dicens, quod motus circa
la obliqui est causa alternationis, generationis, & corruptio-
nis, ex his concludit, quod motus cœli non est ratio agendi
in his inferioribus simpliciter, quia cœlum potest agere sine
motu, sed tantum est necessarius modo quo dictum est.

Duran. aut conatur sic probare intentum suum, si cœlum
non potest agere in hæc inferiora sine motu, hoc est vel quod mo-
tus est principium formale, quo cœlum agit, sicut calor est
principium formale, quo ignis calefacit, vel quod est ipsa actio
cœli per quam agit, sicut ignis calefacit per calefactionem,
quæ est actio ignis, vel quod est conditio necessario requisita si-
ne qua cœlum non agit, sicut motio securis à secâre est nec-
essario requisita in sectione, non n. securis nisi mota, secat. Nō
primo, quod principium formale aliqd absolutum ponit in a-
gente, actuat. n. ipsum, sed motus localis nullum absolutum
ponit in mouente, non n. potest ponere nisi locum, nā si po-
netur formam substantialem, vel accidéntalem, iam non est
motus localis, sed genitio, vel alteratio, vel motus in quantita-
te, locum aut non potest ponere, quia nō est in locato, sed in
locate ex 4. phys. Non secundo, quia actio nō est in agente,
sed in passo, motus aut cœli est in cœlo, quia omnis motus
est in mobili ex 3. phys. ergo motus cœli nō est actio cœli p-
quam cœlum agat in alterum. Non tertio, quia motus loca-
lis non est necessario requisitus in corpore generabili ut ag-
at, ut patet de magnete, qui quiescens trahit ferrum, ergo
multo minus in corpore ingenerabili ut est cœlum.

Ad hoc dī, quod motus localis requiritur in cœlo ut agat in
inferioribus actione naturali, non quia sit principiū forma-
le ut argū probat, nec actio cœli, sed ut necessario requisitū,
est. n. cōditio sine qua nō. Qm ab agente nō prouenit actio,
nisi agens proportionetur passo. Corpus aut ut agens non
proportionatur corpori patiēti nisi per motum, quia corpus
non est mouēs nisi moueat, & hec est natura corporis acti-
ui, & mouentis, & cum probatur, quia magnes trahit ferrum
quiescens dī quod ferrum magis, & verius trahitur ad magnetē
quod à magnete, vnde sūm dictū Cōment. in 7. phys. cōment. 10.
est attractio & quiuocæ dicta, qm attractio in qua attrahens
est quiescens, & attractum est motum, nō est attractio in rei
verita

veritate, ex consequenti est magis ad magnetem, ut ad finem, sicut lapis mouetur ad centrum, quam effectuæ à magnete, sicut nec lapis mouetur effectuæ à centro, cœlum autem motum agit in inferiora effectuæ, & non ut finis. ideo non est simile de celo, & de magnete.

Sed q̄ motus non sit necessarius ad hoc q̄ cœlum egat in inferioribus actione naturali, arguitur sic à Paul. Sonc. in 12.. metaph. q. 13. qui videtur declinare ad opinionem Duran. si cœlum staret, adhuc illuminaret sol partem terræ, super quā existeret: ergo eam calefaceret, calefactio autem est actio naturalis, ergo &c. Prima, consequentia est concessa ab omnibus. Secunda, autem sic probatur. Quod conuenit alicui secundum se, non potest ab eo naturaliter auferri. Sed lux secundum se, & ex natura sua est actua caloris, ergo &c.

Ad hoc dī, q̄ licet lux ex natura sua sit actua caloris, non en in se, & ex se habet oēm conditionem requisitam ad hoc q̄ exeat in actū, sicut licet gladius in se habeat virtutē incisivam, q̄a durus, & acutus, tñ non exit in actum, nisi p̄ motū, conditio autē req̄ sita est motus, ita q̄, si luci non adiungit motus, non calefaciet, vt ēt diximus supra, vnde licet à luce non possit auferri q̄ sit actua caloris, potest tñ impediri ne exeat in actum, ex remotione motus à corpore luminoso.

Quantum ad lumen, de quo dictum est, q̄ est actiuum caloris, dubitatur, quia non vr verum, nam si est calefactuum vel hoc habet à natura sua, vel à motu, quia. s. motus est calefactius, sed neutro modo, & primo q̄ non ex natura sua, q̄a lumen non est ex natura sua qualitas actua, ergo non est calefactuum. Consequentia nota. Antecedens sic probatur, si esset qualitas actua, h̄ret oppositum contrarium, & non solum priuatuum. Consequentia patet, quia videmus q̄ aliae qualitates actiuz habent contrarias, vt calidum habet frigidum, humidum habet siccum, graue habet leue. Sed lumini opponitur tantum tenebra, quæ est priuatio, ergo &c.

Ad hoc dicitur dupliciter. Primo, negatur p̄ntia, quoniam non est vera, nisi in qualitatibus actiuis elementaribus, quæ productione vniuoca sunt principia producendi sibi simile, vt calor calorem, &c. Secundo, potest negari falsitas p̄ntis, qm̄ licet lumen, & lumen non habeat oppositum contrarium, sed

DODECIMI METAPHYSICÆ

sed tantum tenebram, tamen ut est productuum caloris habet aliquam qualitatem virtualem contrariam productuum frigiditatis, puta quæ est in Saturno, & hæc erit sibi contraria virtualiter propter effectum contrarium, & hoc sufficit.

Secundo, arguitur ad idem, si lumen est qualitas activa, ergo est species qualitatis, sicut frigiditas. Sed species qualitatis distinguuntur per differentias contrarias, & positivas praesertim de tertia specie qualitatis, igitur si lumen sit qualitas activa, habet contrarium, & non solum priuatuum.

Ad hoc dī, ut ad præcedens, q̄ ut species qualitatis activa caloris distinguitur differentia contraria ab alia qualitate productiva virtualiter frigiditatis, & qm̄ tales differentiae contrarie constitutuere huiusmodi qualitatū sunt nobis incognitæ, ideo notificatur nobis p̄ contrarios effectus, & cum dī, q̄ oppositum luminis est tm̄ tenebra, ergo non oppositum contrarium. Respondeatur, q̄ licet lumen, ut lumen habeat solum tenebram sibi oppositam, non tamen ut est actuum caloris.

Tertio, arguitur ad idem, q̄ s.lumen nō sit actuum caloris, si est effectuum caloris; ergo sicut illuminatio est in instanti, calefactio erit in instanti, q̄ est falsum, qm̄ cum calefactio sit motus, motus esset in instanti. Consequentia autē probatur, qm̄ causa in actu, & effectus in actu sunt simul, sed ēm̄te illuminatio est causa calefactionis., ergo qācumque ponit vnum ponitur aliud, sed illuminatio sit in instanti, ergo &c.

Ad hoc dī, q̄ supponit falsum, s.lumen seipso solo causare calorem, hoc nō est verum, qm̄ ēm̄ philo sophos, & Crōnēt in a.cœli cōmento 42. ultra lumen requiruntur. ppinqüitas luminosi, & directio radiorum, & multiplicatio, & reflexio. Dico ergo, q̄ licet illuminatio fiat in instanti, non tū calefactio, & qm̄ dicitur, quod posita causa in actu ponitur effectus in actu, concedo, si ponitur causa in actu cum conditionibus requisitis, in pposito autē dico, quod ultra illuminationē requiruntur intersecatio radiorum, & multiplicatio, & reflexio facta à corpore, ad quod terminantur radij, & aliqualis mora illuminantis super illuminabile reflexium. Et quoniam hæc non fiunt in instanti, ideo calefactio non sit in instanti.

Quod autē nec motu causetur calor arguitur dupli experimento. Aqua calefacta si agiterur baculo frigescit, quod nō esset

esset si motus calefaceret. Item aqua stans, ut experimur, in lacuna magis caleficit, quam fluens, ergo quies est magis calefactiva, quam motus.

Ad hæc dicitur, q[uod] licet motus causet calorem, non tamen vni formiter, & semper, sed gratia materiæ in qua sit, causat frigiditatem ut in experimentis adductis. Nam quoniam aqua calefacta agitur baculo, segregatur partes aquæ, ad talem segregacionem exalat ab aqua partes subtiles in quibus vigebat calor, & ita remouetur calor. Aqua autem stans ideo caleficit magis, quia aqua stante incorporatur magis calor in partibus aquæ subtilibus, quoniam autem fluit ex segregatione partium prohibetur hæc incorporatio, ideo minus caleficit. Aliæ cause possente allegari, sed iste sufficiat. Hæc de præsenti quæsito dicta sunt.

Quæstio 14. Si Arist. demonstrauit mundum esse æternum.

Et est aliquid semper motum motu incelsabili. Textu 34.

I N H A C q[uod] ut plene resoluat, tria inuestiganda sunt. Primo, si philosophus putauit se demonstrasse æternitatē mundi. Secundo, si vere demonstrauit. Tertio, posito q[uod] non, si possumus saltem probare, q[uod] mundus potuit produci ab æterno.

Quâcum ad primum, quoniam in tota determinatione intendo loqui ad mentem B. Th. pono hanc conclusionem. Philosophus firmiter opinatus est, se demonstrasse mundum æternū, probatur, philosophus firmiter opinatus est motum, & tamen est se æterna, ergo & mundum, p[ro]pria nota. Ans est B. Th. in 12. metaph. super tex. 30. & alignans rationem, inquit. Alter non fundasset super hoc inquisitionem substancialium immaterialium, q.d. Si extimasset philosophus motu posse esse non æternum, non deduxisset hanc conclusionem, quæ est principia in metaph. Datur aliqua subiecta æterna cuius subiecta est actus, & est immaterialis, ex æternitate motus. Probare. n. conclusionem veram ex medio falso, & necessariam ex medio contingenti, non est dignum philosopho. Tunc ultra, extimauit firmiter mundū esse æternum, ergo putauit se demonstrasse mundi æternitatem, probatur p[ro]ntia. Ad probandam æternitatem motus, & tamen, & p[ro]nter mundi induxit in 8. phys. duas rationes, unam in tex. 7. de motu, quam credidit ita concludere, quod tenere oppositum

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

oppositum s. motum incepisse, cum prius nullo modo esset implicat contradictionem, vnde inquit. Quare ante mutationem primam erit mutatio prior, & idē replicat in tex. 9. Alteram in tex. 12. quam & replicat in 12. metaph. tex. 29, qua putat ita probare æternitatem tps, q̄ tenere oppositum implicat contradictionem. Tenet. n. q̄ si tempus incepit, datur prius ante tempus, ergo ante tempus fuit tps, quia non datur prius sine tpe, ponere aut tps antequam tempus esset implicat contradictionem. Sed rōnes ad hoc deducētes, quod tenere oppositum implicat contradictionem, sunt demonstratiꝫ apud intellectū probatis. Cum ergo philosophus tales rōnes ad p̄positum induxerit, patet q̄ putauit se demonstrasse intentum.

Quantum ad secundum, pono duas cōclusiones. Prima est, si non esset alius modus quo ponerentur, & mundus, & motus incepisse, quām ille qui ponebatur ab antiquis, vt ab Anax. ab Emped. à Democ. demonstraret vere philosophus mundum, & motum non incepisse, pbatur, isti ponebāt, vt patet in 8. phys. in tex. 2. mundum incepisse per mutationem natu ralem, & motu naturali, vt Anax. p segregationem partium ab illo confuso. Emped. per motu litis, & amicizie. Democ. per concursum atomorum, sed impossibile est mundum sic in cepisse, & sic definere esse, qm inequitabiliter sequit, vt deducit philosophus in 8. phys. tex. 7. quod datur motus prior motu primo, vt videre poteris illic, & qm illi antiqui nō cognouerunt alium modum productionis nec inceptionis, nisi physice, p quem modum est impossibile mundum incepisse, ideo cōtra talem modum arguit, & demonstrat philosophus. Quasi sic arguat cōtra eos, si mundus non est æternus, ergo incepit fm vos modo physico. Sed hoc est impossibile, quia daretur mutatio prior mutatione prima, p̄na conceditur ab eis, quia nesciunt alium modum producendi, falsitas aut p̄ntis implicat contradictionem. Cum ergo nō inceperit modo physico, & non sit alius modus fm vos, sequitur, q̄ estis coacti ponere mundum, & motum, & tempus æterna. Hęc fuit via philosophi contra antiquos, quas supposita pater, q̄ vere demonstrauit contra eos, nec mundum, nec motum incepisse.

Secunda cōclusio, philosophus nō demonstrauit simpliciter mundum esse æternum, nec intendebat demonstrare, prima

prima pars huius conclusionis probatur. Qui demonstrat sim-
pliciter. format rationes veras simpliciter, quæ constat ex præ-
missis veris & necessarijs simpliciter, ita q[uod] nō indigent distin-
ctiones. Sed rationes philosophi in hoc proposito, non cōstant
ex veris simpliciter, & vniuersaliter, vt videre poteris solutio-
nes, B. Th. in 8. ph. super tex. 13. & in 12. met. tex. 30. quas non
est opus hic adducere. Verum quia Iand. in 12. met. in q. 6.
tenet rationem formatam à philosopho ad probandum exter-
nitatem temporis esse veram simpliciter, nec posse naturaliter.
i. remota fide contradicunt. Et reprobat solutionem B. Th.
in qua, vt videbis, in 12. met. super tex. 30. sic inquit. Manife-
stum est, q[uod] rō quam hic posuit ad probandum sempiternitatē
motus, non est demonstratiua, nō. n. si ponimus tps q[ui]nque in
cepisse oportet ponere prius, nisi quid imaginatum, sicut cū
dicimus extra cœlum nō est corpus, ly extra, non est nisi q[uod]
imaginatum. Sicut igitur extra cœlum non oportet ponere
locum, licet extra, videatur locum significare, ita non est ne-
cessarium, q[uod] tps sit priusquam inceperit vel postquam desinet,
hac B. Th. in quibus intendit, q[uod] prius & posterius ante ince-
ptionem tpis non sunt dñiæ essentiales tpis, sed tñm ēm im-
aginationem, ideo volo defensare solutionem, B. Th. contra
Iand. Contra dicit Iand. Hoc dictum est falsum. s. q[uod] prius &
posterior dicant dñias tpis imaginatas, immo dñt differentias es-
sentiales, & impossibile est (naturaliter loquendo) q[uod] prius &
posterior sint sine tpe. Sed Iand. dictum suum non probat, ideo
nil concludit contra B. Th. Nos autem dicimus sicut tps su-
mitur dupliciter, ita prius vel ante, nam datur tempus reale,
quod est mensura primi motus, vt declaratum est in 4. phys.
& in tali tempore, prius & posterior sunt realia, & correspōdēt
priori & posteriori parti motus, vt mensura realis mēsurato rea-
li, vtrum autem tempus & motus, similiter partes temporis
& partes motus distinguantur realiter, pro nunc non deter-
minatur, spectat. n. hoc lib. 4. phys. vbi dixi intentionem meā
in particulari q[uod]. Ultra tempus reale, datur tēpus aliud, quod
dicitur imaginatum. Nam dato per impossibile apud phi-
losophum, quod cœlum non moueretur, adhuc possem appre-
hendere aliquam successionem in actu imaginandi, prout
possem imaginari montem aureum, deinde lapideum, dein-

Quæst. Iau.

X de

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

de eneum. Et hęc successio mensuraretur imaginarię p̄ prius & poster. non quidem realia , quoniā si per casum cōclum non moueretur, non esset tempus reale, nec pars prior & poster. temporis realis, ergo esset tempus secūdum imaginatiōnem, & prius ac poster. temporis imaginati. Et in tali tēpore, prius ac poster. non sunt differentiæ reales , cum nec tēpus sit reale . Et qm̄ B. Th. declarat mentem suam per similitudinē sumptam ab extra dicens , sicut quando dicimus quōd extra cōclum non est corpus, ly extra, non est differentia realis loci realis, sed differentia imaginaria loci imaginati, nam extra cōclum non possumus non imaginare spatiū, sic in proposi-
to & æterna . Sed dicit Iand. quōd non est similis ratio, qm̄ ly extra, aliquando potest accipi priuatius , sive per priuationē corporis circumscribentis, & sic non est differentia loci essen-
tialis, sed prius & poster. sunt differentiæ essentiales tempo-
ris, & nūquam possunt accipi per priuationem temporis me-
surantis . Sed si Iand. B. Th. vidisset in 8. phys. super tex. 13. id
forte non dixisset, nam illic declarat, quōd sicut ly extra , ali-
quando tenetur affirmatiꝝ, aliquando negatiꝝ, ita ly prius
& ante, & quando tenentur affirmatiꝝ sunt differentiæ epis
realis, vt dicimus Ante iuuentutem nihil est iuuentutis, quan-
do autem tenetur negatiꝝ, est differentiæ solum imaginarię, vt hic . Ante tempus nō est tempus, pater ergo, q̄ est par-
ratio de ly prius & ly extra, vnde Iand. loquitur potius affectu,
quam veritate rei. Non ergo ratio de æternitate temporis in-
ducta à philosopho est demonstrativa simpliciter.

Aduerte etiam, quōd ratio quam solēt aliqui formare fun-
data super æternitatem actionis Dei non est demonstrativa.
Nam sic arguunt . Cuius actio est æterna, eius effectus est æ-
ternus . Sed actio Dei est æterna, cum sit substantia sua. vt pa-
tet etiam per philosophum in lib. 12. metaph: tex. 39. & mun-
dus est eius effectus, ergo mundus est æternus . Major autem
est vera & necessaria . Repugnat in ponere actionem, & non
ponere effectum, saltem in fieri, vt si pono calefactionem, po-
no calefactum, vel aliquid quōd calefit, si dicatur quōd actio
Dei vt actio non est æterna, sed vt res, qm̄ vt res est substantia
Dei, quae est æterna . Sed non sequitur, quōd effectus sit æter-
nus, nisi ponatur actio vt actio æterna. Contra Si vt actio nō
est

est æterna, sed in tempore, ergo sequitur quod Deus prius fuit agens in potentia, quam in actu, & sic exiuit de potentia ad actum, quod etiam repugnat philosopho in 12. met. tex. 51. Consequentia probatur. Actio Dei ut actio, non est æterna, ergo Deus non est agens, ut agens actu æternū, & in tempore incepit esse agens actu. ergo transiuit à non agente actu. ad agente actu, & sic ab agente in potentia ad agens actu.

Ad hoc dicitur, quod actio ut actio non est in Deo æterna. qm incurabiliter sequeretur effectus æternus, nisi ponamus actionem Dei frustratoriam, quod est prophanum opinari. Veres autem quae est ipse Deus est æterna. Et cum arguitur, ergo transiuit à potentia ad actum, negatur pñitia. Nam ad hoc quod agens transiret à potentia ad actum, necesse est ut actio sua sit accidens perfectuum agentis. Deus autem seipso perfectus est, ut diximus supra. Poterit etiam dici & forte melius, quod actio ut actio quantum ad totū illud quod ponit in agente est in Deo æterna, ponit autem in Deo potentiam actuam, quam constat esse æternam. Quantum autem ad connaturatum scilicet inferre passionem & productionem effectus, non est æterna, non tamen propter hoc Deus mutatur de potentia ad actum, qm ex actione sua nulla sibi aduenit perfectio noua, sed tamen effectus eius perficitur acquirendo esse, quod ex se non habet. Patet igitur, quod philosophus non demonstrauit simpliciter mundi æternitatem, sed ad hominem ut declarauimus in prima conclusione.

Secunda autem pars conclusionis scilicet non intendebat demonstrare simpliciter sed ad hominem, manifestatur ex modo suo procedendi. Nam ut notat B. Th. in 1. parte q. 46. art. 2. Arist. in 1. de cœlo & in 8. phys. præmittit quasdam opiniones eorum, qui ponunt nondum incepisse, ut Anaxag. & empedit. & contra eos rationes conteradicōtias inducit. Præterea vbi cunque de hac materia loquitur, inducit testimonia antagonorum, quod non est demonstratoris sed probabiliter persuadentis. Præterea dicit expresse in primo theopigorum. quod sunt quasdam problema dialectica, de quibus rationes non habemus, ut utrum mundus sit æternus, ex his igitur constat, quod philosophus non intendebat simpliciter demonstrare æternitatem mundi, & hæc est doctrina B. Th. ut dixi in 1. parte, q. 46. art. 2. quam Paulus Soncinus non studuit sustinere, nam in

DODECIMI METAPHYSICÆ

12.metaph.q.30.in responione argumentorum,quæ forma
uerat in principio questionis, ex quibus primum est ratio B.
Th.tertia hic posita, & quartum est ratio secunda B. Th.si-
militer hic posita, soluit utraque, & ad eam quæ est tertia
B. Th.dicit, qđ Arist.consuetudo fuit, materias quas nondum
determinauerat, retractare solum ut probabiles, si aliquan-
do de eis sermo incidebat, & qm nondum determinauerat,
an mundus sit æternus, ideo in lib.Thop.dicit esse problema:
Dicit etiam, quòd philosophus in libris logicalibus s̄pē vi-
tus exemplis aliorum, ita fecit in proposito, nam aliq. ut Pla-
to dixerunt mundum non esse æternum.

Ad eam aut quæ est secunda B. Th.dicit, qđ demonstrator
non adducit alioꝝ dicta, ut per ea demonstret, & cogat intel-
lectum, sed postquam demonstrauerit pōc ea adducere ad ma-
iorem confirmationem. Sic fecit philosophus in proposito.

Sed patet intuenti textum philosophi in 1. Th.& est in c.
8. illic non pertractat de æternitate mundi probabiliter, nec
determinatiꝝ, nec incidebat sermo de eo, nisi gratia exem-
pli, tractat autem de natura problematis dialectici dices. Sūe
autem problemata & de quibus sunt contrarij syllogismi.
Dubitationem.n.habet, vtrum sic se habeat, vel nō, eo quòd
in vtrisque sunt rōnes verisimiles, & de quibus rōnem.s.cer-
tam & necessariam non habemus, difficile arbitrantes esse
vnum, quare assignare.i.determinatam causam assignare. ut
verum mundus sit æternus, vel non. Ex quibus patet qđ hoc
quæsitus vtrum mundus sit æternus ex propria sententia cō-
numerat inter problemata, de quibus dicit, quòd pro vtraq;
parte sunt rōnes verisimiles, & de quibus rōnem non habe-
mus, & in hoc quòd dicit nō habemus cōnumerat scipsum,
cum antiquis . Nam si intenderet tm de antiquis, non dice-
set non habemus, sed non hñt, vel non habuerunt. Et ex hoc
patet, quòd exēplum de æternitate mundi, non est adductum
in persona antiquorū, sed de intentione philosophi. Propter-
ea stat ratio B. Th.& solutio Pauli inefficax est.

Quod autem dicit, qđ philosophus non adducit aliorū dī-
cta, nisi ad confirmationem, hoc falsum est. Nam in 2. celi,
tex. 2.adducit testimonium patrum, quòd cēlum est mobile
velocissimum, æternum, incērruptibile, cuius motus nō ha-
bet

bet principium neque finem, sed est æternus in tempore infinito. Et id quidem adducit in confirmationem determinationem, quā fecerat de æternitate celi. In tex. autem primo eiusdem lib. comparat rationes & sermones suos rationibus eorum, qui ponebant cœlum factum & non æternum, & nō extimat demonstrationes cogentes intellectum, sed magis efficaces & gnatius maioris fidei, & ad quas non sequuntur aliqua impossibilia, sicut sequuntur ad positionem contradictionis. Vbi & Comment. inquit. Cum aliquis intuebitur sermonem Arist. & aduersariorum eius in hac q. & inuenierit sermonem aliorum sequi plura impossibilia, & inuenierit sermonem Arist. non sequi aliquid impossibile, acquiret fidem maiorem, quā habuerit prius ex ratione, & ideo dicit Alexander. Nos autem non sumus sustentati super sententiam huius hominis. s. Arist. inter oēs alios, nisi quia videmus ipsam minoris ambiguitatis, & remotionem à contradictione. Hæc Comment. Ex quibus patet, qd rationes & positio Arist. de æternitate non sunt nisi magis persuasive, quā rationes aduersariorum. Ex consequenti non demonstrauit simpliciter, nec arbitrabatur demonstrare, sed se habere vt magis persuadens, vnde siue utatur dictis antiquorum ad confirmationem, siue comparatiue, non se habet vt demonstrator, fm quod dicit B. Th. sed vt persuadens. Propterea facile erat Paulo sustinere mentem, & rationem B. Th.

Sed dices: Si philosophus non suadebat sibi posse simpliciter demonstrare æternitatem mundi, sed tantum ad hominem, quare eam firmiter credidit, vt sibi attribuit B. Th. in 12. metaph. super tex. 30. & super hanc credentiam fundauit inquisitionem substantiaz abstractæ æternæ.

Respondetur, non inconuenit quod Arist. aliqua pro certo tenuerit, ad quæ tamen rationem cogentem non habuit. Ut mundus est æternus, & generatio inferiorum perpetua, & primum agit de necessitate naturæ, & aia intellectiva est immortalis. Nam licet ad prædicta rōnem cogentem nō h̄ret, tñ aduertens, qd ex sensatis melius pōt suaderi mundum esse æternum, eo quod ordo & dispositio quam videmus in substantia corporis coelestis, in motibus eius, in locatione elemētorum, in generatione, similis à suo simili suo modo unifor-

DODECIMI METAPHYSICÆ

mi perseverat. Nec in præteritis sæculis aliter frustile cogno scere possumus, ideo ad hanc partem omnino declinauit. Ad uerit etiam, quod pôntes inceptionem mudi ad multa incô uenientia deducebant, nescientes aliū modum q̄ inceptionē physicam, ad positionem aut suam nullum videbat sequi im possibile. ideo ad partem affirmatiuam declinauit de mudi æternitate. Et nos nisi essemus illuminati fide, idem sentiremus ex his quæ cognoscimus à sensatis, & quod non tm rône, sed èt ex fide, quam hébat in pribus antiquis, tenuerit mundum æternum, & cœlum & motu cœli, patet in z. cœli tex. z. ubi inq̄t, bene se habet p̄suasibilem seipsum probere antiq̄s, & maximæ patrum nroꝝ, veros credere esse sermones, ut sit immortale aliquid, & diuinum habentium quidem motum, habentium autem talem ut nullus sit finis ipsius &c.

Quantum ad tertium principale aduerte, q̄ aliqui potius aduersantes philosophis tenetibus æternitatem mundi, q̄ ve ritate ducti, tenent mundum nō potuisse produci ab æterno, eo q̄ implicant contradictionem. & multa impossibilia se quuntur ad takem positionem. Cōtra quos nunc intēdimus procedere. Pro cuius evidētia, ponemus quatuor p̄clusio nes, deinde soluentur rationes fortiores contradicentium.

Prima conclusio. Ea quæ à solo Deo per simplicem emanationem produci possunt ut cœlum, & intelligentiæ, & elem enta, fm se tota potuerunt produci ab æterno, hanc sic pro bo vnica ratione, & supponitur q̄ simplex emanatio sit instâ tanea & indiuisibilis, eo q̄ non est morus, nec requirit altera tionem dispositiuam, cum ei non supponatur materia, aut subiectum disponibile, sed est simplex deductio rei à penitus non esse ad esse. Suppono etiam, quod philosophus non negaret hanc simplicem emanationem, quæ dicit creatio, ut iā determinauimus supra, & iterum dicemus infra querentes, si Deus apud Arist. est causa omnium effectiua. His suppositis arguitur sic, effectus potens h̄c esse à causa per fieri indiuisibile, pōt esse statim quod est causa sua, ita quod si cā sua est æterna, potest esse æternus. Sed ea quæ à solo Deo per sim plicem emanationem produci possunt, possunt h̄c esse à sua causa per fieri indiuisibile, ergo possunt esse & fieri statim, q̄ Deus est, ipse aut est æternus, & ab æterno, ergo &c. Minor qui

quidem patet, qm ex supposito, simplex emanatio est fieri in diuisibile. Maior aut probatur, si effectus nō pot esse statim cum sua causa, hoc est, quia effectus est posterius duratione ipso fieri, vel quia agere, vel factum perfecte agere est posterius duratione ipso agente. Sed neutrum horum est necessarium, qn fieri est indiuisibile, qm tunc fieri & factum esse sunt simul, aliter fieri nō esse indiuisibile. Sed effectus & factum esse sunt simul, ergo qn fieri, est indiuisibile, effectus non est posterior duratione ipso fieri, similiter nō est necesse ipsum agere vel perfecte agere, esse posterius duratione ipso agente, quia statim cum causa est in suo perfecto esse, potest incipere agere quantum sit ex se, vt statim q sol est, potest quantum sit ex illuminare, & eadem ratio est de alijs causis perfectis. Sed quando fieri est indiuisibile, facere (vt patet) est indiuisibile, qn facere est indiuisibile, simul sunt incipere agere, agere, & perfecte agere, qd oia hēc sunt indiuisibilia, ergo qn fieri est indiuisibile, non est necesse ipsum agere, & perficere esse posterius duratione ipso agente. Cum igitur creari & creatum esse & creare stent in indiuisibili, & causa creans semper sit in suo perfecto esse, patet, q ea quæ possunt produci per simplicem emanationem, possunt esse statim, q causa sua est, & cū causa sit æterna, possunt produci ab æterno.

Et aduerte, q Paulus Sonc. in 12. metaph. q. 31. respondens tertiae rationi formatæ, ad probandum possibilitatem æternitatis mundi, deuenit ad hoc, vt diceret, q ratio quare mundus non potest esse æternus, non est quia oporteat vniuersali ter causam præcedere effectum duratione, sed est, quia cum effectui conueniat prius non esse prioritate naturæ, quam esse, necesse est dari aliquam durationem, in qua non esse eius præcesserit esse eius.

Patet autem ex dictis, q hæc solutio nulla est, nisi quando effectus procedit à non esse ad esse per fieri diuisibile, tunc enim in toto tempore mensurante ipsum fieri, effectus habet non esse prius duratione q esse. Sed in proposito, fieri est indiuisibile, ergo non est necesse non esse, effectus præcedere duratione ipsum esse, & hæc doctrina B. Tb. in 2. sent. dist. 1. q. 1. art. 5. ad secundum factum contra æternitatem mundi, vbi inquit. Non esse quod ex se habet res creata, naturaliter est

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

prius q̄ esse, q̄ ab alio habet, & si non duratione: quare &c.

Secunda conclusio. Motus cœli potuit esse ab eterno, p̄batur, si non fuit, vel p̄ defectum motoris, vel p̄ defectum mobilis, vel quia in spatio in quo est motus cœli oportet ut aliquo signo in actu, à quo necesse est incipere motum cœli, non p̄ primum, qm̄ motor cœli vel est Deus, vel intelligentia producta, si est Deus, est æternus, quia habet esse à se, ergo semper habuit & habet esse. Si est intelligentia. potuit produci ab æterno per conclusionem precedentem, ergo &c. Non p̄ secundum, qm̄ per conclusionem precedentem potuit cœlum mobile produci ab æterno. Non p̄ tertium, qm̄ cœlum est mobile sphæricum, & solo moto sphærico: in quo non est assignare aliquod signum actu, à quo incipiat motus sphæricus, & aliud ad quod terminetur, sicut contingit in motu recto, qui est inter terminos oppositos, sphæricus autē est ab eodem ad idem. Aliqui dicunt, quod est p̄ quartum s. quia fuissent infiniti dies pertransiti. Implicat autem contradictionem infinita pertransiti, consequentia nota. quia si non fuissent pertransiti, nunquam ad diem hodiernum per uatum fuisset: sed quod hęc obiectio nō impediā rationem nostram, declarabitur in solutione rationum aduersantium.

Tertia conclusio. Prima causa potuit ab æterno produce te quocunque ens distinctum ab ea, & se nō solum cœlum & intelligentiæ, sed & elementa, & species, elementorum potuerunt produci ab æterno, probatur. Supponitur, quod oē producibile à prima causa cōparatur ad eam, ut effectus eius, tunc sic. Non minoris potentiae est causa prima, quam aliqua causa secunda. Sed aliqua causa secunda potest producere effectum sibi coeūum, puta sol lumen in aere: ergo & prima causa. Sed oē distinctum ab ea, comparatur ad ipsam ut effectus producibilis, ergo omne tale potest esse coeūum primæ causæ, ex consequenti produci ab æterno.

Aduerte, quod hanc rōnem soluit Paulus vbi supra, & dicit, quod hoc non est ex defectu primæ causæ, sed q̄a si esset effectus sibi coeūus, non esse nō p̄cessisset esse. Postea autē quod effectus secundæ causæ sit ei coeūus, adhuc nō esse p̄cessit esse eius. Si n. nūc de nouo p̄ducatur corpus luminosum in aere obscuro, causabit i eo lumē in primo instati p̄ductionis suę, &

& tñ prius nec illud corpus, nec lumen, productum habuit esse.

Sed q̄ hæc solutio non valeat, patet ex duobus. Primo, q̄ declaratum est supra, et ex doctrina B. Th. q̄ non est necesse in re creabili non esse præcedere esse duratione, sed natura. Secundo, reduco rōnem nostram ad formam hypotheticam, quam constat concludere, siue categorice sint possibiles, siue impossibiles. Nam ita est vera hypothetica ista, si tu es lapis, tu es inanimatus, sicut ista, si tu es homo, tu es rationalis. Arguitur igitur sic. Non minus posset Deus creare ab æterno, quam sol illuminare aërem ab æterno, si Sol & aëris fuissent ab æterno, quia sicut sol si fuisset ab æterno non indigeret aliquid expectare in posterum ad illuminandum, ita nec Deus immo minus, cum sit perfectioris virtutis actiæ in infinitu. Sed si Sol fuisset ab æterno, & aëris, illuminasset aërem ab æterno, cum haberet virtutem perfectam illuminandi sibi cōgenitam. Patet autem hanc minorem, quæ est hypothetica esse veram, quidquid sit de categoricis, ergo ex duabus istis hypotheticis manifeste sequitur, quod Deus potuit omnem creaturam creataam in tempore creare ab æterno.

Quarta conclusio. Potuit ab æterno esse generatio, & corruptio rerum inferiorum, probatur per præcedentes conclusiones, potuerunt esse ab æterno omnes causæ requisitæ ad huiusmodi generationem, & corruptionem. Nam potuit esse cœlum motum ab æterno, ut causa vniuersalis, & agentia naturalia, ut causæ particulares, & elementa ut causæ materialies, & formæ naturales potuerunt actione cœli, & agentium particularium educi de potentia materiæ, ergo &c.

Quantum ad rōnes contradicentium, & negantium possibilitem creaturæ ab æterno, & ipsius mundi aduerte, q̄ multi sunt, & à multis recitantur, & soluuntur, ut à B. Th. in 2. dist. 1. q. 1. art. 5. & à Capr. in 2. dist. 1. q. 1. contra secundam conclusionem, & ab Heracio in 2. dist. 1. q. 1. & à Paulo Sonc. in 12. metaph. q. 31. Tu ergo vide quem volueris. Nunc autem sufficiet recitare quas arbitramur fortiores, & famosiores. Aduerte igitur tres, & earum solutiones.

Prima est, si mundus, & cœlum, & motus cœli potuerunt esse ab æterno, potuerunt esse pertransiti infiniti dies, aliter non fuisset possibile peruenire ad præsentem diem. Hoc autem

DODECIMI METAPHYSICÆ

tem est impossibile, quia repugnat infinito pertransiri.

Ad hoc, negatur p̄nā, qm̄ pertransire est per motum de extremitate ad extremitatem rem attingere. Qn̄ ergo dī, q̄ si mundus potuit produci ab æterno infiniti dies potuerunt esse pertransiti, idem est ac si dicatur. Infiniti dies potuerunt esse attinendi ab extremitate ad extremitatem, q̄ implicat contradictione. Lq̄ potuerunt esse infiniti dies, & q̄ inter eos potuerunt dari duo extrema. Conceditur autem ex illo antecedente sequi, quod potuerunt præfuisse infiniti dies ante diem hodiernum, qui ex parte ante non potuerint pertransiri, quia non potuerint esse inchoatio ab aliquo extremitate. Sed à parte post, vbi suis est in eis ultimum nunc, potuerint secundum quid esse, pertransiti, & sic non sequitur infinitum ea parte quā infinitum potuisse pertransiri. Ad probationem autem consequentia:

Secunda ratio, si mundus potuit produci ab æterno, & potuerit esse generatio æterna, ergo potuerunt generari infiniti homines, & cum animæ numerentur secundum corpora, & sint incorruptibles, possent nunc esse animæ infinitæ actu, impossibile est autem dari infinitum actu, ergo &c.

Hæc ratio, ut inquit B.Th. in 2. dist. 2. q. 1. art. 5. inter alias est fortior in hoc proposito. Ad quam ratiōnes multæ inueniuntur, & omnibus omissis adduco duas tamen. Prima est Heretici in 2. dist. 2. q. 1. & stat in hoc, si est impossibile dari infinitum actu, tam in qualibet, quam in immaterialibus, tam in ordinatis per accidens, quam in ordinatis propter se, posito q̄ gnatia humana esset æterna, Deus talēm ordinem posuisset & legem in animabus, q̄ non essent infinitæ, & lex quidem potuerint esse, quod vna anima plura corpora successivæ vivificasset, vel animæ in morte deficerent per subtractionem diuinæ influentiæ, & eo casu, Deus remunerasset hominem pro hac vita secundum dispositionem diuinæ sapientiæ. Et si dicas, id non decuisset diuina bonitatem. Rn̄. magis decuisset, quam facere impossibile. s. q̄ animæ essent infinitæ.

Secunda responsio est B.Th. in 2. contra gent. cap. 8 1. & stat in hoc. Philosophus nō probauit in 3. phys. & in 1. cœli nō posse dari infinitum actu, nisi in rebus corporalibus, & in causis p se ordinatis, ut patet in 2. metaph. ideo non inconvenit dari infinitas animas, cum sing incorporeæ, & per accidens ordi-

ordinatæ, sed contra. Dicit philosophus in 3.phys.tex.36. se paratum quidem igitur esse infinitum à sensibilibus impossibile est, sed animæ post morte sunt separatae à sensibilibus, ergo non pñt esse infinitæ. Rñ. philosophus illic intendit de infinito Pythagorico separato, qđ Pythagoras ponebat esse principium, & hoc quidem infinitum fñm Pythagoram est quantum, separatum ab omni materia sensibili, sicut si imaginaremur spacium infinitum extra mundum. Nos autem intendimus de infinito separato intellectualis naturæ, qualis est anima humana, in qua natura, vtrum possit dari infinitum dicit philosophus in 3.lib.phys.tex.39. sed fortassis est vniuersalior quæstio, si contingat in mathematicis, & in intelligentibus, & in nullam habetibus magnitudinem, infinitum esse, nos aut nunc intendimus de sensibilibus, hæc illæ. Ex quibus constat, qđ si hæc quæstio est vniuersalior, i.e. exceedingens considerationem physici, spectat ergo ad metaphysicū, & tamen in metaphysica non determinauit oppositum. Sed dices, imò determinauit, nam in lib.14.metaph.lect.11. fñm Signationem B.Th. probat, & concludit, non dari infinitū in actu in sensibilibus, nec in separatis. Rñ. loquitur in eodem sensu in quo locutus est in 3.phys.cōtra Pythagoram, nā est quasi idem tex. & est repetitio eorum, quæ dixit in 3.phys.

Sed cōtra ratio philosophi, qua probat in 3.phys.tex.37. nō dari infinitum in corporibus, cōcludit ēt vniuersaliter in separatis intellectualibus. Sic n.philosophus arguit, si datur corpus infinitū, dantur duo corpora infinita, qm in infinito sunt infinites infinita, sed nō pñt esse duo corpora infinita, qm vnum infinitū corpus occupat oia, sed eadem ratio concludit de abstractis, si.n.datur infinitū abstractum erūt duo infinita, qm in infinito sunt infinites infinita, sed non pñt esse duo infinita abstracta, qm vnum infinitum omnia continet.

Rñdetur, licet eadem ratio cōcludat de infinito separato, posito à Pythagora, quod est quācum, siue magnitudo separata, qm infinitum quācum siue sensibile, siue separatum, vt quātū occupat omnia, & oēm locum, & continet oēm quantitatem, tamē non est eadem ratio in abstractis intellectualibus nō quantis, quæ non habet virtutem occupandi. Et si tu aduerteres inuenies, qđ Arist. in rōne illa arguens contra Pythag. semper

DODECIMI METAPHYSICÆ

semper supponit quantitatem, sic n. concludit in fine tex. 27.
Sed impossibile est esse actu infinitum, quantitatem n. aliq
esse, necesse est. Patet igitur, q̄ fm philosophum non incon
uenit posse dari infinitum actu in immaterialibus, quæ non
hnt inter se ordinem essentialiæ, & idem expressus est Al
gazel in sua metaph. Vtrum aut secundam doctrinæ B. Th.
id sit possibile, determinauit in lect. primæ par. q. 7. art. 4.

Tertia ratio, supponitur q̄ creatura ideo creatur, q̄ acci
pit esse post non esse. Tunc sic. Aut habet esse post non esse
duratione, aut tm ordine naturæ, si primo modo, ergo si est
necessæ, q̄ prius duratione habeat non esse, non pot est eti
na, vt patet, si secundo modo, ergo habebit esse, & non esse si
mul, quod implicat contradictione, consequentia aut proba
tur, qm quæ solum hnt ordinem prioris, & poster. fm naturæ
sunt simul duratione, vt subiectum, & ppria passio, ergo &c.

Rñdetur. Dico, q̄ secundo modo, ad improbationē nego
gniam, nam non esse sumitur dupliciter. Primo, pro nō esse
simpliciter, & fine aliqua limitatione. Secundo, non esse cum
aliqua determinatione, puta nō esse fm se, vel hrc aptitudi
nem ad nō esse. Ex his dico ad gniam, q̄ sumendo non esse
primo modo, nego eā, & concedo falsitatem gnis, sumendo
aut non esse secundo modo, concedo gnam, & nego falsitatē
gnis, licet n. repugnet esse actu, & nō esse simpliciter simul,
tamen non repugnat esse simul duratione, esse actu, & non
esse à se, sicut non repugnat aquam esse calidam, & non esse
calidam à se. Hæc de præsenti quæsto dicta sunt, in quo co
natus sum sequi, & sustinere viam Thomisticam.

¶ Quæsto 15. Si primum mouens mouet cœlum
ut finis amatus.

Mouet autem sicut appetibile. Textu 36.

IN HAC q. aduerte in primis, q̄ philosophus int
p̄misso non amplius logetur de abstractis in gñie, sed in sp̄e,
de primo motore simpliciter primo, quæ appellabit Deū. Ve
reditur pñs quæstum plenæ resoluatur, tria discutienda sunt.
Primo, si primum mouens mouet cœlum ut finis amatus, &
intellectu apprehensus. Secundo, si mouet cœlum solum in
genere causæ finalis, an etiam in genere causæ efficientis.
Tertio, supposito q̄ etiam in genere causæ efficientis, vtrum

sit applicatus primo mobili ut motor eius appropriatus.

Quantum ad primum tria agenda sunt. Primo, assignabit duplex distinctio. Secundo, quatuor conclusiones r̄n̄siuæ. Ter tio, ponetur quoddam notabile, in quo apparebit concordia & discordia inter B. Th. & Cōment. Prima distinctio, cœlū sumitur dupliciter. Primo, pro corpore cœli, quod apud Cōment. vt dictum est, in lib. 8. est materia in actu. Secundo, pro aggregato ex corpore cœli, & intelligentia applicata, quæ pro nunc supponatur, quòd dicitur anima cœli, nam de hoc queremus infra, vtrum cœlum sit animatum.

Secunda distinctio, finis est duplex, aliquis præexistēs mo tui, sicut centrum mundi, ad quod mouetur graue ut perficiatur, & conseruetur. Aliquis acquisitus per motum, siue physiscum, ut sanitas aequisita alteratione, siue metaphysicum, ut scientia acquiritur actu intelligendi.

Prima conclusio. Mouens primum non mouet cœlū sumptum primo modo ut finis amatus, probatur dicit philosophus in tex. 36. quia appetitus princ. intelligentia. i. princ. de siderandi, & amandi primum mouens est intelligentia. i. apprehensio intellectus. vnde Cōment. in cōment. 36. inquit, & omnia ista dicit Aris. ad declarādum, q̄ corpora celestia habent appetitum propter intellectum. Tunc sic, cœlum primo modo sumptum, cum sit substantia mere corporea, non habet virtutem intellectuam, ergo non intelligit primum mouens, ergo non desiderat ipsum, probatur consequentia, quoniam dicit philosophus, quòd illuc principium appetitus est intelligentia, patet ergo, quòd primum mouens non mouet cœlum primo modo sumptum, ut finis amatus.

Secunda conclusio. Mouens primum mouet cœlum, secundo modo, sumptum ut finis amatus, & appetibilis, probatur. Illud ad q̄ omnia ordinantur mouet cœlum secundo modo sumptum, ut finis amatus, & appetibilis, quoniam perficitur ex eo, ut declarabimus infra. Sed ad primum mouens omnia ordinantur ex 12. metaph. tex. 52. ergo &c.

Præterea. Quòd habet rationem optimi, & à quo pendet perfectio cœli secundo modo sumpti, mouet ipsum cœlum, ut finis amatus. Sed primum mouens est huiusmodi ex 12. metaph. tex. 37. & magis declarabitur infra, ergo &c.

Tertia

DVODECIMI METAPHYSICÆ

Tertia cōclusio. Mouens primum non est finis amatus, & desideratus à cœlo secundo modo sumpto, vt acquisibilis p̄ motum. Hęc de se patet, qm̄ cum primum mouēs sit ens independens h̄is esse a se, repugnat ei, ve acquiratur p̄ mouēm. Tunc enim haberet rationem p̄ducti, quod est falsum apud omnes recte sentientes. Erit ergo finis amatus ut p̄ceptus, & attingibilis aliqua operatione cœli secundo modo sumpti, ut attingitur centrum à grati de sensu iphius graus.

Quarta conclusio. Mouens primum est finis amatus, & desideratus à cœlo secundo modo sumpto, sicut illud ex quo, & per quod conseruatur ipi cœlo sufficiēs perfectio acquisibilis à cœlo, hęc probatur ex intentione Cōment. in 12. metaph. cōmento 36. vbi inquit. Dicamus igitur, q̄ non mouētur. s. cœli secundo modo sumpti, nisi quia intelligunt ex se, q̄ perfectio, & substantia eōtē stat in motu, & cōseruatur, sicut illud facit, q̄ mouetur ad conseruandā suam sanitatem, quia scit, q̄ sua sanitas non conseruatur, nisi motu. i. exercitio. Et intendit Cōment. calem rōnem. Cœli secundo modo, sumpti non h̄int suam perfectionem nisi ex motu, ergo mouētar & perficiantur, & conseruentur in sua perfectione. Sed tu motu non perficiuntur nisi consequantur finem, ad quam vel proper quem mouentur. Sicut infirmus non perficeretur sanatione, nisi consequeretur sanitatem, ad quam ordinatur sanatio. Motus enim accipit perfectionem à termino ad quē. Sed finis motus eorum est, ut attingant primum mouēs modo quo declarabimus in immediate sequentibus, ergo primum mouens est finis amatus, & desideratus à cœlo secundo modo sumpto, sicut illud ex quo, & per quod &c.

Positis, & probatis conclusionibus r̄fisiuis, notandum est q̄m Cōment. in cōmento 36. & B. Th. in lect. 6. q̄ finis ppter quem cœlum secundo modo, sumptū mouetur est duplex. s. primus, & per se intentus, & aliis secūda intentione intētus. Primus, & per se intentus est ut assimuletur primo mouēti. Secūdus, & secundario intētus est, ut in causando explicet in actu, quo i. cōtinetur in virtute i. primo mouente, & hęc est finis B. Th. in 12. metaph. in lect. 6. Cōment. aut in cōmento 36. magis diffusæ id pertractat dicens. Dicamus ergo, q̄ non mouentur, nisi quia intelligunt ex se, q̄ perfectio, & substantia

tia eorum stat in motu, sicut facit illud, q̄ mouetur ad coher-
uandam suam sanitatem, quia scit quod sua sanitas non con-
seruatur nisi motu, & c̄t intelligunt q̄ motus eorum est causa
exitus eius, q̄ est in potentia in illis formis abstractis ad actū
.s.ad formas materiales. Ita n.forme forte vñr h̄re duplex es-
se.s.in actu.s.materiale esse q̄ h̄nt, & esse in potentia.s.esse q̄
h̄nt in ista forma, & dico potentiam quemadmodum dici-
mus q̄ formæ artificiales h̄nt esse in actu in materia, & in po-
tentia in anima artificis, vnde hæ formæ vñr h̄re duplex esse,
abstractum, & materiale, & hoc quidem est quod facientes
formas.i.Platonici volunt dicere, sed nō perueniunt ad ipm.
Sed tñ motus eorum non est p̄ exirum istarum formiarum,
à potentia in actu non ita q̄ illud est perfectio prima eorū,
sed ita q̄ illud est qñs primam perfectionem eorum, v.g. qui
exercitatur ad conseruandam sanitatem per operationem ali-
eius artis. Primo, intendit ad conseruandum sanitatem suā.
Secundo, aut intendit illam operationem, hæc Comment. Et
aduerte, q̄ qñ dicit, quod motus eorum est causa exitus eius,
q̄ est in potentia, per esse in potentia intelligit esse spiritua-
le, quod habet res producibilis in intellectu agentis, & dicit es-
se immateriale, vel ideale, & per esse actu intelligit esse rei
productæ, vt iam ad extra producta est. Comment. ergo intē-
dit, quod ideo cœlum mouetur, vt p̄ducatur in actu formas i.
naturas rebus inferiorum, quæ continentur in potentia s̄m es-
se ideale in forma abstracta.i.in motore primo, vnde cœlum
secundo modo, sumptum in hoc se habet ad motorem pri-
mum, in cuius intellectu sunt oēs rerum inferiorum nature,
sicut minister ad primum artificem, qui operatur artificiata
p̄ se ei pponuntur ab architecto, in cuius intellectu est idea,
vel species artificiati. Et aduerte sensum verborum Cōment.
qñm profundus est, & inuenies quod B.Th.& Comment. cō-
cordant in fine primo, & secundario intento. Nam B.Th. di-
cit in expositione, in lect.6. finem primo intentum esse, vt assi-
miletur primo motori. Idē tenet Auic. in lib.9. suæ metaph.
cap.3. Item tenet Cōment. in cōmēt.37.vbi, inquit. Primū.n.
cœlū mouetur ab isto motore s̄m desiderium, vt assimiletur
ei s̄m suum posse. Item concordant in fine secundario inten-
to, & est illud per q̄ consequuntur finem primo intentū. Hoc
autem

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

autem est exitus, siue productio formalis inferioris ad extra, quæ productio est per motum cœli, ynde aduertere, qd sicut lo habet cursus, & exercitium, & sanitas in intentione intenti, sic motus cœli, & productio inferioris, & assimilatio ad primū motorem in intentione cœli secundo modo sumpti. Coalter aut qd infirmus intendit cursum, vt exercitetur, & intendit exercitari ut sanet, & sic primum intentum est sanari, cursus aut & exercitium non intenduntur nisi in ordine ad sanari. Sic in pposito, cœlum secundo modo, sumptum est in motu, vt producant & excent in actum p motum, formæ rerum in feriore, & intendit productionem hanc, nō vt primo intentu, sed ea ordinat ad assimilationem sui cum primo motore, & hic est ultimus finis in executione, & primus in intentione.

Sed dices in quo consistat ista assimilatio.

Rn. Difficile est hoc inuenire, dicam tñ quod occurrit. Ut probabitur infra, primum mouens est causa productiva, & regativa prima, & vniuersalis à se totius entis creati, tam superioris mundi, quam inferioris. Et mundum quidem superiore regit ac conseruat, sine aliqua generatione, & corruptione, qm entia illa indefectibilia, & immortalia sunt. Mundum aut inferiorem administrat per intelligentias, vt per reges secundos, quibus virtutem indidit producendi, & disponendi inferiora, non quidem immediate, qm hac est dignitas primi principij, sed p motum cœli. Assimilatio, ergo stat in hoc, qd sicut primum principium est causa vniuersalis disponens, & largiens esse vnicuiq; naturæ, vt illi concouerit. Sic cœlū secundo modo sumptum p motum, & nō per seipsum disponit mundum inferiorē, deducens ad esse naturas gñabiles, & corruptibles, q sunt in intellectu primi fm esse ideales. Cœlū ergo mouetur vt assimiletur primo motori. i. vt sit agens, & disponens, & seruans mundum inferiorē, sicut primum principium est agens, & disponens totum vniuersum, & pp ea dixit Coment. in 13. lib. metaph. cōmento 37. cœlum mouetur vt primo motori assimile fm suum posse, q. d. nō adæquatæ, sed imitatiæ, & particulariter. Sicut gubernator vni ciuitatis assimilatur regi, nō adæquatæ, sed in hoc, qd sicut se habet rex ad totū regnum, sic gubernator ad vnam ciuitatē. Et pp hanc assimilationem in regimine, & dispositione mū di

di inferioris, dñr intelligentie mouentes cœlos mentes diuinæ, virtutes diuinæ. Dij secundi . Domini mundi inferioris .

Quantum ad secundum. Vtrum primum mouens moueat cœlum solum in genere causæ finalis , an et in generi causa efficiëtis . Et aduerte , q̄ non est intentio nostra hic querere , vtrum mouet effectiū immediate, ita q̄ sit applicatum cœlo , sed simpliciter, siue mediate, siue immediate, nam vtrū sit applicatum, inuestigabimus in sequentibus. Tu igitur sic procedes. Primo, ponetur opinio Auic, Secundo, opinio Coment. quæ trahitur etiam ex philosopho . Testio, opinio B. Th.

Quātum ad primum aduerte, q̄ Auic. in lib. 9. suę metaph. dicit tria spectantia ad hoc propositum. Primo, q̄ cœlum est animatum p̄priae , & q̄ anima cœli mouet ipsum effectiū circulariter, sicut anima mouet aīal motu p̄gressiō, vnde dicit in lib. 9. suę metaph. Cœlū mouetur p̄ animam, & anima est principium p̄pinqū sui motus, & in illa renouatur imaginatio , & voluntas, & ipsa extimat se h̄c apprehensionem rerum variabilium, & voluntatem essendi ipsas res particulares, & ipsa est p̄fectio corporis cœli, & eius forma . Dicit secundo, q̄ quelibet sphæra habet motorem separatum.i.intelligentiam, qui est motor appropriatus illi sphæræ, & mouet illam sphæram, siue illud cœlū aīatum, sicut amatū mouet amantem, & desiderantem, eo q̄ cœlum aīatum desiderat assimilari suo motori separato appropriato, ita q̄ iste motor separatus appropriatus mouet cœlū ut finis amatus, & nō effectiū, sicut cibis apprehensus sub rōne vtilis , & delectabilis mouet aīal localiter in genere causæ finalis tm. Anima autē mouet effectiū. Dicit tertio, q̄ quodlibet cœlū, ut animatum nō solum desiderat ex motu suo assimilari suo motori separato appropriato, sed et primo, & vniuersali motori , nō appropriato alicui cœlo, & hic est Deus vniuersalis finis oīum, quē desiderat oīa, ut optimū, intēdit ergo, q̄ & primus vniuersalis motor separatus, & motor separatus appropriatus moueat cœlū finaliter, & nō effectiū, qm̄ effectiū mouet aīa cœli, & q̄ h̄c fuerit intentio sua tā in 2. q̄ in 3. dictio patet ex lib. 9. suę metaph. cap. 3. ybi, inq̄t . Restat igitur, ut sit vnicuiq; cœlorū desideriū assimulādi sub ē intelligibili separate, quę est ei p̄pria. Diversitas autē motuum, & suę dispositionū, quā habet;

Quæst. Iau.

V cœli

D V O D C I M I M E T A P H Y S I C Æ

celi est propter hoc, quāuis nō nesciamus qualiter hoc debeat esse, & quandiu. Sed causa prima est desideratum vniuersitatis cōiter. Et hæc est intentio de hoc q̄ dixerunt antiqui, q̄ vniuersitas habet motore vnum amabilem. Sed vna quæque sphæra habet motore suum, qui est ei proprius & amentum, quod est ei pprium. Igitur vnicuique cœlo est aia mouens, quæ intelligit bonitatem, & p̄ corpus habet imaginatem. s. formare particularia, & habet voluntatem particularium. Sed id q̄ intelligit de primo, & quod intelligit de principio, quod est libi pprium & ppinquum, est principium sui desiderij motionis. Hæc Auic. cuius opinio nō tenetur secundum viam nostram de animatione cœli, nec de duplice motore separato mouente, vt finis amatus, & qm totum fundementum suum stat in animatione cœli, ideo differo reprobationem eius, vsque ad q. sequentem, vbi determinabitur, quod nulla ratione cogimur posere cœlum animatum propriæ: & destruemus causas & rationes propter quas Auic. ponit animam in cœlo, & duplicem motorem separatum appropiatum & vniuersalem, mouentes solum in ratione finis.

Quantum ad opinionem Cōment. aduerte, q̄ non est difficile videre in doctrina sua, q̄ primum mouens moueat cœlam effectiæ & finaliter, qm fm ipsum (vt declarabimus infra) & vt libi attribuit B. Th. primum mouens est pprium mouens primi cœli, & libi applicatum, sicut intelligentia Saturni est applicata cœlo Saturni, & q̄ hæc fuerit intentio sua, patet in lib. i. a. commento 44. vbi reprehendens Modernos, inter quos p̄cipuæ intendit de Auic. inquit. Quod autem Moderni dicunt substantiam primam esse priorem motorem totius falsum est. i. Primum princ. q̄ vocat primam substanciam esse priorem motorem totius. i. intelligentia, vel anima mouente totum. i. primum cœlum, quod est cā omnis motus, saltem diurni, in planetis falsum est, & subsequitur Comment. quælibet. n. substantia istarum est principium substantiæ sensibilis fm motorem & fm finem: & ideo dicit Arist. q̄ si ali quæ substantiæ essent non mouentes, essent ociosæ. hæc Cōment. ex quibus patet, quod intendit oēm substanciam abstractam monere effectiæ nulla excepta: aliter esset ociosa, ocio sum aut est quod ppria actione caret. Igitur primū mouens fin.

Sn ipsum est primū agens motum, & primus finis, ergo mouet ut efficiens & ut finis, & confirmatur, nam in lib. 12. com-
mento 43. inq.t. Primum princ. entium est aliquid immobi-
le oīno. & facit primū motum æternum vnum cōtinuum, cō-
stat aut quod facere motum, importat efficiere motum.

Quantum ad opin. B. Th. dico, quod de mente philosophi
& ēm veritatem tenet primū mouens mouere ut finis. & de
hoc nullus dubitat, & iam probatum est supra & est tex. philo-
sophi in hoc lib. tex. 36. Mouet aut sicut appetibile & intel-
ligibile. Ultra hoc tenet, quod mouet effectiū. qm̄ omnia
mouentia accipiunt virtutem mouendi à prima. Præterea,
omnes causæ secundæ per se subordinantur prime. Sed in p-
se subordinatis, ut dictu est in 2. metaph. talis est ordo, quod
œs simul concurrunt & cooperantur ad effectum, aliter nō
seruaretur connexus causalitatis inter eas, ergo primū mo-
uens cōcurrit actiū cum mouente proximo ad motum cœ-
li, & præterea B. Th. in 12. metaph. exponens tex. 44. loquens
de motoribus corporum cœlestium effectiū; & non in ge-
nere causæ finalis tantum, dicit sic. Necesse est quod supra
sphærām stellarum fixarum sit alia circundans totum, que re-
voluit totum cœlum motum diurno. & hoc est primū mo-
bile, quod mouetur à primo motore ēm Aris. &c.

Quantum ad tertium principale inuenio multam difficul-
tatem, qm tam B. Th. quam Comment. arbitrantur se loqui
ēm mentem philosophi, & tñ non concordant. Nam Com-
ment. tenet hanc affirmatiuam, primum principium mouet
primum cœlum ut agens motum immediate & ut finis, & hoc
de mente philosophi. Sed B. Th. tenet hāc negatiuam de mē-
te philosophi, primum principium nō mouet cœlum imme-
diately, sed per intelligentiam medium, ad quam primum prin-
cipium comparatur ut obiectum amatum & intellectū, gra-
tia cuius mouet. Tu igitur ut valeas defendat B. Th. & Scotū
& Ant. And. qui in hoc concordant, sic procedes. Primo, de-
clarabis Comment. tenuisse partem negatiuam contra Land.
cuius rōnes solues ex doctrina Comment. Secundo, pertra-
stabis opinionem B. Th. in qua arguetur contra positionem
Comment. Tertio, solues quedam dubia insurgentia contra
determinationem quam faciemus pro via Thomistica.

Y ij Quan

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

Quantum ad opinionem Comment. quod tenuerit parte affirmatiuam probo, primo ex dicto B. Th. deinde ex dictis ipsius Comment. B. Th. in questionibus de spiritualibus creaturis art. 6. ad 10. argm sic ait. Auerroes inuenitur in hoc variaz locutus in lib. de substantia orbis dixit, quod idem est, quod mouet corpora cœlestia, ut agens, & ut finis. Quodquidem est valde erroneum, sic enim sequitur, quod Deus sit anima primi coeli, secundum quod substantia quæ mouet primum cœlum, ut agens dicitur anima eius, & ratio qua hoc dixit est valde insufficiens. Quia non in substantijs separatis à materia est idem intellectus, & intellectum, extimauit quod & sit idem desiderans, & desideratum. Quod non est simile. Nam cognitione cuiuslibet rei sit finis quod cognitum est in cognoscente. Desiderium autem sit secundum conuersationem desiderantis ad rem desideratam, si autem bonum desideratum inesset desiderati ex seipso, non competenter ei, quod moueret ad consequendum bonum desideratum, unde oportet dicere quod bonum desideratum, quod mouet ut finis, est aliud à desiderante, quod mouet ut efficiens. Haec B. Th. si ergo volumus sicut debemus, sustinere B. Th. quod intellexerit Comment. cogimur tenere, quod Comment. senserit ut diximus.

Præterea De hoc habemus expressam eius sententiam in multis comment. in 12. metaph. & omnibus pretermisis, adverte quæ dicit in commento 44. Inquit n. Quemadmodum primus princeps in ciuitatibus necesse est ut habeat actionem propriam, quæ est nobilissima actionum, & si non esset unus, quam actionem intendunt per suam actionem omnes qui sunt sub primo principe, sic est intelligendum de ipsis corporibus, cum suis formis à quibus mouentur, & de ipsis formis adiunicem. Ex quibus patet, quod Comment. vult, quod primus princeps uniuersi, qui est Deus, habet propriam actionem quam intendunt, qui ei deseruiunt motores inferiores. Talis autem actio est motus diurnus, sicut patet per verba quæ premitit, inquit n. quod omnes intendunt hunc motum diurnum, qui est primi motoris actio, & principium aliarum actionum. Præterea habemus à Comment. in 12. metaph. in comment. 48. quod quælibet substantia abstracta mouet aliquod corpus cœlestis, alioquin esset superflua in uniuerso, & ociosum, & diminuta in dispositi-

dispositione i.e. imperfecta, & quia hoc est Comment. ester maximum inconveniens in prima substantia i.e. in primo principio, quod est omnium nobilissimum, sequitur q[uod] opinatus fuerit ipsum mouere effectu[m] immediate primum c[eu]lum.

Verum quia Iand. in lib. 12. in q. 17. tenet oppositum, & dicit esse de mente Comment. quod primum principium non mouet c[eu]lum effectu[m] immediate, sed mediante motore coiuncto desiderante, & amante primi principii, ideo intendo soluere rationes suas.

Primo sic arguit. Praeter mouens solum, ut amatum, & desideratum, debet esse aliud mouens, ut amans, & desiderans, quia mouens solum, ut amatum mouet tantum, ut finis, sed finis non mouet effectu[m] immediate, sed est cuius gratia sit motus. Sed primum principium mouet tantum ut amatum, & desideratum secundum philosophum, & Comment. in 12. metaph. tex. & commento 36. ergo necesse est ponere aliud mouens, ut amans, & desiderans, ergo primum principium non mouet c[eu]lum immediate.

Ad hoc d[icitur] q[uod] Comment. negaret minorem, illa n. est ad mentem Auic. quem Comment. reprehendit in hoc 12. in commento 44. & licet philosophus, & Comment. dicant, q[uod] primum mouet, ut amatum, & desideratum, non tamen d[icitur] q[uod] solu[m] imo tenet Comment. q[uod] agens motum est finis motus. Praeterea potest negari prima p[ro]positio ad mentem Comment. quia inter desiderans, & desideratum sufficit distinctio rationis, non n. inconvenit idem amare, & desiderare seipsum, vnde diceret Comment. q[uod] primum, ut amans, & desiderans seipsum mouet effectu[m], ut amatum, & desideratum mouet, ut finis.

Secundo sic, omne q[uod] agit motum, agit per nobilis se, per Arist. in 2. celest. 64. vbi dicit. Actio consistit in duabus semper. scilicet gratia, & q[uod] huius gratia i.e. fine, & agente propter finem. Sed primum non potest habere nobilis se, cum sit optimum in natura, ergo non agit motum celi immediate.

Ad hoc dicitur ut ad praecedens, quod licet o[ste]re agens agat per nobilis, non tamen est necesse inter ipsum, & illud nobilis esse distinctionem realem, sed sufficit distinctio formalis in ratione causalitatis, in qua datur maior, & minor nobilitas. Nam causalitas finis nobilior est causalitate efficientis,

Y iij tis,

DODECIMI METAPHYSICÆ

tis, ut declaratum est in lib. 5. Ad argumentum, dico ad minorem, quod licet primum non habeat nobilioris distinctum realiter, tamen primum ut mouens effectiæ habet seipsum ut mouet ut finis, sic responderet Comment.

Tertio sic, si primum moueret cœlū immediate, ergo moueret in non tempore, qd implicat, pna probatur, supponatur primo, qd virtus maior mouet in minori tempore, ut probatum est in 8. phys. Tunc sic, virtus finita quanto maior tanto in minori tempore mouet, ergo si virtus infinita immediate mouet, mouebit in non tempus, qm inter ipsam & quamcunq; aliam, nulla est proportio in maiestate virtutis, ergo &c.

Ad hoc dicitur, quod arguēs supponit falsum. s. primum motorem esse virtutis infinitæ, quod Comment. non concederet, ut declarabitur in q. de infinitate primi motoris, supponendo ergo, quod sit finitæ virtutis, consequentia nullam habet apparentiam, qm inter primum motorem & alios inferiores datur proportio virtutis, si omnes sunt finiti, vnde sequitur, quod omnes mouebunt in tempore, licet primum in minore tempore quam omnes alij, propter maiestatem virtutis.

Quarto sic. Comment. vult in 8. physic. commento 79. & in 12. metaph. commento 41. qd primus motus sit à duplice motore, quorum unus est finitæ motionis, & est anima existens in eo. Alter vero infinitæ motionis, & est motor non in materia. & ab illo motore est perpetuitas motionis, ergo non est immediate à primo principio.

Ad hoc dī, quod illi duo motores non sunt duo distincti realiter, sed sunt unus tm, qui tamen propter duplicitem modum mouendi, potest dici duo formaliter, nam ut mouet effectiæ, potest dici formaliter unus, & mouēs ut finis, dicitur alter, & aduerte, quod si Comment. intenderet, qd essent duo distincti realiter, sibi ipsi contradiceret, nam in 1. c. de substantia orbis sic ait. Nō est dicendum, quod formæ qbus mouent corpora celestia, sint aliæ ab eis, ad quas mouetur, ecce quod expresse dicit, non esse ponendos tales motores distinctos. s. unū à quo mouent effectiæ, & alium ad quem ut ad finē mouentur, qm ex doctrina sua omnis intelligentia agens motū est etiam finis motus. Ut ergo liberetur Comment. à contradictione, tenendum est in via sua, illos duos motores esse unū rea-

realiter, & duos formaliter, ut declarauimus. Hęc dixi, non ut vellens sequi viam Comment. quam reputo contra B. Th. ut declarabitur, sed ut manifestetur, qd Iand. qui se commentistā profitetur, in hoc deuiat à Commentatore.

Quantum ad opinionem B. Th. dico, qud in tota sua doctrina tenet hanc conclusionem. Deus qui apud philosophū dicitur mouens primum, non mouet cōlum' immediate, ut motor coniunctus & appropriatus. & hac tenet non solum secundū veritatem, sed etiam de mente philosophi, contra Comment. hęc igitur probatur triplici ratione.

Prima sumitur ex 1. lib. contra gentes cap. 13. & arguitur sic, si Deus mouet primum cōlum' immediate, ergo est pars alicuius mouens seipsum, quod est falsum, consequentia probatur, quoniam non est maior ratio, qud ex cōllo Saturni, & ex sua intelligentia applicata constituatur unum mouens seipsum, ex octauo physicorum quam ex primo cōllo, & primo principio, si ita applicatur, & appropriatur 1. cōllo, ut eius motor immediatus, sicut intelligentia Saturni cōllo Saturni, omne autem mouens seipsum distinguitur in partem mouentem & in partem motam ex 8. physicorum ergo Deus erit pars alicuius mouentis seipsum, falsitas autem consequētis probatur, si Deus esset pars alicuius mouentis seipsum, ergo esset mouens particulare, quia applicatum mobili particuli est mouens particulare, constat autem qud primum cōlum' est mobile particulare, cum sit hoc cōlum', ergo primum principium esset mouens particulare. Hoc autem est contra philosophum, quoniam apud ipsum est motor uniuersalis, a quo pendet cōlum', & natura, ut patet in 12. metaph. tex. 38. Et intendit per cōlum' & naturam mundum superiorem & inferiorem. Item apud philosophum ut patet in 12. metaph. tex. 52. est illud bonum uniuersale, ad qud respiciunt & ordinatur omnes partes uniuersi. ergo apud philosophū & veritatem non est mouens particulare adiectum alicui cōlo, sicut aliq intelligentiae, sed absolutum, ut primum & uniuersale regens, ad qud ut ad nobiliss ceterae intelligentiae respiciunt, sicut visus est dicere Commentator. ipsa veritate deductus, & forte præter intentionem suam in capitulo 4. de substantia orbis, ubi inquit, & cum consideravit Aristot.

Y iiiij in

DVODECIMI METAPHYSICÆ

In virtutibus appetitiis cœlestibus, inuenit eas moueri ad appetibile nobilioris ipsis, hæc ille, si ergo virtutes appetitiue cœlestis quas constat esse intelligentias, mouentur ad aliquod nobilioris ipsis, constat quod illud nobilior non est mouens particulare, nec coniunctum alicui determinato orbi.

Secunda, sumitur ex q. disputatis, de spiritualibus creaturis, quam adduximus in hac eadem questione, pertractantes opinionem Comment. vbi probat B. Th. quod licet intellectus & intellectum possint esse idem, non tamen desiderans, & desideratum, cum igitur primum principium moueat, ut desideratum, non potest esse ille motor, qui mouet, ut desiderans, ergo non immediate mouet primum cœlum.

Tertia, ratio sumitur in expositione B. Th. in 12. metaph. in expositione tex. 36. vbi B. Th. sic inq. t. Dicitur autem primum mouens mouere, ut appetibile, quia motus cœli est propter ipsum, sicut propter finem causatus ab aliquo proximo mouente, quod mouet propter primum mouens immobile, ut assimilet se ei. Tunc sic. Constat quod nihil assimilatur sibi ipsis, quoniam importat relationem realem, quæ requirit extrema distincta realiter, ut pertractatum est in lib. 5. Sed motor cœli ideo mouet, ut assimiletur mouenti per modum appetibilis, ergo distinguitur realiter à mouenti eali, ergo primum principium quod mouet, ut appetibile, non est mouens immediatum applicatum, sed mediante intelligentia, unde solet dici, quod mouet immediate immediatione virtutis, sed non immediatione suppositi.

Et aduerte, quod hanc determinationem sequitur Ant. And. in 12. metaph. q. 2. Sed aduerte, quod hanc determinationem tenet etiam de mente Comment. Sed in hoc non sequitur eum, quoniam supra determinauimus oppositum ex doctrina Comment. & soluimus rationis Iandimi.

Nunc ultima soluenda sunt quædam dubia, quæ insurgunt contra determinationem factam ad mentem B. Th. Sed aduerte, quod quedam fundantur in dictis Comment. de quibus non curamus, quoniam cum determinauerimus B. Th. in hoc non concordare cum Comment. omnia dicta eius quibus tenet primum principium mouere cœlum immediate sunt neganda à Thomista, & quoniam Paul. Sonec. in 12. metaph. q. 32. tenet opinionem Comment. in hoc esse opinionem Aristot. ideo tenet

tenet de mente philosophi, & Comment. primum principiu mouere cœlum immediate effectiæ, & vt finis, & quoniam B. Th. tenet oppositum, etiam de mente philosophi, aliter non reprobasset Comment. in q. de spiritualibus creaturis, vt supra allegauimus, ideo Paulus in hoc non defensat viam Thomisticam. Reliquum igitur est soluere dubia, quæ oriuntur ex dictis philosophi, & ex ratione quam formabimus.

Aduerte duo dicta philosophi, primum est in tex. 38. vbi inquit, latio enim prima mutationum huius autem quæ circulo, hac autem. s. latione circulari mouet hoc. i. primū mouens, quod præmisserat mouere, vt amatum, ergo fm ipsum mouet, & effectiæ, & vt finis, secundum est in tex. 43. vbi, inquit, videmus autem præter vniuersi lationem simplicem, quam mouere dicimus potentiam hic existentem substantiam, & immobilem, vbi B. Th. exponens inquit, & hoc est primum mobile, quod mouetur à primo motore secundum Arist. Sed Auic. posuit &c. vsque ibi, esse ab eo, in quo dicto habetur expresse oppositum determinationis, etiam per expositionem B. Th. vnde videtur sibi contradicere.

Rendetur, scio quod hoc est difficillimum arguere contra B. Th. tñ conabor soluere, ne sibi ipsi sit contrarius. Dico igit, quod Auic. & Arist. in hoc concordant, quod vterq; posuit motorem primum, mouere primum cœlum, vt amatum, & desideratum, & sic vt finis. Discordant aut in hoc, quod Auic. noluit cōcedere, primum motorem mouere aliquo modo effectiæ, nec mediatae nec immediatae. Arist. autem vult, quod et effectiæ moueat, mediante tñ intelligentia desiderante.

Sed dices, ergo ita potest dici primus motor mouere omnes cœlos, sicut primum, & causare omnem motum cœlorum, sicut motum diurnum, quoniam dat virtutem mouendi omnibus intelligentijs, & coagit illis, vt causa prima, quod tamē est contra Arist. & B. Th. qui particulariter attribuunt motum diutnum primo motori.

Ad hoc, negatur consequentia, licet enim moueat omnes cœlos effectiæ, vt causa prima coagens intelligentijs mouet tibus, tamen excellentiori modo, et absolutæ denominatur motor primi cœli, qm̄ in motu diurno magis declaratur virtus sua, et qm̄ vniuersalius, et p̄fectius influit in intelligentia

DODECIMI METAPHYSICÆ
tia applicata primo mobili, eo quod nobilior est inter cer-
ras, ut dicemus.

Ratione autem sic arguitur, si primus motor non est ap-
plicatus cœlo, ergo philosophus nō sufficierat numeravit,
nec inuestigauit numerum substantiarum separatarum, qdā
cum inuestiget talem numerum ex numero in otum orbū,
& secundū te, primus motor non mouet immediatū ap-
plicatus, ergo philosophus non conduxit discursum, & inue-
stigationem suam usque ad primum principiū, ex pñt, pō
conclusit sufficierat numerum entium separatorum.

Ad hoc r̄ndet Ant. And. in 12. q. 2. dicēs, qđ qñ philosophus
inuestigauit numerū substantiarū separatarū, non distinxit, in
ter motorem coniunctum, & motorem separatum, & sic v̄
in comparatione pr̄termisſe motorem primum separatum.
Sed hæc responsio non dignificat philosophum, ideo dico
qm̄ principia B. Th. quæ posui supra in q. 3. huius 12. qđ phi-
losophus, per motum phys. non inuestigat, nūl intelligētias
applicatas, & numerū earum, per motum aut metaph. qui est
motus desiderij inuestigat, primum motorem vt linem uni-
uersalem, & optimum desideratum, nego ergo hæc pñam,
philosophus non inuestigauit primum motorem per motū
phys. ergo non inuestigauit sufficierat numerum substan-
tiarum separatarum, quoniam illa inuestigatio facta qm̄ plu-
ritatem motuum, est solum de motoribus coiunctis, in quo
rum ordine non continetur motor primus, sed supponitur,
vt caput ordinis, sicut dux non continetur in ordine exerci-
tus, sed est princeps, pr̄sidens, & caput, in exercitu. Hæc
de pr̄senti quæsto dicta sint, in quo dixi vt occurere mihi
potuit, & dedi saltē viam exercendi ingenij.

Q̄uestio 16. Si cœlum est animatum, & quō.

Et ex hoc quidem apparet bene, hac corpora esse animata, qđ
non habent de virtutibus anime nisi intellectum, & virtutem deſi-
deratiuam, que mouet in loco Comment. in cōmento 36 & B. Th. in
expositione tex. 39. inquit & hoc quidem verum est secundūm opinio-
mem Arist. in quantum cœlum ponitur animatum anima intellegen-
te, & desiderante.

IN

IN HAC q. quatuor agenda sunt. Primo, quid dicē dum de animatione cœli secundūm philosophum, sequendo viam Comment. Secundo, quid dicendum de eodem, sequēdo viam B. Th. Te. tio, quid dicendum de eodem, sequendo viam Auic. Quarto, quid dicendum secundūm veritatem.

Quantum ad viam Comment. præpono duas distinctio-nes, deinde conclusiones responsuas. Deinde soluentur que-dam dubia insurgentia contra Comment.

Prima distinctio. Cœlum sumitur dupliciter. Primo, pro corpore cœli, circumscrip̄to motore suo. Secundo, pro corpore cœli, & motore suo, quā est intelligentia, ex quibus fit vnum aggregatum modo suo.

Secunda distinctio. Animatum dē dupliciter. Primo, animatum anima in existente, & informante, sicut vera forma informat materiam, quales sunt animaz animatoꝝ inferiorum. Secundo, animatum anima non informante, sed appropria, & dāte motum, & coniungitur. n. secundūm motum, eo q̄ est principium immediatum, & determinatum motus.

Prima cōclusio. Cœlum circumscrip̄to motore, non est ani-matū primo modo, hæc probatur, sic fm doctrinam Cōment. Animatū primo modo componitur ex vera n. q̄ est pars cōpositi, & vera forma, aia. n. in animato primo modo, est a-ctus corporis, & tale animatū est corpus organicū, quod pōnit in diffinitione aīz. Sed cœlum non cōponitur in via Cōment. ex mā, & forma, vt declarauimus in lib. 8. nec est cor-pus organicū ex z. cœli cōment. 4z. nulla. n. diuersitas partiū est in cœlo, nisi fm rarum, & densum, organicum aut̄ impor-tat diuersitatē partium fm cōpositionem, & cōplexionem, ergo cœlū circumscrip̄to motore, nō est animatū primo modo.

Secunda conclusio. Cœlum sumptum pro aggregato ex corpore cœli, & p̄prio motore, nō est animatum primo modo, probatur sic in via Cōment. animatum primo modo est gnabile, & corruptibile, cœlum non est generabile, & corrup-tibile, ex z. cœli, ergo &c. Maior probatur, ex principijs suis, licet falsis, qm tenet, q̄ in qualibet aīato primo modo ani-ma est educ̄ta de potētia materiæ, ex p̄nti animatum est geni-tum, cuius gnatio est terminus alterationis. Hac de causa te-net animam humanam non esse formam informantem, & danten-

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

dantem esse, ut declaratum est in 3. de anima. Quare &c.

Tertia conclusio. Cœlum sumptum secundo modo, est animatum secundo modo, in via Cōment. sic probatur, fīm philosophum in 2. cœli tex. 7. sex dīz positionis, sunt in cœlo ergo est animatum, probatur p̄ntia, quia iste positiones sunt p̄priz animatorum, ergo &c. Præterea, q̄ habet intellectum & appetitum est animatum, qm̄ ista sunt propria naturæ viæ, sed fīm philosophum in lib. 12. metaph. tex. 36. in cœlo, q̄ mouetur à primo motore vt ab appetibili, oportet ponere intellectum, & appetitum, quod enim mouetur ab appetibili appetens est, & illic dicit philosophus quod principium appetitus est intelligentia, ergo in cœlo sumpto secundo modo est appetitus, & intellectus ex p̄nti est animatum, non pri mo modo, ut probatum est, ergo secundo modo.

Sed contra hanc tertiam conclusionem insurgunt duo dubia in via Comment. Primum est, si cœlum nō est animatum anima informante, sed tm̄ appropriata, ita q̄ intelligentia dīcatur anima eius, ergo intelligentia mouens non intelligit motum cœli, & per p̄ns non mouet p̄ intellectum, & appetitum, nec appetit mouere vt assimiletur primo motori, quæ omnia sunt contra ipsum Cōment. in hoc 12. in cōment. 36. vbi, inquit, & q̄ non hñt de virtutibus animæ nisi intellectu, & virtutem desideratiuam, quæ mouet in loco, & infra, inq̄t. Quapp̄ hoc mouens est intellectus. Consequenter aut probatur, qm̄ apud Cōment. nulla suā separata intelligit individuum, sed motus causatus ab intelligentia puta Saturni, & cœlum eius sunt quædam individua, est. n. hic motus, & hoc cœlum, ergo &c. Quod aut apud Comment. nulla suā abstracta intelligat individuum, hñt expresse in lib. suo de somno, & vigilia, vbi sic inq̄t, & declaratū est in prima philosophia, q̄ istæ intelligentie abstractæ intelligunt naturas vniuersales, & nō dant nisi simile eius, q̄ hñt, impossibile est vt dent intentionem individualem oīno, cum nō hñt naturam comprehendendi intentionem particularem, & illæ formæ vniuersales non individuantur, nisi p̄p materiam, & si intelligentiaz abstractæ comprehendenter individuum, tunc necessario essent materiales, hæc Comment. ex quibus pater, substantiam abstractam fīm opinionem suam non intelligere singulare.

Ad

Ad hoc dñt Comment. q̄ licet intelligentia non cognoscat motum cœli, quem causat in particulari, cognoscit tñ in vniuersali, & ex pñti reuolutiones particulares, fm q̄ includuntur in motu primo accepto fm suum ambitum. Sed mihi vñ q̄ illa cognitio in vniuersali nō sufficiat, ad hoc quòd causet motū eternum per intellectum, & appetitum, nā appetēs finem determinatum, & particularē necesse ett, vt cognoscat determinatum medium, quo assequatur finem, aliter nō magis hoc quām illud eligeret mediū. Cum igitur intelligētia appetat assimilari primo motori, vt in particulari cognito, necesse est vt cognoscat in particulari motum suum, vt medium ordinati ad finem suum desideratum. Et ideo vñ dicendum in via Cōment. q̄ intelligentia cognoscit motum, quē causat, vt est hic motus, non quidem p̄ speciem motus, sed in essentia sua. Nam intelligentia cognoscens essentiam suam pfecte cognoscit, ex pñti oēs proprios effectus, quoq̄ essentia sua est causa, & cū sit causa effectiva motus æterni, cognoscit ipsum, vt effectum suum. Inde gradatim cognoscit cœlū receptuum sui motus. Inde cognoscit res inferiores p̄ motum suum pducibiles, tanquam effectus mediatos, & qñ arguitur q̄ Cōment. negat intelligentiam abstractam cogno scere individuum, dico q̄ intendit intelligentiam nō comprehendere individuum p̄ speciem propriam, species.n. primo representatiua individui sumitur sensu, & imaginatione, quæ non sunt in intelligentia, cum sit extra magnitudinem. Et rō quam adducit Cōment. in l:b. suo de somno, & vigilia, declarat hanc fuisse mentem suam. Dicit.n. cum nō hñt naturam apprehendentem intentionem particularem, constat aut apud philosophum, & Cōment. naturam apprehensiua particularis intentionis esse sensum, quæ est potētia materialis, & id eo Comment. ibidem sic infert, si intelligentiae abstractæ comprehendenderent individuum, tūc necessario essent materiales.

Secundum dubium est. Qm̄ si cœlum circumscripto motore non est animatum, ergo est ignobilis formica, quoniam omne inanimatum est ignobilis animato ex 2. cœli commento 61. Hoc autem videtur repugnare cœlo, quoniam perpetuum nobilis est corruptibili.

Ad hoc Cōment. variae rñdent. Mibi aut vñ dicendum, q̄ aliq

DODECIMI METAPHYSICÆ

aliquid corpus potest esse nobilior alio dupliciter. Primo, quo ad gradum essendi, & sic concedo formicam esse nobiliorem cœlo, qm̄ habet esse, & viuere, qui sunt duo gradus essendi. Secundo, quo ad modum essendi, qui modi sunt esse cōtingens esse, necessarium, esse corruptibili, esse perpetuum, & sic dico cœlū esse nobilior quocunq; inferiori simplici, vel cōposito animato, vel inanimato, nam omnia inferiora corruptibilia sunt, cœlum aut̄ habet esse necessarium perpetuum, vnde dī diuinum corpus ex 2. cœli tex. 1. Hęc dicta sunt quo ad mentem Commentat. de animatione corporis cœlestium.

Quantum ad mentem B. Th. loquendo s̄m Arist. inuenio diuersum modum loquendi, nam in questionibus disputatis de spiritualibus creaturis art. 6. & in 1. parte q. 70. art. 3. tenet expressæ cum Auer. & dicit, non esse concedendum s̄m Arist. cœlum esse animatum, nisi secundum modo, vēḡ in 2. cōtra gent. cap. 70. probans contra Auer. q̄ anima intellectuā sit forma corporis, expressæ p̄ totum illud cap. conatur declarare ex rōnibus Arist. cœlum esse animatum primo modo, & hāc fuisse mentei Arist. Ut igitur liberes B. Th. à contradictione, sequēris determinationē quam fecit in q. de spirituā libus creaturis, & in 1. parte, & dices, q̄ qn̄ aliter conclūlit in summa cōtra gentes, hoq̄ nō dixit quasi de facto sic sit, sed q̄ nō repugnaret principijs Arist. qn̄ possit talis sensus eliciti ex dictis suis. Et id congruentissimæ fecit. Qm̄ Cōment. credit repugnare principijs Arist. substatiālē intellectuālē informare materiā. Et B. Th. quasi exaggeratus voluit declarare id nō repugnare, quasi sic arguēs, non repugnat in via Arist. substatiālē intellectuālē informare corpus cœli, ergo paratōne non repugnat animā intellectuālē informare corpus humanum. Si hanc r̄sionem sequeris, liberabis B. Th. à contradictione, & nō dissentient B. Th. & Cōment. in facto de animatione cœli, licet dissentiat in hoc, qd̄ est nō repugnare.

Quantum ad opinionem Auic. nota, q̄ ut potest h̄r̄ ex doctrina sua in 9. lib. suę metaph. cap. 2. opinatus est cœlum animatum pri no modo, ita q̄ negavit intelligentiā, que est virtus intelligibilis, pura. i. extra magnitudinē, & materiam oīno posse esse principiū prop̄ inquum motus in cœlo, vnde sic inq̄t. Dico et̄ q̄ principiū sui motus propinquum nō potest

poteſt eſſe virtus intelligibilis pura, quæ non variatur, nec imaginatur particularia, cuin negauerit intelligētiā posſe eſſe principium, ppiñquum motus, coactus ſuit ponere animam intellectuam informatāem ut principium proximum, quōd ſe habet ad cœlū, ſicut anima noſtra ad nos, vnde ſic inquit. Anima vero quæ mouet cœlū, eſt ſicut iam notum eſt tibi, corporabilis, conuerſibilis, variabilis, nec eſt ſpoliata à materia, cuius cōparatio ad cœlum, eſt ſicut cōparatio noſtri animæ ad nos. Ratio aut̄ motiuā apud Auic. fuit, q̄a arbitra-
tus eſt, quōd intelligētiā non cognoscit singularia, cū ſit libe-
ra ab omni magnitudine à materia indiuiduante, ſicut et̄ di-
xit Cōment. in lib. ſuo de ſomno, & vigilia ut ſupra allegauim-
us, & qm̄ neceſſe eſt motorem propinquum cœli intellige-
re motum, quē cauſat, & cœlum quōd mouet, quæ ſunt quæ
dā singularia materialia, aliter non moueret, qm̄ principium
motionis in cœlo eſt cognitio, & appetitus, ideo creditit o-
portere cœlū habere animam, in qua ſit intellectus cogno-
ſtiuſ vniuersaliū, & imaginatiua cognoscitiua singulariū.

Sed hæc opinio nullum habet fundamentū veritatis: nec ex ſenſu, nam falſum eſt intelligētiā non poſſe intelligere singularia, licet nō per propriam ſpeciem, ut diximus ſolu-
tes primū dubium motum contra Cōment. Item non pōt cō-
uiinci ex ſenſatis cœlū eſſe animatum, niſi ex motu. Sed mo-
tus nō cogit ponere animatum primo modo, ſed ſufficit ſecū-
do modo, ut declarabitur infra. Item poſito quōd anima in-
formās eſſet in cœlo, adhuc nō cognosceret singularē p ima-
ginatiuam, qm̄ eſt potentia ſenſitiua, cuius organum eſt cor
pus elementatiū, quōd repugnat naturæ cœleſti, cognosceret
ergo intellectu, ſed pp actum intelligendi non eſt neceſſe,
quōd vniatur cœlo, ut forma, ut declarabitur, ergo opinio Au-
icenſe nullam habet euidentiam, ſed eſt mera imaginatio.

Quid aut̄ tenendum ſit ēm veritatē, dico quōd non eſt
poſtendū animatum, niſi ſecūdo modo, qm̄ modus aiationis
manifestat nobis ex operatione aiat. Nulla aut̄ operatio ap-
paret in cœlo, pp quā ſimus conuicti, ponere ipm animatū
primo modo. Nā ibi nō ſunt operationes vegetatiuæ, nec ſen-
ſitiuæ, qm̄ ut declaratū eſt in 2. de aia, req̄unt organū conſur-
gēs ex mixtione elemētoꝝ, cœlum aut̄ eſt corpus quintum,

DVODECIMI METAPHYSICÆ

ut probatum est in 1. de cœlo , nec est appetitus sensitivus , quia sequitur apprehensionem sensitivam , qua remota à cœlo , ex consequenti remouetur talis appetitus . Propter autem intelligere non est necesse esse animatum primo modo , qm̄ intelligere est operatio non organica , nec indiget corpore , nisi ratione phantasmatum deteruentium ipsi intelligere , phantasmatum aut ad partem sensitivam pertinent , que non potest esse in cœlo , ut diximus , ergo intelligere cœli non conuincit ipsum animatum primo modo . Nec motus localis , qm̄ ex 7. physl. & 8. sufficit mouens , & motum esse simul , ita q̄ inter ea sit tactus naturalis , aut metaphoricus , de quibus loquitur philosophus in 1. de generatione tex. 44. & 45. Naturalis qđem est , inter duo corpora activa , & passiva adinuicem , sicut inter elemēta in suis extremitatibus , vel adinuicem approximata . Metaphoricus aut est inter mouens non quantum , & corpus mobile , prout mouēs applicat virtutem suam , & imprimet in mobili , sed nō econuerso , & hoc modo contristans tangit nos , similiter letiticans , & intelligentia tangit cœlū , nō ergo ex motu locali conuincimur ponere cœlu animatum primo modo . Nec ex causalitate cœli super animata , que pducuntur ex motu cœli in modo inferiori . Nam talis causalitas nō est vniuoca , sed equiuoca , in qua nō est necesse causam esse formaliter , sed virtualiter talem , qualis est effectus , & sic dico , q̄ sufficit cœlum vnitum intelligentia esse virtualiter viuum , ad hoc q̄ producat per se , aut comproducat viua , quam virtutē trahit ab intelligentia viua . Sicut calor naturalis trahit ab anima virtutem generati carnem viuam per digestionem alimenti , & ut sic potest dici calor virtualiter viuus , quia est int̄im anima , q̄ non verificatur de calore ignis . Cū igitur nulla rōne efficaci fulciatur positio : de animatione cœli primo modo , non est hoc tenendum secundū Arist . nec secundū veritatem . Hæc de præsenti quæsto dicta sunt .

¶ Quæstio 17. Si intelligentia mouens cœlum , potest esse forma vera dans esse cœlo .

IN HAC q̄ aduerte , q̄ licet oēs Cōmentistæ concorditer defendant Cōment . contra Auic . q̄ nō sit vera anima in cœlo , que sit forma cœli , sicut anima animalis est forma eius , tñ aliqui tenent , q̄ intelligentia applicata cœlo , potest esse vere forma

forma dans esse cœlo, ita q̄ sit, ac si esset anima eius, & qm̄ re-
puto id esse purum errorem, & fm̄ philosophūm, & fm̄ veri-
tatem, ideo sic procedendum est. Primo, ponentur duæ con-
clusiones responsuæ. Secundo, soluentur quædam dubia.

Prima cōclusio, ex intelligentia, & cœlo non potest fieri
vnum per informationem, sed tm̄ per applicationem moue-
tis ad mobile. Hæc conclusio apud Commen. vñ manifesta,
qm̄ apud ipsum repugnat naturam intellectualē informare
materiam, vnde negavit animam humanā esse formā dantē
esse, aliter vt ipse opinatur, licet falsæ, esset gnabilis, & corru-
ptibilis, & extensa ad extensionem materiæ, q̄a recipetur
in quanto, & tm̄ individualiter apprehēderet, quia sicut opina-
tur formam abstractam intelligere tm̄ vniuersale, sic formā
informantē materiam apprehendere tm̄ individualiter. Cum
igitur Cōment. negauerit intellectuum principium quo in-
telligimus posse informare materiam, multo magis intelli-
gentiam, quæ & æterna, & impartibilis, & immaterialis, & ab
stracta, est ex sui natura. Præterea, cū apud Cōment. in 2. cœli
cōment. 3. omnis forma dans esse ei q̄ informat fatigetur in
mouendo, sequitur intelligentiam nō posse mouere motum
æternū regularem, & vñiformem, q̄ est contra philosophum
in 8. phys. Præterea. Cum apud Cōment. vt declaratum est su-
pra Deus moueat primum cœlum immediate, sequitur q̄ pos-
set informare primum cœlum, ex gñti non esset primum mo-
uens omnino immobile, qm̄ omne informans fm̄ esse mo-
bile est, aut per se, aut per accidens, nec esset purus actus, qm̄
puro actui repugnat compositio, cum his, & ex his, hęc enim
includunt potentialitatem, & imperfectionem. De mente
aut̄ philosophi sic pbatur, nulla virtus mouens tpe infinito
est in magnitudine ex 8. phys. tex. 39. sed omnis intelligentia
fm̄ philosophum in 12. metaph. tex. 43. mouet tpe infinito,
ergo non potest esse in magnitudine p informationem, sed
tm̄ per applicationem. Præterea, oē informans magnitudinē
est mobile, saltem per accidens fm̄ subām, qm̄ si totum mo-
uetur, necesse est, & partes moueri ad motū totius. Sed apud
philosophum intelligentiæ sunt omnino immobiles fm̄ sub-
stantiam suam, qm̄ si mouerentur saltem p accidens, impossibi-
le esset vt motum cōtinuum æternum mouerent ex 8. phys.

Quæst. Iau.

Z tex.

DODECIMI METAPHYSICÆ

tex. 52. Dixi secundum substantiam, qm̄ non inconvenit intelligentias planetarum moueri non fm sc, sed ratione orbis sui . qui mouetur motu raptus ad motum primi mobilis.

Secunda cōclusio, fm veritatem repugnat intelligentiaz in formare corpus aut materiam dans esse ei, quod informaret. probatur, nulla substantia integra, i. quæ cōtinet integratatem naturæ, debitæ suæ speciei est informatiua corporis aut materialis, qm̄ omne sic informativum est pars constitutiva aliquius certij, ex pñti non est natura integra, sed partialis . Constat autem apud recte sentientes, quod intelligentiaz sunt substantiaz integræ, & complete in specie sua , ergo &c.

Præterea. Oes intelligentiaz supergetdiuntur ordinem totius naturæ corporez, vnde dñr diuinæ substantiaz, & diuinæ mentes, ergo non sunt informatiæ corporum aut materializ.

Præterea. Illa vno, & informatio esset frustra qm̄ non est necessaria pp motum, vt declaratum est supra, nec pp intelligere, vt etiam declaratum est in q. præcedenti, ergo &c. Præterea hoc non est dignificare illas diuinæ substantias, sed potius vilificare, qm̄ non est simile de anima humana, qm̄ cum sit forma, est ex natura sua vniuersaliter materialis. Quare &c.

Sed cōtra primam cōclusionem insurgunt dubia ex dictis Cōment. Nam in 2. cap. de substantia orbis dicit, quod cœlū indiget mouente ipsum in loco, & virtute quæ non sit corpus (nec virtus in corpore) ad largiendum ubi permanentiam æternam, & motum æternum . Sed permanentia cœli est esse cœli, ergo illa virtus quæ est ipsa intelligentia dat esse cœlo, ex consequenti est forma cœli.

Ad hoc dñr, qdare permanentiam potest intelligi dupliciter. Primo, formaliter. Secundo, cōseruatiuæ. Cōment. intendit secundo modo, & nō primo. Tenet. n. qd corpora cœlestia hñt causam cōseruantem, i. virtutem primi princ. à quo pendent in gñre cause finalis, utrum ait ab eo sine effectuæ fm Cōmet. quæremus infra, qm̄ quæremus si primum est causa productiva oium. Dare autem permanentiam, & esse cōseruatiuæ nō cōuenit formæ, sed potius agenti, vel cause quæ habet modum agentis. Nō ergo ex dicto Cōment. potest cōcludi, intelligentia esse informantia cœlū, sed potius conseruantem, qd tamen potius verificatur de virtute primi princ. quam de alia intelligentia. Secun-

Secundo, philosophus, & Comment.in 12.metaph.tex. & cōment.36.attribuunt cœlo intelligere, & velle, qui sunt effectus formales intelligentiæ, ergo intelligentia est forma cœli.

Ad hoc dicitur, q̄ cœlum illuc sumitur (vt dictum est supra) p̄ congregato ex cœlesti corpore, & intelligentia, & dictum philosophi non verificatur ratione congregati, sicut dicimus, quod sentire est actus, non solius animæ, sed coniuncti, sed ratione intelligentiæ sibi unitæ, & appropriatae.

Tertio dicit Comment.in 2.cœli comment.3.q̄ ex intelligentia, & orbe fit verius unum, quam ex materia, & forma, hoc autem non esset, nisi quia intelligentia est nobilior forma cœli, quam forma recepta in materia, ergo &c.

Ad hoc dicitur, q̄ dictum Cōment. sic habet intelligi, ex intelligentia, & orbe fit magis.i.nobilius unum, quam ex materia, & forma, nō quia fiat magis unum per se, sed quia fit aggregatum incorruptibile, quod nō fit ex materia, & forma. Arbitratur .n. omne compositum ex materia, & forma esse corruptibile, vt declarauimus in 8.lib. & ideo negavit materiam, quæ est ens in pura potentia, esse in cœlo.

Quarto, si intelligentia non est forma, ergo hæc est falsa, corpora cœlestia mouentur, quia intelligunt, quam tñ concedit philosophus, & Comment.in 12.metaph.tex.& cōmento 36. Consequentia probatur, quia nullum ex assistentibus aggregatum denominatur operari operatione conuenienti alteri assistentium, stultum.n. esset dicere, discipulum intelligere quia magister sibi assistit, sed ideo intelligit, quia inest sibi anima intellectiva, qua intelligit. Si igitur intelligentia non est forma cœli, sed tantum assistens, falsum est dicere, quæcum intelligit, quia intelligentia assistens intelligit.

Ad hoc dicitur in via Commentat. quod consequentia est falsa. Ad probationem Comment.negaret assumptum. Nā in via sua erronea dicitur, Sortes intelligere, quia intellectus qui est unus omnium hominum, & non est forma dans esse, sed copulata intelligit.

Contra secundam cōclusionem arguitur sic, si intelligentia repugnat esse forma corporis, aut materie, hoc est, vel quæ est natura intellectualis, vel quia subsistens, vel quia differens specie ab anima, vel quæ est quid cōpletum in specie, ideo non.

Z ij potest

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

poteſt eſſe pars ſpeciei. Sed prium non obſtet, aliter intelle-
ctua non poſt eſſe forma corporis. Nō ſecundum, aliter ani-
ma ſeparata nō eſſet natura vnibilis materiæ. Non tertium,
quia anima equi diſſert ſpecie ab anima hoīs, & tñ eſſet forma
materiæ. Nō quartum, quia poſito q̄ intelligentia eſſet for-
ma corporis puta cœli, adhuc nō eſſet pars alicuius ſpeciei,
quia non reſultaſet ex intelligentia, & cœlo aliqua z. natura
per ſe vna, & pfecta in ſpecie, cuius pars formalis eſſet intel-
ligentia. Nam eſſe partem ſpeciei non cōuenit niſi formz,
quæ eſt cōplementum materiæ, & terminus gnatōnisi, forma
aut quæ eſt largiens vltimas perfeſtiones i.e. operationes ei,
cuius eſt forma, & non eſt finis gnatōnisi, non eſt neceſſe, q̄
ſit pars ſpeciei, ſed poſteſt eſſe quid compleſum in ſpecie. Ta-
lis autem eſſet intelligentia, poſito quōd ſit forma corporis.

Ad hoc dicitur, q̄ eit pp quartum. Ad imprōbationem di-
co, q̄ loquendo de forma propriæ informatiua, & vera in-
formatione, & vera materia informabili, eſt in intelligibile
quin ſit pars, & quin ex ea, & materia eōſurgat noua ſpecies,
nec valet diſtinguitio de forma data, qm in vera philoſophia,
forma eſt quæ dat eſſe aut ſubſtantiale, ſi eſt ſubſtantialis, aut
accidentale ſi eſt accidentalis, ex pñti eſt terminus gnatōnisi.
Sumere autem aliquid, vt dat vltimas perfeſtiones, non eſt
eſſe propriæ formam informantem, ſed equivoce, & impro-
priæ, non enim eſt loqui ad intentionem conclusionis no-
ſtræ. Hæc de præſenti quæſito dicta ſint.

¶ Quæſtio 18. Si in primo principio eſt delectatio,
& vita excellentiſſimo modo.

IN HAC quæſtione non cadit multa diſſiſtātaſ. Totū
eſt ſcire declarare cauſas, vnde prouenit delectatio, & ſcire
radicem ac gradus vitæ. Tu igitur, Primo, declarabis cauſas
delectationis, deinde pones conculſiones reſponsiuas. Secun-
do, inuestigabis radicem primam, qua dicitur aliquid viuere,
& iuxta illam aſſignabis gradus vite, ſecundūm excellentiam
miſorem, & maiorem, deinde pones conculſionem reſponſi-
uam de excellentia vite in primo principio.

Quantum ad cauſas delectationis aduerte, fm doctrinam
Auic. in lib. 8. ſuę metaph. cap. 7. q̄ ſunt duę partiales, ita q̄
neutra ſufficit, ſed neceſſe eſt vt utraque concurtar, ita q̄ con-
iuncte

coniunctæ faciunt vnam sufficientem. Prima, est coniunctio alii cuius conuenientis, sicut qn dulcis cantus peruenit ad auditum. Proportionata lux ad oculum, suavis cibus ad gustu. Ex opposito, causa tristitiae est, vnio disconuenientis, vt caliditas, vel frigiditas intemperata vnta tactui. Cibus amarus gustui. Secunda, est apprehensio, & cognitio talis conuenientis. Nam si aial dormit dato q̄ libi vniatur res conuenientis, nisi illud agnoscat, & vt conueniens, & vt vnitum, vel positum in facultate sua, & in suo placito, non delectatur, p̄ea dicit ph̄ iōsophus in 12. metaph. tex. 39. q̄ voluptas est actio, vbi inq̄ Cōment. cōment. 39. Causa voluptatis est cōprehensio'. Ex opposito apprehensio discōuenientis vnti ipsi aiali, est causa tristitiae. Ex qbus corollariz sequitur, q̄ gradus delectationis sumūtur penes gradus bonitatis, & perfectionis, & pulchritudinis, & vniōnis, & apprehēsionis, in obiecto delectabili, & cōuenienti, ita qud si parua sit bonitas, & pfectio obiecti, & parua vnio, & parua apprehensio saltē, extimatiua parua est delectatio. Secundum aut qud illa maiorantur, & delectatio similiter. Si aut sint in maximo gradu, & delectatio erit maxima. Vnde inquit Auic. in lib. 9. lūz metaph. cap. 7. Cuius pfectio est nobilior, & maior, & diuturnior, & viçinior, & præparatio, & cuius actio est perfectior, & apprehensio est in se fortior, illius delectatio erit excellentior, & glorioſior.

Sed aduerte, qud licet delectatio fm famositatem sit nobis manifesta magis, & prius fm sensum, tñ non in solo sensu flat delectatio, imò nobiliori modo est in bono in materiali, & in apprehensione intellectua, simul cum virtute intellectuali desideratua, qm̄ bonitas, & perfectio rei immaterialis maior est, & coniunctio intimior, & apprehensio intellectua nobilior, & voluntas est appetitus excellentior, q̄ appetitus sensitivus, vnde inq̄t Auic. supra. Oportet vt scias qud apprehensio qua intelligēs apprehendit intellectum, fortior est, quam̄ apprehensio, qua sentiens apprehendit sensatum, quia est intellectus, qui intelligit, & apprehendit qdqd potest spoliari ab aliquo, & mutari cum eo, & apprehendit illud inquatum est ipsum, & non id qud apparet de eo. Nō est aut sic sensus sensato. Igitur delectatio quā est nobis de hoc, qud intelligimus conueniens magis est, quam̄ ea qua

DODECIMI METAPHYSICÆ

sentimus cōueniens, ita quòd nō est comparatio inter illas.

Prima conclusio. Intelligentes mouentes celos intelligentes, & desiderantes, sive amantes primum principium, maxime, & incessanter delectantur probatur. Primum principium est nobilissimum, & optimum, & maxime perfectum eis antime coniungitur intellectu, aliter eo quod intelligent ipsum intellectione clarissima, & certissima, quia non per speciem medium, sed per essentiam suam cōiungitur illis, & cōtinuit, quia sicut cōtinuit mouent, sic cōtinuit intelligunt primum principium, ergo maxime, & incessanter delectantur in eo. Cōsequentia patet ex causis adductis, quibus oritur delectatio. Et eadem cōclusio confirmatur per Auic. in lib. 9. suæ metaph. cap. 7. vbi inquit. Prudens homo nō poterit, quod omnis delectatio est sicut delectatio aliini, & quod prima principia, id est intelligéntiae quæ sunt proxima, id est unita dñi seculorum creatarum delectatione, & gaudio, & quod propria pulchritudo dñi seculorum, quæ est ei in regno suo, & sua virtus, quæ est infinita, nō sit ei in ultimo nobilitatis, & excellētiae, & suauitatis, sed extollēdo eum vocamus hæc, delectationem impræcipiæ. Sed quæ cōparatio potest esse superiore ad hæc vilia &c.

Secunda cōclusio. Primum principium in seipso maximæ ac mirabilissimæ delectatur, amatque seipsum inenarrabiliter, probatur. Primum principium est bonitas, & perfectio, & pulchritudo infinita, & infinitæ se intelligit, & nō solum unitur sua bonitati, sed est sua infinita bonitas, ergo delectatio sua est infinita, & amor sui inenarrabilis. Cōsequētia patet ex causis generatibus delectatione, & amore. Et hæc p̄clusio cōfirmatur per Auic. in 8. lib. suæ metaph. cap. 7. Sic n. inquit. Qm̄ delectatio nō est nisi apprehensio cōuenientis, fm̄ q̄ est cōueniens, vnde sensibilis delectatio est sensibilitas cōuenientis, & intelligibilis est ut intelligat cōueniens, igitur primum est excellentior apprehensor, cum excellentiore apprehensione excellētioris apprehensi, & ideo est excellentior delector, cum excellentiori delectatione in excellenti delectato, & hoc est in quo nihil potest ei comparari, hæc Auic.

Quātum ad vitam, vtrum sit in primo principio fœlicissimæ inuestigandum est primo, quid sit vita, vel vivere, & vnde habet aliqua, quod dicatus vivere. Aduerte igit, ut notauimus in

in epitomi nostra, super lib. de morte, & vita in parvis naturalibus, q̄ vita duplicitate cōsiderari potest, primo ut inuenitur in viuētibus inferioribus, quę p̄prie dē vita naturalis corruptibilis, & sic diffinitur ab Arist. in lib. de morte, & vita, v̄ ea est māsio nutritiæ animæ cum calido sibi proportionata. Quę diffinitio quō intelligēda sit, iam declarauimus in epitomi nostra, in lib. de morte, & vita tractata vñeo cap. 1. vide tu, secūdo cōsideratur vita absolutæ, & tūc vita est existentia, vel operatio naturæ mouētis seipsum in operationem, sumēdo motū nō solum physicæ, sed etiam metaphysicæ, prout intelligere, velle, appetere, dñr motus, qui est actus perfecti. Nam viuētia primo distinguuntur à nō viuētibus, quia in nō viuentibus non apparet principium actiūm sui motus, sed potius mouētur ab extrinseco princ. in viuētibus autem primū principium actiūm sui motus est intrinsecum, ideo dicuntur viuētia mouere seipsa aliqua specie motus, sive physici, sive metaphysici. Cum igitur vnumquodque dieatur viuēs, inquātum mouet seipsum, sequitur quod prima radix vitæ sit mouere seipsum, & rbi motus sui ipsius minus p̄det ab extrinseco, & talis motus sit nobilior vita, quoq̄ erit nobilior, & quoniā motus metaphysicus, eo quod est actus perfecti, nobilior est motu physico, qui est actus imperfecti, ideo sequitur, q̄ entia metaphysicaria, id est diuina quales sunt intelligentiæ, & primum principium, in quibus sunt motus metaphysici, & mouēt se tali motu, lōge nobilio: em vitam habeat, quam viuētia naturalia, vnde inquit philosophus in 1. de celo tex. 100: Vita est illuc semper permanēs, perpetua, secūdūm perpetuitatem seculi seculorum, quod nō finitur, neq; destruitur, & est vita nobilissima. Ex his ergo ponitur cōclusio responsiva.

Licet intelligentiæ habeat vitam nobilissimam, & sibi sufficiētissimam, tamē primum principium incomparabiliter sufficiētissimam habet vitam. Quod intelligentiæ habeat vitam nobilissimam patet, qm̄ eorum vita est esse immateriale, intellectuale, perpetuum, inalterabile, & est earū intellectio qua intelligunt se, & primum principium, & amant, & desiderat, habentque primum principium, vt bonum, optimum, sibi intime vnitum, qua vniōne vnitur res intellecta intellectui, & amata amanti, quę vtiq̄e non est vnio per contactum,

Z iiii sed

DODECIMI METAPHYSICÆ

sed per penetrationem modo nobis indicibili. Cum igitur esse earum sit nobilissimum, & earum intellectio, & dilectio, & unio cum primo principio sit nobilissima, sequitur eorum vitam esse nobilissimam, sufficientissimam autem habent, quoniam continua, perpetua, intransmutabilis, non indigens aliquo corporeo, ex possessione perfectissimi boni, cui immutabilitatem inheret. Quod autem primum principium incomparabiliter felicissimam vitam habeat, probatur, ex eo quod vita sua non pendet ex alio, sed inest sibi a se, sicut esse, in quolibet autem creato vita sua sicut & esse indiget conservari a primo principio. Item primum principium est sua vita, in quolibet autem alio, actio sua vitalis non est substantia sua. Item sicut esse primi principij est infinita perfectione, sic & sua vita, in quolibet autem alio vivente, sicut esse est limitate perfectionis, sic & vita, solum ergo primum principium habet vitam sufficientissimam incomparabiliter. Propterea conclusit philosophus in lib. 22. tex. 39. quod Deus habet vitam optimam absolutam, & Comment. dicit quod habet vitam in fine nobilitatis. Hec de presenti quinto dicta sunt.

¶ **Quæstio 19.** Si dispositiones Dei, quas dicimus
perfectiones diuinæ, distinguuntur rea-
liter, vel solum ratione,

Est igitur unus Deus sapiens, & hoc putauerunt
antiqui &c. Comment. in commento 39.

IN HAC quæstionem veniamus ad resolutionem aduentus, quod apud theologos est famosa, & de qua de distinctione diuinorum attributorum. Quantum ergo spectat ad metaphysicam qui tenet omnimodam simplicitatem in Deo, cum sit purissimus actus, & tamen omnes has propositiones recipit, ut verissimas, Deus est vivens, Deus est intelligens, Deus est sapiens, Deus est primum principium, declarandum est, si haec plura praedicta sunt omnino idem in Deo, vel distinguuntur, & quomodo. Tu igitur sic procedes. Primo, declarandum est, quod haec quatuor. Dispositio, secundum Coment. Proprietas, secundum Auic. designatione, secundum Algazel. Attributum, secundum Theol. significat in Deo perfectionem simpliciter, ita quod non solù voices, & conceptus attribuuntur Deo, sed, & eos significata sunt perfectissime in Deo. Secundo, manifestandum est, si secundum viam Com. & B. Th. inter has diuinæ perfectiones aliqua distinctione

stinctio seruari potest. Tertio, pertractanda est via Scotti, in quo cōcordat vel discordat à via nostra. Quarto, solueretur dubium insurgēs contra determinationem, quā acturi sumus.

Quantum ad primum aduerte, quod si intellectus noster qn̄ componens format hanc propositionem de Deo. Deus est sapiens, intenderet attribuere sibi solum nomen, vel cōcēptum, et non rem quę est sapientia, ergo non oēs perfectiōnes existentes in latitudine, et possibiles esse, essent in Deo. Hoc aut repugnat veræ philosophiæ, qm̄ Deus non esset qd optimum absolutæ, nec perfectus per hyperbole, cuius op̄positum sensit philosophus in §. metaph. cap. de perfecto, vbi et Cōment. dicit, hanc esse dispositionem. i. proprietatē primi principij, quod nihil imperfectū inueniatur in eo, et nihil nobilitatus extra in unoquoque gne deficiat ei, ergo quæcunque perfectio importatur p̄ hęc nomina, sapientia, bonitas, iustitia, intellectus, voluntas, &c. inuenitur in Deo, vnde falsum est dicere, Deū nō alia rōne dici bonū, nisi q̄a est causa bonitatis in creatura, similiter sapientē, iustū &c. imò q̄a bonus est, bonitatē suā cōicat creature, idē dico de alijs pfectiōibus.

Quantum ad secundum, pono duas conclusiones, quæ sunt ad mentem philosophi, & Comment. & B. Th. & Auic. in §. lib. suę metaph.

Prima conclusio. Iste dispositiones non distinguuntur realiter ab essentiæ primi principij, nec inter se, imò idētice vna est altera, p̄batur, vbi sunt plura entia realia absolute distincta realiter, ibi est cōpositio realis, quia non est intelligibile, q̄ plura conueniant in uno absolute, & distincta realiter, ab eo in quo sunt, & inter se, qn̄ sit ibi cōpositio, aut ex eis, aut cū his. Sed primo principio repugnat oīs cōpositio realis, qm̄ iam nō esset primū ens, oē. n. cōpositum posterius est suis cōponētibus. Hęc cōclusio est ad literā de mente Com. in 12. in cōment. 39. vbi s̄pē replicat, q̄ in abstractis dispositio, & dispositū. i. pfectio, & res cui inest pfectio, sunt idē, & in fine cōment. inquit, Multiplicitas igr̄ in Deo nō est, nisi in intellectu dīa, & non ineficie. i. diuinæ dispositiones in Deo non differunt fīm rem, sed fīm intellectū, vt dicemus infra, eandē tenet Auic. in 8. suę metaph. cap. 7. vbi, inquit, nulla harum s. dispositionum facit in essentia primi debere esse multis

DODECIMI METAPHYSICÆ

multitudinem vlo modo, nec variationem. Et in hac conda-
sione omnes recte sentientes de Deo conueniunt.

Secunda conclusio, licet sint idem realiter cum substantia
primi principij, & inter se, tamen distinguuntur formaliter, &
ratione. Hanc sic intelligo, distinguuntur ratione, quoniam
intellectus aliam rationem format de sapientia Dei, aliam
de bonitate, aliam de iustitia, unde non se invicem includunt
in primo modo per se. Probatur, cum sint idem realiter, si
etiam sunt idem ratione, ergo sunt synonima, ergo est nugationis,
dicere Deus iustus, sapiens, potens. Nullus autem recte
sentiens concedit hanc nugationem, ergo distinguuntur forma-
liter, & ratione. Hæc conclusio est de mete Commēt. in 12. in
commēt. 39. vbi inquit, in eis quæ sunt forme, non in materia,
dispositio, & dispositum reducuntur ad unum inesse. i. sunt idem
secundum rem, & duo in consenserente. i. apud intellectum co-
siderat, (& infra.) Dispositio, & dispositum unum erunt in
prædicatione, quia, scilicet unum prædicatur de altero idem-
cæ, & duo in intentione, & iam præmisserat in eodē commēto,
quod non significat idem omnibus modis, sicut nona synoni-
ma, ergo non ipsum distinguuntur ratione modo præposito.

Sed dicet aliquis, cum sint idem realiter, quæ est necessitas
formandi distinctas rationes de illis. Item dicet. An ista di-
ueritas rationum, proueniat solum ex parte nostri intellec-
tus, vel ex parte diuinæ substantiæ. Item posito quod etiam
ex parte diuinæ substantiæ, quare si diuina substantia fundat
unam rationem, pura rationem sapientiæ distinguitur à seip-
sa, ut fundat rationem iustitiae.

Rūdetur ad primum, & dico, quæ necessitas illa puenit ex p-
fectione omnimoda, & vniuersali diuinæ essentiæ, qm cum
sit perfectissima est sufficientissima ad fundandum distinctas
rationes, & illis correspondere. Prouenit etiam, ex limitatio-
ne, & debilitate nostri intellectus, eo quod non potest vniico
conceptu sufficienter explicare perfectionem diuinam, nisi
quodammodo particularizando eam per distinctas rationes.

Rūdetur ad secundum, & dico, quæ pluralitas rōnum quæ for-
matur de eadem re, puenit aliquā ex parte intellectus tñ, ut
qñ comparat idem sibi ipsi dicens. Sortes est sortes, nam for-
tes ut subiectum distinguitur rōne solum, p opus intellectus
collat.

collatiui, à sorte ut est prædicatum, aliquā autē res ipsa est fundamētum distinctiæ rōnū, put diuersimode cōsiderata diuersis rōnibus corrīdet. Sicut idē pūctus diue: simode p̄sideratus fundat rōnem principij, & finis. Et hæc dī distinctio rōnis ex parte rei, quam Scotistæ vidētur appellare distinctionem ex natura rei. Ad propositum dico, q̄ pluralitas rōnum quę formantur de perfectionib⁹ diuinis, prouenit nō solum ex parte nostri intellectus, sed et̄ ex parte rei, qm̄ diuina cōsiderata vt principium intelligendi fundat conceptum intellectus, & considerata, vt principium volendi, fundat conceptum voluntatis. Idem intellige de alijs perfectionib⁹.

Rñdetur ad tertium, &dico, q̄ nulla distō actualis ponitur in diuina essentia, quācumcunq̄ correspōdeat distinctis cōceptibus formatis ab intellectu nostro de diuinis perfectionib⁹, qm̄ cum tali distinctione absolutorum nō possemus saluare omnimodam simplicitatem diuinę essentiæ. Poteſt aut̄ dici, distingui à seipsa fundamētaleriter, & correspōdenter. Sicut et̄ diximus in lib. 5. agētes de distōne prædicamēto, q̄ sumūtur à distinctis modis effendi, nō quidem qui sine actua liter in eadem re, sed correspōdenter, put vna res corrīdens vni conceptui dī h̄re vnum modum effendi, prout aut̄ correspōdet alteri cōceptui, habet alium modum, & dedimus exēplum de motu, vt fundat conceptum actionis, & passionis.

In his stat summa opinionis Thomisticæ, & Comment. de distinctione diuinarum perfectionum, cum qua, an concordet via Scotti videmus in sequentibus.

Quātum ad tertium, vt resolute habeatur via Scotti, tria agenda. Primo, ponētur omnia ḡna distinctionum, quæ solēt esse famosæ apud Scotistas. Secūdo, ex eis manifestabimus cōcordiam, vel discordiam inter B. Th. & Scott. Tertio, vnicō verbo soluentur quædam præcipua argumenta Scotti.

Circa ḡna distinctionum Scotistarum aduerte, q̄ vt extra xi ex tract. formalitatum Stephani Burlifer, sunt septem.

Prima distinctio rationis, & est illa, quę sit per intellectum collatiuum præcisæ, vt sortes est sortes. Nam sortes in prædicato differt rōne à seipso posito in subiecto. Dico aut̄ præcisæ, quoniam ibi non accipitur distinctio rationis, quę proueniat ex parte rei ratiocinabilis, sed quę ex solum ex parte

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

parte intellectus ratiocinantis. Nam distinctio rōnis ex parte rei idem est, quod distinctio ex natura rei. Hæc Stephanus.

Secunda, dī distinctio ex natura rei, & est illa, quæ est inter duo extrema, de qbus predicata contradictoria pñt verificari præter oē opus intellectus, sic distinguunt totum, & partes. Nam totum est cōstitutum, partes nō sunt constitutæ. Partes sunt constituentes, & totum nō est constituens. Sic distinguunt genus, & dīria, qm̄ genus dividitur dīijs, dīrīæ aut̄ non diuiduntur differentijs, ergo de eis verificantur predicata contradictoria, ex consequenti distinguuntur ex natura rei.

Tertia, dicitur distinctio formalis, & est qn̄ aliqua duo nō se mutuo includunt in primo modo per se, ut passio, & subiectum, actio & passio, genus & differentia.

Quarta, dicitur distinctio realis, quæ est inter quæcunque, quorum vnum potest ab altero separari, ut materia, & forma, ad mentem Scoti, subiectum & accidentis commune.

Quinta, dicitur distinctio essentialis, quæ est inter duas essentias, quæ p aliquam potentiam pñt abinuicem separari, ut sortes, & albedo, & nota q̄ licet in creatis quæcunque distinguuntur realiter distinguantur essentialiter, non tñ in Deo sīm theologos, nam hæc est vera pater & filius distinguuntur realiter, non tamen essentialiter, qm̄ distinctio essentialis est per absoluta, quæ non cadit in Deo, cū sit omnino simplex.

Sexta, dī distinctio se totis subiectiæ, & est qn̄ duo extrema sunt distincta realiter, & actu existunt, & tñ non pñt conuenire in vno aliquo subiecto, ut duo individua eiusdem speciei, & quæcunq; oppositionē hñt abinuicem, ita q̄ non pñt eidē simul inesse. Hæc tñ distō est alia à distōne reali, q̄a in illa nō requiritur separatio actualis, sed sufficit potētialis, in hac vero req̄ritur separatio actualis, vnde anima, & corpus non distinguuntur hac distinctione, q̄a conueniunt in vno cōposito, distinguuntur tñ realiter, quia sunt abinuicem separabilia.

Septima, dī se totis obiectiæ, & est qn̄ duo extrema non conueniunt in aliquo vno conceptu reali qđditatiæ, ut duæ ultima differentiæ, quæ sunt primo diuersa, ens & non ens, & secundum viam Thom. Deus & creatura, substantia & accidentis, quæ in nullo conceptu reali vnioco conueniunt. Hæc est summa distinctionum secundum mentem Scoti.

Quare

Quantum ad concordiam vel discordiam inter Scot. & B.
 Th. aduerte, q̄ potius stat in terminis quām in sensu, nam ar
 bitratur Scotus perfectiones diuinæ, non distingui realiter,
 qm̄ sunt ab inuicem, & à Dei substantia inseparabiles, nec ex
 sentialiter, nec alijs distinctionibus sequentis, qm̄ supponunt
 distinctionem realem. Sed distinguuntur rōne ex parte intel
 lectus, quæ prima species distinctionis. Quia intellectus de
 vnaquaque potest formare p̄prium conceptum, sed non tm̄
 ratione ex parte intellectus, imò & ex natura rei, quæ est spe
 cies, secunda distinctionis, nam sumptis duabus perfectioni
 bus diuinis puta intellectu, & voluntate de eis verificantur
 prædicata contradictionia, nam de intellectu verum est dice
 re, q̄ intelligit, & de voluntate, verum est dicere, quòd non in
 telligit, ergo distinguuntur ex natura rei, & distinguuntur di
 stinctione formalis, quæ est tertia species distinctionis, qm̄
 una perfectio non prædicatur de alia in primo modo per se
 formaliter, sed identicæ, vnde nec intellectus est voluntas for
 maliter, nec econuerso.

Hæc est summa opinionis Scotti, Cum qua concordat in
 sensu via B. Th. Nam qn̄ dicit B. Th. quòd distinguuntur ra
 tione ex parte intellectus, & ex parte rei, comprehendit sub
 primo distinctionem rationis secundum Scotum, & sub secū
 do distinctionem ex natura rei, & p̄pea dixit, Steph. q̄ distin
 ctio rationis ex parte rei ratiocinabilis, est eadem cum distin
 ctione ex natura rei. Patet ergo, quòd non differunt in sensu.

Quantum ad solutionem argumentorum Scotti non labo
 rabis, qm̄ sicut concludunt quòd perfectiones diuinæ distin
 guuntur plusquam ratione ex parte intellectus, sic & nos co
 cedimus, & quando concludunt quòd distinguuntur ex natu
 ra rei, non concedimus quòd distinguuntur ratione ex parte
 rei, quæ æquipollere videtur fm̄ Scotistas distinctioni ex nā
 rei, & sicut tenet Scot. quòd distinctio ex natura sufficit ad ve
 rificandum duo contradictionia prædicata de eodem, sic nos
 tenemus sufficere distinctionem ex parte rei, vnde non alio
 modo solues ea. Nec cures si Capr. in 1. dist. 3. q. 4. contra
 primam conclusionem prolixè immoratur in eorum respon
 sionibus, quoniam prædicto verbo transcut omnia.

Verum quia vñ dubium, qn̄ sit possibile, q̄ sola distinctione

ratione

DVODECIMI METAPHYSICÆ

ratiōnis sufficiat ad tollēdām cōtradictionem, ideo prō nō
tītia huius tria dicemus. Primo, repētēda est dīlīnctiō data
de dīlīnctiōne rōnis. Secūdo, ponētur dūx cōclūsionēs. Ter
tū, soluet pīncipiale argūmētū sōlitūm fieri in hoc pōpositō.

Quātū ad dīlīnctiōnēm rōnis aduerte, quōd est duplex.
Quēdam ex parte intellectus nostri pīcīsē abīque corre
spondentia rei, vt qñ intellectus idem comparat bījīph for
mādo propositionem eiusdem de seipso. Quēdam autem est
ex parte intellectus, & ex parte rei, quātē est talis natura, q
est apta nata correspōdere dīlīnctis, & aliqñ oppōsitīs rōni
bus, & licet ante' actū intellectus, hāc dīlīnctiō rōnis nō po
natūr in actū, ponitur tñ in fundamēto. s. in ipsa recōceptib
li, vnde possumus dicere, q hāc dīlīnctiō rōnis est inchoata
in re, completa autem, & facta in actū per opus intellectus,
fīcut patet de pūnto, de quo intellectus formāt duas ratio
nes. s. pīncipijs, & finis: & licet hāc rationēs non sint actū, n
si per intellectum concīpiētē, tamen sunt inchoatae in na
tura pūnti, eo quōd est apta correspōdere vtrīque rationi.
Ex hac dīlīnctiōne pono duas conclusionēs.

Prīma cōclūsio. Sola dīlīnctiō rōnis primi modi nō
est sufficiens ad tollēdām cōtradictionem pīdīcatōrē re
liūm, probatur. Pīdīcatā cōtradictōria realia si dealiquo
verificātur, verificantur ex natura rei, ergo req̄ rūnū aliquam
dīlīnctiōnē in tali re ex natura sua, saltem inchoata, &
hanc consequētiā sic probo, qñ si nulla penitus est dī
līnctiō in tali re, tūc est affīrmatio, & negatio eiusdem de
eodem, omnino, & sic est formaliter contradic̄tio, & non
ablatiō cōtradictionis. Tūc ultra, si talia pīdīcatā realia cō
tradictōria requirūt aliquam dīlīnctiōnē in tali re ex nat
ura sua, ergo nō sufficit dīlīnctiō rōnis pīcīsē primo modo.
Dixi pīdīcatā cōtradictōria realia, qñ quo ad pīdīcatā cō
tradictōria intētionalia, sufficit dīlīnctiō rōnis primo mo
do. Nā de sorte vt pīdīcatur de seipso vēl est dicere, q for
tes est subiectū, & est pīdīcatū, ergo est subiectū, & nō sub
iectū, q pīdīcatū est nō subiectū. Itē de tunica, & in
dumento, q dīlīnctiōnē solūm primo modo, vēl est
dicere. Tunica est gñis feminini, idūmētū nō est gñis femini
ni. Hēc autē sunt pīdīcatā cōtradictōria intētionalia. Quāre &c.

Secua

Seçuda cōclusio . Distinctio rōnis secundo modo, sufficit ad tollēdam contradictionum prædicatoꝝ realium cōtradic̄torum, & maxime in diuinis pfectiōnibus. Probatur sic, si dantur duo entia rōnis quorum primum est ens rōnis , & ēm se, & quo ad fundamentum suum . Alterum aut̄ licet sit ens rōnis, tñ suum fundamentum est ens realissimum, & pfectissimum, secūdum potest esse causa primi, eo q̄ est maioris entitatis rōne sui fundamenti . Sed remotio, sive ablatio ptradictionis, & disto rōnis, secūdo modo, sunt entia rōnis, & ablacio cōtradictionis est debilius ens rōnis , eo q̄ ēm se est ens rōnis, qm̄ hmoi ablacio cōtradictionis est negatio cōtradictionis, negatio aut̄ est ens rōnis ex 4. metap. & cōtradictio in qua talis ablacio fundat̄ est ēt ens rōnis, qm̄ ptradictio est oppositio, que est relatio, que est inter ens, & nō ens, que nō pot̄ esse realis, vt determinauimus 5. metaph. Distō aut̄ rōnis secūdo modo, licet sit ens rōnis ēm se, tñ in diuinis fundatur sup̄ ens reale pfectissimū, vt in plenitudine infinit̄ perfectio nis diuinę substatiæ, vt declaratū est in pcedētibus, ergo distō rōnis, secundo modo, est sufficiēter causa remotionis cōtradictionis. Et aduerte, q̄ hanc rōne intendebat Capr. in 1. dist. 2. q. 3. art. 3. ad primū Aureoli, vbi dicit, q̄ distō rōnis virtua lis sufficiēter aufert ptradictionem, eo q̄ hēc distō est magis actu q̄ ablacio cōtradictionis, que est pur̄ nihil, negō. n. sive remotion cōtradictionis est fundata in affirmatione, & negatione, que cōstituunt cōtradictionem, negatio aut̄ fundata su per negationē debilius fundamentum habet, q̄ distinctio rationis fundata in plenitudine diuinę perfectionis. Hæc illæ.

Sed dices, q̄ hæc rō in minori continet vnum falso. Dicit .n. negationem cōtradictionis fundari in cōtradictione, hoc nō est verum, qm̄ oppositum non fundatur in suo oppo sito, sed negatio cōtradictionis, & cōtradictio sunt opposita, vt patet. Se hñt. n. sicut nō ptradicere, & cōtradicere, ergo &c.

Ad hoc dī, q̄ non intelligimus ly fundari, ppriæ, sicut dicimus accns fundari in subiecto, quia trahit firmitatē ab eo. Sic. n. intelligendo argm̄ concluderet. Sed intelligitur ly fundari vt idem est, q̄ circa aliquid ponit, sicut cogitas ponit circa visum, & surditas circa auditum . Sic in proposito intelligat, quod negatio contradictionis fundatur in contradictione. i. ponit

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

ponitur circa contradictionem . Qn autem diximus distinctionem rationis fundari plenitudine diuinæ substantiæ , verificatur utroque modo . Sed sufficit quod similitudo teneat in secundo modo . Sic dicendo , sicut negotio contradictionis est circa contradictionem , sic dicto rationis est circa plenitudinem diuinæ substantiæ .

Verum quia illa distinctione rationis fundata in plenitudine diuinæ perfectionis non est actui in re , sed virtualiter tantum , ideo aliqui probant , quod illa distinctionis rationis fundamentalis , sive virtualis , non est causa sufficiens ablationis contradictionis . Sic igitur arguunt , ex 2. phys. et 5. metaph. cap. de causis , effectus in actu requirit causam in actu , sicut effectus in potentia , causam in potentia . Sed causa per affirmatio , et negatio de aliquo non contradicunt , est distinctio , vel non identitas , existens in illo ex distinctione elenchi , ergo si actu auferatur contradictione , oportet quod actu , et non solum virtualiter sit in tali re distinctione , vel non identitas . Sed actu nullo intellectu considerante , istæ duæ sunt veræ in Deo , intellectus intelligit , voluntas non intelligit , ergo inter diuinæ perfectiones necesse est dare distinctionem rationis ex parte rei , non solum virtualiter , sed actu , aliter non assignatur sufficiens , causa propter quam actu auferatur contradictione , cum illa distinctione secundum te non sit actu in Dei substantia .

Ad hoc dicitur , quod concessio prædicta contradictione verificari actu de perfectionibus diuinis , causa huius sufficiens est distinctio rationis fundamentalis , vel virtualis , quæ radicatur in diuina essentia , et qn arguitur , quod effectus in actu requirit causam in actu , hoc est verum , quod effectus est realis positivus , si autem effectus sit negatio , sicut est in pposito , quoniam auferre contradictionem est negare contradictionem , dico quod sufficit per causam illa distinctione virtualis , quæ sufficietur est in actu , pro tali effectu , qui est negatio . Et maxime quia æquipollit distinctioni actuali reperte in perfectionibus creatis , unde sicut in nobis ista duo non contradicunt , intellectus intelligit , voluntas non intelligit , quia est distinctio actualis , et non identitas , inter intellectum creatum , et voluntatem , sic in Deo ista duo non contradicunt , intellectus intelligit , voluntas non intelligit , quia inter ea stat distinctio virtualis , æquipollens illi actuali . Hæc de presenti qualiter dicta fuerunt

Quæst

Questio 20. Si primum principium est vigoris infiniti & entitatis infinitæ fin philosophum.
Ostensum est autem, quia non contingit hanc substantiam habere magnitudinem ullam. Textu 48.

IN H A C q. inuestigādum est, si aliqua ratione sumpta à sensatis probari efficaciter potest, primum princ. esse vigoris infiniti, vel entitatis infinitæ, & sic procedendum est. Primo, declarabitur quid importatur per vigorem infinitum & entitatem infinitam. Secundo, quid sup hoc senserit Coment. Tertio, quid sup hoc senserit Arist. Quarto, dato q. Arist. in tenderet attribuere primo princ. infinitatē, non solū durationis, sed etiam vigoris, utrum suę rōnes efficaciter id probent.

Quantum ad primū aduerte, q. apud philosophum infinitus vigor importat virtutem actiūam immediate causatiūam motus, aut actionis, quæ non est limitata ad determinatā velocitatem, sed quacunque data pōt in maiorem, & apud Coment. in hoc lib. i. 2. commento 41. dī infinitum in qualitate actionis. i. in modo mouendi & agendi, vigor aut finitus importat virtutem actiūam limitatam ad certā velocitatem, ita q. non pōt in maiorē & ad determinatum modū agendi, sicut quilibet motor appropriatus orbi habet determinatā virutem. admouendum tantā velocitate, & non maiori. Entitas aut infinita dicit perfectionem intrinsecā ad nullū gradū effendi limitatam, sicut diceremus, esse infinitum est illud, quod in se continet oēm gradum effendi, & sapientia infinita, & bonitas infinita, quæ in se complectitur omnē gradū sapientiæ, & bonitatis, quæ est & possibilis est esse, non tam respicit formaliter modum aut actionem, ut principiū immediatum, ad differentiam vigoris infiniti.

Quantum ad secundum aduerte, quod apud Coment. cōter tenetur Coment. tenuisse, non esse in primo princ. infinitum vigorē, sed infinitatē durationis, eo quod est zetes num., & incorruptibile, & posito q. inter Comentist. esset aliqua controversia super hoc, tñ Thomista debet tenere determinatę hanc fuisse mentem Comentat. qm B. Th. in 8. phys. expeditione tex. 79. id fibi attribuit, & allegat cōmento 79. in 8. phys. ibi sic inquit Coment. si posuerimus actionē

Quæst. Iau.

A A pro

DVODECIMI METAPHYSICÆ

ppriam esse corporis, sequit q̄ insit ei potentia infinita. Si aut posuerimus alicuius nō corporis, tūc potētia illius non pōt dici finita aut infinita, finitū.n. & infinitū solum de corpib⁹ di ci pnt, hęc Cōmēt. & qm̄ primū princ. est nō corpus ideo ēm Cōment. nō pōt dici potētia aut vigoris infiniti. Exp̄ssiōrem aut eius sniam in hoc habemus in 2. cœli cōmento 63. vbi⁹ quit, & hoc q̄ dicimus, in hoc est manifestum ex rebus quas scriplimus de primo motore, iam. n. declarauimus illic, q̄ ad dīctio potētia motoris super potētiam moti, non est infini ta, n̄li in tempore & in æternitate motionis, hęc ille, ex quibus habetur, quod nō aliam infinitatem ponit in primo mo tore, n̄li quia mouet cōtinuz æternaliter, & qm̄ Iand. in 12. metaph. q. 15. conatur rationibus defensare opinionem Cōment. ideo in fine huius quæstionis formabo eas & soluam.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ B. Th. in expōne tex. 79. in 8. phys. & Scot. in 7. quolibet, & Alb. in 8. physic. tract. vlt. tenent, philosophiā intendisse probare dari in primo moto re vigorem infinitum, qui non pōt esse n̄li in eo, qui sic enti tatis & pfectiōnis infinita, & renēt Auer. deuiaſſe in hoc à mē te philosophi, sicut & in positione aīz intellectus, & qm̄ in tēdo seq. mētem B. Th. adducā principaliꝝ rōnes sumptu ex doctrina philosophi & defensabo eas, sicut Cōmentistas.

Quaneum ad quartū dico, q̄ rōnes, p̄dantes sūm philosophum infinitū vigorem in primo principio, sunt effacieſ. ex quibus prima sit ista, causa effectiva motus infiniti est infinita ēm vigorem. Sed Deus est causa motus infiniti, q̄a est cau sa motus cœli, qui est infinitus, cum sit cōtinuus & ceterus, ēm philosophum, ergo Deus est infinitus secūdū vigorem.

Huic rationi r̄ndetur à quibusdam, q̄ motus pōt esse infi nitus dupliciter. Primo per se, & est respectu mobilis infiniti, in quo si daretur efficiēt partes signabiles infinitæ, quæ si debe rent transire aliquod signū signatū in spatio in quo efficit motus, transirent tempore infinito, qm̄ partes infinitæ r̄unquani terminarent transitum suum, & sic conceditur, q̄ si daretur ta le mobile infinitum actu, nō posset moueri, n̄li à motore in finito ēm vigorem, qm̄ cum mobile infinitum actu haberet virtutem infinitā resistendi, efficit necesse dare virtutē motiū infinitā, quæ suparet resistētiā infinitā mobilis infiniti. Cō stat

stat.n. q̄ virtus motiva finita non potest super resistentiā infinitam, sed qm̄ in rerum natura non datur mobile infinitum actu, ideo non est necesse dari motorem infiniti vigoris. Secundo, d̄f̄ motus infinitus per accidēs. & est respectu alicuius mobilis finiti, q̄ per reiterationē super aliquod spatiū, vel circa centrum mouetur tempore infinito. Talis est motus cœli, qm̄ cum cœlum sit finitum, vt probatū est in primo cœli, motus ipsius non potest esse infinitus per se, verum cum sit continuus, perpetuus ēm̄ philosophum, circa centrū, & à pūcto orientis ite ad eundem sine quiete media erit infinitus per accidens.i. per aliud.s. per reiterationem partium mobilis finiti, ut est cœlum. Et ad causandum talem motū, non requiritur infinitus vigor in motore, sed sufficit motor incorruptibilis infinitus, secundū durationem. Vnde negatur maior, rationis facte de motu infinito per accidens, ut est motus cœli, esset autem vera de motu infinito per se, sed non datur nec potest dari, quoniam repugnat dari corpus mobile infinitum actu ex 3.physic. & primo cœli.

Sed hæc solutio nulla est, quoniam ex infinito per accidēs adhuc ascendimus ad motorem infinitum secundū vigore, & ad huius probationem præmitto duo.

Primo Deus secundū philosophum est cā prima infinitatis motus, ergo est cā per se, qm̄ hæc duo non s̄tant simul, q̄ sit cā per accidēs, & sit causa prima, nam oīs causa per accidens habet causam per se priorem ex 2.physic.

Secundo cuilibet causæ per se non repugnat assignabiliēt esse effectum per se, quantum sit ex parte causæ per se, quod si causæ per se assignetur tñ effectus per accidens, non erit assignatio cōueniens, qm̄ docuit philosophus in 2.physic. in cap. de causis, causæ per se assignandum effectum per se, & causæ per accidens effectum per accidens, ergo posito q̄ causæ per se assignetur effectus per accidens, adhuc est assignabilis per se, ne frustretur causalitas per se, vt inuenienti Thesaurum assignatur inuentio Thesauri, vt effectus per accidens. & fossio sepulchri propter defunctum, vt effectus per se.

Ex his arguo sic. Deo qui est prima & per se causa infinitatis motus, ex primo supposito, assignatur motus infinitus per reiterationē, qui est infinitus per accidēs, ergo Deo quantum

AA ij sic

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

sit ex parte sui, et assignabilis motus infinitus per se. Sed motus infinitus per se requirit motorem infinitum eum vigore, ut conciliari, ergo ex motu infinito per accidens, ascendimus ad probandum motorem infinitum eum vigorem. Antecedens pro utraque parte conceditur ab oibus qui tenent Deum applicatum primo mobili, ut sunt commentatæ, preter Land quæ supra reprobauimus soluendo rationes suas in q. 15. huius lib. Consequentia autem patet ex 1. supposito, quoniam cuiuslibet causa per se ultra effectum per accidens est assignabilis, quantum sit ex parte cause effectus per se, aliter vana esset causa per se.

Sed dices, quod ratio haec non concludit, quoniam tunc unum causam per se est assignabilis effectus per se, quando talis effectus esset possibilis, & quia motus infinitus per se est impossibilis, ideo sufficit assignabilem esse Deo motum infinitum per accidens, ex quo præcisæ non conciliatur, nisi motor infinitus secundum durationem.

Sed hoc non debilitat rationem nostram, quoniam licet non possit esse motus infinitus per se, tamen haec conditionalis est vera, si Deus est causa prima & per se infinitatis motus, ergo quantum sit ex parte Dei, est ei assignabilis motus infinitus per se. Quod autem non assignetur, non est ex defectu primæ cause, sed ex defectu mobili infiniti acti, cui repugnat esse, ut probatum est primo cœli.

2. Sed iterum dies, quod predicta ratio non concludit, quoniam motus infinitus per accidens dupliciter consideratur. Primo, ut motus infinitus. sic est per accidens, ut ly per accidens determinat infinitum. Secundo, consideratur ut effectus primi motoris, & sic dico, quod est eius effectus per se. Nam haec consequentia non valet, hic motus est infinitus per accidens, ergo est effectus per accidens, quoniam ly per accidens potest determinare ly infinitum, & non ly effectus. Concedo ergo, quod causa primæ & per se assignatur effectus per se, sed illæ effectus per se est motus cœli infinitus per accidens.

Sed hoc non militat, quoniam per primum suppositum, Deus, ponitur causa prima & per se infinitatis motus, ergo sibi debet corrindere quantum sit ex se effectus per se in ratione infinitatis, ut patet, ergo ultra motum infinitum per accidens,

accēs , assignabilis est motus infinitus per se q̄um sit ex pte mouētis primi. Hoc p sustentatione primæ rōnis dicta sīt.

Secūda rō est philosophi, in 8.ph.tex.79.vbi sic arguit, nulla virtus infinita est in magnitudine, virtus primi motoris est infinita, ergo non est in magnitudine. Sed minor non potest intelligi de virtute infinita solū duratione , qm̄ maior q̄ est. vniuersalis esset falsa; nā cœlum habet virtutem infinitam in duratione, cum sit incorruptibile, & potest infinito tpe agere in inferiora, & tñ virtus cœli est in magnitudine, cum sit corpus, ergo si maior & minor debent esse veræ, oportet intelligere minorem de virtute intensiue infinita.

Huic rōni datur à commentistis duplex rñsio . Prima est Iand.in 12.metaph.in q.15.Qui dicit, q̄ minor intelligenda est de virtute infinita in duratione, & non intensiue . Ad improbationem dicit, q̄ licet cœlum habeat potentiam infinitam agendi fm durationē, non tñ hēt à se, sed à motore suo, philosophus aut̄ sic intendit, nulla virtus infinita ex se est in magnitudine, sed virt⁹ primi motoris est infinita ex se, ergo nō est in magnitudine, & sic patet, q̄ obiectio de celo nihil valet.

Sed Iand.conatur defensare Comment.per doctrinam contrariam Comment.Nam fm ipsum in hoc 12.in comment. 41.in cœlo sunt substantia cœli . esse cœli, potentia agendi, & motus, & omnia ista sunt infinita fm durationem, ex quibus admittit, solum motu esse æternum & infinitum fm durationem, ex alio.i.à motore æterno . qm̄ motus est à mouēte, & implicant dare motum sine mouente , substantiam autē cœli vuult esse à se, vnde inquit, permanētia igitur motus est ex alio, substantia aut̄. s.cœli est à se, & ideo impossibile est in uenire subāam possibilem ex se, & necessariā ex alio, quod est possibile est motu, h̄c illæ, ex qbus sic arguitur. fm Cōmēt. substantia cœli est à se, ergo & esse, & potentia agendi, qm̄ cōsequuntur substantiā cœli, sicut esse ignis & potentia calefaciendi consequit substantiam ignis : & à quocunq; est ignis ab eo est esse & potentia eius agendi, ita q̄ si ignis esset à se & non ab alio productus , esse & potentia agendi se haberentis militer . Cum igitur esse cœli & potentia agendi, sicut & substantia cœli, sint infinita fm durationem, patet q̄ potentia siue virtus agendi cœli infinita fm durationem, quæ est in ma

A A iij gni

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

gnitudine, non est ex alio, licet motus eius sit ex alio, nec valer hæc consequentia, motus infinitus duratione est ex motore, ergo virtus activa cœli est ex motore, sed bene seqitur, quod virtus activa cœli non exit in actum, nisi ex motore, qm̄ cœlum non agit ut determinauimus supra nisi per motū Pater igitur, q̄ responsio Landuni est contra Comment.

Secunda rñsio est eorū, qui dicunt, q̄ non sicut intentio philosophi probare absolutæ & vniuersaliter nullam virtutem infinitam in duracione posse esse in magnitudine, sed solum in magnitudine, in qua sit materia, eo q̄ talis est corruptibilis fm Com. & quia fm Com. vt visum est in lib. 8. metaph. non est materia in cœlo, ideo nihil prohibet in cœlo esse virtutem & potētiam agendi infinitam in duratione. & hæc rñsio fundatur super illud, q̄ dicit Comment. in lib. 12. in comento 41. Sic cum inq̄t. Existimatū est n. q̄ cum dicimus, omnis potentiam in corpore est finita, non est verum, nisi in corporibus materialibus, generabilibus & corruptibilibus.

Sed hæc rñsio etiam q̄ effet ad mentem Comment. non est ad mentem philosophi. nam ex qua in lib. 12. in tex. 30. probauerat mouens æternū esse immaterialē, sufficienter constabat ipsum nō posse esse in magnitudine materiali. Præterea in 8. physic. in tex. vlt. postquam probavit nullam virtutem infinitam posse esse in magnitudine finita, neque infinita, concludit de primo motore sic. Principium autē mouens perpetuum mouet motū, & infinito tempore. Manifestum itaque q̄ indiuisibile est & impartibile & nullam habēs magnitudinem. Ex quibus constat, q̄ ex quo excludit à primo motore omnem diuisibilitatem & partibilitatem, sua intentio erat negare & excludere ab eo vniuersaliter oēm magnitudinem. Nam nō sequitur, virtus infinita non potest esse in magnitudine materiali, ergo est indiuisibilis, qm̄ potest respōdēt, q̄ si non potest esse in magnitudine materiali, potest tamen esse in ea in qua non est materia, ex cōsequenti potest esse diuisibilis & partibilis. Patet igitur, quod nec prima, nec secunda responsio valer, & sic stat ratio nostra.

Aliam responsonem allegat Paulus Sonc. in 12. lib. in q. 41. & contra eam arguit. Sed vide ad placitum, quoniam nō in hoc immorari.

Ter

Tertia ratio, philosophus in 8. physi. in tex. sic arguit, si virtus infinita esset in magnitudine, moueret in instanti, quoniam est impossibile, ergo &c. An. Tunc quero quo in ante, accepit virtutem infinitam, nam si dicis duratione tantum, ergo cum virtus agendi in haec inferiora sit in celo infinita duratione, aget in instanti, & sic calefaciet aerem in instanti, producet animalia imperfecta in instanti, quod tamen ad sensum videmus esse falsum, si dicis enim vigorem, habeo intentum, quoniam cum attribuat virtutem infinitam, quod non potest esse in magnitudine, quia moueret in instanti, attribuat inquam motori primo, manifestum est, quod intendit de virtute infinita secundum vigorem.

Ad hanc rationem dicunt aliqui committentes, quod utique in antecedente quae est una conditionalis intendit de virtute infinita enim vigorem, & tamen non sequitur, quod illa de facto sit in primo motore, qui est extra magnitudinem, & ratio diversitatis est. Quia si virtus motu infinita extensio esset in magnitudine, necessario esset infinita in vigore. aliter non posset continuare motum perpetuum, quia nisi esset infinita in vigore defatigaretur & laxaretur, ex consequenti non posset continuare & regulariter & perpetuo mouere, si autem est extra magnitudinem, sufficit quod sit virtus infinita extensio, quia ex quo est extra magnitudinem non fatigatur, ex consequenti potest perpetuare continuum regularem. Cum igitur primus motor sit extra magnitudinem, sufficit sibi virtus infinita extensio ad causandum motum perpetuum.

Sed haec ratio non est ad metem Arist. nam licet in doctrina sua inueniamus, quod necesse est motorem, quo ad virtutem motuam proportionari potentiae passione ipsius mobilis, proportione maioris inaequalitatis, vnde dixit in 2. coeli quod si plures Stellae essent in primo celo, aut tardius aut omnino non mouerentur, propter defectum proportionis, quod esset inter motorem & Motum. Motor non mouet, nisi quia potentia eius est maior potentia moti. Tamen non inuenimus causam fatigationis positam ab Arist. nisi quia motor unitur corpori alterabili, & quia in eo quod mouetur est principium motu contrarii motui animae, puta gravitas. Primam causam posuit in 8. physic. assignans rationem, quare anima non mouet animal corpus continuo & regulari. Secundam posuit in 2. de celo text. 3.

DODECIMI METAPHYSICÆ

vbi a. lignans rōnem, quare cœlum dum mouetur non est in labore & fatigatione, dicit hoc ideo esse, quia non habet aliud motū, nisi suum naturalem, qui est circularis, causatus à motore suo æterno, q.d. si cœlum esset mobile alio moe, contrario ei, quo mouetur naturaliter à motore suo æterno, accidere ret cœlo fatigatio, sicut animali, dum mouetur ab anima sua sum, quia est mobile deorsum ex alio principio. Cū igitur utraque causa deficiat in cœlo, patet quod non esset necesse ponere in magnitudine cœli virtutem infinitam in vigore, ut posset continuare motum perpetuum regularem.

Sed iterum instat, pbando qd est fatigabitur si ponit in magnitudine inalterabili, nisi sit virtus infinita in vigore & arguitur sic, sive res infinita in duratione esset in magnitudine, moueretur per accidens, sicut mouetur anima per accidens ad motum corporis, si mouetur per accidentem, non potest continuare motum, utraque pñia ponitur à philosopho in s. physico, tex. 52. Tunc ultra, si non potest continuare motum, ergo fatigatur datus quod esset in magnitudine etiam inalterabili.

Ad hoc negatur ultima pñia, nam bene stat, qd non possit perpetuare motum, si motor mouetur per accidens, non quia fatigatur & laxatur, qm hēc pñrię sumpta sunt via ad corruptiōnem, quæ non potest esse in cœlo. sed quia non esset debita proportio inter motorem & motum, vel quia intrinsece alter & alter se haberet ex moto suo per accidentem, sicut & aia in animali, quidquid aut alter & alter se habet, non potest perpetuare ex se motum, stat igitur ratio tertio in robore suo.

Quarta rō, probat Deum esse entitatis & perfectionis infinitę, & hoc de mente philosophi, nā philosophus ut pater in s. metaphysicā de perfecto, cognonit Deum esse vniuersalissimę & absolute pfectū, ergo hēc in se oīum pfectiōes. Sed iste sunt infinitę, ergo est entitatis & perfectiones infinitę.

Ad hanc rōnem dñt aliqui, qd ex tex. philosophi in s. met. c. de pfecto, nō potest pcludi, in primo princ. esse infinitatē pfectiois simpliciter. Sic n. stat tex. philosophi, alia oīo, sū qd omnino non hñt hyperbole in unoquoque gñe, nec aliquid est extra, hæc philosophus, ex quibus constat, quod loquitur de perfectionibus existentibus in unoquoque genere, quas dicunt esse in primo, & vniuersali perfecto, quem dicimus primū mot

motorem; & nulla datur perfectio, quæ non sit in eo: Sed p-
fectiones omnium generū quæ actu sunt, nō sunt infinitæ;
imò finitæ, qm̄ rerum species finitæ sunt fm̄ philosophiū, &
veritatem, non potest ergo ex philosopho concludi in Deo
alia perfectio, nisi quia eminenter continet perfectiones om-
nium generum, quæ actu sunt. Constat aut, quod sunt finitæ:
quoniam & totum vniuersum finitum est, ergo ex hoc
non concluditur perfectio diuina infinita simpliciter.

Sed q̄ h̄c solutio non valeat, arguitur sic. Ad hoc q̄ alii-
qua perfectio sit in aliquo ḡne, non solum verū est de ea exi-
stente, sed et de possibili esse, nam & albedo ut existit, & ut
possibili, est in pdicamento qualitatis, nam est in genere, rō-
ne suæ quidditatis, quidditas aut abstrahit ab existentia, & nō
existentia, ergo philosophus loquēs de vniuersali pfecto, &
dicens oēs pefectiones omnium generū esse in illo, & nullā
extra ipsum, intendit, q̄ in eo eminenter continentur perfe-
ctiones omnium generum, tam existentes, quam possibles,
ergo illa solutio nō valet, sed de nouo sic formatur ratio.

Quod est tota entitas eminenter subsistens, tota entitas
dico entis possibilis, & entis actu, siue creata, siue increata est
fm̄ perfectionem simpliciter infinitum, sed primum princi-
pium est tale, fm̄ philosophum in 5. metaph. cap. de pfecto,
modo quo exposuimus, ergo &c. Maior quidem pater, qm̄
si est tota entitas actu, & possibilis, ergo tota entitas creata,
& creabilis est in eo eminentes, & tota entitas increata est in
eo, sed creata, & creabilis, & increata sunt quid infinitū sim-
pliciter, quoniam increata nō habet à quo terminetur, &
creata ac creabilis ut est eminenter in eo identificatur increa-
tæ, ergo est infinitum simpliciter secundūm perfectionem.

Alias rationes solent aduerte doctores ad idem, sed quoniam
non quæritur hic, quid veritas habeat, sed quid in hoc
senserit philosophus, ideo sufficit adduxisse rationes funda-
mentas in doctrina Aristotelis.

Nunc supererit soluere rationes Ianduni, quas inducit in
lib. 12. q. 15. pro defensione Comment. & sunt tres:

Prima est, si Deus est infiniti vigoris, mouet instati, quod
est cōtra naturam motus, vt probatum est in 6. phys. & maxi-
mæ de motu locali, de quo hic intendimus, pñctia patet, quia
vel

DODECIMI METAPHYSICÆ

vel mouet in nō tempore, & sic habetur propositum, vel mouet in tempore, & tūc cum proportio temporis motus ad tēpus sit secundūm proportionem virtutis ad virtutem, si mouet in tempore, quantum cunque paruo, tempus illud h̄ret proportionem ad tempus, in quo virtus finita mouet, & p̄t̄s esset proportio inter virtutem finitam, & infinitam, quod est impossibile, & h̄c est ratio Arist. in 1. cœli in t̄x. 52. probat̄is, quod non potest esse grauitas infinita, nec lœvitatis.

Secunda est, si primū est vigoris infinita, tūc virtus finita, & infinita possent mouere æquali t̄pe, quod est falsum, qm̄ ut declaratū est in 7. phys. virtus maior int̄clusa p̄ducit æqualē effectum in minori t̄pe, vel maiorem, & perfectiorem in t̄pe æquali, p̄nā aut̄ sic deducitur, cū virtus infiniti vigoris nō possit mouere in nō t̄pe, moueat ergo in t̄pe A. i. in 24. horis, in quo revolut̄ totū primum mobile ab eodem pūcto ad idē. Accipiatur virtus finita int̄clusa, quē moueat in maiori t̄pe, puta in 50. horis, & ei addatur alia virtus, ita q̄ ex ipsa, & ex addita fiat maior virtus, ergo mouebit in minori t̄pe, q̄ in 50. horis. Moueat ergo in 40. horis, addatur alia virtus, ergo mouebit adhuc in minori, & sint horæ 30. Addatur iterum alia, ergo mouebit adhuc in minori, & iterum alia, ergo adhuc in minori, ergo nō solum in t̄pe æquali, sed in minori mouebit virtus finita, nam virtus resultans ex talibus additionibus est finita, qm̄ ex multis finitis nō resultat nisi finitura.

Tertia est, nihil debet ponи in philosophia fm̄ Cōment. in 8. phys. in cōmento 22. nisi q̄ p̄t̄ conuinci ex sensatis, sed primū princ. esse infiniti vigoris, non potest conuinci ex sensatis, q̄ sic manifestatur, nō potest conuinci ex substātia sua, q̄a illa non cadit sub sensu, nec ex aliquo suo effectu sensibili, nam si ex aliquo eius effectu, maxime ex motu, & t̄pe, sed ex his nō potest conuinci, nam motus, & tempus sunt limitata fm̄ velocitatem, & motus fit successiūz, ad hoc autem q̄ fiat successiūz non requiritur virtus infiniti vigoris, immo si esset ab infinito vigore fieret in instanti, nulla ergo ratione ponendum est à philosopho primum esse vigoris infiniti.

Ad primam, & secundam simul rñdemus, & negamus primā p̄nam vtriusque, ad probationes dico, q̄ supponit falsum, & iam reprobatum est supra in hoc 12. s. q̄ primum mouēs moueat

neat ut applicatum primo cœlo, immo dicimus, q̄ nec in tempore, nec in instanti mouet immediate aliquem orbem, & ideo non potest comparari ad virtutem finitam mouentem applicatam alicui orbi, & posito casu q̄ moueret, dico q̄ moueret in tempore, & non est inconueniens, q̄ æquali tempore moueat quo mouet virtus finita, quia nō tota virtute mouet, philosophus autem reputat inconueniens, supponendo q̄ vtraque tota potentia moueat, & si primum moueret tota potentia, dico, quod ex se potest mouere etiam in instanti, sed quod non moueat, est ex repugnantia rei, quia s. est contrarationem motus, potentia autem finita non potest mouere in instanti, posito etiam quod non esset repugnantia ex parte motus, & in hoc stat vera differentia, inter virtutem infiniti vigoris, & virtutem finitam.

Ad tertiam dico, q̄ cōuincimur ex effectu sensato, qui est motus infinitus duratione ad mentem philosophi, qm nulla virtus finita potest ex se, & propria virtute perpetuare motum, nisi in virtute primi conseruat, & influentis. vnde ut determinabimus infra, fm mentem philosophi, sicut intelligētia Solis habet esse à primo, ita & virtutem motiuam, & mouet quia primum cooperatur ei ad motum, licet ergo non convincamur ex determinata velocitate, quā videmus in primo motu, qui est motus diurnus, ponere infinitum vigorem in primo princ. conuincimur tñ ex infinitate primi motus fm durationē actu fm philosophū, & possibiliter fm veritatem.

Alia argumenta adducit Paul. Sonc. in fauorem Cōment. quæ & soluit, quæ etiam adducuntur à Capr. & soluuntur cōsimiliter, & sunt Aureol. vt videre poteris in Capr. in 1. dist. 43. q. 1. art. 1. contra sextam conclusionem.

Hęc de infinitatę primi dicta sint, in quibus saltem dedi occasionem inuestigandi mentem philosophi in hoc, nam apud peritos hoc quæstum est extremę difficultatis. Dixi autem inuestigandi mentem philosophi in hoc, qm hic non quærimus, quæ sit veritas in hoc, nam id iam determinauimus propter affirmatiua in scientia diuina reuelata.

¶ Quæstio 21. Si philosophus est omnes intelligentias esse vigoris infiniti.

IN HAC q. quo ad Cōment. nulla est difficultas, qm ut dictum

DODECIMI METAPHYSICÆ

dictum est in q. præcedenti, negat vigorem infinitum, etiam in primo principio quāto magis in alijs intelligentijs. Quātum aut ad mentem philosophi, qui fm B. Th. & Scot. vt patet, in q. præcedenti, & per rōnes fundatas in doctrina sua, ponit in primo principio vigorem infinitum, est magna dubitatio, pp̄ter dicta philosophi in hoc 12. lib. Nam cu in tex. 29. remouerit ab intelligentijs omnino potentiam passiuam, & posuerit eas simplices actus, & immateriales, vñq̄ qua rōne primus motor est vigoris infiniti, sint & ille, vel in nullo sit vigor infinitus. Præterea, postq̄ in tex. 41. probauit mouens æternū non esse in magnitudine, eo q̄ virtus infinita nō est in magnitudine, subsequitur in tex. 42. vtrum aut vnam ponendum est talem substantiam, aut plures, & quot sunt, &c. ly talē refert qualē supra dixerat. s. potētiz infinitz inaltecabilē, impassibilem, &c. & cōcludit, q̄ tot sunt, quot motus cœlestes, ergo esse virtutis infinitz attribuit non solum primo primo prin. sed et alijs motoribus æternis, aliter tex. philosophi non vñ bene cōtinuari. Præterea, infra in tex. 43. in fine sic inqt. Palam itaq; q̄ tot substantias esse, necesse est natura sempiternas, & immobiles fm se, & sine magnitudine pp̄ prædictam causam. Vbi B. Th. exponens inquit, & sine magnitudine propter causam assignatam supra, quia s. mouent tempore infinito, & sic per p̄n virtute infinita. Hæc B. Th. Ecce quòd B. Th. dicit ad mentem philosophi, oēs intelligentias esse sine magnitudine, qm̄ mouent virtute infinita, ergo videntur esse secundūm philosophum virtutis infinitz.

Hæc sunt quæ causant difficultatem, tñ quia non est imputandum philosopho posuisse impossibilia, & sibi contradicētia, ideo intēdo declarare, q̄ philosophus nō fuit huius sentētiz, q̄ aliæ intelligentiæ sine virtutis infinitz, sed hæc est pp̄rietas primi princ. & sic p̄cedendum est. Primo, ponetur distinctio de infinito p̄fectionali. Secundo, cōclusiones r̄futat. Tertio, declarabit, quæ fuerit mēs, & q̄ sensus philosophi in p̄dictis textibus, q̄ vñr causare difficultatē in hoc proposito.

Distinctio sit hæc, i. infinitum fm perfectionem p̄ intelli gi dupliciter. Primo, q̄ sit infinitū vniuersaliter, ut pote continēs absolutæ oēm perfectionem actu existentē, & possibilē esse. Sicut d̄ vniuersaliter infinitum fm quātitatem, q̄ conti net

net in se omnem quantitatem et omnem dimensionem, ut corpus infinitum, quod in se contineret longitudinem infinitam, latitudinem profundam infinitam. Secundo, quod sit infinitum partialiter, & esset illud quod est in una perfectionem esset infinitum, ut continens in se infinitos gradus illius perfectionis si darentur, v.g. calor ignis si contineret in se infinitos gradus caloris, dicerentur infinitus partialiter, quoniam licet contineret infinitos gradus caloris, non tamen aliarum qualitatum, sicut linea infinita dicerentur infinita partialiter, quia licet contineret in se omnes partes longitudinis, non tamen aliarum dimensionum, corpus aut si esset infinitum, dicerentur infinitum universaliter, quia contineret omnem dimensionem infinitam.

Prima conclusio, nulla est repugnantia, quin possint dari plura infinita partialia modo quo expositum est. Probatur, philosophus in 8.phys.tex.37.habet pro impossibili; quod sint plura corpore infinita, & ratio est Cōment. est, quia corpus infinitum extenderetur in infinitum est in omni dimensione, ita quod hanc dimensiones infinitas in omnibus partibus, & sic occuparet omnem locum, & talia plura infinita dari reputat impossibile, ergo a contrario sensu, si ponatur duo infinita, quorum neutrum est infinitum in omnibus partibus, sed unum est infinitum in altera tantum, puta linea in longitudine, superficies in latitudine, non est impossibile talia plura infinita esse, saltem est intellectum. A simili, si sapientia ponitur infinita propria ratione, qua est sapientia, & bonitas infinita propria ratione, qua est bonitas, ita quod neutra sit infinita secundum omnes rationes perfectionales, nunquam ex illa infinite partiali sequitur impossibilitas existendi talia plura infinita partialia.

Secunda conclusio. Repugnat posse dari plura infinita primo modo, probatur. De ratione infiniti primo modo, si est quantitatum, est quod continet omnem dimensionem possibilem dari, ergo non compatitur aliqua dimensionem extra se, ergo repugnat dari aliud infinitum quantitatuum primo modo. Si autem est infinitum secundum perfectionem, de ratione sua est, quod continet omnes perfectiones datas, & dabiles, & omnes gradus eas, ergo repugnat posse dari aliud infinitum secundum perfectio-

Ex hac ergo conclusione sequitur corollarium, nullam intelligentiam esse vigoris, & entitatis infinitae, nam probatum est in

DVODECIMI METAPHYSICÆ

in q. precedenti, primum principium esse tale, & nunc probatum est non posse esse plura talia infinita, ergo non concidunt nisi primo principio.

Præterea, cum de rōne infiniti perfectionis primo modo, sit continere oēs perfectiones, & excludere oēs imperfectiones, si intelligētiz essent infinitæ perfectionaliter, nō es sent subordinatæ primæ causæ, nec ordinaretur ad eam, nec pēderent ab ea, nec mouerēt ut assimilentur digniori, quæ in oia sunt cōtra philosophum, ut magis patebit infra, q̄n loquemur de causalitate primi, & quō est optimū in vniuerso, ad quod ordinantur oia, &c. Cōsequentia aut manifesta est, qm̄ subordinari, ordinari, & pēdere, & mouere, pp dignius p̄ndum, dñt aut imperfectionem, aut saltem minorem perfectionem, respectu primi, cui, ad quod, a quo, pp quod, &c.

Nunc r̄ndendum est argumētis adductis ex text. philosophi. Ad primum, qn dī, q̄ philosophus remouit oēm potentiani passiuā ab intelligētijs, & posuit eas actus simplices, cōceditur, & cū infertur, ergo sunt virtutis infinitæ, negatur cōsequētia, & si, pbatur sic, vt aliqui probat. Quod est actus purus nō recipiens vt subiectum, nec receptū vt in materia, vel in subiecto, est infinitæ pfectiōnis, sed intelligētiaz fīm philosophū sunt actus purus, nō recipiens, q̄a non h̄nt potentiam passiuā fīm philosophum, vt declaratū est supra in q. 11. nec receptus, q̄a sunt sine magnitudine ex 12. metaph. tex. 43. & q̄a non p̄nt esse formæ informatæ, vt probatum est supra, ergo sunt infinitæ pfectiōnis, & maior sic, pbatur. Quod aliquid cōponat cum alio, sicut recipiēs illud, vel sicut receptū in eo, hoc puenit, quia in ipso vt in uno simplici nō est quodquid pfectiōnis est sui ḡnis, & cuiuslibet alterius, ergo ex opposito, q̄ aliquid sit actus purus, & nullo modo compонible cum alio, vt recipiens, nec vt receptum, hoc prouenit, quia in se habet oīanem pfectiōnem sui generis, & cuiuslibet alterius, & sic est infinitæ pfectiōnis.

Ad hoc dicitur, q̄ ille cōditiones. s. non esse componibile
cum alio vt recipiens, nec v̄receptum, nō complent ratio-
nem infiniti perfectionis, sed ultra hoc requiruntur, q̄ non
pendeat ab alio, nec ordinetur ad aliud, nec desideret nebi-
lius, & quoniam ita non verificantur de intelligentijs, vt di-
ctum

Etum est, ideo non sequitur quod sint infinitæ perfectionis.

Ad secundum dicitur, quod ly talem refert qualiter supra quo ad omnes conditiones possibiles conuenire intelligentijs. s. mouere semper actu, esse eternas immateriales, sine magnitudine inalterabiles impastibiles, & qm esse infinitas perfectionaliter repugnat intelligentijs, ideo non est necesse, & referat illam conditionem.

Ad tertium, qm tota difficultas stat in expositione B. Th. ideo dico, qd ly virtute infinita potest intelligi duplicitet. Primo sic, intelligentiae mouet virtute infinita sibi intrinseca, & hoc est falsum, quia hæc est proprietas primi princ. Secundo sic, mouent virtute infinita extrinseca, quæ est in primo mouente, cuius virtute mouent, non n. intelligentiae mouet motu æternio ex se, sed quia recipiunt virtutem, sicut & esse à primo princ. vt manifestabitur infra. Sic igit exponendo, & distinguendo potest satuari dictu philosophi, & expositio B. Th. Aliter non video, quo effugias, quin fm philosophum & fm sensum sibi attributum apparetur à B. Th. omnes intelligentiæ sunt virtutis infinitæ. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Qd 22. Si in intelligentijs est ordo nobilitatis iuxta ordinem suorum mobilium fm situm.

Quodquidem igitur sint substantiaz, & harum quæ prima, & secunda secundum ordinem eundem. Textu 44.

I N H A C q. sic procedendum est. Primo, ponetur conclusio rñsiua fm philosophum. Secundo, declarabitur, quo nobilitatis gradus inter intelligentias potest considerari in duplice ordine. Tertio, mouebuntur & resoluentur duo dubia.

Quantum ad primum sit hæc conclusio rñsiua, intelligentia quanto superiori orbi applicatur, tanto nobilior est. Hæc non potest demonstrari ab intellectu nro à priori, qm non cognoscimus separata, nisi ex effectu, & motu, vnde philosophus ex numero motuum concludit numerum separatorum, probatur ergo sit, nobiliori, & virtuosiori instrumento; nobilis mouens applicandum est, sicut & nobiliori corpori nobilior forma, & nobiliori regno perfectior regens. Sed corpora cœlestia sunt instrumenta intelligentiarum mouentium, quod corpora quanto superiora sunt, tanto & nobiliora, ut patet

DVODECIMI METAPHYSICÆ

patet ēt in elementis, qm̄ continens est vt actus, & conseruās, respectu cōtentī, ergo vt inter mobile propriū, & suū mouēs seruerit debita proportio, cōueniens est, vt qualis est ordo secundum superius, & inferius situatiter inter corpora cęlestia, talis sit ordo nobilitatis inter intelligētias applicatas, ita qud quanto superiori orbi applicatur, tanto sit nobilis.

Hęc cōclūlio cōfirmatur p Cōment. in 12. lib. in cōment. 44. vbi sic inq. Declaratū ēt ex hoc sermone, substātias egeras esse plures vna, & q̄ in eis est prima. s. quæ oia mouet, & secūda, & tertia secundum ordinem orbium manifestū est. q̄ aut illa quæ oia mouet præcedit oēs, manifestū ēt valde: oēs. n. istum motum maximum intendūt, quā p̄ prior est omnibus naturaliter, & ēt secundum locum, & secundum magnitudinē. s. q̄ ita substātia vī esse prior p̄ prioritatē eius, q̄ mouetur ab ea secundum locum, & magnitudinem in multitudine stellārū, & velocitate motus, & oia ita faciunt eam priorem nobilitate, & substantia. Qm̄ vero ordinatio iſtorū mouētū à primo motore, oportet vt sit secundum ordinē stellarum orbium in loco, manifestū est. Prioritas. n. illorū in loco, & in magnitudine facit eos priores in nobilitate.

Quantum ad secundum aduerte, q̄ nobilitas intelligētiarum p̄t considerari in duplici ordine. Primo, vt oēs respiciunt primum motorem. Secundo, vt vna respicit aliam, puta vt intelligētia Martis respicit eam, quæ est Saturni. Prima ordinatio dī à Cōment. in eodē cōmento 44. p̄cisa, secunda dī non præcisa. Quid aut per præcisam, & nō præcisam intelligat, extimatur hic accipendum, ordinatio intelligentiarum prout respiciunt motorem primum dī præcisa, s. essentialis, & adæquata causa, ordinis perfectionalis inter eas, eo q̄ sumitur per p̄pinqüatatem maiorem, aut minorem ad primū principiuū. Nam cū ipsum sit perfectissimum, & optimum, ad q̄ omnia ordinantur, vt dicet philosophus infra, illa erit p̄cise nobilior, quæ primo principio est p̄pinq̄ior, quāto aut superior tāto propinq̄or, ordinatio vero intelligentiarum, put vna respicit aliam, puta suam superiorem, non est p̄cisa. i. non est essentialis, & necessaria, qm̄ nulla intelligētia rum est mensura alterius simpliciter, & ideo sequens nō potest dici perfecta, & nobilis pro tanto gradu, vt respicit superiorem

riorem præcisæ, sed prout est in tanta propinquitate, ad pri-
mum & summum motorem, nam sicut formæ intensio, sic p-
fectior maior & nobilitas aliquod summum respicit.

Quātum ad tertium aduertere, q̄ contra predicta duo famo-
sa dubia insurgunt. Primum est, de Solis intelligentia, & est
tale, si fm nobilitatem mobiliū, est ordo nobilitatis in mo-
toribus, ergo cū sphæra Solis & ipm astrum videat nobilis,
& magnitudine, & luminē, & effectu, in inferioribus, eo q̄ est
p̄ & fons oīs gnationis, in inferiorib. sibi erit applicata no-
biliar intelligenzia, q̄ planetis superioribus, non ergo fm si-
tum & ordinē mobiliū est ordo in intelligentijs fm nobili-
tatem: & aduertere, q̄ hoc dubiū tangit Cōment. in hoc 12. in
cōm.44. & B.Th. exponens tex.44. & in 2.cœli, in lect.18.

Ad hoc dubium fm Cōment. difficile est rñdere, nam in
lib. 12. in cōmento 44. rñdens inquit, ordinatio quidem eaꝝ
ad inuicem secūdūm nobilitatē possibile est scire ex dictis ab
antiq, hñtibus curam de actionib. eaꝝ in entibus, v.g. Qm̄
dant soli vitam, & Saturno res fixas, ordinatio igitur earū à
primo est præcisa. ordinatio vero eaꝝ ad inuicem non est p-
cisa, & forte melius est illud, q̄ intendebat Arist. s. q̄ ordo ea
rum sit secūdūm ordinem eoꝝ. i. suoꝝ mobiliū in loco. Hæc
Cōment. ex quibus possumus hoc tm̄ elicere, q̄ vt comparan-
tur ad primum motorem, quanto supériores tanto nobilio-
res, quia illi propinquiores, vt aut comparantur ad inuicē di-
uersa rōne possunt reputari nobiliores, & minus nobiles, v.g.
Quia Saturno attribuitur stabilitas, & fixio rei inesse, Soli au-
tem viuificatio, Saturnus rōne fixionis erit nobilior. Sol aut
rōne viuificationis. Tu aut aduertere, q̄ Cōment. in lib. 2. de
cœlo in cōmento 58. tenēs, q̄ Sol sit supra Mercurium & Ve-
nerem attribuit ei proprium motum velociorē quam Mer-
curio, & Veneri, & hoc propter maiorem abundantiam po-
tentiaꝝ & virtutis. Hic autem in 12. loquitur secūdūm situm
affixatum à philosopho, vt q̄ sit immediate supra Lunam.

Ad idem dubium fm doctrinam B.Th. in hoc 12. in expo-
sitione tex.44. & in 2. de cœlo lect. 18. rñdere possumus dupli-
ci via. Primo, supponendo fm Arist. quod Sol sit supra Lunā
immediate, dñ q̄ planeta quanto superior tanto nobilior quia
vniuersaliorem effectū habet, vt videre poteris in expōne B.

Quæst.Iau.

B B Th.

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

Th.vbi supra vñ licet Sol habeat effectū super inferiora magis manifestum,nō tñ vniuersaliorem , ideo nō est nobilior planetis superioribus,& per pñs nec intelligentia illi applicata . Secundo, supponēdo qđ Sol sit in 4. celo, vt Moderni Astronomi tenēt,dicit B.Th.in 2. celi lec. 18.qđ Sol optimæ ordinatus est in medio planetar̄ hñs tres supra se,Saturnū, Iouē,Martē,& tres infra se . Venerē, Mercuriū, Lunā, cuius rō est,quia sicut 8.sphæ:æ tres superiores Planetæ . ita ad causandum vniuersalem transmutationem rerum generabilium & corruptibilium, ordinatur Sol propter suam magnitudinem & luminositatem, ideo proportionaliter sibi deteruiunt tres inferiores Planetæ . Tu tamen adverte, qđ ex hac secunda assignatione non habetur , qđ Sol sit nobilior omnibus Planetis simpliciter sed tantum tribus inferioribus, ideo conceditur, quòd Planetæ quanto superiores, tanto nobiliores, iuxta pri-mam assignationem,& per consequens intelligentię eis applicatæ licet aliqua ratione & diuersa possint dici magis & minus nobiles . vt declarauit ēm Comment.

Hæc dicta sint ēm philosophos,ve& apud astronomos,no-bilissimus inter planetas creditur Sol , ex maxima potentia quam declarat in mundo inferiori,per accessum & recessum, vnde dī pater hominum,& sic non vñr concordare philosophi & astronomi,in assignanda gradualitate nobilitatis, inter planetas & eorum intelligentias . Tu vero si aliqualem concordantiam desideras, vide in cōmento Theoricæ planeterum compositio per Franciscum capuanum,in commento theoricæ Solis in q. qua disputat de eccentricis contra Com-ment.respondens ad sextum argumentum Auerrois, vbi in-cipit sic,sed quæ harum opinionum verior sic &c.

Secundum dubium est de applicatione intelligentiæ, quæ habet cum suo orbe,nam quia conclusum est , qđ intelligentiæ se hñt in nobilitate gradualiter ēm ordinem siuale suo rum mobilium, eo qđ eis vt proprijs instris applicantur, ideo merito dubitat de tali applicatione,& si cum ea porect serua-ri immobilitas intelligentiæ intrinseca , & ēm substantiam, ita

ita q̄ non sit necesse eam moueri substantialiter per se, nec per accidens, ad motum sui orbis. Ut igitur hoc dubium resoluatur, dicendum est primo, quid sit hæc applicatio, secundo declarabitur, quō cū illa saluatur imobilitas intelligentiæ.

Quantum ad primum aduerte, q̄ hæc applicatio importat contractum virtualem, quo intelligentia vnitur orbi virtualiter, & quo cōtinet orbem virtualiter vigorando ipsum, & influendo in illum, p̄ quo aduerte, q̄ ex assistentia intelligentiæ mouentis cū orbe p̄prio confortatur, & fit vigorosus, ut valeat agere & influere in hæc inferiora. Hæc aut̄ confortatio p̄uenit ex eo q̄ orbis recipit virtutem sibi impressam & influxam à sua intelligentia sibi copulata virtualiter, & non situatiter, cum sit non quanta. Sed aduerte, q̄ h̄mōi virtus q̄ est ut quædam forma actiua, quæ cœlum redditur potens ad agendum in hæc inferiora, ultra suas virtutes cōnaturales, potest dupliciter considerari. Primo, q̄ recipiatur ab intelligentia influente in ipso cœlo, secundum esse fixum & permanēs, modo quo recipitur virtus attractiua in magnete. Secūdo in esse quasi transenter & in fieri, modo quo causatur lumen in aëre, quod non permanet subtracto luminoso. Primo modo, non pōt causari prædicta virtus ab intelligentia mouente in orbe suo, qm̄ apud philosophū, ut declaratum est in 7. lib. met. contra Plat. forma abstracta nō inducit p̄ se ipsam aliq̄ formam, aut qualitatem in corpe, subintellige fīm esse fixū & p̄manens. Secundo aut̄ modo, bñ pōt causari: qm̄ quādiu cœlum est sub motu, se habet ut instīm motum à principali agente, quod transenter recipit virtutem ab agente. vñ sequitur fīm philosophū, q̄ si cœlum quiesceret nihil recipere ab intelligentia: nec seruares copula virtualis inter intelligentiam & orbem, & aduerte q̄ nescientes hanc distōnem de receptione formæ p̄ modum p̄manentis, & p̄ modum fieri, negauerunt cœlum motum aliqd, virtutis, recipere immedia te ab intelligentia, quorum argumenta soluam infra.

Quantum ad secundum aduerte, quōd hæc copula virtutis potest imaginari fieri tribus modis. Primo, q̄ applicetur virtualiter omnibus partibus cœli æque primo influendo, & causando motum in oībus p̄tibus immediate. Secūdo, q̄ appli-
cati vni soli p̄ti determinate, quā nunq̄ deserat, & p̄ cā primo

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

*motam moueat totum cœlum, eo q[uod] o[mnis] partes cœli sunt co-
tinuz & solide, & vna mota o[mnis] mouent. Continuum.n.soli
dum est, quod ad motum vnius partis totū mouetur. Tertio,
quod nulli determinate parti semper stat applicate, sed omni-
bus successiue se applicet : ita quod, tunc fīgulus tangit suc-
cessiue omnes partes suæ rotæ, & per successiuum contrac-
continuat motum rotæ itans extra rotam, & ab aliquo situ,
puta à dextris incipiens mouere, eodem modo intellige p[ro]x-
imam de intelligentia respectu sui orbis.*

*Primus modus non admittitur, qm non possemus assigna-
re à qua parte incipit motus cœli, & sic nō possemus seruare
dīrias locales esse realiter in cœlo, quod est cōtra philosophū
in 2.cœli, vbi assignat dextrū in illa pte, à qua incipit motus.*

*Secundus est motus non admittitus, qm si applicatur cantrū
vni parti, & eam nunquam deserit. ergo rotatur simul cū illa,
& sic mouetur per accidens ad motum sui orbis, quod nō
est consonū doctrinæ Arist. Nam licet in 8.phys.in tex. 52.te
neat, q[uod] motores planetarum mouentur per accidens, non tñ
intrinsecæ secundū suam substantiam, vt mouetur anima
ad motum animalis, sed extrinsecæ.i.quia orbes planetarum
mouentur ad motum primi mobilis motu raptus.*

*Tertius modus vñ conuenientior & admittitur, qm per ip-
sum seruamus imobilitatem intrinsecam intelligentia, & p[ro]p-
ter & per accidens, & seruamus differētiās locales realiter esse
in cœlo, vt diffuse tractauimus in q.nostris in secundo de cœ-
lo. Tenendum est ergo, hanc applicationem fieri tertio mo-
do, qm ad hunc modum nullum sequitur inconveniens, & est
conuenientior in via philosophi, qui non concedit intelligē-
tiam copulari suo orbi mere voluntarie, sed quasi naturali-
ter, eo q[uod] arbitratur perfectionē eius pendere ex motu, vt su-
pra declarauimus, & ideo sic debet copulari cœlo, quod pos-
sint continuare & perpetuare motum. Non possent autem,
si km substantiam suam moueretur per accidens. vt patet in
8.phys.tex.52. ergo non applicant se vni parti p[re]cise, quam
nunquam deserant, sed alijs & alijs successiue existentes extra
cœlum quantum ad situm, qm cum sint incorporeæ, non de-
terminantur situ, tangentes tamen actu virtuali cœli partes,
successiue, & à parte orientali tm̄ incipit earum tactus, & in
flux*

fluxus, & motus, ut patet in 8. physie. ex. 84. Sic nunc occurrit dicendum. Verum tamen hanc materiam iudico per difficultatem, quoniam multum elongatur a sensatis.

Nunc superest soluere argumenta quorundam negationum intelligentiam in primis virtutem in celo, secundum esse transiens. & arguunt primo sic, si illa virtus imprimitur in celo per modum transeuntis, ergo videtur in celo habere solum esse intentionale. Sed hoc est falsum: quoniam non esset qualitas activa in celo. Intentiones enim cum sint entia rationis non sunt principia agendi.

Ad hoc dicitur intentionale sumi potest tribus modis. Primo, ut est ens rationis, sicut intentio genitrix & speciei, & hoc modo illa qualitas non est intentionalis. Secundo, propter speciem causata ab obiecto, ut species coloris recepta in medio, & in oculo, & dicitur intentio, quia non denominat, nec habet esse naturale in eo in quo recipitur. Nec hoc modo qualitas illa impressa ab intelligentia in celo intentionalis, quoniam formam suum esse reale, potest sibi competit, recipitur in celo: & non est inconveniens, quod de nominet celum, saltem eo modo quo, rubor ex verecundia denominat subiectum, licet denominationem sicut & qualitatem non apprehendamus, nisi in confuso. Tertio, omnis forma recepta per modum transeuntis potest dici intentione, ad directam formam recepte propter modum permanentis, ut virtus impressa lapidi a propulsione, quae non permanente in lapide, nisi quandiu est in motu, dicitur intentio & hoc tertio modo illa qualitas potest dici intentio, & ad argumentum nego quin possit esse qualitas activa, proportionatio autem procedit de intentione primo modo.

Secundo sic, si est qualitas activa, ergo habet contrarium: quoniam activa respicit passiuam, ut sibi oppositam, sed in celo non sunt qualitates contrariae ex primo coeli, ergo &c.

Ad hoc dicitur non esse verum universaliter, quod qualitas activa habeat contrariam, sed tamen verificatur in qualitatibus elementaribus, quae sunt principia alterationum, concedo tamen, quod ut activa respicit passiuum subiectum receptuum. & sic dico, quod haec qualitas respicit celum ut receptuum sui, & motus causati ab intelligentia, mediante hac qualitate impressa.

Tertio sic, si datur talis qualitas, ergo continetur in aliquo genere qualitatis, quod non potest assignari, nam constat quod non

DODECIMI METAPHYSICÆ

est in 4. genere, cum non sit forma, aut figura, cirea quantitate, nec est in 3. genere, qm̄ non est passio nec passibilis qualitas, nam in 3. genere non posuntur nisi qualitates subiectæ sensui, aut quæ inferunt passionem sensui. Nec in 2. qm̄ naturalis potentia est inseparabilis, hæc autem cum fī te recipiat per modum transeuntis, separabilis est. Nec in primo gne, qm̄ in eo vñr poni solū qualitates, quæ sunt principia actionis immaterialium, ut in predicationis exemplificat philosophus.

Ad hoc dī q̄ est in primo gne, & continetur sub dispone, qm̄ per eam disponitur & actuatur cœlum ad agendum per motum in hæc inferiora. Ad probationem nego, quod in eo permanantur tñ qualitates, quæ sunt principia actionum immaterialium, imò dico, quod omnis qualitas ut disponens suum subiectum ad agendum sive actione immateriali, sive transiūte, ut sic potest dici dispositio. Vnde philosophus in predicatione qualitatis exemplificat in primo genere de calore & sanitate, ex quo sequitur, quod non inconuenit eandem qualitatem sub diuersa ratione poni in primo & in tertio genere, sicut calor ut est disponens & actuans subiectum ad calefactionem est in primo genere, ut autem infert passionem sensui est in tertio genere. Hæc de præsenti quæsito dicta sint.

Quæstio 23. Si est necesse ponere eccentricos & epiciclos.

Budoxus quidem igitur Solem & Lunam. Tex. 45.

IN HAC q̄ aduerte, quod difficultas cadit ex hoc, quod sensu deprehendimus planetas, motus sub Zodiaco aliquatenus velociores, aliquatenus tardiores, & videntur declinare aliquatenus ad septentrionem, aliquatenus ad meridiem, & videntur aliquatenus distantes à terra, aliquatenus proximiores, & qm̄ homini irregularitates videntur non posse stare cum motu uniformi, quia attribuiuntur cœlo, ideo astronomi laborauerunt in assignandis causis harum irregularitatum, & tandem moderni & Hyparcus, & Ptholomæus determinarunt homini difficultatem expositio-ne eccentrici & epicicli. Ut igitur de hoc habeatur aliqualis resolutio, sic procedendum est. Primo, declarabitur quid sit eccentricus & epiciclus. Secundo, quid circa hoc senserit B. Th. & Comment. Tertio, determinabitur quæstum fī mē tem Ptholomæi. Quarto, soluentur præcipue rationes quæ solent

solent inducere à destruentibus eccentricos & epiciclos.

Quantum ad primum aduerte, quod apud astronomum circulus eccentricus notificatur per concentricum suum oppositum, sicut obliquum notificatur per rectum, est autem concentricus circulus, qui dividens cœlum & terram in duas partes æquales, habet centrum suum cum centro terræ. eccentricus autem est, qui licet dividat terram in duas partes, tamen habet centrum suum extra centrum, terræ, epiciclus est circulus parvus in circunferentia differentis, per cuius circunferentiam defertur corpus planete, & centrum epicicli semper defertur in circunferentia deferentis. Hæc quidem iam nota sunt, ut principia, in ultimo capite in tractatu de sphæra, ideo vide per te ipsum.

Quantum ad secundum quo ad B. Th. aduerte, quod in 2. cœli lect. 17. recitat opinionem de concentricis, quæ fuit Cœli, & Eudoxi. & opinionem de eccentricis, quæ prius videtur fuisse Pythagoræ, nunc autem est cōiter modernorum, sed illic neutram reprobavit, ideo videtur purus medius, in lib. autē 12. metaph. lect. 7. super tex. 46. vñ tenere contra modernos. & arguit, ut videre poteris, quod tenere eccentricos & epiciclos, contra dicit his, quæ sunt demonstrata per philosophum in Scientia naturali. & maximè in lib. de cœlo. Non nos motus naturalis erit à medio, vel ad medium, vel circa medium, &c. ut declarabitur, qñ formabimus rationes. Comment. contra Ptholemæum, nam virtualiter rationes B. Th. contra Modernos sunt etiam rationes Comment.

Quantum ad Cōment. patet mens sua in 12. lib. metaph. comment. 45. vbi intendens impugnare Ptholemæum, ante quam incipiat arguere contra eum, inquit. Eccentricum. n. & epiciculum dicere est extra naturam. Epiciclus autem impossibile est, ut sit omnino. Deinde incipit arguere, ut apparerit in parte ultima questionis.

Quantum ad tertium, incedo determinare quæstum eam viam Ptholemæi, qm̄ per ipsum rōnabilius saluantur apparentes irregulariter supra noitate. Nec in hoc reprobamus directe Arist. qm̄ ut patet in 12. metaph. in tex. 45. non loquitur de his. secundum ppriam perscrutationem, sed remittit se ad mathematicos. & dicit illam sectam sequendam, quæ

DODECIMI METAPHYSICÆ

rationalibus loquitur, vnde inquit, illa vero persuaderi à quærentibus, si quid videatur præter modo dicta. Amare quidem verosque, persuaderi vero à certioribus. Si igitur declarabimus opinionem Ptholomæi esse rationabiliorem, non erimus contra mentem philosophi. Quod autem ipse recitat opinionem Calipi & Eudoxi, & iuxta eam assignat numerum intelligentiarum ideo fuit, quoniam tempore suo nondum celebrata & firmata fuerat opinio de eccentricis. Intendens igitur determinare quæsitum iuxta viam Ptholomæi, probo duplicitatione dari eccentricos & epiciclos.

Prima ratio sumitur à Ptholomæo in 5. dictione Almagesti c. 14. si non dantur eccentricis, ergo planete semper apparebunt æque distantes à terra, & eorum diametri visibiles semper erunt eiusdem quantitatis, sed hoc est falsum, quoniam ad sensum deprehenditur planeta quinque, remotor, quoniam propinquior terræ, & hoc cōiter conceditur. Cōsequentia autem probatur, quoniam oēs circuli concentrici ex quo non habet centrum extra centrum terræ, & in omnibus partibus æque distant à terra, ergo si differens corpus planetæ est cōcentricus, erit planeta semper æque distans & æque propinquans terræ. Ut ergo seruemus maiorem & minorem distantiam à terra in stellis erraticis, & præcipue in Sole, & Luna, ponendi sunt eccentrici.

Secunda ratio sumitur à Ptholomæo in dictione tertia Almagesti cap. 3. Planetæ & omne corpus cœlestis regulariter mouentur, ut probatum est in 8. phys. Tunc sic. Deprehendit quod Sol in medietate Zodiaci ab Ariete ad finem virginis longiori tempore moratur, quam in alia medietate à principio Libræ ad finem piscium, ergo in prima medietate Zodiaci, maior portio de suo orbe intercipitur, quam in reliqua medietate, ergo linea secans Zodiacum in duas medietates, ex consequenti transiens per centrum mundi, secabit circulum Solis differentem in partes inæquales, quare centrum differens Solis de necessitate est aliud à centro mundi, & se differens Solis est eccentricus.

Quantum ad quartum aduerte, quod præcipue rationes destruet eccentricos, & maximè Commentarij sunt quinque.

Prima si datur eccentricus cœlū non mouetur solum circa medium, sed à medio ad medium, quod est contra philosophos

sophum i. cœli tex. s. probatur consequentia, qm eccentricus fm vnam partem magis recedit à centro mundi, ergo planeta pro illa parte mouetur à medio, & secundum aliam partem minus recedit, imò propinquat centro mundi, ergo pro illa parte planeta mouetur ad medium.

Ad hoc dicitur, quòd non est contra philosophum, pone re cœlum moueri à medio ad medium, dummodo totum moueatur circa medium, & ratione eccentrici non moueatur à medio ad medium per lineam rectam, hoc enim est propriū corpori graui, & leui, quando autem mouetur per eccentricum differentem per eleuationem, & depressionem respectu centri mundi, non mouetur per lineam rectam, sed circularem, ideo non est contra intentionem Aristot.

Secunda si datur eccentricus, cœlum non est perfectæ sphæricum, quod est contra philosophum in primo cœli tex. 32. consequentia patet, quoniam eccentricus secundum vnam partem est magis grossus, siue magis spissus, & secundum aliam est minus, ergo eccentricus non est perfectæ sphæricus.

Ad hoc dī, q perfecta sphæricitas sumitur ex equa distan tia centri à tota circumferentia, & qm talis distantia seruatur in eccentrico, respectu proprij centri, ideo ut sic est perfectæ sphæricus, quòd autem non sit. equa : grossius per totum, nō derogat perfectæ sphæricitati, vnde negatur vltima pñtia.

Tertia, si datur eccentricus, datur vacuum, aut corporis penetratio, quod est contra philosophum in 4 phys. Consequentia probatur. Cum in eccentrico sit pars grossa, & pars tenuis, sequitur quòd quando pars grossa peruererit suo motu ad locum partis tenuis, aut subintrabit sphæram circundantem, aut locus in quo erat pars tenuis, non replebatur ab ea, & sic iuxta primum dabatur corporum penetratio, & iuxta secundum dabitur vacuum.

Ad hoc dī, quòd supponit falsum, imaginatur. n. q pars grossa præcisæ habeat occupare locum partis subtilis, & pars subtilis præcisæ habeat occupare locū partis grossæ, si enim sic esset, profecto sequerentur inconuenientia dicta. Sed non sic est, imò pars grossa supremi ita mouetur proportionaliter, quòd nunquam separatur à parte subtili infimi, & pars grossa infimi nunquam separatur à subtili supremi, & ideo

DVODECIMI METAPHYSICÆ non sequuntur dicta inconuenientia.

Quarta, idem est locus totius, & partis ex 4. phys. Sed centrum mundi est locus totius cœli, qm ex 4. phys. nō locatur nisi per centrum, cum extra cœlum totum. i. vltimam sphærā non sit corpus circundans, ergo centrum mundi est locus eccentrici, qui est pars cœli. Sed repugnat centrum eccentrici esse centrum mundi, ergo repugnat dari eccentricum.

Ad hoc dī, q̄ in via nostra hæc ratio nullam habet appetitiam nam B. Th. negaret minorem, & nos in 4. phys. determinauimus contra Cōment. de locatione vltimæ sphæræ, vbi sustinemus, quod est in loco non p̄ centrum, sed per partes.

Quinta, si datur eccentricus, datur alia terra, ex p̄nti aliis mundis, q̄ repugnat philosopho in 1. cœli tex. 76. & in 11. metaph. tex. 49. Cōsequentia sic deducit. Omnis sphæra cœlestis vertit circa centrū. quæro, aut vertitur circa centrū mundi, q̄ est cœtrum huius terræ nr̄a, aut circa aliud centrū, non primo, q̄a repugnat eccentrico h̄re centrum cū centro mundi, tunc. n. eccentricum effet concentricum, q̄ implicat, ergo secundo. Sed non datur aliud centrum, nisi detur alia terra circundans centrum, circa q̄ girat sphæra cœlestis eccentrica.

Ad hoc negatur p̄na, ad probationem cōceditur, q̄ omnis sphæra cœlestis vertitur circa cœtrum, concentrica quidē circa centrum mundi, eccentrica aut circa aliud centrum, non quod sit alterius terre, sed signabile in terra nr̄a. respectu cuius vna pars eccentrici magis distat à circumferētia terra, alia pars magis propinquat. respectu autem concentrici seruat per totum equa distantia, & cum arguitur, quod non datur aliud centrum, nisi detur alia terra, hæc neganda est. Iste sunt præcipuæ rationes destruentium eccentricos.

Et tu aduerte, q̄ hæc q̄stio req̄rit hoiem eruditū in theoria planetaꝝ, aliter nō intelliget sensum Calipi, nec Eudoxi, nec Cōment. nec Ptholomœi. Hæc de p̄nti quæsito dicta sunt.

Q̄uestio 24. Si in separatis possunt esse plura individua sub eadem specie.

Quæcunque vero sunt numero multa, habent materiam tex. 49. Vbi inquit Comment. & iam declaratum est, q̄ principium cœli non habet materiam.

IN

IN HAC q.duo peractâda sunt. Primo, si in abstractis de mëre philosophi pôt saluari pluralitas individuo& eiusdem speciei specialissimæ. Secundo, posito qd nô, inuestigandum est, cù intelligétiæ sint quædâ individua, eo qd mouet, & operant, & intelligunt, tales aut actiones sunt singularium, qm ex doctrina philosophi, actiones sunt supposito&, ex pœmio primi metaph. p quid individuant, ex quo non hñt materiâ in qua, nec ex qua, nec quâtitatê, cù sint extra magnitudinê.

Quârum ad primū aduerte, qd est antiqua discrepantia in hoc inter B.Th. & Scot. & qm hoc dubium ventilatû est apud theologû in 2.sent.dist.3. ne cofundantur scientiæ, intendo hic procedere puræ metaph. & ex principijs philosophi. Sic ergo procedetur. Primo, ponetur coclusio negatiua, & probabitur defendendo cōtra Scot. Secundo, soluentur p̄cipua argumenta tenentiū partem affirmatiuam. Tertio, incidēter declarabiſ si B.Th.in aliquo sensu concedere partem affirmatiuam.

Cōclusio fit hæc, fm principia philosophi nō pñt esse plura distincta solo numero sub eadē specie in entibus abstractis. Hac sic manifesto ad mëtem philosophi. Nā in lib. 12. in tex. 49. intēdens pbare, qd est tm vnum cœlum. i. vnum mundus sic arguit, si plures sunt mundi, qd liber habet suum primū principium. i. primum motorē, sed non pñt esse plures primi motores, qm essent specie vauum, & distincti numero, sed hoc est impossibile, qm quæ sunt numero multa, & vnum specie, hñt materiam. Sed primus motor nō habet materiam, est. n. endeletchia, ergo non pñt esse plures primi motores. Hęc est ratio philosophi, ex qua sequitur, qd cù in entibus abstractis nō sit materia, non pñt esse plura numero in eadem specie.

Hanc rōnem conatur Ant. And. in s. metaph. q. 5. soluere p distinctionem materiæ, cuius imaginationē adduximus in s. lib. in q. 14. & illuc videbis clare, qd credit principiū distinctionis numeralis sub eadem spē, non esse materiâ partem cōpositi, sed dñiam individualē, quam vocat materiâ totius, & dicit, qd philosophus de hac materia intēdit in s. metaph. tex. 12. cù dicit, vnu numero sunt, quo& est materia vna, & in lib. 12. in tex. 49. cù dicit quæcunq; sunt numero multa, hñt materiam, & qm primus motor non habet materiam. i. talē dñiam individualē, ideo concludit non posse esse plures primos

DODECIMI METAPHYSICÆ

primos maiores, & quia intelligentie cum non sint entitatis, nec perfectionis infinitæ, sunt in genere, & in specie, hanc suas differencias individuales quas philosophus vocat materiam, ideo non inconvenit intelligentias plures esse eiusdem speciei.

Hæc est solutio Ant. And. sed quod philosophus intendat de mā quæ est pars cōpositi, & non alio modo, iā declaratū inuenies in lib. 5. in q. 14. vide tu illic, ne idem inutiliter replicemus.

Tu tamen adverte, quod Scot. in 2. dist. 3. q. 8. ad primum, consideras philosophum in hoc lib. 12. in tex. 49. non posse interpretari, nisi de materia, quæ est pars compositi, tādem negat philosophum, & dicit ipsum non tenendum à theologo, nec à vero philosopho, & sic inquit. Rationabilius est ergo theologo discordati à philosopho in princ. pp. quod tenet aliquam cōclusionem, non discordare in conclusione, quod errare cum eo. Hæc illæ. Quia ergo non acceptat principium philosophi ad hanc cōclusionem. Quod est hoc. Quæcūque sunt plura numero, hanc materiam, ideo metaph. loquendo non est disputandum cum eo, sed relinquendus est à peripateticis in hoc.

Alias rōnes adducunt Thomist. ad hanc conclusionē, & p̄cipue Paul. Sonec. in lib. 12. q. 51. quas videre poteris, ego aut ex timo, quod stando p̄cisæ in principijs Arist. si rōne quā adduximus non excludit, alię non concludit, ideo nolo multiplicare rōnes.

Quārum ad secundū adverte, quod tenentes partē affirm. multipliciter arguunt. Sed eorum fortiora argumēta sunt quatuor.

Primo oīs quidditas quārum sit ex se est cōicabilis, quidditas intelligentie, siue quidditas abstracta est quidditas, ergo est cōicabilis, tunc ultra vel est cōicabilis in plura supposita tamen, stante identitate quidditatis, vel in plura numero, cū distinctione quidditatis, non primo, quia hoc est proprium quidditatis infinitæ fīm theologum, ergo secundo modo, ergo quidditas abstracta potest multiplicari numeraliter, stante identitate specifica. Minor quidem nota est. Maior aut sic probatur, si quidditati ut quidditas est repugnat cōicari, vel hoc est ratione perfectionis, vel rōne imperfectionis, non primo, quia quidditas infinita quæ est quidditas diuina cum sit perfectissima non esset cōicabilis, non secundo, quia quidditas rerum generabilium cum sit imperfecta, non esset cōmunicabilis.

Ad hoc dī, quod stando in terminis metaph. maior est falsa

sa accepta in sensu metaphysico, q est, quod omnis quidditas vniuersalis, siue specifica sit cōicabilis pluribus distinctis numero, siue pluribus individuis, in quæ diuiditur illa natura specifica, ita q multiplicatur realiter in suis individuis. Ad probationem dico, q si aliqua natura specifica est incōicabilis in plura individua, est pp perfectionem suam, & qa caret princ. quo multiplicantur individua. i. materia, & cum arguit de quidditate infinita, dico q illa cōicabilitas non est in plura individua, & de ea sola hic intendimus. Præterea metaphysicus negaret cōicabilitatem quidditatis diuinæ in plura supposita. Præterea, negaret quidditatem diuinæ esse naturā vniuersalē, siue specificā, vnde patet, q dicta ratio apud metaphysicū non solū non concludit, sed nec parvam habet appetitiam.

Secundo sic, si non potest esse plures intelligentiae in eadem specie, hoc est qa cum intelligentia sit forma. i. actus, necesse est quod inter eas sit distinctio formalis, que est distinctio specifica. Sed hæc ratio non valet, qa non omnis distinctio inter duas formas est formalis, sed sufficit, q sit formalis, vel formarum, & qdem licet qn sit formalis sit specifica, non tñ qn sit formarum. vnde inter albedinem niuis, & albedinem parietis, est distinctio formalis, sed non formalis, ideo non distinguuntur spē, sic in proposito, duæ intelligentiae eiusdem speciei distinguerentur distinctione formalis, sed non formalis.

Ad hoc dī, q illa est ratio, & in abstractis non datur distinctio formalis, nisi sit formalis, & in materialibus non datur distinctio formalis sine distinctione formalis, nisi rōne materię, aut subiecti, aut quantitatis, & qa in abstractis non dat aliquod isto, iō quæcūq; dicto est i eis, est formalis, ex pñci specifica.

Tertio sic. Quod potest intelligi sub rōne vniuersali, est plurificabile in plura. Sed omnis natura specifica, siue abstracta, siue materialis est intelligibilis sub rōne vniuersali, ergo &c. Maior patet, qa de ratione naturæ specificæ non est singulare, alias species non esset species, sed singulare, vel individuum. Maior autem probatur ex ratione vniuersalis, nam vniuersale est, quod potest esse in multis, & dici de multis.

Ad hoc dī, q maior non est vera, qn intelligit sub rōne vniuersali solū ex parte nñ intellectus, & non ex se, & ad minorē dico, q non est vera de natura specifica abstracta, nisi respectu

DODECIMI METAPHYSICÆ

spectu intellectus nostri, q̄ intelligit abstracta modo materialium. Nā natura intelligētiz A, intelligitur ab intelligētia B, intelligit̄ ut de se h̄ec, & nos sub rōne vniuersali. Ad p̄bationem minoris dico, q̄ licet de rōne speciei ut sp̄s et̄, nō sit singularitas, tñ non incōuenit, q̄ aliq̄ naturam specificā qualis est natura abstracta cōsequat̄ ex se singularitas, ita q̄ ex se sit h̄ec, q̄a caret principio intrinseco multiplicatio.

Quarto Porphyrius diffiniuit speciem per esse prædicibile de multis, ergo plurificabilis est in multa. Cū igitur diffinitio conueniat omni diffinito, verificabitur et̄ in separatis.

Ad hoc dico, ut Heru. in 2. dist. 3. q. 2. ad primū, quòd diffinitio Porphyrii nō datur de sp̄e absolute, ut se extēdit ad separata, & sensibilia, sed ut est in sensibilibus, quæ sunt nobis magis nota, qm̄ in illis inuenimus principium materiale, quo possunt multiplicari individua stante vnitate specifica.

Quātum ad tertium. s. vtrum B. Th. concederet in aliquo sensu partē affir. R̄ndetur, quòd non, stando p̄cisæ in doctrina Arist. loquendo aut̄ absolutæ, & fm̄ veritatem, dico quòd nō concederet partē affirm. stante hoc ordine, quem nunc videntur in rebus, ex quo agnoscimus princ. plurificati individualium ordinē statuere in rebus, ideo dico, quòd nō implicat contradictionem, abstracta multiplicari in eadem sp̄e, & si tu inuenieris B. Th. dicētem, q̄ non est hoc possibile, nec à Deo factibili, intelliges nō absolutæ, sed stante hoc ordine vniuersi, ita quòd apud ip̄m non implicat contradictionē. Patet aut̄ bāc fuisse mentē suam in tract. de vnitate intellectus contra Auer. nā formant Auer. tales rōnem. Oē quòd multiplicat sub eadē specie est materiale, sed intellectus fm̄ Arist. nō est materialis, sed separatus ex 3. de aia, ergo nō p̄t multiplicari, ergo est unus oīum hoīum, & dñt q̄ Deus non p̄t facere distinctos intellectus eiusdē speciei in distinctis hoīibus, q̄ implicat contradictionē, nam h̄ic materiā qua multiplicent̄ intellectus, & eos esse formas separatas implicat contradictionē. Huic aut̄ rōni r̄ndens B. Th. inqt̄, valde ruditer argumentant̄, ad ostendendū Deum non posse multiplicare intellectus eiusdē speciei credētes id implicare contradictionē. Da-

to

to.n. q̄ nō esset de natura intellectus, q̄ multiplicaretur, nō p̄p hoc oporteret q̄ intellectū multiplicari implicaret contradictionē, nihil. n. phibet aliqd non h̄c in sua natura causam alicuius, q̄ tñ habet illud ex alia causa, nūc graue nō habet ex sua natura, q̄ sit sursum, tñ graue esse sursum nō implicat contradictionē, sic ergo si intellectus naturaliter esset unus oīum, q̄a non h̄c causam naturalem suā multiplicationis, posset tñ sortiri multiplicationē ex supnaturali causa, nec esset implicatio contradictionis. H̄c B. Th. ex q̄bus patet, q̄ nō reputat contradictionem, separata à materia posse multiplicari in eadē specie, & q̄n tenet partē negatiuam, intēdit im possibilitatē ex defectu causā naturalis tñ, quā est materia.

Quātum ad secundā partem q̄siti, procedēdo via Thom. q̄ negat hec hecitetates, & ponit principiu indiuiduationis materiā, & quantitatē, modo quo determinauimus in lib. 7. q̄stat q̄ intelligētiā quā sunt imateriales, & extra oēm magnitudinē, nō indiuiduant p̄ materiā, nec p̄ quātitatem, inuestigādū est ergo, per qđ indiuiduātur. Pro cuius notitia dico tria.

Primo dico, q̄ quātum ad nīm modum intelligendi, quo intelligimus simplicia, & abstracta potius negatiuē q̄ affirmatiuē, sicut patet de pūcto, quem apprehēdimus negatione partis, & de vnitate quā apprehēdimus negatione diuisio-
nis, ratio p̄p quā intelligentia est indiuidua, est duplex, nega-
tio. s. non esse diuisam in seipsa, nec multiplicabilem ēm se-
ipsam, vt diximus in prima parte huius quēsiti, & esse diuisam à qualibet alia, in hoc aut quōd dico diuisam includi-
tur negatio. Quōd. n. est diuisum ab aliquo, non est illud, &
q̄ h̄c sit ratio indiuidandi ēm nostrum modum intelligē-
di, probatur sic, eodem ēm nostrum intellectum est aliquid
vnum numero, & indiuiduum, qm esse idem numero, & esse
indiuiduum conuertuntur in ḡne substantiā, sed dupli nega-
tionē apprehendit aliquid esse vnum numero. s. pes esse
indiuidum in se, & diuisum ab alio, ergo dupli negationē
apprehendimus intelligentiam esse indiuiduam.

Secūdo dico, q̄ h̄c duplex negō nō pōt esse prima rō indi-
uiduationis in intelligētiā ex parte rei, p̄bat. Pura negō non
pōt esse primum distinctiū inter duo positiva, licet. n. possit
esse primum distinctiū inter duo negativa, vt inter duas
priua-

DODECIMI METAPHYSICÆ

priuationes, vel inter negatiū, & positiū, ut inter priuatiū & habitū, non tñ inter positium, & positiū, imò negatio qua negatur vnū positum ab alio, oportet fundari super aliquid positum, p q̄ distinguitur ab alio posituo, videlicet fortis nō est lapis, q̄a est hō, & q̄ dico de distinctiōne melius de principio cōstitutiuo, eodem. n. res cōstituitur, & ab alio distinguitur, ergo pura negatio non pōt esse primū ḡiliū, & distinctiū indiuiduale vnius intelligētię ab alia.

Tertio dico, quod prima ratio indiuiduationis conuenit intelligentiæ ex seipso, ita quod per seipsum, & non per aliud contrahens est hæc. Hanc sententiam esse de mente B. Th. manifestabitur, deinde ratione probabitur.

Quod sic de mente B. Th. patet sic, nā in 1. parte q. 3. art. 3. sic ait. In his igitur quæ nō sunt cōposita ex materia, & forma, in quibus indiuidatio nō est p materia hanc indiuiduālē, sed ipse formæ p se indiuiduantur, oportet q̄ ipsæ formæ sint supposita subsistentia. Item in q. 13. art. 9. sic inquit, formæ quæ nō indiuiduantur per aliud suppositum, sed per seipsum, quia s. sunt formæ subsistentes, i. non in alio recepte, si intelligerentur s. m q̄ sunt in seipsum, non possunt cōicari, nec rōnem. Item in 2. sent. dist. 3. q. 1. art. 2. sic dicit, incōicabilitas quæ est idem cum indiuiduatione est in hoc, ex hoc q̄ natura sua est recepta in fundamento materiae, & p materiam determinatur, sed in intelligentia ex se, vel in se determinata est ex hoc, q̄ in aliquo sensu intelligibilis est. Hec p

Rōne aut ab aliquibus, p intelligentia ex se, vel in se determinata, q̄ in aliis sensu intelligibilis est. Hec p

Si invenimus, q̄ in aliis sensu intelligibilis est. Hec p

Q VÆ S T I O . XXIIIL&X
individualem, quam dicunt Scotistæ hec heit
Probatur igitur ppositum, rōne sumpta ex
metaph. tex. 16. & arguitur sic, ex eo intellig
dua, quo est ens aliquod, & vnum aliquod, se
nulla alio expectato est ens aliquod, & vnum
seipso, & nullo alio expectato est individua, m
esse individuum, & esse ens aliquod, & vnu ali
tum idem sunt, minor aut est philosophi in 8.
ponens dñiam inter mālia, & imālia quō fiat vi
cunq; non hnt materiam nec intellectualē ne
tim qdem vnum aliqd est vnuquodq; (& pau
inquit.) Quapp nō est aliqua causa alia, vnum
ruim, neque effendi ens aliquid, statim n. vnu
alid quid, & vnum aliquid. Hæc de præsenti qua

Quæstio 25. Si Deus de mente philoso
ligit tantum seipsum, an aliquid ext

& quid in hoc sentiat Cōment.

Amp plius autem, siue intellectus, sit sua subi
intelligentia, quid intelligit, aut enim s
aut alterum aliquid. Textu 51

C. q. aduerte, q. Greg. tenet vna
aliam circa mentē philosophi, &
mā, & B. Th. erat. B. Th. attribuit sibi vnu, & Ioa
mentē Cōm. sustinere B. Th. quantum ad sen
& qm intendit, & quē attribuit Cōm. ideo t
fuit philosophus, q. Greg. Secundo, opin. B. Th.

ntum, ponit ITh. quantum vnu. Quarto, opin. B. Th
Cōm. i. m. 2. Studi tribuit Cōm. i. m. Greg. circa sensu
o, opinio q. obiectio. Secundo, opin. & 36. q. i. art. 1. in
o, opinio q. obiectio. Quarto, opinio cit esse de mēte phi
lophus, q. Greg. Dilecto, opinio q. obiectio. Dihil extra se intelli

que primariæ, neq
sumptis ex text. ph
Cōm. i. m. 2. Studi tribuit Cōm. i. m. 2. Deinde infra in ec
mūtusq. dTh. quantum: mutusq. dTh. quantum deducit i

DODECIMI METAPHYSICÆ

priuationes, vel inter negatiū, & positiū, ut inter priuatiō nē & habitū, non tñ inter positium, & positiū, immo negatiō qua negatur vnū positum ab alio, oportet fundari sup aliquid positum, p q̄ distinguitur ab alio positiō, ut id eo forteſ nō eſt lapis, q.a eſt hō, & q̄ dico de distinctiō inelige de principio cōſtitutiō, eodem.n.res cōſtituitur, & ab alio distinguitur, ergo pura negatio non pōt eſſe primū cōſtitutiū, & distinctiū individualē vnius intelligētię ab alia.

Tertio dico, quōd prima ratio individualiatiō conuenit intelligentiā ex ſeipſa, ita quōd per ſeipſam, & non per aliq̄od contrahens eſt hæc. Hanc sententiam eſſe de meme B.Th. manifestabitur, deinde ratione probabitur.

Quod ſic de meme B.Th. patet ſic, nā in 1. parte q. 3. art. 3. ſic ait. In his igitur quæ nō ſunt cōpoſita ex materia, & forma, in qbus individualiatiō nō eſt p materiā hanc individualē, ſed ipſe formæ p ſe individualiāntur, oportet q̄ ipſe formæ ſint ſuppoſita ſubſtentiā. Item in q. 13. art. 9. ſic inquit, for mæ quæ nō individualiāntur per aliud ſuppoſitum, ſed per ſeipſas, quia ſ. ſunt formæ ſubſtinentes. i. non in alio recepte, ſi in telligerentur k̄m q̄ ſunt in ſeipſis, non poſſent cōicari, nec re nec rōnem. Item in 2. ſent. dīl. 3. q. 1. art. 2. ſic dicit, incōicabilitas quæ eſt idem cum individualiatiō eſt in hoc, ex hoc q̄ natura ſua eſt recepta in fundamento materiali, & p materiā determinatur, ſed in intelligentia ex ſe, vel in ſe determinata eſt ex hoc, q̄ in aliquo ſicut forma determinabilis re cipi non pōt, & ex hoc ipſo ſatis incōicabilis eſt. Hæc B.Th.

Rōne aut ab aliquibus pbatur ſic, intelligentia eo eſt formaliter incōicabilis, & individualia, quo eſt formaliter immaterialis, & incorporea, ſed ſeipſa eit immaterialis, & incorporea, q.a ſe immateriale, & incorporeū incōuenient ei in pri mo mō, deinde p ſe, ergo eſt ſeipſa incōicabilis, & individualia.

Sed aduerte, q̄ hæc rō non cōcludit, niſi ſuſtinueris ut nos in q̄nto determinauimus, q̄ principia individualia apud metaphyſicū eſt ſola materia, & quātitas, & nō hecheitas, nā Scotus negaret maiorem huius rōnis, dicens q̄ intelligentia ex alio eſt incorporea, q.a ſ. eſt extra oēm magnitudinem, & ex alio eſt immaterialis, q.a ſ. non cōponitur ex materia, & forma, & ex alio eſt individualia, q.a ſ. habet in ſe talem dīam individualiū

individualem, quam dicunt Scotistæ hecitatatem.

Probatur igitur ppositum, rōne sumpta ex Arist. in 8.lib. metaph. tex. 16. & arguitur sic, ex eo intelligētia est individua, quo est ens aliquod, & vnum aliquod, sed statim scipſa nulla alio expectato est ens aliquod, & vnum aliquod, ergo scipſa, & nullo alio expectato est individua, maior patet, qm̄ esse individuum, & esse ens aliquod, & vnu aliquod. i. signatum idem sunt, minor aut̄ est philosophi in 8.met.tex.16.vbi ponens dñiam inter mālia, & imālia quō hāt vnu, dicit. Quæcunq; non hñt materiam nec intellectuālē nec sensibilē, statim qdem vnum aliqd est vnuquodq; (& paucis interpositis inquit.) Quapp; nō est aliqua causa alia, vnum essendi ulli eorum, neque essendi ens aliquid, statim. n. vnumquodque ens aliquid, & vnum aliquid. Hæc de præsentī quærito dicta sunt.

¶Quæſtio 25. Si Deus de mente philosophi intel-

ligit tantum seipsum, an aliquid extra,

& quid in hoc sentiat Cōment.

Amplius autem, siue intellectus, sit sua substantia, siue intelligentia, quid intelligit, aut enim seipsum, aut alterum aliquid. Textu 511

I N H A C q. aduerte, q̄ Greg. tenet vnam viam extre-
mā, & B.Th. aliam circa mentē philosophi, & similiter circa
mentē Cōment. B.Th. attribuit sibi vnu, & Ioan. Bach. aliud,
& qm̄ intendo sustinere B.Th. quantum ad sensum, quē attri-
but philosopho, & quē attribuit Cōm. ideo sic procedemus.
Primo, ponit opinio Greg. Secundo, opin. B.Th. Tertio, opin-
io Ioa.Bac. p sensu Cōm. Quarto, opin. B.Th. & sustentabit.

Quantum ad opinionem Greg. circa sensum philosophi
aduerte, q̄ in 1.sent.dist.35. & 36.q. 1.art. 1. in principio po-
nit tres cōclusiones, quas dicit esse de mēte philosophi. Qua-
rum tertia est talis. Deus nihil extra se intelligit omnino, &
nulla facta distinctione, neque primariæ, neque secundariæ,
probat eam sex rationibus sumptis ex text. philosophi, quas
per te ipsum videre poteris. Deinde infra in eodem loco, p-
bans oppositum cōtra philosophum deducit ipsum ad cōtra-
dictionem, adducens eius dictum in lib. de bona fortuna, vbi
philosophus attribuit Deo notitiā eius, q̄ est & q̄ fuit. Postre-
mo soluit oēs rōnes quas formauerae ex dictis philosophus.

Quæſt.Iau.

CC Ver

DODECIMI METAPHYSICÆ

Verum quia non decet ita viliter sentire de philosopho, quod in hac nobili quone ita turpiter sibi ipsi contradicat, ideo sequendam puto viam B. Th. in hoc. Tu igitur adverte, quod in hoc lib. 12. in expositione tex. 51. Ibi, considerandum est aut quod philosophus intendit, &c. B. Th. interpretatur mente philosophi cum tali distonie. Aliquid potest intelligi dupliciter. Primo, in seipso. i. per propriam speciem, vel per propriam suam sentiam. Sicut quoniam intelligo lapide per propriam speciem lapidis, & intelligentia intelligit seipsum per propriam essentiam. Secundo, aliquid intelligitur in altero intellecto, ut quoniam intelligo effectum in causa intellecta, & intelligo partem in toto intellecto, sicut quoniam video Socratem in speculo viso. Intentio B. Th. est attribuere philosopho, quod loquendo de intelligere primo modo, arbitrat philosophus, & vere, quod Deus tam seipsum in seipso. i. per suam essentiam intelligit, nam si aliud intelligeret per seipsum. i. per propriam speciem vel essentiam obiecti cognitionis, sua intellectio dependeret a specie, vel essentia rei cognitis, & sic perficeretur ex alio, & in hoc sensu concludunt omnes rationes philosophi, quibus probat, quod nihil extra se cognoscit, loquendo autem de intelligere secundo modo, Deus intelligit alia a se, non in seipsis, sed ut contenta, & representata in essentia, & conuenienter est sentire, quod philosophus fuerit huius opinionis. Quod sic manifestat. Philosophus concedit, quod Deus seipsum perfectissimum intelligit, ergo intelligit omnem continentem in seipso, aliter non se perfectissime intelligeret. Sed in Deo continetur perfectiones omnium rerum, saltem quae sunt ex 5. metaph. cap. de perfecto, ergo intelligit perfectiones omnium rerum existentium. Si perfectiones omnium rerum, ergo & res, quam perfectio includit habitudinem ad id cuius est perfectio, ergo si intelligit perfectionem, qua est in homine, ex eo quod eminenter est in Deo, intelligit ipsum hominem, & sic de aliis.

Tu ergo sustinebis per distinctionem data philosophum quem Greg. & rones philosophi non militat contra hanc determinacionem. Nam quando dicit philosophus, quod intellectio est perfectio intelligentis, non est vere, nisi quando res in seipsa intelligit, & est principale obiectum intelligentis, et quando dicit philosophus, quod Deus vilesceret, non est vere nisi intelligeret viles per seipsum, si autem ut representati in alio, puta in principali obiecto,

ex

ex hoc non vilescit. Patet igitur quō fīm philosophum, Deus intelligit tñ scipsum, & non tñ scipsum diuerla ratione, & sic nulla sequitur contradic̄tio in doctrina philosophi.

Pro opinione Cōment. aduerte, q̄ vnum clarum est apud ipsum. s. Deus non solum scit scipsum, sed & alia à se, vt pateat in hoc 12. in cōmento 52. vbi sic h̄r, & veritas est, q̄ primum scit omnia fīm q̄ scit se tñ scientia in esse, quòd est causa eorum esse, v.g. Qui scit calorem ignis tñ, non dī nescire natūram caloris existētis in reliquis calidis, sed est ille qui scit natūram caloris fīm quòd est calor, & similiter primus scit natūrā entis in eo quòd est ens simpliciter, quòd est ipsum, hęc Cōment. Aliud aut̄ est dubium. s. vtrum fīm Comment. Deus intelligat alia à se quo ad p̄dicata vniuersalia tñ, puta inquā tum sunt entia substantia, vel accidentis, &c. an ēt quo ad p̄dicata specifica, & individualia, quibus res specificē, & individualiter dividuntur, & circa hoc dubium inuenio duas vias r̄ndēdi, una est quā sequitur Ioan. Bach. Alterā seq̄tur B. Th.

Aduerte igitur, q̄ Ioan. Bach. in 1. sent. in dict. 39. in q. 1. examinās cōmentum 51. huius 12. lib. attribuit Comment. Primo, q̄ Deus nihil intelligit extra se immediate. s. acquirē do scientiam ab eo, & hoc clarum est, quia dicimus intellectus vilesceret, & perficeretur aliquo extrinseco. Secundo, quòd Deus intelligit in scipso omnia quæ habent esse extra Deum, secundum quòd sunt in essentia Dei vniuersae, & non sunt aliud ab essentia sua, & hoc sic manifestatur, si oia intellecta nostra essent idē cum intellectu nostro, intelligēs se intelligeret oia illa, sed intellectus diuinus intelligit se essentia liter, & alia entia fīm quòd sunt eminenter, & p̄fectionaliter in Deo, non sunt aliud ab intellectu diuino, ergo intelligentia se intelligit omnia, vt sunt vniuersae in Deo tertio, quòd Deus nō cognoscit alia à se, transundo à cognitione sui ipsius ad cognitionem aliorum, vt sunt in scipisis, vt credit The mistius, sed ex hoc, quòd cognoscit scipsum in scipso, & cognoscit se continere alia, & quòd est causa esse eorum, nam Comment. intendit, quòd Deus nihil intelligit extra se tanquam obiectum terminans actum intelligendi, & tanquam obiectum speculatum, & intellectū, vt videatur dicere Themi stius, sed quòd intelligit omnia in scipso, ita quòd intelligē

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Ā

do se cōprehēsue intelligit alia. Quarto, q̄ Deus cognoscēs alia in seipso, non solum cognoscit ea quo ad esse quōd hñt in Deo, sed quo ad esse q̄ hñt in proprijs naturis, ex pñti co- gnoscit ea dīttinctæ, & omnibus modis quibus cognoscibilis sunt. Quōd sic manifestatur. Dicit Cōment. qui scit calorem ignis tm̄, non dñ nescire naturam caloris existentis in reliq̄ calidis, sed istæ est q̄ scit naturam caloris tm̄ q̄ est calor. Tū arguo tūc, si aliq̄ s̄ciret calorem per essentiam. s. ignis tm̄. i. aliquis sciret calorem, ex eo q̄ scit naturam ignis tm̄. i. & non alio modo, perfecta tm̄ comprehensione, sciret omnia calida omnibus modis quibus sunt calida, quia de oppositum, non comprehendenderet perfectæ calorem. Igitur à simili, si primū ens scit se tantum q̄ est ens per essentiam, & comprehensuæ oē ens, sequitur quod scit omnia entia oib⁹ modis quibus, sunt entia, sed cognoscere oia entia oib⁹ modis quibus sunt entia, est cognoscere ea distinctæ & fm̄ sua esse propria, ergo Deus intelligēdo se tm̄ comprehensuæ, excluso omni alio obiecto terminante eius cognitionem, cognoscit omnia di- stinctæ, vt sunt in seipsis, & in p̄posito iudicandum est de di- uino intellectu, sicut si intellectus noster comprehendēret per fectissimæ prima principia, & semper indefectibiliter statet ea speculando, & non transferret se à speculacione principio rum, ad speculandum cōclusiones in seipsis, tunc clarum est, quod perfectissimæ comprehendēndo prima principia, etiam perfectissimæ adunatae, & simplici apprehensione comprehen deret omnes conclusiones contentas in primis principijs, sic dicendum est, per omnia de diuino intellectu.

Hæc fuit imaginatio Ioan. Bach. quam credit attribuendā Comment. & quidem in 1. & in 2. & in 3. dicto nō manifeste discordat à B. Th. sed in 4. nam B. Th. in 1. parte, q. 14. art. 6. & in 1. sent. dist. 53. q. 1. art. 2. attribuit Comment. q̄ posuerit Deum non cognoscere alia à se, nisi in cōi. s. in quantum sunt entia. Ioan. Bach. aut vult, q̄ cognoscat fm̄ Comment. alia à se distinctæ, & omnibus modis quibus cognoscibilia sunt, & sic patet, q̄ non cōcordant in 4. dicto, & quidem licet gratia exercitij sustineri posset imaginatio Ioan. Bach. tm̄ plurimū extorquet sensum, & verba Commentat. & si attendamus ad exemplum adductum à Comment. vñ B. Th. rectius sentire, nam

nam exemplum de calore multum cogit, sic n. v. velle Com-
ment. arguere, sicut se habet cognoscēs primum calidum, ad
cognitionem reliquorum calidorum, sic cognoscēs primum
ens, ad cognitionem aliorum entium. Sed cognoscēs primū
calidum cognoscit omnia calida, sub ratione qua sunt cali-
da, ergo cognoscēs primum ens, cognoscit omnia entia, sub
ratione qua sunt entia. Hæc fuit similitudo Commēt. Tunc
sic. Sed cognoscēs omnia calida, ut calida, nō necessario co-
gnoscit ea, quo ad prædicta propria, & specifica, & individua-
lia, puta an tale calidum sit homo, vel lapis, vel hæc aqua, ac-
cidit. n. calido esse lapidem, vel aquam, ergo cognoscēs om-
nia entia, vt entia non necessario cognoscit ea, vt talia entia,
puta ut homo, vel capra, accidit. n. entia q̄ sit homo, vel capra,
ergo ex hoc quod Deus cognoscit se primum ens, & per se-
ipsum omnia entia, vt entia, non sequitur, quod cognoscas
ea distinctæ, & omnibus modis, ut cognoscibilia sunt, ergo
sensus quem attribuit B. Th. Commentatori videtur magis
consonans, quam sensus Ioan. Bach.

Hic discutiendum esset, si Deus intelligit alia à se solum
eminenter, & an ē terminatiue, verum quia est quæsitus ma-
gis Theologicum, quām metaphysicum, & id iam determina-
ui in lectura primi tractatus primæ partis B. Th. ideo nō est
hic immorandum. Hæc de præsenti quæsito dicta sint,

¶ Quæstio 26. Si in abstractis sunt idem intellectus
intellectio, & res intellecta.

Aut in quibusdam scientia res est (& infra) non altero-
igitur existente intellecto, & intellectu quæcun-
que non materiam habent. Tex. 51.

I N H A C q. antequam deueniamus ad decisionem ad-
uerte, q̄ philosophus in toto tex. 51. vsque in finem lib. non
amplius loquitur de abstractis in gñc, sed de primo princ. de
quo constat, q̄ cum sua intellectio sit sua substantia, & tñ se-
ipsum per seipsum intelligat, primo sequitur, q̄ in eo intelle-
ctus, & intellectio, & res primo intellecta sunt idem, nec est
instantia de intellectis extra se, quæ diximus in q. præcedēti
esse cōsecutiæ, & secundario intellecta, qm nō intelligit ea
p. seipsa, sed in essentia sua, put adunata, & sine compoſi-
tione cōtinentur in ea, ideo veræ possumus dicere, q̄ essentia di-

DODECIMI METAPHYSICÆ

nina est suum totum intelligibile diuinum, qm omne intelligibile à Deo, vel est essentia Dei, vel cōtentum in eius essentia, sicut in vniuersalissimo pfecto cōtinēter particulares pfectiones, verq; qa philosophus assūmit ad p̄bādū, q; in primo princ. idē sunt itellectus, res itellecta, & intelligētia. i. actus itellegēti, hāc vniuersalē, nō altero igitr existēt eo q; intelligit, & itellectus quæcunq; nō materiā hñt, ideo merito dubitat, si in oībus intelligētijs tria pdicata sunt idē. Ad euidētiā igitr hius, duo principaliter agēda sunt, Primo, qd i hoc senserit philosophus, & Cōment. Secundo, quid tenendū ēm veritatem.

Quātum ad mentē philosophi, & Cōment. quatuor consideranda sunt. Primo, si tenent intelligentiam esse suum intellectū. Secundo, si est sua intellectio. Tertio, si est suum obiectum intellectū, ita q; primo seipsum intelligat. Quarto, qn intelligit seipsum, an intelligat se p essentiā suam, an p speciem medium representanter sufficienter ipsius naturam.

Quātum ad primū, & secūdū, & tertīū, respōdēdo simul, & nō recedēdo à determinatione, quā fecimus supra in q. 11. huius lib. dico, vt verba philosophi sonāt, tenendū est, q; hñt idē. Nā si ēm philosophū distinguerent realiter, facerēt cōpositionē in intelligētia, quo admissio, seq; tur, q; in ea esset potentia pas. & aliquid loco mā, qm in oī cōposito realiter, dant plura, quo; vnu est vt potētia receptiua, alteq; vt forma, vt patet in cōpositione ex his q; in cōpositione cū his, & maxime ī gñe subr., vt p̄seruē me à cōpositione, qua componit linea ex pareib; suis. Cū igit philosophus in hoc 12. in tex. 29. et 30. negauerit vniuersaliter potentia pas. ab intelligentijs, vt declarauimus supra in q. 11. negat ex pñci distōnem realē hoc tritum. Quod aut Cōm. id expresse teneat, patet in hoc 12. in cōment. 51. vbi ponens dñiam inter intellectū nostrum, & intellectū abstractum, sic inquit, essentia intellectus non est eadem cū intelligere, quod est actio intellectus in nobis, & intellectū in nobis, non est idē quod intelligere oībus modis, & causa in hoc est, quia intellectū in nobis est aliud ab intelligentia, in eis aut quæ sunt non in materia, contingit vt intellectum, & intellectus, et actio intellectus, sint idem.

Quātum ad quartum, s. an intelligētia intelligat se p seipsum, an p specie mediā. Dico ēm principia philosophi, quæ consid

¶ siderāda sunt in 3. de aīa circa intellectū, & actū intelligēdi, necesse est, q̄ intelligat se p̄ subam suam, ita q̄ suba sua semper sit p̄ns intellectui, vt obiectum suū primo intelligibile, & sic ei vt forma intelligibilis, & rō intelligēdi. Et rō qdē huius est, q̄ iā determinatū est in intelligētia ēm philosophū, nullā esse cōpōnem realē. Constat aut, q̄ sp̄s media faceret cōpositionē, & actuaret intellectum intelligētiaz. Prēterea in tota doctrina philosophi nō inuenimus necessitatē ponēdē sp̄m, nisi qn̄ obiectū est intelligibile in potētia, & est nā materialis, & necesse est vt fiat intelligibile actu p̄ intellectū agē tē. Hęc aut non hnt locū in intelligētia, vt patet. Quare &c.

Sed dices. Admissō q̄ philosophus teneat quālibet intelligētia intelligere scip̄sam p̄ suam p̄prium subam. quæritur, qd̄ teneat, qn̄ vna intelligētia intelligit aliam. An per speciē? an per subam intelligentis? an per substantiam intellectu?

R̄ndetur, in eo q̄ vna intelligentia intelligat aliam pōt̄ fēri duplex cōparatio. Primo, cōparando inferiorē superiori, vt intelligētiam lunę intelligētię solis. Secundo, comparādo superiorē inferiori, ex his aduerte tria, primo loquendo ēm principia philosophi, qui nō cōcedit species intelligibiles, nisi p̄ intellectione rebus materialium, eo q̄ nō sunt intelligibilia actu, nec intelligētia superiori cognoscit inferiorē, nec ecōuerso p̄ speciem intelligibile media. Dico secūdo, q̄ intellectū inferior cognoscit superiorē p̄ essentiā superioris, q̄ copulat intellectui intelligētiaz inferioris, vt forma intelligibilis actu, & hoc pōt̄ sic declarari, intelligētia inferior intelligit superiorē, aut p̄ essentiam p̄prium, aut per essentiam superioris. Non per essentiam propriam, qm̄ cum conuéniane tm̄ in ḡne, & differant specie, species inferior non est sufficiē ter representatiua speciei superioris, sicut equus non sufficiē ter representat leonem, ergo essentia intelligentiaz inferioris nō est sufficiens forma representatiua intelligētiaz superioris, ex quo sequitur, q̄ si intelligentia superior cognosceret p̄ essentiā inferioris, illa cognitio esset tm̄ quo ad prædicata cōia, in quibus conueniunt, & non quo ad prædicata spe cōfīca, & sic sua cognitio esset confusa, & imperfecta. Dico, tertio q̄ descendendo superior cognoscit inferiorem per essentiam superioris, nam illa sufficienter representat inferio-

DVODECIMI METAPHYSICÆ

rem, sicut actus perfectior imperfectiorem, vnde sicut per calorem ut 10. cognosco calorem ut 8. & per rationalem cognoscens sensituum, & non econverso, quoniam ratiōne continet omnem perfectionem, quae est in sensu, & plus, & non econverso, ita dicendum est de intelligentia superiori respectu interioris, cum differant specie, & contineat inferiorem, & ad amplus, nam se habent rerum species, ut numeri ex 8. metaphysicæ. sic dicendum est quo ad doctrinam philosophi.

Quatum ad secundum principale, scilicet dicendum est in veritatem, iuxta illa quatuor proposita, aduerte, quod veritas est, omnes intelligentias esse productas, & in nullo ente producto, actio sua est subiecta sua, ut dictum est in q. 11. huius lib. ideo constat, quod in intelligentiis non est idem suum intelligere, & eius intellectus, siue ipsa substantia intelligentiae, utrum aut intelligentia sit sua potestia intellectiva, relinquendo discutiendum in 3. de anima, est enim antiqua discrepancia circa hoc inter B. Th. & Scotum.

Quantum autem ad obiectum, an sit idem cum intelligentia, dico quod quantum ad obiectum partiale proximum, est idem. Hoc enim est sua essentia, quantum autem ad obiectum adequate, non est idem, quoniam illud est ens, in quantum ens, constat autem quod non est idem convertibiliter cum intelligentia, quoniam intelligentia esset oī ens.

Quantum vero ad modum quo intelligentia seipsum, & una intelligit aliam, dico quod suas proprias essencias intelligunt per seipsum, una autem intelligit aliam per speciem intelligibilem, non quidem causatam ab essentia intelligentiae, sed consequentiam, & comproductam in intellectu eius a primo principio, sicut comproducitur calor, quoniam producitur ignis. Sed in his non motor, quoniam magis ad Theologum quam ad metaphysicam spectat, & præcipue, quoniam de speciebus intelligibiliibus discutiendum est in 3. de anima, plures n. famosi doctores haec species negant. Haec de presenti quæstio dicta finit.

Quæstio 27. Si omnia sunt ordinata, & prouisa a primo principio.

Omnia vero coordinata sunt aliqualiter, sed non similiter. Textu 52.

IN HAC q. tria consideranda sunt. Primo, quid circa hos senserunt philosophi primi. Secundo, quid senserit philosophus, & Comment. Tertio, quid tenendum est veritatem.

Quare

Quantum ad primum aduerte, q̄ Democritus, & Zeno, & plures antiqui negabant oēm ordinem rerum in finem, negabat .n. causam finalēm, quos improbat philosophus in a. phys. tex. 77. vsque ad tex. 87. ex hoc aut q̄ negant finem, negant ex p̄nti ordinem rerum in finem, ergo & pudentiam, siue curam, & solicitudinem auferūt oīno à primo princ. Nā ut declarabimus infra, pudentia & solicitude includit ordinem rerum in finem p determinata media, & hāc opinionē antiquorum rememoratur, & improbat philosophus in 12. met. tex. vlt. quasi in fine, cum dicit. Alij incōnexam ipsius vniuersi suām faciūt, nihil. n. alia alijs cōfert, aut ens, aut nō ens & principia multa, entia vero nolunt male disponi. Et inten dit philosophus, q̄ hēc opinio facit naturā vniuersi, sine ordine intrinseco, & extrinseco, intrinseco quidem, quia ponit vnam partem non conferre alteri, siue existat, siue nō, extrinseco aut ponit plura prima principia, ex p̄nti auferūt ordinem rerum ad vnum primum principium, & quoniam entia nolunt male disponi, ideo hēc opinio falsa est.

Quātum ad secundum aduerte, q̄ Arist. & Cōment. in hoc proposito breuissimæ se expeditunt, nec est facile videre, quid intendatur. Tu tñ aduerte, quo ad philosophum duo excipiūtur ex tex. 52. huius lib. Primum est, q̄ omnia ordinata sunt ad vnum primum, sicut ordinantur partes exercitus ad primū ducem. Sic. n. inquit. Ad vnum quidem omnia coordinata sunt. Secundum est, q̄ non omnia sunt æqualiter, & similiter ordinata, & curata ab illo primo principio, q̄a sicut in vna familia sunt instituti diuersi ordines à dño domus, sic & in vniuerso diuersimode curantur partes vniuersi à primo princ. nā dñs domus, ita curat filios, q̄ oēs eorum actiones ordinat sub lege, ita q̄ non licet eis viuere vt volunt, sed vt ordinatum est à patre. Seruos aut ita curat, & bestias, q̄ de paucis actionibus eorum vī hēc solicitudinem, & dum modo seruant domui, de reliq̄s non curat, sed agunt, vt contingit. Applicans aut similitudinem familie, ad partes vniuersi, vī velle cōparare substātias separatas, & corpora cœlestia filijs dñi, qm̄ vt inquit Cōmēt. interpretās dictū philosophi, actiones corporis cœlestium in cōicatione eoꝝ adiuicē in cōstitutione mūdi sunt sicut actiones liberoꝝ in cōstinctione domus. Quemadmod

DODECIMI METAPHYSICÆ

admodum. n. liberi nō licetiantur ad faciendū oīa quæ appetitū de actionibus . Sed oēs actiones eoꝝ sunt pp iuuamentum eoꝝ adinuicem, ita est de corporibus cœlestibus, ea aut̄ quæ sunt in hoc mundo inferiori cōparat seruis, & bestiis, quoꝝ non oēs actiones intentæ, & curatæ sunt à dñō domus, sed solum illæ quæ, viles sunt bonę familię, puta q̄ famulus bene, & si leliter ministret in domo, q̄ equus bene differat, q̄ canis bene custodiat. Quod aut̄ famulus sit lusor, vel blasphemus, est p̄ter intentionem dñi domus, nec de hoc non curat. Sic opinatur Arist. de qualibet spē huius mūdi inferioris, ex p̄tū opinatur primum nō curare oēs humanos actus, eo. q̄ in hoc non est audiendus, qm̄ & sacrificia, & diuinus cultus nihil perficeret hoīi, & ideo Arist. quasi hoc impiū aduertēs aliter sentire visus est in 10. eth. cap. 10. vbi inq̄t. Qui f̄ni mētē operā, & eā colit, & optime dispositus est amicissimus Dīs v̄ esse. Nam si Dīs curam aliquā hñt humanaꝝ reꝝ, ut eximatur, & creditur, rōnabile est eos gaudere optimo, & cognatissimo, tale hñoi vero mens est, & amantibus illam maxime horatantibusq. fauere, tanq̄ reꝝ sibi carissimam curaoribus, & recte ac bene agentibus. Quod aut̄ hæc dia sapienti maxime competant, non est obscurum. Amicissimum ergo deorum eundemq. sœlicissimum esse decens est, itaque & hoc modo sapiens utique erit maxime felix, hæc philosophus.

A Coīn. aut̄ hēmus duo, primū est, q̄ oīa entia hñt ordinē inter se, & ordinata sunt ad vñū. i. ad primū principē, sed non similiter, & equaliter, sicut v̄ ēt in ordine familię ad dñm domus, vnde in cōmente. §2. huius lib. sic h̄, bonum existit in hoc toto. i. in vniuerso vtroq; mō. s. pp ordinem, & pp illud pp q̄ est ordo. s. primū princ. & oīa quæ sub primo princ. nō equaliter hñt ordinē. H̄ec. n. qdem pfectū hñt ordinem, ita q̄. nihil admisceatur eis p accīs, sicut est de corporibus cœlestibus. H̄ec aut̄ ita q̄, inuenit in eis priuatio ordinis p accīs & sunt ea q̄ sunt sub corporibus cœlestibus, & hoc valle simile est ei, q̄ stinetur in vna domo continente seruos, & liberos &c. Secūdū est, q̄ Deus habet solitudinē de quolibet in diuīduo, sed nō quātū ad oēs actiones, q̄ sunt p̄priæ illi individuo, sed quātū ad illas, in q̄bus cōicat cū alijs idividuis sux spec

Speciei, puta sollicitudinē hēt de hoc equo, & de hoc hoie, in-
quātū gñent sibi simile, qm p hanc actionē cōseruat species
re& inferiore, & q̄ hæc fuerit opinio sua patet in coīn. 37. hu-
ijs lib. vbi sic inq̄t. Ex hoc v̄ Deū h̄c curā circa oia entia.
Dicentes aut̄, q̄ Deus sollicitus est circa vnūquodque indiui-
duū aliqualiter ve& est, & aliqualiter nō, q̄a nullū indiuiduū
habet dispositionē ppriā, nisi illa dispositio inueniat in ali-
quo mō illius speciei. Et hoc iḡr̄ mō ve& est Deū sollicitari
circa indiuidua, sollicitudo aut̄ circa indiuiduū tali mō, q̄ nul-
lus hēat cōicationem cum eo, hoc nō est fas bonitati diuinæ.

Tu tñ aduerte, q̄ ipse Cōment. verius loquitur de hac soli-
citudine circa genus humanum pp excellentiam suā in lib.
10. ethic. sup cap. 10. vbi, sic inq̄t, & si quidem cura sit Deo de
hoib⁹, vt credit̄, & vt debitum est, & sit qđem Deus gaudens
de eo, q̄ est melior, tunc gaudet de eo, qui nititur ei assimila-
ri valde, & hic est intellectus. Dignum est ergo, vt benefaciat
eis, qui amant ipsum plus, & vt honorificet eos, & visitet ipsos,
sicut est dispositio amici cum amico suo, & eo q̄ actio eorū
est actio nobilis sana. Hæc &nō plura possumus h̄c ex do-
ctrina philosophi, & Cōm. in hoc pposito, quæ quātū deficiē-
tia sunt, examināda sunt à theologo, & nos iam cōpleuimus
hoc in lect. primi tract. primæ parte. B. Th. Quæ hic inferen-
da non sunt, ne confundamus negocium metaphysicum.

Quātū ad tertium. s. qđ dicēdum, & tenendum fm̄ verita-
tem, ac verā philosophiā aduerte primo qđ dicat sollicitudo
quā solemus appellare pudentiā, & applicat̄ qđ dicat pui-
dētia Dei. deinde vnicā rōne phabit̄, q̄ fm̄ veritatē, Deus p-
uider oibus superioribus, & inferioribus in vniuersali, & i singu-
lari singulariter, ita q̄ curat quascūq; indiuiduo& actiones.

Vt igitur scias, qđ lit pudentia aduerte, q̄ in principe in-
stituente ciuitatē, & temp. hæc quatuor ordinat̄ inueniunt̄.
Primo, inest sibi volūtas, qua vult, & determinat instituere ci-
uitatem. Secūdo, inest sibi excogitatio, quales partes debeant
esse integrantes ciuitatem, puta, q̄ sint nobiles, & doctores,
& iudices, & mercatores, & milites, & agricolæ, quæ partes
cōcurrunt ad pficiendum bonū ciuitatis, & hæc excogitatio
dī dispositio, vnde & ordo partiū in toto dī dispositio, &
architector excogitās ac ordinās partes pportionaliter i ædifi-
cio

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

cio dicitur sapiens dispositor. Tertio, inest sibi excogitatio, & ordinatio, quæ media opportuna cuilibet parti ciuitatis conferenda sint, ut per ipsa operentur opera sibi debita, & consequantur finem, ad quem unaquæque pars ordinata est, puta, q̄ doctores habeant modum studi, milites arma, mercatores merces, agricultores iumenta &c. & hæc excogitatio accordatio mediorum, dicitur prouidentia, vnde & quibus incumbit hæc in ciuitate ministrare, dicuntur prouisores.

Quarto, inest sibi actualis collatio mediorum, & motio partium, sic ordinataꝝ in proprium finem, iuxta media vnicuique parti collata, & hæc de gubernatio. Ex quibus patet, q̄ prudenter supponit volitione finis, & dispositionem partium ordinataꝝ ad finem, & q̄ ipse p̄priz est circa media conferenda cuilibet parti, ut consequatur finem. Prudentia igitur ab solutæ sumpta, est excogitatio intellectus de medijs conferendis naturæ ordinataꝝ in finem, ut finem consequatur, in Deo aut prouidentia, est excogitatio diuini intellectus, de medijs cōferēdis vnicuique naturæ, quibus finem suum cōsequatur.

Declarato quid sit prudenter, probatur vniuersali, & in singulari singulariter, & arguitur sic. Deus est primum, & vniuersalissimum agens, ergo sua causalitas, se extedit ad oē ens p̄ducibile, ita q̄ non potest existere, nisi p̄ ipsum, & est agens p̄ intellectū, & voluntatē, ergo in quolibet ente p̄ducto intendit finē ad quē p̄ducitur. Si in quolibet ente intendit finē, ergo media ad finem, aliter vñā intenderet finē. Sed Deus est causa oīs entis, nō solum in vniuersali, & ēm spēm, sed et ēm indiuidua, ut magis declarabit in q. seq. ergo respectu cuiuscunq; entis, et singularis, & singulariter, intendit media ad finē, & p̄ p̄n̄s p̄uidet oī enti in singulari. Ans primę p̄n̄c, probabit in q. seq. Cōsequētia autē patet, qm̄ primū ens, q̄ est, & primū agens est causa oīs entis, & declaratum est et in 2. metaph. Ans secūdē p̄n̄z iā declarauit supra in q. 10. huius lib. Cōsequētia autē patet, qm̄ si nō intenderet finem, nō ageret ēm intellectū, & voluntatem. Agens, n. p̄ intellectū, & voluntatē agit à p̄posito. agens autē à p̄posito intendit finem, ex 2. phys. Hæc multa argumēta soluenda essent, quæ potius spectant ad theologum, q̄ ad metaphysicū ideo non est in his immorādum, ne scientiae confundantur.

Quæ-

Quæstio 28. Si primum principium est causa
effectiva omnium entium.

Vnus ergo princeps. Tex. vltimo.

PRO vltima cōsideratione de primo princ. quantum spe
etat ad metaphysicum, tria de eo restant discutienda. Primo,
causalitas sua. Secundo, vnitas. Tertio, necessitas inesse, & de
his tribus formabimus tres vltimas q̄ones metaphysicales.

Circa causalitatem primi princ. aduerte, q̄ oēs recte cogi-
tates de Deo, negāt sibi causalitatē materiæ, p p potētialitatē
eius, Deus aut ēt purissimus actus excludēs oēm potentiam
pas. negar, & causalitatem formæ informantis, eo q̄ illa est
pars ex pñti imperfecta, & incompleta in natura sua, & si dica-
tur prima forma, exponendū est metaph. id est primus actus,
cum nullo tñ faciens compositionem. Attribuunt aut sibi
causalitatem finis excellentissimo modo, qm oia modo suo
desiderāt ipsum, & ḡa illius agunt quēcunq; agunt, vnde phi-
losophus in tex. 36. huius 1. 2. dixit, q̄ mouet vt amatum, & de-
sideratum, q̄ est proprium finis. De causalitate aut effectiva
respectu cuiuscunque entis non est concordia vniuersalis, &
ideo in hac q. intendo immorari circa hoc, & tria cōsideran-
da sunt. Primo, quid dicendum secundūm Arist. Secundo,
quid secundūm Comment. Tertio, quid secundūm veritatē.

Quantum ad Arist. aduerte fm B. Th. vt declarabitur in-
fra sensus philosophi nō est sensus Cōment. ideo de mente
philosophi, & Cōmēt. separatim agēdum est, aliij aut vt Scot.
& Heru. & Ioan. Bach. & Greg. tenent philosophum, & Cō-
ment. concordes. ita q̄, qui tenent philosophum concedere
Deum esse vere causam productiuam omnium, tenent idem
de Comment. similiter dicunt qui tenent partem negativā.

Nos igitur sequentes viam B. Th. ponimus hanc cōclūsio
nem de mēte philosophi, sed nō de mēte Cōmēt. cuius op-
inionem erronēā, manifestabimus infra. Arist. tenet, Deum es-
se causam pductiuam oīum. Hāc sic manifestamus. Arist. te-
net, Deū esse causam pductiuā oīum corruptibiliū, & incor-
ruptibiliū, ergo &c. pñna nota, q̄a oē ens est corruptibile, vel
icorruptibile. Ans p 1. parte pbatur, entia corruptibilia nō
sem p hñt esse, ergo p aliq. cām tēdūt ad esse. Hāc aut cām po-
suit philosophus in tex. 35. huius lib. esse primū cōlū motū
motu

DODECIMI METAPHYSICÆ

motu diurno, & planetas motu sub obliquo circulo. Sed Deus mouet primum cœlum immediate & cōment. vel mediate & m. B. Th. vt visum est supra in q. 15. & motu primi cœli mouētur alia corpora cœlestia, ergo Deus est causa pri- ma, & vniuersalis productiva per motum cœli omnium infes- riorum corruptibilium. Præ secunda autem parte, i.e. quo ad incor- ruptibilia est maior difficultas, & ideo probandum particula- riter ex doctrina philosophi, & sustinenda sunt dicta sua.

Tu igitur aduerte, quod in doctrina philosophi inueniū-
tur præcipua tria loca, ex quibus concludemus propositum.

Primum est in 8. phys. in tex. 15. vbi reprehendens Emped. &
Democrit. qui putabant nulli rei sempiternæ assignandam esse
causam, sed tamen his, quæ de novo incipiunt esse, sic ait contra
eos. Quod autem in omnibus non recte, & enim trigonum sem-
per habet duobus rectis equalibus angulos, sed tamen est perpetua-
tis hinc altera causa. Hæc philosophus ex quibus patet, ut in
quit B. Th. exponens quod interior philosophi fuit, esse aliqua
sempentia ut corpora celestia, & substan- separatas, & tamen hinc
causam sui esse, quæ non potest assignari nisi primū principiu.

Sed aduerte, quod Greg. in 2. dist. 1. q. 1. art. 1. dat huic dicto
duplicem rationem, primo dicit, quod philosophus intendit de
complexis, quae sunt sempiternæ veritatis, & sunt conclusiones de-
monstrabiles, & ideo exemplificat de hoc complexo demonstrabili.
Triangulus habet tres. Hic autem querimus de incomplexis
æternis, & incorruptilibus, ut de cœlo, & de intelligentijs.

Sed hæc ratio est contra intentionem philosophi, nam illic
intendit arguere contra Emped. qui non assignabat causam qua-
re lis, & amicitia semper causant motum alternatum & qualibet
temporibus, & dicit philosophus, quod non potest Emped. excusari
in hoc, quati id quod est semper non habeat causam, & licet
exemplificet de complexo, tamen intendit et de incompleto, ut
de motu æterno, aliter ratio philosophi contra Emped. nul-
la esset. Posset enim negare hanc consequentiam. Comple-
xum æternum habet causam, ergo & incomplexum.

Secundo rident Greg. Dato quod philosophus intenderet
etiam de incomplexo, hæc p̄na non valet. Hoc incomplexum
habet causam, ergo habet causam effectuam, sufficit. n. quod
habeat causam finalem, & sic philosophus concedit entia in
corru-

corruptibilia habere primum principium pro causa finali.

Sed hæc r̄sisio est ēt p̄tra mēte philosophi in dicto tex. nā licet dicta p̄na nō sit formalis, valet tñ in p̄nti mā. Nā si cōplexū quod est conclusio demonstrationis, vt Trigonū habet tres, hēt causam, hēt causam effectiuā, qm̄ p̄missae ex q̄bus de ducitur conclusio sunt causæ efficiētes cōclusionis, ex 2. phys.

Itē si loquamur de incōplexo, vt de motu æterno non continuo, sed p̄ interpolationem q̄tis, vt dicebat Emped. adhuc patet, q̄ philosophus intēdit de causa efficiente, petens quæ causa mouebat lité, & amicitiam ad causandū motum æternū interpolatum. Patet igitur, quòd philosophus intēdebat de causa effectiuā rei incomplexe, & non tantum complexe.

Sed forte dices, q̄ æternum est duplex. s. successiuū vt motus cœli fm̄ philosophū, & p̄manens vt intelligētia, & celū. Motus quidē cœli habet causam efficientem æternā, qm̄ est à mouente æterno, eo q̄ motus de necessitate includit mouēs, vt dicit Cōment. in hoc in lib. 12. in cōment. 41. æternū vero p̄manens non habet causam effectiuam, qm̄ si æternum est, semper est. Si semp̄ est, nō indiget causa deducente illud ad esse. Philosophus aut̄ in 8. phys. in tex. p̄dicto intēdit de æterno successiō, qualis est motus eternus, siue cōtinuus, siue interpolatus de quo cōceditur, quòd habet causam effectiuā fm̄ philosophum. s. intelligentiam æternam mouentem.

Sed hæc instātia nō p̄cludit, qm̄ licet philosophus intēdet scire cām effectiuā de motu æterno p̄ interpolationē, tñ ad improbandū Emped. & Democr. afflumit hanic vniuersalem. Oino. n. existimare principiū hoc esse sufficiens, q̄ semp̄ aut̄ est sic, aut̄ sit, nō recte se habet opinari. i. non est recta opinio existimare aliqd̄ esse principiū, & causa, & non h̄c cām, q̄a semp̄ est aut̄ semp̄ sit. Quòd quidē dc̄m p̄t applicari ad ēternum, p̄manēs, & successiuū, cū loquat̄ vniuersaliter, cuius signū est, q̄ philosophus applicat ad triangulū habentē tres, quē cōstat cōputari inter p̄manentia, & nō inter successiuā.

Secūdum dc̄m est in 2. met. tex. 4. vbi sic h̄c, vnumcuodq; vero maxime ip̄m alioꝝ dī, fm̄ quod, & in alijs est vniuocatio, puta ignis calidissimus, & fm̄ est causa alijs hic caloris, quare & verisimilū, qd̄ posterioribus est cā v̄ sint vera, &c. Concessum est aut̄ Deum esse maxime ens, & maxime veſe: ergo

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C Æ

ergo est causa omnium aliorum, q̄ sunt entia, & sunt vera.

Ad hoc r̄ndet Greg. vbi supra cōceditur, q̄ Deus ut est maximum ens, est causa oīum entium, sed negatur h̄c p̄nā, ergo est causæ effectiua. H̄ec r̄nūio non est ad mentē philosophi. Nam cōparat primū ens primo calido in vniuersali causalitate. Sed p̄stat, q̄ primum calidum est causa effectiua oīis caloris, ergo primum, & maxime ens est causa effectiua oīis entis, aliter cōparatio nulla esset. Præterea, non pōt dici, vt dñs Cōmētiltæ, q̄ philosophus intēdit primum ens esse causam finalē, & conseruatiam oīum entium, quia in illo tex. nulla est mentio de causa finali, & p̄terea, si Deus est causa conseruatiua, est ēt causa effectiua, & hanc p̄ntiam probabo, infra, quando pertractabitur quid tenendum sit ēm veritatem.

Tertium dictum est in 5. metaph. cap. de necessario, vbi sic h̄i. Horum quidem itaque altera causa essendi necessaria, horum aut̄ nulla, sed p̄p̄ h̄ec alia sunt ex necessitate. Tunc sic, nullum est ens necessariū, nisi ens incorruptibile, ergo si ēm philosophum aliqua entia necessaria habet causam, illa sunt entia incorruptibilia, vt cōlum, & intelligentiæ nulla autem causa potest sibi assignari nisi Deus, ergo &c.

Ad hoc r̄ndet Greg. vbi supra, q̄ philosophus loquitur de necessarijs cōplexis, q̄ sunt cōclusiones dem̄rabiles, quæ causæ sunt principia cōplexa, vt cā huius, h̄o est risibilis est h̄ec, h̄o est rōnalis, & q̄ philosophus intēdat de necessarijs cōplexis dem̄strab:libus, patet in eodem cap. nā ante dictū allegatū præmisserat. Amplius demonstratio necessariorum est, &c.

Sed q̄ h̄i, c̄ r̄nūio nō valeat declaro sic, licet philosophus in illo cap. mētionem faciat de necessarijs cōplexis non tñ sūst̄it solum in illis, qm̄ intendit ēt de incomplexis, q̄ quædam habent causam, & quædam nō. Nam postquam dixit, quod horum qd̄em, itaq; altera causa &c. statim subsequitur. Quare primū, & propriæ necessariū qd̄em simplex est: H̄ec ille. Quod vniuersaliter exponitur de prima causa, quæ est Deus, qm̄ esse primum necessarie esse, & absolute simplex, sunt proprietates suæ. Cum ergo philosophus post dictum n̄m allegatū faciat mentionem de necessario incomplexo, signum est mētem suam fuisse, quādo assignat causam necessariorum, quod vult intelligere de complexo, & incomplexo necessario.

Nec

Nec valet si dicat, φ philosophus intendit per simplex pri-
mū, simplex quod est cā, & est illud in quod resolutū primum
principiū complexū. s. Impossibile est idē simul esse & nō eē,
resolutū in hoc primū complexū, ens est ens, ut oēs dñt, & ma-
xime Ant. And. in 4. metaph. q. 5. Et hoc ēt v̄ innuere Com.
in 5. met. cōmento 5. Dicit. n. φ aliquā terminus medius erit
cā rei. s. cōclusionis. & tunc res erit necessaria vel possibilis p
aliud. i. per terminum medium. Aliquando autem terminus
medius non erit causa rei, & tunc res erit per se necessaria vel
possibilis. Ex quibus verbis apparet, quōd philosophus &
Comment. intellexerunt de complexis.

Hoc inq. non valet, q. a est p̄tra philosophū & Com. ib. Di-
cit. n. philosophus, φ si primū per se necessarium nō esset sim-
plex p̄tingeret aliter se h̄c, quia esset cōpositum, & tunc tale
contingit aliter se h̄c, & per ḡns non esset necessarium, & nō
dicit, φ resolueretur in aliquod primū cōpositū, vt arguēs
imaginatur, & Com. ibi declarat, φ si tale primum necessariū
per se non esset simplex, esset cōpositum ex materia & for-
ma, & per ḡns substantia sua mutaretur diuersis modis. Ex q.
bus patet, φ tam philosophus q̄ Cōment. intelligunt de prin-
cipio primo incomplexo. i. de Deo, & non de primo comple-
xo, in quod resolutū primum principium complexum.

Sed dicit Greg. vbi supra. Concesso, φ philosophus inten-
dit de necessario complexo & incomplexo, non valet hēc cō-
sequentia, necessarium incōplexum habet causam, ergo ha-
bet causam effectiūam.

Contra, probō ḡntiam valere in hoc proposito. Certum
est. n. fīm philosophum, φ intelligentiae non habent causam
materialē, cum sint sine oī materia ex tex. 30. huius lib. nec
formalem, cum sint simplices forme, nec formæ est forma, er-
go supereft, φ habeant finalē & effectiūam, vel finalē tm̄.
Si primo modo, habetur intentū. Si secundo modo, adhuc
habetur intentū, qm̄ infra probabitur, quōd omne habens
causam finalē, habet causam efficientem.

Quantum ad sensum Cōment. dico, quōd fuit in hoc erro-
re, nullo modo dari creationem, neq; cum nouitate effendi,
neq; sine nouitate, vt declarat Greg. in 3. dist. 1. q. 1. art. 1. Et
iam manifestauimus id supra in q. 5. huius lib. Cum ergo cō-

Quæst. Iau.

D D stet

D V O D E C I M I M E T A P H Y S I C A

stet, q̄entia. incorruptibilia vt cœlum, & intelligentiæ non
 sunt p̄ducibilia, p̄ductione physica, qm̄ fm Com. vt declaratū
 est in 8.lib. huius sc̄ientiæ, materia quæ supponit produc-
 tionis physicæ, non est in coelio, nec fm veritatē est in intelli-
 gentijs, si non cōcedit creationem, patet q̄ fm eum sunt im-
 producta, & sic Deus non est causa effectiva incorruptibiliū.
 Ad confirmationē huius, vide in hoc 12.lib. in cōment.41. vbi
 arguēs cōtra Alex. dicit, impossibile est n. vt idē sit possibile
 inesse ex subā sua, & recipiat ex alio necessarium esse, nisi ei
 sit possibile, q̄ nā eius transmutaret. Motus autē possibile est
 vt sit necessarius ex alio, & possibilis ex se, & causa in hoc est,
 q̄ habet esse à motore. Si igr̄ motus ista fuerit eternus, necel-
 se est vt fiat à motore, nō moto oino, neq; essencialiter, neq;
 accidētaliter. Permanentia igitur motus est ex alio, subtilia
 autē s. coeli, & motoris ex se, & ideo impossibile est inuenire
 subam possibilē ex se, necessariam ex alio, q̄ est possibile in
 motu. Hac Com. ex quibus cōstat, q̄ non vult cōcedere, ali-
 quod ens præter motu posse h̄c esse necessarium ex alio, ita
 q̄ oē ens permanentis h̄is esse ab alio, est ens possibile.ipo-
 tens esse, & nō esse. Accipit. n.ly possibile, p̄ p̄tingēti, & nō p̄
 possibili ab altero. Nā ve determinauimus i lib. 9. possibile autē
 nō opponit necessario, immo de eo p̄dicetur, vt declarauimus
 illuc. Teneo igitur Cōment. fuisse huius eroneæ sententia.
 Nec in hoc sequeris Scot. nec Capr. nec Her. nec Paul. Sonc.
 qui arbitrantur Cōment. sentire oppositum, fundantes se su-
 pra quædam dicta eius, quæ de facili exponenteur infra. Quid
 autē B. Th. sentiat de Com. dico, q̄ arbitrat ipsum sibi p̄f
 tradicere. Nā ve refert B. Th. in 8. phys. lect. 21. in lib. 12. met.
 ān cōment. 41. tenet cōtra Alex. q̄ cœlum nō habet esse ppe-
 tuū ab altero, licet motus eius sit perpetuus ex altero, in lib.
 autē de suba orbis tenet oppositum, nā B. Th. in 8. phys. lect.
 21. arguens contra Cōment. sic dicit vnde, & ipse Cōment. in
 lib. de suba orbis constetur, q̄ Deus est causa cœli, non solū
 quantum ad motum eius, sed et quantum ad subam ipsius, q̄
 nō est nisi quia ab eo habet esse, non autē habet esse ab eo, nū
 perpetuum. Hac B. Th. Cum igr̄ sibi contradicat, vt ei B. Th.
 imponit, relinquendus est, vt incertus, & potius tenet paratim
 negatiuam, quam affirmatiuam. Nec obstat, q̄ quadam di-
 cta

Ata Comment. vñr sonare oppositum, inter quæ recitantur.

Primum est in lib. de subâ orbis, vbi inquit, & cù ignorauerunt qdam hoc esse de opinionibus Arist. dixerunt, ipsum s. Arist. nō dicere causam agentem totū, sed tñ causam mouētem, & illud fuit valde absurdum, & non est dubium in hoc, q̄ agens ipsum est mouens ipsum, hæc Cōment. Ad hoc dñt commentistæ, q̄ agens sumitur dupliciter. Primo, p̄priæ, & est illud, q̄ deducit rem ad esse, & est principium vnde motus, & vt sic, est causa distincta cōtra alia tria gñia, & dñ propriæ causa efficiens. Secundo, impropriæ, & similitudinariæ, & sic verificat de materia, & forma, & fine. Nā ferrum agit gladium dum, qm̄ per ipsum gladius est durus, & anima facit animatum, & lucrum facit mercatorem. Nā aiatum est per aiām, & mercator est p̄p lucrum, in p̄posito Cōment. accipit agēs secundo modo, & nō primo modo, q̄ patet ex eo q̄ dicit in 4. celi cōment. i. Dicit. n. q̄ res æternæ non habent agens, nisi s̄m similitudinem, & si habuerint aliquod quod est agens non erit, nisi in quantum est forma illa, & conseruans ipsum.

Secundum est in 2. metaph. cōment. 4. vbi, inquit Cōment. omnia entia non acquirunt esse, & veritatem nisi à prima causa. Ad hoc dñt commentistæ, sensum fuisse Comment. quod cum prima causa continuet motum primi cœli, est enim s̄m Cōment. applicata primo cœlo, vt declaratum est supra, conservat primum cœlum inesse, quia vt inquit in lib. de substâlia orbis, si motus cœli destrueretur, cœlum ipsum destrueretur, & si destrueretur motus primi cœli, destrueretur motus inferiorum orbium, ex pñcti mūdus, ex quo verificatur, quod dator continuationis motus cœli, dat esse alijs entibus, quia est causa quod perseverent inesse, & vt sic dicuntur acquirere esse omnia entia à prima causa, non productiæ, sed conservatiæ, eo quod nisi continuaret motum cœli, omnia entia desinerent esse, & totaliter vniuersum destrueretur secundum opinionem Comment. licet falsam, non ergo ex dicto allegato potest concludi Comment. tenere Deum esse causam veræ productiæ omnium entium. Alia solent dicta eius allegari in hoc proposito, quæ non sunt multum evidentia, ideo pertranseo.

Quantum ad rei veritatem inuestigandum est, si aliqua ra
DD ij tione

DVODECIMI METAPHYSICÆ

tioni naturali efficaci potest probari, Deum esse causam prout & iuam omnium entium quocunq; modo habeant esse, & hic inuenio duas sententias. Prima est B. Th. cui concordat Scotus & Heru. illi teneat partem affirmatiuam. Alia est Greg. qui in sent. dilt. 1. q. 2. art. 2. tenet partem negatiuam, intēdes igitur sequi partem affirmatiuam formabo aliquas rationes & defensabo contra Greg. Deinde soluam quedam argumenta, quæ vñr fauere parti negatiuæ. Prima ratio, oē ens extra primū, depēdet essentialiter à primo. Sed non depēderet à primo nisi causaretur ab eo. Sed non causaretur à primo nisi pducerebatur ab eo. Ergo oē ens extra primū pducitur à primo. Prima à ppō sic pbat, si aliquid aliud à primo non depēdet essentialiter ab eo, nō esset pertinens ad vniuersum, qā vniuersi stat in hoc, qā tia alia à primo hñt ordinē ad primū, ex 12. met. tex. 51. qdqd autē hēi ordinē essentialiē ad primū dependet ab eo, ergo oē ens extra primū dependet essentialiter à primo. Secunda autē ppō, sic pbat, si non cāretur ab eo, à se & ex se esse necesse esse, ergo sibi non repugnaret esse quocunq; alio circumscripto, et si circunscriberetur primū, & tunc seqtur, qā non penderet essentialiter à primo qā contra dicit primæ ppōni. Quod autē sequar, patet qā non repugnat rem esse, sine omni eo quod non est causa sua.

Huic rationi respondens Greg. vbi supra cōcedit primam & secundam propositionem, sed negat tertiam. I. sed nō causaretur ab eo, nisi pduceretur. Hanc negat & dicit, qā sufficit ut causetur ab eo, ut à fine, quod magis propriæ dicitur esse ad primū vel propter primū, quam à primo.

Sed cōtra pcedit Greg. omne ens dependens essentialiter à primo, & non esse necesse ex se, tūc sic, ergo est necesse esse ex alio. I. ex quo pndet, ergo non potest non esse ex alio, ergo in se consideratum potest non esse, & hanc vltimā psequiam sic probō. Quia in se consideratum circumscripo quo cunque alio à quo pndet, vel pōt non esse, vel nō potest nō esse. Patet diuisio, qm̄ est per p̄dicipata contradictionia, ergo necesse est vnam partem esse veram. Si concedit prima pars, ergo est possibile non esse, & de oī tali concedit Greg. qā hēi cām productiuam. Si conceditur secunda, ergo est necesse esse ex se, quod Greg. negat, & falsum, qm̄ ut p̄babitur infra, est tant

tantum vnu necesse esse ex se, pna autem pater, qm idem est, non posse nō esse, circumscribo quocunq; à quo dependet, & nō posse non esse ex se, sed necesse esse ex se, & non posse nō esse ex se æquipollent, ergo Greg. nō potest sustinere. Omne ens extra primum, dependere essentialiter à primo, & non causari effectiue ab eo.

Secunda rō, quæ sumitur ab Herueo in 2. quol. inq. 1. formatur h̄c. Oē quod sibi de relictum est non ens, est effectiue productum. Sed omnia præter primum principium, & quod est ultimus finis omnium sibi derelicta, sunt non ens. ergo sunt effectiue producta à primo. Maior patet, quia si ex se est non ens indiget cā qua ducatur ad esse, duci autem adesse est produci. Minor aut̄ pbatur. Quia si p impossibile removatur ultimus finis, aut aliqua remanet entia, aut non, non pot̄ dici primū, quia non dependerent essentialiter ab ultimo fine cuius oppositum probatum est in rōne pcedenti, ergo secundū, & per consequens sibi derelicta sunt non entia.

Hic rōni respondent Greg. dicens, maiorem non esse veram nisi æquipolleat isti. Omne ens quod si aliud non esset ipsum non esset, est effectiue productum. Dicit qud̄ h̄c è vera, si illud aliud si possibile non esse. Nunc autem ipsum primum ad cuius non esse, quodlibet aliud non esset, non est possibile non esse, sive illud aliud non sit possibile nō esse, maior non habet evidentiam.

Sed Greg. non considerauit totum sensum & processum Heruei, nām Herueus vbi supra adducit hanc r̄fisionē Greg. & declarat nullam esse ex veritate pditionalis, fm quam procedere intendit Herueus in hac rōne. Intendit. n. q; dato q; si impossibile, Deum nō esse, & si impossibile cœlū & intell̄gētiā non esse, h̄c tamen est vera, si Deus nō esset, cœlum non esset, ex qua illatione manifestatur, qud̄ si per impossibile cœlū relinquetur sibi, esset non ens, ergo signum est, q; acq̄rit ēt effectiue ab alio, vnde dicit Heru. & bene, qud̄ responso data à Greg. v̄r procedere ex ignorantia logicæ.

Tertia rō, quæ etiam est Heruei. Omne quod habet cām finalem, habet cām efficientem, quia causalitas finis est id, cuius gratia aliquid fit. Sed omne ens præter primum habet causam finalem ex 2. metaph. tex. 51. ergo &c. Si igitur entia

DD iij plu-

DVODECIMI METAPHYSICÆ

plura essent in producta, non omnia h̄ent causam finalem, q̄ repugnat philosopho, & veritati. Huic rationi responderet Greg. q̄ habet minorem efficaciam, quām præcedens, eo q̄ maior est falsa, & q̄ additur de causalitate causæ finalis, L q̄ est id cuius gratia aliquid sit, est falsum. Sed hæc responso est voluntaria, & cōtra philosophum. Constat. n. q̄ in s. met. in cap. de causa, designauit causam finalem ex hoc, q̄ est illud grā cuius aliquid sit, ergo male dicit Greg. id esse falsum, s̄m philosophum. Tunc sic. Oē q̄ habet causam finalem, habet id cuius grā factum est. Sed cœlum, & intelligentiæ fm te h̄nt causam finalem, non solum quo ad motum, sed et quo ad esse ipsarum, qm̄ dicit Greg. q̄ conceditur eas esse dependentes fm esse à prima causa, vt à fine, ergo cœlum, & intelligentiæ h̄nt illud cuius gratia factæ sunt, & sic includant causam p-ductiūam ex eo, q̄ h̄nt causam finalem. Ultimo aduerte, q̄ li-
cer contra hanc determinationem fiant plura argumēta, quæ videre poteris in Herueo in qual. 2. in q. 1. quæ vñr fundari in doctrina philosophi, tñ nullum vñ difficilius, quām illud q̄ fundatur in 2. metaph. in tex. 4. vbi, inquit philosophus. Quare semper existentiū principia esse, verissima necesse est sō. n. qñque vera qñq; non vera, nec illis. causa aliqua vt sint, sed illa alijs, ex his vltimis verbis h̄t, q̄ principia corporum cœlestium, quæ sunt intelligentiæ, non h̄fit causam aliquam vt sint, ergo non sunt producta à prima causa. Ad hoc dicue aliqui præcipue Ioan. Bach. in 2. dist. 1. q. 2. art. 4. q̄ philoso-phus non intendit negare, q̄ intelligentiæ acquirant esse ab alio, & q̄ habeant causam vt sint, sed q̄ illa causa non potest dici efficiens p̄priæ. Arbitratur. n. q̄ efficiens p̄priæ sit illud, q̄ extrahit aliqd de potentia subiectiuā vel materiæ ad actū, qm̄ prima causa non abstrahit intelligentias de tali potētia, eo q̄ non h̄nt materiam, ideo non p̄priæ dī efficiens respe-ctu earum, si aut sumatur potentia pro non repugnātia ad es-se, potest dici large efficiens, eo q̄ ex se non h̄nt esse, sed tra-huntur ad esse à prima causa, & vt sic non negaret philosophus quin habeant causam vt sint, qm̄ iam præmiserat, q̄ ma-xime ens, est causa omnis entis. Sed si aduertis isti decipiun-tur in hoc, q̄ credunt apud philosophum oēm efficientiam esse physicam, quæ profecto requirit potētiam subiectiuam,
verum

verum apud philosophum, & sicut veritatem datur est efficiētia metaphysica, quæ non est per motum nec mutationem physicam, cuius signum est, quod philosophos in 9.met.tex.1. dicit, quod potentia, & actus sunt in plus, quam eorum, quæ dicitur sicut motum solum, si quid ergo concludunt sic dicentes, hoc tamen concludunt, quod prima causa non est efficiēs physicum, sed metaphysicum. Melius est ergo, ut exponas dictum philosophi, ut iam exposuimus in 2.lib.metaph.q.4. Vbi adduximus tres responsiones. Hæc dicta sint pro præsenti quæsito.

Questio 29. Si est tantum unus Deus, ita quod non possint esse plures.

Vnus ergo princeps. Textu vltimo.

I N H A C q. pro suprema resolutione aduertere, quod hæc conclusio, est tamen unus Deus, uno modo est demonstrata in alio non. Nam si supponatur, & acceptatur, quod ideo Deus significat ens eminentissimum, quo maius nec dari potest, quod est entitatis perfectionis, & vigoris infiniti, quod est uniuersalis causa productiva omnium, finisque ad quem omnia ordinantur, ut inter eas sit ordo, & conexio, pculdubio acceptatis his eminentijs pluribus rationis demonstratur unitas Dei, implicat nam dari plura entia absolutæ optima, quæ sunt infinita intensiæ, & primæ causæ uniuersales omnium entium totales, & eiusdem ordinis unde, & rationes B. Th. in 1. parte q. 11. art. 3. & Scoti in 1. dist. 2. q. 3. quas adducit Ant. And. in lib. 12. metaph. q. vlt. apud intellectum recte dispositum efficaciter concludunt intetum, admissis predictis eminentijs, si aut tales eminentiae non acceptantur, ut sufficenter probate in questionibus superioribus, vbi actum est de infinite primi, & de sua uniuersali causalitate effectiva respectu omnium entium, non video, quod prædicta conclusio sit demonstrata, nec posset demonstrari. Non enim implicat dari duo prima, quæ sunt æque perfecta, finitæ perfectionis, & eiusdem speciei, præcipue si non sustinueris, quod sola materia est ratio multiplicandi individua sub eadem specie, & quod sint illa duo prima, ut duæ primæ causæ partiales concordes ex natura sua ad productionem cuiuscunque effectus, & ideo quia Comment. negat infinitum vigorem, & uniuersalem causalitatem productivam omnium entium conuenienter primo principio, truncavit viam ex sua nequitia probandæ

DODECIMI METAPHYSICÆ

unum vel Deum. Nec obstat quod ille ponit unum primum motorē amatū & desideratum totius vniuersi, bonum ad quē ordinant̄ oīa, qm̄ ille motor remotis predictis eminētijs non est veræ Deus, Oēs. n. recte sentientes de Deo, eonci piunt, quod Deus est id quo maius dari nec cogitari potest. Constat aut̄, quod quoctunque finito fm̄ entitatem & potentiam, & intellectū, & voluntatē, maius cogitari potest. Quare &c.

Et qm̄ Ioan. bap. in 1. dist. 21. q. 1. tenet supradictas eminētias, non esse demonstratas de Deo, ideo declinans ad errore Auer. soluit oēs rationes philosophorum & Scot. quæ primi sunt B. Th. Tu igitur si vis efficaciter probare Dei vnitatem, sustinebis in Deo infinitatem vigoris, ut supra in q. 20. & efficientiam vniuersalem, respectu omnium entium, ut in q. præcedenti, & tunc aduertes solutiones Ioan. Bap. nullas esse. Scito tamen, quod effectus inordinatus quo feruntur commentaristæ pro Comment. obstruit hanc viam veritatis.

Aduertevlismo, quod ipse Ioā. bap. vbi supra postq; solvit rōnes pbātes Dei vnitatē, sumptas ex Scot. & ex B. Th. suadens sibi quod sit altioris ingenij, q; prenominati, format miem rōnem, ad pbādum Dei vnitatē, q; talis est. Quod est tota entitas eminenter subsistens, tota entitas dico, ens & possibilis actu, siue creata, siue icreata, est numero tm̄ vnu. Primū est hmōi, ergo est tm̄ vnu numero. Ma. patet. Quia si est tota entitas ens, & possibilis, quocūq; modo, tunc nihil quo quo pot est esse extra ipm, & sic erit infinitum, q; a infinitum simpliciter est extra quod nihil est, neq; de facto, neq; de possibili, ut oēs antiqui diffiniebat in 3. phys. tex. 62. Sed non pot est, nisi vnum, quod sit simpliciter infinitum, vt sāpe concessum est. Minorem aut̄ sic pbat, quo ad creata, q; qua rōne est eminenter hæc entitas creata, ens, & demonstrata possibilis, eadem rōne, & q;libet alia. Sed certum est et̄ fm̄ philosophos, quod primum est eminenter quælibet signata entitas creata, tā ens q; possibilis fore, ergo est quælibet. Quo ad increata sic probat, certum est enim quod si imaginetur plura entia increta numero plura, non ita possunt imaginari, quod quædara sunt actu, quædam possibilia esse, quoniam in perpetuis non differe esse, & posse 3. phys. tex. 32. Igitur si vnum primum inter increata non sit tota entitas eminenter subsistens omnium

nium increatoꝝ imaginatoꝝ, oportet quod iam sit de facto, quod est falsum, & impossibile, qm si illud non sit tota entitas eminenter alioꝝ, oportet, ꝑ quolibet tale sit ens per seipsum, & tñ talia sint plura, quæ differant realiter ab alijs entibus absolutis, saltem realitatibus suis, sicut dñ de duabus animalibus intellectiuis, q̄ a aliter esset cōpositio cum eis. Sed si sunt plura entia dñia seipſis, & realitatibus suis, illa erunt in inuicem independentia, & sic non seruabitur ordo oīum entium ad vnum, quod tota natura abhorret, vt patet in 12. lib. metaph. tex. vlt. vbi dicit Arist. quod entia nolunt male disponi, & pluralitas principatum inordinatorum mala, vñus ergo princeps, & loquitur philosophus de vnitate numerali, quia principatus ad personam, & non ad speciem pertinet.

Hæc fuit ratio præcipua sua, quā dicit esse demonstratiōnem philosophi. Sed si aduertis, nō concludit, nisi in virtute huius, quod primū sit infinitum entitatiꝝ simpliciter, & ad huius probationē assūmit, ꝑ est cōcessum apud philosophos, ꝑ primū principium est eminenter oīis entitas signata, tñ ens q̄ possibilis fore. Sed hoc s̄m ipsum non est clare, immo & ipse hoc negauit, r̄ndens Aureolo in eadem qōne ad tertium. Præterea, in sui probatione, vt vides, allegauit diffinitionē datā ab antiquis de infinito, quā philosophus reprobat in eodem loco. s. in 3. phys. in tex. 62. vbi inq. t. Accidit contrarium esse infinitū, q̄ sicut dñt. s. antiqui, non. n. cuius nihil est extra, sed cuius semper est aliqd extra, hoc infinitum est, ergo nec ratio sua est fortior alijs, & ideo vt vanus, & quali negans diuinas eminentias, quāc cognitio est nobis veluti inferiora à natura est relinquendus. Hæc de præsenti quærito dicta sint.

¶ Quæstio 30. Si solum primum principium est ens necessarium, ita quod omne ens producendum sit ens contingens.

Vñus ergo princeps. Textu vltimo.

I N H A C q. agēdum est de necessitate primi, quē dicimus Deū, & Auic. appellat ipm necessarie, aduerte igitur anteq̄ deueniamus ad resolutionem, ꝑ supponimus q̄c ens aliud à Deo esse pductiuꝝ à Deo, ita ꝑ est veræ effectus eius, & tunc quærit, si enti quod habet esse ab alio repugnat necessitas esendi. Sic igitur pcedendum est. Primo, declarabitur quid Auic.

DODECIMI METAPHYSICÆ

Auic. & Coim. senserint in hoc. Secundo, quo B.Th. in aliquo tenet cum Coim. & in aliquo non. Tertio, quo via B.Th. coi- net veritatem. Quarto, quo Scotus, & sequentes eum nihil concludunt contra B.Th. Qui Scotus sequitur viam Auic.

Circa mentem Auic. aduerte, quod diuidit ens, ut ens, in ne-cessarium, & possibile, necessarium ponit tam unum, quod ap-pellat necesse esse, quod est primum principium, eo quod nullæ causam haberet, & est ideo independens, hinc ex se esse, & nolle modo non esse, & de hoc uno necesse esse tractat in 2. lib. sua met. cap. 2. & 3. Possibile autem extimat omne ens productum, eo quod habet esse ab alio, & ubi derelictum quocunq; alio cir- cunscripto non habet esse ex parte est non ens ex se, ergo pos-sibile ut dicatur possibile, quod ex se non habet esse, & potest esse per aliud, & quia intelligentiae, & coeli, & animae eorum sunt productæ, ut tenet ipsæ in lib. 9. sua metaph. cap. 4. ideo locat ea inter possibilia, & br. & m. ipsum non datur ens pro-ductum, siue materiale, siue immateriale, quod sic necesse esse, ex consequenti, solum primum principium est necesse esse.

Circa metem Auer. aduerte, quod ut videre poteris in lib. 12. metaph. comment. 41. de quo plenam fecimus mentionem in q. 28. huius lib. tenet necessarium esse duplex quoddam ex se, quoddam ex alio. De eo quod est ex alio ponit exemplum de mo-tu coeli, quem dicit esse necessarium, & tamen est ex alio. i.e. mo-tore, eo quod motui contrariatur quies, & ideo mouere in se est possibilis non esse per quietem oppositam. Si ergo debet esse necessarius habebit hoc ab altero. i.e. motore æterno omni-no immobili, & sine discontinuazione mouente. Necessariæ ex se ponit ens permanens, & substantiam incorruptibilem, ut intelligentiam, & coelum, ita quod ipsum repugnat, subtili-tiam aliquam esse possibilem ex se, & necessariam ex alio. Ar-bitratur. n. in praedicto comment. quod natura possibilis transmu-taretur in naturam necessarij, quod est falsum, & impossibile, quoniam repugnat unum oppositum transmutari in aliud oppo-situm, sed potius destruitur, non n. calidum transit in frigidum, sed corrupto calido, fit frigidum, & quod haec fuerit opinio sua, vide in commento 41. huius lib. ab eo loco ubi incipit, & ideo non est verum dicere aliquid possibile esse ex se, usque ibi. Omnis igitur potentia mouens &c.

Quane

Quātum ad secūdum s. quō B.Th. concordat cum Com., aduerte, q̄ concordat in conclusione s. q̄ aliquod p̄ductum ab alio est necessarium sicut exemplificat de motu cœli. Nō tñ concordat in extensione conclusionis, qm̄ Cōment. tenet eam verificari solum de ente successiuo , vt de motu cœli , & tpe. Sed B.Th. tenet eam verificari, & in ente successiuo, & in ente permanenti incorruptibili, vt in cœlo, & intelligentia, ita q̄ licet habeant esse ab alio, & non habeant esse ex se, tñ p̄nt dici necessaria, quđ non concedit Auic. si autem Com., teneret cœlum, & intelligentiam esse effectiæ à primo principio , cuius fūrperipateticos sint entia necessaria, eo quđ sunt incorruptibilia, & æterna, tunc B.Th. & Cōment. cōcor darēt in cōclusione, & in extēsiæ cōclusionis. Sed iā supra in q.28. huius lib. manifestauimus, quđ Com. nō cōcedit causam p̄ductiūm oīum entium, ideo B.Th. nō in toto cōcor dat tum illo, licet magis laudet opinionem Com. q̄ Auic. in q. de potentia Dei q.6.art. 3. vbi utrāque pertractat.

Quantum ad tertium.s. quō opinio B.Th. contineat veritatem, & sit peripatetica, magisq̄ opinio Scoti aduerte, quđ in vno sensu vera est, in alio non. Ideo vt videatur rei veritas p̄pono quatuor distinctiones, deinde formabo cōclusiones responsivas cum probationibus suis resolutæ , & succinctæ .

Prima disto est de possibili, possibile dupliciter. Primo ali quid est possibile p̄ potentiam intrinsecam actiua, vel passiuam. Actiua vt possibile est homini ambulare, ex eo quđ habet potentiam p̄gressiuam, passiuā, vt possibile est hominē mori, ex eo quđ habet materiam subiectā priuationi. Secūdo aliqd d̄ possibile, non per potentiam intrinsecam , sed p̄ non repugnantiam, vel ad quđ nō sequitur impossibile, vel quđ nō implicat contradictionē, vt possibile est esse duos soles, vel duas lunas, eo quđ si ponan̄ nulla sequitur repugnancia. Primum, d̄ possibile reale. Secundum, possibile logicum.

Secunda disto est de impossibili, impossibile d̄r dupliciter. Primo, per parentiam, vel defectum potentiaz actiuz, vel passiuz . Actiuz, vt impossibile est talpam videre, passiuz, vt im possibile est cœlum vel intelligentiam corrumpi . Secundo , aliquid dicitur impossibile propter repugnantiam terminorum, tunc enim sequitur contradictionē , vt impossibile est

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

est hominem esse animum, esset n.rationale, & non rationale.

Tertia distinctio est de necesse, necesse est duplex, scilicet absolutæ, & conditionatæ, necesse absolutæ sumitur à causa intrinseca, ut à forma vel materia. A forma, ut necesse est hominem esse rationalem. A materia, ut necesse est elementatum esse corruptibile. Cōditionate sumit ab efficiēte vel à fine. Ab efficiēte, ut necesse est lapidē sursum projectum ascēdere; A fine, ut necesse est hominem volentē viuere respirare. Sed necessitatē p̄ditionatam dimittamus, qm̄ non deseruit nobis.

Quarta distō, necesse absolutæ est duplex, quoddam p causam intrinsecam tm̄, ut cōlum esse incorruptibile. eo q̄ non habet principium intrinsecum, quo possit non esse. Quoddam p causam intrinsecam. s. p essentiam suam, & per habitudinē terminoꝝ, ita q̄, si non esset sequeretur contradic̄tio, & est il lud cuius esse nō dependet ab alio, im̄o suum esse est de rōne sua, & hoc modo solum primum principium est necesse esse, qm̄ dum dico Deus est, ly est, est de rōne sua, qm̄ nullum extraneum est in Deo, vnde si dico. Deus non est, est implicatio contradictionis, qm̄ esse, & non esse attribuuntur Deo. Nam in subiecto implicatur esse, cum Deus sit suum esse, & ex p̄dicato negato attribuitur nō esse, vnde sicut ista, hō est aī, est necessaria ex habitudine terminorum, ita & ista, Deus est.

Prima cōclusio, intelligentiā desinere esse vel non esse est possibile 2. modo, sed non 1. modo. Dico 2. modo, qm̄ nō sequitur cōtradic̄tio, si ponatur desinere esse. l'ōt. n. nō p̄seruari à Deo, quo nō conseruante desinet esse. Dico sed non primo modo, qm̄ cum sint simplicis formæ, non habent potentiam passiuam intrinsecam, nec materiam, qua possint desinere esse, ergo illas desinere non est possibile primo modo. Secunda conclusio, intelligentias desinere esse, est impossibile primo modo, sed non secundo modo. Dico primo modo, qm̄ non habet principium intrinsecum, suę diffinitionis, cum careat materia ex qua, & in qua. Dico sed non primo modo, qm̄ si desinet esse, nō sequitur contradic̄tio, vt prius dictū est, ergo eas desinere esse, nō est impossibile secundo modo. Tertia cōclusio, intelligentias esse, est necesse absolutæ primo modo, quia nō p̄nt nō esse p causam intrinsecā, nec p naturā sua, q̄ caret oī principio intrinseco corruptionis cū sint simplices actus.

Quatt

Quarta cōclusio, intelligentias esse, nō est necesse absolutæ secundo modo .i. ex habitudine terminorum, qm̄ si ponantur non esse, vel nō p̄seruari, nulla sequitur cōtradictio. Quinta conclusio, Deum esse est necesse esse primo, & secundo modo, patet primo modo, qm̄ est actus prius, ergo nō habet principium intrinsecū corruptionis, patet secundo modo, qm̄ esse est de rōne Dei vnde ut diximus, sicut ista, homo est animal, est necessaria, ex habitudine terminorū, ita ista. Deus est. Sexta cōclusio, solus Deus est necesse esse absolutæ secundo modo, loquendo de incomplexis, qm̄ solus habet esse ex se, & est per natus independentes, ergo per nullam causam intrinsecam, nec extrinsecam potest non esse, & hoc est illud necesse esse, quod probat esse tantum unum, & non posse plurificari.

Quātum ad quartum. L ad opinionē Scotti, aduerte, q̄ in t. dist. 8. q. 4. in rōne ad secundum argm̄ in fine qōnis, tenet cū Auct. q̄ ens p̄ductum nō p̄t diuidi in necessariū, & possibile imò. q̄ oē. p̄ductum est ens possibile, & cōtingens, quia ex se nō habet esse, & p̄t desinere esse, si sibi relinquat, sequentes aut̄ Scot. conātur pluribus modis arguere contra determinationi factā. p̄ via B. Th. Pr̄cipue aut̄ sic arguunt. Quod in se est impossibile, nulli potentiae est possibile, alioquin impossibile fieret possibile. Sed si substantiae abstractae nō sunt possibles, non esse in se, sequitur, q̄ sunt impossibile nō esse in se, æquipollēt .n. nō possibile, & impossibile, per nullam ergo potentiam poterunt nō esse, siue intrinsecam, siue extrinsecam, quod est falsum, & repugnans determinationi factae.

Ad hoc patet tibi solutio, si sciueris applicare distinctiones suprapositas, p̄bat. n. solum, q̄ subiectae abstractae sunt possibles 2. modo, & nō 1. modo, cum quo stat, q̄ sunt necesse esse absolutæ primo modo, iuxta tertiam cōclusionē suprapositā, vñ qm̄ arguit. Quod in se est impossibile nulli potentiae est possibile, hec nō est verā, nisi de impossibili 2. modo, & qm̄ arguitur, q̄ possibile fieret impossibile, negatur, sed bene p̄ceditur, q̄ possibili 2. modo, est impossibile 1. modo, q̄ nō repugnat qm̄ non sunt respectu eiusdem modi. Omnia alia argumenta transeunt eiusdem distinctionibus, ideo nolo immorari.

Sed dices. Quare B. Th. nō p̄cedit subiectas abstractas si sunt p̄ductae à primo, q̄ sunt entia possibilia, & non necessaria,

ex

DVO DECIMI METAPHYSICÆ

ex quo concedit, q̄ sunt possibiles non esse, secundo modo.

R̄ndetur apud pipateticū, res p̄ductæ fortunent modū ne cessarium vel cōtingentē essendi, nō à causa prima, & remota, sed à causa p̄xiua, siue extrinseca, siue intrinseca, & ideo res quār̄ principia itrinseca sunt incorruptibilia, vt cœlū, vel quār̄ nā est simplex, & immālis, vt intelligētiz, merito dñe entia necessaria in se absolutæ primo modo. Res aut̄ quār̄ principia itrinseca sunt opposito modo, vtputa q̄a h̄nt nām cū priuatione, siue sit mā prima, vt in cōpositis subalibus inferiorib⁹, siue sit materia secūda, q̄d subiectū, vt in cōpositis accidētalibus, merito dñr entia nō necessaria, sed possibilia.

Concludimus ergo, q̄ licet sint multa entia necessaria in se, quia tñ sunt possibilia per potentiam extrinsecam, ideo solum primum principium est oīno, & excellētissimæ necessitate esse, & nullo modo possibile, à quo, in quo, ad quod, pp̄ quod, eīt quidquid est, quod honoramus, & extollimus sub nomine Dei maximi, & glorioſi per æternum Amen.

F I N I S.

Series literarum.

* * * a b c d e f g h i k l m n o p
q r s t u x y z. A B C D E F
G H I K L M N O P Q R S T
V X Y Z. AA BB CC DD.

Omnes quaterniones.

Venetij, Apud Ioannem Mariam Bonellum.

M. D. L X V I I I .

